This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

PARADOXORVM MEDICINAE LIBRI TRES, [illegible] Leonardo Fuchsio Marchionum Brandenburgensium archiatro autore. damnato sectena y sibi ofg. nunc aug cu expunge y emissu

OBITER DENIQVE HIC SEbastiano Montuo medico Riuorensi respondetur, eiúsque annotatiunculæ, velut omnium frigidissimæ, prorsus exploduntur.

Collegij Complut. Socijt. Jesu [illegible]

esta expurgado y corregido conforme a lexpurgatorio que fue la vltima reuision ahecha en Roma y por su comission Setiembre de mjl y quinientos y quarenta y vno.

PARISIIS,

Apud Carolam Guillard, sub Sole aureo, uia ad diuum Iacobum.

1546.

UNIVERSIDAD DE NAVARRA BIBLIOTECA

ILLVSTRISSIMO PRINCIPI AC DOMINO D. HVLDRICHO DVCI

Vuirtembergensi & deckensi, comiti Montis Belgardorum, [illegible], Leonardus Fuchsius S. D. [illegible]

ANno abhinc quarto, Illustrißime princeps, libellum quendam errata recentiorum Medicorum à me inscriptum ædidi, nulla sanè alia occasione ut id facerem motus, nisi quod sperabam hoc pacto fieri, ut multorum uelitatione ueritas ipsa hactenus crassissimis ignorantiæ nebulis obducta, clarius tandem intueretur. Dum enim mecum reputarem quantum à prisca atque adeò recta medendi ratione nostræ tempestatis Medici desciuissent, quod quisque fermè peculiarem quem imitaretur autorem, eúmque plerunque indoctissimum sibi proposuisset, quódque in uniuersum omnes, herbarum penitus neglecta cognitione, remedia falsa pro ueris arripuissent, operæprecium me facturum existimaui, si illos in uiam reduc erem, atque ut in legendis medicinæ scriptoribus delectum aliquem adhiberẽt monerem. Proinde quò idipsum commodißime efficerem, non grauatus sum errata aliquot Medicorum quæ antea Leonicenus, Brissotus, Manardusque, uiri longè doctißimi, memoriæ prodiderũt, quæque ego ex assidua ue-

Quare errata recentiorũ medicorũ antea inuulgarit.

 terum

terum ſcriptorum lectione animaduerteram, in unum librum redigere, formuliſque excudendas tradere. Quem quidem laborem eò gratiorem fore putaui, quod ſingula planius quàm cæteri explicuiſſem. Nã quæ illi interdum in tranſcurſu tantum attigere, ſuccinctéque annotarunt, ea nos copioſius, & quod dici ſolet, ἀμφὶ δεξερὸν τῇ σαφεςέρην explanauimus. Multa denique quæ illiipſi nudis ſolummodo uerbis citra omnem confutationem produxerunt, ea nos affatim probatiſſimorum autorũ placitis exploſa ueritatis ſtudio flagrantibus exhibuimus. Atque adeò bona ſpes erat conatum hunc noſtrum à nullo non laudatũ iri, præſertim quum ea in ſtudiis diſſentio ac conflictatio Heſiodo, atque adeò Galeno noſtro, ut quæ mortalibus longe utiliſſima ſit, probetur. In ea ſiquidem multo melior victi quàm uincentis conditio exiſtit, victus nanque ueritatis agnitionem, qua nihil prius neq; antiquius uiro bono eſſe debet, reportat. Quod ſi itaque quis uere ac candide reprehendit, tum ſubinde doctior diſcedit qui perſtringitur: ſin falſo, tum acuitur, extimulatur, expergefit, redditur attentior, animatúrque magis ad ueri defenſionẽ. Atq; hinc eſt quod hi quibus noui ſubinde exoriuntur antagoniſtæ, nunquã nõ acrius ad propulſanda argumenta ſibi obiecta inſurgant. His ergo rationibus adductus, uigilias meas quas magnis laboribus confeceram, non ingratas medicis fore confiſus ſum, quod non paucis ut ad meliora aſpirarent calcaria addere poſſe ſperarem. Atqui ſpes illa me planè fefellit, neque enim tum conſtabat ea noſtra eſſe tempora, quæ correctricem manum prorſus reſpuerent: quapropter mox publicato libello inuenti ſunt, qui me nulla alia cauſa in hanc arenam deſcendiſſe dicerent, niſi ut bonis uiris

Diſſenſio in ſtudiis ueteribus probata.

Tempora noſtra cor rectricem manũ reſpuere.

ris detrahendo, eorúmque errata detegendo negocium faceſſerem, mihíque nomẽ & famam apud poſteros cõciliarem, quum tamen ab eo animo ſemper fuerim alieniſsimus, ut qui alienæ laudis obtrectatione nunquam eruditior uideri uoluerim. Scio enim quàm deteſtãdum, quàm inſolens ac ſtolidum hoc ſit hominum genus, quod alienis tantum inſectandis uitiis, omnes ſuæ eloquentiæ neruos intendit, neque ſubinde quicquam quod commodo eſſe poſsit ſtudioſis, præter mera conuicia ꝓfert. Hi enim utcunque maledicendi copia criſtas erigant, doctíque uideri cupiant, nunquam tamen id eſſe quod uolunt, mihi perſuadebunt. Proinde quum in taxandis medicorum quorundam erratis, ut docerem ac monerem potius quàm quod morderem ſtuduerim, non eſt cur illorum quenquam uoces moueant, qui me conuiciandi tãtum libidine exagitatum, prouinciam hanc obiiſſe temere ac mendaciter clamitant. Non defuerunt denique qui damnarent quod multa ex aliorum commentariis in meum librum tranſtulerim, atque adeò alienis plumis ueluti Aeſopica cornix ſuperbierim, quaſi ſummi olim autores idipſum non fecerint. Nam quale uaſtum hoc naturalis hiſtoriæ opus, quod ex uariis autoribus congeſsit Plinius, erit, ſi omnia quæ ille ex aliis decerpſit, inque ſuum uſum tranſtulit, eximas? Quid Solino reliquum erit, ſi ex eius Polyhiſtore quæ ex Plinio deſumpſit auferas? Nónne ut alios omittam, Terentius quoque inter Comicos facile princeps, ſe multa in Andriam ſuam ex Menandri Perinthia tranſtuliſſe, atque uſum eſſe pro ſuis fatetur, inque eo ſe magnorum autorum, Næuii & Plauti, exemplum ſecutum eſſe ait? Sed iſtos miſſos faciamus, atque Medicos potius quos

Licet ex aliis autoribus non nulla in noſtrũ uſum trãſferre.

idem factitasse constat, producemus. Nónne inter Græcos Oribasius uolumen illud suum à septuaginta libris quos continet ἐβδομηκοντάβιβλον appellatum, ex aliorum qui illum ætate præcesserunt medicorum monumentis consarcinauit? Id certe quod præter Paulum Aeginetam, Græcum etiam epigramma quod circunfertur abunde testatur, illum ἄλλοθεν ἄλλα ἰητρῶν πρωτέρων ἀνθεα decerpsisse dicens. Et Paulus etiam ipse, singula fermè ex Galeno & Oribasio mutuatus est, imò multa quidem ad uerbum ex illis transcripsit. Cæterùm Arabes in uniuersum omnes, quos tamen aduersarij mordicus tenent, & in optimorum etiam autorum censu esse iudicant, quid aliud conati sunt, nisi quod ex aliorum, Hippocratis, Galeni ac Pauli potissimum, retextis sertis nouas subinde corollas concinnarent? Vix enim pagina est, nisi ubi sua affuunt somnia, quam non ex Græcis desumpserint. Vtcunque tamen referendis aliorum tantum sententiis operam omnem impenderint, nemo tamem aduersariorum hactenus repertus est, qui factum hoc illis uitio dederit. Mirum itaque cur in me reprehendant, quod in magnis autoribus Græcis & Latinis atque adeò Arabibus ipsis, neque alii neque ipsi reprehendere ausi sunt. Et quid attinet factum hoc meum magnorum uirorum exemplo tueri, qui ingenue semper fassus sum, fateárque hodie, me Leoniceni, Brissoti, ac Manardi laboribus non parum adiutum esse, neque unquam ex illorum monumentis quicquam in usum meum transtulisse, ubi non simul eorundem honorificam mentionem fecerim? Satis enim constat, benignum & plenum ingenui pudoris esse, ut Plinii uerba usurpem, fateri per quos profeceris. Insuper fuerunt quibus libelli quoque inscriptio

Arabes Græcorũ transcriptores.

ſcriptio moleſta fuit, ut quæ recentiores medicos dedecorare, & erroris temere inſimulare uideretur, tam delicatæ ſunt medicorum noſtræ tempeſtatis aures, ut quæ nihil niſi ſolennes titulos, haud ſecus quàm hodie ματτωλόγοι quidam audire poſſunt, tantum abeſt ut leuiter ſaltem de errore etiam manifeſtiſſimo admoneri patiantur. Hinc ut omnibus omnium ſtudium hoc meum ſugillantium cauillationibus reſpondendi eſſet occaſio, utque æquum mihi lectorem facerem, ſimúlque ſuſpicione mala optimos quoſque liberarem, libellum à πρωτοπείρῳ tum inuulgatum denuò ſub incudem reuocaui, ut ſcilicet nemo non intelligeret nullo alio nomine me hoc ſcribendi munus ſuſcepiſſe, niſi ut frequenti hac uelitatione ueritas ipſa indies magis atque magis ex denſiſſimis tenebris emergat, in apertúmque prodeat. Idque ut facerem in primis errata innumera, typographi incuria admiſſa, ſuadebant, quæ certe neceſſe erat ut in altera iam æditione emendarem, ne quis noſtra culpa eadem eſſe commiſſa temere ſuſpicaretur. Ad hæc plura erant in prima æditione quæ nuda admodum, minúſque elaborata uidebantur, hæc locupletiora caſtigatioráque reddidi. Nam ut aperte & ingenue fatear, dum colligendis medicorum erroribus operam nauabam, multa à meipſo deſiderabantur, neque enim Græcus ad manum erat Galenus, neque in pleriſque operibus ſatis latine nobis hoc tempore loquebatur, adeò ut nihil mirum ſit, ſi ex deprauatiſſimis Latinis codicibus, quibus tum ſolis utendum erat, pleraque non ſatis Galeni mentem referentia citauerim. Quare ut paſſim genuinam autorum ſententiã haberent ueritatis ſtudio flagrãtes, nuſquam non in ius paradoxorũ libris Græca adferre curauimus. Ne-

Occaſio ædendi paradoxa.

 que

que parum ad ſecundam hanc æditionem me Sebaſtiani Montui medici Riuorienſis nuper æditæ annotatiuncu-
Mõtui an notatiun-cule.
læ, in quibus nonnulla à nobis in erratis medicorum af-firmata, ſi diis placet, conatur euertere, inuitarunt. Nam cum pertenues admodũ eſſe uidiſſem, taléſque quas quiuis mediocriter ſaltem doctus diluere poſſet, peculiarem non uidebantur mereri apologiam. Ne tamen prorſus ta cẽdo rudibus & imperitis hominis iam octogenarii im poneret autoritas, conſultius uiſum eſt obiter in his para doxorum libris ad earundem confutationem diuertere. Etſi autem paucis hominis argumenta confutauerimus, ita tamen expugnauimus, ut nemo non uideat illa fuiſſe
Sympho-rianus no-tatur.
omniũ frigidiſſima. Quapropter mirari ſatis nõ poſſum, cur Symphorianus Champegius ridiculas has nugas nõ ſolum impenſe commendare, atque adeo ſarcire & tege re, uerumetiam publicare uoluerit, quum tamen metipſe Montuus, probè nimirũ ſibi conſcius, ab illarum æditio-ne abhorruerit. Sed quando eiuſmodi ineptis libellis uni-cè delectatur Champegius, per me ſibi licebit ut dignum ſit tali patina operculũ. Optarem autem quo ſibi à ſimi-lium libellorum æditione temperaret, ne ἓν τῷ αὐτῷ τὸ μάτος τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν ἐξάγιδν uideretur. Quod ad Montuũ iam ſenẽ admodũ attinet, non eſt certe cur illũ in meã pertrahi poſſe ſententiam ſperem: difficile nanque eſt, ut diuus Hieronymus ait, ſenũ mutare lingua: tam enim præfracto animo ſunt, ut opinionẽ quã ſe-mel conceperũt, aut nunquã, aut omniũ ægerrime exuãt, háncque eò pertinacius defendunt, ne uulgò indoctiores habeantur, omniáque ſcire uideantur. Præterea ut opus quod incudi reddidimus delicatulis illis doctorculis pau lò gratius quàm antea fieret, inſcriptionẽ quoque immu-

tarẽ

tare uolui, ut si opus tractatione placere nõ posset, inscriptione saltem placeret. Nulla autẽ, mea quidem sentẽtia, commodiore inscriptione quàm τῷ παραδόξῳ insigniri potuit, singula nanq; quæ hic tractãtur, præter uulgariũ medicorum sententiã opinionémue dicta uidẽtur. Et ut planè nouã faciem opus uniuersum indueret, longe alio quàm in priore usi sumus ordine, multa quoq; huic æditioni adiecimus quæ in alia desiderãtur, quæque nemo aliorum adhuc attigit, ut sit sanè multo quàm prima auctior. In nõnullis etiam, ne & id dißimulem, à meipso dissensio, οἱ γὰρ δευτέραις φρονίδες σοφώτεραι esse solent. Quid multa? ita omnia immutauimus, ut planè nouum iam, ac recens natũ opus esse appareat. Et iratũ mihi habeã Apollinem ac Musas omnes, si non præsentis operis instauratio multo maioribus uigiliis mihi constiterit, quã superior erratorũ æditio. Hoc autẽ quicquid est operis, Illustrißime Princeps, cur Celsitudini tuæ nũcupare non dubitauerim, in primis uetus ac summũ erga C. T. studium, amorq; immensus, qui etiam interim dum quorundã improbis machinationibus, cõtra ius & æquum è paterno regno pulsus esses, aduersisque mirum in modum premereris, perseueranter duraui, eo quod nescio quid magni de te animus mihi semper præsagiebat. Hinc neque temere, neque sine magno dei consilio in has calamitates te intrusum esse mihi modis omnib. persuadebam, quod scirẽ Deum optimum maximũ suos non raro ideo affligere, & in id genus miserias conijcere, ut illum mortificatis affectibus penitius agnoscant, utque tandem præter omniũ expectationem, subitò & maiori cum gloria hosipsos ex malis omnibus emergere faciat. Neq; enim cõmittere potest ut suos destituat. Sic Dauidẽ

Inscriptionis ratio.

Deus suos cur in miserias cõiiciat.

tot

tot undique malis preſſum, & mirifice à Saule, filióque proprio perſecutum, ſeruauit incolumem, utque in regem longe potentißimum euaderet, effecit, ut nimirũ dei gloriam paſſim prædicaret, eiusque uerum cultum promoueret. Atqui neque uanam animi mei de C.T. coniecturam fuiſſe uideo, quod & tu haud aliter quàm Dauid, præter aduerſariorum omnium ſpem, hodie patriæ ac ſubditis tuis reſtitutus ſis. Neque enim diutius te di-

[redacted]

Gloria dei primũ propaganda.

[redacted]

uerbis

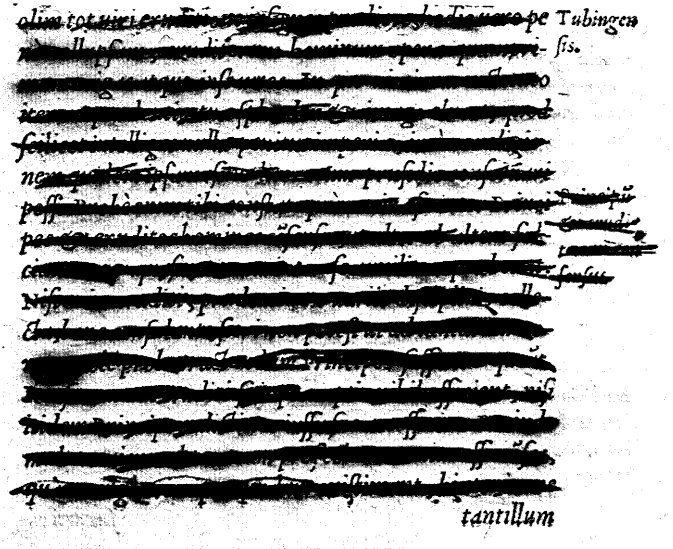

Iuriſprudentiæ obſcuritatẽ quid attulit.

reperti[illegible]. Quid, deum immortalem, tatam Iuriſprudentiæ obſcuritatem peperit, niſi duarum linguarum, quibus Ius uniuerſum ſcriptum eſt, ruditas? Hanc enim numeroſa & immenſa, quæ ne per omnem quidem uitam uacat euoluere, Iuris commentaria uariarum opinionum labyrinthis referta, necnon quicquid à maioribus ac uere Iuriſperitis bene traditũ præceptúmq; fuit confundentia, promanarunt. Si nanque legum uerba ſatis intellexiſſent, non ita paſſim ſtultiſſimis ſenſibus ac interpretationibus alieniſſimis leges depraua ſſent, neque temere tam multas quæſtiones mouiſſent. Quantum autem medicina ipſa linguarum imperitia corrupta ſit,

Medicina linguarũ imperitia corrupta.

nemo ferè eſt qui ignorare poſſit. Niſi enim linguarum inſcitia mundum irrepſiſſet, non tot hodie nomina partium corporis humani, herbarum, animantium, lapidũ, metallorum terræ, medicamentorum, ponderum, menſurarúmq;

ſurarúmque ignoraremus. Et quid multis moror? niſi linguarum artiúmque pacis, quæ de uitæ officiis ac communibus moribus præcipiunt, ſtudium frigere cœpiſſet, nũquam tot cladibus iam dictæ diſciplinæ affectæ fuiſſent. Quapropter ſi linguas literáſque bonas rebus humanis exemeris, exulare omnes honeſtas artes, uirtutéſque ipſas ſtatim continget. Et qui hoc hodie non animaduertunt Principes, ſunt hi ſanè qui non in hoc ſe à deo in ea imperij ſublimitate conſtitutos putant, ut religionem iſam promoueant, ſubditíſque ſuis eruditorum ope ac cõſiliis recte præſint, ſed ut totum uitæ tempus uenationibus, compotationibus, alea, ducendis choreis, aliíſque id genus pernicioſiſſimis uoluptatib. tranſigant, & ut ſummatim dicam, ut liceat quod lubet. Quum uero non ſine magnis ſumptibus memoratis iam uoluptatibus animũ explere queant, fit ut uectigalibus tantum exigendis, multíſque excogitandis exactionibus, ſeſe Principes eſſe teſtentur. Verum erit illis contrà feſtiuum hoc Hybreæ dictum, quod ad M. Antonium dixiſſe fertur, occinendum: εἰ δὲ ὠὰ δὲ δὶς λαβεῖν ἐνὸς σίτου φέρου, δὶς δὲ ἡμῖν ποιῆσαι ἄρος, δὶς ὀπώρᾳ. Proinde quũ tu te longe alia ratione à deo principem eſſe conſtitutum credas, recte facis, uereque principis officium exerces, quod bonis literis ab interitu uindicandis animum adiungis. Et ut hoc inſtitutum tuum fœlicius procedat, in omni diſciplinarũ genere uiros eruditos, tradendi dexteritate præditos, ad C. T. adſciſcere curas. Neque ſumptibus ullis quo hoſpitos pro dignitate foueas parcis, tecúmque proculdubio cogitas, ſi olim in perditos Sophiſtas, ἐτησίας ἀχαρίστους, tantum pecuniarum temere inſumptum eſt, cur non potius

hodie

hodie ea ſtipendia in uiros pietate & eruditione inſignes conferam? Et recte quidem ſentis, neque enim melius nec honeſtius ulli ſumptus collocari poſſunt, quàm qui in bonos & doctos uiros conferuntur. Præter itaque ueterem ac ſummam in te obſeruantiam, non parum animum meum ſingularis tua in [redacted], literas, ac literatos uoluntas inflammauit, ut certe ob uirtutem illarum uere heroicarum admirationem cõmittere non potuerim, quin aliquo munere, eóque literario (nã qui thura non habent, ſalſa libant mola) ſtudium meum ac propenſum erga C. T. animum teſtarer. In quam etiam ſententiam eò facilius pertractus ſum, quod ita uidebã mihi oblatam iri occaſionem, ut C. T. adhortarer, quo [redacted], ac literis inſtaurandis ſtrenue pergeres, nec ullis adulatorum blãditiis à tam præclaro inſtituto te auocari ſineres. Neq. enim defuturos ſcio, qui animum C. T. à ſaluberrimo hoc conſilio ſuis artibus, hoc eſt molliuſculis uerbis, deflectere conabuntur. Quum enim illi ipſi unum hoc conentur ut quamplurimum à principibus emungant, atque in ſuum loculũ conuerrant, eruditorum omnium oſores ſint maximi, uerentur nanque ne ſi apud principes, & in aulis potiſſimum, aliquis ſit eruditorum reſpectus, illorum adulatio locum non habeat, atque adeò quæſtus eorundem pl a nè intercidat. Videmus autem paucos hac tempeſtate principes, qui non adulatores potius quàm uiros doctos ac uitæ integritate probatos in deliciis habeant, ita ut nihil mirum ſit, illorum opes hodie aſſentationem magis quàm olim hoſtem euertere. Hinc non temere à Diogene Cynico dictũ eſt, κρεῖττον εἶναι ἐις κόρακας ἀποτελθεῖν, ἢ ἐς κόλακας, quod illi morticinia tantum conſectentur,

ſectentur, hi etiamnum uiuos laniare, ac prorſus deuorare ſoleant. Nec illepidè olim Niceſius adulatores regũ muſcas, quod ſcilicet muſcis omnibus plus ſugerent, eſſe dixit. Quod ſi ergo opibus & imperio tuo conſultum uelis, fac exitioſiſsimum hoc hominum genus procul abs te abigas, nec ullo tempore pernicioſiſsimis eorundem conſiliis aures præbeas, quin potius perge ut cœpiſti, [redacted], eiuſdémque munus longe pulcherrimum literas ipſas à ſitu uindicare. Sophiſtas autem acerrimos illarum hoſtes, ad Garamantes uſque, ac ultimas Gades ex Gymnaſio proſcribe, hi enim ipſi χόρσιμπτε ποσιμπτε obluctabũtur, ne pietas honeſtáq; ſtudia radices profundius agere, atque adeò caput erigere commode queant. Proinde grunnientes illos grylloſ, ac barbariei propugnatores primũ eradicato, ut pietatis literarúmque ſeminaeò facilius emergere poſsint. Quod ſanè factum triumpho dignum erit, haud ſecus quàm ſi Turcam, aut alios quoſcunque infeſtiſsimos hoſtes in ditionis tuæ fines copiis maximis irrumpentes, ſinguláque depopulantes propulſaſſes, fudiſſes, ac penitus confeciſſes. Planè denique tibi perſuadeas, nullam unquam calamitatem, nullam temporis iniuriam tãtam fore, quæ huius facti tam præclari memoriam ſit abolitura, eritq; ut certatim te literati omnes uenerentur, colant, & ſuſpiciãt, nomenque tuum ſummis laudibus ad cœlum extollãt. Et niſi hoc ipſum feceris, periculum eſt, ſi ſophiſtarum barbaries denuò admiſſa ſcholas irrepſerit, ne iterum religio peſſum eat, omniúmque honeſtarũ artium παυολεθρία inuehatur. Faxit Chriſtus ut pulcherrimi tui conatus fœliciſsimũ ſortiãtur exitũ. Accipe igitur Illuſtriſsime Princeps explicita frõte noſtros hos

Sophiſtæ.

paradoxorum

paradoxorum libros, eósque à sycophantarum, quorum hoc turbulentiß. sæculo numerus omnium maximus est, morsibus defende. Neque enim deerunt qui opusculum hoc meum incessuri sunt, tanta enim est liuoris malignitas, ut nihil reperias, utcunque etiam exactum fuerit, quod ille dentibus suis non configat. Nihil autem mirum inuidos illos maledictis deprimere, quod assequi nõ possunt. Tu itaque strenue illorum latratus compesci to, & munusculum hoc, exiguum licet, ab animo tamen C. T. deditißimo, tuíque amantißimo profectũ, expassis ulnis suscipito, ita enim nõ me tãtum, sed & alios quamplurimos ad maiora scribẽda inuitabis. Vale fœliciter. Onoltzbachij, pridie iduum Nouembrium.

Anno M. D. XXXIIII.

LEONARDI

LEONARDI FVCHSII IN LIBROS PARADOXORVM MEDICINAE, AD STVDIOSOS VERITATIS, PRAEFATIO.

NIHIL in vita humana periculosius, nihil tam peſtilẽs, nihil denique magis deteſtãdum, quàm tẽneros iuuenileſque animos his imbui, quæ operæprecium fuerit aliquãdo dediſcere. Nam ita natura comparatum eſt vt aut nunquam, aut omnium certe difficillime eorum quæ à tenera ætate hauſimus, obliuiſcamur. Siquidem natura, Quintiliano teſte, tenaciſsimi ſumus eorum quæ rudibus annis percipimus, & hæc ipſa magis pertinaciter hærent, quæ deteriora ſunt. Perinde nãque vt ſapor quo noua imbuimus durat, lanarúmque colores quibus ſimplex ille candor mutatus eſt, elui nõ poſſunt, ita ægerrime ea quæ ab ineunte ætate, & à teneris, vt aiunt, vnguiculis auide didicimus, extirpãtur & funditus tollũtur. Hinc quũ in eluendis quæ ſemel inſederint vitiis, labor difficultáſque ſit, grauiúſque dedocendi quàm docendi onus exiſtat, haud imprudẽter Timotheum olim muſicum feciſſe cõſtat, quod à diſcipulis ab aliis prius parum apte inſtitutis, duplicẽ exegerit mercedem,

Iuueniles animi optimis imbuendi.

Lib. 1. cap. 1.

Timotheus clarus in arte tibiarum.

cedem, vnam equidem vt bona artis doceret, alteram vt dedoceret ineptias. Proinde quum & huic qui cum ipso fermè nutricis lacte errores sugit, inq; prauæ doctrinæ secta educatus est, Galeno autore, geminum tempus necessarium sit, vnum in quo errores prauásque opiniones dediscat, alterum in quo melioribus se exerceat, consultò fecerint medicæ professioni nomina daturi, si iis nõ assueuerint, quæ olim rursus dediscenda erunt. Id quod eo magis conabuntur, quod Hippocrate teste, vita breuis, ars verò medendi longa sit. Quapropter minime committẽt vt temporis occasionem, quæ præceps admodum existit, in nullius momenti rebus, iisdémque deterrimis, addiscendis temere conterãt, sed optima sibi potius primum discenda proponant, ne olim in dediscendo multo maiori quàm discẽdo opus habeant opera. Multo nanque cõsultius est primum ea quæ optima sunt, etsi minima etiam videãtur, haurire, vt scilicet deinceps quũ peiora dediscenda essent, animum maioribus applicare integrum sit. Tum vero optimam discẽdi rationem sibi proposuerint, vbi à purissimis fontibus potius quàm cœnosis riuulis, lacunísve putidis, præstantissimæ artis medicæ rudimenta haurire voluerint. A fontibus autem haurient si ex Græcis, minime autem Arabibus, eius artis præcepta didicerint, quod in illis nihil non purum, nihil non eruditum, nihil porrò quod non summo

Lib. 7. ther. meth. cap. 3

1. Aph. 1.

Optima discendi ratio.

Medicinæ fontes.

iudicio

iudicio excultum depromptúmque ſit, inueniri queat, in his vero nihil fermè quod non rancidũ putidúmve ſit, offendi poſsit: quãuis præter inconditam ac planè ineptam, adde etiam obſcuram dicendi rationem, omnia penè quæ docent, quandoquidem plus quàm ἀλλὰ ὅλα παρασάγ à veritate diſsideant, Ariſtarchi virgula digna exiſtant. Quod ſi enim quicquã in iis eſt quod imitari mereatur, è Græcis certe ſumptũ eſſe putato: neque enim alios Arabes quàm reliquorum, Græcorum præſertim, tranſcriptores fuiſſe conſtat. Licet in Græcorũ referendis præceptis vim tractandi artíſque prudẽtiam neglexerint, omnia enim turbarunt, omnia peruerterunt, nullumq; ſibi docendi ſcopum propoſuerunt, verum modo hoc, modo illud attigerũt, adeò frigide, adeò leuiter & oſcitanter, vt reticuiſſe penitus ſatius fuiſſet. Quid multa? Arabes quotquot fuerunt, nihil aliud ſtuduerunt, quàm vt fucorum inſtar alieno labore partis fruerentur, ſeq; alienis atq; adeò furtiuis veſtirent plumis. Id quod ſanè tolerandum erat, ni ſuo fœdiſsimo contactu, harpyiæ ritu, omnia cõtaminaſſent. Itaq; meritò ab illorum lectione rudes adhuc medicæ artis tirones auocandi ſunt, imò planè admonẽdi erunt, vt eoſipſos tãquam ipſiſsimas peſtes, vnde nihil niſi præſentiſsimum venenũ fugere poſsint, deuitẽt. Niſi enim prorſus ab illorum lectione arceãtur, fieri nequit quin falſa pro veris ingurgitent,

eáque ita illorum animis infigant, vt nullis ſub-
inde modis euelli queant. Proinde vt olim tole-
randos nõnihil fore Arabes duxi, ita hodie ex o-
mnibus ſcholis, tanquam ſeductores peſsimos,
adde carnifices etiam ipſiſsimos, funditus tollen
dos & proſcribendos conſulo, quod bona quę in
iis ſunt minime perniciosis paria exiſtãt. Vnum
enim hoc ſtuduerunt, vt librorum magnitudine
ſe admirabiles redderẽt: ob id vniuſcuiuſque di-
cta, ſiue vera, ſiue falſa, ſeu vero ſimilia, aut etiã
imaginaria fuerint, in ſuas cõgeſſere chartas. Et
quid per deum immortalem attinet habere Ara
bes, quũ nihil in iis ſit veri, quod non apud Græ
cos fuſius clariúſque tractatũ ſit? Non tamen in-
ficias ire poſſumus, pauca quædam eſſe in illis
quorum apud Gręcos nulla planè mentio fiat: ea
tamen talia ſunt, vt nec illi horum exactam co-
gnitionẽ habuerint, tantum abeſt vt poſteris re-
ctè tradiderint. Quum itaque nobis errorũ mo-
numenta reliquerint, præſtat certe eadem altiſ-
ſima obrui terra, aut vt nunquam poſthac in lu-
cem prodire queant, Vulcano conſecrari. Quare
Hippocra tes. poſthabitis Arabibus, ad Græcorum, Hippocra
Galenus. tis & Galeni præcipue, lectionem, animum con-
ferant ſtudioſi, quod ii fermè vni ſint, qui in au-
torum cenſum aſciſci meriti ſint: id nãque quod
recta ratione ducti inuenerunt, & in monumen-
ta retulerunt, omnia poſtmodũ experientia com
probarunt. His itaque ducibus inſiſtentes, me-
dicæ

dicæ artis rudimenta discant: nam ita miro quodam amore, vbi parum adoleuerint, ad ea quæ à clarissimis veterum tradita sunt discēda properabūt, eadémque iudicio passim adhibito explorare multa diligentia studebunt. Ad quam certe discēdi rationem etiam Galenus inuitat, dum in hanc sententiam scribit: χρὴ γὰρ μέλλοντα γνώσεσθαί τι τῶν πολλῶν ἄμεινον, θεοῦ μὴ διὰ τῆς φύσεως διὰ τῆς πρώτης διδασκαλίας πολὺ τῶν ἄλλων διευγκεῖν. ἐπειδὰν γένηται μεμαθικώς ἀληθείας τινὸς ἔχειν ἐρωτικὴν μανίαν, ὥσπερ οἱ θουσιῶντα, καὶ μήθ' ἡμέρας μήτε νυκτὸς ἀφαιρεῖσθαι τὸ ἀδιόντα τε καὶ σωτεταμένον ἐκμαθεῖν ὅσα τοῖς εὐδοξοτάτοις εἴρηται τῶν παλαιῶν. ἐπειδὰν δ' ἐκμάθῃ περίειμι αὐτὰ βασανίζειν χρόνῳ παμπόλλῳ, καὶ σκοπεῖν πόσα μὴ ὁμολογεῖ τοῖς εὐαργῶς φαινομένοις, πόσα καὶ ὃ θαυμάζεται, καὶ ὅτως τὰ μὲν αἱρεῖσθαι, τὰ δ' ἀποφέφεσθαι. quod est, neque enim omnes græca capiunt: Qui nosse quid aliis rectius debebit, statim non natura modo, verumetiam primis doctrinæ rudimentis multum cæteris præstet oportet. Idem vbi iam adoleuerit veritatis insano quodā teneatur amore, veluti numine aliquo afflatus, tum sine vllius diei noctísque intermissione properare ac contēdere ea quæ à clarissimis veterum tradita sunt discere, eadémque vbi didicerit iudicare, multóque tempore explorare & cōsiderare quæ rebus sensui patentibus consentiant, quæ ve dissentiāt, *Lib. 3. facul. natur.*

Recta discendi ratio hodie inuersa.

atque illa quidem eligere, hæc vero repudiare. Atqui, prò dolor, videmus noſtra tempeſtate optimam hanc diſcendi rationem penitus inuerſam eſſe, quod nimirum peſsima tantum primo loco diſcamus, optima autem vel prorſus contemnimus, vel tenuiter ſaltem, necnon niſi in poſtremis attingimus. Quo fit, id quod Hippocrates quoque cõqueritur, vt οἱ ἰητροὶ φήμῃ μὲν πολλοί, ἔργῳ δὲ παγχυ ὀλιγοι. id eſt, medici fama quidem multi, opere autem pauci admodũ ſint. Et quî fieri poſſet vt medicinæ ſtudioſi hodie meliora ſectarentur, quum pauci, imò fere nulli ſint, qui in Germaniæ noſtræ gymnaſiis prælegũt, quibus probatiſsimi medicinæ ſcriptores, vel à limine tantum ſalutati ſint, tantum abeſt vt penitius cognitos habeãt, atque adeò reliquos docere poſsint? Linguarum nanque, ſine quarum cognitione omnium diſciplinarum manca ſit & cæca tractatio oportet, hoſtes omniũ ſunt acerrimi, nec tantillum quidem ad exactam eius artis notitiam conferre putant: ideóque cum illi optima ne primoribus quidem labiis deguſtarint, fieri minime poteſt, vt hæc ipſa alios docere queant. Proinde id vnum potiſsimum ſtudent, vt à recto tramite in deuia quædam perducant, ac ineptiſsimos quoſque, eos nempe quos olim non didicere tantum, ſed & deuorarunt etiã, autores diſcendos proponant, quo ſibi ſimiles, hoc eſt, inertiſsimos producant medicos. Neruis

enim

enim & facultatibus omnibus contendunt, quò ab optimis autoribus ſuos auocent auditores, ne ſcilicet iiſdem nonnihil deguſtatis, quàm indoctis aſinis hactenus aures præbuerint animaduertere, & paulatim magis atque magis perſentiſcere queant. Hinc quum τυφλοὶ τυφλοῖς ὁδηγοὶ ſint, quid mirum ſi eorundē ſequaces nullo prorſus adhibito iudicio non ſecus atque illi temere in peſsimos irruant autores, quæque in his falſa ſunt, haud minori ſtudio quàm quæ vera deuorent? Tanta nanque ſuperſtitione ac religione ea quæ illiipſi ſcribunt venerabuntur, vt piaculum putent vel latum vnguem ab his diſſentire, præſertim quum in eodem honore à ſuis illis ineptis ac barbaris præceptoribus habitos videant. Verum hoc potius veritatis ſtudioſis perſuaſum ſit, nihil eſſe pernicioſius quàm vulgarem hanc opinionem, qua maiorum placita abſque iudicio & delectu pro oraculis habētur. Multo enim literis cōducibilius eſt, de ſcriptis magnorū etiā autorum iudicare, quàm ſola autoritate acquieſcere, & fide aliena quæuis accipere. Quamobrē Ariſtotelem, vniuerſæ philoſophiæ principem, ea in re ſequi ſecum conſtituant, qui aduerſus Socratē & Platonem, quos tamen vt pręceptores ſummo in honore habuit, ſcripturus ita dixiſſe legitur: ἀμφοῖν ὄντων φίλοιν, ὅσιον προτιμᾶν τὴν ἀλήθειαν· quod eſt, quū ambo amici ſint, ſanctum tamē eſt iis veritatem præferre. Quibus ſiquidem

Maiorum decretacū delectu legenda.

1. Eth. ca. 6.

verbis veritate ipsa, viro bono nihil antiquius esse debere innuit. Et hinc sanè tritum hoc in scholis philosophorum dictum dimanare cœpit, Amicus Socrates, amicus Plato, magis tamẽ amica veritas. Quo nimirum significare voluerunt, neminem, vtcũque etiam eruditũ, veritati anteponẽdum esse. Hoc quod diuinus etiã ille Plato faciendum suadet, dum πρόσγε δὴ ἀληθείας ὑμνητέον πάντα ἄνθρωπον ἐναι censet. Hinc vt Luciani verbis vtar, ἁδαμῶς ἔνθ' ἂν ἡμᾶς οἱ πόδες φέρωσιν ἐκεῖσε ἀπιμεν, sed iudicium adhibentes singula diligentissime excutiamus, scientes nullius vel mortui, vel viuentis autoritati tantum, quantum rationi & veritati tribuendum esse. Quare in perlegendis medicorum libris, Arabum potissimum, ita statuamus, non omnia quæ omnes autores dixerunt vera esse, sed nonnunquam, imò ferè semper, insigniter hallucinatos fuisse. Neque est quod miretur quispiam cur de Arabibus, quos velut numina quædam maxima hodie medicorum pars colit, tam audacter pronunciem, digni enim sunt quos ita tractes, ob multos scilicet capitales, quos passim inculcãt, próque veris proponunt, errores. Et quum indies magis atque magis quampericulosa illorum errata sint intelligam, necnon quamplurimi existant qui hosipsos adhuc mordicus teneant, próque illorum tuendis placitis haud aliter qùàm pro aris & focis digladientur, multo certe acerbius

10. de Republ.

bius quàm antea vnquam à me tractabuntur, vt nimirũ impudentib. illis impoſtoribus, ac grunnientibus gryllis ἀχάλινα σόματα obſtruãtur. Neque per me, modò deus diutius ſuperſtitẽ velit, licebit ἀμφοτάζις illis nebulonibus, iuuentutem poſthac inanibus nugis circũducere. Proinde meritò quod antea parcius fecimus, nunc hortantibus viris eruditis, animúmque addentibus, vberius præſtitimus. Non eſt autem quod ideo me Arabibus, id quod Montuus facit, quis conuiciari arbitretur, quod ab iiſdem diſſentiam, aut lapſos eſſe indicem: quis enim neſcit eruditorum iudicia eſſe debere libera? adeóque præter conuiciandi ſuſpicionem non tantum ab Arabibus, nihil de re medica meritis, ſed etiam Græcis aliquot his multo doctioribus, & ea de arte bene meritis, modò liuor, præcipitatio, impudentia, & dicacitas ſcurrilis abſint, diſcedere licebit. Et quum veritate ipſa vir bonus nihil prius neque antiquius habeat, cur conuicium dici mereatur ſi quis veri tuendi ſtudio potius quàm lædendi libidine agitatus, illorum errata paulò acerbius inſectetur non video, modò non maledictis ſolis, verum & rationibus atque probatiſsimorũ autorũ autoritatibus, id quod ego facio, eadem demoliri tentet. Sed fac eſſe conuicia, num non præſtantius multo interdum conuiciis proſcindere errantes, quàm turpiter ad illorum errata conniuere, aut obſtinatè veritati, quemad-

Mõtuo re ſpõdetur.

Conuicioꝝ rũ interdum locus exiſtit.

quemadmodum Montuus paſsim ſolet, obluctari? Silendum certe minime, ne ſcilicet veritatem diffiteri videamur, prohibeamúſque ne ſimplices atque rudes animi pernicioſis ineptiſsimorũ hominum dogmatibus impune imbuantur. Hos igitur vt redimas, cõſtanter aſinis illis conuiciari licebit, vtcunque delicatuli illi ringãtur. Quis enim hos venia dignos putet, qui toties iam admoniti in erratis nõ leuiculis, ſed capitalibus obſtinate perſiſtunt, ac monitorem, cui grariam debebant, vltro rident & inceſſunt? Proinde quo veritatem ex animo ſitientes, Arabum illóſque ſequentium quorundam neotericorum medicorum volumina infinitis referta eſſe erroribus clarius agnoſcerẽt, Paradoxa hęc noſtra, nihil quod non præter illorum dictum ſit ſententiam complectentia, in publicum prodire volui, vt ex his tanquam leonem ex vnguibus, reliqua quoq; illorum placita quanti momenti ſint æſtimare queant, ſibíque caueant ne temere in hos peſsimos autores incidant, horúmque decreta veluti Delphica quædam oracula rata ac firma habeãt. His qui totam iam ætatem in Arabibus contriuerunt, atque in illis tanquam ad Sirenios ſcopulos conſenuerunt, nihil ſcribimus: quid enim iuuat, vt Naſonis verbis vtar, ad ſurdas ſi cantet Phemius aures? Bœoticas igitur has aures nihil moramur, quando probè conſtet ſenem pſittacũ negligere ferulam, canéſque vetulos loris aſſuefacere

Paradoxa

facere velle temerarium esse. Studiosis itaque ac veritatis amatoribus hæc nostra legẽda damus, non obstinatis illis veteris insciti propugnatoribus, quorũ aures ita obcalluisse scimus, vt nec nostra nec aliorum admonitionibus molliri possint. Multa autem sunt apud Auicennam præsertim & Mesuen errata, quæ dedita opera præteriuimus, quod sciam futuros haud paucos, qui eadem maiori dignitate quàm ego queam, propalaturi sint. Nam vt nuper ad me ex Ferraria scripsit Ioannes Sinapius, vir singulari facundia & eruditione præditus, statim ex noua academia Florentina prodibunt dialogi ac opuscula alia, in quibus Arabes, Auicẽna potissimum & Mesue, pulchre suis pingentur coloribus. In his itaq; nihil dubito quin bona etiam eorundem errorum pars erit, quos optimi illi viri in studiosorum gratiam propalare conabuntur. Cæterùm quod ad operis diuisionem attinet, vniuersum in tres digessimus libros. In primo quæ ad medicam materiam spectant tractamus paradoxa. Decet enim vt is qui artem aliquam ratione quadam sibi tradi postulat, omnis materiæ vires primum addiscat. In altero quæ ad causas, morbos, eorundémque medendi rationem attinent paradoxa attingimus, vt scilicet hinc quantum à recta medendi methodo hodie deuient medici, intelligere possint studiosi. In tertio perpauca quæ ad anatomẽ corporísque humani sectionem

Noua academia Florentina.

Operis diuisio.

pertinent

pertinent proponimus, vt inde citra huius peritiam omnem medendi rationem esse mancam discant. Indicem quoque duplicem præposuimus: primum, quid singulis opere toto capitibus contineatur explicatem: secundum, vocabula & quæ scitu digna visa sunt, cõplectentem.

INDEX

INDEX BREVIS EORVM QVAE CAPITIBVS SINGVLIS CONTINENTVR.

CAPITA LIBRI PRIMI.

Aloen per ſe ora venarũ non aperire, neque ſanguinem ciere, quemadmodum multi Serapionis Meſuéſque peruerſo dogmate ſeducti opinantur, ſed eadem potius occludere, atq; ſanguinem vndecunque fluentem ſiſtere cap. 1

Aloen melli commixtam non minus, imò plus purgare, contra Auicen. & Meſues erroneam ſententiã ca. 2

Aloen ventriculo & iocinori non nocere, vt falſo pleriſque Auicenna & Meſue perſuaſerunt cap. 3

Rhabarbarum noſtrum & vulgare in pleriſque à veterũ Rheobarbaro differre atq; adeò diuerſum eſſe ca. 4

Caſiam Arabum & recentiorum, à veterum atque Græcorum aliam & diuerſam eſſe cap. 5

Mannam Arabum ac noſtræ tempeſtatis medicorum, à manna Græcorum & veterum eſſe planè diuerſam ca. 6

Verum eupatorium nec Auicennã nec Meſuen cognouiſſe, quum tamen à vulgatiſſima & omnibus hodie notiſſima herba agrimonia appellata nihil differat cap. 7

Eupatorium nõ habere vim purgatoriam, veteres omnes vno ore contra Meſues ſententiã affirmare cap. 8

Arabum placita in deſcribendis herbis non eſſe ſectanda, vel vnam radicem quam hodie ſub turbit nomine officinæ vendunt argumento eſſe, hanc enim tã varie atq; ambigue pingere, vt impoſſibile ſit diuinare quid per illam intellexerint cap. 9

Prudenter facturos medicæ artis ſtudioſos, ſi Meſuen rheubarbaro, epithymo, ſcãmonio, polypodio, & euphorbio exhibitionis præſcribentẽ pondus haud ſecuti fuerint cap. 10

Cen-

Centauriũ maius Meſuen, Auic. in hoc vt pleriſque aliis ſecutũ præter antiquorũ exemplũ cũ minore cõfundere, ac vires vtriuſq; indiſcriminatim cõmiſcere, minus quoque nõ ſine magno errore maiori præferre cap. 11

Arabes fermè omnes non ſine magna inſcitiæ nota, armenium lapidem cum cyaneo, quem lazuli vulgo vocant, confundere cap. 12

In deſcribendis cicuta & napello herbis nõ ſolum ancipitem fuiſſe, ſed & earundẽ vires miſcuiſſe Auic, ita vt veriſimile admodum ſit illum vtranque ignoraſſe cap. 13

Napellum letale homini in cibo aut potu venenum ad leucen, quã albarã nominat, abigendam, perperàm & nõ ſine capitali errore ab Auic. propinatum eſſe cap. 14

Radicis pentaphylli ſuccũ minime pernicioſum, quẽ admodum Auicen. ſomniauit, ſed potius contra letalia venena admodum efficacem eſſe cap. 15

Harmel Arabibus non cicutam ſed rutam potius ſylueſtrem ſignificare, vtcunque Auicen. ac huius ſequaces reluctẽ veterũ omniũ teſtimoniis euidẽtiſſimũ eſſe ca. 16

Ladanum, vel vt barbari addita litera loquuntur laudanũ, nõ ex hedera perinde vt Auic. ſomniat, ſed ciſtho potius frutice, quem ladam aliàs nominant colligi cap. 17

Auicennam volubilis maioris facultates cum hederæ proprietatibus confundere, notius fermè eſſe quàm vt demonſtrari debeat cap. 18

Sucutum neque ſemperuiuum, neque mandragoræ ſpeciem eſſe, veluti Auicen. putat, ſed eam potius herbã quã veteres ſymphytum petræum appellant cap. 19

Ignoraſſe Populum arborem Auic. cum ex ambigua eius de illa ſententia, tum etiam quod calidam eſſe in ordine tertio ſtatuit, colligi cap. 20

Charabe quod Græci electrum, latini autem ſuccinum vocant, non eſſe Populi nigræ lachrymam, quemadmodum Auicen. & alii quidam fabuloſo ſeducti errore docent cap. 21

Haud recte Auicen. & Meſuen herbam mezereon, quæ à Græcis chamelæa dicitur, inter lactariorum genera cõnume-

numerare, ac cum thymelæa confundere: multa quoque quæ chamelæonti debẽtur, nominis vicinitate deceptos chamæleæ tribuere cap.22

Auicen. calamentum cum origano confundere, atque vtriuſque vires promiſcue docere cap.23

Auicen. thapſiæ tribuere, quæ ixiæ veneno conueniũt nulli ferè non in confeſſo eſſe, adeóque vtriuſque naturam non ſatis perſpectam habuiſſe cap.24

Herbas quatuor, alſinen videlicet, helxinen, anagallidem, & myoſotida, natura & figura plurimum diſtantes, Auicennam vno eodémque capite ſub auriculæ muris appellatione confudiſſe cap.25

Ignoraſſe Auic, Serapionẽ, Pandectariúmq; iſatim herbam, quam illi Nil & nilech appellant, variam & ancipitẽ eorundem de illa ſententiam ſatis indicare cap.26

Iuiubas & ſebeſten fructus, quos Græci pariter atque Latini, ſerica & mixas vocant, ad vſus medicos, contra Auicennam & vniuerſam Arabũ ſcholam, planè inutiles eſſe cap.27

Noſtræ ætatis medicos herbã veteribus pedẽ coruinũ appellatam, ob ambiguam de illa Auicennæ ſentẽtiam, à noſtra ſic vocata diuerſam eſſe, prſus ignorare cap.28

Sanguinem draconis vulgò dictum, non eſſe ſideritidis herbæ ſuccum, vt Serapion illúmque hodie ſequentes medici perperàm arbitrantur cap.29

Cenabrium vulgò vocatum, quum venenis connumeretur, à cinnabari veterum diuerſum eſſe cap.30

Myrtum ſylueſtrem non ferre fructum, quem Arabes cubebam nominant, vt impudenter admodum commentus eſt Serapion cap.31

Alibium non eſſe herbam eryngium, veluti Pandectarius putat, ſed eam quã Græci bubonion, Latini autẽ inguinariam appellant cap.32

Herbam vulgarem boraginem hodie dictam veterum exiſtere bugloſſum, adeóque hanc pro illo ad medicinæ vſum eſſe adhibendam cap.33

Sandaracã Arabum & hoſipſos ſequentiũ à ſandaraca Græcorum

Græcorum & Latinorum non forma tantum, ſed viribus etiam eſſe diuerſam cap.34

Saccharum antiquorum à vulgari hoc noſtro quod nũc voce parum deflexa, barbaro vocabulo zuccarum appellamus, diuerſum eſſe, & à ſale Indo, cõtra Gentilem & Herculanum, nihil differre cap.35

Memithe Arabum, neque eſſe chelidoniam, neque papauer cornutum, vt medici ſęculi noſtri exiſtimant, ſed id potius quod Dioſc. & alii veteres glauciũ nominãt ca.36

Herbam lichenen Græcis dictã, Platearium præter omnem rationem Hepaticam quaſi hepati conferat appellare, quando id nominis eupatorio potius veterum teſtimonio conueniat cap.37

Phaſelum à phaſiolo legumine, quod dolichum alio nomine vocant, diuerſum penitus eſſe cap.38

In cantharidum exhibitione alas, tanquam reliquis earundẽ partibus magis exitioſas, minime eſſe abiiciẽdas, ſed iuxta Galeni placita, totas potius ingerendas ca.39

Mumiam vocatam non eſſe humanorum cadauerum tabidã ſaniem, vt multi fabuloſiſſimo errore ſeducti credunt, ſed id quod piſſaſphalton Dioſ. nominat cap.40

Medicamentum purgans detrahendis humoribus eſſe ſimile, contra Meſuẽ illũmque ſequẽtes medicos ca.41

Theriacam, cuius vix hodie verum extat nomen, eos quos veteres pollicentur effectus noſtro ſæculo nõ præſtare, quod multa huius confectionẽ conſtituẽtia, nedum à pharmacopolis, ſed à medicis etiam ignorẽtur ca.42

Syrupum, vt vocant de eupatorio, eos quos Meſue pollicetur effectus præſtare non poſſe, quod multa huius cõpoſitionem ingrediantur medicamenta, quæ ſeplaſiariis ac medicis ipſis prorſus ignota ſint cap.43

CAPITA LIBRI SECVNDI.

Non eſſe niſi duo tantum cauſarum inſalubrium genera, externam ſcilicet & internam, vel vt hodie loquuntur, primitiuam & antecedentem, contra Auicennam totũmque iuniorum medicorum cœtum, coniunctam nanque in morbis Gal. ne ſomniaſſe quidem cap.1

Medicos iuniores repletionis ſpecies confundere, neque quod turpe admodũ eſt, eaſdem recte definire ca. 2
Vbicunque vtriſque auxiliis, & venæ ſcilicet ſectione, & purgatione opus erit, tum venam potius incidendã ante purgationem, quàm purgandum ante venæ ſectionem eſſe, contra omnium fermè hodie medicinam exercentium ſententiam cap. 3
In internorum viſcerum inflammationibus tutius rectiúſque è directo, quàm in oppoſito latere, contra Arabum ac recentiorum ferè omnium ſententiam, venam ſecandam eſſe, ídque non modo vacuandi, ſed & reuellendi gratia faciendum cap. 4
Parcã ſeu diminuentẽ materiam euacuationem, minorationem hodie barbaro vocabulo nominant, concoctioni humorum niſi turgeant, non eſſe præmittendam, contra multorum hodie medicantium ſententiam cap. 5
Non eſſe ætate etiam conſiſtentes tam ſanos quàm ægros, vt multi hodie medicorum facere conſueuerunt, im modicis medicamentis purgatoriis excarnificandos, multo minus infantes cap. 6
Catapotia, pilulas noſtri vocant, non niſi ieiuno, & ei qui probè concoxit eſſe exhibenda, contra omnium fermè hac tempeſtate medicantium ſententiam cap. 7
Præter omnem rationem noſtrates decocto piſorum poſt epota medicamenta purgantia abluendi abſtergendíve gratia vti cap. 8
Febricitantes, tertiana præſertim exquiſita correptos febre, immodicis medicamentis purgatoriis non eſſe excarnificandos, vt plerique hodie faciunt, quum alternantibus vti interdum ſatis ſit cap. 9
Quum veterum omnium teſtimoniis ad febrium curationem balneo nihil vtilius ſit, inique facere hodie medicos quod febricitantibus illo interdicunt cap. 10
Flauam bilem tenuéſque ſuccos vt facilius ex corpore educantur, nihil opus habere vt craſſiores reddãtur, quẽadmodum præter omnem rationẽ Auic. credidit ca. 11
Capitale eſſe pleuriticis lenticulam ex aceto dare, id

quod tamen facere Auicen. contra omnium veterũ præscriptum, constat cap. 12
Omnium exitiosissimum esse, veterúmque placitis maxime aduersum, dysenteria affectos purgantibus excarnificari medicamentis cap. 13
Colico cruciatu tentatos validis medicamentis purgãtibus, vt hodie multi faciunt, non esse purgãdos cap. 14
Indocte admodum contráque veterum exemplum agere iuniores hodie medicos, qui neglectis omnibus penè aliis remediis, in medendo renum calculo, assidua tãtum clysterium iniectione vtuntur cap. 15
Elephãtiasim & leprã morbos aliter apud Arab. aliter apud Græcos accipi cõtra plurimorũ hodie sẽtiã ca. 16
Morbum quẽ vulgò Gallicum nominant, non esse eum quẽ Græci lichenen, Latini vero impetiginem appellant, sed nouum potius & veteribus incognitum cap. 17
Non esse diuersa morborum genera, prunam seu ignẽ Persicum, carbunculum atque anthracem, vt multi medicorum hodie putant, sed vnum potius eundémque diuersis his designari nominibus morbum cap. 18
Auicennam erysipelam, formicas, myrmeciam, ignémque Persicum, morbos natura distantes, eorundémq; curationes turpiter admodum confundere cap. 19
Auicen. perperàm omnibus bubonibus indiscriminatim remedia reprimentia adhibere, quum iis tantum quæ ab humoribus malignis ortũ habeant cõueniant cap. 20
Cœnam non in vniuersum, vt ferè omnes nostræ ætatis medici docent, prandio minorem esse debere, sed vt plurimum pleniorem cap. 21
Pultem ex auena confectam non sine magno errore & ægri periculo, à nostri sæculi medicis febricitantibus ac aliis eiusmodi morbis correptis exhiberi cap. 22

CAPITA LIBRI TERTII.

Sex tantum numero esse intestina, ideóq; falso à Cor. Cel. Auic. ac aliis quàm multis pyloron seu portonarium vulgò dictum, inter intestina connumerari cap. 1
Biliosam superfluitatẽ non ad ieiunum intestinũ, quẽadmodum

admodum Auicen. putauit, neque ad pyloron, vt alii quidam opinantur, sed ad duodenū potius cōfluere cap. 2
Meatum bilem ad intestina deferentē nō in omnibus geminū esse, vt Mūdinus ac alii quidam arbitrātur, quū pauciſſimis quibusdā exceptis omnibus vnicus sit. ca. 3
Ieiunū nō eādem quā rectū intestinū habere rectitudinem, quemadmodum Razes, Mundinus, ac alii quidam arbitrantur cap. 4
Ad ileon sine tenue intestinū nō plures quàm ad vllū aliud intestinorum venas pertingere, id quod Mundinus præter veritatem asserit cap. 5
Stercora seu alui excremēta in vētriculo nō generari, vt Auic. & nonnulli hūc sequentes sentire videt cap. 6
Meseteriū perperā à quibusdā inter intestina cōnumerari, quū peculiare potius ab iis membrum sit cap. 7
Venas nullas per quas fœtus in vtero vrinam emittit in ſuminis seu abdominis extremam cutem terminari, quemadmodum præter omnem rationē & sensum Mundinus & Alex. Benedictus docent cap. 8
Vterum non habere septem sinus siue cellulas, vt Mundinus præter omnem veritatem astruit, sed duos tantum, idque in homine cap. 9
Septum transuersum, quod Græci diaphragma nominant, non prorsus carne carere, veluti Alex. Benedictus Plinium in hoc secutus sentire videtur cap. 10
Perperam Alexandrum Benedictum in trium ventriculorum cordis assertione Aristotelem defendere, quum vt plurimum duo tantum sint cap. 11
Gulam nullos habere musculos motui deglutionis seruientes, quemadmodum Auicenna ac alii quidam existimant, quādo motus ille sit planè naturalis, atque adeo musculis minime opus habeat cap. 12
Viā vocis, ac spiritus, trachēā arteriam dictam, nō esse interiorem, neque cibi & potus, gulam nominatam, exteriorem, vt Alex. Benedict. asserere ausus fuit cap. 13
Alexandrū Benedict. præter veterum exemplum pharynga cum aspera arteria confundere cap. 14

Magno & impudenti errore Alexandrum bronchum Benedictum cum larynga confundere cap.15

Perperam Alex. Benedic. ligulæ, quã epiglottida Græci vocant, musculos tribuere, qui proprie loquendo laryngi gutturíve potius tribuendi erant cap.16

Cerebrum naturam aduersus cordis calorem non esse molitam, veluti Alex. Benedic. Aristot. in hoc secutus putat cap.17

INDEX VOCVM ET ALIARVM RERVM SCITV DIGNARVM, QVAE IN HIS Paradoxis continentur.

Acantha leuce 101.a
Aconitum. 32.b
Acori radix 94.b
Actio nõ à contrario 91.b
Aegiri tẽperamentũ 43.a
αἴγαγρος 41.b.42.b
Agrimonia 16.b 102.a
Aldibic 53.a
Alhaliben 69.b
Aliben ibidem
Alibium 70.a
Allium syluestre 96.b
Aloes facultates 2.b
Aloes & mellis commixtio 6.b
Aloes stomacho & iecinori amica 8.a
Alsine 55.a
Aluus quando deiicienda 113.a
Aluus non temere deiicienda 128.a
Aluus infantis mollienda 130.b
Amomum 95.a
Anagallis 55.b
Anatomes studiosi 173.a
Anthrax 161.a
Aristotelis error 201.a
Armenius lapis 26.a
Armenii vsus 28.a
Armenii vires 26.a
Aspalathus frutex 94.a
Aster Atticus 70.a
Auenæ tẽperamẽtũ 172.a
Auenatum ibidem
Auricula muris 55.b
Bedeguar 101.a
Bilis flauæ purgatio 140.a
Bilioſus meatus duodeno implantatus 178.b

LEONARDI FVCHSII PARADOXORVM MEDICINAE LIBER PRIMVS.

PROOEMIVM.

NEMO est qui nesciat eum minime bonum artificem esse posse, qui sua instrumenta ignorauerit. Proinde haud conueniet fabrum lignarium, aut serram, aut asciam ignorare: quemadmodũ nec sutorem subulam, aut sarctorem forficem. Quod si itaq; in manuariis illis artibus, omnes eum ridendum esse putãt artificem, qui artis eius, cuius se peritum esse iactat, materiam non satis perspectam habuerit: quanto magis ridendi erunt hi qui hodie medicos sese esse profitentur, quum tamen medicæ materiæ, quæ illis in persanandis ægris instrumẽti uice esse debet, prorsus ignari sint? Quî enim probe mederi possent, quibus auxiliorum materia penitus, uel magna ex parte, incognita exiſtit? Quomodo autem non incognita esset, quum fermè nemo medicorũ nostra tempestate sit, qui simplicium medicamentorum cognitionem Seplasiariis illis, hominibus rudibus & ἀναλφαβήτοις penè, non committat? Indignum enim existimant esse medico, eiusmodi rebus operam nauare: quasi cuiusque simplicis medicaminis nosse effigiem, non medicorum, sed pharmacopolarum munus sit. Ipsi interim in scholis magna pompa desides manent, de lana caprina disceptantes, & inanibus disputatiunculis tempus temere terentes, nec uel semel tantum cogitant, quo

Boni artificis est, vt sua artis instrumenta cognita habeat.

Nostri tẽporis medici simpliciũ cognitionem Seplasiariis cõmittunt.

pacto ueteres imitentur, qui haud quaquã aſpernati ſunt altiſſimos perreptare montes, denſiſſimas peragrare ſyluas, longinquas terræ regiones petere, ad intima etiã terræ uiſcera penetrare, quo exactam medicæ materiæ notitiã aſſequerentur. Sic Dioſcoridem, ut ipſemet in primi libri ſui prologo teſtatur, ob iuge ac indefeſſum materiæ medices cognoſcendæ à prima iuuenta ſtudium, per multos remotiſſimos mundi tractus peragraſſe conſtat. Ita & Galenũ ob unius terræ Lemniæ ueræ cognitionem in Lemnum enauigare non piguit. Noſtri itaq; tẽporis medici curam omnem & ſtudium lucri cauſa inſtituentes, atq; hunc tãtum ſibi rerum agendarum ſcopum proponẽtes, ut breui efficiantur diuites, laborem quã in materia medica exacte cognoſcenda ueteres adhibuerunt, planè inutilẽ eſſe cenſent, ut quibus abũde à Seplaſiariis remediorum copia ſuppetet, quum tamen uix una aut altera planta qua utuntur, genuina ſit, adeóq; de his nihil apud illos niſi nomen ſuperſit. Verum eſſe quod dicimus multæ hodie plantæ oſtendere poſſunt: potiſſimum autem Endiuia, Bedeguar, Eupatoriũ & aliæ quædã. Nam quiſque penè peculiarem habet herbã, quam ignaris medicis pro uera Endiuia, Spina alba, aut Eupatorio uendat. Neque mirum admodũ inter ſe diſſentire Seplaſiarios, ut qui nullam aliã herbarum notitiã, quàm eã quæ à ſtolidiſſimis mulierculis tradita eſt, habeãt: à quibus certe, utpote indoctis & deliris, boni nihil expectare poſſunt, ut quæ errorem potius errore cumulent. Quum itaq; uita hominũ hodie planè Seplaſiariorum manibus cõcredita ſit, nihil mirum eſt, ſi multo plus periculi ſit à medicamẽto, quàm à morbo. Vtcunque uero medicæ materiæ noſtri ſæculi medici ignari ſint, falſiſque & adulteratis pro ueris & genuinis

Dioſcoridis cognoſcẽdæ medicæ materiæ ſtudiũ

Seplaſiarii quam herbarum notitiã habeant.

genuinis utantur, adhuc tamen illis se, haud secus quàm olim Aesculapius Tyndaridã, quamplurimos ad uitam reuocare, si diis placet, & regiã Plutonis, quod olim de Galeno dictum est, de populari credunt. Quãtum autem fallantur, primus hic Paradoxorum liber satis monstrabit, ut qui illorum in materia medica errata non tantum indicabit, sed & optimorum autorum scriptis, adde etiã rationibus firmissimis, funditus explodet, ita & nihil sit quod posthac in erroris defensionem prætexere queant. Proinde ueritatis amore flagrantes hortor, quo singula hæc nostra candido animo expendãt, quando nihil sit in iis quod nõ in horum cõmodum produxerimus, discántque ueterũ (oro) potius in exacte perscrutãda medica materia sectari studium & diligentiam, quàm nostræ ætatis medicorum inertiam, ut qui nullum planè sibi cũ herbis, aliisq; medicamentis simplicibus negociũ habendum esse censeant, sed eò omnibus neruis tendunt, quo multis cõmessationib. assentationib. & id genus scurrilitatibus, familiares fiant, atque adeò plus pecuniarum emungere possint.

Aloen per se ora venarum non aperire, neque sanguinem ciere, quemadmodum multi Serapionis, Mesuésque peruerso dogmate seducti opinantur: sed eadem potius occludere, atque sanguinem vndecunque fluentem sistere.

CAP. I.

NE hæc paradoxorũ tractatio nulla uia ac ratione procedat, atque adeò confusionem quandam pariat, semper hunc dicẽdi ordinem obseruare conabimur. *Ordo tractandi Paradoxa.*

Primum uerba eorũ qui errandi occaſionem noſtræ ætatis medicis dederunt, bona fide, nihilque illorũ immutatis uerbis recitabimus: idque ideo, ne quis data opera illa deprauaſſe, & ſecus quàm illi ſcripſerint retuliſſe nos dicere queat. Deinceps ueterũ, Hippocratis & Galeni potiſſimum, aliorúmque optimorum autorum ſcriptis, ac locorum collatione, horũ ſententiam falſam eſſe demonſtrabimus. Neque enim in medicina, omníq; alio diſciplinarum genere, aliunde certius quàm ex autorũ locorúmque collatione, ac diligenti illorum obſeruatione, ueritas indagari poteſt, quòd ita inter ſe paſſim collatis locis, non tantum quid uerè ſenſerint autores certò ſciatur, ſed etiam ſi perperam quædam ab Arabibus in libros ſuos digeſta ſint, ea ex Hippocratis, Galeni, Dioſcoridíſque collatione poſsint corrigi. Cum itaque ex accurata autorũ, locorúmque qui in iis ſunt collatione, ueritas optime rimetur: ſummo ſtudio & nos curauimus, ut id quod præter uulgi ac Arabum, eóſque ſequentium opinionem adſtruximus, multorum probatiſſimorũ ſcriptorũ collatione ratum ac firmum faceremus. Poſt hæc ratione quoque, ſi ita neceſsitas tulerit, addita, quod ſentimus roborabimus. Poſtremum ad Montui annotationes, ſi quas habet, obiter diluendas, ſermonem conuertemus. Quod itaque ad præſens hoc paradoxon attinet, animaduertendũ Serapionem palàm auſum fuiſſe docere Aloen ora uenarum aperire, etſi diuerſum omnes ueterum libri clament. Neque mirum herbarium illum rudem, qui ne tot quidem plantarum, quot ad modicã ſalutem cœnã ſatis eſſe poſſent, notitiam habuit, tam abſurda docere, quando haud ſecus de illis quàm, ut dici ſolet: cæcus de colore iudicet. Verba uero eius quibus falſam ſuam

Collatio locorum ad intelligendos probe autores neceſſaria

Serapion rudis atq; herbarum imperitus

ſuam inculcat ſententiam habentur in cap. 201. operis ſui de medicamentis ſimplicibus inſcripti, ubi ex Pauli Aeginetæ, ſi Diis placet, ſentẽtia ita ſcribit: Aloe aperit ora uenarum quæ in ano ſunt. Quàm enim iniurius fuerit Paulo, qui ne per ſomniũ quidem idipſum cogitauit, facile conſtat iis qui diligenter eius ſcripta excuſſerunt, quando euidentiſsimum ſit per totum illius librum nihil tale de Aloe ſcriptum eſſe. Vnde diſcant uelim ſtudioſi, Arabibus in citandis Græcis parum fidei adhibendum eſſe, quod nonnunquam illis tribuant, quæ ſcripſiſſe nuſquam comperimus. Id autem cur fecerint, hæc in primis ratio eſt, quod ſingula ex iis libris qui è Græca in Arabicam linguã tranſlati fuerunt, tranſcripſerint, quos certe genuinum autorum ſenſum, minime referre in confeſſo eſt, ut quibus multa præter Græcorũ mentem per interpretes adiecta, multa etiam omiſſa ſint. Verum quod aſſerimus eſſe deprehendet, qui uel unam ueterum librorum Galeni ad Glauconem uerſionem cum Græco & ὠὸϐγϱάφῳ exemplari cõferre uoluerit. Proinde quũ Arabum uolumina è Græcis traducta multis additamẽtis referta ſint, nihil mirum hoc loci à Serapione, ut qui non ex proprio fonte aquas hauſit, ſed alienis paſtus eſt erroribus, Paulum perperam citatum. Cæterum Serapionem ſequitur Meſue, omnia enim ſua ex illo & Auicenna deſumpſit, ideóque iis ucluti ducibus paſsim utitur. Is enim cap. 1. ſui de ſimpl. med. libri inter cætera ſic ait: Aloe aperit orificia uenarum, apertione ſanguinem manare faciente. Et paulò pòſt: Nocet hæmorrhoidibus & ano. Falſos uero eſſe utroſque experietur, qui dogma hoc erroneum, cum ueterum ſententiis de ui aloes proditis, cõtulerit: hi namque uno omnes ore aloen cõtra-

Arabibus in citãdis Græcis parum fidendum.

Arabũ uolumina è Græcis tradu ta multis additamentis referta.

Meſue Serapione ve luti duce vtitur.

Aloes vis.

riam potius uim, adſtringendi nimirum & hæmorrhoidas ſiſtendi, habere affirmant. Dioſc. ſiquidem lib. 3. ca. 24. ita de aloes facultatibus diſſerit: ἀλόη δυώαμιν ἔχει συστολικὴν, καὶ μεθ' ὕδατος ψυχροῦ πινομένη αἷμα χολῆς ἀναλωσάσης ἐπέχει. αἱμοῤῥαγίας τε ἴσησι τὰς ἐξ αἱμοῤῥοίδων. hoc eſt, Aloe uim habet adſtringẽdi, & cũ aqua frigida pota ſanguinis excreationes cohibet. Gal. quoq; lib. 6. de med. ſimpl. facul. haud aliter aloes uires depingit, inquiẽs: ἀλόη ἐστὶ φάρμακον πόλπων κολλητικόν· ἰᾶται δὲ συσεπτικὰ τὰ ἕλκη, καὶ μάλιστα τὰ καθ' ἕδραν τε καὶ αἰδοῖον· id eſt, aloe medicamen eſt quod ſinus glutinat: ſanat & ulcera quæ ægre ad cicatricem duci poſſunt, & maxime quæ in ano ſunt & pudendo. Et libro quinto ther. meth. cap. 4. ubi profluuii ſanguinis curationem ex profeßo tractãs, uim miram in ſiſtendo ſanguine aloe ineſſe iis uerbis indicat: ἄριστον ἁπάντων ὧν οἶδα φαρμάκων, ᾧ καὶ πρὸς τὰς ἐκ μηνίγγων αἱμοῤῥαγίας ἀσφαλέστερον χρῆσθαι λεχθησόμενον ἐστὶ. λιβανωτοῦ τοῦ μέρος ἕν, ἀλόης ἡμίσει μεμίχθω μέρει. καὶ πρὸς τὸ χρείας ἐπισάσης, ὠοῦ λευκῷ φυρώσθω τοσούτῳ τῶν ὅλων θος ὡς μελιτώδη σύστασιν ἔχειν. εἶτ' ἀναλαμβανέσθω τοῦτο λαγωοῦς θριξὶ λευκαῖς μαλακωτάταις, καὶ πρὸς τὸ ἀγρείῳ, καὶ τῷ ἕλκει παχὺ πλεῖστον ἐπιτιθέσθω· hoc eſt: Optimum omnium quæ noui medicamẽtorum, quo etiam ad cerebri mẽbranarũ ſanguinis eruptiones tutißime uti licet, eſt quod nunc dicetur. Thuris pars una aloes parti dimidiatæ miſceatur, & deinceps quum utẽdi tempus inſtat, tantũ huius cum oui cãdido ſubigatur, ut mellis craßitudinẽ reddat, dehíncque leporis molliſſimis pilis excipiatur, & tum uaſi ipſi, tum

toti

toti ulceri imponatur. Quod ſanè medicamentum, ut obiter moneã, Auic. quoq; ipſe Fen. 17. Can. 3. cap. 9. in ſiſtẽdis hæmorrhoidibus probat. A iã dictis, quicquid nugetur Serapion, nõ diſſentit Paulus lib. 7. ita ſcribẽs: aloe inflammationẽ prohibet: ulcera quoq; quæ ægre ad cicatricẽ perducuntur, ſanat, præſertim quæ circa ſedem & pudenda ſunt. Inter latinos etiã omniũ euidentiſſime Arabum de aloe ſententiam explodit Plin. lib. 27. cap. 4. ita ſcribens: aloe ſanguinis excreationes, ſi modicæ ſint, drachmæ pondere ex aqua: ſin minus, ex aceto pota ſedat. Vulnerum quoq; ſanguinẽ, & undecunq; fluentem ſiſtit per ſe, uel ex aceto. Aliàs etiã eſt uulneribus utiliſſima, ad cicatricẽ perducens. Eadẽ inſpergitur exulceratis genitalibus uirorũ, cõdylomatis, rimiſque ſedis, aliàs ex uino, aliàs ex paſſo, aliàs ſicca per ſe, ut exigit mitigãda curatio, aut coercenda. Hæmorrhoidũ quoque abundantiã leniter ſiſtit. Subſcribit prædictorũ autorũ de uiribus aloes ſententiæ inter Arabes Auic. ca. 67. Can. 2. dum inter alia ſic ſcribit. aloe quãdo ponitur cũ uino ſuper hæmorrhoidas & rimas ani, tunc ſanguinẽ ex eis manantẽ ſiſtit. Sanat quoq; ulcera ani & uirgæ cum uino illita: ita ut mirari ſatis non queã, qua impudentia auſus fuerit Montuus in Meſues ſententiam pertrahere Auicennam, quum illi ex diametro pugnent. Sed ſolet hoc hominum genus perditè autorum abuti teſtimoniis, quo fuco ſaltem aliquo ſuam inſcitiam occultant. Hinc eadem impudentia Moſen illum Aegyptium citat, quaſi ſuæ nonnihil faueat ſententiæ, quum tamẽ uigeſimo ſecundo ſuorum aphoriſ. libro, ne uerbo quidẽ meminerit aloen ano officere poſſe, ſed contrarium potius, quod ſcilicet ſinus ueteres, potiſſimum qui in ano ſunt, ſanet, docuerit. Ne-

Mõtui in citãdis autoribus impudentia.

que Auenzoar, quod sciam, hãc quam Serapion ac Mesue tradunt aloe facultatem inesse scribit. Quicquid tamen sit, ex iam dictis sole clarius fit, errare uehementer, ueterámque placitis reclamare in uniuersum omnes, qui aloen per se ora uenarum aperire, anóque officere affirmant. Neq; obstat quòd interdũ assumpta aloe, sedis uenas aperiri cernamus: id enim non per se, sed ex accidenti, quia uidelicet acres humores, qui sua acrimonia ani uenas aperiunt, facit: id quod & alia quædam medicamenta possunt, quemadmodum Gal. lib. 6 aphor. comm. 47. docet, ubi atra bile uexato homini ex acriũ humorũ purgatione sedis uenas posse aperiri, his uerbis monstrat: σωζαίνει γε τούτῳ διὰ φλεβὸς καθάρσεως ἄμφω ταῦτα χρηστά, τότε καθαίρεσθαι τὰ φλεγματώδη, & ἐν τῇ δεμύτητι τῶν ἐκκεκινωμένων ἀνάστομωθεῖσαν ὑπὸ βραχὺ τὴν αἱμορροΐδα, σωφεκκρίνειν τι & αὐτὴν αἷματος μοχθηροῦ. quod est: Homini huic ex purgatione ambo hæc optima eueniũt, quod scilicet superuacua expurgantur, & quod ex acrimonia eorum quæ excernũtur paulatim aperitur os uenæ, quã hæmorrhoidam uocant, ut & ipsa sanguinem uitiosum simul excernat. Proinde perperam aloes uiribus tribuũt Serap. & Mesue, quod acribus excrementis, idipsum sua acrimonia agentibus, magis tribuendum erat. Sed obtrudet hic quispiam dogmatis Serap. assertor, Si huiusmodi uis non magis Aloe adest quàm reliquis medicamentis acres humores purgantibus, quî factum est, ut Aloe potius quàm alia eiusmodi medicamenta sedis uenas aperire credita sit? Respondeo cũ Manardo nostro, nulla alia causa hominum mentes occupasse hoc dogma, nisi quod frequentius Aloe quàm alio quouis purgatorio medica-

Aloe ex accidenti ut alia quædam medicamenta, sedis uenas aperit.

Cur aloe potius quã alia medicamenta ani uenas aperire credita sit

mento

mento utantur. Plerunque enim omnes qui ſubducendæ alui, uel uentriculi expurgandi gratia medicamento purgatorio opus habent, ad catapotia ex Aloe confecta, tanquam ad ſacram anchoram confugiunt. Adeóque factum eſt, ut quod ab excrementis ab aloe motis fieri uiderunt, id genuina quadam ac natiua malitia illius, & per ſe factum eſſe crediderint. Parum autẽ erat hoc credere, niſi & erroneum hoc dogma mundo libris æditis patefacerent, ac pro uero obtruderent. Præterea neque obeſt noſtræ ſententiæ Iacobi de Partibus cauillatio, quam hodie multi tanquam aheneum quendam murum ad tuendam falſam illorum ſententiam arripiunt, qui adſtringendi uim quidem Aloen habere fatetur, quũ extrorſum admota fuerit: aperiendi uero uenas, quum intrò in corpus ſumpta fuerit. Nam ſtatim à Dioſcoride & Plinio exploditur, quorũ uterque in potu etiam ſumptam Aloen ſanguinem profluentem compeſcere tradũt. Et Plinius certe ut penitus aduerſariorũ ora, ac elabendi paſſim uias obſtrueret, undecunque profluentem ſanguinem ſiſtere poſſe dixit. Cæterùm iam ad Sebaſtiani Montui obiectiones diluendas accingamur: is enim errori Serapionis atque Meſues patrocinaturus, cæcam (ita enim uocat) proprietatem obiicit, quaſi Aloe occulta quadam eſſentiæ proprietate, & minime manifeſta qualitate ſedis uenas reſeraret, anóq; noceret, & hoc pacto ſeſe omnem reprehenſionem euitare poſſe arbitratur. Atqui fallitur, ὁ τῇ πόσει ὀδὰξ ἀφαμαρτάνει, bonus ille ſenex: ſi enim Aloe inſita quadam totius ſubſtantiæ proprietate uenarum ora aperiret, tũc ſemper in catapotiis, aut alio quouis modo deuorata idipſum efficeret: id quod tamen nemo ſanæ mentis dicere poteſt, quum contrarium

Iacobi de Partibus cauillatio diluitur.

Ad Montui obiectiões reſpõdetur.

Aloe proprietate cæca non aperit venas.

trarium quotidiana experientia monſtret. Quod uerò ſemper quoties aſſumeretur ſedis uenas reſeraret, ita colligi poteſt. Quemadmodum enim medicamenta purgantia ſubſtantiæ proprietate perpetuò humores ſibi familiares attrahũt, ut in ſequẽtibus clarius docebimus, uerbi gratia Scammonium bilem, Cnicus pituitam: ita aloe nunquam non ob inſitam ſibi proprietatem uenarũ ora aperiret. Nam quum ipſius ſubſtantiæ aperire uenas inſitum ſit, ut Montuus delirare uidetur, fieri nequit, ut nõ perpetuò quoties ſumpta fuerit, hoc ipſum agat. Vel dicat diuerſitatis rationem Montuus, & in ſuam nos pertrahet ſententiam. Sed dicet fortaſsis aloen uenarum ora aperire poſſe, non quum intrò in corpus ſumpta, ſed quũ extrinſecus ſedis uenis illita fuerit, tum enim maxime idipſum cæca illa proprietate efficere poſſe. Quantum autem hoc ueritati, optimorúmque autorum ſententiis aduerſetur, ex ijs quæ paulò ante diximus, clarum eſſe poteſt. Pugnare uero non tantum rationi, uerumetiam experientiæ omnibus paulò eruditioribus in confeſſo eſt. Quî nanq; extrinſecus admota aloe uenas aperiret, quæ Auicenna etiam, qui Montuo & eius farinæ medicis numinis inſtar habetur, autore, citra eroſionem ualde exiccat? Quum itaque non erodat, & uehementer etiam exiccet atque adſtringat, quî per deum immortalem uenarum ora aperire poſſet? Inſuper quum à Galeno & Paulo inter ea medicamenta, quæ ulcera ea quæ ægre adcicatricem ducuntur ſanant, aloe connumeretur, quomodo inter ea quæ erodẽdo aperiunt uenas collocari poteſt, quum omnia ἐπουλωτικὰ, hoc eſt quæ cicatricem inducunt, eodem Galeno lib. 5. de compoſitione medi. per genera autore, cum eo quod citra eroſionẽ adſtringunt,

Aloen etiam extrinſecus admotam ſedis venas non aperire.

Aloe eroſionis experi.

gunt, magis etiam exiccant? Nulla itaque nec ratione, nec experientia, quæ tamen duo ſunt apud omnes homines inſtrumenta, teſte Galeno libro primo ther. metho. capite tertio quæ fidem his quæ recte inuenta ſunt faciunt, cæcam illam ſuam aperiendi ora uenarum in aloe proprietatem Montuus probare poteſt. Iterum inſtat Mõtuus, ac uelut inexpugnabile argumentum producens, ita colligit: Idem medicamentum perſæpe contrarias obtinet uires, aloe igitur & conſtringere & aperire ora uenarum poteſt. Fatemur quidem pleriſque medicamẽtis contrarias, tum qualitates, tũ facultates ineſſe, id quod luculenter Galenus libro tertio de ſimplicium medic. facultatibus cap. 13. oſtendit. Ita aloen adſtringendi ſiſtendiue poteſtate præditam eſſe concedimus, nihilominus tamẽ & per inferna bilem excernere, ac uentrem etiã ſubducere poſſe dicimus, quemadmodum Galenus libro iam citato, capite decimoquarto, in eum modum ſcribens teſtatur: θαυμάζει δ' ἐπὶ τούτοις τῶν πολλῶν, καὶ νομίζουσιν ἄπορον ὑπάρχειν, εἰ σύφον ἅμα σῶμα καθαίρειν πέφυκεν, οἷον ἀλόη. id eſt: Sanè permultos huius rei admiratio detinet, remq; rationis expertem abſurdamq; exiſtimant, ſi corpus quodpiam adſtringens purgare queat, ueluti aloe. Quibus ſanè uerbis Galenus manifeſte innuit, aloen & adſtringere & purgare per inferna corpus poſſe, id quod & nos fatemur. Ineſſe uero huic uim quandã referandi & conſtrigẽdi uenarum ora, ut Sebaſtianus Montuus putat, id eſt quod conſtanter negamus, nec perpetuò, utcunq; ſeſe excruciet, probare poterit. Et ut finem tandem faciamus, ſi Galenus, quem omnia à Dioſcoride de ſimplicium medica-

Duo inſtrumenta quæ iis quæ recte inuẽta ſũt fidem faciunt.

Quibuſdam medicamentis contrariæ inſunt qualitates.

Gale. ea quæ à

Dioſcoride prodita ſunt diligenter explorauit.

medicamentorũ facultatibus prodita diligentiſsime excuſsiſſe, ac per experientiam num uera eſſet comprobaſſe conſtat, uim talem quæ uenarum ora reſeraret in Aloe eſſe cognouiſſe, hanc certe ſilentio non præteriiſſet, id quod eum in Coriandro, prunis Damaſcenis, et pleriſq; alijs feciſſe notum eſt. Diuerſam autem quum in ea eſſe facultatem, nempe adſtringendi uenarum ora, experientia exploraſſet, factũ eſt ut & illius conſtanter in ſuo de ſimplicibus medicamẽtis libro meminerit. Nõ eſt itaque cur quempiam Mõtui annotationes in diuerſum rapiant, leuioris enim momenti ſunt, quàm ut tot tantorúmque autorum quos produximus, teſtimonia, rationéſque quas hic oppoſuimus euertere queant.

Aloen melli commixtam non minus, imò plus purgare, contra Auicennæ & Meſues erroneam ſententiam.

CAPVT II.

Diuerſatur noſtræ ſentẽtiæ Auicenna ca. 67. Canone ſecundo, in hunc modum ſcribens: Permixtio ipſius cum melle, minuit uirtutem eius, adeò ut forſan nõ ſoluat attrahendo. Quem ueluti ducem ſequitur Meſue libri ſui de ſimplicibus medicamentis capite primo, ſic ſcribens: Aloe mixta cum melle eſt minoris ſolutionis. Verum quantum à ueritatis tramite aberrent utrique, nemo ſani cerebri eſt qui neſciat: non enim rationi tantum & experientiæ, ſed & ueterum autorũ ſententiæ planè, quod aſſerunt, contrarium eſt. Quum enim melli ſuapte natura uis ſubducendi aluum inſit, quî fieri poſſet, ut non idem magis alteri quod ſimilem uim obtinet

Mel aluũ ſubducit.

obtinet additum efficeret? Mel autem ſe ſolo ſubducere aluum, in primis Hippocrates libro de affectibus teſtatur, dicens: Τὸ μέλι ξυὼ μὴ ἑτέροις ἐναπόμενον κὴ ξέφει κὴ εὐχροίαν παρέχει· αὐτὸ δὲ ἐφ' ἑαυτοῦ λεπτύνει μᾶλλον ἢ πομίξει. κὴ κ' διουρέεται κὴ διαπαλαίεται μᾶλλον τοῦ μέλιτος. *hoc eſt: Mel cũ cæteris comeſtũ nutrit, coloremque corporis bonũ reddit: ſolum uero potius attenuat quàm reficiat, lotium enim cit, ſupraque modum purgat. Dioſcorides quoque lib. ſecundo cap. 73. in hunc modum ſcribens:* ἔστι μέλι τὸ ὠμὸν φυσῶδες, κοιλίας κὴ βηχὸς ἐρεθιστικόν. *quod eſt: Mel crudum inflat, aluum quoque ac tuſſim proritat. Et Gal. libr. 3. de alimentorum facultatibus iis uerbis:* μέλι δὲ λεπτομερὲς ὑπάρχον, ἐξ ἀνάγκης ἔχει τι καὶ διαπτικὸν, διὸ πρὸς ἔκκρισιν ἐστὶ γείρει τὴν γαστέρα *id eſt: Quandoquidẽ mel tenuium partium eſt, neceſſariò etiam acre ſentitur, ideóque aluum ad excretionem proritat. Et paulò pòſt:* εἰ χωρὶς ὕδατος μίξεως ἐκλίχοι τις τὸ μέλι μόνον, ἧττον μὲν τρέφει, μᾶλλον δ' ὑπάγει τὰ κατὰ τὴν γαστέρα. *hoc eſt: Si citra aquæ admixtionem mel purum per ſe quis delingat, nutriet quidem minus, ſed alui excrementa magis deiiciet. Paulus quoque libro 1. cap. 96. Mel coctum, ait, magis alit quàm aluum ſubducat: crudum contrà. Id quod & lib. 7. repetit. Vtitur & cap. 6. Libri primi ſolo melle ad puerorum deiiciendã aluum, cum ita ſcribit: Porrò ſi pueri, infantiſue aluus adſtricta fuerit, mel cibo adiectum dabis. Alexander quoque Aphrod. ſectione 2. probl. 66. mel crudum abſtergere & purgare, coctum uero alere tantum poſſe do*

cet.

cet. Ex quibus omnibus abunde liquet, mel ſe ſolo quidē aluum deiicere poſſe, idq; adeò magis, ſi non coctum crudúmue fuerit. Quod uero aloe melli addita aluum plus ſubducat, ſatis ex Dioſc. liquet, qui nulla alia cauſa mel addere docet, niſi ut hoc pacto plus excrementorum deiiciat. Verba Dioſc. quæ habētur lib. 3. ca. 24. hæc ſunt: μετὰ ῥητίνης ὀπὸς καταπινομένη, ἢ ὕδατος, ἢ μέλιτος ἐφθοῦ ἀναλημφθεῖσα κοιλίαν λύει quod eſt: Deuorata cum reſina, aut cum aqua uel melle cocta ſumpta, aluum ſoluit. Id quod & Pliniū feciſſe conſtat, qui lib. 27. cap. 4. de aloe ita tradit, Deuorātur pilulæ cum mellis decocto, aut terebinthina reſina ad purganda interiora. Hac ratione & Galenus lib. 7. ther. metho. ca. 11. hierā picrā, in cuius cōfectione centum aloes drachmæ ſunt, melle eſſe excipiēdam ſuadet, ut ſcilicet aluum magis deiiciat: id quod uerba eius de hac ipſa luculenter admodum demonſtrant: ἔνιοι δ' ἀφρίσαντες τὸ φάρμακον ἀναλαμβάνουσι τῷ ἀπηφρισμένῳ μέλιτι, καὶ γίνεται μὲν στερεώτερον, ἧττον δὲ ὑπάγει τὴν κοιλίαν, καὶ μᾶλλον ὑποστύφει. id eſt: Sunt qui reponunt medicamentum, id excipientes deſpumato, melle & fit ita quidem durabilius, ſed minus uentrem roborat, & magis ſubducit. Pſellius quoque lib. 1. de ratione uictus, cap. de iis que uentrem citant, Fœnogræco, Damaſcenis, itémque aliis ut aluum magis deiiciant, mel adijci præcipit. Inter cætera enim ita ait: Fœnigræci ius ex melle coctum, inde potum aluum ſubducit, ſecum agens in inteſtinis humores. Mel admixtum parum eſſe oportet, ne uellicet. Et paulò pòſt: Damaſcena quoque humida & arida melle confecta, madefacta ut plus teneant mellis, manſaq;

Aloe addita melli plus purgat.

manſaq; ſolitaria. Si bis mellis compoſitio abſorbeatur, plus ſubducit, quàm ſi dulce uinũ potites. Ita ut ſole iam clarius ſit tam Auicennam *quàm* Meſuen *infantiliter la ſos eſſe, quod* Aloen *melli commixtam minus purgare docuerint, quum & ratio & ueterum autoritas diuerſum monſtret.*

Aloen ſtomacho & iocinori non nocere, vt falſo pleriſque Auicenna & Meſue perſuaſerunt.

CAPVT III.

Vicenna alteram tantum ſententiæ noſtræ partem cap. 66. ſecundi Can. impugnat, dum ſic inquit: aloe obſtructiones hepatis aperit, ſed ipſum tamen lædit. Meſue *autem utriſque contradicere non ueritus eſt: nã cap. 1. ſui de ſimp. med. libri ita ſcribit: aloe conturbat, dolorem uentris faciens, & nocet ſtomacho & hepati.* Nemo tamen uſqueadeò lippis eſt oculis, qui utrunq; falli non uideat, quando ne unus quidem ex ueteribus claſſicisq; ſcriptorib. ſit, qui nõ diuerſum docuerit. Dioſc. enim tã amicã ſtomacho aloen eſſe tradit, ut ſi mixta ſit aliis medicamẽtis quæ purgãdo ſũt, ea minus noxia ſtomacho reddat. Verba Dioſc. lib. 2. ca. 73. hæc ſunt: μιγὲν τοῖς ἄλλοις καθαρτικοῖς, ἧσσον κακοσόμαχα ποιεῖ· i. aloe aliis cõmixta medicamentis purgatoriis, præſtat ut minus ſtomachũ infeſtẽt. Aptius idipſũ Gal. li. 6. de ſim. med. facul. docet, in hunc de aloe ſcribẽs modum: χὴ δὲ δυσόμαχόν ἐστι τὸ φάρμακον, ἐπὸν μὲ χὴ ἄλλο. hoc eſt. Nã et gratũ eſt ſtomacho medicamẽ, ut ſi qd aliud. Et Pau. li. 7. Eſt. ĩgt, aloe ſtomacho ualde grata, ut ſi quid aliud. Et li. eo. ca. 4. Quũ medica-

Aloe neque ſtomacho neque iecori nocet.

menta

menta corpus purgantia omnia ſtomacho noxia ſint, ſola uentriculo amica & utilis eſt aloe. Quibus ſubſcribit etiam Oribaſius in medicinæ Compendio, dicens: aloe uehemens quidem catharticum non eſt, ſtomacho autem aptiſsimum. Pſellius quoq; li. 1. de uictus ratione, aloen inter ea quæ ſtomachum confirmant recenſet iis uerbis: Maxime cõducibilia ſtomacho abſinthium & aloe. Nec diſſentit Plinius qui lib. 27. cap. 4. ſcribit: Confirmat ſtomachũ aloe, adeò ut nulla uis contraria infeſtet. Grata autem eſt ſtomacho aloe haud aliter quàm abſinthiũ, Galeno lib. 6. de ſimpl. med. facul. autore, quia aliqualem adſtrictionem continet. Quod autem iecur nõ offendat, præter Gal. ad Paternianum, qui cum oxymelite data aloen ſtomachicis & hepaticis magnum adiumẽtũ afferre ſcribit, Paulus etiam lib. ſeptimo docet, quum Doſithei catapotia iecoraria aloes unciam unam accipere iubet. Et cùm, Plinio teſte, loco iam citato, aloe in regio morbo, qui plerunque iocinoris uitio oritur, utiliter bibatur, fieri haud poteſt, ut iocinori nocere queat. Hinc mirum admodum eſt Auic. in eam deueniſſe opinionem, quum tamen & ipſe fateatur aloen iocinoris obſtructionibus & arquato morbo eſſe perutilẽ. Atqui perplures eiuſmodi contradictiones, ut ex ſequentibus perſpicuum fiet, in Auic. libris inueniuntur, ut certe hoc nomine tyronibus medicinæ nondum exacto iudicio præditis ualde ſuſpectus eſſe debeat, præſertim in 2. ſuo Canone.

Aloe iecur non offendit.

Auicennæ libri multis contradictionibus obnoxij.

Rhabarbarũ noſtrũ & vulgare in pleriſque à veterũ Rheobarbaro differre, atq; adeò diuerſum eſſe. CAP. IIII.

Ambigua diſcutienda.

QVum de rebus diſceptantibus id unice cauendum ſit, ne qua uox illis ambigua imponat: nam aliàs non

non raro fieri ſolet, ut alter alterũ non intelligẽs, acerrime inter ſe de lana caprina rixentur, & in immenſum temere ſermo progrediatur: animaduertẽdũ erit, ne nominum quempiam ignorantia fallat, Rheobarbarũ noſtrum ſeu uulgare eſſe id quo paßim nunc ad ſubducẽdã, nobilium præſertim, aluum medici utuntur. Veterum uero, quod Dioſcorides, Plinius, Galenus, & qui his etiã uetuſtiores ſunt, deſcribunt. Quemadmodum autem ueteres ſuum uariis nominibus uocant, Dioſcorides enim interdum Rheon, interdum Rhian, aliquando Rhaponticum, Galenus Rheum & Rha, Plin. Rhacoma, Celſus radicem ponticam appellat, ita Punici Rauedſeni, & uulgus medicorum Rheubarbarum nominãt. Rheobarbarum uero quo nunc paßim officinæ utuntur, differre ab eo quod ueteres depingunt, quicquid noſtræ tempeſtatis garriant medici, nullibi rectius niſi ex notis, quæ illi ab utriſque tribuuntur, colligitur. Veterum nimirum Rha, Dioſcoride lib. 3. ca. 3. teſte, γεννᾶται ἐν τοῖς ὑπὲρ βόσπορον τόποις, ὅθεν καὶ κομίζεται· ἔλιξ μέλαινα, κενταυρίῳ τῷ μεγάλῳ ἐοικυῖα, μικροτέρα μέντοι καὶ ὑδρώδεσέρα, ἄοσμος, χαύνη, ὑπόκικφος. id eſt, naſcitur in iis quæ ſupra Boſporum ſunt regionibus, unde etiã affertur: radix nigra, Centaurio magno ſimilis, ſed minor & magis rubẽs, ſine odore, laxa, & parum leuis. Nec diſſentit Galenus, uel quiſquis eius libri autor fuit, ca. 228. lib. de ſimp. med. ad Paterniañ, qui Rheon his uerbis deſcribit: Radix eſt magna & nigra, laxa, leuis, inodorata, guſtu calfaciens, & leniter adſtringens. Libro quoq; octauo de ſimp. med. facultatibus, Rha tum laxitatẽ, tum leuitatẽ in ſe habere ſcribit. Iam dictis ſubſcribit Pli. lib. 27. ca. 11. in hũc modũ lo-

Rheobarbarũ uulgare.

Rhabarbarum ueterum.

Nomina uaria Rhebarbari.

Locus natiuus Rhabarbari ueterum.

quens: Rhacoma affertur ex his quæ ſupra Pontum ſunt regionibus, radix Coſto nigro ſimilis, minor & ruffior paulò, ſine odore, calefaciēs guſtu & adſtringens. Rheu barbarum autem à noſtris uocatum, & quod hodie in frequēti medicorum uſu eſt, alios à priori natales habet, ex meridionalibus nanque regionibus ad nos fertur, nō aquilonaribus, ubi Boſporus, & Rha fluuius, qui radici huic nomen dedit, exiſtunt. Nullum denique cum Coſto nigro, ut antiquorum, ſimilitudinem habet. Adde, quæ ſolo à ueterum Rheobarbaro diſcernere noſtrum ſufficiēs nota eſt, uulgare & quo hodie utimur, habere odorem uehementem, ueterum autem planè ſine odore eſſe. Præterea grauitatem in uulgari commendat Meſue, ueteres contrà leuitatem. Accedit quod ueteres ſuo Rheobarbaro nullam purgādi uim ineſſe ſcripſerint, in quem tamen uſum, ætatis noſtræ medici ſuum, & recte quidem, plurimum ualere dicunt. Sed obtrudet quiſpiam, nihil mirum eſſe Rhabarbarū iam ſiccum odorum eſſe, ueteres autem de uiridi ac recenti locutos eſſe, quod odore planè caret, haud aliter quàm alia quædam, quæ humiditate ſuperflua obtundente, donec ea reſoluatur, abſque odore perſeuerant. Obiectioni huic pulchre per hiſtoriam reſpondet reconditæ eruditionis uir IO. MANARDVS, libro ſuarum epiſtolarum medicinalium ſexto, atque ſe à Sigiſmundi regis Sarmatarum medicis didiciſſe, in eo bello quod contra Moſchos ſtrenue geſſerat idem rex: Rheō inuentum fuiſſe, quod etſi uulgari ſatis quidem ſimile eſſet, penitus tamen inodorum fuerat, in eóque omnes ueterum notæ deprehenſæ ſunt: fuítque proculdubio id Rheobarbarum quod ueteres pingunt. Cæterùm ueteres ſuum Rheobarbarū non ad alui purgationē, ſed ad

Natales noſtri Rheubarbari.

Rhabarbaronomē unde indi tum.

Rhabarbarum ueterum purgandi facultate caret.

Obiectio.

Io. Manardus.

Veteres ſuum Rhabarbarum

ad alios pleroſque uſus adhibuiſſe, manifeſtius eſt quàm ut probari debeat: neque enim Dioſc. neque Plinius, neque etiam Galenus, in uniuerſis ſuis operibus, quæ hodie extant, ad aluum ſubducendam Rheobarbaro uſi ſunt: ſed quum huic maximam & præcipuam adſtringendi uim adſcripſerint, in contrarium potius uſum adhibendum eſſe præceperunt, atque adeò ſanguinem expuentibus, cœliacis, & dyſentericis conferre dixerunt. Aetius quoque, qui ſub Conſtãtino Magno uixit, ſermone 9. cap. 47. inter ea quæ adſtringendo uentrem cohibent, rheon ponticum recenſet. Quinetiam conſtat nec Auicen. in cap. 585. ſecundi Can. Rheobarbaro purgandi poteſtatem tribuiſſe, ſed diuerſam potius: id quod & Fen. decimoſexto Cano. 3. Tract. 1. capite quarto ubi Rheubarbarũ inter medicamenta aluum cohibentia enumerat, & in pleriſque aliis locis facit. Et certè ueteres ſuo eſſe uſos ad cohibendam aluum teſtatur Abenrois Cordubenſis, qui lib. 5. Collect. Galenum & alios medicos Rheobarbarum uentrem conſtringere ſcripſiſſe ait, notans in hoc eoſdem, tanquam falſa dixiſſent. Sed ignorauit impia illa beſtia Galenum atque alios ueteres diuerſum à ſuo habuiſſe Rheobarbarum, ita ut non immeritò illi alios etiam effectus tribuerint. Ex iis itaque omnibus notum fit, noſtrum hodie Rheubarbarum ab antiquorum differre, quod hoc ad aluum deiiciendam, nunquam uſi fuerint. Atqui hic reclamat Montuus: atque Pauli autoritate, ueteres quoque Rhabarbaro ad uentris ſanorum purgationem uſos eſſe probare nititur. Pauli locus eſt in lib. 1. cap. 43. ubi ita ſcribit: Aluũ ſoluebant, iubentes iam dormituros reſinam terebinthinã, quæ oliuæ magnitudinẽ æquaret, deuorare.

barbarũ ad aluũ purgationem non adhibuerunt.

Montuĩ annotatiũcula diluitur.

Quod si magis citare uoluerimus, paulum radicis ponticæ miscebimus. Sed meminerit uelim, nos de antiquis, inter quos Paulus Aegineta, ut qui longo post Galenum & Plin. tempore uixerit, connumerari non potest, locutos esse. Neq; enim mirum Paulum, ut alios recentiores medicos, ad contrarios usus Rhabarbarum adhibuisse, ut cuius tempore, Rheubarbarum quo hodie utimur, innotescere mundo cœperit: quum medicis qui ante illum fuerũt, quemadmodum in Corollario suo Hermolaus quoq; meminit: planè incognitum fuerit. Vixit autem Paulus post Oribasium Iuliani archiatrum. Hinc deceptus Paulus, haud aliter quàm Abenrois ac multi alii hunc sequẽtes medici, idem Rhabarbarum, quod suo tempore inuẽtum erat, cum ueterum esse putauit, atque adeò iam antiquorum instar restringendi facultatẽ, iam uero recẽtiorum modo, aluũ subducendi huic inesse existimauit. Proinde factum, ut cap. 1. lib. 1. ad reprimendum prægnantium uomitum, & li. 7. ad dysenteriæ curationem usus sit, cum tamen in utrisque affectibus purgatoria abhibere medicamenta, ut pòst dicemus, minus consultum sit. Pari modo ad ueterum Rheonbarbarum respexit libro eodem, cũ ex professo Rhabarbari uires describens, hoc ipsum sanguinem expuentibus, cœliacis, & dysentericis prodesse scribit. Fuisse autem notum Paulo Rheubarbarum nostri temporis, satis ex tribus illis compositionibus, quibus lib. 7. cap. 11. ad podagram utitur, liquet. In illis enim rheubarbaricũ iustar Arabum, aliàs autem Rha, & radicem ponticam nominauit. Primæ cõ positioni nomen Diacorallion est. Secundæ, Antidotus Agapeti. Tertiæ, Antidotus Atactos. Quarũ descriptiões qui scire cupit, à nobis iam citatum Pauli locũ petat.

Paulus Aegineta inter ueteres non cõ numerari debet.

Nostrum Rheubarbarũ Paulo notum fuit.

Caſiam

Caſiam Arabum & recentiorum, à veterum atque Græcorum Caſia aliam ac diuerſam eſſe.

CAPVT. V.

NIſi Nicolaus Leonicenus, uir dignus cui medicinæ ſtudioſi multum tribuant, me monuiſſet, fuiſſe quoſdam ex medicis iuniorib⁹ tantæ inſcitiæ, ut cortice Caſiæ fiſtulæ arabicæ ad citãda menſtrua uterentur, quum Græcorum uti potius ex Dioſcoridis ac aliorum Græcorum medicorum ſentẽtia debuiſſent, nunquam in numero Paradoxorum hoc ipſum quod iam tractamus collocaſſem. Neque enim mihi perſuaſiſſem unquam, eſſe tam ſtupidi animi medicos, qui neſcirent Arabum à Græcorum Caſia eſſe diuerſam. Eſſe autem aliam Arabum à Caſia antiquorum, in primis utriuſque deſcriptio monſtrat: quas nondum ſatis rem agnoſcentes conferre poterunt, & quod dicimus ſole meridiano clarius deprehendent. Arabum nimirum partim in India, partim in Aegypto naſcitur, folio Iuglandis, ſiliquas habet prælongas ac teretes utrinque faſtigiatas, duos ferè pedes proceras, carne intus nigra, guſtu prædulci, ſed planè medicato, ligneis diſtinguentibus membranis, & oßibus ſiliquarũ intercurſantibus. Græcorum uero, Galeno in libro de Theriaca ad Piſonẽ autore, rubeſcit, & roſam expirat, ſicut etiam dulcem guſtum præfert, fiſtulis plena, & uinum naribus obolens, & aromatum modo uehementer odorata. Differre eaſdem etiam uſus utriuſque manifeſtat. Arabum enim, & quæ hodie in officinis uenditur, ad leniendam aluum pulchre cõducit: id

Nicolaus Leonicenus.

Caſia Arabum.

quod Græcorum non facit: ea enim urinam atque mẽſes cit, aliasq; uires à priori diuerſas habet. Proinde quum ueteribus Græcis planè incognita fuerit ea de qua Arabes ſcribunt: neque enim Galenus, neque etiam Dioſcori des eius mentionẽ faciunt: conſultum erit ut ſi quando in libris Græcorum Caſiã fiſtulam legere contingat, ne pro ea alterã, de qua Arabes atq; recentiores agunt, capiamus. Prodeſſet itaque quo aliqua in ijs nominandis certa haberetur differentia, quo Arabum, ſiliquã Aegyptiam, aut Caſiã catharticen, Græcorum autem Caſiã fiſtulam aut odoratam appellaremus. Eſt enim, ut diximus, uehementer odorata. Vnde liquet Caſiã qua hodie paſſim offi cinæ utuntur, ligneamque nominant, non eſſe eam quam Dioſcorides et Græci alii deſcribunt: illa enim tetra, inodora, & penitus nihil cum uera Caſia cõmune habet, quam Dioſcorides lib. 1. cap. 12. ait eſſe ἔγκιρρον, ἔυχροον, καρυλίζουσαν, σεμνὴν λίαν, μακρὰν ἐπὶ πολὺ χεῖαν, τοῖς συριγγίοις ὁμοίαν, ἁπαλωτὴν ἐν τῇ γεύσει, καὶ σύφουσαν μετὰ ποσῆς πυρώσεως, ἀρωματίζουσαν, οἰνίζουσαν τῇ ὀσμῇ. id eſt, rubeſcentem, boni coloris, Coralio lapidi ſimilem, perquàm anguſtam, longam et craſſam, fiſtulis plenam, mordentem pungentémue in guſtu, et cum aliquanto feruore adſtringentem, aromatum modo odoratam, uinique odorem referentem. In eundem modum eam deſcribit Galenus in libro de theriaca ad Piſonem dicens: ἡ δὲ καασία καλλίστη μὲν ἁπλῶς τεκμαίρεσθαι, ὥσπερ καὶ ἡδίστη ἐστὶ γευσικὸν ἐν τῇ γεύσει ποιεμένη, συριγγώδης τε οὖσα, καὶ οἰνίζουσα, ἐπὶ πολὺ δ' ἀρωματίζον ἔχουσα. hoc eſt, Caſia laudatiſſima rubeſcit, & roſam ſpirat, ſicut etiam dulcem guſtum

Caſia lignea vera caremus.

Caſia vera qualis.

guſtum inter guſtandum refert, fiſtulis plena, & uinum olens, & aromatum modo uehementer odorata. Oribaſius etiam libro ſecundo de ſimpl. facul. ſcribit, eligendam eſſe Caſiam quæ rubea ſit, boni coloris, Coralio ſimilis, anguſta, nitida, ualde longa, & craſſa in fiſtulis, in guſtu erodens, cum feruore multo adſtringens, aromatum modo odorata. Neque diſſentit Plinius libro duodecimo capite decimonono ubi probandam tradit eam quæ recens maxime, & quæ ſit odoris molliſimi, guſtúque quammaxime feruens, potius quàm lento tepore leniter mordens, colore etiam purpureo. Hic referre placet, quod dum hæc ſcriberem contigit. Simplicium medicamentorum non imperitus, Georgius Ellingerus pharmacopola Nurnbergenſis Caſiam, quam ipſe ueram eſſe putabat, oſtendit: at nihil minus erat: etſi enim rubeſcens, & Cinamomo noſtro per omnia ſimilis colore uidebatur, quia tamen nullum planè odorem præ ſe ferebat, Caſiam ueram fuiſſe non credo, ſed aliquam potius pſeudocinamomi ſpeciem. Laudo tamen uiri ardens in perquirendis ſimplicibus ſtudium, quod hodie omnes fermè reliqui Germaniæ Seplaſiarij contemnunt. Quod ſi homo ille literis ingenium excolere uoluiſſet, potuiſſet certe rem herbariam non parum iuuare. Cæterùm quum uera Caſia tenuitate corticis, odore, & guſtu Cinamomo, quod hodie hoc nomine paſſim uenditur, ſimile ſit, factum eſt ut quidam mentitum hoc Cinamomum, Caſiam ueram eſſe dixerint. Quod ſi uerum eſt, duplum eius ponderis, Dioſcoride & Galeno in ſuccidaneis teſtibus, pro uero Cinamomo uti licebit. Proinde quum nihil in Caſia noſtra quod cum uera conuenire poſſit deprehendatur, haud

Quidam pſeudocinamomũ noſtrum Caſiã veram eſſe putant.

immeritò quis pſeudocaſiã eſſe putabit, quod miræ cum illa ſit ſimilitudinis, neque enim guſtu acris, neque etiam odorata eſt. Minime uero mirum eſſe debet noſtris temporibus mentitam uendi Caſiam, quum itidem & Galeni ſæculo, quemadmodum ipſemet in libro de Theriaca ad Piſonem teſtatur, factum ſit.

Mannam Arabum atque noſtræ tempeſtatis medicorum, à Manna Græcorum & veterum, eſſe planè diuerſam. CAPVT VI.

Manna Arabum.

NE uocum confuſio ambiguitáſque nobis temere concertandi occaſio ſit, animaduertendum per Arabum ac modernorum Mannam, nos intelligere eam quæ hodie ad principum aluum molliendam medici utuntur. Per Græcorum autem Mannam, quæ à Dioſcoride non ſimpliciter, ſed cum additione μάννα λιβάνου dicitur, accipiendam eſſe uolumus. Differre autem inter ſe, ex utriuſq; deſcriptione manifeſtum fit. Arabum enim, Meſue teſte, ros eſt ſuper arborum herbarúmque folia cadens. Græcorum uero nihil aliud eſt quàm mica thuris concuſſu eliſa, quam Latini ueteres non ſolum Mannam, ſed & pollinem thuris aliquando dixiſſe conſtat. autor Plinius, qui libro duodecimo capite decimoquarto ait: Micas thuris cõcuſſu eliſas Mãnam uocamus. Vniuerſa enim thuris ſubſtantia in antiqua medicina trifariam diuiſa fuit, in thus nimirum, corticẽ thuris, & eiuſdẽ Mannam ſiue pollinem: adeóque ueteres Græci & Latini uoce hac Mãna in thuris puluere tantum

Manna Græcorũ.

Subſtãtia thuris trifariã olim diuiſa.

tantũ uſos eſſe conſtat. Porrò diuerſas eſſe inter ſe mãnas iam dictas, ex earundem quoque uiribus perſpicuũ fit. Arabum nanque molliẽdi poteſtatẽ habet, id quod diutina iam experientia cõprobatum eſſe nemo eſt qui neſciat. Græcorum contrariam potius uim habere in primis teſtatur Dioſcorides lib. primo cap. 8. ita ſcribens: μάννα λιβάνου δυνάμιν ἔχει τὴν καὶ ὁ λίβανωτός. quod eſt, Manna thuris uim eandem quam thus habet. Thus autem adſtringendi poteſtate, & cruenta glutinandi uulnera eſſe præditum, ex cap. 78. eiuſdem libri Dioſcoridis ſatis liquet. Mannam quoque adſtringere docet Galenus lib. 5. ther. cap. 4. ita ſcribẽs: ἔστι σύμπτωμα μὲν φάρμακον ἡ μάννα τοῦ λιβανωτοῦ. hoc eſt, Manna medicamentum quidem eſt, quod magis quàm thus adſtringit. Et 13. the. meth. Μάννη, inquit, ἐστὶ ὑπόδυσμα λιβανωτοῦ, τὸ φάρμακον τοῦτο σύμφεώς τε μετέχον ὀλίγης, καὶ κατὰ τοῦτο, καὶ αὐτοῦ τοῦ λιβανωτοῦ πρὸς ἔνια βέλτιον. ἐκεῖνος δὲ ἐν τῇ πυκνῆς δυνάμεώς ἐστι μόνης, ὡς ἂν μὴ μετέχῃ σύφεως. καὶ μᾶλλον ὁ λιπαρώτερος αὐτῶν, καὶ τῇ χροιᾷ λευκότερος· ὥσπερ γε ὁ τῆς ξανθοτέρας ξηραντικώτερος ἐστί. τῇ δὲ μάννῃ καὶ φλοιὸς τοῦ λιβανωτοῦ μέμιγται μικρὸν, ἀφ' οὗ τὸ σύφον ἔχει. i. Mãna thuris concuſſio ſeu purgamentũ, medicamentum quidẽ eſt adſtrictione modica præditum, atq; hoc etiam nomine thure ipſo ad nonnulla utilius. Thus enim puris tantũ mouendi poteſtatem obtinet, utpote nullã adſtringendi uim habens. Magisq; id facit, quod pinguius in eo eſt, & magis albicans: ſicuti etiam quod flauum ex eo magis eſt, ualidius ſiccat. Mannæ uero corticis thuris

Vires triuſque manna.

paululum etiam admixtum est, unde scilicet adstringendi uim habet. Vtitur & aliàs non raro in glutinandis uulneribus manna Galenus. Vnde iam satis constat errare Mesuen, quod tribus in locis Galenũ de Manna tanquam medicamento aluum subducente citet. Vnus est in capite de Manna, ubi Galenum Mannam cum Scammonia permiscuisse scribit. Alter in capite de Scammonio, ubi denuò Galenum Scammoniam cum sextuplo Mannæ miscuisse asseuerat. Tertius in Antidotario suo, ubi de medicinis purgatoriis agens, confectionem quandam de Manna ex Galeni inuentione describit. Euidentissimum nanque est, Galeni temporibus medicamẽtum hoc sub Mannæ nomine in usu medicorum non fuisse. Hinc uehementer etiam aberrauit Petrus Crinitus libro uigesimoquinto cap. septimo de honesta disciplina, pertinaciter admodũ diuersas has Mannas unam esse contendens, quemadmodum Ioannes Manardus noster in primo epistolarum medicinalium libro luculenter ostendit. Cæterùm hæc non ita accipiant studiosi, quasi Galeno rem illam Mannam Arabibus dictam, planè ignotã fuisse putem, sed quod hoc nomine illi non appellatã esse uelim. Notissimam enim illi fuisse paulò post mõstrabimus, at non sub uoce Mannæ, sed sub uoce mellis aerij. Hinc olim ita scripsimus: Si ulla eius apud Galenum antiquósque mentio fuit, certe non sub Mannæ uoce fuit, sed potius sub uoce mellis aerij. Cur autem ita scripserim, in causa fuit Cordubensis ille Abenrois, qui post tempora Galeni in usum medicorum ueniisse Mannam tradidit. Proinde cum ad manũ tum sua lingua loquens Galenus non erat, satis esse duxerim utcunq; indicasse. Quare non

Mesue peccat Galenum de Manna citat.

Petri Crinitti error.

Galeno Manna etiam Arabum cognita fuit.

opus

opus erat Montuo ſua illa annotatione, qua mel aerium ab Arabum Manna nec forma, nec uiribus differre probare nititur: id enim nunquam negauimus: ſed quia tum ad manum non erat Galenus, hoc ipſum efficacibus argumentis oſtendere non potuimus. Inculpandus ſibi potius erat Auerrois ille impius, qui ut aliàs ferè ſemper, ita & hoc loco nugatus eſt. Neque ab errore uindicare poteſt Meſuen ſuum, quod ait, multa adhuc eſſe opera Galeni, quibus hodie careamus, quæ tamen Arabibus lecta ſint. Nã ut ſuprà quoque monuimus, quod ea nonnunquã citent Arabes, quæ in autoribus nuſquam inueniuntur, nulla alia cauſa eſt, niſi quod plura per interpretes adiecta ſint, quæ in Græcis exemplaribus minime habeãtur. Et quid multis moror? ſatis conſtat & in aliis citandis autoribus, quorum tamẽ integra extãt opera, parum fidum inueniri Meſuẽ, id quod ex annotationibus doctiſſimi uiri Io. Manardi quiſque diſcere poterit. Nõ paßim etiã credendũ eſſe in ſuis aphoriſmis Aegyptio illo Moſi, in cõfeſſo eſt, quod ſua nõ ex græcis, ſed arabicis libris, in quibus notha ac ſpuria multa inſerta ſunt, deſumpſerit. Sed iã quod polliciti ſumus, nempe Mannã Arabum Galeno ſub mellis aerij nomine cognitam fuiſſe, oſtendere pergemus. Mel itaq; aerium ſeu roſcidũ, nec forma, nec uiribus ab Arabum differre Manna, collatis utriuſque deſcriptionibus euidentißimum erit. Proinde Arabum Manna, Meſue autore, eſt ros ſupra plantas & lapides cadens, cuius materia eſt uapor qui eleuatur, cui accidit digeſtio & maturatio in aere, quando eſt æqualis & ſecundus lætis aſpectibus. Diuerſificatur autẽ ſecundum diuerſitates rerum ſuper quas cadit. Et cadens ſuper plantas ſuſcipit de uirtute plantarum, & eſt cum permixtione

Mõtuo respondetur.

Arabes ea ex autoribus citant quæ nuſquã in illis inueniuntur.

Mel aeriũ ab Arabũ manna nõ differt. Arabum manna quid.

permixtione particularum, foliorum, & florum. Educit quoque choleram cum facilitate. Hactenus Mesues uerba deprompsimus, quæ etsi barbara sint, immutanda autẽ esse minime duximus, ne quis aliũ me sensum illis tribuisse per calumniam dicere posset. Mel uero aeriũ, Galeno libro tertio de alimentorum facultatibus teste,

Mel aereũ quid.

γίνεται μὲν ὡδὶ τοῖς φύλλοις τῶν φυτῶν, ἔστι δ' ὅτε χυλὸς αὐτῶν, ἔστε καρπὸς, ἔστε μόριον, ἀλλ' ὁμογενὲς μὲν τοῖς δρόσοις, ἐμὴν ἔστε σωεχῶς, ἔστ' ἐμοίως ἐκείναις γίνεσθαι δοκιμιλές· οἶδα δέ ποτε θέρος ὥρας, πολλοῦ ὄσου ὠδὶ βοῖς τὴν δένδρων, καὶ θάμνων, καὶ λινων βοτανῶν φύλλοις θυρεθὲν, ὡς ὑπὸ τῶν γεωργῶν λέγεσθαι παιζόντων, ὁ ζεὺς ἔβρεξε μέλι. προηγεῖτο δὲ νὺξ μὲν ὑψυχὴς, ὡς οἱ θέρος. θέρους δὲ ἦν ὥρας τηνικαῦτα. θερμὴ δὲ ξηρὰ κρᾶσις ἀέρος ὠδὶ τὴν περιφέρειαν. ἐοικότως τοίνυν βοῖς δηλονοῖς ὠδὶ φύσιν, ἐκ τῆς γῆς τε καὶ τῶν ὑδάτων ἀτμὲν ἀκριβῶς λεπτυνθέντα καὶ ὠφθέντα πρὸς ἡλιακῆς θερμότητος, ὑπὸ τὴν ἐπιγενομένης ὠδὶ τὴν νυκτὸς ψύξεως ἀθροισθῆναι πιληθέντα· παρ' ἡμῖν μὲν οὖν σπανίως φαίνεσθαι γινόμενον. οἱ δὲ τῷ ὄρει τῷ λιβάνῳ καθ' ἕκαστον ἔτος ὀλίγον, ὥστε ἐκ τῶν νυκτῶν ὠδὶ γῆς διέρμαια, καὶ σείοντες τὰ δένδρα διέχουσι ἀφροῦ ἀπ' αὐτῶν, καὶ χύλας, καὶ κόμμα πολλοῖσι τῶν μέλιτος· ὀνομάζουσι δ' αὐτὸ δρυσόμελί τε καὶ ἀδρόμελι. πόδιλος μὲν οὖν ἡ ὕλη τῇ γενέσθαι τὸ μέλιτος, ὁμογενὴς δὲ ὥσπερ βοῖς δρόσοις. εἰς ἀρετὴν δὲ καὶ κακίαν αὐτῷ φαίνεται μὲν προσορχεῖσθαι παρὰ τῶν φυτῶν, ἐφ' ὧν βοῖς

φύλ-

φύλλοις ἀθροίζεῖ. καὶ διὰ τοῦτο γίνεται κάλλιστον. ἔνθα πλεῖστοι θύμοι καὶ ἴυνες ἄλλαι θρμαὶ καὶ ξηραὶ τῆς κράσεως βοτάναι τε καὶ θάμνοι. λεπτομερέστερον τοίνυν ὧδε μέλι, τὸ γεννώμενον ἐν τοῖς ὑετίοις φυτοῖς. λεπτομερὲς δ' ὑπάρχον ἐξανάγκης ἔχει καὶ λιγυρόν. quod est: Fit quidem in plantarum foliis, neque tamen ſuccus earum, neque fructus, neque pars eſt, ſed eiuſdem cum rore generis, non ita tamen aſſiduò, nec copioſe prouenit. Memini uero aliquando in æſtate ſuper arborum, fruticũ, herbarumque folia mellis quã plurimum repertum fuiſſe, ut ludentes ruſtici dicerent, Iupiter melle pluit. Præceſſerat autem mox, ut per æſtatem, ſatis frigida: nam tum anni æſtiuum tempus erat, pridieque calida & ſicca fuerat aeris conſtitutio. Quãobrem peritis naturæ interpretibus halitus è terra atq; aquis prodeuntes, ſolis calore exacte attenuati ac cocti, à frigore ſecutæ noctis in unum coacti & denſati uidebantur. Sed apud nos raro id accidit, in monte autem Libano quotannis perſæpe, adeò ut expanſis ſuper terram uelleribus, mel à concuſſis arboribus decidens excipientes, ollas ac fictilia plena referant, uocántque id roſcidũ mel, aut aerium. Proinde liquet materiam ex qua mel generatur, rori congenerem eſſe. Videtur autem & ex plantis, in quarũ foliis mel colligitur, boni maliue quidpiam poſſe acquirere. Ideóque laudatiſſimum in locis Thymo aliiſque herbis ac fruticibus ſicci temperamenti prædenſe conſitis inuenitur, quia tenuioribus partibus conſtet mel in huiuſmodi plantis collectũ. Quoniam autem tenuium partium eſt, neceſſariò etiam acre ſentitur, ideóque

ideóque aluum ad excretionem proritat. Hactenus *Galeni uerba recensuimus, quæ si cum* Mesues *paulò ante adductis uerbis contuleris, ita certe quadrare uocatæ hodie* Mannæ *uidebis, ut committere, nisi omni iudicio destitutus sis, non queas, quin eandem rem esse fatearis. Hinc consulto fecerint rei medices studiosi, ut si quando apud* Galenum *mellis aerij mentio fiat, pro ea* Mannam *Arabum capiant, perinde atque si* Mannæ *uox apud eũdem reperiatur, pro ea thuris concussu elisas micas sumant.*

Verum Eupatorium nec Auicẽnam, nec Mesuen cognouisse, quum tamen à vulgatissima & omnibus hodie notissima herba Agrimonia appellata, nihil differat.

CAP. VII.

Auicennæ de Eupatorio sententia.

IGnorasse *Eupatoriũ Arabes, Auicennã præsertim atque* Mesuen, *ex eorundem libris manifestissimum fit. Nam hanc si cognitam habuissent, nunquam in ea describenda tam uarij fuissent.* Auic. *enim* Eupatorium 2. Can. cap. 244. herbam *esse aromaticam scribit habereque folia* Cãnabis, *& florem* Nenupharis. Mesue *autem libro suo de simplicibus,* Eupatorium foliis Centaureæ minoris, floribus subcitrinis longitudinis paucæ constare tradit. *Errasse uero utrosque, cæteríque errandi occasionem præbuisse, tam manifestum est, ut probatione egere non uideatur.* Et *ut reliqua silentio transigam, quæ (oro)* Centaurij minoris *foliis cum* Cannabinis *similitudo? aut quæ colori albo cum subluteo conuenientia?* Constat *enim,* Dioscoride te-

Nymphæa.

ste, Nymphæam, *quam nostri* Nenuphar *uocant, candi-*

dos

dos habere flores. Et ut colorem negligamus, minime uerum est quod ait Auicenna, Eupatorij florem similem esse Nenupharis floribus, quod tam exiguus sit, ut uel Nenuphari uel huius floribus collatus, nullam planè similitudinem habeat. Præter ea qui rem ad unguem usq; explorare cupit, antedictas Arabum descriptiones ueterum descriptionibus, Dioscoridis maxime quam paulò post subiiciemus, conferat, & hallucinatos esse sole clarius deprehendet. Cæterùm Eupatorium uerum, & quod ue teres depingunt, esse eam herbam quam hodie uulgus medicorum Agrimoniam barbaro uocabulo nominant, ex notis quas illi Dioscorides ac alij Græci ac Latini tribuunt, euidenter constat. Quæ autem à Dioscoride libro quarto capite 32. illi notæ adscribuntur, hæ sunt: εὐπατόριον πόα ἐστὶ φρυγανώδης ἐράδιον ἀναφέρεσθαι μίαν, λεπτὴν, ξυλώδη, ὀρθὴν, μέλαιναν, ἔνδασυν, πηχυαίαν, ἢ καὶ μείζονα. φύλλα ἔχει διασημάτων ἐχόμενα μάλιστά πως εἰς ἑπτομένους, ἢ καὶ πλείους, οἷς καὶ τὰ ταφύλλα, ἢ καννάβεως μᾶλλον ἔοικότα, καὶ αὐτὰ δὲ κατὰ μέλανα πρινοδῶς ἐξ ἄκρων σὺν τετμημένα. ἀνέρμα δὲ πολὺ τὸ φύκει ἀπὸ μέσου τοῦ καυλοῦ, κατὰ διασὺ, κάτω νεύοντες, ὡς καὶ οἷς ἱμάτιοις ἐπιχεάδαι ξηραθέν. id est: Eupatorium herba est fruticosa, unam efferens uirgam, tenuem, lignosam, rectam, nigram, hirsutam, cubitalem, interdum maiorem: folia habet per interualla partibus diuisa quinque, & aliquando pluribus, quinquefolij uel cannabis potius foliis similia, nigricantia, & serræ modo in extremitatib. incisa. Semen à medio caule enascitur, pilosum, deorsum spectans, ut siccatum uestibus hæreat. Eupatorium uerum. Eupatorij descriptio.

Porrò

Porrò notæ huic à Plinio traditæ, prædictis similes sunt, quas libro 25. capite sexto, eiusmodi esse tradit: Eupatoria regiam autoritatem habet, caulis lignosi, nigricantis, hirsuti, cubitalis, aliquando & amplioris: foliis per interualla quinquefolij, aut cannabis, per ambitum incisis quinquepartito, & ipsis plumosis radice superuacua. Nunc ueritatis studiosus uiuam Agrimoniæ effigiē his notis accommodet, & nulla erit quæ huic non competat. Est enim huic uirga tenuis, & ubi adoleuerit lignosa, recta, plumosa, nigra, folia per interualla pendentia, serræ modo incisa: semen quoque pilosum & deorsum spectans, uestibus siccatum hærens. Hinc consultò fecerint pharmacopolæ, si posthac Eupatorio usuri, pro eo Agrimoniam acceperint. Pudet profectò medicorū quorundam, qui adhuc hodie in clarissima luce caligātibus oculis ueritatem intuentur, huícque præfracto animo contradicunt: in quorum certe numero Montuus est, qui suam temeritatem & in dialecticis inscitiam, nunquam apertius quàm in annotatione septima prodidit. Is enim Arabibus suis patrocinaturus, infantiliter argumēta à simplicium medicamentorum descriptionibus, à Dioscoride aliísque ueteribus traditis ducta, inefficacia esse cōtendit, quod non ex genere & differentia essentiæ, sed ex genere & accidentibus, quæ adesse abesséque præter subiecti corruptionem possint, constent. Ignorat autem Montuus, quod non omnia accidentia adesse uel abesse possunt, sed sunt quædam quæ sæpe ita hærent in substantiis, ut re ipsa nunquam separentur, quæ à dialecticis natiua dicuntur, quod natura subiecto insint, ut calor igni, durities lapidi, radicis, caulis, foliorum, florúmque formæ, herbis. Et cum huiusmodi accidētia substantias alioqui

Agrimoniæ uocatæ effigies

Septasiarii Agrimonia pro Eupatorio uero vtātur.

Montui in dialecticis inscitia.

Nō omnia accidentia adesse uel abesse præter subiecti corruptionē possunt.

qui nobis ignotas euidenter admodum oſtendant, (per hæc enim res inter ſe omnes, ueluti maluam ab aſphodelo, cygnum à coruo diſcernimus) plurimum certe momenti habebit definiendi forma ex genere & accidentibus collecta. Modus nanque humanæ cognitionis fermè ex multis accidentibus unam quandam ſubſtantiæ imaginem colligit, quemadmodũ Homerus fecit, ubi ſtrabis oculis, acuminato capite, gibboſis humeris, garrulitate ſcurrili Therſiten fuiſſe ſcribit. Denique cur argumenta ducta à definitione, ex genere & accidentibus, ineffacia eſſent, cum ferè ubique differentias rerũ per accidentia circumloquamur? neque enim multa propria nomina differentiarum extant. Errat itaque toto cœlo Montuus, quod herbarum deſcriptiones à ueteribus traditas falla ces eſſe ait, cum nulla certior cognoſcendi herbas ratio tradi aut excogitari poſſit, quàm ut ad ueterum, Dioſcoridis præſertim, qui reliquos omnes ſuperaſſe ab omnib. creditur, deſcriptiones confugiamus. Nam hac ratione agnoſcendi herbas ablata, nũquam ad exactã eorundem cognitionem perueniemus. Præterea impudenter hallucinatur Montuus, iniuriamque Galeno facit, quod hunc ideo ſimplicium medicamentorum formas figuráue non depinxiſſe aſſerit, quoniam fallaces admodum putauerit. Non enim hoc nomine earundem figuras perſcribere abſtinuiſſe ſe Galenus ipſe libro ſexto de ſimplicium medicamentorum facultatibus teſtatur, ſed quod poſt Dioſcoridem, qui, eodem etiam teſte, omnium perfectiſſime hoc præſtitit, denuò idipſum aggredi minime neceſſariũ exiſtimauit. Verba eius habentur capite de abrotono, ubi ſic ſcribit: τοὺ τῆς φύσεως τὴν ἰδέαν χεὶρ γράφειν ὡδὶ τοσόνδε τε, καὶ τοιόνδε ἀναδέχεται. quod

Definiẽdi forma ex genere & accidentibus plurimum momenti habet.

Differentias rerũ per accidẽtia circumloquimur.

Galen. ab iniuria vindicatur.

est: Herbæ huius nec speciē formāue scribere post tot tan tósque uiros oportet. Referendum autem ad ueteres materiæ medicæ scriptores, Dioscoridem præcipue, quorum omnium capite præcedenti meminit. Et certe post Dioscoridem iterum pingere herbas minime necessarium fuit, quod ita rem illam absoluerit, ut nemo hactenus repertus sit, qui descriptiones suas reprehēdere uoluerit. Præterea Plinium quoque in sententiam suam pertrahere Montuus conatur, at frustra: neque enim is lib. 25. cap. secundo herbarum descriptiones fallaces esse inquit, sed picturam ex coloribus tam numerosis, præsertim in æmulatione naturæ, fallacem esse docet. Neque enim natura, utcunque quis numerosos colores inter se misceat, satis imitari aut exprimi potest. Proinde longe melius est ut uerbis herbarū formas, quàm pictura exprimamus, certius enim sermone quàm pictura quod conamur assequemur: multum enim, ut Plinij uerbis utar, degenerat trāscribentium sors uaria. Quare cæteri sermone eas tradidere. Quibus sanè uerbis Plinius nihil aliud indicare uoluit, quàm multo consultius esse uerbis, quàm pictura tātum, quemadmodum quidam fecerunt, herbarum effigies exprimere. Atque adeò probe facimus, dum ad ueterum, Dioscoridis maxime, qui unus hodie pro multis est, descriptiones, tanquam ad sacram anchoram, in agnoscendis herbis confugimus. Neq; obest quod propter soli diuersitatem subinde mutentur: ea enim quum in quantitate tantum mutatio sit, non tanta esse potest, ut ueterū notis adhibitis internosci non queant. Caueant ergo studiosi, ne Montui ineptiis seducantur, quando tales sunt, quas quisque paululum saltem iudicij nactus, non solum oppugnare, sed etiam penitus interimere queat.

Dioſc. optimus herbarum pictor.

Locus Plinij explicatur.

Herbarū formas certius sermone quàm pictura exprimi.

Soli mutatio internoscendis herbis non admodum incommodat.

Eupato-

Eupatoriũ non habere vim purgatoriam, contra Meſues ſententiam, veteres omnes vno ore affirmare.

CAP. VIII.

VBens in Meſues erratis recenſendis uer ſor, ut quẽ ſciam à quibuſdam, imò fermè omnib. noſtri ſæculi medicis, ita admirari, ut neminem de ſimplicium medicamentorũ facultatibus exactius ſcripſiſſe putent, atque adeò illius nomini ita ſe manciparũt, ut hunc non ſolum nocturna diurnáq; manu uerſandum ſed & prorſus ediſcẽdum eſſe clamitent: & quod æque deteſtandum eſt, illum, ut qui reliquos omnes, ſi diuis placet, in hoc ſcribendi genere uicerit, adhuc hodie in tanta bonorum autorum copia, in publicis ſcholis enarrandũ, ac ſuis deuorandum, tanquam omni errore uacuũ, proponunt: Id quod ſuperioribus annis Ingolſtadij factitaſſe μεγάσομον illum, magnum Thraſonem, & inſignẽ ἀτερμόλογον, compertum habemus, quem huic autori ita addictum eſſe cõſtat, ut citius Chriſtum ueritatem ipſiſſimam, quàm illum mendacij inſimularet, imò quod planè abominandum, citius Chriſto diuinitatem, quàm Meſue autoritatem ſuam detraheret. Sed ualeat Cyclops ille cum uniuerſa ſibi ſimiliũ turba, digni enim ſunt qui perpetuo cum Gryllo, inſtar ſuum ſterquilinio delectentur: nos Meſues uerba ex ſuo de ſimplicium medicamentorum libro, Eupatorio uim purgatoriã tribuẽtia, ſubiiciemus. Eupatorium, inquit, ſolutione educit cholerã & phlegma facile. Non autem habere eam uim Eupatoriũ, præter experientiam, omnes tam Græci quàm Arabes alij conſentiunt. Dioſcorides enim lib. quarto capite 38. contrariam

Meſues ætatis noſtræ medicos autoritas.

Megaſthenes noſter.

Eupatoriũ non habet vim purgandi.

contrariam potius in eo uim prædicat iis uerbis: σπέρμα καὶ ἡ πόα μετ' οἴνου πινόμενα δυσεντερικοὺς καὶ ὄφεσι τοῖς πικτοῖς ὠφελεῖ. quod est: Semen & herba cum uino pota, dysentericis, & à serpentibus morsō opitulantur. Id quod & Galenus facit, lib. 6. de med. simpl. facult. in hunc modum scribens: μετέχει δὲ καὶ σύνεσις ἐρεικτικὴ, διὸ καὶ τόνου ἀντίθησι τῷ σπλάγχνῳ. hoc est: Ineſt itidem ei & adſtrictio quædam, per quam robur uiſceri addit. Et Paulus certe Aegineta lib. ſeptimo adſtrictoriã uim illi ineſſe quoque affirmat, perinde atque Oribaſius: quorum ſententiam Plinius libro uigeſimoquinto capite ſexto etiam confirmat, ita ſcribẽs: Semen Eupatorij dyſentericis in uino potum unicè auxiliatur. Et inter Arabes Auicenna cap. 244. Can. 2. illiniri ulceribus, quæ ægre cicatricem contrahunt, datique in potu cum uino ad ſananda inteſtinorum ulcera, Eupatorium ſuadet. Cui Serapion capite 77. quoque ſubſcribit, adeò ut manifeſtiſſimum ſit, neminem uel ex Græcis uel Arabibus præter unum Meſuen fuiſſe, qui Eupatorio purgandi poteſtatem adſcriberet. Neque hodie eſt, qui experientia ſe comperiſſe talem in Eupatorio eſſe uim dicere auſit, ita ut meritò tot probatiſſimorum ſentẽtiis atque experientiæ etiam innixi, unius Meſues ſententiam tanquam erroneam damnemus.

Arabum placita in depingendis herbis non eſſe ſectanda, vel vnam radicem quam hodie ſub Turbit nomine officinę vendunt argumẽto eſſe: hãc enim tam varie atque ambigue depingere, vt impoſsibile ſit diuinare quid per illam intellexerint.

Cap.

CAP. IX.

Tudioſis ſumma diligentia obſeruãdum quo in bonos peritosque eius artis, quam diſcendam ſibi propoſuerunt, autores incidant. Nam Gal. lib. 1. de facul. natur. capite decimoquarto teſte, ὅτῳ ἂν ἕκαστος πρῶτῳ τοῦτ' τύχῃ διδασκάλῳ, τοιοῦτος ἐγένετο, μὴ τοῦτ' μείνας μηδὲν ἕλκῃ παρ' ἄλλου μαθεῖν. id eſt: Quali quiſque præceptori primum incidit, talis euaſit, nihil præſtolatus ab alio etiam didiciſſe, adeò ὡς οὐδὲν θαυμαστὸν ἐπίσης τοῖς ἀληθέσι τὰ ψεύδη τετιμῆσθαι. hoc eſt, ut minus mirum ſit, ſi ab iis falſa cum ueris pari precio cenſeantur. Id certe conſiliũ ſi noſtræ ætatis medici ſequi uoluiſſent, non eſſet cur hodie in tanta errorum, maxime in iis quæ ad ſimplicium medicamentorum cognitionem attinent, caligine uerſarentur. Plerique enim omnes Arabes potius quàm Græcos ſequi uoluerunt, quum tamen nulli magis inter ſe diſſenſerint: ideóq; factum, ut & nos haud aliter quàm illi nobis non conſtemus, & clauſis, quod dicitur, oculis Andabatarum more pugnemus. Diſſenſiſſe uero inter ſe Arabes, radix Turbit uocata indicio eſt: aliter enim de ea Serap. aliter autem Meſue tradidit. Serapionis ſiquidem hæc de Turbit cap. 320. ſententia eſt: Turbit, inquit, eſt planta quæ naſcitur in littorib. maris, in locis ſcilicet quos mare cooperit quando creſcit, quando uero eſt quietum, non tãgit eos. Non enim naſcitur intra aquam maris, nec eſt multũ longe ab ea, & niſi quando mare turbatur, & creſcit, & non tangit eam: habet folia ſimilia foliis plantæ, quæ dicitur Araſatis (legendum autem Iſatis, ut paulò pòſt ex Dioſcoride patebit) niſi quia ſunt craſſiora eis, & habet

Periti artis quam diſcẽdam nobis proponimus, autores legendi.

Arabum inter ſe diſſenſio.

Serapiõis de Turbit ſententia.

ſtipitẽ longũ, duobus palmis diuiſum in ſummitate. Et di cũt quidã, quod flos eius mutat colorẽ ſuũ ter ĩ die, quia mane eſt albus, & in meridie declinat ad colorẽ purpureum, in veſperis uero fit rubens. Radix eius odorifera, alba, quæ quando maſticatur, calefacit linguam. Quæ ſi uera Serap. ſententia eſt, à Tripolio Turbit nihil differt: quicquid n. Serapion Turbit, hoc itidem Tripolio Dioſc. tribuit, cuius hæc lib. 4. ca. 126. de Tripolio uerba ſunt

Turbit Serap. eſt Tripolium.

Tripolii deſcriptio.

ΤΡΙΠΟΛΙΟΝ φύεται ἐν παραθαλασσίοις τόποις, οὗς ἐπιλύζει ἡ θάλασσα καὶ οὐκ ἔχωρεῖ, ὅτε ὑπὲρ ἄρᾳ, ὅτε ἐν θαλάσσῃ. φύλλα ὑπὲρ ἔχει ἰσάτιδι παραπλήσια, παχύτερα μέντοι καὶ λοπθαμιαῖον, ἄνω θεν ἐστεφισμένον. τοῦτο δὲ ἴσορρέπει τὰ ἄνθος ἐξ ἡμέρας μεταβάλλον τὸ χρῶμα, πρῶτα μὲν λευκόν, κατὰ δὲ τὴν μεσημβρίαν πορφυρίζον, ὀψὲ δὲ φοινικοῦν. ῥίζα λευκὴ, εὐώδης, θερμαντικὴ γευομένῳ. *id eſt. Tripolium in maritimis naſcitur locis, quæ allidit mare, recedensque dimittit, neque uero in arida, neq; in mari. Folia habet Iſatidi ſimilia, craſſiora tamẽ: caulem dodrantalem, in ſummo diuiſum. Flos eius fertur ter quotidie mutare colorem: mane enim candidus, meridie purpureus, veſpere puniceus conſpicitur. Radix illi alba, odorata, guſtu calida. Dioſcoridi ſubſcribit Plĩ. lib. uigeſimoſexto cap. 7. in hunc modũ ſcribens: Tripolium in maritimis naſcitur ſaxis, ubi allidit unda, neque in mari, neque in ſicco, folio Iſatis craſſiore, palmo alto, in mucrone diuiſo, radice odorata, craſſa, calidi guſtus.*

Plin. Tripolium cũ Polio confundit.

In hoc autem uehemẽter errat Plinius quod Tripolium eandem herbam cum Polio eſſe putat. Hinc eſt quod Polij foliis aſſignauerit miraculum, quod Tripolij florib. ueterum autoritate debetur. Sic enim libro uigeſimoprimo

cap.

cap.7.de Polio *ſcribit:* Folia *eius mane candida, meridie purpurea, ſole occidente cærulea aſpiciuntur.* Ex *iam dictis etiam* Pandectarij *immẽſus error agnoſcitur, qui in ſuis mendaciſſimis* Pandectis *duo facit capita, unum de* Tripolio Dioſcoridis, *alterũ uero de* Turbit Serapionis, *quaſi* Turbit *apud Serapionẽ aliud ſit à* Dioſc. Tripolio: *id enim falſum eſſe ex prædictis euidentiſſimũ eſt. Cæterùm* Meſuen *aliud à* Serapionis Turbit *deſcripſiſſe, ex eiuſdem uerbis innoteſcet: ita enim* Turbit *ſuũ depingit:* Turbit *eſt radix herbæ, cuius folia ſunt ſicut folia* Ferulæ, *minora tamẽ: & eſt ex habentibus lac. Quorum certe nihil in* Serapionis Turbit *cernere licet: folia enim hæc Iſatidis, quæ Plãtagini ſimilia ſunt, habet: illa autem* Ferulæ, *quæ Fœniculi foliis accedunt. Quod ſi uero* Ferulæ *folia habuerit* Turbit, *ex iis quæ lac habent, ut ait* Meſue, *eſſe nõ poteſt: nam ſi lac habet, tum uel aliqua ſpecierum* Tithymalorum, *uel radix* Pityuſæ *erit. Quum autem ſeptem ſint* Tithymalorum *ſpecies,* Dioſco *ride libro quarto cap.155. autore, nulla tamen ex his* Ferulæ *ſimilia folia, qualia* Turbit Meſues, *habeat, fieri nõ poteſt, ut illarum aliqua* Turbit *eiuſdem eſſe queat. Nullam uero* Tithymalorum *ſpeciem* Ferulæ *foliis conſtare,* Dioſcoridem *diligenter excutienti patebit. Singularum enim ſpecierum deſcriptiones afferre ſuperuacaneũ eſſe duxi. Neque etiam* Turbit *à* Meſue *deſcriptum* Pityuſæ *radix eſſe poteſt, ſiquidem hæc non ferulæ, ſed pini folio conſtat, quemadmodum libro quarto cap.156. teſtatur* Dioſcorides, *qui* Pityuſam φυλλαρίοις ὀξέσι, λεπτοῖς κατειλημμένον, ἐμφερέσι τοῖς τῆς πίτυος· *quod eſt, foliolis acutis, tenuibus, pini ſimilibus ueſtitam eſſe ſcribit. Quibus accedit, quod* Pityuſa *apud Serapionem*

Pãdectarii error.

Meſues de Turbit ſententia.

Septẽ ſpecies Tithymalorum.

Turbit Meſue nõ eſt Pityuſæ radix.

Pityuſa apud Serapionẽ Scebram dicitur.

Serapionẽ non Turbit, ſed Scebram nuncupatur, id quod palàm fiet, ſi quis utriuſque deſcriptiones contulerit. Denique Meſues Turbit non poteſt eſſe uel Lathyris uel Peplion, utraque licet inter lactarias à Dioſcoride cõnumeretur herbas, quod utriuſque radix à Dioſcoride inutilis eſſe cenſeatur. Et certe Lathyris ea eſt herba, quæ hodie Cataputia minor, barbaro uocabulo dicitur. Quî iam fieri poſſet, ut quid eſſet Turbit, ex tam diuerſis ambiguiſq; Arabum placitis, noſtræ ætatis medici ſcire poſſent? Non enim eſſe Serapionis Turbit, quo nunc paſſim officinæ utuntur, uel ex eo manifeſtum fit, quo radix illa quam Serapion depingit odorata eſt, ea autem qua nos utimur, odore penitus caret, tantum abeſt ut Serapionis Turbit dici poſſit. Neque Meſues eſſe poterit Turbit, quoniam, ut doctiſſimus Ioãnes Manardus ex nonnullis fide dignis ſe audiuiſſe ſcribit, ex planta accipitur, quæ Myrti folio, & minime ferulæ, conſtat: ita ut nihil mirum ſit noſtræ ætatis medicos ignorare, quid ſit radix, quam ſub Turbit nomine officinæ uendunt, præſertim cum Græci, ad quos tanquam ad ſacram anchoram in iis dubiis confugiendum erat, de ea radice ſub nomine Turbit nihil ſcripſerint: barbara enim uox eſt, & à poſterioribus medicis, ob uehementem fortè quam habet in mouenda aluo turbationem, ſic appellata. Neque obſtat quod apud Dioſcoridem capite de Pityuſa hæc uerba ἣν καλέσει τερμωνθ inſerta ſunt, nam ea ab aliis adiecta eſſe argumento eſt, quod in nullis Græcis aut Latinis uox Turbit legitur codicibus. Proinde ſi uerũ eſt quod Ioannes Manardus ſe audiuiſſe dicit, nimirũ quod plãta eius radicis quã Turbit nominamus, folium Myrti habeat, intérque lactarias herbas refertur, certe ſecũda Tithymalorũ ſpecies erit, quam

Lathyris quid.

Turbit noſtrum non eſt Serap.

Turbit noſtrum non eſt Meſues

Turbit vnde.

quam fœminam uocant: hæc enim, Dioſcoride teſte, τὰ φύλλα ὅμοια ἔχει μυρσίνῃ. Fatendum igitur apud Meſuen eſſe errorem in nomine ferulæ, cum nulla res ſit Turbit uocata, quæ ferulæ ſimilis exiſtat. Hinc ubi ueritatem certius rimari quis uoluerit, huic ſatagendum erit, ut à mercatoribus radicem hanc importãtibus foliũ uiride nanciſcatur, ita enim uter ex duobus uerius ſcripſerit, cõperiet. Nos in re nõ uiſa nihil certi cõſtituemus.

Prudenter facturos medicæ artis ſtudioſos, ſi Meſuen Rheubarbaro, Epithymo, Scammonio, Polypodio, & Euphorbio exhibitionis præſcribentem pondus, haud ſectati fuerint.

CAPVT. X.

EX multis aliis medicamentis, in quorum præſcribendis ponderibus Meſue aberraſſe uidetur, pauca hæc enumerãda delegimus, quod cætera ex Manardi margineis in hunc autorem annotationibus ſtudioſus quiſque uenari queat. Rheubarbari itaq; doſis à Meſue præſcripta eſt, ut potio eius infuſi ſeu macerati ſit à drachmis duabus & ſemis uſque ad drachmas decem, triti autem ad quatuor: quæ nimirum quantitas nimis excellit, nec eſt hodie ſanæ mentis medicus, qui tantam portionem exhibeat, adeò ut multa confutatione nihil opus ſit. Rheubarbari pondus.

Præterea pulueris Epithymi drachmas ſeptem exhiberi poſſe Meſue ſtatuit, cum tamen ueteres multo minorem quãtitatem præſcripſerint. Dioſcorides enim quatuor tantum drachmas concedit: cuius hæc libro 4. cap. 168 de Epithymo uerba ſunt: τὸ δὲ ἐπίθυμον σὺν μέλιτι, κάτω καθαίρει φλέγμα καὶ χολὴν μέλαι-

Epithymi doſis.

μέλαιναν, ἰδίως ἁρμόζον ὑδρὶ μελαγχολικῶν ἐμπυημάτων ὀξυβάφου πλῆθος πρὸς ὀλκὴν ⊲ δι' σοῦ μέλιτι καὶ ἁλσὶ ὀλίγῳ ὄξει. quæ est, Potũ cũ melle pituitam bilémq; nigrã per inferna purgat, priuatim melancholicis & inflatis accommodatum acetabuli mensura usque ad drachmas quatuor, cũ melle saléque ex aceto modico. Oribasius quoque in compendio suo uix drachmas tres transcendit, ita scribens: Dabis cum uino duplici penso drachmas tres & adhuc amplius, & cum melle salis admiscebis cochlearium medium. Paulus tamen Aegineta libro septimo dandas esse drachmas quinq; Epithymi cum lactis hemina cõtritas permittit. Plinius lib. 26. cap. 8. ad sex usque drachmas progreditur, dum in eum scribit modum: Aluum soluit à quatuor drachmis ad sex, cum mellis exiguo, salisq; & aceti. Auicenna autem capite 229. secundi Canonis, potionem Epithymi quatuor esse aureos præcipit, adeò ut nemo sit præter unum Mesuen, qui ad septẽ usque drachmas progredi ausus sit. Proinde consultũ erit, ut quinque tantum, uel summum sex, idque in pauciſsimis, drachmas concedamus. Cæterùm in Scammonia dosim esse à quinque granis ad duodecim scribit Mesue, cum tamen Dioscorides dare integram drachmam, imò obolos quatuor non timeat: id quæ uerba eiusdẽ, quæ scribit libro quarto capite 165. liquidò monstrabũt. δλώα μὲν δι' ἕχθ, ait, ὁ ὀπὸς ληφθεὶς σοῦ μελικράτῳ ἢ ὕδατι πλῆθος ⊲ ἢ τεταρτημορίου καθαίρει κάτω χολὴν καὶ φλέγμα. εἰς ὑπὲρ λύσεως τὴν κοιλίαν ἁρμόσουσιν ὀβολοὶ β'. hoc est, uim habet Scammonii liquor cum mulsa aut aqua pura drachmæ unius

Scammoniæ pondus.

aut

aut obolorum quatuor pondere per inferna bilem & pituitam purgare. Ad ſoluendam uero aluum bini oboli ſatis ſunt. Animaduertendum autem binos obolos eſſe ſcrupulum unum, id quod præter alios in ſuo de pŏderibus & menſuris carmine, Rhemnius his uerſibus indicat:

Obolus quid.

Semioboli duplũ eſt obolus, quem pondere duplo
Gramma vocant, ſcrupulum noſtri dixere priores.

Ita ut lapſus ſit Angelus Politianus, *uir alioqui doctus, epiſtolarum ſuarum libro decimo dum ſcrupulum Latinis dictum, ὀβολὸν Græcis nominari contendit:* ὀβολὸς *enim dimidius tantum ſcrupulus eſt. Sed nihil opus in re manifeſta pluribus uerbis. Vt igitur ad inſtitutum redeamus,* Paulus etiam Aegineta *libro ſeptimo febre carentibus, & ſtomacho non imbecillis, Scammonij pondus obolorum quatuor cum zingibere exhibendum docet. Et in* Compendio *ſuo* Oribaſius *drachmam integram exhiberi poſſe aſſerit. Id quod non ideo dixerim, quod tantam hodie de* Scammonio *quantitatem exhiberi poſſe putem, atque adeò* Scythicis *illis medicis patrocinarer, ſed ut oſtenderem* Scammoniam *qua hodie utimur non eſſe genuinam: ni enim adulterina foret, tutò ea quantitas quæ à ueteribus præſcripta eſt, dari poſſet. Adulterinam autem eſſe quiuis experitur, qui illam cum notis uel à* Dioſcoride, *uel à* Meſue *traditis contulerit. Omnium autem uidetur eſſe deterrima, quam* Syriacam *& Iudaicam appellat* Dioſcorides, *quæ quoniam lacte tithymali uitiata eſt, fit ut genuina ſit multo in purgando uiolentior: nam*

Politiani error.

Scammonia quæ hodie utimur non eſt genuina.

Plinio

Plinio teſte, ſtrangulat ſumpta. Scio tamen quendam qui ſcrupulum integrum, & (ni fallor) plus etiam, ſine noxa hauſerit. Non eſt autem ut ideo diuerſum Græcorũ Scammonium ab Arabum eſſe credamus, quemadmodũ Symphorianus Campegius in horto ſuo Gallico, libello ex pluribus antea ab ipſo æditis congeſto, leuibus & nullius momenti argumentis perſuadere nititur. Quemadmodũ enim Dioſcorides cæteris quod ex Myſia Aſiæ deportatur, & Plinius Colophonium atque Prienẽſe præpoſuit, ita Meſue Antiochenum. Denique ut illi Iudaicum & Syriacum damnãt, ita hic Coraſcenum. Nemo autem eſt qui neſciat Colophonem, Prienen, Antiochiámque conterminas eſſe regiones: Colophon enim Ioniæ, Priene uero & Antiochia Cariæ ciuitates, Ptolemæo. li. 5 cap. 2. tab. 1. Aſiæ teſte, exiſtunt. Coraſceni autem quantum ex Serapione colligere licet, nihil aliud eſt quàm Syria, ita ut dubium non ſit tam Græcos quàm Arabes utrunque cognouiſſe Scammonium. Cõueniunt quoque in hoc utriquæ autores, quod plantæ unde Scammonium extrahitur, eadem folia aſſignant. Dioſcorides nanque hederacea & triangularia, Meſue uero ad modum ſagittæ alatæ. Quis eſt uero qui neſciat hederæ folia anguloſa eſſe, & ſagittæ eius cuius Meſue meminit formam habere? Sunt & alia multa quæ utriſque deſcriptionibus collatis, quadrare uidentur. Proinde nõ erat cur Manardum atque me ignorantiæ inſimularet Campegius: neque enim uerum eſt quod ſcribit, Scammoniam Arabum eſſe de genere lactariorum, & de ea Græcos nihil ſcripſiſſe, ſed tantum de ea quòd in Colophone naſcitur: nam, ut iam diximus, Scammoniam Syriacam, quæ lacte Tithymalorum adulteratur, tam Græci quàm Arabes cognouerunt:

Scammonium Græcorum ab Arabum Scammonio non eſſe diuerſũ cõtra Symphorianũ Cãpegiũ.

Colophõ, Priene, Antiochia.

Manardus ab iniuria vindicatur.

uerunt: & ad hanc certe pondus Meſues referendum erit, nam Antiochena ſeu Aſiatica maiori quantitate deuorari poteſt. Errat ergo potius Campegius, quod optimum Scammonium in Colophone tantum naſci putat, cum in Myſia Aſiæ, Priene et Antiochia etiam naſcatur. Campegij error.

Hactenus de Scammonio. Porrò Polypodij doſim ſcribit Meſue eſſe uſque ad aureos quatuor: at ſatis conſtat uncia integra parum purgare, id quod multa confutatione nõ eget. De Euphorbio uero, ex Dioſ. autoritate, ſcribit eiuſdẽ aureũ unũ ſumptũ interficere. Quo ſiquidẽ in loco, ut aliàs ſæpiſſime, in Meſue requiritur fides: neque enim uſquam hoc ipſum Dioſcoridem ſcripſiſſe legimus. Polypodij pondus. Euphorbii põdus.

Imò Paulus Aegineta lib. 7. cap. 4. Euphorbii drachmã unam cum melle decocto potam, pituitam quidem, impenſius uero aquas, educere docet. Serapion uero & Auicenna capite 236. ſecundi Can. non unum aureum, ſed drachmas tres interficere dicunt. Idem quoque Auicenna Fen. 1. capite tertio tract. 5. capite ſeptimo de curatione incubi, drachmæ uui Euphorbii, Scammonij drachmæ tertiam partem, & quartam colocynthidos addere præcipit. Quod non ideo dixiſſe putent ſtudioſi, quaſi tantam quantitatem exhibendam eſſe ſuadeam, ſed ut haberent ueritatis cultores, ſi quando neceßitate ita urgente Meſues præſcriptum exceſſerint, quod impudentibus calumniatoribus obtruderent.

Centaurium maius Meſuen, Auicennam in hoc vt pleriſque aliis ſecutum, præter antiquorum exemplum cum minore confundere, ac vires vtriuſque indiſcriminatim commiſcere: minus quoque non ſine magno errore maiori præferre.

Cap.

CAPVT. XI.

Maius Centaurium confundere Meſuen cum minore, non aliunde certius niſi ex eiuſdem uerbis ſciri poteſt, quæ in libro ſuo ſimpliciũ medicamentorũ in hũc modũ ſcribit: Cẽtauria alia maior, alia minor, inter quas diſtinguuntur proprietates notæ. Minor melior eſt in omni re, cuius flores & crura habẽt colorẽ citrinũ palearẽ, & melior pars plantæ ſunt flores et ſemina ipſius. Et melius tempus collectionis eius eſt principium æſtatis. Calidæ complexionis & ſiccæ in ſecundo eſt, & eſt compoſita ex partibus terreis aduſtis, in parte dantibus ei amaritudinẽ, & ex non aduſtis cum permixtione aquoſitatis, à quibus ineſt ei ſtipticitas. Et eſt in ea de dulcedine aliquid à partibus aereis. Et in ipſa eſt ex acredine aliquid à partibus igneis. Et amaritudo in ea plus eſt ſtipticitate ipſius, et ſtipticitas plus dulcedine & acredine, & acredo in ipſo eſt remiſſa ſine mordicatione. Quare eſt ex maxime curantibus uulnera. Imò ipſa eſt abſterſiua, exiccatiua, conſumptiua ſuperfluitatum, et ſolutiua uentris. Et quando ſuperfluit purgatio, ex ea ſolutione educit ſanguinẽ: aperit enim orificia uenarum, apertione ſanguinẽ manare faciente. Hactenus Meſues uerba recẽſuimus, quæ ex cap. 102. ſecundi Can. Auic. eſſe deſumpta intelliget quiſquis caput hoc conferre uoluerit. Vtrunq; autem & Auicennam & Meſuen Centaurium maius cum minori confudiſſe, ex iam adductis uerbis monſtrabimus. Neque obſtat quod primo uterque idem in maius atque minus diuidit, mox enim obliti diuiſionis, utriuſque proprietates atque uires indiſcriminatim miſcent, horúmq; hiſtoriã cõfuſiſſime tractant,

Meſue de Cẽtauria ſententia.

ctant, id quod ex ſequentibus euidentiſſimum erit. Nam ut omnia ordine excutiamus, falſum eſt quod uterque minus Centaurium maiori prætulit: id enim præter antiquorum autorum exemplum feciſſe conſtat, qui cuique ſuas uires ſeorſim tribuerunt, nec unum alteri prætulerunt, alia enim in re utraque melior. In eo tamen minus à maiori uincitur, quod minoris radix Dioſc. & Galeno autoribus planè inutilis ſit, id quod apertis uerbis uterque monſtrauit. Dioſc. iis, ῥίζα ἀχρηστος: Galenus illis, ἀνωφελὴς δὲ μικρᾶς μὲν ἡ ῥίζα πανταπασιν ἀπροσδιος. hoc eſt: Centaurij minoris radix planè ineffi cax eſt. Et Plin. libro uigeſimoquinto, capite ſexto, Centaurium, inquit, minus radice tenui & ſuperuacanea. Nec diſſentit Paulus, qui lib. 7. ita ſcribit: Centaurii minoris radix ignaua planè et inefficax eſt. Adeo ut inſigniter erret, qui minoris radicem uſui medico hodie accõmodent. Falſum quoque eſt quod ait Meſue, flores Centaurii minoris habere colorem citrinum et palearem: ut enim res ipſa & Dioſc. teſtatur, flores eius colorem in puniceo purpureum referũt, taliſque planè flos eſt, qualis Lychnidis. Denique ueritate carere uidetur, quod uterque in principio æſtatis legendas eſſe herbas ſcribit, quum Dioſc. autore, minus Centaurium non niſi ſemine prægnans legendum ſit, quod certe in æſtatis principio fieri non poteſt. Hinc eſt quod Plinius in autumno colligi uelit. Cæterùm confundunt deinceps utriuſque qualitates: nam quod ineſſe Centaurio amaritudinem et ſtipticitatem ſcribunt, hoc de minori intelligendum uenit. Teſtis Galenus, qui de eo, libro ſeptimo de ſimplicium medicamentorum facul. ita tradit: προσῆκε δ' αὐτῷ ἡ πικρὰ ποιότης ὀλίγον μὲν καὶ σύστεως μετέχειν.

Cẽtaurium minus maiori non præferendum.

Minoris Centaurij radix inutilis.

Quando colligendum Centaurium.

quod

quod est: Vincit in eo qualitas amara, paululum habens & adstrictionis. Dioscorides quoque radicem γθυμένῳ ἐμποιᾷ πικρίαν ait. Hinc est ut propter amaritudinem aliqui Fel terræ dixerint: quod indicat Plinius loco iam citato, inquiens: Hoc Centaurium nostri Fel terræ uocant, propter amaritudinem summam. Quod uero paulò pòst Mesue & Auicenna scribunt, Cẽtaurio inesse dulcedinem cũ acredine, hoc ad maius tãtum referendum erit. Testis iterum Galenus ubi suprà, ita scribens: κενταυρίου τοῦ μεγάλου ἡ ῥίζα κατὰ μὲν γθύσιν δεμέα τε ἅμα καὶ σύφωσα φαίνεται μετά τινος βραχείας γλυκύτητος, id est: Centaurij magni radix gustu quidem acris simul abstringensq; apparet cum leuicula dulcedine. Et Dioscor. lib. 3. cap. 7. in hunc modum de Centaurio maiori loquens: ῥίζα παχεῖα, σεσηρυῖα, βαρεῖα, πόλλ' ὀπὴ χοῦς δύο, μεστὴ χυλοῦ δεμέα μετὰ ποσῆς σύφεως καὶ γλυκύτητος. hoc est: Radix illi densa, solida, grauis, longitudine ad bina cubita, succo plena, acris cum adstrictione aliqua & dulcedine. Plinius quoque loco antea citato, Radix, inquit, uasta, rubescens, tenera, fragilísque, ad bina cubita, madida succo, amara cum quadam dulcedine. Porrò quod sequitur in cõtextu Mesues, In ea est acredo remissa sine mordicatione, de minori intelligendum est: hoc enim, Galeno autore, φάρμακον ἄνευ δήξεως. id est, medicamẽtum expers mordicationis est. Sed cum ait, est ex maxime curantibus uulnera, id minori adaptandum erit Centaurio. Hæc enim herba, Dioscoride referente, κοπτομένη χλωρὰ καὶ καταπλασσομένη ξαυμάτων ὀστᾶ κολλητικὴ, ἀναπαθαρτικὴ ἑλκῶν παλαιῶν

Fel terræ Centaurium cur dictum.

λιῶν καὶ ἀπεπλωτικήν. quod eſt: Virens adhuc tuſa & illita uulnera conglutinat, uetera quoque ulcera & purgat, et cicatrice obducit. Et ad minus eſſe referẽdum clarius indicat Galenus, ita ſcribens: τὰ τε μεγάλα ξαύματα κολλᾷ καὶ τραυλατόμυλα δὲ πάσας αὐτῆς ἕλκη προσφάτε, καὶ τὰ παλαιὰ ὄντα, καὶ δυσκαπύλωτα τῶν ἑλκῶν ἐπεπλῆσθαι κατὰ τὸν αὐτὸν ξόπον χρωμένων. id eſt: Vlcera magna herbæ ipſius recentis illitu glutinantur, et uetuſta, quæque ægre ad cicatricem perduci queunt, cicatrice eodem modo utentibus obducuntur. Quod uero tandem ſubiicit Meſue, imò ipſa eſt abſterſiua, exiccatiua, cõſumptiua ſuperfluitatum, & ſolutiua uentris, iterum minori Centaurio ueteres tribuunt, nam de eo ita Dioſc. ſcribit. ἀφέψημα δὲ καταπινομένη ἄγει κατὰ κοιλίαν χολὰς καὶ παχέα. id eſt: Si decocta deuoretur, per aluum bilioſa & craſſa ducit. Id quod & Galenus facit, inquiens: τὸ δ' ἀφέψημα δὲ πάσας ἰσχιαδικοῖς ἰνὲς ἰσχιαδικοῖς, ὡς ἄγον χολὰς τε καὶ παχέα, καθαίρει τοιαῦτα. hoc eſt: Decoctum herbæ quidam Iſchiadicis infundunt, ceu bilioſa & craſſa ducens, nam & talia purgat. Paulus quoque lib. 7. Decoctum ait, herbæ iſchiadicis iniectum, bilioſa quædam educit. Et in ca. 4. eiuſdem libri: Centaurium minus, inquit, quoniam bilem craſſáq; purgat, coxendice laborantibus peculiariter ſuccurrit. Sequitur in Meſue: Et quando ſuperfluit purgatio, ex ea ſolutione educit ſanguinem. Aperit enim orificia uenarum, apertione ſanguinem manare facientẽ. Quod ſanè itidem de minori Centaurio inaudiẽdum erit, nã de eo ſic tradit Dioſ. ἔγκλυσμά τε τὸ ἀφέψημα αὐτῆς ὠφελεῖ τοὺς ἰσχιαδικοὺς ἁρμόδιον, ἄγον αἷμα. Centaurium minus ſanguinem educere poteſt.

αἷμα καὶ κατέχει· quod eſt: Decoctum eius iſchiadicis conuenientiſsime infunditur, ſanguinem educens, dolorémque leuans. Et Galenus: καὶ μὴν ὅταν σύντηκτος φοβερῶς ὡς αἵματος ᾖ κενῶν, ὠφελεῖ μᾶλλον. hoc eſt: Quum adeò uehemẽter operabitur ut cruẽta euacuet, tunc plus proderit. Paulus quoque de eodem ita ſcribit: Nonnunquam uero tam uiolenter operatur, ut & ſanguinem euacuet, atque tum quidẽ magis proderit. Animaduertendum autem Centaurium ſanguinolẽta educere, nõ quia ex propria natura ſeu natiua quadam proprietate uenas aperiat, ſed ut quodlibet aliud facit, dum uiolentius operatur: acrimoniæ enim atq; mordacitatis, ut antea diximus, expers eſt, quam adeſſe oportet iis quæ uenas aperiunt. Vtinam uero Meſue tam oculatus in aloe quàm hic in Centaurio fuiſſet: nam etſi ille indiſcriminatim de maiore ac minore Cẽtaurio ſcribẽs, maioris acrimoniam in minus quoque transferre uideatur, nõ uſqueadeo tamen in illo ſicut in aloe cæcutiuit, ut ſcilicet educere ſanguinẽ aut aperire uenas ſimpliciter, ſed cum ſuperfluè purgat, dicat. Quod ſi itaque hæc de aloe eius quoque fuiſſet ſententia, non erat cur à nobis reprehenderetur. Inſuper in recenſendis Centaurij uiribus mirum in modum utriuſq; facultates confundit Meſue, id quod ex iam dictis, & ex ueterum collatione quiuis deprehendet. Et ſi cui ingenium iſta conferendi decrit, is Manardi noſtri margineas in hunc autorem annotationes adeat, & quod aſſerimus, ueriſsimum eſſe cõperiet. Proinde nihil apertius, quàm Meſuen utriuſque Centaurij & hiſtoriam & facultates confudiſſe, ita tamen ut nemo, licet oculatiſsimus ſit, eas citra ueterum collationẽ diſcernere, et cuilibet ſuas adaptare queat. Horũ deniq;

Centaurium qua ratiõe ſanguinem educat.

confuſio

cõfusio effecit, ut hodie Centaurium maius omnibus incognitum sit, atque adeò in officinis, solius minoris usus existat, ut hoc saltem nomine suspecta nobis Arabum medicamentorum lectio esse debeat, quod horum inscitia multarũ herbarum, maxime earum quæ in quotidiano medicorũ usu sunt, cognitio interciderit. Sed faxint superi, ut uel tandem serò cum Phrygibus sapiamus. Centaurium maius hodie omnibus incognitum.

Arabes ferme omnes, nõ sine magna inscitiæ nota, Armenium lapidẽ cũ Cyaneo, quẽ Lazuli vulgò vocant, confundere.

CAPVT. XII.

Armenius lapis.

Vem lapidem Plin. aliiq; Latini Armeniũ, Gal. autem Armeniacum, hunc Arabes barbariq; Armenum uocãt. Et quẽ hi lazulum, Græci cyanum, Theophrastus cyaneũ, Latini cæruleum appellant. Hos autem cõfundere Arabes, eorundem de iis uerba satis monstrabunt. Inter hos enim princeps Auic. ca. 57. secundi Can. ita de lapide lazuli scribit: Virtus eius est sicut uirtus eius quo adhæret aurũ, debilior parũ est. Et Serapion: Virtus eius est similis uirtuti glutinis auri, nisi li quia ipse est debilior eo, quæ tamen ueteres non de lazulo seu cyaneo lapide, sed de armenio potius scribũt. Dioscorides nanque lib. 5. cap. 59. ita de armenio dicto lapide tradit: τὰ αὐτὰ ποιεῖ τῇ χρυσοκόλλῃ, πολὺ δὲ τὴν δύναμιν μόνον λεπτόμερον αὐτῆς. id est: Eadem quæ chrysocolla præstat, uiribus tamen ea infirmior. Id & Plin. lib. trigesimoquinto cap. sexto facit, inquiens: Armenia mittit, quod eius nomine appellatur: lapis hic quoq; chrysocollæ modo operatur. Sequitur de lapide lazuli in Auic. Ineſt ei uirtus eradicatiua, putrefa-

Cæruleus lapis.

Facultates Lazuli lapidis ex Arabũ sententia.

putrefactiua, & abſterſio eius cum acuitate & ſtipticitate pauca. Quem imitatus Abenrois ait: Minuit humores calidos, *eo quod abſtergit, & cum eadem habet ſtipticitatem. Et Meſue:* In ipſo, *inquit, eſt acuitas non uacuata ſtipticitate aliqua. Quæ itidem debentur armenio lapidi, Gal. lib. 9. de ſimp. med. fac. teſte, ubi ita ſcribit:* ἀρμενιακὸν λιθάριον ἔχει ῥυπτικὴν ἅμα βραχείᾳ δριμύτητι, καὶ σύμμετρον βραχυτάτῃ. *quod eſt:* Armeniacum uim habet extergentem cum leuicula acrimonia, & leuiſſima adſtrictione. *Cõfirmat idem Paulus lib. 7. ita ſcribens:* Armeniacum abſtergendi uirtute cũ leui acrimonia, & exigua adſtrictione præditũ eſt. *Pergit Auicenna in lazuli uiribus enarrandis, dicens:* Bonos efficit pilos palpebrarum, & prolongat eos, & eſt ultimum ſicut dicitur in illo, propter proprietatem quæ eſt in ipſo, & dicitur propterea, quia ipſum euacuat humores malos, prohibentes oriri pilos. *Meſue:* Conſeruat & prolongat pilos, & generat eos in palpebris. *Serapion:* Facit naſci pilos in palpebris. *Abenrois:* Pulueriſatus ſuper palpebras, facit naſci pilos. *Et iterum:* Ideo facit oriri pilos, quia remouet humores calidos, et reducit membrum ad priſtinam complexionem. *Quæ nimirũ uis non lapidi lazuli ſeu cyaneo, ſed armenio à probatis ſcriptoribus tribuitur. Dioſc. nanque ita de illo ſcribit:* ἔστι δὲ καὶ τῶν ἐπὶ βλεφάροις ξηραινῶν ὠφελιμον. *hoc eſt, facit ad pilos in palpebris alendos. Et Galenus ſubſcribit Dioſc. in hunc modum:* αὐτὸ δὲ καθ' αὑτὸ λειοῦντες καὶ χνοώδεις ἀφαιροῦμενοι χρῶνται ξηρᾷ πρὸς ὄψησιν τῶν ἐπὶ τοῖς βλεφάροις ξηραινῶν, ὅταν ὑγρὸν δριμύτητος χυμῶν μὴ ἐκπίπτοντες

τες αὐτῶν, λυπὲς δ' ἀναώξεις, καὶ ἄλοφοι γίγνον-
τὰς δ' ἐπιμύτητας ταύτας ἐπιδαπανῆσαν εἰς τὴν
κατὰ φύσιν εὐεξίαν ἐπανάγει τὸ μόριον. quod eſt:
Ipſo per ſeſe ad pollinis leuorem redacto utuntur ſicco
ad pilorum in palpebris incrementum, nempe ubi præ
humorum acrimonia partim excidunt, partim uero nec
creſcunt nec aluntur. Siquidem depaſtis his acrimoniis,
in bonũ naturæ habitum pars reducitur. Et Paulus in-
quiens: Prodeſt itidem ad pilorum in palpebris incremẽ
tum: Cæterùm quod Auicen. tandem lapidi lazuli ineſſe
uim eradicatiuam & putrefactiuam ſcribit, id cæteri
etiam Arabes eum ſequentes faciunt. Meſue enim adu-
ſtiuum, ulceratiuum, putrefactiuum, & inciſiuum lapi-
dem hunc eſſe ait. Serapio uero, habere uirtutem adu-
ſtiuam & putrefactiuam inquit. Et in hoc probe ſcribunt,
nam & ea facultas peculiaris eſt huic lapidi qui Arabi-
bus lazuli, Græcis uero cyaneus dicitur, ideóque ueteri-
bus etiam cognita. De eo enim Dioſcorides lib. 5. cap.
60. in hunc ſcribit modum: κυανὸς δύναμιν ἔχει
καταξαλλυκὴν, καὶ μεξίως σηπτικὴν, ἐξαρωλυ-
κήν τε καὶ ἑλκωματικήν. Id eſt, cyanus uim habet
reprimentem, mediocriter putrefacientem, cruſtas gi-
gnentem, & exulcerantem. Vnde luce meridiana cla-
rius fit Auicennam & Arabes alios indiſcriminatim
de utroque ſcripſiſſe lapide, eorumque facultates mirum
in modum confudiſſe. Et niſi idipſum fateantur aduer-
ſarij, Auicennam Arabeſque cæteros in grandius erra-
tum incidiſſe conuincemus, nimirum quod in uno eo-
demque capite ſibi pugnantia ſcripſerint. Si nanque de
uno tantum lapide tractant, quomodo conuenunt, hunc
ſimul habere facultatem detrahendi et alendi piloſ fa-

 cultate

cultate enim detractrice nullo pacto alit & producit pilos, sed eosdem magis detrahit & radicitus extirpat.

Immensus Arabū error.

Præterea ut & hoc obiter moneam, si lapis lazulus seu cyanus uim putrefacientem & exulcerantem habet, quemadmodū uno ore omnes tam Græci quàm Arabes fatentur, quo pacto ab exitiali sese rursus errore tuebuntur Arabes, qui ad purgandam atram bilem hunc lapidem deuorandum esse docent? Et sunt hodie non pauci, qui hos imitantes illum in catapotiis siue pilulis, ut à forma appellare solemus, quasi quotidie deglutiendum

Lapis cyaneus in catapotiis ad purgādam atrā bilem minime dandus.

præbeant. Nullius certe ueterum autoritate sese tueri possunt, quādo nemo ex Græcis autoribus lapidem cyaneum bilis atræ purgādæ gratia deuorari docuerit. Neque Arabum ea in re sufficere potest autoritas, quando sole clarius sit, hos duorum inter se lapidum proprietates miscuisse. Sed nec rationem illis suffragantem habent, cum euidentißimum sit medicamenta putrefacientem & exulcerantem uim habentia, qualem cyaneus lapis obtinet, sine magno nocumento deuorari non posse. Id quod Galenus libro tertio de simplicium medicamentorum facultatibus, capite uigesimo & sequenti, multis ostendit, docetq; medicamenta quæ erodendo & putrefaciendo nos necant, genere, non qualitate deleteria esse dicta: & quanto diutius in corpore morantur,

Obiectio.

tāto magis agere nata esse. Atqui dicet quispiam, fateor cyanum non totum erosione non uacare, quod si tamen bene abluatur multum iuuat, & uel nihil, uel parum lædit. Huic iterum obtrudemus, fieri uix posse, ut per ablu

Respōsio. Ablutio lapidis cyanei non o-

tionē uniuersa malitia remoueatur. Gal. enim libro secundo capite decimoquinto teste, si qua lapidosa & dura abluas, mordacitatis expertia tantum euadēt. Quum

uero

uero putrefacientem ſimul uim cyaneus lapis obtineat, non eſt quod illam crebra lotione abigere queas. Perinde enim ut coruum ſæpius abluendo nunquam candidũ reddes, ita nec cyaneo, etiam ſi bene abluatur, putrefaciendi uim eximes. Proinde conſultius erit, ſi atræ bilis expurgandæ armenium potius lapidem adhibuerint, nam is ſine omni moleſtia per inferna illam purgare poteſt. Teſtis eſt Alexander Trallianus libro primo capite uigeſimo ſecundo in hunc modum ſcribens: Nobis ſanè helleborum album armenius lapis bonitate præcedere uidetur, ſi ex eo conficiatur ut debet potio. Quod utique præſidium noſtra ætate nuper admodum cõpertum eſt: quapropter à ueteribus medicis minus celebratum, ſed à nobis & aliis compluribus fœliciter uſurpatum, helleborí uſum propter diſcrimen antiquauit. Lapidem uero armenium qui uiribus, ſat ſcio, helleboro non cedit, quoniam omni uacat periculo & moleſtia caret, non iniuria prætulimus. Habet autem is non tam per inferna quàm per ſuperna uim purgandi minime uulgarem. Ad quem uſum etiam illotus adhiberi debet. Exhibendi autem ſunt iuſta doſi plus minus, pro robore quidẽ languentis, ſcrupuli terni aut quaterni. Hactenus Alexander. Itaque caueant poſthac ſtudioſi, ne Arabibus nimium fidant, néue lazulum lapidem utcunque etiam lotum, deuorandum exhibeant, cum aliàs ſatis magna medicamentorum meliorum atram bilem purgantium copia præſtò ſit.

mnẽ matriam auferi.

Armenius lapis per inferna purgare atram bilẽ poteſt.

In deſcribendis Cicuta & Napello herbis non ſolum ancipitem fuiſſe, ſed & earũdem vires miſcuiſſe Auic. ita vt veriſimile admodum ſit illum vtranque ignoraſſe.

CAPVT XIII.

Auicenna minime medicinæ princeps.

Actenus Meſues recenſendis erratis occupati, iam ad Auicennæ, quem hodie, ſi diis placet, uniuerſæ medicinæ principẽ ſtatuunt, errores nonnullos indicandos ſtylum uertamus, ut ex iis ſaltem paucis quid in cæteris fidendum ſit homini intelligant, deprehendántque quantis in tenebris uerſentur, qui ſingula eius hominis ſcripta abſque omni delectu, quaſi ex ueritatis ſacrario pronunciata excipiunt. Nihil autem mirum illum tam frequenter lapſum eſſe, quum aliorũ tantum, ut omnes ferè Arabes, tranſcriptor fuerit, adde quod eorum quæ ſcripſit nullam habuerit experiẽtiam, regem enim fuiſſe conſtat, qui curandis ægrotis operam non dedit. Sed ut hominis in rebus medicis ignorantiam demonſtremus, ad inſtitutum redeuntes, quam ambigue, quamq; cõfuſe de cicuta et napello ſcripſerit, uideamus.

Auicenna regulus fuit.

Sucaram quid.

Primum autẽ omnium ſciendum ſucarã Arabibus eam eſſe herbã, quam Latini cicutam, Græci uero κώνϑον appellãt, id quod præter Sera. utriuſque deſcriptio pulchre monſtrat. Auic. nanque cap. 671. ſecundi Can. ſucaram ita depingit: Crus, inquit, huius plãtæ eſt ſicut crus ferulæ, & habet florem album, & ſemen ſicut aniſum. Dioſcorides autẽ libro quarto capite 73. in hunc modum: κώνϑου καυλὲν ἀνίσι γονατώδη, ὡς μάλαθρον μέγαν. φύλλα δ' ναρθηκι ἐμφερῆ, σκιώτερα δ' καὶ βαρύοσμα, ἐπ' ἄκρων δ' ἀκτὰς φύσις καὶ σκιάδια. ἄνθος ὑπόλευκον, σπέρμα ἐμφερὲς ἀνίσῳ λευκότερον. id eſt: Cicuta caulem geniculatũ profert, fœniculi modo grandẽ: folia ferulæ ſimilia, anguſtiora

ſtiora tamen & grauiter odorata: in cacuminibus adnaſcentes ramulos & umbellas habet. Florem ſubcandidum, ſemen amſo ſimile, ſed candidius. Ex quibus ſanè deſcriptionibus collatis nemo non uidet ſucaram eandē cum cicuta herbam eſſe. Atqui Auicenna tanquā ſibi parum conſtans, mox in eodem cap. ſucaram folia cucumeris, aut mandragoræ habere tradit, diciq; à quibuſdam euphorbium inquit. Fen. quoque 6. Can. 4. tract. 1 ſum. tert. cap. 6. cicutam eſſe hyoſcyamum nigrum ait, id quod manifeſtum fiet, ſi ea ſigna quæ ab Auic. tribuūtur ei qui hyoſcyamum nigrum hauſit, cum iis quæ à Dioſc. adaptantur his qui cicutam biberunt, cōtulerimus. Neque remedia quæ in cicutæ potione laudat Dioſcorides, alia ſunt ab his quæ contra hyoſcyamum nigrum Auicenna tradit. Auicennæ uerba hæc ſunt: accidunt ex eo præfocatio & frigus extremitatum, & tenſio uehemens præfocans, & tenebroſitas uiſus, & forſitan non uidet aliquid, & deſtruit imaginationem, & infrigidat extrema, deinde conuellit & præfocat & interficit. Cura: Adminiſtra in primis clyſteres, & uomitum, & uentris ſolutionem, deinde da in potu de uino puro aliquid poſt aliquid, quoniam eſt magni iuuamenti cum eo quod bibit & abſinthiū, & detur in potu piper cū uino ſimiliter caſtoreum & ruta, &c. Quæ ſingula Dioſcor. lib. 6. cap. 11, cicutæ tribuit, in hunc modum ſcribens: κώνειον ποιεῖ ἐπιφέρει σκοτώματα καὶ ἀχλωβ ὥστε μήδ' ἐπ' ὀλίγον βλέπειν. λυγμόν τε καὶ δυσνοίας παρεμφορᾶν, καὶ ψύξιν ἄκρων· ὧν τέλος δὲ ἀποπνιγμοὶ συνίστανται, πάσιν λαμβάνοντος τὸ κατὰ τὴν ἀρτηρίαν συνθύμαχος· καταρχὰς μὲν ἕν, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, δυσκίνητα τῶν ἐμέτων αἰτεῖ κομιζόμενα· ἔπειτα

ἔπ∂τα κενώμαλι χρηζόμενοι ἐς τὰ ἔντερα παρολισθήνιος ἐκκρινῶμεν, ἔνθ' ὅτε ὡς ἐπὶ μέγιστον βοήθημα ἀπὸ τὴν ἀκρατοποσίαν παραγινόμεθα, διδόντες μεταξὺ δεῖγμα, εἰ ὄις τι εἶν διδόμενον βοηθεῖ γάλα ὄνου ἢ ἀγίνειον μετὰ τερπέρεως καὶ ὄινου ἔνθα κατορίς καὶ πηγάνου. *quod est: Cicuta pota uertigines, oculisque caliginem affert, ita ut nec parũ etiam uidere liceat: singultum itidem, mentis alienationem, & extremarũ corporis partium refrigerationem: postremo conuulsi strangulantur, suppresso in arteriis spiritu. Inter initia itaque, ut in reliquis, uomitionibus eam excutiemus: dehinc uacuatione usi, quod ad intestina prolapsum est excernamus: tum ueluti ad efficacissimum remedium meracas uini potiones deueniemus, dantes per interualla, in quibus asininum lac potui datum, aut absinthium cum pipere, uino, castoreo, & ruta proderit. Quæ certe omnia satis indicant, quàm ambiguus in depingenda cicuta fuerit Auicenna. Sed non minus quàm cicutam ignorasse Auicennam Napellum, hinc colligere licet, quod hunc haud aliter quàm illam diuersis non modo nominibus, sed & descriptionibus notificauerit. Fen. enim sexta, Can. quarti, tractatu primo, cap. 2. Napellum sub Alfarfas nomine uenenũ esse scribit, quod interficit hominem, non autem interficiens turdos. Et capite 503. Canonis secundi, coturnices ex eo cibari, & minime mori ait. Quod certe Galeno li. 3. de simpl. med. facul. cap. 17. teste, non Napello & Turdis, sed Cicutæ & Sturnis adscribendum erit. Verba Galeni quibus hoc ipsum docet hæc sunt:* τὸ κώνειον ἄνθρωπον μὲν ἀναιρεῖ τῇ τε τῶν πόρων θυρώτητι, καὶ τῷ πληθει δὲ θερμότητος, καὶ τῇ ῥώμῃ τῶν ἀρτηριῶν ὁλκῆς ἰσχυ-

ρὸν

ρὸν ἕλκει πρὸς τὴν καρδίαν ἀφικνούμενον. ἐκ ἀναιρεῖ δὲ οὐδὲ λάρυγας ὧδε τοῖς ἀναλίοις αὐλίοις ἐπεχόμενόν τε ⟨καὶ⟩ βραδύνον, καὶ φθάνον ἐν τῷ χρόνῳ πρωτοπλεαζ ⟨καὶ⟩ πρὸ παρασκευάζεσθαι καθάπερ ἑσία ἰνὶ τῇ καρδίᾳ πρὸ θερμαινόμενον ὡς ἔξω τὸ ξύλον· quod est: Hominem quidem Cicuta necat, tũ ob meatuum amplitudinem, caloriſq; multitudinẽ, tum ob attractionis arteriarum robur ualidum etiamnũ ad cor pertingens. Sturnos uero ob cauſas contrarias haud interficit, utputa quum & retineatur & cunctetur, ac ſeſe temporis tractu concoqui præparariq; à corde tanquã à foco incaleſcens ſinat, non ſecus ac ligna extrinſecus. Idem etiam teſtatur lib. 3. de temper. dicens: τὸ κώνειον τῷ λαρῷ μὴ ξοφὴ, φάρμακον δ' ἀνθρώπῳ. i. Cicuta ſturno nutrimentũ eſt, homini uenenum. Et Alex. Aphrodiſeus ĩ proœmio ſuorũ problematũ ĩquiẽs: Cicuta ſturni ueſcuntur, quæ toxica hoĩbus eſſe certum eſt. Vnde manifeſtiſsimũ fit ignoraſſe Napellũ Auicẽnam, quod id ſcilicet huic tribuat, qđ ueterũ autoritate Cicutæ potiꝰ debetur. Sed ut rẽ apertius uideãt aduerſarij, nõne Aui. à loco antea citato ex Galeni ſentẽtia refert, quæ ibidẽ de Napello ſcribit? Maxime ſanè: ſed de Cicuta eſſe intelligẽdũ, iã ex Galeni uerbis demõſtrauimus, ita ut euidentiſſimũ ſit, Napellũ Auicẽnæ à cicuta Galeni nõ differre. Id uerũ eſſe, hiſtoria etiã illa quam de Napello ibidẽ narrat Auicẽna, pulchre indicat. Fuit quædam anus, inquit, ſuſcipiens in principio rei de Napello rem paruam, deinde non ceſſauit uti eo donec aſſuefacta eſt eo natura, & audacter uſa eſt eo, & nihil nocuit ei. Hactenus ex Galeni ſentẽtia Auicenna: eandẽ enim hiſtoriã refert Gal. lib. 3. de ſimpl. med. facul. cap. 17. in hunc modum ſcribens:

Napellus Auicennæ à Cicuta non differt

κατὰ

κατὰ τὸν αὐτὸν δίμοιρον τρόπον καὶ τὸν πόντον ἄνθρωπον μιᾶναι τῷ φθόνῳ, φάσας ὁ ξένος τῷ βασιλεῖ φθονῆσαι δὲ ὁ βασιλεὺς ἄνθρωπον ἂν ὀλίγον λυπηθέντα. καὶ σὺ καὶ ἡ ἀτονικὴ γραῦς ἐδίδοσαν, ἧς ἅπαντες μνημονεύουσιν· ἀπ' ἐλαχίστης μὲν ἀρξαμένη κωνείου, προελθοῦσα δὲ ἀλύτως ὠφέλησε πλῆθος ἱκανόν. ἐξ ἀρχῆς μὲν γὰρ οἰκείως τῇ βραχεῖ δὲ αὐτὴν τὴν ὀλιγότητα, τῷ δὲ διαμῷ συμφυὲν ἐγένετο. id est: Ad eũdem arbitror modum Cicuta hominem quidem celeritate distributionis interficit, sturnos autem tarditate ipsa nutrit. Quod si uero exiguum quiddam sumatur, mortem homini nequaquam inferet: id quod anus Athen. experimento docuit, cuius apud omnes percelebris memoria est. Etenim ea ab exigua Cicutæ portione auspicata, nullo detrimento ad permagnam progressa est copiã: principio enim paucum exiguitate ipsa deuictum est, at consuetudo naturale reddidit. Vbi rursus perspicuum fit Napellum iuxta Auicennæ sentẽtiam à cicuta diuersum non esse. Sed mox alibi mutata sententia Napellum eundem cũ toxico facit. Signa nanque quæ is Fen. 6. iam citati libri, Sum. secun. capite I. huic qui Napellum hausit tribuit, eadem sunt iis quæ à Dioscoride tradũtur de illis qui toxicum biberunt, quemadmodum: collatis utriusque uerbis dilucide patebit. Auicẽnæ de Napello uerba hæc: Napellus est ex deterioribus, & accidit potanti ipsum, ut apostementur labia ipsius & lingua eius, & frequentes fiunt super ipsum uertigo & syncopis, & ex eo raro euadunt, ex eiusque succo tinguntur sagittæ. Dioscoridis autem lib. 6. cap. 20. de toxico illa: καὶ ὁ ξενικὸν δοκεῖ μὴ ὠνομάσθαι ἐκ τοῦ τὰ τόξα τοῖς βαρβάροις ὑπ' αὐτοῦ χρίεσθαι. παρακο-

Auicenna Napellum eũdem cũ toxico facit.

παραπολυθεῖη ὑπὸ τῶν βαρβάρων τοξευομένων χολέρᾳ καὶ γλώττης φλεγμονῇ, μανία τε ἀκατάσχετος, παντοίαις ἐπιβολαῖς φαντασίαις, ὡς καὶ δι' ἃς τοῦτο δυσιάτους εἶναι καὶ τὰς θεραπείας. ἀσαφῶς δὲ καὶ σώζεσθαί τινας τῶν τοξευθέντων. quod est: Toxicum ex eo nominari uidetur, quod Barbarorum sagittæ eo illiniebantur. Sequitur potantes labiorum & linguæ inflammatio, furórque incoercitus, uarias inducēs imagines, ita ut hoc nomine uix sanari possint, raróq; qui hausérunt euadant. Cæterùm idem ueneni genus paulò pòst, cap. nimirum uigesimonono, corrupto uocabulo Tusom pro Toxicon appellat, cuius se quoque naturam & curationem ignorare dicit, oblitus quod antea sub Napelli nomine de eo scripserit. Et mirum profectò est cum illi eosdem tribuat effectus, quos paulò suprà Napello assignarat, eum ueneni huius naturam latuisse. Atqui solet homo ille passim obliuisci eorum quæ antea scripsit, aut posteà scripturus erat, adeò ut omni cerebro destitutum fuisse hunc ipsum meritò quis suspicari queat: nam quî aliàs fieri potuisset, ut tam pugnantia nusquam non scriberet? Hic adesse cupio medicos mordicus tenentes Auic. quo idolum illud suum, in quod ita iurarūt, ut ne latum quidem digitum ab illo discedendum putent, tueantur, uideántque quam concinno ordine uastum illum suum Canonem cōsuerit. Certe si pleraque diligentius excussérint, non ordinem & lucē, sed potius confusum chaos, ac tenebras planè Cimmerias inuenient. Argumento erunt Napellum & cicuta, quas nimirū plantas, earúmque facultates ita confudit, ut nescias quid per utrasque intellexerit.

Auicenna eorū quæ scripsit parū memor est.

Napellum

Napellum letale homini in cibo aut potu venenum ad leucen, quã albaram nominat, abigendam, perperam & non ſine capitali errore ab Auicenna propinatũ eſſe. CAP. XIIII.

Vicenna cap. 503. ſecũdi Can uno eodemque loco, ut fere ſolet, ſibi pugnantia tradit. Primum enim Napellum eſſe uenenum pernicioſum ait, deſtruens bibentem ſe. At paulò poſt ueluti oblitus eius quod antea dixerat, ſubiũgit: Delet albaras linitum & bibitum. Non uero ſine magno errore docet Napellum, quod præſentiſſimum eſſe uenenum, ſuiipſius teſtimonio conſtat, in potu deuorandum. Nam etſi quid per Napellũ intellexerit Auicenna, certò ſciri non poſſit, ut præcedenti paradoxo diximus: tamen euidentiſſimum eſt interdum per illum cicutam, interdum etiam toxicum intellexiſſe, id quod ſuprà abunde ſatis mõſtrauimus. Siue autem cicutam quis dixerit, ſiue toxicum, tamen non eſt ut in potu exhiberi tutò poſſit. Nã Dioſcoride lib. 4. ca. 73. teſte, κώνειόν ἐστι καὶ τὸ φαρμακῶν κατὰ ψύξιν ἀναιρέσιν. id eſt: Cicuta inter letalia connumeratur uenena, frigiditate enecans. Hinc eſt quod & illam in numero uenenorum lib. 6. collocet. Plinius etiam lib. 25. cap. 13. hanc inter uenena letifera recenſet, dum inquit: Cicuta uenenũ eſt, publica Atheniẽſium pœna inuiſa. Quis uero eſt, qui neſciat toxicum eſſe tam letale uenenum, ut ſi quis ſub ea arbore unde colligitur dormiat, aut cibum accipiat, moriatur? Et ſanè qui id genus ueneni hauſerũt, ut ſuprà ex Dioſcor. autoritate diximus, raro euadunt: unde ſatis liquet, quod bibi non debeat. Sunt autem qui per Napellũ Auicennã Aconitũ Græcis & Latinis dictũ intelle-

Quid Auicen. per Napellum intellexerit.

intellexiſſe uelint: quod ſi uerũ eſt, certe fatẽdũ erit Auicennam de una eadémque re tanquã diuerſa duobus capitibus ſcripſiſſe. Fen. *enim* 6. Can. 4. Sum. 2. tract. 1. ca. 1. *de Napello, quod iuxta illorum ſententiam* Aconitum *eſt, agit: & poſt cap. uigeſimotertio de ſtrãgulatore adip, id eſt, lupi, & ſtrangulatore leopardi, nihil ab* Aconito *differentibus, iterum tractat. Nihil autem differre, primum ex nomine liquet.* Vt enim ille duplicem ſtrãgulatorem facit, *unum lupi, alterum leopardi: ita Græci duplex* Aconitum, *unũ quod lupos interficiat* λυκόκτονον *alterum uero ab enecandis pardis* παρδαλιαγχὲς *uocatum. Dein utriuſque tam notæ quam curationes pulchre monſtrant, non eſſe diuerſum* Aconitum *à ſtrangulatore Auicennæ. Nos breuitati conſulentes, curationes tantum conferemus. Auicenna ubi ſupra ita de curatione ſtrangulatoris ſcribit: Oportet ut tu properes ad faciendum ipſum uomere cum eis quæ ſcis. Deinde clyſterizare ipſum, & poſtea da in potu ſicut origanum montanum, & praßium, & rutam, & abſinthium, aut detur in potu olei balſami drachma una in uino: & melius uinum eſt illud, in quo extinctum eſt ferrum, & argentum, & aurum &c. nam reliqua quiſque conferre poterit. Dioſcoridis uero libro ſexto capite ſeptimo de* Aconiti *curatione hæc ſunt uerba:* εἰ δὲ ἐμέτων ἐκκομισθῆναι δεῖ τὸ φάρμακον, ἢ κῆ δεῖ κλυσῆρος καθαρθῆναι τὴν κοιλίαν· χρησόμεθα πεπεπτισμῷ ὀριγάνῳ, ἢ πηγάνῳ, ἢ σταφισίῳ, ἢ ἀψινθίῳ ζέματι μετ' οἴνου ἀψινθίτου· ἁρμόζει δ' αὐτοῖς κῆ ὁποβάλσαμον ὁλκὴ < ἀσωμέλιτι, ἢ αὐτὸς ὁ σίδηρος, ἢ χρυσὸς, ἢ ἄργυρος δεδαπυρωσμένα οἴνῳ σβεσθέντα. *hoc eſt:* Venenum uomitionibus

Strangulator apud Auic. ab Aconito nihil differt

nibus educere, aut clyſtere per aluum deiicere oportet. Vtimur inter arcẽtes potus origano, ruta, marrubio, aut abſinthij decocto, cũ uino abſinthite. Prodeſt etiam opobalſami drachma cum melle. Item uinũ in quo ferrum, aurum, argentúmue cãdens extinctum fuerit. Quapropter illorum ſententiam, qui Napellum eundem cum Aconito eſſe uolunt, ut olim probauimus, ita hodie penitus refutamus, cum manifeſtum ſit per Napellum cicutam aut toxicum intellexiſſe Auicennam. Manardus etiam noſter in epiſtola tertia lib. octaui medicinalium epiſtolarum Napellum eſſe id quod toxicum uocant Græci, teſtatur. Sed fac Napellum eſſe Aconitum, adhuc tamen in potu non eſſe exhibendum conſtanter aſſerimus. Dioſcoride nãque lib. 4. cap. 71. teſte, primum Aconiti genus

Napellus nõ eſt Aconitum.

Aconitum in potu nõ ſumendũ.

κτείνει παρδάλεις καὶ ὗς καὶ λύκους καὶ πᾶν θηρίον πρεασθίοις ἐντιθέμενον καὶ παραβαλλόμενον. quod eſt: Enecat pardos, ſues, lupos, feráſque omnes carnibus inſperſum, & illis obiectum. Alterius autem ad uenationes luporum uſum eſſe docet iis uerbis. χρῶνται πρὸς τὰς τῶν λύκων θήρας, ἐντιθέντες πρέασιν ὠμοῖς, βρωθεῖσαι γὰρ ὑπὸ τῶν λύκων ἀναιροῦσιν αὐτούς. id eſt: Ad luporum uenationes utuntur carnibus, crudis eas inſerentes carnibus, quæ à lupis deuoratæ illos enecant. Si itaque lupos & pardos fortiſſimas feras interimunt, cur non multo magis hominẽ? Sed neutrum in potu eſſe ſumendum clarius Galenus libro ſexto de ſimpl. med. facult. indicat, ita de primo genere Aconiti ſcribẽs: ἀκόνιτον ἡ παρδαλιαγχὲς σηπτικῆς καὶ διηλητηρίας δυνάμεώς ἐστι, ὅ δεν αὐτὸ φυλακτέον ἐν ἐδέσμασι λαβεῖν ἢ πότῳ. πρὸς μέντοι τὰ ἀχρόηματα ἔνια τὴν ἐν τῷ σώματος ἢ καθέδραν ἐπιτηδειον

τήδειόν ἐστι. hoc eſt: Aconitum ſeu Pardalianches putrefaciētis & uenenoſæ facultatis eſt. Itaque in cibo potúque fugiendum: attamen ad putrefaciēdum quædam extra os & ſedem aptum eſt. De altero ſic: ἀκόνιτον ἡ λυκόκτονον ἔστι μὴ παραπλησίας δυνάμεως, ἰδιώτερον λύκους ἀναιρεῖν πέφυκεν, ὥσπερ ἐκεῖνο παρδάλεις. hoc eſt: Aconitū ſiue Lycoctonū ſimilis alteri facultatis eſt, ſed peculiariter lupos interficit, ſicut illud pardos. Galeno ſubſcribit Paulus lib. 7. dicens: ἀκόνιτον τὸ μὴ παρδαλιαγχὲς σηπτικῆς καὶ δηλητηρίας δυνάμεώς ἐστιν, ὅθεν αὐτὸ ἐ λητέον. ἔξωθεν μέντοι ὠφελεῖ φλεγμένων φρικῶν χρηστέον αὐτῷ· τὸ δὲ λυκόκτονον, καὶ αὐτῆς οὖν τῷ προτέρῳ δυνάμεως, ἰδίως δὲ λύκους ἀναιρεῖ ὥστε παρδάλεις δὲ παρδάλεις· id eſt: Aconitū quod Pardalianches cognominatur, putrefacientem & letalem uim habet, quam ob cauſam intrò non aſſumendum. foris tamen in carnibus quas putrefacere oportet utēdum eo. Quod uero Aconitum Lycoctonon uocatur, eandem cum priore uim habet: peculiariter autem lupos enecat, quēadmodum illud pardos. Plinius quoque lib. 27. cap. 2. omnium uenenorū ocyßimum Aconitum eſſe ſcribit: nec eſt præter Auicennam, qui ad delendas albaras in potu propinandum Aconitum unquam dixerit. Atqui hic aduerſatur Montuus, Plinium obtrudens, qui loco iam citato ſcorpionum ictibus aduerſari Aconitum in uino calido datum inquit. Cui ita reſponſum uelim, me nō ignorare Plinium iſta tradere, idque ex Theophraſti autoritate, qui li. 9. de hiſtoria plantarum cap. 19. de Aconito ſub Thelyphoni nomine ita ſcribit: χρήσιμον δὲ πρὸς σκορπίου πληγὴν πινόμενον. quod eſt: Potum contra

Mōtui obiectio refellitur.

ſcorpionum ictus prodeſt. Sed ob id Aconitum ad delendas albaras ſeu leucen eſſe bibendum, adhuc conſtanter negamus. Nã ſi ea natura eſt Aconito ueluti Plinius ſcribit, ut hominem occidat: niſi inuenerit quod in homine perimat, quomodo in ea uitiliginis ſpecie quã leucen nominant, in qua certe ueneni nihil eſt, ad potandum propinari poteſt? In potu itaque datur Aconitũ, at minime in uitiligine, ſed ubi in corpore uenenum eſt, cũ quo ſolo, ut Plinij uerbis utar colluctatur, uelut pari intus inuẽto. Sola hæc pugna eſt, cum uenenũ in uiſceribus repererit. Mirumq; exitialia per ſe ambo cum fuerint, duoque uenena in homine commoriantur, ut homo ſuperſit. Quare Auicennã ſuum Montuus tueri non poteſt, quod non ſine extremo ſumentis incommodo Napellus ad delendas albaras in potu dari queat. Potuiſſet itaque hãc ut alias omnes annotationes ſuas omiſiſſe, quando parum frugis, utpote frigidiſſimæ, attulerint.

Quando Aconitum intrò aſſumi poteſt.

Radicis Pẽtaphylli ſuccum minime perniciosum, quemadmodum Auicẽna ſomniauit, ſed potius contra letalia venena admodum efficacem eſſe.

CAP. XV.

Verba Auicennæ, quibus radicis Pẽtaphylli ſuccum tanquam exitioſum damnat, habentur capite 554. ſecundi Can. ubi in hanc ſentẽtiam ſcribit: Succus radicis eius eſt medicina perniciosa. Errare autem toto cœlo Auicennam cuiuis conſtat, qui ueterum de hac planta ſcripta, diligentius excuſſerit. Nemo enim ex ueteribus Auicẽnæ opinioni ſubſcribit, ſed huic uno ore omnes reclamant. Etenim Dioſcorides lib. quarto capite trigeſimonono ita de radice Pentaphylli tradit:

Pẽtaphylli radicis

χυλὸς

χυλὸς τῆς ῥίζης ἀπαλῆς ποιεῖ πρὸς τὰ σὺν ἥπατι καὶ κῆ πνεύμονι πάθη καὶ τὰ θανάσιμα. quod eſt: Radicis teneræ ſuccus contra iocinoris pulmoníſque affectus, & letalia uenena facit. Idem etiam libro ſexto capite uigeſimo radicem Pentaphylli contra toxica efficacē eſſe, his uerbis oſtendit: ὁλίως δ' ἐπ' αὐτῶν ἁρμόζει καὶ ἡ τῆς πενταφύλλου ῥίζα ὁμοίως λαμβανομένη. id eſt: Priuatim uero iis conuenit Pentaphylli radix ſimiliter ſumpta. Loquitur autem de illis qui toxicū hauſerunt. Cui Paulus libro quinto cap. 54. ſubſcribit, inquiens: Peculiariter autem contra toxicum ualet Pentaphylli radix eodem modo pota. Plin. quoque lib. uigeſimoquinto cap. 9. Pentaphylli ſeu quinquefolij radicē aduerſus uenena ualere teſtatur iis uerbis: Aduerſus ſerpentes bibitur eius radix, quæ ſparganion uocatur, ex uino albo. Quem etiam ſequitur Apuleius ille Madaurenſis capite ſecundo ſui libri, quem de herbarum uirtutibus conſcripſit, ad morſum ſerpentis quinquefolium potam & contritam, mire utilem eſſe tradens. Proinde nemo eſt, niſi Leberide cæcior ſit, qui non hallucinari Auicennam uideat. Id quod eo libentius ſtudioſis inculcamus, ut uel tandem ab Auicenna deſciſcant, diſcántque huius decreta non niſi exacto adhibito iudicio eſſe imitanda. Neque enim tantam eſſe Auicennæ autoritatem uolumus, ut radicem ſalutarem admodū & contra uenena potentem, faciat letalem. Quid ſi animaduertiſſent ſuperioris ſæculi medici, nunquam Pentaphylli radicem in uſu medico tanquam perniciosam abhorruiſſent. Sauonarola enim celebris ſua ætate medicus, quemadmodum Leonicenus uir & de literis & de re medica optime meritus ſcribit, radicem Pentaphylli non alio

ſuccus non exitioſus.

Auicennæ placita nō temere imitanda.

Leonicenus laus.

nomine in quartana propinare non auſus fuit, niſi quod damnaretur à Principe. Iacobus quoque de Dondis, ut idem ſcribit, Auicennæ autoritate ſeductus, huius radicem inter uenena numerauit. Diſcant itaque ſtudioſi bonorum uirorum periculo in tempore ſapere, ut medicinam ex fontibus potius quàm ex lacunis hauriãt, nec eò demẽtiæ ducãtur, ut cum Auicenna errare malint, quàm cum eruditis ac bonis uiris recte ſentire.

Harmel Arabibus nõ cicutam, ſed rutam potius ſylueſtrem ſignificare, vtcunque Auic.ae huius ſequaces reluctentur, veterum omnium teſtimoniis euidentiſſimum eſſe.

CAP. XVI.

Erba Auicennæ quibus Harmel non eſſe rutam ſylueſtrem aſſerit, habentur Fen. 6. Can. 4. tract. 3. cap. 33. ubi in hunc modum ſcribit: Ruta ſylueſtris non eſt Harmel, ut quidam exiſtimauerũt. Quæ utique uerba multis non ſolum medicis, ſed & pharmacopolis errandi occaſio fuerũt, ut paſſim Harmel pro Cicuta interpretati ſint. Ita interpres Abenrois quinto Col liget. non ſine maximo errore Harmel pro Cicuta interpretatus eſt: nec animaduertit, quod hoc loci Abenrois, Harmel calidam & ſiccam in tertio ordine eſſe dicat, Cicuta autem ueterum omnium teſtimonio, quemadmodum paradoxo 14. diximus, inter uenena frigiditate nimia enecãtia numeretur. Fuerunt etiã non pauci pharmacopolæ, qui falſa iſta interpretatione ſeducti, ſemper pro Harmel Cicutam in uſum medicum arripuerint. Teſtatur id uetuſtum admodũ Antidotarium, quo annis multis ad conficienda medicamenta uſus eſt pharmacopola

macopola Onoltzbachenſis, in quo paſsim Harmel pro Cicutæ ſemine interpretatũ erat, nec animaduertit erro rẽ, donec per me tãdẽ monitus fuit. Acceſsit tandẽ multorum errorũ ſator Matthæus Syluaticus, quẽ Pandectariũ alio nomine uocant, qui Harmel cum aſpiratione apud Arabes ſcriptum Cicutam, ſine uero aſpiratione rutam ſyluestrem ſignificare ſcripſit. Id certe quod non ſolum non uerum & minime ocioſum, ut Montuus arbitratur, ſed omnium mẽdaciſsimum ac ocioſisſimum eſt, quod ueterum ſententiæ, adde Arabibus etiam ipſis, ex diametro pugnet, nec ulla ex hac diſtinctione doctorum concordia fieri poſsit. Nemo enim eruditorum unquam Harmel cum aſpiratione pro Cicuta interpretatus eſt, ſed uno ore omnes rutam eſſe ſyluestrem affirmarunt. Teſtis eſt Dioſc. qui lib. 3. cap. 49. ita ſcribit. καλοῦσι δ' ἔνιοι πήγανον ἄγριον ἅρμαλα. id eſt: Vocant autem nonnulli rutam ſyluestrem Harmala. Et Galen. lib. 7. de ſimpl. med. facul. dicens. Μῶλυ τινὲς δὲ πήγανον ἄγριον ὀνομάζουσιν· ἔνιοι δ' ἅρμαλαν. quod eſt: Moly quidam rutam ſyluestrẽ uocant, nonnulli Harmalan. Eſſe autem idem Moly cũ ruta ſyluestri, docet in octauo lib. de ſimpl. med. facul. Galen. ita ſcribens: ὃ δὴ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις μῶλυ, ἢ βηγανὸν ἔφαμεν ὀνομάζεσθαι, εἰδέναι χρὴ καὶ πήγανον ἄγριον. hoc eſt: Quod ſuperius moly & beſanũ nominari diximus, & ipſum utiq; fuerit ruta ſyluestris. Non eſt uero ut quiſpiam hic moly Homericum intelligat, quod ab eo quod alio nomine ruta ſyluestris dicitur, planè diuerſum eſt, pinguiturq; ſeorſim à Dioſ. Paulus quoq; Aegi. lib. 7. rutam ſyluestrẽ alio nomine uocari harmalã his uerbis oſtendit: Moly quod quidã rutam ſyluestrem nominant,

Pandectarius errorum ſemi- nator.

Montuus refellitur.

Harmel ruta ſyluestris.

Moly idẽ cum ruta ſyluestri.

Moly Homericum.

nõnulli uero harmalan, Syri beſanum. Inter Arabes denique Serapion cap. 275. harmel pro ruta ſylueſtri interpretatur, alióque nomine moly dici ait. Auic. quoque cap. 340. ſecundi Can. harmel eſſe rutam ſylueſtrẽ fatetur, id quod proprietates quas illi tribuit abunde monſtrant: eædem enim ſunt cum illis quas rutæ ſylueſtri ineſſe Dioſcor. Galenus, ac alij ueteres ſcribunt. Ait enim: Harmel eſt inciſiua & ſubtiliatiua, eſt bona dolori iunctarum, & ſciaticæ cum deſuper illinitur: trita cum melle & uino & felle gallinarum & aqua fœniculi, eſt conueniens debilitati uiſus: prouocat urinam & menſtrua, & cõfert colicæ uentoſæ. Quas nimirum facultates omnes rutæ ſylueſtri ueteres etiam aſſignant. Dioſc. enim loco iam citato in hunc modum de illa ſcribit: πήγανον ἄγριον τὸ μόλυνον ὠφελεῖ ἰχιαδικοῖς· κινεῖ δὲ καὶ καταμήνια. τὸ σπέρμα ἁρμόζον ἐστὶ πρὸς ἀμβλυωπίας μετὰ μέλιτος λιαινόμενον καὶ ὄινῳ καὶ χολῇ ἀλεκτορίδων, κρόκῳ τε καὶ μαραθρου χυλῷ. hoc eſt: Ruta ſylueſtris coxendicum doloribus prodeſt, menſes mouet. Semen cum melle, uino, gallinaceo fel le, croco, & fœniculi ſucco tritum, ad oculorum hebetudinem utile eſt. Galenus autem libro 7. ita: ἡ δὲ ἁλώπεκος αὐτῆς λεπτομερής ἐστιν καὶ θερμὴ κατὰ τὴν ἕβδομον ἀπόστασιν, ὅθεν καὶ τέμνει καὶ παχεῖς χυμοὺς καὶ διαφορεῖ καὶ ἐπ' ἔρηστιν προσπέπεικεν. id eſt, uis eius tenuium eſt partium, & calida in tertio ordine, unde & craſſos humores diſſecat & digerit, & urinam mouet. Et libro octauo: πήγανον δ' ἄγριον τέμνει καὶ διαφορεῖν ἔχει καὶ παχεῖς καὶ γλίσχρους χυμούς· διὰ δὴ τὴν αὐτὴν δὲ ἁλώπεκος καὶ δὶ ἔρων κινεῖ. καὶ μὴν καὶ λεπτομερής

ἐστι,

ὅτι, εἰ ἄφυσον, εἰ δὲ καὶ πρός τε τὰς ἐμπνευματώσεις ἀρμόττει. *quod eſt: Ruta ſylueſtris incidere atque digerere craſſos lentoſq; humores poteſt, ob eandem uim & urinas mouet, quin & tenuium eſt partiũ, flatuſque extinguit, quare ad inflationes competit.* Galeno ſubſcribit Paulus iis uerbis: *Ruta ſylueſtris tertiæ eſt claſſis calfacientium cum partium tenuitate: unde craſſos & tenaces humores incîdit ac diſcutit, urinamq; mouet.* Porrò harmel apud Abenroen deſcriptio ac proprietates in uniuerſum cum iam dictis conueniunt: *inquit enim:* Harmel *calida & ſicca eſt in tertio ordine, incîdit humores craſſos, prouocat urinam & menſes, ualet dolori coxẽdicũ, pituitámq; purgat. Ita ut euidentiſſimum ſit utrorumq;, tam Græcorum quàm Arabũ teſtimonio, harmel cũ aſpiratione, imo utcunq; ſcribatur, perpetuò ſignificare rutã ſylueſtrẽ.* Præterea quum ruta ſylueſtris craſſos lentóſq; humores, ut iam oſtẽdimus, incidere & diſcutere poßit, manifeſtum eſt eam cõmodius ad catapotiorum fœtidorũ & de hermodactylis confectionem adhiberi quàm cicutam: non enim alio nomine deuorantur, niſi ut craſſos lentóſque humores educant: id certe quod cicuta nõ poteſt, cũ eoſdem ſua frigiditate & humiditate potius craßiores & magis lentos reddat, atq; ita membris & articulis impingat, ut nulla ui aut omnium difficillime eximi poßint. Atqui hoc loci Montuus obluctatur, non omnem cicutam frigidã & humidam adeóq; letalẽ eſſe dicens, ſed quandam utpote terreſtrem calidã & ſiccã exiſtere, quã etiam intra corpus ſalubriter adhiberi poſſe, recentiorum medicorũ, præſertim Conciliatoris autoritate ait. Mirum autem Montuum ita delirare, ut me tã nullius momenti argumẽtis à

Cicuta ad catapotiorum confectionẽ non debet adhiberi.

Mõtui annotatiũcula reſpondetur.

concepta iam olim ſententia deturbari poſſe exiſtimet.

Cicutæ nõ duo ſunt genera.

Satis compertum habeo recentiores Cicutæ duo facere ſumma genera, unũ aquaticæ frigentis & humentis naturæ, alterũ terreſtris calidæ & ſiccæ. Sed quoniam qui hoc ſcribat, ſententiámque illorum confirmet, autorem nullum idoneum proferunt, quid eſt cur non hallucinatos eſſe, ut ferè ſolent, conſtanter dicamus? Nec enim Conciliator tãtus eſt, ut huic errori patrocinari poßit, quem conſtat in multis aliis ita turpiter erraſſe, ut conturbatoris potius nomen quam conciliatoris meruerit. Quid multis moror? quũ nemo ex ueteribus aut probatißimis ſcriptoribus Cicutam, quod frigida & humida ſit, intra corpus adhibendam cenſuerit, quid eſt quod recentiorum quorũdam temere excogitatis nugis in tantum moueamur, ut Cicutam calidam & ſiccam dicamus, cum tamẽ conſtet nulla alia ratione Gal. lib. quinto de ſimpl. med. facult. cap. 18. Cicutam in potu damnaſſe, niſi quod frigida & humida ſit? Verba eius ſubiiciemus: ὅλως γε πᾶσι δοκεῖ inquit, ὑγρὸν τὸν ἔχειν χυμὸν ἡ ὠφελεῖν καὶ τὸν ὑδρωπικὸν, καὶ ἀγαθὰ τὰ τοιαῦτα. quod eſt: Quæ frigida quum ſint, humiditatis item copiam obtinent, ceu cicuta, ea potu non ſunt utilia. Inſuper prædictis fidem faciunt, quod nec Dioſcorides, diligẽs herbarum ſcriptor, duplicem Cicutam, quemadmodum Cõciliator facit, ita ut ſole clarius ſit, recentiorum de duobus cicutæ generibus commentum, eſſe omnium frigidißimum.

Conciliator conturbator potius dicendus.

Ladanum, vel vt Barbari addita litera loquũtur Laudanũ, non ex Hedera, perinde vt Auicenna ſomniat, ſed Ciſtho potius frutice, quẽ Ladam aliàs nominant, colligi.

Cap.

CAPVT XVII.

Vicennæ uerba quibus Ladanum ex hedera prouenire ſtatuit, habentur capite 432. ſecundi Can. ubi in eũ ſcribit modum: Laudanum eſt humiditas pendens in pilis caprarũ paſcentium, & barbis earum eum paſcunt plantam quæ nominatur Cuſus. Et in ca. 173. eiuſdẽ Can. de Cuſo, ubi ita inquit: Vna quidem ſpecierum eius eſt, quæ nominatur laudanum, & cuſus quidem in radice eſt laudanum. Cuſum autem utrobique pro ciſſum corrupto uocabulo interpres dixit: κισσός uero Græcis, hedera Latinis uocatur. Sed ne quis Auicennæ patrocinari poſſit, ac dicere cuſum corrupte haud aliter quàm apud Serap. cap. 42. pro ciſtho poſitum, facit quod uterque aliàs cuſſum pro hedera ſeorſim deſcribit, & Auic. in capite de Cuſo, haud ſecus quàm in capite de Laudano utriuſque herbæ uires miſcuit, ita ut euidentiſſimum ſit Auicennam ciſthon herbam ladaniferam non ſatis compertam habuiſſe, nec illam à ciſſo, hoc eſt hedera, ſecernere potuiſſe, ſed nominis uicinitate deceptum, quæ ciſtho debentur, ad ciſſon tranſtuliſſe: id quod perſpicuum fiet caput de Cuſo apud Auicennam, cum capite de ciſtho apud Dioſc. conferenti. Quod uero pingue illud quod à lada herba, quæ λίβανος Græcis dicitur, ladanum appellatur, hircorum barbis adhæreſcens, non de ciſſo ſeu hedera, ſed de ciſtho colligatur, in primis Dioſc. lib. 1. ca. 119. teſtatur, ita ſcribens: ἔστι δὲ καὶ ἕτερον εἶδος λίβανος, καλούμενον ὑπ' ἐνίων λῆδον, θάμνος κατὰ αὐτὰ τὰ φυόμενος τῷ λιβάνῳ, μακρότερα δὲ τὰ φύλλα ἔχει καὶ μελάντερα, λιπαρίας τινὰς κατὰ τὴν ἅφην ἐπιπωμένας, ἃς φύλλων ἢ σμώα

Auicennæ Ciſthon herbã non ſatis compertã habuit.

Ladanũ De ciſtho colligatur.

μης

μις συπλικὴ καλέσηκε, ποιᾶς ὅσας πρὸς ὄσας ὁ κίσθος. γίνεται δ' ἐξ αὐτοῦ τὸ λεγόμενον λάδανον. τὰ φύλλα γὰρ αὐτοῦ νεμόμενα αἱ αἶγες καὶ οἱ βόες, τὴν λιπαρίαν ἀναλαμβάνουσι τῷ πώγωνι γνωρίμως, καὶ τοῖς μηροῖς προσπλαττόμενον δηλοῖ τὸ τυγχάνειν ἐξώδη, ἃν ἀφαιροῦντες ὑλίζουσι καὶ ἀποπλύνονται ἀναλάσαντες μαγίδας· hoc eſt: Alterum quoque ciſthi genus eſt, ladon à nonnullis appellatum, frutex ſimiliter ciſtho naſcens, oblongiora tantum & nigriora folia habet, quæ uerno tempore quiddam contrahunt, foliorum eius uis adſtringens, omnibus quibus & ciſthus accommodata. Fit ex eo quod ladanum dicitur. Folia eius cum paſcuntur capræ, hircíque, pinguitudinem conſpicue barba carpunt, & ſuo lentore fœmoribus adhæreſcentem reportant, quam depectẽtes colant, coguntque in offas, & recondunt. Et Galenus li. 7. de ſimpl. med. facul. in hunc modum loquens: κίσθος ἡ λάδανον. οὐ μὴν τοῖς θερμοτέροις χωρίοις ἔτος ὁ κίσθος γεννώμενος, ὃς ἕτερος ὢν τῷ γένει τοῦ παρ' ἡμῖν. τὸ δὲ καλούμενον λάδανον ἐξαὐτοῦ γίνεται. quod eſt: Ciſthus aut ladanum. In calidis regionibus hic ciſthus proueniens, nõ alius exiſtit genere, quàm qui apud nos naſcitur. Verum ladanum quod uocant, ex eo colligitur. Gal. ſubſcribit Paulus libro ſeptimo, inquiẽs: λάδανον ἀπὸ κίσθου. τὸ λάδανος λεγομένου γίνεται· ἔστι δὲ νήσῳ. hoc eſt: Ladanum eſt ciſtho, quam ladana uocant, prouenit: eſt autem in Cypro. Dioſc. quoq; Cyprium Ladanum ueluti cæteris præſtantius laudat. Sit itaque ladanũ optimum iu Cypro naſcitur, fieri non poteſt ut ex hedera, quæ, ſi Theophraſto grauiſſimo autori credimus,

credimus, in Cypro non naſcitur, proueniat: adeò ut toto cœlo erret Auicẽna, qui hoc ipſum ex hedera colligi tradidit. In hũc errorẽ, ut in alios multos, Pandectarius quoq; incidit, & ut Auicennam ſuum tueretur, hederæ nomẽ aliquanto q̃ reliqui fuſius accepit, omnemq; herbam qua capræ libenter ueſcuntur, ab edendo hederam appellari poſſe ſtolidiſſime dixit. Neque Plinius ab hoc errore immunis fuit, ſed perinde atque Auicen. utriuſq; herbæ hiſtoriam confudit, quẽadmodũ Nicolaus Leonicenus, reconditæ eruditionis uir, in ſuo quem de Plinij erroribus conſcripſit libro, abunde ſatis indicauit.

Pandectarii error.

Plinij ratum.

Nicolaus Leõicenus

Auicennam Volubilis maioris facultates cũ Hederæ proprietatibus confundere, notius fermè eſſe quàm vt demonſtrari debeat.

CAPVT XVIII.

Deſcriptio maioris Volubilis apud Auicennam habetur ca. 735. ſecundi Can. ubi in hanc ſententiã ſcribit: Lac Volubilis magnæ abradit pilos, & interficit pediculos. Folia funis pauperũ recentia cõuenientia ſunt ulceribus magnis, & cõſolidãt ea decocta in uino, & ex eis emplaſtrũ factum ſuperimpoſitum aduſtioni ignis, & pprie cum cerato. Diſtillatur ſuccus eius in aurem doloroſam, & confert ulceribus antiquis. Has autem facultates ab Auicenna Volubili maiori tributas, hederæ deberi in uniuerſum omnes teſtantur ueteres: in primis Dioſcorides libro ſecũdo ca. centeſimo 68. ita docẽs: ὁ δὲ ἄρρην κισσὸς ἰλοῖ ξύλας, κτείνει φθεῖρας ἐπαλείφόμενον· καταπλάσσεται δὲ τὰ φύλλα πρὸς πᾶν ἕλκος ἐφ' ἡλκωτα σωδίνῳ.

καὶ καταβλαστόμενα καταπλάσματα κακοήθη θεραπεύει. ὁ δὲ χυλὸς τῶν φύλλων, καὶ τὸ κορύμβων ὠταλγίας καὶ πυορροοῦντα ὦτα σὺν ἐλαίῳ ἴᾶται. id est: Hederæ lachryma depilat, illita pediculos enecat. (Hic aduerte Auicennam ineptißime lac pro lachryma reddidisse.) Folia in uino decocta omnium ulcerum generi illinuntur. Ambusta quoque sanant, etiam si malefica sint, illita sanant. Foliorum uero & corymborum succus dolentibus auribus & purulentis cum oleo medetur. Et Galenus lib. 7. de simp. med. facul. in eum modum scribens: ὁ δὲ καρπὸς κιττοῦ φθείρας κτείνει, καὶ ξύλας φιλοῖ. ὁ δὲ χλωρὸς, ἐψηθέντων τῶν φύλλων σὺν οἴνῳ, καὶ τὸ μεγάλων ἑλκῶν δύσι κολλητικός, καὶ τῶν κακοηθουμένων ἰατικός. τὰ δ' ἄνθη αὐτοῦ ἰχυρότορα πάσδυσιν, ὡς μετὰ κηρωτῆς λαμβάνεσθαι τοῖς πυρικαύτοις ἁρμόττει. ὁ δὲ χυλός δύσι μὲν καὶ ἔρρινον φάρμακον, καὶ τὰ χρόνια δὲ τῶν ὠτῶν ἴᾶται· ῥεύματα, καὶ τῶν ἑλκῶν τὰ παλαιὰ κατά τε τὰ ὦτα. quod est: Lachryma hederæ pediculos interimit, pilis nudat. Viridis autem, foliis eius in uino decoctis, ulcera grandia conglutinat, quæque maligna sunt sanat. Flores uero quodāmodo ualētiores sunt, ut ad læuorē redacta cum cerato ambustis prosint. Præterea succus medicamentum est quod naribus infunditur, & uetustis aurium fluxionibus, & quæ in his sunt ulceribus medetur. Galeno in septimo subscribit Paulus his uerbis: Lachryma hederæ pediculos interficit, & pilis nudat. Viridia eius folia in uino decocta ulcera conglutinant, ambustis conducunt. Succus medicamentū est, quod naribus infusum caput purgat, tū uetustas aurium flu-

fluxiones ſanat. Iam dicta confirmant, quæ libro 24. ca. 10. in hunc modum ſcribit Plinius: Succus hederæ tædiarium graueolentiámque emendat. Infunditur etiã purulentis auribus aut dolentibus cum oleo. Illinitur decocta in uino omnium ulcerũ generi, etiamſi cocoethe ſint. Lachryma eius pſilothrũ eſt, phthiriaſimq; tollit, & ambuſtis illinitur utiliter cum cera. Quare neminem eſſe puto, niſi lapide ſtupidior ſit, qui non aperte uideat Auicennam hederæ facultates, non ſine magno errore, Volubili maiori tribuiſſe: ita paſſim herbarum inter ſe uires miſcet Auicenna, ut nihil certi ex hoc autore ſtudioſus decerpere poſſit. Proinde animaduertendum Volubilẽ maiorem aliam eſſe ab ea quæ ſimpliciter hedera uocatur, herbam, illam nimirum quã Græci helxinen aut ciſſampelon, hoc eſt, uitealem hederam nominãt. Hæc plurimo quidem lacte manat, et aluum haud ſecus quàm ſcammonia citat, quam Diſc. lib. 4. cap. 42. iis uerbis deſcribit: ἑλξίνη ἡ καὶ κιασάμπελον, ἔχει φύλλα ὅμοια κιασῷ, ἐλάτερνα δέ, καὶ κλωνία μικρὰ πολλὰ πολεμούμενα ὅπῃ ἂν τύχοι. Φύεται δὲ ἐν φραγμοῖς καὶ ἀμπελῶσι καὶ σίτῳ. διώκαμψι δὲ ἔχει τὰ φύλλα ὁ χυλὸς πινόμενος λυτικὴν κοιλίας· id eſt: Helxine quæ & ciſſampelos dicitur, folia hederæ ſimilia habet, minora tamen, ramuſculos quoque paruos amplectẽtes quicquid contigerint. Naſcitur uero in ſeptis, uineis & frumento. Succus foliorum potus uim habet aluum ſubducendi. Et mirũ admodum utrunque interpretem, Ruellium & M. Virgilium, hoc caput tanquam adulterinum in Dioſ. omiſiſſe, cum tamen conſtet antiquorum, Galeni præſertim et Pauli teſtimonijs duas eſſe helxinas diſſimilis inter ſe naturæ: id quod & Virg. in ſuis fatetur

Ex Auicẽna nihil certi decerpitur.

Tã Ruellius quàm M. Virgilius caput de ciſſampelo præter rationẽ omiſerunt.

tur annotationibus unam quæ hodie parietaria, altera quæ Volubilis maior *appellatur.*

Sucutũ neq; ſemperuiuũ, neque mãdragoræ ſpeciem eſſe, quemadmodũ Auicenna putat, ſed eam potius herbam quam veteres ſym phytum petræum nominant.

CAPVT XIX.

Vàm uariũ ſe in ſucuti deſcriptione exhibuerit Auic. *Probe intelliget, qui eiuſdem de illo placita diligenter expenderit. In cap. nanq; 642. ſecundi* Can. *ita ſcribit: Sucutũ quid eſt? Dicitur quod eſt ſemperuiua, & dicitur quod eſt ſpecies ſeminis mãdragoræ, & dicitur aliud. Et rurſus* Fen. 10. Can. 3. tract. 3. ca. 6. *de ſputi ſanguinis curatione in hũc modum: Sucutum eſt ſemperuiua, & ſcripſit uir quidam in ſuis aggregationibus eſſe calamenti ſpeciem, naſcentem inter lapides. Quid, per Apollinem oro, certi ex his deſcriptionibus medicæ ꝓfeßionis ſtudioſi uenẽtur? Nihil equidem: nam quid cognitionis conferre queat* Auic. *qui metipſe ignorauit, quid ſucutum eſſet? Ignoraſſe autem tot de illo diuerſæ ſententiæ declarant: compertam enim ſucuti naturam ſi habuiſſet, in referendis aliorum ſententiis minime contentus fuiſſet, ſed tandem in re tam dubia pronũciaſſet, & ſuam etiam ſententiam interpoſuiſſet. Proinde reſipiſcerent uelim, qui adhuc hodie* Auic. *tanquam idolum aliquod exoſculantur, nec ullo pacto huic eſſe cõtradicendum putant, cum tot erratis eius libros, ſecundum præſertim, refertos eſſe conſtet, ut multo conſultius eſſet hunc penitus interiiſſe, quàm ut tot bonis uiris autoritate, qua plurimum ualere arbitrantur, imponeret.*

Auicenna Sucuti naturam ignorauit.

Diſcant

Diſcant igitur ex hoc aliisque erroribus, q̃ uarius ſit, & Vertumno quouis inconſtantior Auic. ut uel tandem pudeat tam inconſtantis magiſtri eſſe diſcipulos. Sed ad inſtitutum reuertentes, ſucutum neque ſemperuinã, neque ſemen mandragoræ, neq; etiam calamenti eſſe ſpeciem, ſed eam potius herbam quàm Dioſc. & alii Græci ſymphytum petræum nominant, demonſtrabimus. Id quod facillimum erit, ſi utruſque deſcriptiones contulerimus. Auic. ſiquidem in loco ſecũdi Can. antea citato hæc ſubiungit uerba: Sucutum eſt duarum ſpecierum, quarum una eſt petroſa, & alia non petroſa. In ipſa eſt humiditas calida temperata, & ſubtilitas & inciſio, & habet odorem ac dulcedinem quandam, & aqua eius attrahit ſputum, & aggregãdo partes carnis in uaſe facit rem unã. Decoctio eius ſanat aſperitates pectoris & gutturis, & prohibet ſputum ſanguinis, & cum aqua mellis mundificat pulmonem, confert ulceribus inteſtinorum et abraſioni, & rupturæ inguinis, & doloribus renum, & retinet fluxum ſanguinis menſtrui. Quæ ſanè deſcriptio in uniuerſum cum deſcriptione ſymphyti petræi quadrat, quam tradit Dioſcorides lib. quarto ca. 10 dicens:

Sucutum à Symphyto petræo nihil differt.

Σύμφυτον πέτραιον φύεται ἐν πέτραις. τὰ δὲ ὅλα ὅμοια ξυλώδεσι καὶ δρώδεσι, γλυκύ τε πρὸς τὴν γεῦσιν, καὶ πίνεται πρὸς κοιλιακούς. τὰ ἐφθὰ ἐσθίεται σὺν μελικράτῳ καὶ ποθὲν, ἀναναθαίρει τὰ ἐν πνεύμονος· σὺν οἴνῳ δὲ ἐφθὲν πίνεται πρὸς δυσεντερίαν, καὶ ἕδραν γυναικεῖον ὄρθριον. καὶ νεφριτικοῖς σὺν ὕδατι δίδοται. ἁρμόζει καὶ τοῖς βρόγχου παχύτησι πολλαῖς καὶ νεότρωτα καὶ συντρικήλασι ἀρκεῖ πεῖ καταπλασσόμενον· καὶ τὰ ῥέα συμπέττει ἐφόμενα

ἐφόμενα σωὰ αὐτοῖς. *hoc eſt: Symphytum petræum naſcitur in petris, totum eſt ligneſum, odoratum, guſtu dulce, ſal. uámque ciens. Decoctum in aqua mulſa & potum, quæ ſunt in pulmone purgat, in uino uero decoctum ad dyſenteriam, rubráque fœminarum profluuia, & renum malis ex aqua datur, gutturis quoque aſperitati prodeſt, uulnera recentia conglutinat, inteſtinorúmque ramices illitum cohibet, carnes quoque cum quibus decoquitur coaleſcere facit. Neque diſconueniũt quæ de ſymphyto ſcribit Galenus lib. 8. de ſimpl. medicamentorum facultatibus, in hunc modum:* Σύμφυτον τὸ ξαῖον ἐξ ἀναλίων σύγκειται δυναμέων. ἔχει μὲν γὰρ λεπτομερὲς, ᾧ καὶ τμητικὸν, ᾧ καὶ τὸ παχυμερὲς ἀναθερμαίνον· ἔχει δέ τι καὶ στυπτικόν, ᾧ τε πρὸς τὰς τῶν αἱμάτος ἀναγωγὰς ἐπιβοηθεῖ. καὶ ξίστιν ἐπ' αὐτοῖς ὑγρότητά τινα θερμὴν ἐν ἀμέτρῳ, δι' ἣν καὶ γλυκὺ φαίνεται γευομένοις, καὶ ἡδὺ πρὸς τὴν ὄσφρησιν. τὰς δ' ἀρτηρίας ξαχύτητας ἰᾶται· κατὰ δὲ τὴν ἐξ ἁπασῶν τούτων εἰρημένων δυναμέων μίξιν ἅμα τε καὶ διαφορεῖν ἱκανόν ἐστιν ἕλκωσάγδην καὶ σφίγγειν τὰ σώματα. καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὰς ἐντεροκοιλίας ἐπιδιδόασι. ὅσοι δ' αὖ καὶ πρὸς δυσεντερίαν, καὶ ῥῆξιν δρυθρὸν ἔχοντες ἐν οἴνῳ διδόασιν, ὡς ξηραίνουσί τε καὶ σωάγουσι χρῶνται. καὶ ὅσοι πρὸς νεφρίτιν, ὡς ἐκκαθαίρουσι καὶ τέμνουσι· *id eſt: Symphytum petræum ex contrariis conſtat uiribus: habet enim ſecandi uim quampiam, qua collectum in thorace et pulmone pus expurgare poteſt: habétque etiam quádam contrahendi uim, qua eiectionibus ſanguinis auxiliatur:*

&

& tertia adeas ineſt humiditas quædã nõ immodice calida, per quam guſtantibus dulce apparet, & odoratu iucundum: arteriæ aſperitates ſanat. Porrò ſecundum omnium dictarum uirium miſtionẽ ſimul digerere abũde poteſt, ſimulque corpora contrahere conſtringereque: proinde inteſtinorum ramicibus imponitur. Qui ipſum in uino decoctum ad muliebre exhibent profluuium, utuntur tanquam deſiccante & cõtrahente. Qui uero ad nephritin, tanquã expurgãte & incidente. Galeno ſubſcribit Paulus in ſeptimo, dicens: Symphytum petræum ex contrariis conſiſtit facultatibus. Habet nanque uim ſecandi, qua nimirum in thorace, pulmone & renibus pus expurgat. Quandã etiam contrahendi, qua ſanguinis excreationibus, rubris fœminarum fluxionibus, & enterocœlis medetur. Ad hæc omnia calidam quandam humiditatem habet, qua ſitim extinguit, et arteriæ aſperitates. Prædictis accedunt quæ ſcribit Plin. lib. 27. ca. 6. in hunc modum: Alum nos uocamus, Græci Symphyton petræum, naſcitur in petris, ideóque petræum cognominatum, utiliſsimum lateribus, renibus, torminibus pectoris, pulmonibus, ſanguinem reiicientibus, faucibus aſperis. Vulneribus ſanandis tanta præſtantia eſt, ut carnes quoque cum coquuntur cõglutinet addita, unde & Græci nomẽ impoſuere. Quæ ideo nobis ordine recenſenda fuerunt, ut ex iis luce meridiana clarius cernerẽt ueritatis auidi ſectatores, ſucutum cum ſymphyto idem eſſe, id quod præter utriuſque deſcriptiones quæ in uniuerſum cõueniunt, nomen etiam ſatis indicat. Corrupto enim uocabulo ſymphytum ſucutum appellauit Auic. Proinde cum is error in quem lapſus eſt Auic. ex linguæ inſcitia ortus ſit, conſultum erit omnibus qui medicinæ

Medicinæ studiosi græcæ linguæ peritia prædi ti sint.

operam daturi sunt, ut illam non nisi linguarum, græcæ præsertim, peritia instructi accedant, nam ita multas errorum occasiones subterfugere poterunt, in quas aliàs improuidi incident.

Ignorasse Populum arborem Auic. cum ex ambigua eius de illa sentẽtia, tum etiam quod calidam esse in ordine tertio statuit, colligi.

CAPVT XX.

Populus arbor Auicennæ incognita.

AVicennæ Populum arborem fuisse ignotam, indicio primum est, quod illam in secundo Can. diuersis cap. tibus sub aliis atque aliis nominibus tanquam rem diuersam describit: quod certe nunquam feciſſet, si huius formam atque naturam probe perspectã habuisset. Ter enim de una hac arbore diuersis locis tractat. Primum cap. 344. sub hauri Romani nomine, ubi quid haurum romanũ sit quærens, nominatur achirosa respondet: quam sanè dictionem corruptam esse constat, ac pro ea ἀχύρεος scribendũ, quæ dictio Græcis nigrã populũ significat. Dein cap. 510. sub nucis Romanæ nomine idem facit, id quod uerba illic scripta, quæ à prioribus in nullo differunt, nisi quod pro achirosa hic aceuſex habetur, satis monstrant. Tertio in cap. 351. simpliciter sub hauri nomine populum describit arborem, ubi etiam ea quæ de alba & nigra populo à Dioſ. Gal. et aliis ueteribus diuersis dicuntur capitibus, uno capite cõfundit, uiresq; harum non sine magno errore miscet. Nã cũ scribit aureum ex fructu ipsius arboris cõferre sciaticæ, & succum foliorum eius tepefactum destillatum in aurem sedare dolorem, item aureum ex fructu eius destillationi urinæ conferre, ex eius fructu cũ melle fit alcohol, & est confortatiuum oculi, & aureum ex fructu eius

Auicenna utriusque Populi facultates cõfundit.

cum

cum aceto poſt purgationem menſtruorũ, prohibere imprægnationem, omnia ad populum albã referenda ſunt. Has enim eius eſſe facultates in primis Dioſcorides lib. 1. cap. 100. docet, ita ſcribens: λεύκης τ̃ δένδρου ὁ φλοιὸς πο θὶς ὅσον ὀγδία μίαν τῶλῆ θος ἰχιάδας βα ὠφελεῖ καὶ δυσεντερίας. ὠφελεῖ δ ὠταλγίας ὁ χυλὸς τ̃ φύλλων χλιαρὸς ἐνσταζόμενος· τὰ δὲ κατὰ τὴν ἐκβλάστησιν τ̃ φύλλων σφαιρία λεῖα μετὰ μέλιτος ἐγχριόμενα ἀμβλυωπίας θερα πεύει, καὶ τὰ φύλλα ὐ πινόμενα μετὰ κάθαρσιν σωὸ ἴνῳ ἀτόκια ἔναι ἰσορεῖται. id eſt: Populi albæ cortex potus unciæ unius pondere iſchiadicis ac urinæ ſtillicidio prodeſt. Foliorum quoque ſuccus tepens inſtillatus aurium dolores iuuat. Pilulæ in prima foliorũ germinatione tritæ & cum melle illitæ oculorum hebetudini medentur. Folia denique cum uino poſt purgationem pota ſterilitatem facere produntur. Necnon Plinius lib. 24. capite octauo dicens: Cortex potus iſchiadicis & ſtranguriæ prodeſt, foliorum ſuccus calidus aurium dolori. Quod uero in capite paulò ante citato ſcribit Auicenna, emplaſtrum factum ex foliis romanæ cum aceto conferre dolori podagræ, & fructum eius prodeſſe epilepſiæ, ad nigram referendum Populum erit: ita enim de ea Dioſc. lib. 1. cap. 104. tradit: αἴγειρος τὸ φύλλα μετ ὄξους κατα πλατ τὸ λα ποδάγρι κὰς ὀδυνώσας ὠφελεῖ. ὁ καρπὸς ὺ μετὰ ὄξους πινό μενος ἐπιληπτικὰς ὠφελεῖ. φ eſt: Populi nigræ folia cũ aceto illita podagricos dolores iuuant, ſemen uero potum cum aceto, comitialibus utile eſt. Et Plinius loco iam citato, Populus nigra, inquit, efficaciſſima habetur, quæ in Creta naſcitur: comitialibus ſemẽ ex aceto utile,

Populi alæ uires.

folia podagris in aceto decocta imponuntur. Vnde euidentißimum fit Auicennam contra ueterum ſententiam utriuſque Populi facultates indiſcriminatim miſcuiſſe, adeò ut hinc quoque diſcere liceat hunc ipſum ſua nullo penitus ordine utcunque ſeſe obtulerunt congeßiſſe. Cæterùm ignoraſſe naturam Populi arboris Auicennam inde etiam colligi poteſt, quod hanc cap. 344. & 510. calidam in tertio ordine eſſe dicat, licet cap. 351. æqualem eſſe in caliditate, et ad paucam declinare ſiccititem ſcribit, id quod & in Carabe, de quo ſequenti paradoxo dicemus, facit: adeo nunquam non ſibi ſimilis, hoc eſt Proteo ipſo magis uarius, eſt Auic. Non eſſe autem calidam in tertio ordine Populum nigrã, teſtatur Galenus li. 6. de ſim. med. fac. ita ſcribẽs: αὖγες δὲ τὰ μὴ ἄνθη θερμὰ τὴν δυνάμιν ὄντα ἐκ τῆς πρώτης ἀκρασίας ἀπὸ τῶν ὑπερβάτων. ἐν δὲ τῇ κατὰ τὸ ξηρὸν δεύτερα μὲν ὑπερβάλλοντα δὲ φορᾷ βραχὺ τῶν ὑπερβάτων καὶ μέσων ἀπολειπόμενα ὧδε πως ξηρότερον, ἔστι δὲ καὶ λεπτομερὴς μᾶλλον, ἢ παχυμερής· καὶ τὰ φύλλα αὐτῆς ὅμοια μέν πως ὄντι τοῖς ἄνθεσιν, ἀσθενέστερα δὲ εἰς ἅπαν ἀσθενέστερά τε, καὶ ἀπεψαυκότερα· καὶ ἡ ῥητίνη δὲ ὡσαύτως ὅμοια τοῖς ἄνθεσιν δυνάμεώς ὄντι, καὶ θερμότερα ἔλαι. ὁ δὲ καρπὸς λεπτομερέστερόν ὄντι καὶ ξηραντικώτερον ἢ ῥητίνης, καὶ τῶν ἀνθῶν, θερμὸν δὲ καὶ πάνυ λι. id eſt: Aegiri flores calidi quidẽ ſunt in primo receſſu à temperatis, & in differentia quæ habetur in ſiccando et humectando, paulum quidã à temperatis ac mediis ad ſiccius deflexerunt: ſed & ſubtiliorum potius quàm craßiorum ſunt partium. Et folia quoque ipſius quodámodo floribus ſimilia ſunt, niſi quod ad omnia

Auicenna ſua ſine ordine cõgeßit.

Populus nigra non in tertio ordine calida.

omnia imbecilliora, minusq; efficacia. Sed et resina eius floribus similem facultatem obtinet, atque etiam calidiorem. Porrò semen tum resina, tum floribus, & subtiliorum est partium, & exiccantius, non tamen admodum calidum. Quæ ideo longius à nobis repetita sunt, ut hinc studiosi uerũ Populi nigræ, omniumq; eius partiũ temperamentũ, quandoquidẽ Aui. nihil certi ea de re statuat, agnoscerent. Nec est quod nobis quisquam ueterem Gal. traductionem, quæ calidam in tertio ordine asserit, obtrudat: nã cũ illa ex arabica lingua traducta sit, id quod barbara & arabica capitibus paßim præfixa nomina, adde multa etiam quæ in græco non habentur exemplari illi addita, abunde monstrant, exigua huic fides adhibenda erit, maxime quod constet uersionem illam nõ semel tantum, sed ferè singulis capitibus multifariam depraua tam esse, quemadmodum perspicuum erit, si quis illam cum Græcis contulerit. Non esse autem legendum in tertio recessu, sed in primo potius, omniũ maxime fidem facit Paulus Aegin. Galenum paßim ita referens, ut Simia eius dici cœperit, qui lib. 7. de Populo nigra ita scribit: Aegiros excalfacit in primo temperatorum ordine, siccat uero mediocriter, estq; partium tenuium. Verũ quæ ex ea stillat resina, floribus paulò calidior est. Præterea natura ipsa arboris ad tantum caliditatis gradum illam non posse extolli, satis indicat. Qui enim sapor, quis odor, quæ denique qualitas tam præcellentis hãc esse caliditatis indicio esse potest? neq; enim ualde odorata, neque eximio aliquo sapore prædita est, sed dum gustatur, primum quidem modice adstringit, postea amaritudinẽ quandam subobscuram inuehit, olfacienti quid non insuaue, uerum exiguũ id omnino repræsentat: quæ certe

Vetus Galeni trãslatio quælis.

Paulus Galeni sequitur.

ſingula non excedere primum in calfaciendo ordinẽ argumento exiſtunt. Quod ſi quis etiam uia regia, quam in libris de ſimp. med. facul. Gal. oſtendit, incedẽs, illam in corporibus & temperatis & ægris experiri uoluerit, non admodum calfacientem inueniet. Quum itaque ex iam dictis ſatis conſtet populum nigram primum caliditatis ordinem non excedere, quid obſtat, cur non intrepide Auicennam erraſſe pronunciemus?

Carabe quod Græci electrũ, Latini autẽ ſuccinum vocant, non eſſe Populi nigræ lachrymã, veluti Auicenna & alii quidam fabuloſo ſeducti errore docent.

CAPVT XXI.

Vicenna cap. 351 ſecundi Can. Carabe gummi arboris Hauri eſſe docet iis uerbis: Gummi quod ex hac arbore romana eſt, Carabe dicitur. Et rurſus ca. 374. ubi Carabæ hiſtoriam ex profeſſo tractat, idem facit, dum Carabe gummi arboris, quæ nux romana uocatur, eſſe inquit. Manifeſtum uero ex præcedentibus, Haurum romanum, ſeu nucem romanã, Arabis nihil aliud eſſe quàm Populum nigram. Auicennam ſequitur Serapion, qui ca. 266. ſui de ſimpl. med. temp. Carabe Hauri romani gummi eſſe ſcribit, idq; ex Galeni ſententia, quem tamen conſtat nullam de electro ſuccinóue mentionem feciſſe: ita paſſim in citandis Græcis, illorum autoritate abutuntur Arabes. Ea autem de ſuccino ſententia, ex fabula quadam hominũ mentes irrepſit, qua Heliades Phaetontis ſorores fratrem mẽſibus quatuor fleuiſſe, ac tandem iuxta Padum in Populos arbores illius deſiderio cõuerſas, pro lachrymis molle ſuccinum

Haurus Romana.

Fabula Heliadũ.

cinum iugiter ſtillare ferunt. Hanc certe Ouidius *lib. 2. metamorph. multis iiſdémq; elegantiſsimis uerſibus deſcripſit, inter quos & illi leguntur.*

Mater tunc truncis auellere corpora tentat,
Et teneros manibus ramos abrumpit, at inde
Sanguineæ manant tanquam de uulnere guttæ.
Parce precor mater, quæcunque eſt ſaucia clamat.
Parce precor, noſtrum laceratur in arbore corpus,
Iámque uale, cortex in uerba nouiſsima uenit.
Inde fluunt lachrymæ, ſtillatáque ſole rigeſcunt
De ramis electra nouis, quæ lucidus amnis
Excipit, & nuribus mittit geſtanda latinis.

Refertur & à Diodoro Siculo *lib. 6. de fabuloſis antiquorum geſtis, iis uerbis:* De electro quidam ueteres fabulas ſcripſere haud dignas fide, & quæ à poſteris reprehenſæ ſint. Nonnulli enim tum poetæ, tum hiſtorici tradunt Phaetontem ſolis filium, quum puer eſſet petiiſſe à patre, ut unicum diem ſolis currum regeret. Illo aſſentiente, ſumpto curru, quum equorum frena regere nequiſſet, ab equis contempto puero, extra ſolitum curſum eſſe currum delatum, & primo cœlum equorum errore incenſum, circulumq; qui Galaſia dicitur exinde factũ, deinde magnam combuſtam orbis partem. Quare commotum Iouẽ fulmine Phaetontem tradunt peremiſſe, ſolémque in priſtinum redegiſſe curſum. Phaetontem in fontibus eius, qui nunc eſt Padus, olim Eridanum dicebant, decidiſſe. Eius mortem Nymphas fleuiſſe ſorores, doloríſq; magnitudine mutata in Populos fuiſſe uerſas: has annis ſingulis eodem tempore educere lachrymas, è quibus electrum fiat, reliquum ſplendore ſuperans. Hactenus Diodorus. Fabuloſum autem hunc errorem non

tantum Arabes, ſed & ex Græcis plurimi, ut Ariſtoteles cap. 70. de admirandis in natura, ſecuti ſunt, & inter medicos Paulus maxime Aegineta, qui lib. 7. ita ſcribit: Populi arboris lachryma eſt electrum, prope flumen Eridanum, ut aiunt, ex ea deſtillans congelaſcit colore auri. Nihil autem miri in tam uariis ſcriptorum de ſuccini prouentu ſententiis deceptum fuiſſe Paulum, qui in Græcia uiuens, ubi terrarum ſuccinum generaretur uidere non potuit, quapropter communem multis opinionem ſequi uoluit. Plurimi tamen fuere qui fabulam hãc damnauerunt, ueluti eſt Diodorus Siculus loco iam citato, & Herodotus libro tertio. Nemo autem ubi naſceretur ſuccinum certius quàm Plinius, fidiſſimus naturæ interpres, diſſeruit, qui lib. 37. cap. 2. uarias de illo commentitias explodens ſententias, in hunc modum ſcribit: In ſuccinis cauſam ne delitiæ quidem adhuc excogitauerunt. Occaſio eſt uanitas Græcorum diligentiæ. Legentes modò æque perpetiantur me de ortu eorum, cum hoc quoque interſit uitæ, ſcire poſteros quicquid ille prodidere mirandum. Phaetontis fulmine icti ſorores fletu mutatas in arbores Populos, lachrymis electrum omnibus annis fundere iuxta Eridanum amnem, quem Padum uocamus: & electrum appellatum, quoniam ſol uocitatus ſit elector, plurimi poetæ dixere, primíque, ut arbitror, Aeſchylus, Philoxenus, Nicander, Euripides, Satyrus: quod eſſe falſum Italiæ teſtimonio patet. Diligentiores eorum Electridas inſulas in mari Adriatico eſſe dixerunt, ad quas dilaberetur Padus. Qua appellatione nullas unquã ibi fuiſſe certum eſt. Nec uero ullas ibi appoſitas, eſſe in quas quicquã curſu Padi deuehi poſſit. Nã & Aeſchylus in Iberia, hoc eſt, in Hiſpania, Eridanum eſſe dixit,

Paulus Aegineta in ſuccino deceptus.

dixit, eundémque appellari Rhodanũ, Euripides rurſus & Apollonius in Adriatico littore confluere Rhodanũ & Padum, faciliorem ueniam facit ignorati ſuccini, in tãta orbis ignorãtia. Modeſtiores, ſed æque falſum prodidere, in extremis Adriatici ſinus rupibus inuiis arbores ſtare, quæ Canis ortu hoc effunderent gummi &c. nã uarias aliorum quamplurimorum de ſuccino ſententias recẽſet, quas ne lõgiores ſimus, miſſas facimus. Capite autem tertio, poſt falſas multorum opiniones, huius ortũ certius monſtrat, ſic dicens: Certũ eſt gigni in inſulis ſeptentrionalis oceani, & à Germanis appellari gleſſum, Gleſſaria. itaq; & à noſtris unã inſularum ob id Gleſſariam appellatam, Germanico Cæſare ibi claſſibus rem gerente Auſtrauiam à Barbaris dictã. Naſcitur autem de fluẽte medulla pinei generis arboribus, ut gũmi in ceraſis, reſina pineis. Erumpit humoris abũdantia, denſatur rigore uel tepore autumnali. Cum intumeſcens æſtus rapuit ex inſulis, certe in littora expellitur, ita uolubile, ut pendere uideatur, atque conſidere in uado: quod arboris ſuccum eſſe priſci noſtri credidere, ob id ſuccinum appellantes. Pineæ autẽ arboris eſſe indicio eſt pineus in attritu odor, & quod accenſum tedæ modo ac nidore flagret. Affertur à Germanis in Pannoniam maxime prouinciam. Inde Veneti primum, quos Græci Henetos uocant, rei famam fecere, proximi Pannoniæ, id accipientes circa mare Adriaticũ. Plinio ſubſcribit Solinus capite trigeſimotertio in hunc modum: Gleſſaria dat ſuccinũ, quod Germani gentiliter uocant gleſſum. Qualitas materiæ iſtius ſummatim antea, Germanico autem Cæſare omnes Germaniæ oras ſcrutante comperta eſt arbor pinei generis, cuius medulla autumni tempore ſuccino lachrymat. Succum

cum esse arboris de nominis capessas qualitate. Pinum uero unde sit genitũ, si usseris, odor indicabit. Precium operæ est ire longius, ne Padaneæ syluæ credantur lapidem fleuisse. Hanc speciem in Illyricum Barbari intulerunt. Quæ cum per Pannonica commercia usu ad transpadanos homines foret delata, quod ibi primum nostri eam uiderant, ibi & natam putauerunt. Cornelius quoque Tacitus in libro de situ, moribus & populis Germaniæ, tradit Efluorum gentes mare scrutari, & solos omnium Glesum succinum, quod ipsi Glesum uocant, inter uada atque in ipso littore legere. Glesum autem olim appellarũt, quod instar uitri pelluceat, nam Germani uitrum Glas nominant. Sunt autem Eflui, uel ut Rhenanus legit Aestyi, qui hodie Pruteni seu Borussij uocantur, apud quos nunc ut olim succinum colligitur, cuius nuper magnam copiam multiugæ eruditionis uir Martinus Girbigus, Illustrissimi Principis Alberti Marchionis Brandenburgensis & Borussiæ ducis archiatros, pro amicitiæ nostræ iure ad nos transmisit. Abundare autẽ hanc oram Borussiæ succino notius est quàm ut multa demonstratione opus habeat: quũ enim uelut peninsula sit, ob sinuosos maris flexus, terramque spacioſe in freta excurrentẽ, fit ut ui tempestatum in hanc succinum aduehatur. De qua re multa quoque scribit Erasmus Stella Libonothanus libro primo de Borussiæ antiquitatibus. Proinde aberrare omnes constat, qui ex populo arbore iuxta Eridanum fluuium succinum colligi putant, quum Plinio & experientia ipsa docentibus, ex pino potius arbore, & in Borussia regione, à qua procul abest Eridanus, proueniat. Neque Dioscoridi, ut obiter moneam, ea quæ tum ferebatur fama, ex populi resina succinum durari probatur, ex quo inquit,

Glesum succinum quare dictum.

Eflui siue Aestij qui.

Martinus Girbigus.

Borussia.

Dioscoridi fabula de Succino nõ probatur.

inquit, ferri id & narrari, id quod etiam Marcellus Virgilius *monuit.* Dioſc. *autẽ hæc ſunt uerba:* ἴσορρεῖται ὑ ὅλως ἐξ αὐτῶν δάκρυον κατὰ ἠρηρίδανον ποταμὸν καταχεόμενον πήγνυται, καὶ γίνεται κατὰλιθούμενον ἤλεκτρον. *quod eſt:* Fertur *lachrymam ex iis quæ in* Padum *amnem defluit, durari ac denſari, fieríque quod electrum uocant. Eo nanque quod ait, fertur, inſinuat ſe id commentum non probare, quod uulgò dicebatur ſuccinum eſſe populi arboris lachrymam in* Eridanum *defluentem, illícque induratam. Cæterùm quàm incognitũ fuerit* Carabe Auicennæ, *facile diſcet qui pugnantes eius de huius temperamento ſententias expendere uelit. Capite enim* 374. *ſecundi Canonis,* Carabe *parumper eſſe calidum ſtatuit: id quod & in libello de uiribus cordis tract. ſecundo facit, calidum in primo, & ſiccum in ſecundo dicens.* Mox uero pro ſua inconſtantia ſubdit, Opinio tamen eſt quod ſit frigidum. *Capite uero* 344. *eiuſdem Canonis,* Carabe gummi calidiſſimũ eſſe docet, *quod capite* 510. *iis confirmat uerbis:* Eius gummi eſt ultimum in calefaciendo. *Quod ideo diximus ut iterum* Auicennæ *inconſtantiam medicæ artis ſtudioſis indicaremus, quo ita ſibi facilius prouiderent ne in hunc autorem imparati inciderent, neque illum magno ſuo & aliorum periculo ſibi imitandum temere proponerent.*

Carabe Auicẽnæ incognitum.

Haud recte Auicennam & Meſuen herbam Mezereon, quæ à Græcis Chamelæa dicitur, inter lactariorum genera cõnumerare, ac cum Thymelæa confundere: multa quoque quæ Chameleonti debẽtur nominis vicinitate deceptos Chamelææ tribuere.

Cap.

CAP. XXII.

Errasse toto cœlo in Mezereō descriptione Auicennam, Arabesque reliquos, eorundem uerba pulchre commonstrant. Auicenna enim cap. 467. secundi canonis, Mezereon ita depingit: Mezereō est lacticinium magnum, quod est duorum odorum: unum eorum est magna habens folia & spissa, & hoc est deterius amborum: & quod nigrum est, pernicioſum existit. Melius Mezereon est, in quo sunt folia plurima, & similia foliis oliuæ, & subtiliora: est acutum, excoriatiuum, & eius acrimonia est uehemens. Nec aliter Mesue in suo de simpl. med. libro illam describit, dicens, Mezereon est planta uocata apud Persas rapiens uitā, cuius stipes eleuatur super terram circiter cubitos duos, & eius folia sunt similia foliis oliuæ, sed maiora, & producit grana nigra in magnitudine fructus myrti. Est & planta lacticiniorū maiorū, cuius species sunt plures. Est enim quædā magna habens folia & subtilia. Est & parua habens folia sicut oliuæ folia, & spissa nimis: & est folia habēs crispa & aspera. & ex eis aliud est colorem habens uiridem, & aliud habens colorem subnigrum.

Mezereon Græcis est Chamelea.

Hinc animaduertendū omnium primum, Mezereō eam esse herbā, quæ Græcis Chamelæa uocatur, id quod præter Serapionem, qui Mezereon Græcis Chamelæan dici ait, huius descriptio quoque aperte demōstrat, hæc enim probe cum iis quæ iam ex Arabum sententia retulimus quadrat. Chamelæā uero Dioscorides li. 4. ca. 162. ita pingit: χαμελαία κλῶνας μὴ ἔχει ἀσπαμαίους. ὁ δὲ θάμνος φυγανώδης· φύλλα ἔχει ἐλαίας παραπλήσια, λεπτότερα δὲ καὶ πυκνὰ καὶ πικρά, δάκνοντα

νοντα τὴν γλῶτιν, καὶ χαράττοντα τὴν ἀρτηρίαν. quod eſt, Chamelæa dodrātales ramos habet, frutex ſurculoſus, folia oleæ ſimilia habet, tenuiora tamen, frequētia & amara, guſtum mordentia, & arteriā ſcarificantia. Quam ſanè deſcriptionem pulchre cum eo Mezereon quod melius ab Auicēna, à Meſue autem minus dicitur, quadrare uidemus, adeò ut nemo dubitare poſſit Mezereon Arabum, Græcorū Chamelæam eſſe. Porrò hoc demonſtrato, nemo nō uidet errare Arabes, quod inter lactarias herbas Mezereon cōumerāt: nullus enim ex ueteribus Chamelæā, quæ nihil aliud eſt quàm Mezereō ut diximus, inter herbas quæ lac habent collocauit, id quod patet Dioſcoridem, Galenū, & alios eius farinæ autores diligenter excutienti. Etſi ex genere lactariorū eſſet, aliqua certe Tithymalorū ſpecies, aut alia quædā lactaria herba, à ueteribus, Dioſcoride præſertim, deſcripta eſſet, id tamen quod affirmare nemo poteſt, qnod nulla illarū deſcriptio Mezereon cōpetere queat. Quod autē Arabes, Meſue præcipue, Mezereon ſeu Chamelæam cū Thymelæa confuderint, ex illorum uerbis quoque demonſtrabimus. Nam cum Meſue ait, eius ſtipes eleuatur ſuper terram circiter cubitos duos, & producit grana nigra in magnitudine fructus myrti, ad Thymelæam certe referendum erit, de qua lib. 4. cap. 163. ita ſcribit Dioſcorides: Θυμελαία ἐλάδδεις ὀφίησι καλὰς καὶ πολλὰς ὅσον διπήχεις. Φύλλα χαμελαίᾳ ὅμοια, ἐν μεταξὺ αὐτῶν ὁ καρπὸς, ὡς μύρτον μικρὸς στρόγγυλος. id eſt: Thymelæa ramos edit ſpecioſos & multos binûm cubitorū. Folia Chamelææ ſimilia, inter quæ fructus paruus Myrti in modum rotundus. Sunt & alia quædam quæ Thymelææ debentur, ut in annotationibus

Mezereon inter lactarias herbas nō commerandā.

Arabes Chamelæam cum Thymelæa cōfuſerunt.

Manardi

Arabes Chamelaeae quae Chamelaeonti debentur tribuerunt.

Manardi in Meſuen uidere licet. Inſuper multa Mezereõ ſeu Chamelaeae tribuiſſe Arabes quae Chamelaeonti cõueniant, rurſus ex iis quae illi ſcribũt oſtendi poteſt. Nam quod eius plures faciunt ſpecies, unũ album, alterũ uero nigrũ dicentes, hoc planè ad Mezereon non attinet, neq; enim album & nigrum Chamelaeae ſunt differentiae, ſed Chamelaeontis diuerſae omnino ab hac plantae, cuius quidẽ duo eſſe genera, unũ nigrum, alterum album Dioſcorides & omnes ueteres teſtantur. Chamelaeae uero ſimplicẽ tantum ſpeciem faciunt, adeóq; omnes Chamelaeontas albũ & nigrum ſui generis herbas à Chamelaea diuerſas eſſe ſtatuũt. Cõfundit quoq; proprietates Chamelaeontis nigri cũ Mezereon ſeu Chamelaeae facultatib. Auicẽna, dũ ita ſcribit: Omnes ſpecies adminiſtrantur ad morpheam, & Albaras, & ad lẽtigines linitae exterius, & quandoq; admiſcetur ei ſulphur. Colluitur os cum decoctione eius, & proprie decoctionis nigri, & ſedatur dolor dentis. Has enim proprietates deberi Chamelaeonti nigro, autor eſt Dioſc. lib. 3. cap. 10. in hunc modũ de eo ſcribens: ῥιζα λειας μιγεν̃ες αὐτῃ̃ χαλκάνθου ὀλίγου, καὶ κεδρίνου ἐλαίου, καὶ ὀξυγίου ψώρας ἐξάγμα. σμήχει ὁ καὶ λιχῆνας θᾶσσον καὶ ἀσφαλῶν προσλαβὼν ἐπισωρηθεὶς ὄξει κατα χριθεὶς. λιθιλυζόμενον δ' ἀφέλημα αὐτοῦ ὁλοτάλαις σὺν ὄξει. hoc eſt: Radix trita addito exiguo atramẽto ſutorio, cedrino oleo, & axungia, ſcabiem abigere poteſt. Abſtergit etiã impetigines cũ ſibi ſulphur & bitumẽ aſciuit, & cocta in aceto illinitur. Decoctum eius ſi eo colluãtur dentes, illorũ dolorẽ mitigat. Et Gal. li. 8. de ſimpl. med facul. dicens: χαμαιλέοντος ῥίζα ἢ μέλανος ἔχει τι δηλητήριον, ὅθεν ἔξωθεν ἡ χρῆσις

χρῆσις αὐτῆ πρὸς φώρας, καὶ λέχηνας, καὶ ἀλφούς, καὶ ὅλως ὅσα ἐξυφέως δεῖται. i. Chamelæontis radix, nigri quidē, letale quiddam obtinet, unde foris usus eius ad scabiē adhibetur, & impetigines, & uitiligines, & in summa quæ deterſionem poſtulāt. Quib. Plin. quoque lib. 22. cap. 18. ſubſcribit inquiēs: Radicibus earū liche nes curantur, cū ſulphure & bitumine unà coctis. Commanducatis uero dentes mobiles, aut in aceto decoctis. Succo ſcabiē etiam quadrupedū ſanant. Paulus etiā Aegineta lib. 7. Chamelæonti nigro facultatē detergēdi ea quæ in ſumma cutis ſuperficie ſunt tribuit. Quod uero ſubiungit Auicēna, omnes ſpecies Mezereō adminiſtrātur cū melle ad ſordida ulcera, & eradicāt cortices, uere de Chamelæa dictū eſt, nā has illi ineſſe facultates Dioſcorides iis uerbis innuit: ἀναλαμβανόμενα λεῖα τὰ φύλλα μετὰ μέλιτος ἀναιρεθαίρει τὰ ἐξυπαρῆ ἕλκη, καὶ ἐχαρωμένα. quod eſt: repurgāt cū melle trita folia ulcera ſordida, & quæ cruſtas contraxerūt. Nec diſſentit Gal. lib. 8. de ſimpl. med. facul. it a ſcribens: χαμελαία τὴν δύναμιν ἐπιρρατῆ ἔχει πικρότητα, διὸ καὶ τὰ ἐξυπαρῆ λίαν ἕλκη, καὶ ὅσα μεγίστας ἐσχάρας ἔχει, μετὰ μέλιτος ἀναιρεθαίρειν δύναται. id eſt: Chamelæa uincentem habet qualitatem amaram, quamobrem admodū ſordida ulcera, & quæ maximas habent cruſtas, cum melle purgare poteſt. Et conſonat Paulus inquiens: Chamelæa detergendi facultate prædita eſt, quocirca ulcera ſordida, & quæ cruſtas habēt, cum melle expurgat. Cæterùm quæ ſequuntur apud Auicennam in capite de Mezereon, ea Chamelæonti albo conueniunt, ueluti cum ait educere lumbricos & aſcarides in decoctione calamenti montani, item conferre

hydropiſi,

hydropisi, & urinæ difficultati, cum aqua denique & oleo interficere mures, canes, & porcos. Id quod in primis testatur Dioscorides, de Chamæleonte albo ita scribens: ἡ ῥίζα ποθεῖσα ὀξυβάφῳ πλήθος, ἄγει ἕλμινθας πλατείας. λαμβάνεται ὃ σὺν οἴνῳ αὐστηρῷ μετὰ ὀριγάνου ἀφεψήματος· καὶ ὑδρωπικοῖς ὃ ἐπὶ πλείστης διδόται ὁλκὴ σὺν οἴνῳ, ἰσχναίνει γὰρ αὐτούς. ⁂ πρὸς δυσουρίαν δὲ ἀφέψημα αὐτῆς πίνειν ἀφελκτέον καὶ κωδίας ⁂ οὖς καὶ μῦας σὺν ἁλφίτῳ φθείρει μένη, καὶ ὑδρελαίῳ διεθεῖσα. *quod est, Radix oxybaphi mensura pota, latos lumbricos pellit. Bibitur autem in uino austero cum Origani decocto. Hydropicis commode drachma cum uino datur, etenim extenuat eos. Decoctum eius contra urinæ difficultatẽ bibitur. Canes, sues, & mures cum polenta subacta, uel aqua & oleo madefacta necat. Et confirmat Galen. lib. octauo simplicium dicens:* ἡ ὑπὸ λευκοῦ χαμαιλέοντος ῥίζα πρὸς ἕλμινθας πλατείας δίδοται, πλῆθος ὀξυβάφου. μετ' οἴνου αὐστηροῦ πρόσφέρουσιν αὐτὴν καὶ τοῖς ὑδρωπικοῖς. *id est: Radix albi Chamæleontis potui datur mensura oxybaphi cõtra lumbricos latos. Exhibent etiam cum uino austero aqua intercutem laborantibus. Eadem quoque post Galenum Paulus in septimo tradit. Præterea pari errore Auicẽna Fen. sexta Cano. quarti tract. 1. sum. 2. cap. septimo ad Mezereon, seu ut ibidem ipsemet interpretatur, Chamelæam transfert, quod Galenus, Paulus atque alij Chamelæonti nigro tribuunt. Nemo enim illorum Chamelæam inter uenena Auicennæ instar, connumerat, sed Chamelæonti nigri potius radicem, id quod Galeni uerba suprà citata*

Chamelæa inter uenena cõnumerari non debet.

tata pulchrè monſtrant. Omnium autem apertißime Paulus, qui in hunc modum ſcribit: Intrò & in corpus ſumpta, uenenoſa & letalis creditur nigri Chamæleontis radix. Porrò haud aliter quàm Auicenna Chamelææ cum Thymelææ & Chamæleontis uiribus confundit Meſue, quemadmodum perſpicuum fiet huius placita cum ueterum ſcriptis conferenti. Nos tamen, cum id abunde Manardus noſter in ſuis in Meſuen annotationibus præſtiterit, ſuperuacaneum eſſe duximus iſta denuo ad exemplum præcedentium conferre. Hinc iterum diſcant ſtudioſi, quàm periculoſum ſit ex Arabib. autoribus plantarum diſcere uires, qui ita ſingulas confundunt, ut impoſſibile ſit non capitaliter errare, qui illos ſequi uoluerit. Præſtaret hoc nomine illorum decreta planè eſſe extincta, imò autores ipſos unà cum illis radicitus perditos. Ego ſanè Arabum autorum lectionem nunquam ita pernicioſam eſſe antea, ut hodie, credidi, indies enim magis atque magis quantum incommodare poßint animaduerto, quapropter mitius quàm par erat etiã illos olim à mè tractatos eſſe fateor. Iã multo acerbius tractandos arbitror, ut hoc pacto poſteris ſaltẽ cõſulatur, ne Arabica illa lupanaria incidant improuidi. Et certe me illorũ hoſtem futurum eſſe omniũ acerrimum publice omnibus denuncio, maioríque conatu quàm hactenus unquam cœpi, illorum caſtra oppugnare pergam, neque deſinam, modo uita dei benignitate ſuperſit, donec caſtris penitus exuero. Quis enim has peſtes in uitã humanam diutius graſſari pateretur? nemo ſanè, niſi qui homines, Chriſtianos præſertim, omnes ablatos iri cupiat. Ad fontes potius pergamus, illícque aquam purã nullis inquinamẽtis perturbatã hauriamus. Exemplo nobis ſit Mezereon, ſeu ut

Plantarũ facultates ex Arabibus diſcere periculoſum.

Græci uocant Chamelæa, cuius facultates ut confusissime tradiderunt Arabes, ita breuissime ac omnium dilucide Græci. Quid enim breuius, quid denique magis perspicuum quàm hæc Dioscoridis uerba, quibus in hũc modum Chamelæã depingit? ταύτης τὰ φύλλα κάτω καθαίρει φλέγμα καὶ χολὴν, μάλιστα ἐὰν καταποθῇ λαμβανόμενα, μιγνυμένης διπλασίονος ἀψινθίου πρὸς ἓν μέρος τῆς χαμελαίας. ἀναλαμβανέσθω ὁ ὕδαλις ἢ μέλιτι εἰς καταπότιον· ἔστι δὲ ἄδηκτα, διὸ χωρεῖται ἃ ὅσα λαμβάνεται. ἀναλαμβανόμενα λεῖα τὰ φύλλα μετὰ μέλιτος ἀναιρεθαίρει τὰ ἐν ὑπαρχῇ ἕλκη καὶ ἐχαρωμένα. hoc est: Eius folia pituitam bilémque per inferna purgant, maxime in catapotio deuorata, uni Chamelææ parti, duabus Absinthij mixtis. Conformentur autem aqua aut melle in pilulas. Hæc uero in uentre non conficiuntur, sed qualia sumpta fuerunt excernuntur. Reliqua quæ sequuntur, supra à nobis interpretata sunt.

Auicennam Calamentum cum Origano confundere, atque vtriusque vires promiscue docere.

CAP. XXIII.

CAlamentum Auicennam confundere cũ Origano testantur ea quæ scribit cap. 158. secundi Canonis, in hunc modum: Calamentum aliud est fluuiale, & aliud montanum, simile Hyssopo in sapore, & similiter folia eius sunt ei similia. Et est alia species eius quæ nominatur Alhauium. Et est quædã species eius quæ uocatur Calamentum hirci, & uirtus eius est sicut uirtus aliorum acris, & montanum est fortius fluuiali.

fluuiali. Quibus ſanè ex uerbis euidentiſſimũ fit cuiuis ſaniore mente prædito, Auicennã toto cœlo errare; imò uix uerbum unum proferre quod non ueritati repugnet. Verũ quidem eſt, Calamentum aliud eſſe fluuiale, aliud uero montanũ: in hoc enim Nicandrum ſequi uidetur, qui in theriacis ſuis duo tantum Calaminthes genera, aquaticum alterum, montanum uero alterũ facit. Falſum autẽ quod montanum Hyſſopo ſimilia folia habere dicit, nã id, Dioſcoride autore, Ocymi potius folia habet. Proinde genera Calamenti rectè conſtituiſſe certum eſt, perperam autem illis Hyſſopi folia, quæ Origano debẽtur, adaptauit, quemadmodum Dioſcorides docet lib. 3. cap. 30. origanum ita depingẽs: ὀρίγανος ἡράκλεωτικὴ φύλλον ἔχει ἐμφερὲς ὑσσώπῳ· σκιάδιον δὲ ξηρὸν ἔχει, ἀλλ' ὥσπερ διηρημένον· ἐπ' ἄκρου τὸ ἄνθος ἔχει ὥσπερμα δὲ πυκνόν. ἣν ὀνῆτις καλουμένη λυκοτέρα τοῖς φύλλοις ἐστί, καὶ μᾶλλον ἐοικυῖα ὑσσώπῳ· τραγορίγανος θαμνίσκος ἐστὶν, ὀρίγανῳ ἢ ὀρπύλλῳ ἀγρίῳ ὅμοιος τὰ φύλλα καὶ τὰ κλωνία. *id eſt: Origanum Heracleoticum folium habet Hyſſopo non diſſimile, non tamen umbellam in rotæ ſpeciem orbiculatam, ſed ueluti multifidam ac diuiſam. Semen illi in ſummis uirgis haudquaquam denſum. Quæ uero Onitis appellatur candidioribus eſt foliis, & Hyſſopo magis ſimilis. Tragoriganum frutex eſt exiguus, Origano aut ſerpillo ſylueſtri foliis & ramulis ſimilis. Ex quibus utique uerbis Auicennæ, error liquidò ſeſe prodit, quod ſcilicet Calamintham cum Origano ita miſcuerit, ut niſi quis oculatiſſimus ſit, hæc genera diſcernere non poſſit. Manifeſte tamen hallucinatur cum Calamentum hirci tertiam facit ſpeciem, cum nemo ueterum*

Tragocalamintham, ſed potius Tragoriganum deſcripſerit, nec inter Calaminthes, ſed Origani ſpecies cõnumerarit. Id quod Plinius quoq; facit lib. 20. cap. 17. poſt Heracleoticum & Onitin, Tragoriganum ſylueſtri ſerpyllo ſimilem, inter Origani ſpecies recenſens. Quod uero deinceps ait, uirtus eius eſt ſicut uirtus aliorũ acris, iterũ, ad Calaminthæ reſpexit ſpecies, harũ enim omniũ folia guſtu feruentia & acria ſunt, Dioſcoride teſte, cuius hæc de Calaminthes ſpeciebus uerba ſunt: παστῶν τὰ φύλλα ἰσθυομένῳ πυρωλικὰ ἰσχυρῶς ⟨θερμέα.

Auicenna Origani et Calaminthæ uires confundit.

Non ſolum autem formas Origani & Calaminthæ confundit Auicenna, ſed & illarũ uires promiſcue atq; indiſcriminatim docet, id certe quod uno atque altero exẽplo monſtrabimus, neque enim ſingula referre opus erit, ſed poterit ſtudioſus ſuo Marte illorũ inſtar reliqua conferre, ac iudicare. Inter cætera de Calaminthæ uiribus ſic ſcribit Auicenna: Fit Balneatio ex decoctione montani ad pruritum & ſcabiẽ, & quandoque ſeparatur icteritia, & cõfert hydropiſi, quando comeditur cũ ficubus. Et ſolutione educit choleram nigrã, & cõfert ulceribus oris, & extrahit ſuperfluitates ex utriſq; naribus. Quæ ſingula Dioſcorides Origano, & minime Calaminthæ tribuit, ita ſcribẽs: ὀρίγανός ἐστι θερμαντικὴ ἁρμόζει πρὸς τὰ κάσματα καὶ ῥήγματα καὶ ὑδρωπας μετὰ σύκων βιβρωσκομένη. ξηρὰ δὲ ποθεῖσα ὀξυβάφῳ πλῆθος σωὸς μελικράτῳ μέλανα κατὰ κοιλίαν ἄγει. κνησμὸς δὲ καὶ φώρας καὶ ἵκτερον τὸ ἀφέψημα αὐτοῦ οἱ λέγω ὠφελεῖ. ὁ δὲ χυλὸς αὐτοῦ χλωρᾶς ὄσης καὶ παρίσθμια καὶ νιονίδας καὶ ἄφθας θεραπεύει· καὶ ῥινός ἄγει σωὸς ἐλαίῳ ῥινῷ ἐγχυματιζόμενος· hoc eſt: Origanũ calefacit.

Ruptis,

Ruptis, conuulſis & hydropicis cum ficu comeſtũ prodeſt. Aridũ acetabuli menſura potũ in aqua mulſa, atros humores per aluum ducit. Ad prurigines, ſcabies, morbũ regium, decoctũ eius in balneo confert. Succus etiam urentis tonſillas, columellã, & oris ulcera ſanat. Et per nares trahit cum Irino oleo infuſus. Idẽ facit Pli. lib. 20. ca. 17. dicẽs: Ruptis cõuulſis medetur origanũ cũ panacis radice. Hydropicis cum fico, aut cũ hyſſopo, acetabuli menſuris decoctum ad ſextam. Item ſcabiem, pruriginẽ, in deſcenſione balnearũ. Succus naribus infunditur. Tonſillis quoque & uuis medetur, oris ulceribus. Aluũ mollit acetabuli menſura. Præter has facultates ſunt & aliæ quas Auicẽna Calamentho adſcribit, quæ tamen Tragoriano conueniunt, quales ſunt ſedare nauſeam, extenuare lienem, conferre ſtomachi doloribus & conturbationi: teſtis eſt Dioſcorides, qui de Tragorigano ita ſcribit: θύμου πολλωτικοῖς πινομένη μετ' ὄξους τοῖς ἀσώδεσι καὶ κακοσμάχοις καὶ ὀξυορεγμιῶσι δίδοῦ. καὶ ἐφ' ὧν ἁλυσμὸς καὶ ναυτία καὶ θέρμη ἔσωχον δεῖον παραμολθεῖ. quod eſt: Lienoſis cum aceto bibere confert. Cibum faſtidientibus, ſtomacho male affectis, & acida ructantibus datur. Item quibus maritima iactatio, nauſea, & præcordiorum æſtus accidit. Sũt & non paucæ apud Auicennam capite citato proprietates, quæ ueræ Calaminthæ, quam Nepetam Romani uocant, conueniunt, quales ſunt illæ: Quando bibitur, aut ex eo fit emplaſtrum, confert punctura uermium uenenoſorum: eius decoctio prouocat urinam, & confert ſpaſmo, & dilatationi anhelitus, dolori pungitiuo uentris, & cholericæ paſſioni & rigori. Et quando præmittitur & bibitur cum uino, expellit uenena mortalia, interfi-

Auic. Calaminthæ tribuit, quæ Tragorigano debentur.

Nepeta.

cit uermes: & quando comeditur & bibitur poſt ipſum aqua caſei diebus continuis, cõfert elephantiæ. Has enim ad Calamintham attinere Dioſcorides lib. 3. cap. 36. his uerbis docet: πινομένη ὑ καλαμίνθη καὶ καταπλασσομένη ἀρήγει ὀρθοπνοϊκοῖς. ἄγει ὑ καὶ ἕρπητα τὸ ἀφέψημα πινόμενον. βοηθεῖ ὑ καὶ ῥήγμασι, ἀσάσμασιν, ὀρθοπνοϊκοῖς, σφόφοις, χολέρᾳ, κὴ ῥήγει. καὶ πρὸς τὰ θανάσιμα προπινομένη ποιεῖ σωὺ ὄινῳ, κὴ ἴκτερον ἀφαιρεῖ. ἐλμινθάς τε κτείνει σωὺ ἁλσὶ κὴ μέλιτι πινομένη. ἐφ ἡ τε κὴ ὠμὴ τεθειμένη. ὠφελεῖ καὶ ἐλεφαντιῶντας βρωθεῖσα, ἐπιπινομένου ὀρροῦ γάλακτος. quod eſt: Calamintha pota & illita demorſis à ſerpẽtib. opitulatur. Decoctum eius potũ urinam pellit. Ruptis quoque, cõuulſis, & nõ niſi recta ceruice ſpirãtibus, torminibus, cholerae, rigoribusque auxiliatur. Præpota in uino contra uenena facit, regiumq; morbũ expurgat. Lũbricos uentris tineas uocatos, cum ſale & melle pota enecat. Haud ſecus elixa crudáque ſi teratur. Elephanticos comeſta iuuat, ſi ſerum lactis ſuperbibatur. Dioſcoridi etiã ſubſcribit Galenus, cuius ſententiam quia nimis prolixa, adferre nolui: nec longiore etiam demonſtratione opus fuit, cum ex iam dictis euidentißimum ſit Auicennam cum Origano confudiſſe Calamintham. Demonſtratum enim abunde eſt non de ſola Calamintha hoc capite ſcripſiſſe Auicẽnam, quod illic multa ſint quæ Origano etiam conueniant, neq; interpretis incuria atq; inſcitia factum eſt ut pro Origano Calamintham tranſpoſuerit, quod ibidem haud pauca ſint quæ ex Dioſcoridis autoritate Calaminthæ ueræ tribuãtur. Proinde cum tanta ſit apud Auicennam ac reliquos Arabes in depingendis herbis earúmque facultatibus

Arabũ de herbarum

tibus inconſtantia, conſultiſſimum erit ſtudioſis, ut quicquid illi de ea re ſcripſerunt, tanquam mendacia perniciоſiſſima ſuſpecta habeant, nec unquam attingant: præter enim nugas & ipſiſſimam confuſionem nihil inde reportabunt.

facultatibus placita mera mẽdacia.

Auicennã Thapſiæ tribuere quę Ixiæ veneno conueniũt, nulli ferè nõ in cõfeſſo eſſe, adeóq; vtriuſq; naturam nõ ſatis perſpectã habuiſſe.

CAP. XXIIII.

NE cui uocabulorũ imponat ambiguitas, animaduertẽdum omnium primum Auicennam Teſiſia ſeu Teſific corrupta uoce eſſe uſum pro Thapſia, id quod ex utriuſque deſcriptione ac uiribus ſatis innoteſcet. Auicenna nanque ita de ſuo Teſific capite 710. ſecundi Can. ſcribit: Eſt mundificatiua, ſolutiua, & maturatiua. Et eſt ex eis quæ attrahunt uehementer & uiolenter ex profundo corporis. Facit naſci pilos, & confert alopitiæ ualde. Prodeſt occultationi ſanguinis, ſed non dimittitur ſuper ipſam præter horam. Similiter confert ueſtigiis, panno, & albaras. Inungitur cum compoſitione ſuper mollificationem neruorum, & ſuper podagram, & ſuper iuncturas frigidas. Confert ſputo ſaniei, & difficultati anhelitus, dolori amborum laterum, & proprie dolori ipſorum, uel cum oleo antiquo linita, & ut emplaſtrum ſuperpoſita. Adiuuat ad expuendas ſuperfluitates linita. Dioſcorides uero haud aliter de Thapſia libro quarto cap. 147. ſcribit: inquiens: θλιψαμμν ὃ ἔχει καθαρτικὴν ὅ,τε φλοιὸς τ῀ ῥίζης ⓒ ὁ χυλός· κέκτηται ὃ καὶ μεταςυγκριτικὴν θλιψαμμν ὅ,τε ὁπὸς καὶ ἡ ῥίζα, πάντων μάλιστα τ῀ῶν

Teſific apud Auic. quid.

ἰσοδυναμούντων, ὅπως δεῖ δεῖν ἐν βάθει ἐλκύσαι. ὅ-
θεν ἀλωπεκίας καταχριόμενος ὁ χυλός, ἢ ἡ ῥί-
ζα χλωρὰ περιρριβομένη δασώσει, ὑπώπιά τε
αἴρει καὶ πελιώματα λεία ἡ ῥίζα ἢ ὁ χυλὸς σὺν
λιβάνῳ τῷ κατὰ μηρῶν ἴσοις. δεῖ δὲ μὴ πλέον δυοῖν ὡ-
ρῶν ἔαν· αἴρει δὲ καὶ ἔφηλιν σὺν μέλιτι καταχρι-
θεὶς, καὶ λέπρας ἀφίστησι, φύματά τε ἐπὶ μετὰ
θείου καταχριόμενος ὁ χυλός. χρησίμως δὲ καὶ κα-
χλίεται καὶ ὠδὶ πρὸς χρονίας ἐχόντων διαθέσεις
πολὺ πλεῖστον ἢ πυθμένα, ἢ πόας, ἢ ἄρθρον· ἁρ-
μόζει δὲ ἡ διὰ αὐτῶν κάθαρσις πάθεσιν ἀδιά-
λυτοῖς, πλευρῶν ἀλγήμασι χρονίοις καὶ ἀναισθησίαις.
quod est: Tam cortex radicis, quàm succus, purgãdi uim habent. Succus denique pariter & radix facultatẽ possident transcõcretiuam, omnium maxime quæ pares cũ eis uires adepta sunt, ubi eximo quidpiam trahendũ est. Vnde succus illitus, aut radix recens confricata, alopecias explet. Radix aut succus cũ æquis thuris cæreq; portionibus, suggillata, luoresque tollit. Oportet autem non plus binis horis dimittantur. Vitia cutis in facie cũ melle illitus emẽdat. Lepras pellit. Tubercula quoq; disicit cũ sulphure perunctus succus. Vtiliter in diuturnis laterũ, pulmonum, pedum, articulorúmque affectibus illinitur. Eius purgatio cõuenit suspiriosis, diuturnis laterum doloribus, reiectionibúsq;. Gal. etiam lib. 6 de simp. med. fac.

Thapsia vehementer ex alto trahit.

Thapsiã inter ea medicamẽta quæ ex alto uehemẽter trahũt recẽset. Eius uerba hæc sunt: Θαψία δριμείας δυνάμεως σὺν ὑγρότητι. ἑλκεῖ δ' ἔστιν ἐν βάθει βιαίως, καὶ αὐτὸ διαφορεῖ τὸ ἐλχθέν. quod est: Thapsia acrẽ ac ualẽter excalfaciẽtẽ facultatem,

facultatem, cum humiditate coniunctam habet, quam ob rem ex alto uiolenter trahit, & quod traxit discutit. Id quod & Paulus in septimo facit, ita ut euidentißimũ sit Thapsiam eandem cum Thesißia Auicennæ esse. Cæterùm quod Græcis Ixias est, id Auicennæ Aldibic dicitur, quemadmodum ex eorum quæ utrique de iis scribũt, collatione patet. De Aldibic enim Auicenna Fen. 6. Cano. 4. tract. 1. sum. 2. cap. 33. ita scribit: Si quis bibit Aldibic, accidunt illi rugitus in uentre et punctura absque fluxu uentris & uertigo. Cura: Oportet ut in potu dentur aqua & mel, & euomat ea, et clysterizetur clysteri leui, & confert ei sumere in potu absinthium cum melle, & syrupum acetosum. Et illud quod appropriatur cum decoctione rutæ. De Ixia uero Dioscorides lib. 6. cap. 21. ita: ἰξίας ἐν τῷ πίνεσθαι βοηθουγμούς τε καὶ φόβους μετὰ λειποθυμίας ἐπιφέρει δίχα τοῦ προχορεῖν. βοηθεῖ δὲ αὐτοῖς μετὰ τὸ ἐξεμέσαι τὸ πλεῖον, ἢ μετὰ τὴν κοιλίαν λυθῆναι πινόμενον ἀφ' ἱερᾶς ἀποθέγματα σὺν οἴνῳ πολλῷ, ἢ ὀξυμέλιτι. πηγάνου τε ἀγρίου σπέρμα. id est. Ixias inter potandum intestinorum strepitus & tumultum affert, nec quicquam tamen secedit. Post uomitionem multam, aluumque solutam, auxiliatur aqua in qua absinthium maduerit, cum uino copioso, aut aceto mulso pota, rutæque syluestris semen. Vnde iterum constat Aldibic Auic. nihil esse aliud quàm Ixiam Græcorũ: Animaduertendum tamen multa esse in Auicenna hoc loci, ut passim aliàs, deprauata, ut dum erucæ pro rutæ legitur, uapore tur pro potetur, ut abunde patebit ea quæ Dioscorides scribit diligenter expendenti, ita ut hodie non extet Auicenna autor pernicioſior, quando uix paginam in illo offendere liceat,

Aldibic Ixias est Græcorum.

Auicennæ vix autor alius pernicioſior.

liceat, in qua non insignis error committatur. His itaque sic habentibus, manifestum erit Auicennam Thapsiam cum Ixia confundere, quod illi tribuat quæ huic conueniat. Vniuersi nanque effectus quos ille Fen. 6. Can. 4. tract. 1. sum. 2. capite decimotertio Thesisiæ adscribit, pares sunt iis quæ Dioscor. Ixiæ assignat. Verba Auicennæ subiiciamus: Thesisia est gummi rutæ montanæ, & quandoque sentitur in sapore eius sicut sapor albedarungi. Accidit illi qui bibit eam retentio eorum omniũ quæ currunt ex utrisque uiis, & apostematur lingua, & accidũt strepitus & inflatio, & adustio in gutture. Cura est ut properet & euomat & sumat in potu sirupũ acetosum, & infusionem absinthij, & ex eis quæ nota sunt apud eos sicut bezahar. Quibus sanè uerbis nemo nõ uidet Auicẽnã Thapsiæ tribuere, quod Aldibic, quæ Ixias est, ex eiusdem autoritate conuenit. Cuius rei Dioscorides etiam testis est, qui loco antea citato ita scribit: ἰξίας ὃς καὶ ἀλόφωνος καλεῖται οἱ τῷ σίνεαθι, ὅιόν τι ὠκύμωμον κατὰ τὴν ὀσμὴν καὶ κατὰ τὴν γεῦσιν ἐμφαίνει. ἐπιφέρει δὲ γλώσσης φλεγμονὴν ἰσχυράν, καὶ τὰς ἐκκρίσεις ἐπέχει πάσας, βορβορυγμούς τε καὶ φόρους μετὰ λειποθυμίας ἐπιφέρει δίκην τοῦ πεχορεῖν τι. βοηθεῖ δὲ αὐτοῖς μετὰ τὸ ἐξεμέσαι τὸ πλεῖον, ἢ μετὰ τὴν ποιλίαν λυθῆναι σινόμενον ἀφιθίς ἀποβρεγμα σὺν ὄινῳ πολλῷ, ἢ ὀξυμέλιτι. Hæc uerba paulò ante interpretati sumus, ideo ut denuò iterentur nihil opus habent. Paulus certe Aegineta lib. 5. cap. 47. haud aliter quàm Dioscorides Ixiæ assignat, quod Thapsiæ Auicenna, dũ ait: Ixias, quæ ulophonon quoque uocatur, inter potandum ocymo quiddam simile gustu & odore refert. Valentem

lentem linguæ inflammationem facit, omnia etiã excrementa ſupprimit, & cum animi deliquio inteſtinorum ſtrepitum & tumultum excitat, nec quicquam tamen excernitur. Opem adfert poſt uomitionem, aut alui deiectionem, cũ largiore uino, aut oxymelite, aqua in qua abſinthium maduerit pota, ita ut nihil clarius ſit quàm Auic. cũ Ixia cõfudiſſe Thapſiã, atq; adeò utriuſq; uires ac naturã ignoraſſe. Si enim Thapſiæ naturã ſatis perſpectã habuiſſet, nunquã certe illã eſſe ſylueſtris rutæ gũmi ſcripſiſſet, id tamẽ quod non ſolum uno in loco, ſed uarijs facit, præſertim ca. 710. ſecundi Can. & Fen. 6. Can. 4. toties iam citati. Minime autẽ Thapſia alio nomine ruta ſylueſtris, ſed ferula potius ſylueſtris, aut ferulago dicitur. Teſtis Dioſ. qui ita ſcribit: Θαψία ἐωμαῖοι φερλάγωνα, οἱ δὲ φόρβλα συλβέσεις, ὅλη τῇ ὅλῃ φύσει ἔοικεν γὰρ θηλυ. quod eſt: Thapſiam Romani ferulaginem, alij ferulam ſylueſtrem, quod tota natura ferulæ ſimilis ſit, appellãt. Porrò ignoraſſe Thapſiam Auicennam inde etiam colligi poteſt, quod ſibiipſi in Theſiſia contradicit. In ſecundo enim Can. docet, quod in radice eius, & corticibus ipſius, & lachryma eius, eſt ſolutio, id quod & Dioſcoridem, ut ſuprà annotauimus, feciſſe conſtat. Fen. uero 6. Can. quarti contrarium planè tradit, nempe quod accidat ei qui Theſiſiam bibit retentio eorum omnium quæ currunt ex utriſque uiis. Quis autem tam ſtupidi eſt animi qui retentionẽ et deiectionem excrementorum contrarios eſſe effectus non intelligat? Sed quid multis moror? ſi Auicenna Thapſiam ab Ixia ueneno ſecernere potuiſſet, nunquam ſibi tam pugnantia docuiſſet. Hic rurſus monitos eſſe uolo medicinæ ſolidioris ſtudioſos, quo ſibi uel hinc etiam cauere diſcant,

Thapſia non eſt ſylueſtris rutæ gũmi.

Thapſia alio nomine ferula ſylueſtris dicitur.

Auicenna ſibiipſi in Theſiſia contradicit.

diſcant, ne Auicennæ decreta, tanquam Delphica quædam oracula ſuſpiciant, id quod magna hodie inerauditorum medicorum pars facit, quod uniuerſa ferè illius ambigua, & inter ſe mire pugnātia ſint. Neque eſt cur de illo mirentur: tranſcriptor enim cum aliorum tātummodo fuerit, ſingula uera, falſa, ſine iudicio & nullo habito delectu, utcunque ſeſe obtulerunt corraſit, nec aliud ſtuduit, niſi ut Canonem ſuum ad iuſti uoluminis magni tudinem deduceret, non animaduertens qualiter temere conſarcinati centones ſibi reſponderent, perinde ac ſi cæcis ea quæ collegerat, eſſet obtruſurus.

Auicennæ uniuerſa ferè decreta ambigua et inter ſe pugnantia.

Herbas quatuor, Alſinen videlicet, Helxinen, Anagalliden, & Myoſotida, natura & figura plurimū diſtantes, Auicen. vno eodémq; capite ſub Auriculæ muris appellatiõe cõfudiſſe.

CAPVT XXV.

AVicennam iam dictas quatuor herbas cõfundere, ex eiuſdem uerbis, quæ cap. 18. ſecundi Canonis ſcribit, monſtrabimus. Auricula, inquit, muris eſt herba cuius uirtus ſecũdum Galenum propinqua eſt uirtuti herbæ, qua uitrum abſtergitur. Quibus ſanè uerbis Auicenna herbã Alſinen dictã depingit, quæ helxini uitrea extergẽti uaſa, ſimiles uires obtinet. Teſtis eſt Galenus, qui lib. 6. de ſimpl. med. fac. Alſinen ita deſcribit: ἀλσίνη ὁμοίαν ἔχει τὴν αὐτὴν δύναμιν τῇ ἑλξίνῃ, ψύχουσάν τε καὶ ὑγροποιοῦσαν· *quod eſt: Alſine ipſa facultatem helxines habet, nempe refrigerantẽ & humectantem. Dioſc. quoque qui libro 2. capite 172. ita tradit:* ἀλσίνη καθόλου δύναται τὰ αὐτὰ τῇ ἑλξίνῃ,

ἑλξίνη. id eſt: Alſine in uniuerſum eadem quæ Helxine poteſt. Quibus ſubſcribit Paulus in ſeptimo dicēs: Alſine uires omnino æquales habet ei quæ dicta eſt Helxine. Et Plinius lib. 27. cap. 4. inquit: Alſine emendat omnia quæ Helxine, ſed infirmius. Per herbam uero qua uitrum abſtergitur, Auicennam intellexiſſe Helxinen, notius eſt quàm ut demōſtrari debeat: illam enim in extergendis uitris eſſe ualentem omnes teſtantur ueteres, in primis Galenus, qui li. 6. de ſimp. med. facul. de Helxine in hūc modum ſcribit; ἵ ἐυπτειν ἀραχνῆ πέῤῥων παρέχε ται ἡ ὡδὶ τῶν ὑαλίνων σκευῶν. quod eſt: Euidens extergendi experimentū præbet & in uaſis uitreis. Nec aliūde certe Vrceolaris, ſeu ut uulgò nominatur Vitriola, dici cœpit, niſi quod extergendis urceolis, uaſisque uitreis, experimento eſſe efficax inuenta ſit. Cæterùm poſt iam citata uerba Auicenna ita inquit: Et hoc nomen cōceſſum eſt duabus herbis, quarū una eſt quam nominat Galenus. Quæ quidem uerba uera ſunt: interdum enim tot mendaciis ueritatem etiam inſerere uoluit: nam Auriculæ muris nomen Alſini quoque herbæ ab autoribus tribuitur, quod folia muriū auribus ſimilia habeat. Ita Dioſcorides: ἀλσίνη, οἱ δὲ μυὸς ὦτα. id eſt, Alſinen nonnulli Auriculam muris uocant. Et Galenus: ἀλσίνη ἢ μυὸς ὦτα. hoc eſt, Alſine, aut Auricula muris. Paulus denique: Alſine, quam aliqui Græcorum Auriculam muris nominant. Plinius quoque: Alſine, quā quidā Myoſoton appellant. Licet autem Auriculæ muris nomen Alſini cum ea herba quæ proprie Myoſotis dicitur commune ſit, tamen differunt adhuc natura & figura, quando conſtet illam refrigerare, hanc uero calfacere. Sequitur apud Auicennam: Et altera quàm nominauit Dioſcori-

Helxine uitra abſtergit.

Vitriola.

des,

des, & existimauit quod sit similis Volubili, nisi quia habet minora folia. Quæ uerba neque de Myosotide, neque de Alsine nuncupata intelligi possunt, quod neutra illarum Volubili, neque in foliis, neque in flore similis sit. Quare ut ad aliam quandam herbã ab iis diuersam referatur, necesse est. Ad nullam uero aliam rectius quàm ad eam quæ Helxine aut Cissampelos Græcis, Latinis Conuoluulus, nostris Volubilis maior, ut paradoxo 18. diximus, uocatur, referri poterit: huius enim folia Hederæ, quam hic per Volubilem intelligit, similia sunt, minora tamen: id quod testatur Discorides lib. 4. cap. 42. dicens: ἑλξίνη ἡ καὶ κισσάμπελος, ἔχει φύλλα ὅμοια κίσσῳ, ἐλάττονα δέ. quæ uerba suprà per nos interpretata sunt. Quare secũdam quoque herbam, Helxinen scilicet, ab Auicenna esse descriptam hoc capite de Auricula muris monstrauimus. Sed ut & tertiam illic depictam esse ostendamus, age quæ in Auicenna subsequuntur excutiamus. Ait autem: Et est herba expansa super faciem terræ, paruos habens stipites, & azulinos flores, cuius semen semini Coriandri similatur, & est calida. Quibus utique uerbis non Auriculam muris proprie nominatam, sed Anagallidis alteram potius speciem, quæ cæruleum florem habet, describit. Duo enim esse Anagallidis genera, flore tantum distantia, Dioscorides lib. 2. cap. 167. in hunc modum scribens testatur: ἡ δὲ ἀναγαλλίδος διττὸν εἶδός ἐστι διαφέρον ἀνθεῖ. ἡ μὲν γὰρ κυάνεον ἔχει τὸν ἄνθος, ἣν καλέσαλέγεται. ἡ δὲ φοινίκεον, ἣν δὲ καλοῦμεν ἀναγαλλίδα. ἐστὶ δὲ κατὰ μένα ἐπὶ γῆς, φύλλα ἔχοντα ἐπὶ τετραγώνων καυλίων μικρά, στρογγύλα, πρὸς τὰ τῆς ἑλξίνης. καρπὸν φέρει. id est. Duo sunt Anagallidis

Cissampelos.

Duo Anagallidis genera.

dis genera, quæ flore tantum diſtant. Nam quæ cæruleo flore eſt, fœmina dicitur: quæ uero puniceo, mas. Frutices ſunt in terra iacentes, foliis in quadrangulo caule paruis, ſubrotundis, ad Helxines folia accedentibus: ſemine rotundo. Plinius quoq; li. 25. ca. 13. duo eius genera facit, ita ſcribens: Duo genera Anagallidis. Mas flore phœniceo, fœmina cæruleo, non altiores palmo, frutice tenero, foliis puſillis, rotũdis, in terra iacentibus. Naſcũtur in hortis & aquoſis. Ex quibus liquidò apparet Auicennam alteram etiam Anagallidis ſpeciem ſub hoc capite Auriculæ muris deſcripſiſſe. Quod uero deinceps ait Auicenna: Inquit Muſaihach, iuuamentum eius eſt iuuamentum Abſinthij, non ad Anagallidas, ſed ad eã herbam quæ proprie Auricula muris nominatur, referendum erit: huic enim perinde atque Abſinthio uis enecandi lumbricos ineſt, id quod Paulus etiam Aegineta li. 4. ca. 57. docet, ubi inter alia etiã præſidia lumbricos enecantia, Auriculæ muris herbæ decoctum quoque enumerat: ita ut euidentiſſimum ſit Auicennam uno eodemq; capite quatuor herbas, natura & figura plurimum differentes, miſcuiſſe: primum enim, ut retulimus, quæ Alſini, dein quæ Helxini, tertio quæ alteri Anagallidis ſpeciei & poſtremum quæ Myoſotidi conueniunt, narrauit. Differre autem non tantum natura, ſed & figura prædictas herbas teſtãtur uno ore ueteres, Dioſcorides, Galenus, Paulus, Plinius atque alii, qui ſeorſim & formas & facultates illarum pingũt atque exprimunt, id certe quod minime feciſſent, ſi eaſdem & natura & forma diuerſas non eſſe agnouiſſent. Quinetiam Auicenna ipſe ca. 33. ſecũdi Canonis, oblitus quod antea eius proprietates in Auricula muris tractauerat, ſeorſim de

Anagallide

Anagallide tanquam ab illa diuersa egit. Cur uero in hunc errorem inciderit Auicenna, nullo alio nomine factum est, nisi quod nomen Auriculae muris omnibus his quatuor herbis à quibusdam ob foliorum similitudinem inditum sit, nam et Helxine seu cõuoluulus, ut in Myosotide tradit Dioscorides, à nonnullis Auricula muris dicta est, id quod & Angallidi accidit, sunt enim qui adhuc hodie eandem hoc nomine appellent. Cum itaque uideret uno omnes appellari nomine, putauit, ut erat rerũ medicarũ planè ignarus, easdem nec natura nec forma inter se distare. Porrò iam dictarum herbarum etiam facultates confundit, Helxini enim tribuit quod Anagallidi debetur, id quod ita collige. Capite de Auricula muris inter cætera sic scribit: illa quam nominauit Dioscorides, extrahit spinas & surculos. Antea demonstrauimus eam herbã quam paulò ante etiam nominasse Dioscoridem, et Volubili similem esse dixerat, esse Helxinen seu Cissampelon, cui certe ea facultas extrahendi surculos minime conuenit, sed Anagallidi potius, quemadmodum in capite proprio de Anagallide metipse docet Auicenna. Nec dissentit Dioscorides, qui loco paulò suprà citato de Anagallide ita scribit: ἀμφότερα σκολόπων ἐπισπαστικά. id est: Vtræque surculos aculeósue extrahunt. Et Galenus lib. 6. de simpl. med. facul. in hunc modum scribens: ἔχουσί τι καὶ θερμον, ἐλλυτικὸν, ὥστε καὶ σκόλοπας ἐπισπᾶσθαι. quod est: Habent nonnihil caloris, & quandam trahendi facultatẽ, adeò ut infixa corpori extrahant. Paulus quoque in septimo iam dicta confirmat iis uerbis: Anagallis utraque admodum abstergendi uim obtinet, caloris uero nonnihil continet, et trahendi potentiam, adeò quidẽ ut surculos

Auriculae muris nomen quatuor herbis inditum.

Anagallis extrahendi surculos facultatem obtinet.

los corpori inhærentes euellat. Talem ſeſe paſsim medicinæ magiſtrum exhibet Auicenna, ut conſultiſsimum ſit eius ſcripta ex omnibus ſcholis eſſe exploſa.

Ignoraſſe Auicennam, Serapionem, Pandectariúmque Iſatim herbam, quam illi Nil & Nilech appellát, variam & ancipitem eorundem de illa ſententiam ſatis indicare.

CAPVT XXVI.

Isatis herba.

Erbam Iſatim, quam noſtra ætas Guadũ nominat, eſſe eam quam Arabes Nil, ſiue Nilech, et Indicum uocát, utriuſque deſcriptiones collatæ pulchre monſtrant. Serapion nanque capite 47. Nil ſiue Indicum ita pingit: Eſt de ipſo domeſticus & ſyluęſtris. Et domeſticus eſt ille, quo tinctores utuntur, cuius folium eſt ſimile folio Plantaginis, niſi quia eſt magis uiſcoſum, & fortioris nigredinis, & habet ſtipitem lõgitudinem brachij unius habentem. Sed agreſtis aſsimilatur domeſtico, niſi quia folium eius eſt maius, ſimile folio lactucæ: habet ramos longos, plures, graciles, cum multis ramulis, color quorum tendit ad rubedinem, & in ſummitatibus ramorum ſunt uaginulæ multæ ſimiles linguis, et eſt in eis ſemen, & habet florem paucum, ſubtilem. Dioſcorides uero li. 2 cap. 74. Iſatim iis deſcribit uerbis: ἰσάτις ἥμερος ἢ οἱ βαφεῖς χρῶνται, φύλλον ἔχει ἀρνογλώσσῳ ἐμφερές, λιπαρώτερον δὲ καὶ μελάντερον· καυλὸν δὲ σπιθαμιαῖον· ἴζεται δ' ἀγρία παραπλησία ἕξει τῇ πρόσω, φύλλα ἔχει μείζονα πρὸς τὰ τοῦ θριδακος, καυλὸς δὲ λεπτότερος, πολυχιλεῖς, ὑπορύθρους, ἔχοντας ἐξ ἄκρου ὥσπερ

θυλάκια γλωσσοειδῆ πολλὰ, ἀφεμένα, οὗ ὅις τὸ σπέρμα. ἄνθος μέλινον, λεπτόν. *quod eſt:* Iſatis domeſtica qua lanarum tinctores utuntur, folium habet Plantagini ſimile, uerum pinguius, nigriuſq;. Caulem autem duobus cubitis altiorē. Iſatis uero ſylueſtris ſatiuæ ſimilis exiſtit. Folia habet maiora ad lactucæ folia accedētia, caules tenuiores, multifidos, rubentes, in cacumine folliculos linguarum quandam effigiem referentes, multos, pendulóſque habentes, in quibus ſemen. Florem luteum, tenuem. Quæ ſanè deſcriptiones ita quadrant, ut nemo non, niſi talpa cæcior ſit, uideat, Nil ſiue Indicum eandē eſſe cum Iſatide herbam, id certe quod ex facultatibus etiam quas ſuo Nil aut Indico tribuunt Arabes, abunde colligi poteſt: planè enim cum iis quæ Græci Iſatidi aſſignant conueniunt. Auicenna nanque cap. 516. ſecundi Canonis, hos effectus Nil aſcribit: Eſt, inquit, ſtypticum, & prohibet fluxum ſanguinis, & quod eſt domeſticum exiccat fortiter ſine mordicatione, & detumeſcere facit apoſtemata, & confert exituris malis in membris duris. Conuenit Eryſipilæ, & ulceribus putridis. Confert ſpleni, & proprie ſylueſtre. Et Auerrois de Indico, quod idem eſt, in hunc modum tradit: operationes ſuæ ſunt ut conſolidet uulnera, quæ ſunt in membris duris, etiam ſi ſint in extremitatibus muſculorum, & abſcindit fluxum ſanguinis, & ualet multum uulneribus fiſtulatis. Sed ſylueſtre ualet multum contra oppilationem ſplenis. Eoſdem uero effectus Iſatidi ſuæ tribuit Gal. libro ſexto de ſimpl. med. fac. in hunc ſcribens modum: ἰσάτις ἡ μὲν ἄμβρος ἡ οἱ βαφεῖς χρῶνται ξηραντικῆς ἰσχυρῶς ἐστι δυνάμεως, ἀλλέπω δακνώδης· ἔστι γὰρ ὁμοῦ τε ἅμα καὶ συ-

πτική.

πλινή· ταῦτά τοι καὶ τὰ μεγάλα ξαύματα τῶν σκληρῶν σωμάτων πολλᾶ, κἂν εἰ ταῖς τῶν μυῶν ἢ κεφαλαῖς. καὶ κατὰ τῶν αἱμορραγούντων ὠφελίμως ἐπιπλάττεται, καὶ σὺν διαπεπλάσθαι ὄγκους θαυμασίως διαφορεῖτε, ἅμα καὶ πρὸς ἕλκη, καὶ πρὸς πάντα τὰ κακοήθη ἕλκη θαυμασίως ἁρμόσαται, κἂν σήπωνται, κἂν διαβρώσκηται· ἡ δ' ἀγρία ἰσχὰς καὶ τοῖς φαλλιακοῖς ὑπάρχει χρήσιμος. id est: Ysatis domestica quidem. qua utuntur tinctores, facultatis est ualenter exiccantis, nondum tamen mordentis: est enim simul amara & adstringens. Proïde magna uulnera corporũ durorũ glutinat, etiã si in capitibus musculorũ fuerint: & sanguinis profluuio laborantibus partibus utiliter illinitur, tumores œdematodeis mirifice digerit simulac reprimit, & aduersus omnia ulcera maligna mirabiliter resistit, etiãsi putrescant, etiamsi exedãtur. At Ysatis syluestris lienosis quoque utilis existit. Galeno subscribit Paulus in septimo, et Dioscorides loco antè citato dicens: διαπλάττεται τὰ φύλλα καταπλασθέντα πᾶν οἴδημα διαφορεῖν, καὶ φύματα καὶ ἕναιμα ξαύματα πολλᾶν· αἱμορραγίας τε στέλλειν, καὶ φαγεδαινικά, καὶ ἕρπητας ἐρυσιπελατώδεις τε καὶ σηπεδόνας θεραπεύειν· hoc est: Folia illita, tumores omnes discutere possunt, & tubercula, cruenta uulnera conglutinare sanguinis eruptiones sistere, exedentia, ignes sacros, & putrescentia ulcera sanare. Ita ut euidentißimum sit ex iam annotatis, Nil Arabum nihil esse aliud q̃ Ysatim Græcorum. Cæterùm ignorasse Auicẽnam, Serapionem, Pandectariumq;, Nil ipsum, utcunque ex Græcorum sententia illud descripserint, indicio est quod tam ancipites in illo depingendo

Auicenna & Serapion Nil ignorauerunt.

gendo fuerunt. Serapion nanque paulò ante adducta notificatione non contentus, aliorum etiam de eo ſententias affert, quas certe improbare debuiſſet, ſi herbam Nil dictam probe cognitam habuiſſet. Verba autem Serapionis hæc ſunt: Et eſt arbuſtum puluerulentum, eleuatur cum ſtipite ſuo longitudine unius brachii, & habet germina ramorum, & in ſummitate ſua eſt flos ſicut flos Coriandri. Et rurſus ex Iſaac ſententia: Et eſt planta habens folium longum, coloris quaſi azutrini, plus quàm foliũ Salicis, et aſſimilatur folio Phaſeoli, ſed eſt maius eo. Quis itaque ex tot diuerſis deſcriptionibus nõ putet ignoraſſe Nil Serapionem? Ignoraſſe autem & Auicennam Nil, ex eo etiam colligitur. Primum, quod etſi illud haud aliter quàm Dioſcorides loco citato deſcripſerit, nihilominus tamen cap. 297. iterum idem depingit, ac tingere capillos ait, quem tamen effectum Iſatidi nemo ex ueteribus tribuit. Vt itaque reprehenſione non caret bis temere de una eodem herba uerba feciſſe, ita etiam ſuſpicionem auget ut credamus Auicennam Iſatim non agnouiſſe, maxime cũ illi peregrinas facultates adaptet, quæ neque Galenus, neque etiá Dioſcorides, Pliniuſque illi ineſſe teſtentur. Præterea haud cognouiſſe Iſatim Pandectarium abunde eius uerba monſtrant, dum iu hunc modũ ſcribit: Nilech Arabice dictum, à Græcis Veſme, à Latinis autem Indicum. Nam utcunque uerum ſit ab Arab. Nilech dici, falſum tamen eſt à Græcis Veſme appellari, cum ea dictio perinde atque prior arabica uel plane barbara ſit. Deniq; Iſatim ab Abenroe uocari Indicũ cõcedimus, uerum ab eo diuerſum eſt non tantum Græcorum, ſed & Latinorum Indicum. Dioſcorides enim lib. 5. ca. 61. Indicum inter lapides cõnumerans ita de eo tradit:

Iſatim Pandectarium ignorauit.

Græcorũ & Latinorũ Indicum ab

τὸ λεγόμενον ἰνδικὸν λίθος, ὃ μὴ αὐτομάτως γίνεται, οἱονεὶ ἔνθερασμα ὂν τῶν ἰνδικῶν καλάμων. ἔστι δὲ βαφικόν ἐστιν ἐπαφρισμὸς τοῦ φυομένου ἐπὶ τῷ ῥόμβῳ τοῖς χαλκείοις, ὃν ἀποσύροντες ξηραίνουσιν οἱ τεχνῖται. *quod est: Indici nominati lapidis, unũ genus quidem ſua ſponte naſcitur, tanquam ſpuma Indicis harundinibus exiens. Alterum infectiuum dictũ, eſt ueluti flos purpuræ innatans cortinis, quem detrahẽtes artifices ſiccãt. Inter Latinos autem Plinius lib. 33. c. 6. de Indico haud aliter quàm Dioſcorides ſcribit, dicẽs: Ab hoc maxima autoritas Indico. Ex India uenit harũ dinum ſpuma adhæreſcente limo, cũ teritur nigrum. At in diluendo mixturam purpuræ cæruleíque mirabilem reddit. Alterum genus eius in purpurariis officinis innatans cortinis. Ita ut nemo non uideat Latinorum etiã Indicũ à Nil ſeu Iſatide eſſe ualde diuerſum. Denique nõ perſpectã habuiſſe Pandectariũ Iſatim herbam uel hinc etiam ſciri poteſt, quod is Oſatidẽ (nam ita corrupte pro Iſatidem dixit) & Borith Græce, Arabice Agiſdo. Latine autem Saponariam, uel herbam fullonum, eandẽ herbam faciat: quando in confeſſo ſit Saponariam herbam ab Iſatide eſſe aliam, nimirum eam quam Græci Struthion, Latini uero radiculam ſeu Lanariam, eo quod illa fullones in purgandis lanis utuntur, nominant. Quid multa? omnibus perſpicuum eſt Iſatim Arabibus non ſatis cognitam fuiſſe, id quod & ante nos indicauit Nicolaus Leonicenus, uir multa eruditione, & exquiſito iudicio præditus, quem eo magis laudãdum exiſtimamus, quod primus fuerit qui medicorum errata inceſſere, ac mundo prodere tentauerit.*

arabico diuerſum

Saponaria ab Iſatide diuerſa.

Iuiubas & Sebeſten fructus, quos Græci pariter atque Latini Serica & Myxas vocant, ad vſus medicos, cõtra Auicennam & vniuerſam Arabum ſcholam inutiles eſſe.

CAPVT XXVII.

Iuiubæ Græcis Serica & Zizipha dicuntur.

Iuiubas eſſe fructus quos Græci Serica, & Latini Ziziphæ nominant, notius eſt quàm ut demonſtratione opus habeat. Vnus enim Serapion idipſum abũde docet, qui cap. 87. illas Zufaizef, corrupto ſanè uocabulo pro Zizipha, uocari ait, Galenúmq; in li. de alimentis de iis ſcribentem citat, quod pauci ſint nutrimenti, & digeſtionis duræ: id quod facit lib. ſecundo de Sericis agens, ut paulò pòſt uidebimus. Cæterùm Iuiubas ad uarios uſus in uniuerſum Arabes omnes accommodant, quemadmodum liquet ex cap. 371. ſecundi Canonis Auicennæ, ubi ita de iis ſcribit: Conferunt acuitati ſanguinis calidi, pectori et pulmoni. Et exiſtimãt quidam quod conferunt dolori renum & ueſicæ. Auicennæ ſubſcribunt Abenrois & Razes: is tamen parum etiam clarificare ſanguinem, id quod & uno omnes ore hodie fatentur medici, addit. Falſos autem eſſe Arabes in primis teſtatur Galenus libro ſecundo de alimentorũ facultatibus, in hanc ſententiam de Sericis ſcribẽs: ἐδλὲ τὰ τοῖς ἔχω λε μαρτυρῆσαι πρὸς ὑγείας φυλακὴν, ἢ νόσων ἴασιν. ἔδλεσμα γὰρ ὄϛι γωδεκῶν τε καὶ πασδλίων ἅπαλ ϑέκτων ὀλιγόξοφόν τε καὶ δλύσπεπϛον ὑπάρχον, ἅμα τῷ μήδ' ὀϛόμαχον εἶναι. ξοφὴν δηλονόλε καὶ αὖται δλίδωσιν ὀλίγῳ τῷ σώμαλι· id eſt: Ne his quidem quid ad tuendam ſanitatẽ morbósue profligandos ualeant, teſtis eſſe poſſum.

Iuiubæ fructus eſſe penitus inutiles.

Nam

Nam ab inſolentibus & effrenatis pueris ac mulierculis cibo duntaxat appetuntur. Imbecilliter nutriunt, & difficulter concoquuntur, cúmque hoc ſtomacho inutilia ſunt. Sed ipſa ſcilicet exiguum etiam corporibus dant alimentum. Quibus utique uerbis in uniuerſum Arabum de Iuiubis placita damnat, quod neque ad tuendam ſanitatem, neque morbos profligandos, ullum eorum eſſe poſſe uſum expertus ſit, adeò ut Arabum poſt Galenum medica tractatium experimentum nobis obiici nõ queat. Si enim Galenus, diligentiſſimus omnium medicæ materiæ facultatis explorator, nihil in iis quod uel ad ſanitatem tuendam, aut morbos curãdos conduceret, explorari potuit, non eſt cur credamus Arabes idipſum inueniſſe, qui ne umbrã quidem Galeni, quantum ad eruditionis & ingenij acrimoniam atque perſpicacitatem attinet, aſſecuti ſunt. Galeno ſubſcribit Plinius, non ille naturalis hiſtoriæ ſcriptor, ſed huic poſterior, Valerianus medicus uocatus, libro 4. de re med. cap. 46. de Ziziphis dicens: Zizipha modicum cibum corpori præſtant, licet illis ſaporis nonnulla gratia lenocinetur. Habent tamen plurima incommoda, ægre cõcoquuntur, ſitim accendunt, prægrauant ſtomachum, difficillimum reddunt officium uentris. Quinetiam Auicenna ipſe capite iam citato Galeni ſententiam probat, & ſuam àcerrime dãnat, ſuóq; ſeſe iugulat gladio, inquiẽs: Sermo quidem in eis bonus eſt ille quẽ dixit Galenus: non reperi Iuiubas in conſeruanda ſanitate, & remouenda ægritudine aliquid operantes, ſed reperi eas difficilis digeſtionis, & pauci nutrimenti. Præterea ex iam dictis perſpicuũ fit inſigniter falli iuniores medicos, Razim imitantes, Iuiubas ad purificãdũ ſanguinẽ, ſeu ut illi loquũtur,

Montui obiectio explodi-tur.

Arabes Galeno ingenii acrimonia impares.

Plinius medicus.

Iuiubæ sanguinẽ non purificant.

ad ſanguinis mundificationem, paßim adhibentes, cum tamen fieri non poſſet, quandoquidem uentriculo inutiles ſint, difficultérque concoquantur, ut ſanguinem purificent: craßiorem certe multo quàm antea fuerint reddunt, tantum abeſt ut puriorem facere poßint. Id quod uerum eſſe Auicennæ etiam illorum Principis teſtimonio conuincemus, qui ita in capite de Iuiubis inquit: Ingroſſant ſanguinem, & ipſum uiſcoſum faciunt. Et illorum exiſtimatio, qui putant quod ipſæ clarificent ſanguinem & lauent eum, eſt exiſtimatio corrupta, ad quã ego non declino, & nutrimentum earum & digeſtio ſunt difficilia. Quid per ſuperos oro his uerbis apertius? ita ut mirari ſatis non poßim, quî factum ſit ut conniuentibus oculis hunc locum pertranſierint, cum tamen aſſidue Auicennam, præ illo omnibus aliis contemptis autoribus, in manibus habuerint. Manifeſtißimum itaque eſt errare in uniuerſum Arabes quod Iuiubæ fructui aliquem eſſe in medicinis uſum docent, quem tamen conſtat neque in bona neque aduerſa ualetudine quicquam conducere poſſe. Facultates autem nonnullæ quas illi fructui tribuunt, foliis, radici & cortici potius eius arboris Iuiubas ferentis conueniunt, ut eſt mitigare tuſſim, & ad ueſicæ dolores prodeſſe. Teſtis eius rei Plinius ille Valerianus eſt, dũ libro paulò ante citato in hũc modũ ſcribit: Folia tamen ipſa contrita & impoſita ſplenecticos et hydropicos adiuuare certißimũ eſt. Radicis & corticis eadẽ uirtus habetur, quorũ ſuccus ex melle coctus tuſſi mitigat, cũ mero mixtus iecori medetur, ueſicã leuat urina largiori. Verũ hic nobis aduerſatur Montuus, ac ſuã temeritatẽ pulchre pdit, telluris ratione ſimpliciũ med. commoditates effectusq; commutari dicens,

Nonnulla quæ foliis, radici & cortici tribuenda erant, Arabes perperam ad fructum referunt.

Montui ridendum ſomnium refellitur.

ut

ut liquet de Perſica planta *in* Aegyptum tranſlatâ: atqueadeò *in* Galeni patria Iuiubas ſeu Zizipha uſui medico inutilia fuiſſe fatetur, noſtras autem hodie ſalutares. Quomodo enim in Pergamo tãtum inutiles fuiſſe Iuiubas aſſerere poteſt Montuus, quaſi illic ſolum & nuſquam alibi medicinam profeſſus ſit Galenus, quum tamẽ conſtet illum uaria perluſtraſſe loca, & in Italia etiam, Roma nimirum ciuitate omnium tum maxima, ægrotis curandis operam dediſſe? Quare eaſdem quas Montuus, ipſe etiam agnouit Iuiubas, illasque iuſte, utpote inutiles expertus, damnauit. Et ne id tranſeamus, meritò accidit Mõtuo ut dum Arabes ſuos ab errore uindicare nititur, ipſe in errorem alium incideret, ut recte ſibi illud occini poſſit: τὴν χέρυβδιν ἐκφυγὼν, τῇ σκύλλῃ ἐνέπεσε. neque enim Perſica planta, ut ille putat, in Aegyptum tranſlata priſtinas interficiendi uires amiſit, ſed Perſea potius, quæ à Perſica arbore diuerſa eſt. Teſtis eſt Dioſcorides, qui ſeorſim de utraque ſcibit, id quod Gale. etiam facit. Libro enim ſeptimo de ſimpl. medic. facult. de Perſica agit, in octauo autem de Perſea: & in libro 2. de alimentorum facultatibus iterum ſeorſim de utraque tractat. Quod uero Perſea fuerit quæ in Aegyptum trãſlata uires amiſerit, teſtantur quæ ſcribit Dioſcorides libro 1. cap. 155. περὶ περσέας, in hunc modum: οὗτο ὑ ἱςόρησάν τινες ὡ φονικὸν ἐναντίωμα, μετατεθὲν ὑ εἰς αἴγυπτον ἀλλοιωθῆναι καὶ ἐπιτήδειον γενέσθαι. quod eſt: Prodiderunt quidam hanc arborem in Perſide letalem eſſe, tranſlatamque in Aegyptum mutata natura edendo factam eſſe. Et Gale. lib. 2. de alim. fac. dicẽs: εἶδον καὶ οὗτο τὸ φυτὸν ἐν ἀλεξανδρείᾳ, τῶν μεγάλων ὄν. ἐλαίῳ δὲ ἐνδρεων ἐπιχρίοντι τὸν καρ-

Perſica differt à Perſea.

Perſea in Aegyptũ tranſlata uires interficiendi amiſit.

πὸν

πὸν αὐτ̃ μοχθηρὸν ὄντως ὑπάρχειν ὥρασας, ὡς ἀναιρεῖν αὐ̃ φαγόντας. εἰς αἴγυπτον ὴ νομιθὲν τα ἐδώδιμόν τε γενέαζ παρακομισθὲν ἐθιόμενον ἀπίοις καὶ μήλοις, ὧν καὶ κατὰ τὸ μέγεθος ὄζι. *id est: Hanc quoque plantam in Alexãdria uidimus, quæ ipsa etiam magnis arboribus est annumeranda. Tradunt huius apud Persas fructum tantæ perniciei esse, ut edentes interimat. In Aegyptum uero translatum in esculentum mitescere, & pirorum malorúmque modo, cũ quibus & magnitudine conuenit, esitari. Ita ut nemo nõ uideat impudenter hoc loco hallucinatum esse Montuum.*

Sebesten Græcis Myxa.

Sed ad Sebesten fructum sermonem uertamus, quem certum est Myxam Græcis & Latinis dictum esse: id enim in primis Auicenna docet, qui Sebesten alio nomine Mulzeita dici cap. 646. secundi Canonis scribit: quam sanè dictionem corruptam esse ac barbaram manifestum est, ac pro illa Myxa potius legendum. Myxam uero fructum esse arboris, testatur Paulus libro septimo de eo ita scribens: Myxa arboris cuiusdam fructus est, prunis quidem longe minor. Et cum omnibus in confesso sit Sebesten à Myxa non differre, mihi tempus in eius rei probatione cõterendum non esse censeo: ad huius itaque uires explicandas descendamus. Huic autem eas Auicenna loco citato adscribit: Sunt, inquit, quasi temperatæ, sunt lenitiuæ, leniunt enim pectus & guttur, sedant si-

Sebestẽ nõ temperati

tim, leniunt uentrem. In quibus uerbis primo falsum est quod scribit esse temperatas, cum tamen Abenrois calidũ hunc fructum in primo ordine, & in secundo humidum esse statuat, pariter ut ille errans, est enim potius frigidus & siccus. Falsum denique quod uentrem lenire ait,

Sebesten uẽtrẽ adstringunt.

eundem enim adstringunt uerius quàm subducunt. Cu-

ius

ius rei grauis & minime contemnendus teſtis eſt Plinius ille Medicus, qui libro quarto cap. 57. de Myxa in eam ſententiam ſcribit. Hoc genus manifeſte ſtypticæ uirtutis apparet & frigidæ, quamuis plurima illi de frigore ſiccitas decoquat. Verum & ardores febricitantium extinguit, ore compreſſum, & ſitim mitigat, & in cibo ſumptũ ſtomachum erigit, ſolutioni uẽtris obſiſtit. Quinetiam Razes huic non alias tribuit facultates, niſi quod guttur ac pectus leniat. Proinde uideant Medici noſtri ſæculi qua ratione ſe defendant, quod ecligma, ſiue ut illi loquuntur, electuarium de Sebeſten ad aluum ſubducendam exhibere audent, quando ex Plinij ſententia uentris ſubductioni potius obſiſtant. Hic ſuam ac aliorum quorundam nobis experientiam obtrudit Montuus, quos uſu & quotidiana experientia comprobaſſe dicit Sebeſten uentrem lenire. Sed miror qua fronte nobis experientiam obiicere queat, cum nullus illorum ſit qui Sebeſten ſolas expertus ſit. Nemo enim neſcit ut in Pharmacorum ſynthetis multas uariarum medicinarum myriadas, imò Indiam aliquando totam, Aethiopiam, Arabiã, & illos extreme Garamantas coniungatis, adeò ut neſciatis penitus cui præ altera facultas illa quam optatis debeatur. Hinc nõ eſt ut de experientia gloriari poßitis, tot inter ſe coniunctis ſimplicibus, ut utri hæc uel alia facultas tribuenda ſit ignoretis, atque adeò ne ſemel quidem quicquã probe experti ſitis. Alia certe eſt medicamentorum facultates inueniendi ratio à Galeno nobis tradita, quam ipſi nunquam attentaſtis: proinde non eſt cur poſthac uobis temere illam arrogetis. Nullo enim planè iudicio adhibito, quod quiſque ſcribit, utcunque etiã à uero aberret, ſequimini, et mordicus etiã arripitis.

Ecligma de Sebeſtẽ

Montuus experientiam obiicit.

Deſinite

Desinite ergo qui ætatem iactatis, necdum tamen ueram experientiam assecuti estis, elato supercilio uobis arrogare id, à quo tantum abestis quàm qui longissime.

Nostræ ætatis medicos herbam veteribus Pedem coruinum appellatam, ob ambiguam de illa Auicennæ sententiã, à nostra sic hodie vocata esse diuersam prorsus ignorare.

CAP. XXVIII.

Ambigua Auicennæ de Pede coruino sententia.

VT ignorasse Auicẽnam Pedẽ coruinum, aliisque errandi occasionem præbuisse dicamus, ambigua eius de hac herba sententia facit. Capite siquidem 567. secundi Canonis, de Pede coruino in hunc modum disserit: Radix huius herbæ cum decoquitur confert solutioni antiquæ. Et dixerunt Paulus & alij quod confert colicæ, & efficit operationem Hermodactylorum absque nocumento. Et Fen. 22. Canonis 3. tract. 2. capite octauo in podagræ curatione iterum ex Pauli sententia ita scribit: Et dixerunt quidam quod Pedi coruino inest operatio Hermodactylorum, & non est eius nocere stomacho In quibus utique uerbis uerum est quod radicem Pedis coruini decoctam solutioni antiquæ conferre docet, eam enim facultatem ueteres uno omnes ore suo Coronopodi, hoc est, Pedi cornicis, inesse testantur. Primum autẽ omnium Dioscorides lib. secũdo cap. 117. Coronopoda hoc pacto describens: κορωνόπους πόμιμες βοτάνιον κατὰ τ ἐδάφος ἑρωμένον, κατεχημαλισμένον τὰ φύλλα· λαχανώδες ἢ κῆ σῶ ἐφθὸν· ῥίζαν λεπτὴν ἔχον, συπλινὴν, ἐσθομένῳ πρὸς κοιλιακὰς ποιῶσαν. hoc est: Coronopus oblonga herbula est per terram strata, fissis foliis. Idonea

Coronopodis facultas.

est

eſt eſui olerum modo cocta. Radicem habet tenuem, adſtringentem, manſam cœliacis conferentem. Gal. quoque libro ſeptimo de ſimpl. medic. facul. idem tradit, dicens: κορωνοποδος ἡ ῥίζα πεπίσθαι κοιλιακὲς ὠφελεῖν ἐδιομένη. *quod eſt: Coronopodis radix cœliacis prodeſſe creditur manducata. Cui Paulus quoque lib. 7. ſubſcribit, & Plinius lib. 22. cap. 19. iis uerbis: Coronopus oblonga herba eſt cum fiſſuris. Seritur interim, quoniam radix præclare facit cœliacis in cinere toſta. Cæterùm falſum eſt quod Auicenna ex Pauli ſententia Pedem coruinũ colicæ conferre ſcribit, nuſquam enim id dixiſſe Paulus, quod ſciam, offenditur. Error autem iſte ex deprauato codice ortus eſſe poteſt, qualẽ Albanus Torinus etiam & Ioannes Guinterius habuiſſe uidentur, dum Coronopoda ad colicos dolores conducere apud Paulum tranſtulit, cum ex Galeni uerbis paulò ante citatis euidentiſsimum ſit, non colicis ſed cœliacis prodeſſe Coropoda. Falſiſsimum præterea eſt quod Coruinũ pedem efficere operationem Hermodactylorum ſine nocumento ait Auicenna: cum enim Hermodactylorum radici mira in cienda aluo uis ſit, Pes autem cornicis adſtringentem potius facultatem, ut iam oſtendimus, habeat, fieri non poteſt ut eaſdem operationes efficere queant. Hermodactylos uero in cienda aluo eſſe efficaces teſtatur libro ſeptimo Paulus, in eam ſententiam ſcribens: Hermodactyli radix purgandi ui prædita eſt, tum per ſeipſam, tum decoctum eius. Aeque falſum eſt quod ex Pauli ſententia affert Auicenna, Pedem coruinum hermodactylorum habere operationem, & non nocere ſtomacho: nullibi enim hoc dixiſſe Paulum certum eſt. Errat itaque toto cœlo Auicenna, quod Pedi coruino herbæ tribuit, quod*

Pes cornicis colico dolori non confert.

Pes cornicis non habet operationẽ Hermodactylorum.

Auicenna perperam.

Coronopodi tribuit quod Diacoronopodij confectioni tribuendum erat.

quod confectioni διακορονοποδίου, id est, ex pede coronino, dicta Pauli autoritate tribuendum erat. Is enim lib. tertio cap. 78. ita inquit: Sed ex Coronopode confectione utiliorem asseruit Alexander, quàm eam quæ fit ex Hermodactylo, ut quæ eandem euacuationem efficiat, & æque dolorem mitiget, cum hoc quod nihil obest stomacho. Vtriusque autem confectionis descriptiones scire si desideras, Paulum illas tradentem in septimo consulito. Ex his igitur omnibus probatum satis arbitror Auicennam herbam Coronopoda, hoc est, Cornicis pedem ueteribus nominatam ignorasse: nisi enim ignorasset, nunquam tam ambigua, imò pugnantia etiam de huius uiribus tradidisset, Ambigua autem eius descriptione factũ est, ut nec hodie Coruini pedis rectam notitiam habeant medici. Herba enim illa quã nostri temporis medici Pedem coruinum appellant, longe alia est ab ea quam ueteres eodem nomine uocarunt: id quod non intelligentes quidam, mirum in modum decepti sunt. Haud enim aliter quàm Paulus herbam olim Pedem cornicis uocatam ad podagrica medicamenta adhibuit, ita & illi hodie sic appellatam admiscere non ueriti sunt. Hinc Leonicenus exquisiti iudicij uir, medicum se quendam nouisse tradit, qui ex radice Pedis coruini, nonnullis aliis additis, pillulas conficere solitus erat, eásque podagra affectis deuorandas, non sine maximo eorum qui accepere periculo, propinabat. Nec à tam periculoso medicamento medicus ille abstinuit, donec per Leonicenum de errore conuictus fuit. Herba autem quæ hodie ab officinis & herbariis Pes coruinus appellatur, ea esse uidetur quæ olim Græcis βατράχιον, Latinis uero Ranunculus, quod inter eius frutices frequentes inueniantur ranæ,

Pes coruinus nostri temporis.

Leonicenus.

Pes coruinus Ranũculus est herba.

næ, nominabatur. Perinde enim ut ſolo tactu Pedis coruini noſtris uocatæ puſtulæ attolluntur in manibus, ita & Ranũculi appoſitione corpora humana exulcerãtur. Teſtis eius rei eſt Dioſcor. qui libro 2. cap. 163. omnibus quatuor Ranunculi ſpeciebus uim exulcerandi, & cruſtas gignendi habere ſcribit iis uerbis: δλώαμιν ἔχει τὰ φύλλα καὶ οἱ καυλοὶ ἁπαλοὶ καταπλασσόμενοι ἑλκωτικὴν καὶ ἐσχαρωτικὴν μετὰ πόνου. quod eſt: Folia & caules teneri illiti exulcerandi & cruſtas cum dolore excitandi uim habẽt. Galenus quoque libro ſexto de ſimpl. medic. facult. ita ſcribens: βατραχίον τέσσαρας μὲν ἔχει τὰς κατ' εἶδος διαφορὰς. πάντα δὲ δριμέως ἰσχυρῶς ἐστι δυνάμεως, ὡς ἑλκῶσαι μετὰ πόνου. ἀλωπεκίας ὠφελεῖ πρὸς ὀλίγον χρόνον ἐπιτιθέντα. χρονιζόντων γὰρ ἐκ ἐναπολέρεται μόνου, ἀλλὰ καὶ ἐσχαροῦται τὸ δέρμα. ταυτὶ μὲν δὴ πάντα τῶν καυλῶν, καὶ τῶν φύλλων ἔργα χλωρῶν καταπλατθομένων. id eſt: Batrachion ſeu Ranunculus quatuor habet ſpeciatim differentias. Omnia uero uehementer acrem poſſident qualitatẽ, adeò ut cum dolore exulcerent. Alopecias iuuant pauco tempore admota. Nam ſi diutius inhæreant, non excoriatur ſolum ipſa cutis, ſed & in cruſtam uritur. Atque hæc omnia caulis & foliorum ſunt opera, ſi imponas uirentia. Subſcribũt Galeno Paulus, & Plinius lib. 26. cap. 13. inquiens: Ranũculum nocamus quem Græci Batrachion: genera eius quatuor, omnibus uis cauſtica, ſi cruda folia imponãtur, puſtulaſque ut ignis faciunt. Proinde cum ſub uno nomine Pedis coruini ueteres & iuniores hodie medici duas uiribus diuerſas herbas innuant, conſultiſſimum erit ne

quid

quid detrimenti ex duarum eiusdem appellationis herbarum diuersitate non animaduersa accidat, ut posthac pedem coruinum, quæ Ranunculus est, exulceraudique uim habet, in catapotiis deuorandam non exhibeat. Cur uero Paulus ac alij quidam suam olim Coronopoda medicamentis podagricis admiscuerint, nullo alio nomine factum esse arbitror, nisi ut humorum ad articulos defluxum, adstringendi siquidem facultate prædita est, compesceret.

Coronopoda cur Paulus podagricis medicamentis miscuerit.

Sanguinem draconis vulgò dictum non esse Sideritidis herbę succum, vt Serapion, illumque hodie sequentes medici perperam arbitrantur.

CAP. XXIX.

Serapionis de sanguine Draconis sententia.

Serapion cap. 331. sui de simplicibus medicamentis libri, de sanguine draconis ita tradit: Demalochohen, id est, sanguis draconis. Dioscorides: Quidam hanc plantam Sidrichis & Egilos nominant, & est planta habens uirgas longas unius palmi, aut plus, similes fusis quibus filatur, super quas sunt folia parua, similia foliis Coriandri, quorum color uergit ad rubedinem, & habet uiscositatem & odorem fortem, non tamen malum, sed propè odorem medicinarũ, & in summitatibus ramorum sunt coronæ rotundæ, & flores albi in principio natiuitatis eorum, in fine uero fiunt aurei, & nascitur in terra bona culta. Et paulò post ex Constantini autoritate: Succus, inquit, huius plantæ dicitur sanguis draconis. Ex quibus uerbis dilucidum fit, Serapionem sanguinem draconis nihil aliud esse putasse, quàm eius herbæ succum quæ Græcis à ferro, quoniam glutinandis uulneribus apta, præcipuum in bello haberet usum,

ni poßit, qualis certe in materia medica omnium teſtimonio Dioſcoridis eſt, licebit haud aliter quàm in ſacris ab huius autoritate negatiue etiam ducere argumẽta, quandoquidem ad huius ſcripta, reliquorum omnium placita, tanquam ad Lydium lapidem, probanda erunt. Non itaque irritũ argumentũ erit, ut Montuo os planè obſtruamus, ſi ſic colligas: Eupatoriũ Dioſcoridis eas notas quas herba hodie Eupatorium dicta habet, minime obtinet: ergo noſtri ſæculi Eupatorium non eſt uerum ac genuinum Eupatorium. Cæterùm ſi Sideritis herba à Dioſcoride nõ deſcripta fuiſſet, & huic planè incognita manſiſſet, tum certe argumentum negatiue ab illius autoritate ductum inualidum penitus eſſet. Vt non ualet argumentum, Dioſcorides non meminit Sideritidis, nullas igitur uires habet. Aut ita: Dioſcorides Sideritin herbam non depingit, minime igitur ex eo ſuccus, quem ſanguinem Draconis appellant, colligitur. Sed quid multis moror? Fateatur oportet Montuus, utcunque ringatur, me neque hic neque alibi ſolius Dioſcoridis autoritate, quamuis ut iam demonſtrauimus ad probationem ſufficere poſſet, uſum eſſe, ſed ſimul Galeni, Pauli, Plinij, ac aliorum probatiſſimorum medicorum adiunxiſſe teſtimonia, ita ut rectius fermè huiuſmodi argumenta à teſtibus, quàm unius autoritate ducta eſſe uideantur. Proinde quicquid garriat bonus ille ſenex, probare tamen nunquam poterit, ſanguinem Draconis herbæ Sideritidis eſſe ſuccum. Quinetiam nec Auicenna ipſe ſanguinem Draconis ſecundo Canone ex profeſſo tractans, eius herbæ aut alterius ſuccum eſſe docet, ſed rubeum eſſe ſuccum ſimpliciter ſcribit. Neque ego in uniuerſum reluctor ut ſuccum eſſe non credam. Vt credam enim fermè perſuaſit Aloiſius

Quando ab autoritate negatiue licet argumenta ducere.

Aloiſius

Cadamustius. Cadamuſtus Venetus Patricius, qui capite quarto ſuæ nauigationis, Sanguinem draconis lachrymam arboris tradit. Nam ſtato, inquit, anni tempore arbores ferro ſauciant, quæ ubi ſunt inciſæ, anno ſequenti gummam emittunt per inciſiones. Gumma uero ahenis decocta & defæcata, ſanguis efficitur, quem appellant Draconis. Eius arbor producit fructum ceraſi inſtar menſe Martio, guſtu eximium, coloris ueneti. Hinc etſi ſuccum eſſe arboris demus Sanguinem draconis, ſuccus tamen Sideritidis nõ erit: neque enim hæc herba fructum inſtar ceraſi producit, ut liquet etiam Serapionem legenti. Cum autem duplex eſſe genus eius quod Sanguinem draconis appellant in officinis quibuſdam uideatur, alterum rubens ut Sandaraca uel minium. Hoc quia ſyncerum eſt nec adulteratum, Cinnabarim ueram eſſe cum Leoniceno puto, nam tam pictores quàm medici ipſi, haud aliter quàm olim Cinnabari, illo utũtur, quod in picturis proprie ſanguinem reddat, & antidotis, medicamentiſque utiliſſimum ſit. Præterea hoc non minus carè quàm apud ueteres Cinnabrium uenditur. Alterum atrum in orbem quaſi circumactum, compreſſum tamen, & in globum non aſſurgens, quod lachrymam eſſe arboris de qua Aloiſius ſcribit eſſe arbitror. Indicium eſt minius lẽtor: uidentur enim in ea gummi quædam quaſi micæ adeſſe. Sentit nobiſcum reconditæ eruditionis & exquiſiti iudicij uir Georgius Agricola, in ſuo de re metallica pereleganti dialogo.

Duplex ſanguinis draconis genus.

Georgius Agricola.

Cenabrium vulgò vocatum, quum venenis connumeretur, à Cinnabari veterum diuerſum eſſe.

Cap.

CAP. XXX.

Cenabrium nostrum venenum est

Enabrium uulgò hodie dictum inter uenena recenseri, notius est quàm ut demõstratione opus habeat. Inter uenena enim Antonius ille Guainerius collocat, adeò ut inter ea medicamenta quæ intra corpus adsumuntur, ob ueneni quod habet maleficiũ referri non queat. Factitium nãque est, & à Chymistis ex argento uiuo & sulphure cõficitur. Argentum autẽ uiuũ à Dioscoride ac aliis ueteribus inter uenena cõnumerari nemo est qui nesciat. Vera autem Cinnabaris & de qua ueteres scribunt neq; factitia est, neque uenenis etiã cõnumeratur, nihilq; aliud est quàm primũ illud genus syncerum sanguinis draconis, de quo capite superiori diximus, quod ea Medici pariter atque pictores utantur, & ingens quoque eius precium sit. Dioscoride siquidẽ libro 5. cap. 100. teste, ὁ κιννάβαρι κομίζεται ἀπὸ Λιβύης· ὥσπερ φασί τινες ὁ πολλῶ, κἀ τοσοῦτόν ἐστιν ὡς μίλις ἐξαρκεῖν ταῖς ζωγράφοις εἰς τὴν ἐν ταῖς γραμμαῖς ποικιλίαν. ἔστι δὲ κἀ βαρύχρων, καὶ βαθύχρων, ὅθεν οἰόμενόν τινες αὐτὸ εἶναι αἷμα δράκοντος· id est: Cinnabaris ex Africa defertur, magno ueenditur, tamque exiguum est ut uix uariandis pictorũ lineis sufficiat. Dẽsum, nec dilutum colorem reddit, unde quidam sanguinem esse draconis illam existimauerunt. In quibus utique uerbis præter illa quæ iam retulimus, Dioscorides uulgarem quorundam etiam opinionem, quam Plinius etiam lib. 33. capite septimo secutus est, dãnat, Cinnabarim ueram saniem draconis elisi, elephantorum in pugna commoriẽtium pondere, permixto utriusque animalis sanguine, esse dicentium. Manſit autem id nominis

Cinnabaris antiquorũ, est alterũ Sãguinis draconis genus.

Plinij erronea sententia.

ex commento Cinnabari olim inditũ, uſque ad hodierna etiam, quẽadmodum paulò ante diximus, tẽpora. Quãuis uero Dioſcorides ipſe quid non ſit Cinnabaris dicat, quid autem ſit, tãquam fortè non ſatis cognitum, taceat, quia tamen eius ab illo, & Galeno, quoque inter metalla mentio fit, ſuſpicio oritur ut metallicum quiddã eſſe credamus. Quinetiam Abenrois quinto Colliget. cap. 43. ſub nomine ſanguinis draconis inter metalla Cinnabarim collocat. Adeóq; in re cuius natalem locum non uidimus, nec certi aliquid accepimus, Dioſcoridem, Galenum, & alios doctos ſequemur, donec poſteri certius quid de illa compertũ habuerint. Quæ uero medica Cinnabaris uis ſit, Dioſcorides loco ſuprà citato indicat iis uerbis: δύναμιν δ' ἔχει τὸ κιννάβαρι τὴν αὐτὴν τῷ αἱματίτῃ, ἁρμόζον εἰς ὀφθαλμικὰ, πλὴν ἐπιτεταμένως, μᾶλλον δὲ σύφον ὑπάρχον, καὶ πυρίκαυτα καὶ ἐξανθήματα ἀναλήφθὲν κηρωτῇ θεραπεύει· quod eſt: Vim habet Cinnabaris Hæmatitæ lapillo eandem. Conuenit ad oculorum medicamenta, uerũ efficaciore ui. Magis enim adſtringit, et ſanguinẽ cohibet. Ambuſtis & papularũ eruptionib. cerato excepta medetur. Vnde ſatis etiam dilucidum fit Cenabrium hodie nominatum, cum longe alias uires habeat, à Cinnabari uera & ueterum, quam Sanguinem draconis noſtra tempeſtate appellant, plane diuerſum eſſe. Proinde caueant medici ſi quando in antiquorum compoſitionibus Cinnabarim ſcriptam offenderint, ne pro illa, nominis ſimilitudine decepti, noſtrum Cenabrium, quod uenenum eſſe monſtrauimus, adhibeant, ſed potius alterum Sanguinis draconis genus Sandaracæ modo rubens, pro illa accipiant.

Vis Cinnabaris.

Myrtum

Myrtum ſylueſtrem non ferre fructum quem Arabes Cubebam vocant, vt impudenter admodum commentus eſt Serapion.

CAP. XXXI.

Serapionis de Cubebis ſententia.

S *Erapion cap. 278 ſui de ſimplicibus medicamentis libri, ita de cubebis ſtatuit: Cubebe eſt myrta agria, id eſt, myrtus ſylueſtris: eſt planta habens folia ſimilia foliis myrti domeſticæ, niſi quia ſunt latiora eis, & ſummitates eorum ſunt acutæ ſicut ſummitas lanceæ, & habet fructum rotundum aliquantulum depreſſum, & latum, inter folia eius repertũ, qui quando maturauerit uergit ad rubedinẽ, & intra ipſum eſt granum triangulatum, & habet ramulos ſimiles ramis plantæ dictæ Laros, egredientes ab una radice, difficile frangibiles, longos circa brachium unum, foliis plenos. Radix eius eſt ſimilis radici quæ dicitur gramen. Iuxta quam utiq; Serapionis deſcriptionem, cubebæ nihil aliud ſunt quàm fructus eius plantæ quam Græci μυρσίνῃ ἀγρίαν, id eſt, Myrtum ſylueſtrem, & ὀξυμυρσίνῃ, hoc eſt, Acuminatam myrtũ nominant, quod eius apud Dioſcoridem deſcriptio planè cum illa quam hic affert Serapion, cõueniat. Dioſcorides ſiquidem lib. 4. cap. 137. Myrtum ſylueſtrem ita pingit:* ἡ δὲ φύλλον μυρσίνης ἔχει ὅμοιον, πλατύτερον δὲ, λογχοειδὲς, ὀξὺ ἐπ' ἄκρου. ἔνι δὲ καρπὸν στρόγγυλον, ἐν μέσῳ δὲ τῷ πυτάλῳ πυξιφορῆ, δρυθρὸν ἐν τῷ πεπαίνεσθαι, ἔχοντα δὲ ἐν αὐτῷ ὀσπρίδια κλωνία λυγοειδῆ, πολλὰ ἐν τῇ ῥίζης αὐτῆ διὰ θερμασία, ὅσον πήχεως, φύλλων μεσά. ῥίζαν παραπλησίαν ἀγρώστει, γνωμένῳ στρυφνὴν, ὑποπικρον. *quod eſt: Folium myr-*

Myrti ſylueſtris deſcriptio.

to ſimile habet, latius tamen, lăceæ figura, in ſummo acutum. Fructum fert rotundum, in medio folio dependentem, cum maturuit rubeſcentem, oſſeo intus nucleo. Ramulos uitilium modo lentos, numeroſos à radice exeuntes, fructum cõtumaces, cubitales, foliis plenos. Radicem Gramini ſimilem, guſtu acerbam & ſubamaram. Proinde luce clarius eſt Serapionem non ſine pudendo errore docuiſſe, Cubebas Myrti ſylueſtris eſſe fructus. Myrtus enim ſylueſtris longe alia ab ea quæ Cubebas fert planta exiſtit, nimirum illa quam Plinius lib. 23. cap. 9. & Latini alij Ruſcum nominant. Noſtræ ætatis medici corrupto uocabulo Bruſcum dicunt: eius quoque ſeminis ſub hoc nomine frequens hodie in officinis uſus exiſtit. Myrtum autem ſylueſtrem eſſe eandem cum Ruſco teſtatur etiam Dioſcorides, qui περὶ μυρσίνης ἀγρίας in hũc modum ſcribit, ἐωμαῖοι ἐξόκεμ καλοῦσι· id eſt, Romani Ruſcum uocant. In aliquibus locis, ut ſcribit Marcellus Florentinus, ſcopæ ad purganda pauimẽta ex hoc frutice fiunt. Pueri quoque rubentes baccas ex foliis eius decerpentes, ceu coraliis per ludum ſe illis ornãt. Ruſtica etiam plebs in carnario ſuſpendit, tuetúrque eo à muriũ iniuriis pernas, & caſei ſui fiſcellas: neque enim acuminata in cuſpidem foliorum eius cacumina, penetrare animalia illa audẽt: quã ob cauſam, μυάκανθα, id eſt, Murinã ſpinam dictã fuiſſe apparet. Sed quid multa? Cubebas nõ eſſe fructus Oxymyrſines, argumentum euidẽtiſsimũ eſt, quod Cubeba ſemen odoratũ ſit, fœtent autem ſylueſtris Myrti baccæ, dum recẽtes ſunt. Præterea oſſea in iis duritia, in Cubebis uero nihil tale. Cæterũ quãuis Dioſcorides nuſquam Cubebarum, quod ſciam, mentionẽ faciat, uerum quantum ex iis quæ in Serapione iã dicta ſequuntur,

Ruſcus plãta, quã Bruſcũ hodie literæ nius adiectione uocant.

Murina ſpina.

ſequuntur, & ab Auicenna ſecundo ſcribũtur Canone, apparet, Galenus ipſe id quod Cubebas uocant Arabes, Carpeſium appellauit. De Cubebis enim ex autoritate Galeni Serapion ſic tradit: Eſt medicina ſimilis Phu in ſapore ſuo & uirtute, niſi quia eſt ſubtilior multum. Et propter hanc cauſam fit aperitiua oppilationũ quæ ſunt in corpore toto, & prouocat urinam, & mundificat renes à lapide qui generatur in eis. De Carpeſio uero Galenus lib. 7. de ſimp. medic. facul. in hũc modum: καρπήσιον ὅμοιον μὲν ὑπάρχει τῷ καλουμένῳ φῦ, καὶ τάττε τὴν γῦσιν, καὶ τὴν δύναμιν, ἐπιτηδειότερον δ' ἔστι λεπτομερέστερον. διὸ καὶ μᾶλλον ἐκείνου ἐξυπτει τὰς τῶν ὠλάγχνων ἐμφράξεις, ὥστε καὶ νεφροὺς ἐκκαθαίρει λιθιῶντας. quod eſt: Carpeſium ſimile eſt uocato Phu, guſtu & facultate, ſed plus habet tenuitatis. Proinde magis eo etiã uiſcerum obſtructiones extergit, & urinam mouet, renéſque calculis degrauatos expurgat. Et Paulus in ſeptimo quoque hoc pacto: Carpeſium odoratum aromaticúmue eſt, & tenuium partium. Extergit igitur uiſcerum obſtructiones, & urinas cit, renes etiam calculis prægrauatos expurgat. Ex quibus omnibus ſatis dilucidum eſt, Cubebas apud Arabes aliud nihil eſſe, quàm apud Galenum atque Paulum Carpeſium: id quod declarant etiam ea quæ cap. 138. ſecundi Canonis, Auicenna ſcribit dicens: Cubebe quid eſt? Eius uirtus eſt ſimilis Phu (ubi perperàm interpres rubeæ tranſtulit.) Eſt aperitiua, ſubtilis, ad acuitatem decliuis, neque peruenit ad hoc ut loco cinamoni ponatur. Quando tenetur in ore clarificat uocem. Eſt fortis in aperiendis oppilationibus. Mundificat uias urinæ et prouocat arenulas, & extrahit lapidem renum & ueſicæ.

Galenus Cubebas Carpeſia uidetur appellare.

Galeni de Carpeſio ſententia.

Nam

Nã ut aliqua prius non dicta excutiamus, Carpesiũ non eatenus esse tenuiũ partium, ut liceat loco cinamomi, si non ad manũ sit, usurpare, sicut Quintus faciebat, iis uerbis Gal. testatur: οὐ μὴν εἰς τοσοῦτόν γε λεπτομερές ἐστιν, ὡς ἀντὶ κινναμώμου χρῆσθαι μὴ παρόντος, ὥσπερ ὁ κόϊντος ἔφασκεν. *Carpesium autẽ si ore teneatur clarã uocẽ facere posse, exẽplo Bernardi Iustiniani, in Corollario testatur Hermolaus, adeò ut clarũ sit Carpesia à Cubebis nihil differre. Neque obstat quod Leonicenus scribit ex Gal. in lib. de theriaca ad Pisonẽ autoritate, Carpesia esse festucas quasdã tenues, aromaticas, similes in gustu Phu, & minime grana minuta: nã cũ uniuersum hunc librum perlustrarim, nihil tale dixisse Galenũ cõperi. Apparet autẽ locũ ex alio quodã libro Galeno perperàm adscripto desumptum esse et deprauatum, qui tamen exiam dictis facile corrigi queat.*

Alibium non esse herbam Eryngium, vt Pandectarius putat, sed eam quam Græci Bubonion Latini autem Inguinariam nominant.

CAPVT XXXII.

Pandectarii liber erroribus scatet.

Atis sit hoc loco ex multis Pandectarij erroribus uel unum hũc attigisse, nã si singula eius hominis errata prosequi uellem, iustum certe uolumen cõficere opus foret, quando uix pagina sit quæ nõ immensum erratum habeat, ita ut monitos cupiã omnes ueritatem ex animo sitientes, ne temere mendacissimi hominis nugis fidem adhibeant. Verum ut rem paucis expediam, animaduertendum Arabibus Aliben uel Alhaliben

liben nihil aliud eſſe q̃ Inguẽ, aut abſceſſum qui in inguinibus, Græci Bubonẽ uocant, fit. Hinc Alibium ea herba quam Græci Buboniũ, Latini autẽ Inguinariã nominãt, quod inguinibus, quæ Bubones illi appellant, proſit, dicitur. Id quod teſtatur Gal. lib. 6. de ſimpl. med. facul. ſic ſcribens: βοβῶνιον, ἣ ἀσὴρ ἀτλικὸς ὠνόμασαι μὴ ἀφ' ὧν πεπίσθασι βοβῶνας ἰᾶσθαι κατα πλαττόμενόν τε καὶ προσαπτόμενον· hoc eſt: Bubonium, aut Aſter atticus, nuncupatũ eſt ita, quia creditũ eſt bubonas ſanare tum illitũ, tum inguini adalligatũ. Et Paulus Aegineta in ſeptimo dicens: ὁ δ' ἀσὴρ ἀτλικὸς ἡ πταήν καὶ βοβώνιον δὲ αὐτὸ καλέσιν, ὅτι οὐ μόνον καταπλαττόμενον, ἀλλὰ καὶ προσαπτόμενον ὠφελεῖν βοβῶνας πεπίσθαι. id eſt: Aſter Atticus, alij Bubonion uocant, non ob id tantum quod illitum, ſed etiam quod ſuſpẽſum Bubonibus opitulari creditur. Idẽtidem Plin. lib. 27. cap. 5. docet iis uerbis: Aſter ab aliquibus Bubonion appellatur, quoniam inguinum præſentaneum remedium eſt. Ex quibus omnibus probatum ſatis arbitror Alibium Arabum à Bubonio Græcorum, & Latinorum Inguinaria non eſſe diuerſum, quicquid nugator inſignis Pandectarius garriat. Deſcriptionẽ Bubonii uidere licet apud Dioſcoridem libro iam citato, nihil enim neceſſe eſt deſcriptione ad eam rem quam conamur oſtẽdere, cum nomen utriuſque ſatis indicet herbas inter ſe eſſe haud diſſimiles. Aliben quid. Alibium.

Herbam vulgarem Boraginẽ hodie dictam, veterum exiſtere Bugloſſum, adeóque hanc pro illo ad medicinæ vſum eſſe adhibendam.

Cap.

CAPVT XXXIII.

BOraginem herbam noſtræ ætatis herbariis appellatã, ueterum eſſe Bugloſſum, multi ante nos uiri eruditi docuerũt: uerum cum adhuc paucos eſſe uideam qui idipſum credãt, aut ab inueterato errore recedere uelint, operæ precium me facturum exiſtimaui, ſi quod illi dixerunt hic denuò repeterẽ, ut uel tãdem iterum atque iterum moniti reſipiſcant. Boraginem autem noſtrã non differre ab antiquorum Bugloſſo, primum omnium deſcriptio eius, quam tradit Dioſcorides lib. 4. cap. 119. monſtrat, quæ ita noſtræ Boragini quadrat, ut in nullo ab illa diſcrepare uideatur. Ea autem ſic habet: βόγλωσσον ἔοικε ὑ φλόμῳ, φύλλον χαμαιζητὲς, τραχύ τε καὶ μελάντορον, ὅμοιον βοὸς γλώσσῃ· id eſt: Bugloſſum Verbaſco ſimile eſt. Folio in terram depreſſum, aſperum, nigrius, linguæ Bubulæ ſimile. Quis uero tam lippis eſt oculis, qui non noſtram hic Boraginem, & minime Bugloſſam deſcribi cernat? Folia enim Boraginis Verbaſco ſimilia ſunt, atque multo quàm Bugloſſæ noſtræ, quæ longiora exiſtunt, latiora. Hinc eſt quod M. Cato cap. 40. ſui de re ruſtica operis, ramorum inſitionẽ ex profeſſo tractans, ſurculum Lingua bubula, ſeu Bugloſſo obtegere ſi pluat, docet, ne aqua in librum permeet: uoluítque in operiendo inſitæ ſtirpis rotunda ſectione, rotundiore atque latiore potius folio, quale Boraginis eſt, quàm longiore & anguſtiore, quale Bugloſſa habet, uti. Præterea Boraginis folia humi depreſſa fermè iacent, & in terram inclinantur, Bugloſſæ uero ſurgunt, & in altum tendunt. Adde quod Boraginis folia aſpera ſint, Bugloſſæ contrà modice hirſuta & mollia.

Boraginis noſtræ ab antiquorum Bugloſſo non differt.

mollia. Albicant denique Bugloſſæ folia, Boraginis autẽ nigricant, ita ut ſingula Dioſ. iam numerata indicia Boraginis in unuerſum cõueniant, et minime Bugloſſæ. Porrò herbã Boraginẽ à noſtræ ætatis medicis eſſe antiquorum Bugloſſum, uſus etiam quem hodie in medicinis habet ſatis declarat. Omnes enim medici, uulgus quoq; ipſum, Boraginẽ in uinum proiectam, aut potui datam, lætitiã generare dicũt, id quod ex æquo ueteres ſuo etiam Bugloſſo tribuunt: ita enim de illo Dioſcorid. tradit: βύγλωσσον καθιέμενον εἰς τὸν οἶνον θῦφρόσυνον ποιεῖ εἶναι. *quod eſt: Bugloſſum in uinum deiectum lætitiam animi facere creditur. Cui ſubſcribit Gal. lib 6. de fac. ſimp. med. in hunc modum:* βύγλωσσον ὑγρὸν καὶ θερμόν ἐστι τὴν κρᾶσιν. ὅθεν καὶ τοῖς οἴνοις ἐμβαλλόμενον θῦφροσύνης αἴτιον εἶναι πεπίστευται. *hoc eſt: Bugloſſum humidæ calidæque temperiei eſt: itaque uinis iniectũ, lætitiæ ſeu hilaritatis cauſa eſſe creditum eſt. Et Paulus in ſeptimo iis uerbis:* βύγλωσσον ὑγρόν τε καὶ θερμόν ἐστι τῇ κράσει· ὅθεν τοῖς οἴνοις ἐμβαλλόμενον θῦφροσύνην ποιεῖν λέγεται. *quod eſt: Bugloſſum humidum & calidum eſt tẽperamento, quãobrẽ uino immiſſum lætitiam ac animi uoluptatẽ efficere dicitur. Nec diſſentit Pli. lib. 25. ca. 8. dum ſic ſcribit: Ităitur huic Bugloſſus Boũ linguæ ſimilis, cui præcipuũ quod in uinũ deiecta animi uoluptates auget, & uocatur euphroſynon. Errorẽ hunc medicorũ agnouit etiam Franciſcus Marius Grapaldus, in ſuo Lexico ita ſcribẽs: Bugloſſus & ſatiua eſt, quam Boraginẽ triuiales uocãt, & ſylueſtris. Latini ab aſperitate linguã bubulã utrãq; appellauere. Calida eſt et humida: cardiacis auxiliatur in cibo ſumpta, ſanguinẽ purgat, & hilaritatẽ inducit.*

Boraginis in medicina uſus.

Flores

Flores eius in conditura & medicina peculiarem gratiam habent. Ipſa uero in uino deiecta animi uoluptates auget. Hinc εὐφρόσυνον Græci dixere, quaſi lætificantem: nam εὐφραίνειν eſt lætari, εὐφροσύνη lætitia, & εὐφροσία exultatio. Error uero ille medicorum quod Pſeudobugloſſo pro genuino utuntur, peruetuſtus admodum eſt, quando Auicennæ tẽporibus etiam graſſari cœperit. Proinde cap. 438. ſecundi Cano. ſuæ ætatis medicos notat, quod non uero Bugloſſo uterentur, ſed alio, quod non eaſdem cum illo facultates & commoditates haberet. Cum itaque ex iam dictis euidenter demonſtratum ſit Boraginem noſtram ueterum eſſe Bugloſſum, prudenter admodum facient medici, ſicubi Bugloſſum ueterum in uſum medicum adhibuerint, ut pro illo Boraginẽ noſtram potius quàm illam quæ uulgò Bugloſſa appellatur acceperint. Id quod ſi fecerint, ſentient & ſecuturas quas illi adſcribunt antiqui facultates.

Sandaracã Arabum & hos ipſos ſequentiũ, à Sãdaraca Græcorũ & Latinorũ nõ ſolũ forma, ſed viribus etiã eſſe diuerſam.

CAPVT XXXIIII.

Sandaraca quid ſecundum Arabes.

ARabum medicorum ſchola Sandaracam gummi quoddam eſſe credit. Teſtis eſt Serapion, qui cap. 57. ſui de ſimp. medicamentis libri de illa ſic tradit: Sandarax eſt uernix gummi. Et paulò pòſt ex autoritate Iſaac: Eſt gummi, inquit, citrini coloris, ſimile lzarabe, ſed non eſt ita durum ſicut lzarabe, & eſt in eo parum amaritudinis, & affertur à terra Chriſtianorũ. Arabes uulgus medicorum ſequitur, ac Sandaracam haud aliter quàm illi gummi, quod Vernix dicitur, eſſe putãt.

Contrà

Contrà Græci & Latini autores ſuam Sandaracã inter metallica recenſent, duplicemq; faciunt: unam foſſilem, quæ in aurariis & argentariis metallis reperitur. Hãc teſte Dioſcoride lib. 5. cap. 77. conuenit eſſe καστακοῆ πυῤῥὰν, δὺθρεχυσον, δὺλέαν τὸν τε χῆ καθαρὰν, κιν ναβαρίζουσαν τὴν χρόαν, ἔλυ ὴ θλώδη ἀφροειδῆ ἔχουσαν. quod eſt, affatim ruſſam, friabilem, planã, puram, Cinnabaris colore, ſulphuríſque uirus redolẽtem. Quod Plinius etiam lib. 34. cap. 18. confirmat, ſic de Sandaraca ſcribens: inuenitur in auraríjs & argentaríjs metallis: melior quo magis ruſſa, quóque magis ſulphuris uirus redolens, ac pura, friabilíſque. Alteram fictitiam & adulterinam, quæ ex Ceruſſa in fictile cõiecta, ac ſuper carbonibus quo ad colorem rubrum ducta fuerit crematur. Teſtis Vitruuius li. 7. ſuæ architecturæ libro dicẽs: Ceruſſa cũ in fornace coquitur, mutato colore ad ignem incendii Sãdaraca fit. Hãc ipſam Galenus lib. 9. de ſimpl. medic. facul. Sandycem appellari teſtatur, ita ſcribens: χαλκόμολυον ὴ λιμύδιον εἰς τὴν καλουμένην σανδυκα μεταβάλλῃ· in eſt, Ceruſſa aduſta in Sandyca quã uocant tranſit. Plin. tamen lib. 35. cap. 6. Sandycem aliter fieri uult, utpote ſi hæc ipſa torreatur, æqua parte rubrica admixta. Differre itaq; forma inter ſe Arabũ & Græcorum Sandaracã ex iã dictis probatũ ſatis arbitror, quod hæc metallis, illa uero gũmi annumeretur. Viribus autẽ inter ſe quoq; differre quis eſt qui dubitet? quum enim diuerſæ res ſint, fieri nõ poteſt ut in uniuerſum æquales facultates habeant. Vix enim unquam res duas forma & ſubſtãtia differentes inuenias, quarũ uires non aliquo modo diſcrepẽt. Verũ cũ Arabes Sandaracæ quam illi depingunt, omnia fermè tribuant, quæ

Sandaraca Græcorum.

Sandaraca alio nomine Sandyx dicitur.

Sandaraca veterũ viribus ebitetiã à Sãdaraca Arabum diſcrepat.

Græci

Græci ſuæ etiam adſcribunt, uidentur omnium euidentiſsime eſſe lapſi, quod gummi acceptum ferunt, quæ metallo potius, ueterum omnium teſtimonio, debentur. Et utrem apertius cognoſcant ſtudioſi, ecce uires ab utriſque illi autoribus aſsignatas conferemus. Inter Græcos certe Dioſcorides de uiribus Sandaracæ ita tradit: δύναμιν ἔχει κατὰ τὴν ὀπτησιν τὴν αὐτὴν τῷ ἀρσενικῷ. θερμαντικὴ δὲ καὶ ἀλωπεκίας ἀναληπτικὴ ἐστὶ λιπαρὸς οὖσα σὺν ὄξει ἀφίστησι, καὶ πρὸς φθειριάσεις σὺν ἐλαίῳ ποιεῖ, φύματά τε σὺν σταφιδίνῃ ἁρμόζει καὶ πρὸς τὰ ἐν ῥισὶ καὶ στόμασιν ἕλκη, καὶ πρὸς τὰ λοιπὰ ἐξανθήματα σὺν ῥοδίνῳ, καὶ πρὸς κονδυλώματα. διδόται καὶ ἐμπυϊκοῖς σὺν οἰνομέλιτι, καὶ ἐκπυοῖ θυμᾶται σὺν ῥητίνῃ καὶ πρὸς παλαιὰν βῆχα διὰ σίφωνος ἑλκομένη ἅμα ἀτμῷ τῷ στόματι. φώνην τε ἀφιστὰ καθαίρει ἐκλειχομένη σὺν μέλιτι, καὶ ἀθυμαλικοῖς σὺν ῥητίνῃ κατάπλασμα δίδοται. id eſt: Vim uſtionem q; eandem Auripigmento habet. Reſina excepta alopecias ſanat. Cum pice ſcabros ungues eximit. Contra phthiriaſin cum oleo prodeſt. Tubercula cũ adipe diſcutit. Ad narium oriſq; ulcera efficax eſt, & cum roſaceo ad cæteras papularum eruptiones, et condylomata. Datur ex mulſo purulenta excreantibus. Suffitur quoque cum reſina aduerſus ueterem tuſsim, per fiſtulam uapore eius in os attracto. Vocem expurgat cum melle delincta. Suſpirioſis cum reſina in pilula datur. Galenus paucis uires eiuſdem complexus ita inquit: Σανδαράκην καυστικῆς δυνάμεως ὡσαύτως ἀρσενικὸν ὀνομάζομεν. hoc eſt: Sandarace urentis eſt facultatis, ceu Arſenicum

Sandaracæ uires.

quod

quod uocant. Eadem Paulus quoque in ſeptimo ſcribit. Nec inter Latinos diſſentit Plinius, in hac ſententiã ſcribẽs: Valet purgare, ſiſtere, excalfacere, perrodere. Summa eius dos ſeptica. Explet alopecias ex aceto illita. Additur oculorum medicamentis. Fauces purgat cum melle ſumpta. Vocem lympidam & canoram facit. Suſpirioſis tuſſientibúſque iucunde medetur, cum reſina terebinthina in cibo ſumpta. Eaſdem profecto facultates Sãdaracæ ſuæ tribuit Auicenna cap. 627. ſecũdi canonis, ubi ſic ſcribit: In ipſa eſt ſtypticitas & proprietas retinendi ſanguinem, et luctatores ipſa utuntur ut leues & fortes fiant, & non in currant difficultatem anhelitus. Deſiccat fiſtulas quando cum ea ſuffumigatur. Eius fumus prohibet catarrhos. Fluxum denique ſanguinis & aſthma humidũ ſua exiccatione arcet. Id quod & Serapion facit, ut patet ſua legẽti. Nemo autem miretur quod Arabes in pleriſque aßignandis Sãdaracæ facultatibus à Græcis Latiníſque diſcordent: nam cum uariæ res ueteribus uno Sandaracæ uocabulo deſignentur, illi unam eſſe putantes, iam huius, iam alterius, ſecundũ diuerſos autores ex quibus ſua deſumpſerunt, facultates huic tribuere: atque adeò factum ut iam Sandaracæ tanquã metalli, nunc uero nt gummi proprietates promiſcue & cõfuſim deſcripſerint. Immẽſæ autẽ inſcitiæ nota eſt quod Arabes ſuã Sandaracam gummi eſſe ſtatuunt, neque tamen cuius arboris ſit interim explicant. Noſtri certe ſeculi doctorculi Iuniperi arboris gummi eſſe aſſerunt, id ſi uerum eſt, qua fronte ad uſum medicum adhibere audent, cum Iuniperi gummi, Plinio lib. 13. cap. 11. autore, ad nihil utile ſit? Cur non tandem reſipiſcitis ſtolidiſſimi aſini? num ita perpetuò uobis in hominum uitam impune

Sandaracæ nomine uariæ res ueteribus deſignantur.

Iuniperi gummi ad nihil utile.

pune graſſari licebit? Sed quid fruſtra moneo? adeò enim indocti, imò præfracti animi ac peruicaces ſunt illi, ut malint patriam prodere, quàm aliquid quod etiam cum maximo periculo inoleuit mutare, ac errorem fateri.

Vernigo quid. Ridiculum autem eſt, & erroneum planè, quod gummi illud Iuniperi Vernicem nominant, cum Vernix, ſeu, ut rectius dicam, Vernigo, quæ alio nomine ſandaraca etiam, & ab Ariſtotele in ſeptimo de hiſtoria animaliũ, capite 22. ἐρυθάκη uocatur, lõge alia res ſit. Teſtis eius rei Plinius exiſtit, qui lib. 11. cap. 7. in hunc modum ſcribit: Præter hæc conuehitur erithace quam alii ſandaracam, alii cerinthum uocant. Hic erit apum dum operantur cibus, qui ſæpe inuenitur in fauorũ inanitatibus ſepoſitus: & ipſe amari ſaporis ſed plenus humoris cibus. Gignitur autem rore uerno, & arborum ſucco, gummi modo. In quibus ſanè uerbis Plin. & nomina & formã Erithaces pulchre expreſsit. Nomẽ autem Erithace Græcis idem eſt quod Latinis uernigo. Vtrunque autem nominis ſortita eſt ſandaraca illa, quam Ceraginem Theodorus appellat, à uere, in quo, ut ex Plinio docuimus, naſcitur, ἔαρ nanque uer Græcis dicitur. Verum eſſe quod aſſerimus docent ea quoque quæ in Corollarij ſui capite 115. ſcribit non contemnendæ autoritatis uir Hermolaus, ſic dicens: Cerinthus & Rhitacen, ſiue ut Ariſtoteles Erithacen ſignificat, quæ & ſandaraca appellatur, & à Dioſcoride Ceranthemos, ex arborum ſucco, gũmi modo genita, & uerno rore: unde uernigini quoque uulgò nomen. Erithacen deſcribit Marcus Varro. li. 3. rei ruſticæ, cap. 16. iis uerbis: Etiam paucæ extra oſtium aluei obturant omnia, quà uenit inter fauos ſpiritus, quam, ῥυθάκην appellant Græci. Et paulò poſt: Erithacen

Erithace ſeu Sandaraca.

Erithace quid.

thacen uocant quo fauos extremos inter ſe conglutinãt, quod eſt aliud melius propoli. Ex *quibus omnibus ſatis monſtratũ eſt Arabũ ſandaracã, utpote gummi, à Græcorum, quod metallũ eſt, plurimũ differre.* Deniq; *neſcire noſtræ ætatis medicos, quid ſit hoc genus medicaminis quo hodie pro ſandaraca utuntur. Si etenim Iuniperi gũmi eſt, nullas, utpote inutile, in medicina uires habebit. Sin uernigo, quã Erithacẽ Græci nominãt, erit, eas certe uires quas illi uel Græci uel Arabes tribuũt, minime obtinebit. Suo itaq; errori renuncient, uel ſaltem à ſandaraca abſtineant, donec uera & metallica reperta fuerit, id quod Georgij Agricolæ opera mox futurum ſperamus.*

Saccharũ antiquorum à vulgari hoc noſtro, quod nunc voce parum deflexa barbaro vocabulo Zuccarum appellamus, eſſe diuerſum, & à Sale Indo, contra Gẽtilem & Herculanum, nihil differre.

CAPVT XXXV.

Saccharũ antiquorum.

NE *alicui nominum cõfuſio imponat, animaduertendũ per ſaccharũ antiquorum nos intelligere rem illã quæ ſub hoc nomine à Dioſc. Galeno, Plinio, ac aliis eiuſdẽ ætatis ſcriptoribus deſcripta eſt, quæ certe nihil aliud eſt niſi mellis ſpecies, quamobrẽ fit ut & inter mella de hac ipſa loquãtur.* Dioſ. *ſiquidẽ lib. 2. ca. 73. ita de ſaccharo ſcribit:* καλεῖται δέ τις καὶ σακχαρὸν ἔιδος ὄν μέλιτος ἐν ἰνδικῇ ποτηγότος καὶ τῇ δάφνῃ μείζονι ἀραβικῇ. θρισκόμενον ὡς πρὸς καλάμων, ὅμοιον τῇ σύστασι ἁλὸς, καὶ θραυόμενον ὑπὸ τοῖς ὀδοῦσι κάθαρσιν οἱ ἄλες. *hoc eſt:* Vocatur & *quoddã ſaccharũ mellis genus exiſtẽs in India et Fœlici Arabi cõcreti. Inuenitur in arũdinib. ſali cõcretiõe ſua ſimile,*

dentibus ſalis inſtar fragile. Cui conſentit Galenus li. 7. de ſimp. med fac. ſic dicens: ἡ δὲ σάκχαρ ἣ καλοῦμενον, ὅπερ ἐξ Ἰνδίας τε καὶ τῆς Ἀραβίας κομίζεται, πόρρω πήγνυται μέλιτος ὡς φασὶ καλάμοις· ἔστι δέ τι καὶ αὐτὸ μέλιτος εἶδος. *Quæ eſt: Sed & Sacchar, ut uocant, quod ex India atque Fœlici Arabia conuehitur, in calamis, ut aiunt, concreſcit. Eſt uero & ipſum mellis ſpecies. Hunc Paulus etiam ſequitur, et mel eſſe Sacchar è Felici Arabia portatum ait. Plinius quoq; lib. 12. cap. 8. à iam dictis nihil uariat, in hunc modum ſcribens: Saccharon et Arabia fert, ſed laudatius India. Eſt autem mel in harundinibus collectum, gummiũ modo candidum, dentibus fragile. Ampliſſimum nucis auellanæ magnitudine ad medicinæ tãtum uſum. Quibus ſubſcribit etiam Alexander Aphrodiſieus lib. 2. proble. 74. in eam ſententiam ſcribens: Quod Sacchar Indi appellant, mellis coagulum eſt, ſole cogente rores, cõuertenteq; ad mellis dulcedinem, quod idem in monte etiam Libano fieri certum eſt. Fit Sacchar id proximum ſalis glebulis candidum, fragile: uim quoque tergendi & purgãdi melli ſimilem habet. Ex quibus ſanè uerbis euidentiſſimum fit, Saccharũ antiquorũ nihil aliud eſſe quàm mellis ſpeciem, adeóq; eadem ſanè eſt materia mellis apum, Mannæ, et Sacchari, ita ut parum admodum, aut nihil, quemadmodum ex Alex. Aphrodiſiei dictis colligitur, à nunc uocata Arabum Manna differat Saccharum. Si uero differunt, in hoc planè differre uidentur, quod Manna ſupra alias plantas, & aliquando ſupra petras, uariis in regionibus reperitur. Saccharum autem in Felici tantũ Arabia & India in arundinibus, maioribus fruſtis, maioríque duritia, ob uehementiores illic ſolis radios,*

dios, aptioráque ad id tolerandum arundinum folia, coagulatur. Hinc fit quod non perinde ut Manna aluum leniat, quando & inter uocatas hodie Mannas, hæ magis ſubducere aluum uidentur, quæ ſunt liquabiliores. Cæterùm diuerſum eſſe Saccharum antiquorum ab eo quod hodie zuccarum appellant, ſatis patebit, ubi quid zuccarum ſit explicauerimus. Eſt itaque zuccarum noſtrum quo hoc tempore utimur, ſuccus à proprij generis planta bene contrita expreſſus, calore ignis plus minúſue excoctus, coactus, & defæcatus. In zuccarũ uero tãto candidius ac durius euadit, quanto plus concoctionis defæcationíſque ſuſtinuerit. Proinde primum plantam arundini ſimilem excoquunt, deinde flaua pars ſecernitur, & zuccarum exiſtit. Hoc iterum coqui poteſt, atque ita candidius fit & concretius. Quod ſi tertio coquatur, maxima in eo & candoris & denſitatis fit acceſſio. Quartum & quintum quoque concoqui ſolet, donec ſpecie aluminis ſciſſilis ferè transluceat, hócque genus Candidum, ſeu ut hodie loquuntur, Candum atque Taberzeth barbaris uocabulis, nominant. Proinde ut olim Saccharum quod ex India & Fœlici Arabia deferebatur, ſuapte natura, quia ſic nimia ſolis excandeſcentia obduruerat, candidum erat, & dicebatur: ita noſtrum zuccarum Cãdi res factitia eſt, ex zuccaro quater uel quinquies excocto, maioris quæſtus faciendi gratia per ſeplaſiarios Venetos confecta. Hi harundines etiam immittunt, ut ſupra has uideri poſſit conglobatum. Goſipio denique inuoluunt, ut naui ex orientalibus regionibus aduectum putetur. Eſſe autem plantam quandam unde zuccarũ exprimatur, abunde teſtãtur ea quæ ſcribit Manardus noſter, immenſæ & eruditionis et experientiæ

Saccharũ antiquorũ à Zuccaro hodie vocato differt.

Zuccarũ quid.

Zuccarũ cãdidum.

Zuccarũ candi res factitia.

Manardus.

perientiæ uir, libro ſuarum Epiſtolarum medicinalium ſecundo, ſe ſcilicet à Luſitanis & Siculis cognouiſſe plã tam à qua Zuccarũ exprimitur, humectis locis proprio ſemine ſeri, exteriore quidem ſpecie arundini magnæ ſimilem, interiore ſubſtantia ualde diſſimilem. Pulpoſam enim eſſe, grauem, mollem, & ſucci plenam, quum arundo ſit e contrario leuis, dura, & uacua. Ex quibus omnibus apertius fit, quàm ut iterũ in dubiũ uocari debeat, antiquorũ ſaccharũ à Zuccaro noſtro eſſe omnino diuerſum. Antiqui enim ſacchari materia mel ac ros exiſtit, noui autem Zuccari plantæ ſuccus: quæ certe ita diſtant, ut planta ab aqua. Accedit quod forma utrorunque etiã diuerſa ſit. Dioſcorides enim ac alij ueteres ſuũ ſaccharum quoad conſiſtentiam ac concretionẽ ſalis modo dentibus fragile dicunt. Plinius gummi inſtar candidum eſſe etiam ſcribit. Noſtrum contra priuſquam excoquatur, colore potius nigricans & ſubflauum, quàm candidum exiſtit: nec dentibus perfringitur, ſed per ſuctum deglutitur. Efficiens quoque noſtri primum eſt forma ipſa plantæ, ſecundum artifex calore ignis coquens & defæcans, & demum in hanc quam uidemus metæ formam in ligneis quibuſdam uaſculis deducens. Veterum uero ſaccharum noctis primo frigus agglutinat, dehinc ſuperueniens ſolis calor obdurat. Noſtrum inſuper Zuccarum plantæ pulpa, in Siciliæ & Canariæ inſulis, continet, effigie tantum arundini ſimilis. Hinc Cadamuſtus Venetus capite ſexto ſuæ nauigationis, ſaccharea harundineta in Medera inſula Canariæ proxima eſſe ſcribit, nõ quod arundines ſint, ſed quod illarum ſpeciem effigiémue præ ſe ferant. Verba eius hæc ſunt: Quoniam uero hæc inſula frequẽtioribus irrigatur fluminibus,

Cadamuſtus Venetus.

minibus memoratus princeps ſacchareũ harundinetum ibi plãtari iußit, ex quo ſacchari quamplurimum legit. Inde ueniunt ſcitißima Sacchara toto orbe præcipua, primæ decoctionis, necnon mixta, & quantum ex aliorum relatu colligere potui, indies meliora Sacchara ſperant, quoniam ea inſula temperie cœli meliore Saccharũ ſuapte natura gignit: nam ea qualitas eſt plagæ illius quæ Cypri & Siciliæ. Animaduertendum autem quod dicat Sacchara primæ decoctionis, quibus uerbis iterum innuit Zuccarum hoc quod ex Medera affertur non eſſe tale, niſi per decoctionem. Antiquorum uero in India et Arabia tantum Fœlici in arundinibus, & illarum foliis gignitur. Hoc ad medicinæ tantum uſum, ut ex Plinio dicimus, accommodabatur: noſtrũ autem ad dapes ſuauißimas faciendas adaptatur, adeò ut nullum magnificum iam ſit epulum quod non multo ſic Zuccaro condìtum. Nam qui hoc tempore Principum ac potentiorum ſunt ἀρχιμάγειροι uel coqui, iuxta prouerbium, nullum ferculũ corrumpi Zuccaro exiſtimãt. Porrò utriuſque etiã uires illa inter ſe differre declarant. Antiquorũ nanque Dioſc. teſte, ἔστι θυκοίλιον, θυσόμαχον, ſiſεθὲν ὕδατι καὶ ποθέν. id eſt: aluo idoneum eſt, & ſtomacho utile: noſtrum pectori potius quàm uẽtriculo accõmodum experimur. Antiquorum denique Galeno & Paulo teſtibus, οὐ ſιτῶδες, hoc eſt, ſitim non afferens: noſtrum autem non minorem ſitim, quàm me ipſum excitat. Cum itaque antiquorum & noſtrum ſaccharum non ſolum materia, ſed & forma, efficiente, loco, uiribuſq; uariẽt, quis tã præfractè cõtentioſus erit, ut poſthac nõ differre dicat? Inſuper ſaccharũ antiquorũ à ſale Indo, ut Auicennæ enarratores ſomniarũt, nõ differre oſten-

Sacchari Antiquorum facultates cum Zuccari viribus conferuntur.

Saccharũ à Sale Indo nihil diſtat.

oſtendit in primis antiquiſsimus medicinæ ſcriptor Archigenes, id Salem Indicum, & harundineum mel uocans. Paulus quoque Aegineta lib. 2. cap. 54. ex Archigenis autoritate Salem Indicum nõ diuerſum eſſe à Saccharo innuit, dum ad aſperam linguam plurimum conferre ſcribit, id quod omnium maxime deſcriptio eius indicat quã illic ponit, ita dicẽs: ἅλς ὁ ἰνδικὸς χροίᾳ μὲν σὺν σάρκι ὅμοιος τῷ κοίνῳ ἅλι, γλίσχρᾳ δὲ μᾶλλον τῶν λίθων, id eſt: Sal Indicus colore quidem & concretione communi ſali nihil diſſidet, guſtu autem melleus. Quibus utique uerbis euidenter admodum oſtendit, Salem Indum, quandoquidem mellis inſtar guſtanti dulce appareat, à Saccharo antiquorum, quod et ſubſtantia & guſtu huic ſimile eſt, nihil diſtare. Paulum ſequitur Auicenna Fen. 1. Can. 4. tract. 2. cap. 23. de aſperitate linguæ febricitantium, ubi inter cætera ſic ſcribit: Aut teneat in ore ſuo ſalem qui aſportatur de India, & eſt in colore ſalis, & dulcedine mellis. Et ſumat de eo ſecundum quod dixit Archigenes, quantitatem fabæ unius. Quid multis opus eſt uerbis? manifeſtum eſt ueteres, Græcos potiſsimum, Saccharum appellaſſe Salem Indum, quod ſcilicet ſua concretione ſali ſimile eſſet, cãdorémque ac friabilem in eo ſiccitatem, & cum diluueretur humore aliquo liquefactionem, inſtar ſalis, oſtenderet. Plura in ſuis epiſtolis ea de re Manardus noſter habet.

Memithe Arabũ neq; eſſe Chelidonium, neque Papauer cornutum, vt medici noſtri ſęculi putant, ſed id potius quod Dioſcorides & alii veteres Glaucium appellant.

Cap.

CAP. XXXVI.

Aria de Memithe noſtræ ætatis medicorũ eſt ſententia. Quidam enim ſunt qui Chelidonium eſſe interpretantur, in quorum albo Gerardus Cremonenſis, & alij quidam exiſtunt. Sunt nonnulli qui Papauer cornutum, Græci μηκωνα κερατιδα uocant, eſſe contendant. Hoc modo quoties nobis olim Razem prælegerat, Vuolphgangus Peiſſerus, magni tum nominis medicus, interpretatus eſt. Verùm ex æquo omnes deceptos fuiſſe notius pene eſſe puto quàm ut demonſtratione egeat. Primæ enim ſectæ medicos Chelidonium eſſe exiſtimantes falſos fuiſſe inde ſatis liquet, quod in confeſſo ſit apud omnes Arabes, Memithen temperamẽto ſuo eſſe frigidam. Ita Auicenna cap. 381. Cano. 2. Memithes naturam frigidam & ſiccam in primo ordine eſſe ſtatuit. Serapion quoque haud aliter quàm Auicenna cap. 224 ſui libri de temperamentis ſimpliciũ, ex Galeni autoritate Memithen frigidam eſſe aſſerit. Quem & Abenrois ſequitur, illam in primo caliditatis ordine collocãs. Razes quoque in libro ſuo de ſimpl. med. frigidam eſſe dicens. Si itaque uerum eſt, ut eſt ſanè, Memithen eſſe frigidam, fieri non poteſt ut ſit Chelidonium, quod calidæ facultatis, teſte Galeno libro octauo de ſimplic. medic. facu. exiſtit. Is enim de illo ita ſcribit: χελιδόνιον ἐυπλικῆς ἰσχυρῶς ὄζει καὶ θερμῆς δυνάμεως. quod eſt: Chelidonium extergentis uehementer & calidæ facultatis eſt. Galeno ſubſcribit Paulus in ſeptimo, calidum eſſe ſecundum tertium à medio exceſſum dicens. Inter Arabes Razes quoque calidum eſſe docet. Proinde errâſſe Gerardum & eius ſequaces ſatis liquet. Seducti autem ſunt nominum Memite ac Memire uicinitate, quorum hoc Arabis

Variæ de Memithe noſtri ſæculi medicorum ſententiæ.

Memithe nõ eſt Chelidonium.

bis Chelidoniũ, illud uero Glaucium significat. Vel quia descriptio Memithe apud Auicennam & Serapionem in plerisque cũ Chelidonij maioris descriptione conueniat, ueluti est succus crocei coloris, cum amaritudine aliqua, & odoris grauitate, hæc nanque singula Chelidonij succo insunt. Alterius sectæ assectas Memithen Papauer cornutum esse asserentium, lapsos esse abunde innotescet, ubi primum quæ Græcis & Latinis herba sit quam Arabes Memithen appellant, demonstrauerimus. Est autem Græcis Memithe nihil aliud quàm Glaucium, id quod utriusque descriptio satis indicat. Serapion loco antea citato Memithen iis uerbis depingit: Memithe est succus herbæ eiusdem nominis, quæ est similis in foliis suis herbæ speciei papaueris dicti ceratidis, id est, cornuti, nisi quia est in ea humiditas adhærẽs manui, & est propinqua terræ, & habet grauem odorem, & habet multum succũ, & color succi eius est similis colori croci. Quæ sanè descriptio per omnia cũ notificatione Glaucij, quæ est apud Dioscoridem libro tertio cap. 92. conuenit. Ea autem talis est: Γλαύκιον χυλός ὅστι βοτάνης κατὰ Ἱεράπολιν Συρίας γεννωμένης. ἔοικε δ' αὐτῆ τὰ φύλλα καὶ περαλίδιος μήκωνος, λιπαρώτερα δὲ καὶ χαμαίζηλα, καὶ βαρύοσμα δὲ πικρότερα δὲ τῇ γεύσει. χυλὸν δ' ἔχει πολὺν περικίζοντα· quod est: Glaucium succus est herbæ quæ ad Hierapolim Syriæ nascitur. Folia eius Cornuto papaueri similia sunt, pinguiora tamen, & in terram depressa, odoris tetri, & gustu amariora. Præterea descriptio Memithes apud Auicennam etiam satis indicat, Glaucium nihil à Memithe differre. Nam quæ de Memithe Auicenna scribit, ea quoque de Glaucio Galenus tradit. Auicennæ siquidem hæc

Memithe non est papauer cornutum.

Memithe Græcis & Latinis Glaucium dicitur.

de

de Memithe *ſententia eſt: In ipſa eſt amaritudo & ſubſtantia aquea & terrea, & non eſt uehemens, ſed ſicut lacunarum. Stypticitatem habet multam, & ſanat eryſipelam non fortem. Galeni autem libro ſexto ſimplic. de Glaucio illa:* ἡ μὲν δύσις αὐτῆς σωδεδὸς ἐξ ὑδατώδους καὶ γεώδους οὐσίας, ψυχρῶν μὲν ἀμφοῖν, ἐμὴν ἄκρως, ἀλλ' ἔτως ὡς ὕδωρ κρηναῖον· σύφει μετά τινος ἀκριβείας· ἀλλὰ καὶ ψύχει σφόδρα ἔτως ὥστε θερμοτάτῳ μόνον ἁρμοττέλατα πολλάκις ὅ γε μὴ ἰσχυρά. *id eſt:* Miſtura eius compoſita eſt ex aquea terreáque ſubſtantia, utraque ſanè frigida, uerum non ſummè, ſed ceu aqua fontana. Adſtringit cum quodam faſtidio: tum adeò manifeſte refrigerat, ut ſolum ſæpe eryſipelata, utique ſi ualentia non fuerint, curet. Quid multis opus? Quæ in Serapione paulò ſupra dicta, ex Galeni & Dioſcoridis ſententia ſequuntur, euidentiſſime docent Memithen cum Glaucio eandem eſſe, ita ut nemo planè ſit, niſi ſenſu communi deſtitutus fuerit, qui non uideat uerũ eſſe quod dicimus. Cæterùm ſi Memithe Glaucium eſt, fieri non poteſt, ut Papauer cornutum, quæ diuerſa à Glaucio herba eſt, exiſtat. Et mirum certe hactenus nihil profeciſſe Dioſcoridem, qui libro 4. cap. 60. errorem hunc, utpote ſæculo etiam ſuo multorum animis inſedentem, exploſum cupiens, de Papauere cornuto ſic ſcribit: ἔνιοι δὲ γλαυκὴν ἡγοῦνται ὑμένων ἐκ τούτης δὲ γλαύκιον γίνεσθαι διὰ τὴν τῶ φύλλου ὁμοιότητα. *hoc eſt:* Falſi ſunt nonnulli foliorum ſimilitudine, Glaucium ex hoc Papaueris genere fieri exiſtimantes. Plinius quoque errorem hunc libro uigeſimo cap. 19. indicauit, dum poſt cornuti Papaueris notificationem

ita inquit: Quidam hoc genus Glaucium uocant. Et post eum Hermolaus in suo Corollario cap. 99. ita scribens: Hinc temperatur collyrium, quod medici Diaglaucium uocant, in quod recentiores Papauere cornuto utuntur, aut etiam Chelidonio maiore, ut nihil profecerit Dioscoridis attestatio in mentione Papaueris illius, cum alioquin magno periculo hac parte hallucinentur, quod Chelidonij & Papaueris eius natura erodendo sit, Glaucij multo mitior, & refrigerando ferè. Propterea collyrium ex illo iumentorum oculis adhiberi solet, ex Glaucio humanis. Proinde si cubi posthac in Arabis Memithes mentio incidat, medici non Chelidonium maius, aut cornutũ Papauer, sed Glaucium potius intelligant.

Herbã Lichenen Græcis dictam, Platearium præter omnem rationem Hepaticã, quasi hepati conferat, nominare, quando id nominis Eupatorio potius veterũ testimonio cõueniat

CAP. XXXVII.

Platearii de Hepatica sentẽtia.

Platearius herbam Hepaticã ita pingit: Hepatica est herba crescẽs in aquosis & lapidosis, habet folia minuta, terræ lapidibúsque adhærentia. Et dicitur Hepatica, quia præcipue est hepatis iuuatiua. Platearium secutus est Pandectarius & alij quidam, qui hanc herbam contra lienis hepatísque ualere obstructiones, eiusq; morbos omnes dixerunt. Quantum uero ea in re decepti sunt, pulchre monstrabimus, ubi primum herbam Hepaticã Serapioni, Plateario, & aliis dictam, ab ea quam Dioscorides, Galenus, Plinius, atque alij Lichenen nominant, diuersam non esse ostenderimus. Minime autem differre inter se Lichenen & Hepaticam utriusque

Hepatica Græcis Li

que deſcriptio ſatis probat: quæcunque enim Serapion chen dicit de Hepatica ſcribit, eadem omnia Galenus de Lichene tum quoque tradit. Serapion nanque de Hepatica ita: Hepatica, inquit, naſcitur in lapidibus humectis, & cadit ſuper eam ros, & eſt ſimilis lenticulæ aquæ. Et uirtus eius prima infrigidat infrigidatione pauca, & deſiccat. Et ſecunda abſtergit, quoniam ipſa acquirit abſterſionẽ & deſiccationem à lapide, & infrigidationem ab aqua. Et tertia prohibet impetiginẽ, & apoſtemata calida. Galen. autem lib. 7. de ſimpl. med. fac. de Lichene in hũc modũ: λέχηνό ἐστι τῶν πετρῶν, ἔστι δὲ οὐδὲν ἧττον, οὐδ' οὕτως ὀνομάζοιτο τῶν φυτῶν. ὀνομάζεται δ' οὕτω διότι τὰς λέχηνας θεραπεύει. ἔστι δὲ ἡ πλευρῆς τε ἅμα καὶ μεζόνων ψυχόντος δυνάμεως, ξηραντικῆς μέντοι κατ' ἄμφω. τὸ μὲν διαπυητικόν τε καὶ ξηραντικὸν ἀπὸ τῆς πέτρας ἴσχει. τὸ δὲ ψυκτικὸν ἀπὸ τοῦ ὑδατώδους. διὰ δὲ τὰς ὑγρότητας καὶ διαφορήσεις πέτρα φύεται. τοῦτ' ἐν τῶν λιθίνων ὄσιων συγκέκριμενον, ἀφλέγματον ὑπάρχον οὐδὲν θαύμαστον. quod eſt: Lichen qui in petris naſcitur, eſt uelut muſcus quidem, ſed recte ex plantarum genere cenſeri poteſt. Porrò ita nominatus uidetur, quod lichenas curet. Extergentem habet ac modice refrigerantem facultatem, utranque uero reſiccatem. Atq; abſtergentem quidem atque exiccantem à petra obtinet, refrigerantem uero ab humore aqueo: naſcitur enim in humidis & grauiter olentibus ſaxis. Porrò quod ex talibus componitur ſubſtantiis, aduerſum eſſe phlegmonæ nihil mirum eſt. Imò quæ apud Serapionem ex Dioſcoridis autoritate de Hepatica ſcribuntur, manifeſte indicant

cant hanc esse Lichenen. Serapion nanque ita ait: Quando fit emplastrum cum ea, abscindit hæmorrhagiam, & sedat apostemata calida, & curat impetiginem, & conficitur cum melle, & confert ictericiæ, & sedat apostemata linguæ. Quæ certe ex Dioscoride esse desumpta nemo non uidet, qui libro quarto capite 50. in hunc modum Lichenen depingit: λειχὴν ὁ ἐπὶ τῶν πετρῶν οἱ δὲ βρύον καλοῦσι. βρύον δέ ἐστι πεφυκὸς μύλινον ταῖς ἐνδεδόσαις πέτραις· τὸ καταπλασθὲν μύρῳ ἀγρίας ἴσχει, καὶ φλεγμονὰς παύει, καὶ λέπρας θεραπεύει. ὠφελεῖ δὲ καὶ ἰκτερικοὺς μετὰ μέλιτος δεδοκιμάσμενον· σόμαλος δὲ καὶ γλώσσης ῥεύματισμοὺς παύει. hoc est: Lichen qui in saxis, aliquibus Muscus appellatur. Muscus est roscidis petris adhærens. Hic illitus sanguinis profluuia sistit. Inflammationes arcet, & impetigines sanat. Iuuat regio morbo correptos cum melle inunctus. Oris & linguæ defluxiones inhibet. Ex iis descriptionibus omnibus inter se collatis euidentissimum fit, Hepaticam non esse aliã herbam præter eam quæ à Græcis Latinisque Lichen dicitur. Quod si uerum est, ut est utique, satis dilucidum est, Hepaticam id nominis non assecutam quod hepati prosit, quãdmodũ Platearius somniat, quod is effectus neq; à Dioscoride, neque à Galeno, aut aliquo alio ueterum, adde neque etiam Serapione ipso, Licheni tribuatur. Lege Paulum Aeginetam & Plinium ipsum lib. uigesimo sexto capite quarto ubi Lichenen describit, & nusquam Licheni eam facultatem illorum testimonio inesse comperies. Quod si uero quis Lichenen herbam iecinori prodesse ea ratione quod morbo regio, qui hepatis uitio prouenit, affectis conferat, contenderit, huic ita respõsum uolo:

Lichen iecori non prodest.

uolo: Licheñen herbam non intrò ſumptam ad tollẽdum regum morbum, ſed extrinſecus potius adhibitam efficacem eſſe, idque non alia ratione, niſi quia extergendi facultate prædita ſit, qua ut impetigines, ita & cutis fœditatem in regio morbo obortam auferre poteſt. Proinde ſi qua herba propter inſignem iuuandi iecur facultatem hoc nomine inſigniri meretur, ea certe Eupatorium erit, quæ Hepatorium & Hepatitis Dioſcoride etiam teſte dicta eſt, quod hepati non parum proſit: ita enim Dioſcorides de eadem lib. 4. cap. 38. ſcribit: ἡ δὲ ἀφέρμακος ἡ πόα μετ' οἴνου πινόμενα ἡπατικοὺς ὠφελεῖ. id eſt: Semen aut herba in uino pota, iocinoroſis confert. Et Galenus libro 6. de ſimpl. med. facult. in eam ſententiam: τὰς καθ' ἧπαρ ἐμφράξεις ἐκκαθαίρει. μετέχει δὲ καὶ σύφεως βοηχείας, δι' ἣν καὶ τὸν σπλῆνα θεραπεύει τῷ ἀπλάγχνῳ. id eſt: Obſtructiones iecoris expurgat. Ineſt ei itidem & adſtrictio quædam, per quam robur addit uiſceri. Quare quod Eupatorio debetur, Licheni, quam Hepaticam uocant, non tribuendum erit. Sed hic nobis reclamat Montuus, ac ſuis ficulnis copiis nobiſcum congredi audet, dicẽs, aliquot ſimplicium medicamentorum effectus, & permulta alia quæ priſcos latuerunt, poſteriores reperiſſe. Fatemur quidem multa eſſe hodie in medicorum frequenti uſu, quæ ueteribus incognita fuerunt, ut eſt Caſia Arabum, & alia nonnulla, nec ea eſſe inutilia ob id dicimus quod priſcis ignorata ſint, quis enim eò ſtultitiæ progrediatur? Negamus autem conſtanter quod illarum herbarum quæ ueteribus cognitæ fuerunt, nouos hodie, ac ab illis ignoratos, inuenerint effectus. Nam, ut ſuprà quoque diximus, tantam experientiam noſtri ſæculi medici nondum

Eupatorium Hepatorium quare dictum

Mõtui annotatio cõfutatur.

Multa hodie in frequẽti uſu medicorũ ueteribus incognita.

nondum conſecuti ſunt, ut gloriari poſſint ſe quicquam iis medicamentis quæ Galeno ac ueteribus aliis cognita fuerunt, addidiſſe, inueniſſéque in iiſdem quod uiris illis ignotum fuerit. Non eſt itaque par argumentatio, ueluti Montuus dialecticæ rationis non ſatis peritus putat, ſi quis ita colligat: *Arabũ Caſia Galeno incognita fuit, ad leniendã igitur aluum inutilis. ac ſi quis in hunc modum argumentetur: Hepatica à Dioſcoride ac alijs ueteribus probe cognita, ac ſub Lichenes nomine deſcripta, nullas iiſdem autoribus iuuandi iecur facultates habere inuenitur, iecori igitur minime confert.* Prima ſiquidem colligendi ratio plane inutilis eſt & inualida, quod argumentum ab eius autoritate qui rem illam de qua teſtari debeat ignorauit deductum inefficax ſit, quemadmodum ſuprà etiã multis docuimus. Altera uero argumentandi ratio ualida admodum exiſtit, quod ab eius autoritate deductum ſit, qui rem de qua teſtatur abſolutiſſime agnouerit & perfecerit. Nec tantum ab unius Dioſcoridis, ſed multorum aliorum recta cognitione herbarum præditorum autoritate deductum eſt, adeò ut hoc genus argumenti à teſtium numero quoque ductũ uideri poſſit. Quare cum ſuis ineptiſſimis argumentis Montuus ſeſe in angulum aliquem tutum recipiat, nã talia ſunt quæ in planitie ac in aperto conſiſtere non poſſunt. Et ut id ſilentio non tranſeamus, nemo inficias ibit herbam Lichenen, Hepaticam ideo dici poſſe, quod iecoris fibræ ſimilis ſit, & idcirco ita nominatam primum ab herbariis arbitror, donec Platearius & alij quidam ſuccedentes, aliam quandam & erroneam eius nominis cauſam confinxerint.

Quando argumentum ab autoritate ductũ valeat, & quãdo minus.

Lichẽ cur Hepatica primũ dicta.

Phaſelum

Phaſelum à phaſiolo legumine, quod Dolichũ alio nomine vocant, diuerſum penitus eſſe. CAP. XXXVIII.

VIti noſtræ ætatis rarę eruditionis uiri, Phaſèlum cum Phaſiolo, non ſine magno errore cõfundunt. Inter quos certe Marcellus Florẽtinus, Dioſcoridis interpres, exiſtit, qui 98. lib. 2. eius autoris caput περὶ φασιόλου, de phaſeolo quidẽ rectè inſcribit, φασίολος nanque Dioſcoridis, Phaſelus ſeu Ochros eſt Galeni & Pauli, ut pòſt oſtendemus: errat tamẽ quod in cõmentariis Dolichon eſſe eundem ſuſpicatur, cum Smilax eiuſdem hortenſis ſit, ut ex ſequentibus patebit. Nullam denique inter Phaſelum & Phaſiolum diuerſitatem faciũt Copus, & Albanus Torinus, Pauli Aeginetæ interpretes, cap. 79. libri primi, ubi tamen idem autor manifeſtè Phaſelos à Phaſiolis diſtinguit, hos dolichos alio nomine, illos autem phaſelos tantum uocans. Proinde diligenter admodum animaduertendum quid autores Græci Phaſelum, quidq; Phaſiolum nominauerint. E nullo autem idipſum rectius diſcemus, quàm è Galeno, qui libro primo de alimentorum facultatibus eorundem leguminũ cognitionem exactè tradit, docens illa nõ nomine tantum, ſed & natura diuerſa eſſe. De Phaſelis autẽ ſeu Ochris ita ſcribit: καὶ ταῦτα τὰ σπέρματα καθάπερ καὶ τὴν τῆλιν ὕδατι πρόσφατα ἐχόντες ὀλίγον θερμοί, μέχρι τοῦ φυσαιρίζειν, ἐσθίουσιν πρὸ τῆς ἄλλης ξοφῆς, ὑπαγωγῆς ἕνεκα γαστρὸς ἀναπόπλοντες γάρῳ· βόφιμον δ' ἔχει τὸν χυμὸν ὅταν ἀνεθῇ, τῶ φθέντα μᾶλλον τήλεως· καί τινα νεανίσκον οἶδα κατὰ τὴν Ἀλεξανδρείαν ἰατρικὴν

Marcelli Florentini error.

Phaſeli aliàs Ochri.

τέχνιν ἐξασκουῦντα, καθ' ἑκάστην ἡμέραν ὄψῳ χρώμενον ἑτῶν τεττάρων μόνοις τέττιξι, τήλει λέγω καὶ φασήλοις, καὶ ὄχροις, καὶ θέρμοις, ἥψετο δέ ποτε καὶ τῶν ἐκ τῆς μέμφιδος ἐλαιῶν, καὶ λαχάνων, καὶ καρπῶν ὀλίγων, ὅσοι χωρὶς ἑψήσεως ἐσθίονται· πεφύκασι γὰρ αὐτῷ μηδὲ τύραννα ἀνάπλειν· ὑγιαίνετο δὲ ὡς εἰ ἅπασιν ἐκείνοις τοῖς ἔτεσι, καὶ τὴν τῶν σώματος ἕξιν κατ' οὐδένα χείρονα τῆς ἐξ ἀρχῆς ἔσχεν. νῦν δὲ τῷ πολλῷ τῶν ὄχρων τε καὶ φασήλων οἷς εἶπον ἔλαι καὶ ὄξος προσπείθω· μέλλα πῶς ὄντιν ἐδέσματα ταῦτα εὐχύμων τε καὶ κακοχύμων, εὐπεπτων τε καὶ δυσπέπτων, βραδυπόρων καὶ ταχυπόρων, φυσωδῶν τε καὶ ἀφύσων, ὀλιγοξόφων τε καὶ πολυξόφων. *id est:* Hæc semina donec radix pullulet, *non secus ac* Fœnumgræcum homines exonerandi uentris gratia ante alios cibos esitãt, *in aqua præmacerantes, garo pòst intingentes. Succum habent alibilem quum in corpus digeritur, & facilioris quàm fœnumgræcum concoctionis. In Alexandria iuuenem quendam noui artis medicinæ exercitio deditum, qui per quatuor annos singulis diebus his duntaxat fructibus, phaselis, fœnogræco, ochris, & lupinis pro obsonio utebatur, degustans interdum & oliuas ex Memphide, & oluscula quædam, fructusque paucos, quos citra decoctionem esse licet. Nam decretum illi erat ne foco quidem uti. Omnibus ergo illis annis sanus permansit, nec ulla ex parte habitu corporis deteriore tum, quàm ab initio, esse uisus est. Nunc iis quæ de Ochris ac Phaselis dicta sunt ista quoque addantur. Hæc edulia, inter ea quæ bonum succum, & ea quæ prauum gignunt,*

gnunt, inter concoctu facilia & difficilia, tarde citóque transeuntia, flatulenta, & flatum leuantia, parum alentia & multum, medium quodammodo locum obtinuerũt. Quibus uerbis Galenus Phaselorũ naturam pulchre expreßit, nimirũ aliquo modo ad aluum ſubducendam conferre dicens, & maiorem quoq; quàm fœnogræcum alẽdi facultatem habere. Id quod etiam teſtatur Paulus Aegineta lib. 1. cap. 79. in hunc modum ſcribẽs: Phaſeli ſi macerentur donec radices proueniant, atque ex garo ante cibũ ſumantur, uentrem ſubducũt, atq; magis quàm fœnumgræcum alũt. Et multo clarius Pſellus lib. ſecũdo de ratione uictus ita ſcribens: Phaſelos & Ochros aqua aſpergunt quoad radicem germenq; ediderint, & ante reliquũ cibũ manducãt ad citandam aluũ. Garo immerſa nutriunt, ſuccumque hæc generant, cum bene concoquuntur. Meliora fœnogræco, mediáque ſunt inter bonum & malum ſuccum, ſiue concoquantur ſiue minus, & inter tarda & celeria meatu, multum nutrientia & parum. Neque multum diſſentit Dioſcorides libro ſecundo capite 98. ſic ſcribens: Φασίολος φυσώδης, πνευματώδης κινητικὸς, διὰ σπογγιᾶς ἐμπλαθεὶς ὑγρὸν χλωρὸς καὶ ἐμφύμενος κοιλίας μαλακτικός, πρὸς ὑπεμέτους δυσεντερίας· quod eſt: Phaſelus (nã ita uertendum, quod Phaſiolus Dioſcor. Phaſelus ſit Galeni ut diximus) inflat, ſpiritus cit, ægre concoquitur. Viridis coctus in cibo ſumptus aluũ emollit, & ad uomitiones utilis. Cæterũ Galen. poſt Phaſeli naturã, dolichorũ quoq; facultatẽ iis uerbis explicat, τὸ τῶν δολιχῶν ὄνομα γένεσθαι μὲν καὶ παρὰ τῷ Διόκλει μετὰ τῶν ἄλλων ὀσπρίων τῶν ἡμᾶς σπερμάτων εἰσὶν ὀνόματα· γένεσθαι δὲ καὶ τῷ πολὺ διαίτης ἰσχνοτέρας. ἡγοῦμαι δ' αὐτὰς Phaſeoli ſeu Dolichi.

αὐτὰς ὕστως ὀνομάζειν τὸ σπέρμα τῶν κηπευομένου φυτοῦ, καλυμένας ὑπὸ τῶν πολλῶν κατὰ τὸ πληθυντικὸν ἀριθμὸν διὰ τοῦ ς. ἔνιοι μὲν λοβὰς, ἔνιοι δὲ φασιόλους ὀνομάζουσιν αὐτὰς διὰ τεττάρων συλλαβῶν τὴν φωνὴν προφερόμενοι, καὶ διὰ πολυωνύμου ἑτέρου ὄνομα τὰ διὰ ξίων συλλαβῶν λεγομένας φασήλους. *id est*: Dolichorum nomẽ à Diocle post aliorum quoque seminum nos alentiũ nomina recensentur. Inuenitur etiam scriptũ in libro Hippocratis de ratione uictus. Opinor autem satiuæ plantæ semen sic eos nominare, quod nunc à multis plurali numero dupliciter appellatur. Quidam enim lobos, id est siliquas, quidam phasiolos quatuor syllabis proferentes uocant, atque ita aliud nomen à Phaselo faciunt, quod tribus syllabis pronunciatur. Ex quibus sanè uerbis dilucidũ fit & olim inter Phaselum & phasiolum, tanquã legumina diuersa, magnam fuisse differentiam, Phasiolósque alio nomine Dolichos dictos fuisse. Quale autẽ genus leguminis sit Phaseolus, ex iis satis liquet quæ paulò pòst ex Theophrasti sententia, quam refert lib. 8. cap. 3. scribit, sic dicens: ὁ δολιχὸς ἐὰν παρακαλαπήξῃ τις ξύλα μακρὰ, ἀναβαίνει καὶ γίνεται κάρπιμος, εἰ δὲ μὴ, φαῦλος καὶ ἐρημώδης. ἐκ δὲ τοῦ παρακηγνῦσαι κελεύειν ξύλα μακρὰ, καὶ μὴ γινομένου τούτου, φάσηλος ἐρημώδης αὐτὸς ἀκροτελεύτα, τεκμήρεται ἄν τις τὸ λόγον αὐτοῦ πολλῶν καλυμένων φασιόλων τε καὶ λοβῶν. αὐτὸς δὲ λοβὸς ὀνομάζει τὰ πολλέχοντα τὸ σπέρμα τῶν διὰ τῶν ὀσπρίων, ὁποῖόν ἐστι φάκος, καὶ ἔρεβος, ὠχρὸς καὶ κύαμος. καὶ θέρμος. ὅσπερ καὶ τὰ σιτηρὰ σπέρματα πολλέχει-

σιν

σιν οἱ ἀσπάχυες, ὅτω τὰ νῦν εἰρημένα οἱ λοβοί, ἢ τύσγε ὁλιχὸς κὴ αὐτῆς οἱ λοβοὶ τοδυμίχθσι. καὶ κατὰ τὸ δίμαι τ' ὅλον καρπὸν ὑπὸ τ' νῦν ἀνθρώπων ὀνομάζεωζ λοβὸς, ὥσπερ ἀσπάχυας ὅλος σιτηρὸς καρπός. id est: Dolichus adacto longo palo cõsurgit, & fructum gerit: sin hoc adminiculo careat, uitioſus fit, & rubigine tentatur. Quoniam enim ligna oblonga affigi iubet, níque id fiat, æruginoſum euadere ait, coniectura ſumi poteſt, de nunc uocatis phaſiolis & lobis ſermonem eũ facere. Lobi autẽ ab eo appellantur ea quibus ſemen huiuſcemodi leguminum, qualia ſunt lens, eruum, piſum, faba, lupinus, concluditur. Quemadmodum enim frumentacea ſemina ſuis ſpicis, ita iam dicta lobis, id eſt ſiliquis continentur, qui ipſi lobi dolichos quoq; cõtinẽt: atque ex eo totũ fructũ à noſtræ tempeſtatis hominibus lobos appellari crediderim, ueluti ſpicas integros frumẽtaceos fructus. E quibus clarum fit Dolichos ea eſſe legumina quæ à Serapione & adhuc hodie Phaſeoli rubẽtes uulgò dicuntur, nam non aliter & illi creſcũt, in altúmque ſurgunt, quàm dolichi ipſi. Ratio deniq; nominis cur Lobi dicãtur à Galeno, illic explicata eſt. Varia enim eſſa nomina phaſeolorum ſatis conſtat. Dolichi enim dicuntur, teſte Paulo loco antea citato, qui ait: οἱ ὃ φασίολοι ἢ δόλιχοι καλούμενοι. quod eſt, Phaſeoli qui & Dolichi nominantur. Vocantur etiam Græcis lobi, & Latinis ſiliquæ. Præterea cum Phaſiolos Dioſcoridis, à Phaſelis Galeni nihil differre, ab eiuſdem uero Phaſiolis multum abeſſe demonſtrauerimus, neceſſarium erit hos ſub alio quodã nomine ab illo eſſe deſcriptos, neque enim legumen tam uulgare prætermiſiſſe credibile eſt. Quapropter animaduertendum Phaſiolos Galeni & Serapionis

Phaſeoli rubei.

Varia Phaſeolorum nomina.

Phaſiolos

Dioscorides sub Smilacis hortensis nomine descripsit.

Dioscoridem sub Smilacis hortensis nomine descripsisse, id quod ex utriusque descriptione tam manifestum erit ut nemo, nisi talpa cæcior sit, negare possit. Lobia, quæ corrupte Lubia uocat. seu Phaseolos, Serapion ca. 81. ita depingit: Habent folia similia plătæ quæ dicitur cussus, nisi quia sunt maiora, & ramuli eius sunt subtiliores, similes foliis adhærentes herbis quibus approximantur, & elõgantur multum, donec fit umbraculum sub eis, & habẽt uaginas similes uaginis Fœnogræci, nisi quia sunt longiores eis, & pinguiores, & interius uidentur quasi uacuæ diuersi coloris, quia quædam trahunt ad albedinem, & quædam ad ruborem. Et comeditur huiusmodi fructus elixus, sicut comeduntur asparagi, & prouocant urinam, & faciunt somnia mala. Smilacem autem hortensem Dioscorides libro secundo cap. 132. in hunc modum:

Smilacis hortensis descriptio.

Σμίλαξ κηπαία, ἧς ὁ καρπὸς λόβια. Φύλλα ἔχει κισσῷ ὅμοια, μαλακώτερα μέντοι. καυλοὺς δὲ λεπτοὺς καὶ ἕλικας τοῖς περικαλυμμένοις θαμνίοις. αὐξανομένας τε ἐφ' ἱκανὸν ὥστε καὶ σκιωποιεῖσθαι. καρπὸν δὲ φέρει ὅμοιον τήλει, μακρότερον δὲ καὶ ἐπισημότερον, ἐν οἷς σπέρματα ὅμοια νεφροῖς, οὐκ ἰσόχροα, ἐν μέρεσι δὲ ὑποπυρίζοντα. λαχανεύεται δὲ εἰς βρῶσιν ὁ καρπὸς ἑψόμενος σὺν τῷ σπέρματι ὡς ἀσπάραγος. οὐρητικὸς ὢν καὶ δυσόνειρος. quod est: Smilax hortẽsis, cuius semẽ Lobia, id est, Silicula, à nonnullis uocatur, folia habet Hederæ, molliora tamẽ, caules tenues, & capreolos uicinis fruticibus circumuolutos, qui tantum adolescunt ut tentoria effingant. Fructum Fœnogræco similem profert, longiorem tamen, & corpulentum,

in

in quo ſemina renibus ſimilia, nec colore æquali, uerùm ex quadam parte leniter ruffeſcentia. Fructus cum ſemine inſtar olerum coctus, aſparagi modo manditur. Vrinã cit, & grauia ſomnia facit. Quam certe deſcriptionem ſi cum Serapionis deſcriptione contuleris, uidebis planè in nullo diſcordare, ita ut euidentiſsimum ſit Phaſiolum eſſe Smilacem hortenſem. Et ut finem tandem faciam, iam ſatis oſtenſum eſt phaſelos non tantũ nomine, ſed & natura uiribúſque à phaſiolis differre: phaſeli nanq; aluũ ducunt, phaſioli uero urinam mouent, ac tumultuoſa ſomnia faciunt, id quod Auicenna quoque cap. 253. confirmat, phaſiolorum humorem pituitoſum eſſe, & grauia parere ſomnia dicens, ita ut nemo poſthac medicorũ phaſiolos à phaſelis differre non uideat.

In Cantharidum exhibitione alas, tãquam reliquis earundem partibus magis exitioſas, minime eſſe abiiciendas, ſed iuxta Galeni placita totas potius ingerendas.

CAP. XXXIX.

N *Emo eſt qui neſciat noſtræ tẽpeſtatis medicos in uniuerſum omnes præcipere, in Cantharidũ uſu caput atque alas proiiciendas eſſe, idque Arabum conſilio factum, qui paſsim in exhibendis Cantharidibus caput & alas abiicere docent. Ita Razes li. 9. ad Almanſorem, capite de mingendi difficultate, cantharides quarum alæ & capita abſciſſa fuerunt, admiſcere præcipit. Auicenna quoque Fen. 19. Cano. 3. tract. 2. cap. 8. cantharidum corpora abſciſsis alis & capitibus ad urinam mouendam cõferre ait. Sed erraſſe illos eorúmq; ſequaces in primis Dioſcorides docet, qui libro ſecundo,*

Ala cãtha ridum nõ abiiciẽde.

cap. 53. alas Cantharidum maleficio earundem aduersari inquit. Verba eius hæc sunt: ἔνιοι δὲ τὰ πτερὰ αὐτῶν καὶ πόδας δοῦναι τοῖς πίνουσιν αὐτὰς ἀντιφάρμακον ἀνέγραψαν. id est: Quidam pennas pedésque contra potarum ueneficia remedio esse tradiderunt. Apertius autẽ eorundem errorem explodit Plinius lib. 19. cap. 4. sic scribens: Ipsarum cantharidum uenenum in qua parte sit, non constat inter autores. Alij in pedibus & capite existimãt esse, alij negant. Conuenit tamen pennas earum auxiliari, in quacunque parte sit uenenum. Hinc cum euidentissimum sit alas ueneficio Cantharidum remedio esse, scripsimus olim pedes potius quàm alas proiiciendos esse, quod autoribus de pedibus nondum, quemadmodum de alis, conueniat. Non est itaque quod Montuus doceat, non semper pedes esse proiiciendos, cum id nunquam dixerim, sed tantum hoc asserere uoluerim, consultius esse in Cantharidum usu pedes quàm alas proiicere, id quod iam multis probauimus. Cæterùm totas potius esse ingerendas, quàm citra alas, testatur grauissimus autor Galenus, qui libro 11. de simpl. med. facult. ita de Cantharidibus scribit: ἔνιοι δέ τινες τῶν μετέρων διδασκάλων ἐνέβαλον αὐτῶν ὀλίγον εἰς ἐρηθισμὸν φάρμακον. ἔνιοι μὲν τὰ πτερὰ καὶ τοὺς πόδας ἐμβάλλουσιν, ἃ δὴ καὶ ἀλεξητήρια φασὶν εἶναι τοῖς τὰ σώματα πίνουσιν αὐτῶν. ἔνιοι δ' ἔμπαλιν· ἡμεῖς δὲ ὅλας ἐμβάλλομεν. quod est: Quidam præceptorum meorum earum paulum quiddam in medicamenta urinam mouentia solet iniicere. At quidam solas alas & pedes iniiciunt, quæ aiunt esse remedia iis qui corpora ipsorum bibissent. Id quod & in cõmentario centesimodecimoquarto libri quarti de uict. ratione in morb. acu. facit,

Motui antotatio refellitur.

Cantharides totas ingerẽdas esse Galeni testimonio.

facit, ubi inſcitiam medici cuiuſdam Hippocratem non *recte intelligentis notat, qui corpora potius* Cantharidũ *quàm caput, pedes & alas exhibere non ſine ſummo ægrotantis exitio uoluit.* Verba Galeni hæc: Ταὐτην τις ἀναγνὺς τὴν ῥῆσιν ἰατρὸς τολμηρὸς, ἀφελὼν τὰ προδρεμένα μόρια τῶν κανθαρίδων ἔδωκεν ὑδρωπιῶντι, καὶ μετὰ μίαν ἡμέραν ἀποσημά τι σχὼν ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν χειροκνημίαν, ἔπειτα μετὰ τρεῖς ἄλλας, τμηθεὶς ὑπ' αὐτοῦ τολείσῃ ῥηνένος ὕδατος, ἔδοξε τεθεραπεύσθαι, προσεσάλη δὲ οὐ τοσοῦτον παραυλίκα τὸ τολεῖσον τοῦ παρὰ φύσιν ὄγκου, ἀλλ' ὅμως ἀπεθανεν οὐ μετὰ πολλὰς ἡμέρας. ἐπιμήνευσεν οὖν ὡς τῷ ἰατρῷ καλῶς φάσκων δεδόσθαι τὰ σώματα τῶν κανθαρίδων, ἔχρην δ' ἀφελόντα τὰ σώματα λοιῶσαι πιεῖν τὴν κεφαλὴν καὶ τὰς πόδας καὶ τὰ πτερὰ, καὶ οὕτω εἶναι σ κατὰ σ βιβλίον εἰρημένον. ἓν δὲ νενήσας οὖν ὁ οὗτος τολμος ἰατρὸς, ἐπ' ἄλλου πάλιν δέδωκεν οὕτως, εἶτ' ἀχρωνήματος ὁμοίως κατὰ τὸ μηδὲν γενομένου καὶ τμηθέντος αὐτοῦ μετὰ πολλὰς ἡμέρας, ἀρθάνει σωθῆναι καὶ θεῖον. *Hoc eſt: Quidam dictionem haudquaquam intelligẽs audax medicus, prædictas partes à cantharidibus abiecit, dedítque hydropico, cui quum à primo die abſceſſus in ſura comparuiſſet, poſt tres alios dies ſectus eſt, effuſaque copioſa aqua, curatus eſſe uiſus eſt, quod plurima pars tumoris præter naturam ſtatim ad moderationem redacta ſit: ueruntamen non multis poſt diebus obiit. Quam ob cauſam medicum quidam increpauit, perperã data eſſe* Cantharidum *corpora inquiens, etenim propinanda ablatis corporibus tum ca-*

put,

put, tum pedes, tum alas, idque esse quod in dictione libri diceretur. Quare non cunctatus audax ille medicus, alteri ita propinauit, móxque facto similiter in fœmore abscessu, sectóque multis post diebus, hominem mori contigit. Ex quibus iterum satis liquet corpora Cantharidum sola, citra alas præsertim, pedes, & capita, non esse exhibenda: ita ut uehementer errent qui dictas partes abiiciũt: nihilque mirum si usus earundem male cesserit.

Cur usus cantharidũ medicis nostræ tempestatis male cesserit.

Præterea cum uis illarum, teste Dioscoride libro iam dicto, sit erodere, ulcerare, calorémque elicere, curandum ut iis tantum medicamentis misceantur quæ pṙoras, lepras, ac septa quædam sanãt. In interiore autem usu plane suspectæ sint, nam iis qui hauserunt Cantharides, Dioscoride libro sexto cap. 1. teste, ab ore ad ueſicam cuncta eroduntur, ac cum lotio subinde sanguinem emittũt. Proinde cum multa alia sint medicamenta quibus urinã ciere datum sit sine noxa, caueãt hortor à tam periculoso medicamento medici, ne infœlicem quorundam audaciam secuti, multos neci tradant.

Cãtharides in usu interiore suspectæ.

Mumiam vocatam non esse humanorũ cadauerum tabidam saniem, vt multi fabulosissimo errore seducti crediderũt, sed id quod Pissasphalton Dioscorides nominat.

CAPVT XL.

NEmo hodie fermè est medicorum qui non pertinaciter credat Mumiam humanorũ cadauerum saniem, aloe & myrrha cõmixtam & è sepulchris effluentem esse: idque ut crederent effecit in suis synony-

mis

mis Razes, qui de Mumia ita tradit: Mumia res eſt quæ inuenitur in terris ubi mortuorum corpora aloe cõdiuntur, à quibus humor mortui cũ aloe mixtim reſoluitur. Razim ſecutus eſt interpres Serapionis ca. 283. præter tamẽ huius, ut paulò pòſt mõſtrabimus, mentẽ, ita ſcribens: Mumia ſepulchrorũ cum aloe & myrrha, & quod admiſcetur eis ex humiditate corporis humani. Hos duces tandem uniuerſus & medicorum & pharmacopolarum chorus ſequi cœpit, Mumiámque tanquam rẽ precioſam admirati, in uſum medicum adhibuere, cum tamen uera, iuxta etiam illorum ſententiam, haberi uix poßit, timórque ſit ne impoſtores quidam æmulam illius, accepta ſcilicet è patibulo, aut rota tortrice cadauerum ſanie, coruorum ſtercoribus pro aloe & myrrha cõmaculata, conficiant, ac aliis pro uera uendant. Et eouſq; etiam proceßit pharmacopolarum ſtoliditas, ut non ſaniem tantum cadauerum uenalem exponant, ſed tota etiam corpora in uulgi admirationem, tanquam aliquod ex ſeptem illis orbis ſpectaculis, oſtentent. Sed uanum eſſẽ hoc Razis ac aliorum de tabo humano cõmentũ neque Mumiam aliud quàm Piſſaſphalton eſſe, iam Serapionis, & Auicennæ, quos ut idola hodie ſuſpiciunt, & cõtra quos ne mutire quidẽ audent, autoritate demonſtrabimus. Serapion ſiquidem cap. 283. ſui de ſimplicium temperamentis libri, Mumiam iis uerbis ex Dioſcoridis ſententia deſcribit: Eſt in terris quæ dicũtur Acoloniæ, (Apolloniæ legendum) deſcendit nanque ex montibus quĩ ducunt flumina cum aqua, & eiicit eam aqua fluminis in ripis, & eſt coagulata, & fit ſicut cera, (gleba ſcribendum) & habet odorem picis & aſphalti mixtorũ. Quibus utique uerbis Serapion ita euidenter Dioſcoridis

Razis de Mumia ſententia.

Pharmacopolarũ mira ſtoliditas.

Mumia Piſſaſphaltos eſt.

Piſſaſphalton

Piſſaſphaltō innuit, ut nemo, niſi talpa cæcior ſit, hoc ipſum non uideat. Verba enim Dioſcoridis lib. I. cap. 93. quibus Piſſaſphalton depingit, hæc ſunt: καλεῖται δέ τις καὶ σιττάσφαλτος· γινωμένη ἐν ἀπολλωνίᾳ τῇ πρὸς ἐπιδάμνῳ· ἥ τις ἐν τοῖς ἠϊόνων ὀρεσιν συναναφέρεται τῇ τοῦ ποταμοῦ ῥύμῃ καὶ ἐκβράσσεται κατὰ τὰς ἠϊόνας, βωλοειδῶς συμπεπηγυῖα, ὀζούσης πίσσης μεμιγμένης ἀσφάλτῳ· quod eſt: Vocatur & quoddā bituminis genus Piſſaſphaltus: naſcitur ad Apolloniam circa Epidamnū. Id ex Ceraunii montibus fluminis impetu rapitur, & in littora eructatur glebarum modo coactum, miſtam bitumini picē redolens. Ex quibus uerbis quiſq; Serapionis Mumiam nihil aliud quàm Dioſcoridis Piſſaſphaltō eſſe intelligit. Meminit & Piſſaſphalti. Gal. lib. II. de ſimpl. med. fac. quod in Apollonia Epiri, & per alia id genus loca multa, aquis ſpōte naſcentibus ceu ſpumam quandam innatantem reperiri ait, & molle quidem eſſe dum innatat, poſtea uero reſiccatum pice ſicca durius effici. Neque alia eſt Mumia quam ſecundo Canone, cap. 478. deſcribit Auicenna iis uerbis: Mumia quid eſt? Ipſa eſt in uirtute picis et aſphalti commixtorum, & naturis utrorumq;. Adeò ut ſatis mirari non queam, quo pacto acciderit ut tam aſſidui Auicennæ lectores iamdudum errorem hūc non deprehenderint. Atqui tam ſtupida eſt medicorum noſtri ſæculi credulitas, ut ab eo quod ſemel ſibi perſuaſerunt, recedere non poßint, ideóque factum ut uaniſſimū hoc de Mumia commentum per tot annos animaduerterе non quiuerint. Velim autem iam tandem reſiperent, atque ab errore inueterato ad ueritatem ipſam reſpirarent, ne tandem uulgus officinas noſtras, in quibus ſa-

nies

nies cadauerum pro medicamento uenditur, tanquã ipsissimas carnificinas, ac uulturum potius quàm hominum tabernas, abhorreat, fugiat, & miseris modis exe-
cretur. Quis enim, nisi ex anthropophagorum sit albo, remedium id non fastidiat? Abstineant itaque ab horrẽdo hoc & modis omnibus execrando medicamento hortor, quando indubitatum etiam sit, eas facultates quas illi hodie tribuunt, minime habere. Sed cum Arabibus, Razi præsertim, addicti medici, uix permittent ut usitatam hactenus Mumiam ex officinis nostris, & planè è medio tollamus, nisi aliam, adeóque ueram pro illa demonstremus, age nostram ea de re quoque sententiam paucis aperiemus. Georgius Tãstetter Collimitius, uariæ & reconditæ eruditionis uir, nuper ad nos portionem aliquã ueræ Mumiæ misit, quàm tribus ferè miliaribus ab Insprulz inueniri, & germanicè Tirschenblut uocari scribit. Cur autem eam ueram esse Mumiam credam, facit quod omnes in se notas habeat quas illi Serapion, Auicenna, & Dioscorides tribuunt. Vt enim Mumia seu Pissasphaltos ex Ceraunis mõtibus fluminis impetu defertur, & in littora glebarum modo coacta eructatur, ita illa quam Collimitius transmisit à flumine quodam maxima copia defertur, ac glebæ cuiusdam atræ coactæ effigiem habet. Vt denique illa mistam bitumini picem redolet, ita & hæc ipsa, præsertim igni admota, nãdum accenditur planè odorem hunc refert. Cæterùm ut & quam facultatem uera Mumia obtineat medici perspectum habeant, sciant illam nullas alias, nisi picis & bituminis habere uires, nam ut illorum nomina, sic & facultates posidet. Testis est Dioscor. qui capite 92. primi libri ita scribit: ἡ ὁ πιτλάσφαλ ζος λιθάτου

Officinæ pharmacopolarum, vulturum potius tabernæ.

Georgius Tanstetter.

Quæ hodie vera Mumia.

Facultates veræ Mumiæ.

ὅσα

ὅσα πίσσα καὶ ἄσφαλτος μιγέντα. *hoc eſt:* Piſſaſphaltos *omnia, quæ pix & bitumen mixta ſimul, poteſt. Id quod confirmat etiam* Auicenna, *qui loco paulò ante citato,* Mumiam picis & bituminis uires naturámq; habere dicit. *Pix uero, arida præſertim,* Dioſcoride libro 1. ca. 88. *teſte, calefactoriam uim habet, emollit, pus mouet, tubercula & furunculos diſcutit, ulcera replet. Vulneratis præterea medicamentis commode miſcetur.* Galenus lib. 8. *ſimplicium leproſos ungues eximere cum cera miſtam, lichenéſque detergere, duros & crudos tumores omnes concoquere poſſe ait. Ad eáque omnia humidã ualentiorem eſſe: aridam uero picem, tametſi ad hæc quidem deterior ſit, glutinandis tamen uulneribus magis congruere.* Bitumen autem, Dioſcoride lib. 1. cap. 92. autore, *inflammationes arcere poteſt, glutinat quoque, emollit & diſcutit. Vuluarum procidentiis, ſtrangulationibúſque appoſitum, olfactũ & ſuffitum prodeſt. Comitiales morbos ſuffitu,* Gagatis lapidis inſtar, *deprehendit.* Menſes cum uino & caſtorio potum cit. *Prodeſt diutinæ tuſsi, anhelantibus, & ſuſpirioſis, ſerpentium morſibus, coxendicum & laterum doloribus. Datur deuorandum cœliacis. Cum aceto potum ſanguinem concretum diſſoluit. Dyſentericis cum ptiſana liquefactum infunditur. Deſtillationes ſuffitu ſanat. Dentium dolores oblitum mitigat. Calfactum cum farina hordeacea, cera, & nitro illitum, podagris, articulorum doloribus, lethargicíſque confert. Et ut ſummatim* Gale. libro. 11. *de ſimpl. med. facul. inquit:* Bitumine utimur & adglutinationes uulnerũ cruẽtorũ, & ad alia omnia quæ exiccari debent cum modica calfactione. Plinius li. 24. ca. 7. breuibus Piſſaſphalton depingit ſic ſcribens: Eſt & Piſſaſphaltos,

Picis uis.

Bituminis facultas.

phaltos, mixta bitumini pice, naturaliter ex Apolloniatarum agro. Quidem autem ipsi miscent præcipuum ad scabiem pecorum remedium, aut si fœtus mammas læserit. Has itaq; facultates iam dictas uera mumia, quæ Pissasphaltos est, ueterum testimonio habere dicitur: alias autem quas illi Arabes tribuunt, suspectas tanquam adulterinas habeto: quidam enim illorum Mumiam non sine magno errore cum succo Cyrenaico, qui ex Silphio, quod Romani Laserpitium uocant, colligitur, confundunt, ut uidere licet apud Serapionem, ubi Aben Mesuah Galenum Mumiam inter oculares medicinas referentē his uerbis citat: Galenus memorauit eam in Almayemur quando locutus est de soda in libro quarto, & dixit quod ex medicinis oculorum sunt quædam calidæ acutæ, sicut mumia, & asa, & serapinum, & euphorbiū, & uniuersaliter omnis medicina quæ calefacit fortiter, absq; eo quod faciat in oculo asperitatē. Euidētissimum autē est Galenum hoc loco nullam Mumiæ mentionem fecisse, id quod eius uerba abunde demonstrāt, quæ sic habent: πόλλ ταῦν δεμέων. ἐναντιωτάτη ὴ τῆ τούτων ὕλη κατὰ γένος ἐστὶν ἡ τῶν δεμέων ὀπῶν, οἷον τό τε κυρηναίου, καὶ μηδικοῦ, καὶ σαγαπηνοῦ, καὶ διφορβίου, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, ἡ τῶν θερμαινόντων σφοδρῶς ἄνθυ τοῦ τραχύνειν: quod est: Contrariissima autem genere existit prædictorum materiæ, ea quæ acrium est succorum, ueluti Cyrenaici, Medici, Sagapeni, euphorbii, & ut summatim dicam, eorum qui ualenter sine exasperatione calefaciunt. Ex quibus uerbis satis clarum est Mesuah κυρηναίου dictionem perperam pro Mumia uertisse. Proinde cum Arabes suæ Mumiæ multas facultates quæ Cyrenaico

Arabes Mumiam cum Cyrenaico succo confundunt.

debentur

debentur aßignauerint, prouidos eſſe cupio medicos, nè illas Mumiæ ueræ ineſſe credant. Hic iterum expendant ſtudioſi quantum Arabum inſcitia, illóſq; mordicos tenẽtium moroſa imitatio, priſtinæ ac ueræ medicinæ incommodarit: utinam illorum nugas nunquam introſpexiſſent maiores noſtri, nã ita minus hodie errorum haberet medicina.

Arabum inſcitia priſtinæ medicinæ multum incommodauit.

Medicamentum purgans detrahendis humoribus eſſe ſimile, contra Meſuen, illumque ſequentes medicos.

CAPVT XLI.

Vltis hactenus Meſue errandi occaſio fuit, eo quod libro primo Canonum uniuerſalium ca. I. intentionis primæ medicamentum purgans attrahẽdis humoribus minime ſimile eſſe ſcripſiſſet. Verba eius ſubiiciemus: Medicina, inquit, laxatiua non eſt ſic quia ſimile attractiuum huius, uel eradicatiuum, ſed quia tale. Sed quantum à ueritate deuiet, monſtrant ea quæ ſcribunt ueteres, in primis Hippocrates, qui in libro de natura humana in hunc modum ſcribit: τὸ γὰρ φάρμακον ὁκόταν εἰσέλθῃ ἐς τὸ σῶμα, πρῶτον μὲν ἄγει ὅ ἂν αὐτέῳ κατὰ φύσιν μάλιστα ᾖ τῶν ἐν τῷ σώματι ἐόντων, ἔπειτα ἕλκει τὰ ἄλλα ἕλκηται καθαίρει. hoc eſt: Pharmacum cum corpus intrauerit, primo id quod omnium maxime ſibi ſecundum naturam cognatum atque ſimile eſt, in corpore agit, exinde reliqua trahit & purgat. Probat autem idipſum eleganti comparatione dicens: ὡς γὰρ τὰ σπειρόμενά τε καὶ φυόμενα, ὅταν εἰς τὴν γῆν εἰσέλθοι, ἕλκει ἕκαστον τὸ κατὰ φύσιν ἑωυτοῦ ἐὸν ἐν τῇ γῇ, ἕνεκα ὁ-

Meſue erronea de medicamẽto purgante ſententia.

Medicamentum purgans attrahendis humoribus ſimile.

ξὺ καὶ γλυκὺ καὶ πικρὸν καὶ ἁλμυρὸν καὶ παντοῖον. πρῶτον μὲν οὖν καὶ μάλιστον ἕλκυσεν εἰς ἑωυτὸ ὅτι κε ἂν ᾖ αὐτῷ κατὰ φύσιν μάλιστα, ἔπειτα δὲ ἕλκει καὶ τἄλλα. τοιοῦτον δή τι καὶ τὰ φάρμακα ποιεῖ ἐν τῷ σώματι. id est: Quemadmodum enim semina & stirpes terrã ingressæ, sibi quæque quod in terra idoneum ac naturale est trahunt, uel acre, uel dulce, uel amarum, uel salsum, uel quodcunque. Primum igitur & plurimum quod ipsis maxime secũdum naturam sit trahunt, post alia quoque trahunt. Tale quid & medicamẽta in corpore faciunt. Quibus uerbis aperte docet Hippocrates medicamenta haud aliter quàm plantas ac semina similem atque proprium humorem trahere, quemadmodum multis etiam Galenus in commentarijs super Hippocratem de natura humana, sectione prima, libri secundi de elementis, ubi sententiam hanc Hippocratis enarrat, ostendit. Id quod etiam facit libro de naturalibus facultatibus primo, ubi theorema hoc, quanque animantis particulam familiare nutrimentum attrahere, ex professo tractat, pluribusq; contra Asclepiadem disputans argumẽtis probat, medicamentum omne humorem sibi cõuenientem ac similem trahere. Idem agit per totum fermè librum quem de medicamentorum facultate inscripsit, Asclepiadarum Erasistratiorúmque argumenta graphicè diluens. In libro quoque de Theriaca ad Pisonem obiter, ualde tamen perspicue, idem hoc docere conatur. Nusquam uero clarius medicamentũ purgans attrahendis humoribus esse simile docet, quàm lib. de simpl. med. facul. tertio, capite uigesimotertio ubi in hanc scribit sententiam: δέδεικται ἡμῖν ἐν τοῖς τῶν

φυσικῶν δυνάμεων ἐνδεικνύμασιν, ὡς οἰκότη-
τι τῶν ἐν ταῖς οὐσίαις ποιοτήτων αἱ ὁλικαὶ σωτε-
λοῦνται, καὶ διὰ τοῦτο ἔνια τῶν καθαρτικῶν φαρ-
μάκων ὅταν ἀκρτύχῃ καθαίροντα, τὰ μὲν πρὸς
τὸ μηδὲν βλάπτειν τὸ σῶμα, καὶ ξοφὴ γίνεται
τῷ ζώου, τὰ δὲ εἰς τὸ φθαρτικόν τε καὶ δηλητήριον
ἐκξέωται· πάντως μέν τι ὁμοιότητά τινα ἔχει τῶ
καθαίρου φάρμακον ἑνί γε τῷ ἐν ἡμῖν χυμῶν, ἐκ
ἐξ ἅπαντος δὲ ἐπιμέμικταί τις αὐτῷ δηλητήριος
δυνάμις. ὥστ' ἐδὲ ἐξ ἅπαντος ἀδικήσῃ μὴ κα-
θαρθὲν, ἀλλὰ τρεφθήσεταί τε καὶ γεννήσῃ τοιοῦ-
τον χυμόν, οἷον ὥφ ἦν ἑλκῶδη. *quod est:* Osten-
sum est nobis in commentariis de naturalibus facultati-
bus, quod qualitatum quæ in substantiis sunt proprieta-
te attractiones perficiantur. Idcirco purgantium medi-
camentorum, ubi fortè purgatione frustrātur, quædam
extra quàm quod noxam corpori nullam afferunt, etiam
alimentum homini præbēt. Alia uero in corruptionem,
ac uenenum uertuntur. Prorsum enim medicamentum
purgans uel cum uno saltem humorū, qui in corpore sunt
nostro, similitudinem obtinet. Non autē perpetuò permi
sta est uis uenenosa: quamobrem nec perpetuò, licet non
purget, incommodabit, uerum coctionem accipiet, talém
que producet humorem, qualem trahere natum erat. Et
rursus capite sequenti subiicit: ἔστι δὲ ὁ λό-
γος καὶ τούτῳ καὶ τα καθαίροντα φάρμακα τοῖς
μὴ ἑλκομένοις χυμοῖς ὑπάρχειν οἰκεῖα, δρα-
στικώτερα δὲ πῶς εἶναι τὰ ἑλκοντα, καθάπερ
καὶ ἡ μαγνῆτις λίθος τοῦ σιδήρου. σιδηρίζει
μὲν γὰρ καὶ αὐτὴ, κἂν τοῖς τοῦ σιδήρου μετάλ-

λοις

λοις θιρίσκεται, καὶ δεινῶς αὐτοῖς προσέοικεν τὴν ἰδέαν· ἀλλ' ἰσχυροτέρα πῶς ἐστιν, ὡς ἕλκειν μᾶλλον ἢ ἕλκεσθαι. καὶ μὴν δὴ καὶ τὸ κνίκον ἐν ἀσελπισέου εἶναι φλεγματώδη, ὡς οὐ τῇ χροᾳ δηλοῦν σιν, ἀλλ' αὐτοῦ θερμότητος ἰσχυρότερος φλέγματος, ὡς ἕλκειν μᾶλλον ἢ ἕλκεσθαι. κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ὁ κνίδιος κόκκος, ἀλλ' ἐάν ποτε νικηθέν αὐτοῦ τὸ σώματος ἡμῶν (συμβαίνει δὲ κνίκῳ μὲν σωεχῶς οὕτως, καὶ κόκκῳ δὲ σὺ πάνυ τοι, δι' ἣν ἰσχὺν) ἀντὶ τοῦ καθαίρειν γίνεσθαι φοβῆ, καθάπερ ὁ ἑλλέβορος ὀρτύγων ἀεί. *quod eſt:* Ad *quod dogma ſequitur purgantia medicamẽta detrahen dis humoribus eſſe familiaria, uerũ quæ attrahũt, quodammodo eſſe efficaciora ualentioráque, ſicuti* Magnes *lapis ferro, quippe qui ad ferri naturam accedat, inque ferri metallis reperiatur, eique magnopere ſpecie perſimilis ſit, uerũ fortior eſt quodammodo, ut attrahere ſit aptior, quàm attrahi. Quin nec* Cnicũ *quoque à pituitæ natura alienum eſſe diffidendum eſt, uti colore ſuo præ ſe fert: ſed tamen calore ipſo quàm pituita ualentior eſt, ut trahere q̃ trahi magis par ſit. Ad eundem modũ granũ* Cnidium, *ſi quando fortè à corpore noſtro uincatur (id quod aſsidue* Cnico *uſu uenit, rarius autẽ grano* Cnidio, *nimirum ob robur) iuice purgationis alimentũ efficitur, uelut ueratrum ſemper* Coturnicibus. *Quibus uerbis argumentum etiam quod ſubobſcure innuere uidetur* Meſue diluitur, *quod eiuſmodi eſt: Si ſimilitudo in cauſa eſſet cur medicamentum humorem attraheret, tũc perinde humor traheret medicamentũ, quemadmodum hocipſum humorem. Quamobrem nanque humor medi-*

Quare humor, quandoquidem similis medicamentum non trahat.

dicamentum non trahit, cauſam eſſe Galenus ait, quia medicamenta humoribus efficaciora ſunt, adeóque trahunt, & non attrahuntur. Quid multis opus? firma ſtat ueterum ſententia, quod medicamenta purgantia attrahendis humoribus ſimilia ſint: diſſimilia enim ſi eſſent, tum eoſdem potius repellerent, atque à ſeipſis quàm lõgiſſime fugarent, q̃ ad ſe traherent: cuius tamen contrarium quotidiana nos, rerum magiſtra, experiẽtia docet. Sed hic iterum oblectatur Montuus, atque pro ſua in rebus Dialecticis acrimonia ita ratiocinatur: Si ſimilitudo cauſa eſſet quare purgatorium medicamẽtum humorem traheret, ferrum, ut inquit Auicenna 4. primi, certe ferrum attraheret, quando illi dominaretur, & aurum itidem aurum traheret, ubi ſua quantitate illi præualeret. Cui obiectioni non eſt cur reſpondeamus, quandoquidem Galenus loco iam citato illam funditus explodat, ſic ſcribens: ἀλλ' ἐπεὶ διὰ χὴ τὰς ὁλκὰς ταῖς τῶ ὄσιῶν ὁμοιότησιν ἐλλείξαμεν γίγνεσθαι (διὰ ὀλίγων γὰρ πολλάκις ὡς οἷ τε καθάρσεσιν ὁλκὴ τῶ οἰκείων τοῖς καθαίρουσι φαρμάκοις ἐσὶν, οὐ πάντων ὁμοῦ τῶν χυμῶν ἀλλοίωσις) ἀναγκαῖον ὁμοιότητά τινα τῆς οὐσίας ὑπάρχειν ἀμφοτέροις, τῆ τε τοῦ καθαίροντος, καὶ τῆ τῶ καθαιρομένου· ἐπεὶ δίνιν γὲ καθαιρόμενόν δὲι φλέγμα, πάντως διὰ που χὴ τὸ ἔλκον ἀνάγκη φλεγματῶδες ὑπάρχειν. φλεγματῶδες δ' εἶπον χρῆναι ὑπάρχειν τὸ ἕλκον, ἐπεὶ ἀνάλογον αὐτὸ φλέγμα. καὶ γὰρ ὁμοιότητα τοῖς οὐσίαις ὑπάρχειν ἔφαμεν, οὐ ταυτότητα, τοῦ ἀνάλογόν τι ἄτοπον, οὔτε σίδηρος σίδηρον, οὔτε σὰρξ ἕλκει

Montui argumenta confutantur.

Similitudinem nõ identitatẽ ſubſtãtiis ineſſe oportere.

χρηα. ἀλλ' ἥμεν σιδηρίτις λίθος ἡ σίδηρον, ἢ ὑ σὰρξ ἡ αἷμα. Διαφέρει γὰρ ὅιμαι ἡ ταὐτὸ κὴ ἡ ὅμοιον. φλέγμα μὲν γὰρ φλέγματι ταὐτὸν, καὶ ἰνίκος ἰνίκῳ, φλέγματι ὑ ὅμοιον ἰνίκος, ὁμὴν ταυτόν γε. id eſt: Poſteaquã attractiones ſubſtãtiarum fieri ſimilitudine oſtendimus (demonſtratũ enim ſubinde eſt, in purgationibus attractionẽ eſſe eorum quæ purgantibus medicamentis ſimilia, haud uero omnium ſimul ſuccorum alterationem) ſimilitudinem ineſſe quandam utriſquẽ ſubſtantiis, et eius uidelicet quod purgat, & eius quod purgatur, neceſſe eſt. Porrò quũ quod purgatur pituita eſt, quod trahit, pituitoſum ſit oportet. Pituitoſum autem eſſe oportere quod trahit diximus, non autẽ planè pituitam. Etenim ſimilitudinem ineſſe ſubſtãtiis diximus, non identitatem: contrarium enim in uniuerſum. Nam neque ferrum attrahit ferrum, neque caro carnem, ſed lapis ſideritis ferrũ, caro ſanguinem. Differunt enim, mea quidem ſententia, idem & ſimile. Quippe pituitæ pituita eadem eſt, & cnicus cnico: ſimilis autẽ pituitæ cnicus, non tamen idem. Proinde ad Montui rationem nõ ſequitur, quod ferrum traheret ferrum, quia ferrum non tantum ſimile, ſed & idem ferro eſt. Quod uero deinceps ait Montuus mendicamentũ purgans non attrahere humorem, quod huic ſecũdum manifeſtã qualitatem ſimile ſit, planè ridiculum eſt: quis enim eſt qui neſciat idipſum de manifeſtis qualitatibus non eſſe intelligendũ? quì enim ita fieret ut Cnici ſemẽ, quod tertii eſt ordinis calefacientium, pituitã quæ frigida exiſtit, attraheret? Quare non opus erat cur Paulum Aeginetã in teſtem aſciſceret. Mentitur uero inſigniter, quod Meſuen Hippocrati & Gal. non diſſentire ait, cũ conſtet Meſuen

Medicamentum purgans non per manifeſtas qualitates attrahit.

simpliciter negare, nullo habito ad occultas aut manifestas qualitates respectu, medicamentum purgans humoribus attrahẽdis esse simile. Atqui bonus senex instar sui magistri Auicennæ, à quo medicinam edoctus est, simul calidum & frigidum spirare solet: iam enim similes humores medicamentis purgantibus, iam autem dissimiles esse fatetur. Hinc post multa quibus præter necessitatem occultam proprietatem ostẽdere conatur: ita colligit: Omnis actio fit à contrario, ut declarat Aristoteles primo de generatione & corruptione: Humoris autẽ attractio à solutiua medicina actio est, igitur attractio illorum à contrario, ac consequenter à dissimili fit. Quæ argumentandi ratio q̃ pulchre procedat, quisque mediocriter saltem eruditus intelligere potest. Nam hac ratione colligere licebit, nullam inter id quod nutritur & alimentum ipsum, esse similitudinem: quod omnium falsissimum est, quemadmodum ex libro tertio de temperamentis Galeni liquet, ubi in hunc modum scribit: τὸ ζῴων ἕκαστον οἰκείας βέφει τροφῆς, οἰκεῖα δ' ἐστὶν ἑκάστῳ ξωφὴ πᾶν ὅτι ἂν ἐξομοιωθῆναι δυνατὸν τῷ βεφομένῳ σώματι. χρὴ γὰρ ὅλως τὸ θρέψον τὸ βέφομενον, ὅλῃ τῇ τοῦ βεφομένου φύσει κοινωνίαν τινὰ καὶ ὁμοιότητα κεχθῆναι. *quod est: Omne animal cõueniẽte sibi nutritur alimento, cõueniens autem cuique alimẽtũ est, quicquid assimilari corpori quod nutritur, potest. Oportet igitur toti nutrientis substantiæ, cum tota nutrienti natura communio aliqua, similitudóq; sit.* Proinde sic colligamus: *Omnis actio fit à contrario: alimenti autẽ in nutritione attractio est actio: igitur alimentorum attractio fit à contrario. quod omniũ falsissimum est, attractio enim alimẽtorũ non à cõtrario, sed simili fit: est enim, ut diximus,*

Non omnis actio fit à cõtrario.

Attractio alimentorum à simili.

diximus, inter alimentũ, & id quod alitur, alimentũq; ad ſe trahit, ſimilitudo quædam, ueluti ſuprà etiam ex Hippocratis cõparatione de ſeminibus & plantis monſtrauimus. Quid itaque ad Ariſtotelis, quo Montuus utitur, dictum reſpondeamus? hoc nimirum, Montuum hoc loci abuſum eſſe tanti philoſophi teſtimonio, neque enim ille unquam dixiſſe offenditur, etiamſi totum illũ περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς *librum perluſtres, omnẽ actionẽ à contrario fieri. Et ut rem penitus habeant ſtudioſi, in ca. 7. eius libri Ariſtot. duas ueterũ recenſet ſententias, quarũ prima dicit,* ὡς τὸ μὴ ὅμοιον ποιεῖν τὸ ὁμοίου πᾶν ἀπαθὲς ὄν, *hoc eſt, q̃ nullũ ſimile à ſimili quicquã patitur. Altera Democriti exiſtens contrariũ planè ſtatuit, nẽpe* ὅμοιον εἶναι τὸ τε ποιοῦν καὶ πάσχον, *id eſt, tũ agens tũ patiẽs ſimilia eſſe, atque adeò una ſecta actionẽ à cõtrario, altera autẽ à ſimili fieri dixit. Vtraſq; autẽ improbat Ariſtot. tanquã ueritati non ſatis conſonas, cum ea quæ agunt & patiuntur talia exiſtere oporteat, ut quodãmodo ſimilia, & quodãmodo diſſimilia et contraria ſint. Ita Cnicus agit in pituitã, hãc ſcilicet attrahens, quod huic partim ſimilis, partim diſſimilis exiſtat. Similis quippe ſecundũ ſubſtantiam, quia pituitoſus eſt: diſſimilis autem ſecũdum qualitatem, eo quod pituita frigida, Cnicus autẽ calidus ſit. Errat itaque Mõtuus quod ſimpliciter omnem actionẽ à contrario fieri putat, cum hanc ſententiã Ariſtoteles ut à ueritate alienã penitus impugnet. Proinde ipſe fallitur, Ariſtot. nõ ꝓbe intelligẽs potius, q̃ Manardus aut ego, qui ita Ga. dei benignitate callemus, ut Mõtuo in hoc ꝓbe tractando præceptores eſſe non detrectaremus. Reliqua quæ producit,* οὐδὲν πρὸς διάνυσιν, *ob id nihil neceſſe eſt, ut illa diluamus. Nos hic ſimplicium medicamentorũ paradoxis*

Ariſtotelis dictũ vt intelligendum.

colophonem imponemus, quod alibi fortè de iis multa dicturi simus, & quod facile quisque ad illorũ exemplum reliqua etiã suo Marte scrutari possit, atque cõposita aliquot, in quibus à uulgi sentẽtia dissentimus, attingemus.

Theriacam, cuius vix hodieverum extat nomen, eos quos veteres pollicentur effectus nostro sæculo nõ præstare, quod multa huius cõfectionẽ cõstituentia, nedũ à pharmacopolis, sed à medicis etiam ignorentur.

CAPVT XLII.

Theriaca vnde dicta.

NEmo est qui nesciat hodie nobilissimã illam Andromachi antidotum, corrupto passim nomine Thiriacã, à Thiro nimirum serpente Arabibus nominato dici, cũ Theriaca rectius diceretur, ita enim ueteres nominandam esse uoluerunt, Galeno in libro de Theriaca ad Pisonẽ teste: οὐχ ὅτι πρὸς τὰ ἀπ' αὐτῶν δηγματα ἁρμόζῃ καλῶς, ἀλλ' ὅλῳ τῷ θηρίῳ λοιπὸν ἐν τῇ συνθυασίᾳ μιγνυμένας ἔχῃ. id est, non solum quod ferarum morsibus probe conueniat, sed etiam quod feræ ipsæ deinceps in cõfectura misceãtur. Cuius certe miri à ueteribus tradũtur effectus. ut uidere licet apud Galenum in libris de Theriaca ad Pisonem & Pamphilianum, ita ut uix morbus fuerit cui non commode adaptari potuerit. Atque hinc factum ut γαλήνη etiam Græcis dicta sit, non sanè à Galeno medico, ut Nicolaus nugatur, sed à tranquillitate quam ægrotis afferre solet. Testis Andromachus qui ita scribit:

Miri apud veteres Theriacæ effectus.

Theriaca cur Galene dicta.

ἱλαρὴν μὲν ἐπικλέουσι γαλήνην,
θῆλυ, ἢ κυανέων οὐκ ὄκτω λιμένων. id est:
Dicitur hæc Graiis hilare, simul Eudios, atq; Galene.

Quæ

Quæ uerba Gal. explicat deinceps, in eam ſententiã ſcribẽs: γαλήνλω οὖν αὐτὴν ἐν τοῖς προκειμένοις ἔτεσιν ὁ Ἀνδρόμαχος διὰ τοῦτο οἶμαι κέκληκεν, ἐπειδὴ ὥσπερ ἔνιος τοῦ κατὰ τὰ πάθη χειμῶνος, καθάπερ γὰρ γαλήνλω τὴν ὑγείαν τοῖς σώμασιν ἐργάζεται. quod eſt: Galenen itaque ipſam in propoſitis uerſibus Andromachus arbitror ideo uocauit, quoniã ceu ex quadã affectuũ tempeſtate tranquillitatem quandam, ipſam nempe ſanitatem corporibus conciliat. Amiſiſſe autem noſtra tempeſtate priſtinos effectus iam dictã antidotum nihil mirum, multa enim ſunt ad compoſitionem eius neceſſaria medicamenta, quæ penitus ad nos nõ afferuntur, uel ſi afferũtur aut adulterina, aut planè nedum medicis, ſed & ſeplaſiariis ipſis incognita ſunt. Nã ut à uipera initium ſumamus, quis eſt Arabum ac iuniorum decretis hodie addictus, qui illam agnoſcat? tam uaria enim imò inconſtantia de hac ipſa produnt, ut nemo ſit qui certi quidpiam ex illis uenari queat, quemadmodum uidere licet apud Leonicenum in libro de Dipſade & aliis ſerpentibus. Item in libro de Thiro ſeu Vipera. Eſt itaque Vipera ſerpẽtis genus quod Græcis, ἔχις δίνα, Arabibus Thirus, nominatur. Arabes autem nomen generis ſpeciei tribuerũt: cum enim uipera θηρός, hoc eſt, feræ ſpecies ſit, illi tamẽ pro Therio, corrupto & ex Græcorum lingua detorto uocabulo, Thirum dixerũt. Quod uero Thirus Arabum ab Echidna Græcorũ Latinorúmque uipera nihil differat, unus Serapion docet: quæcunque enim is cap. 448. ſui de ſimplicium temperamentis libri de Thiri carne ex Galeni & Dioſcor. ſententia ſcribit, hæc omnia de Vipera dicta eſſe utrorumque ſcripta conferens manifeſte comperiet. Proinde uehementer er-

Theriaca hodie priſtinos effectus amiſit.

Viperam Arabes nõ ſatis cognitã habuere.

Vipera quid.

Thirus à vipera nõ differt.

rant

rant qui Thirum *aliud à* Vipera *animal eſſe credunt, cũ in nomine tãtum, nulla autem re ipſa ſit diuerſitas.* Hinc Trochiſci *ſiue paſtilli é* Thiro *à* Trochiſcis *è uipera nihil differunt.* Eſt *autem uiperarum in* Italia *magna copia, uulgóque dicitur* Maraſſus, *nomenclatura nec barbara, nec citra rationem excogitata.* Quippe *à* Marſorũ *populis nomine ducto, qui id genus ſerpentis olim maxime conſectabantur, circumferebántque.* Teſtis *eius rei, ne quis nullo autore confictum putet,* Aulus Gellius *libro noct. attì. 16. cap. 11. in hunc modũ ſcribens:* Gens *in* Italia Marſorum *orta fertur à* Circes *filio* Marſo; *propterea* Marſis *hominibus, quorum dũtaxat familiæ cum externis cognationibus nõdum etiam permiſtæ corruptæq; ſunt, ui quidam genitali datum, ut ſerpentium uirulentorum domitores ſint, & incantationibus herbarúmque ſuccis faciãt medelarum miracula.* Gellio *ſubſcribit* Plinius *libro ſeptimo capite ſecundo* Marſos *itidem à* Circes *filio ortos eſſe, & naturalem illis uim quandam contra ſerpentes ineſſe dicens.* Et Virgilius *libro* Aeneid. 7. *ſic ſcribens:*

Viperarũ in Italia *magna copia.*

> *Quin & Marrubia uenit de gente ſacerdos,*
> *Fronde ſuper galeam, & fœlici comptus oliua,*
> *Archippi regis iuſſu fortiſſimus Vmbro,*
> *Vipereo generi & grauiter ſpirantibus hydris,*
> *Spargere qui ſomnos, cantúque manúq; ſolebat,*
> *Mulcebatq; iras, & morſus arte leuabat.*

Syllius *quoq; Italicus li. 8. eadẽ de Marſis cãtat, ita dicẽs:*

> *Hæ bellare acres norant, ac Marſica pubes,*
> *Et bellare manu, & Chelydris cantare ſoporem,*
> *Vipereumq; herbis hebetare & carmine dentem.*

Idem denique teſtatur Galenus *libro* 11. *de ſimplic. med. facult.*

facult. qui ſe Marſos Romæ uiperas uenãtes interrogaſſe ſcribit, nũ quid haberẽt ſigni quo genus dipſadum & uiperarum diſcernerent. Marſos autem interrogauit, tãquam eius rei peritos, ac quotidie manibus uiperas tractantes. Inde diſcere poſſunt noſtræ ætatis medici, quanto hactenus fuerint in errore uerſati, qui Thirum ſeu Viperam ex terris admodum calentibus aridíſque, ex Aegypto nimirum & Arabia petierunt, quum tamen in Italia hunc haberent ſerpentem, multo peregrinis & Memphiticis meliorem. Hinc niſi ad Theriacorum orbiculorum ſeu paſtillorum cõfectionem ueram illam & genuinam uiperam adhibuerint, id quod hactenus factum eſſe uix crediderim, non eſt cur priſtinos illos effectus ſperare debeant. Sed fac ueram adhibitam eſſe uiperam, quot adhuc in Hedychroo magmate, quod ſic à coloris iucunditate ac hilaritate dictum eſt, ſunt medicamẽta ſimplicia, quæ à nemine fermè hodie agnoſcuntur? qualia ſunt Aſpalathus, Calamus aromaticus, Xylobalſamum, Phu, Cinamomum, Amomum, Caſia, Rhaponticum, Myrrha, & alia quædam, ita ut nec illorum ratione genuini effectus ſperari queant. Aſpalathum enim fruticem quotuſquiſque eſt qui agnoſcat? Hunc certe Auicenna in deſcriptione Trochiſcorum Alindaracon, ita enim Hedychroõ appellat, Darſiſahan nominat, quemadmodum & Serapion capite 26. de ſimplicium med. temperamentis facit, ut patebit conferenti caput hoc de Darſiſahan, cum cate Dioſcoridis de Aſpalatho. Nicolaus autẽ, apud quem ſumma atque præcipua noſtra tempeſtate in componendis medicaminibus, ſi Diis placet, fides eſt, trochiſcos Alindaracon, uocat trochiſcos diacoralli, magno nimirũ errore pro Aſpalatho Corallos ponens, cum nemo ſit qui neſciat

Hedychroon vnde dictum.

Aſpalathꝰ frutex hodie ignotus.

Nicolai error.

Trochiſci Alindaracon.

neſciat Aſpalathum longe à Corallis diuerſum eſſe. Variant & in pleriſq; aliis ab Hedychroi confectione prædicti Nicolai trochiſci, adeò ut ueræ Theriacæ adaptari non mereatur. Sunt qui Darſiſaham ſeu Aſphalatum, ex quorum numero Serapionis interpres exiſtit, arborẽ grati ſyluestris eſſe putarint, ita ut nihil mirum ſit in tanta Arabum autorum, eorundémque interpretum diuerſitate, non fuiſſe qui quid eſſet Aſpalathus intelligerent. Aſpalathus uero Dioſcoride, lib. 1. cap. 19. teſte, nihil aliud eſt quàm frutex lignoſus, multis ſpinis horrens, qui naſcitur in Iſtro, Niſyro, Syria, & Rhodo. Cæterùm Calamus aromaticus quem paſſim officinæ uenalem habẽt, non uidetur eſſe is quem Dioſcorides ac alij ueteres deſcribunt, nam ille radix potius quàm calamus eſſe appareret, ita ut cum Manardo credam Acori radicem eſſe. Huc accedit, quod notæ quas Dioſcorides illi tribuit, noſtro non conueniant: eſt enim, ut libro 1. cap. 18 ait, κιρρὸς, πυκνογόναλος, καὶ εἰς πολλὰς σκινδαλμὰς θραυόμενος, γέμων ἀραχνίων τὴν σύριγγα, ὑπόλυκος, οὐ δὲ τῇ δάμακα ἡδὺ γλίχερος, συπλινὸς, ὑπόδεμνος. hoc eſt, ruſſus, geniculatus, & in multas aſſulas fractus, fiſtulis aranearum plenus, albicans, in mandendo glutinoſus, adſtringens, & ſubacer: cũ noſter in multis diſcrepet. Nec Xylobalſamum quod in officinis proſtat, uerum eſt Xylobalſamum, quod Dioſcoride autore fuluum, odoratum, opobalſamum ſpirans exiſtit, cum noſtrum planè inodorum ſit. Phu denique quæ herba ſit hodie ignoratur, neque enim Valerianæ noſtræ per omnia apud Dioſcoridem Phu hiſtoria reſpondet. Phu nanque caulis quemadmodum Dioſcorides ſcribit, λεῖος καὶ ξυφερὸς, id eſt, læuis & tener molliſue exiſtit. Flores etiã

Calamus aromaticꝰ officinarũ non videtur eſſe genuinus.

Calami ueri notæ.

Xylobalſamum hodie uerum in officinis nõ proſtat

Phu nõ uidetur eſſe ualeriana

Narciſſi

Narciſſi floribus ſimiles. Valerianæ contrà caulis anguloſus, ac duritiem nonnullam præ ſe ferens, neque flores Narciſſo ſimiles. Cinamomum uerum ad nos non adferri, ante nos indicauit Manardus noſter libro ſuarũ epiſtolarum medicinalium ſexto, idipſum ex Galeni de Antidotis libris probans. Et Dioſcoridem expendenti facile animum ſubit ſuſpicio ex tot generibus Cinamomi non optimum ad nos inuehi. Neque mirum hodie Germanis hoc modo imponi, quum conſtet Galeni temporibus idipſum quoque factum eſſe, quemadmodum ipſe in libro de Theriaca ad Piſonẽ indicat. Quid multis opus eſt? ſi quis noſtrum Cinamomum cum eo quod bonitate alia omnia antecedit commiſerit, facile quod aſſerimus uerùm eſſe comperiet. Eſt autem præſtantißimum omnium Cinamomũ, Galeno loco iam citato teſte, τεφρῶδες τῇ χρόᾳ, ψάυυ τῇ ὀδμῇ κάλλιστόν τε καὶ ἡδιστον, καὶ τῇ γεύσει δεινὸν, καὶ δηκτικόν λίαν, καὶ δριμασώμενον τὴν γαυλίζειν δοκεῖ· quod eſt. Cinerium colore, odore longe optimum ſuauißimúmque, & guſtu acre, & admodum mordax, manſúmque rutam præ ſe ferre uidetur. Quæ quomodo noſtro Cinamomo quadrare in uniuerſum poſſint non uideo, nihil enim minus quàm rutæ odorem cõmãducatum refert. Amomũ quod in officinis uẽditur, nõ arbitror eſſe quod Dioſcorid. deſcribit lib. 1. cap. 14. hoc enim λθνκὸν, ἢ ὑπόῤῥυθρον, βοτρυῶδες, βαρὺ, σφόδρα θυῶδες, δίκαι θυώδεος, καὶ δεινὸν, δάκνον τὴν γεῦσιν, ἀπλοῦν τὴν χρόαν, καὶ ὁ ποικίλον· id eſt, candidum, uel ſubrubrum, racemoſum, graue, odoratum uchementer, ſine carie, acre, guſtu mordens, ſimplici colore & minime uario. Noſtrũ è regione nec odòris argumento, nec alia ratione huic reſpondet. Caſiam uero qua

Cinamomũ uerum ad nos non affertur.

Cinamomũ quod præſtantiſſimum.

Amomum noſtrũ non uidetur eſſe genuinũ

Caſia lignea eſt

qua nunc officinæ utuntur non esse ueram quam Dioscorides *ac alij eius farinæ scriptores describunt, diximus paradoxo quinto. Monet uero* Galenus *in libro de* Theriaca ad Pisonẽ, *ut in hac diiudicanda soliciti simus: quod inexpertis frequenter imponere soleat, esse enim pseudocasiam, mirum quàm germanæ similem, sed odore minus, grato coarguitur.* Rhaponticum *ueterum ab eo quod hodie in usu habetur fuisse diuersum, paradoxo quarto ostendimus.* Myrrha *quam passim obtrudunt seplasiarij, non est uera & optima illa* Myrrha, *quæ ut* Dioscorides *refert libro* 1. *ca.* 75. *esse debet* λαδυρὰ, κὐφὴ, ὁμόχροος παντὸς ὄντος, καὶ ἡ ἐν τῷ θλασθῆναι, ἐνδοθεν, λθυκὰς, ὀνυχοειδεῖς, ἔχουσα δραφύσεις λείας, μικρὸ ϐωλός τε ἐπιπυρὰ, δὐώδης, δριμεῖα. *hoc est, fragilis, leuis, undique concolor, & quæ confracta internas quasi ungues candidas & læues diuisiones ostendat, minutis glebis, amara, odorata, & acris. Quibus notis ut nostra respondeat, uideant qui adulterinam esse nondum persuasum habẽt.* Hactenus *simplicia medicamenta* Hedychroi *cõfectionem ingredientia, quorum hodie exactã cognitionem non esse demonstrauimus, obiter attigimus, iam alia quædam, quæ scilicet* Theriaces *compositionem constituũt, prosequamur, quorum itidem ut prædictorum nostra ætate certa notitia nondum habetur.* Ea *sunt* Piper longum, Opobalsamum, Scordion, Nardus, Iuñci odorati flos, Dictamnus, Petroselinum macedonicum, Quinquefolij radix, Rubrica Lemnia, Thlaspis, *& alia multa quæ breuitatis gratia omittere placuit.*

Rhabarbarum nostrum ueterum diuersum.

Myrrha Seplasiariorum nõ genuina.

Piper longum ueru ad nos nõ asportatur.

Quod ad piper enim attinet longum, uix credibile est uerum ad nos asportari, quod in illo dolos fieri certum sit. Testis *eius rei* Galenus *est, qui ad* Pisonem *ita scribit:*

ἐνιὸς

εἰκὸς δέ σε κὴ τὴν ὧδε τὸ μακρὸν πέπερι γίγνο-
μένῳ πανουργίαν μὴ ἀγνοεῖν· ἀναπλάσσοντες
γάρ τινες αὐτὸ ἴσον τῷ ἀληθεῖ ἔχοντα μῆκος, κὴ
σμίκτοντες αὐτῷ τὸ πυρέθρε, ἢ τὸ νάπυος ὀλίγον
οὕτω τῷ δακτύλῳ τὸ γεύσεως πλανῶσι τὸ γευό-
μενον. *quod eſt: In pipere oblongo dolos fieri te ignora-*
re haud eſt ueriſimile. Siquidem nonnulli adulterantes
ipſum æqualem cum germano longitudinem habens, py-
rethri uel ſinapi modico indito, ita guſtus mordacitate
guſtantem fallunt. Quod ſi utique Galeni temporibus ſic
adulterari piper longum contigit, quid mirum ſi hodie in
tanta mercatorum copia, ac inſatiabili auri ſimiliter ac-
cidat? Opobalſamum *certe ad nos non affertur, uel ſi af-* Opobalſa-
fertur, ſyncerum non eſt, multis enim modis Dioſcoride *mum ad*
teſte adulteratur. Argumẽto eſt quod is qui ad nos aſpor- nos non af-
tatur, colore, odore, & ſubſtantia longe à uero diſtat, fertur.
qui πρόσφατος, τῇ ὀσμῇ βύθνος, καὶ εἰλικρινὴς,
κὴ μὴ παροξίζων, ὑδαλίζος, λεῖος, σύφων κὴ δάκ-
νων μεξίως τὴν γλῶσσαν. *id eſt: Recens eſt, odore firmo*
& ſyncero, non ad acorem uergens, citiſſime pene-
trans, læuis, adſtringens, & modice linguam mordens.
Quid multa? ſi opobalſamum germanum Theriaces *con-*
fectioni adhiberetur, certe totius antidoti precium præ-
uerteret. Duodecim *enim drachmas, præter id quod in*
Hedychroi *confectionem inditur, tota* Andromachi *com-*
poſitio recipit. Scordion *qui agnoſcat neminem eſſe hodie* Scordion
credo: neque enim eſt allium ſylueſtre, ut quidam non nemo ho-
ſine magno errore exiſtimant. Habet autem is error in- die agno-
de originem. Σκόροδον Græcis Allium *ſignificat, hinc* ſcit.
σκόροδιον *allium ſylueſtre eſſe putabãt, idque non modo*

in

in Theriacam, ſed in plures quoque alias compoſitiones adhibebant. Inde factum ut non ſolum herbã ipſam Scordion dictam amiſerint, ſed & uocis ipſius ſignificatum, huius loco allium ſyluestre nominis ſimilitudine decepti accipientes, cum tamen Allium ſyluestre, quod alio nomine ὀφιόσκορδον, hoc eſt, Anguinum allium uocatur, à Scordio herba planè diuerſum ſit. Et mirum certe eſt cum Scordion folio Trixaginis ſeu Chamædryos, nõ Allij deſcriptum legerint, cur in eum errorem imprudẽtes ceciderint. Scordion nanque hunc in modum Dioſcorides libro 3. cap. 117. deſcribit: σκόρδιον φύεται ἐν ὀρεινοῖς τόποις καὶ ἑλώδεσι, φύλλα ἔχον ἐοικότα χαμαίδρυϊ, μείζονα δὲ καὶ ἔτι μᾶλλον τὴν περιφέρειαν, ποσῶς τῇ ὀσμῇ σκορδίζοντα, συμπλοκὰς δὲ, καὶ ἔμπυρα κατὰ τὴν γονύσιν. καυλία δὲ καὶ τετράγωνα, ἀφ' ὧν ἄνθος ὑπέρυθρον. hoc eſt: Scordiõ in montanis locis & paluſtribus naſcitur, folia Chamædryos ſeu Trixaginis habens, maiora tamẽ, nec ſic in ambitu diuiſa. Allium aliquo modo redolentia, adſtringentia, & guſtu amara. Caules quadrangulos, in quibus flos ſubrubeſcens. Mira autem huius contra uenena uis eſt, ſordidáque uulnera purgat, ita ut Galeno libro primo de antidotis teſte, γέγραπται ὑπὸ λυκομήδους ἀξιολόγων πολέμων νεκρῶν κατάφωρα ἡμέραις πλείοσι γενομένων, ὅσα τῶν σωμάτων ἀπὸ σκορδίου κατὰ τύχην ἐκράθη, πολὺ τῶν ἄλλων ἀσηπτότερα διαμεῖναι, καὶ μᾶλλον αὐτῶν ἐκεῖνα τὰ μόρια τῶν σωμάτων ὅσα ἅπαξ ἔφαγε τὸ σκόρδιον. id eſt: à fide dignis autoribus proditum ſit corpora eorũ, qui in prælio ceciderant, diúque inſepulti iacebant, quæcunque

Allium ſyluestre à Scordio differt.

Scordij deſcriptio.

cunque fors tulit ut ſupra Scordion decumberent, diutius incorrupta putredinique minus obnoxia manſiſſe, ſecundum eas præſertim partes quæ herbam ipſam attigerant. Nardi ſpica nos carere manifeſtißimum exiſtit, nam quam paßim hodie officinæ habent, ea inodora eſt, cum uera perquam odorata ſit, & Cyperum redoleat. Proinde quum ea quæ ad nos uehitur ſit odoris ualde ingrati, fieri non poteſt, ut uera ſpica eſſe queat. Ita & Iunci odorati nos flore deſtitutos eſſe quis nõ uidet, qui Squinantum, ſic enim barbari Schœnum nominant, in officinis uenale propius contempletur? feſtucas potius quàm flores dixerit, nulla penitus odoris ſuauitate præditas, ita ut nomen ſaltem odorati iunci ſatis indicet rem diuerſam eſſe quod officinæ Squinantũ appellant. Dictamno porrò uera nos hactenus caruiſſe uel inde ſatis liquet, quod ea herba quæ noſtra ætate hoc nomine inſignita fuit, & flores & ſemen producat, cum germana Dictamnus his planè careat. Teſtis eſt Dioſcorides, qui lib. 3. cap. 33. de ea ita ſcribit: δίκταμνος πόα ἐστὶ κρητικὴ, δασεῖα, λεία, ὁμοία γλήχωνι, μείζω ἢ κὰ γναφαλοειδῆ· τὰ φύλλα ἔχει, κὰ ἐρυώδη λευκὰ ἐπὶ φυσιμ. ὅτε ἢ ἄνθος ὅτε καρπὸν φέρει. quod eſt: Dictamnus Cretenſis herba eſt, acris, læuis, Pulegio ſimilis, maioribus tamen foliis, tomẽtoſis, & lanugine quadam obductis. Neque florem, neque ſemen profert. Dioſcoridi ſubſcribit Plinius lib. 25. cap. 8. in hunc modum ſcribens: Dictamnum oſtendere, ut indicauimus, uulneratæ eo ſtatim decidentibus telis. Non eſt alibi quàm in Creta, ramis prætenue, pulegio ſimile, feruens & acre guſtu: foliis tantum utuntur. Flos nullus ei eſt, aut ſemen, aut caulis: radix tenuis & ſuperuacua. Denique Dictamnum in

Nardi ſpica carere.

Iunci odorati flore deſtituti ſumus.

Dictamnum uera caruimus.

Dictamnus

UNIVERSIDAD CENTRAL

In Creta tantum nasci. Creta tantum nasci præter Plinium Vergilius quoq; 12. Aeneid. ita canens indicat:

Tum Venus indigno nati concussa dolore,
Dictamnum genitrix Cretæa carpit ab Ida,
Puberibus caulem foliis, & flore comantem
Purpureo: non illa feris incognita capris
Gramina, cum tergo uolucres hæsere sagittæ.

Dictamnus vera flore & semine caret. Cum itaque ex ueterum testimoniis uera dictamnus tam flore quam semine careat, nostra hæc uulgaris pseudodictamnus sit, utpote istis maxime abundans, oportet. Et cũ in Creta tantum nascatur, fieri non potest ut passim in Germania producatur. Veram tamẽ Dictamnum me uidisse apud pharmacopolam Georgium Ellingerum puto, cuius equidem folia multa lanugine obducta erant. Præterea Petroselini semen quod miscendum Theriacæ iußit Andromachus, non est id quod passim in hortis nascitur, & nusquam non uenale habetur, sed quod in Macedonia præruptis locis prouenit, quod Dioscoride teste lib. 3. cap. 71. σπέρμα ἔχει ὁποιὸς ἄμμι, θυωδέστερον δὲ καὶ δριμύ, καὶ ἀρωματίζον. hoc est: Semen habet ammi simile, odoratius tamen, acre, & aroma olens. Quinquefolij radicẽ nemo est qui hodie certo sese scire dicere possit: nam quæ passim apud nos in uiis & stratis nascitur foliis quinque, non est Pentaphyllon uerum: etsi enim folia respõdeant descriptioni ueterum, cætera tamẽ omnia repugnant. Quare si Tormentilla hodie dicta nõ fuerit, quæ sit scire non possum. Lemnia rubrica, quam hodie terram sigillatam uocant, quæ in officinis iam habetur, nec facie nec uiribus germanæ æqualis existit: illa enim alba quædam terra esse apparet, cum hæc rubra sit, quod ex colle in Lẽno, Galeno teste, qui totus colore fuluo est, accipiatur,

Petroselinum verũ non habemus.

cipiatur, unde & Lemnia rubrica appellata est. Lemnia siquidem quod ex Lemno insula comportetur, dici cœpit. Animaduertendum uero rubricam Lemniam alio nomine etiam dici terram Lemniam, aut sigillum Lemnium, id quod nono de simpl. medic. facul. libro Gal. iis uerbis docet: τοιοῦτόν γάρ τι καὶ κατὰ τὴν λημνίαν γίνεσθαι γῆν, ἣν μέλαν ὀνομάζουσιν ἔνιοι λημνίαν, καὶ τινες ἄλλοι σφραγῖδα λημνίαν, διὰ τὴν ἐπιβαλλομένην αὐτῇ σφραγῖδα τῆς ἀρτέμιδος ἰδέαν. *quod est: Tale quiddam & in Lemnia terra fit, quam cognominant quidam rubricã Lemniam, & alij quidam sigillum Lemnium, ob impressum uidelicet illi sigillum Dianæ sacrũ. Adeò ut commentitium planè sit quod scribit Dioscorides libro quinto capite 67. Lemniam terrã caprino sanguini permistam incolas cogi in pastillos, & imagine cæ præ signare. Quem errorem etiam Galenus cum aliarum rerum ad medicinæ usum necessariarum, tum huius præsertim terræ diligentissimus uestigator, libro iam citato iis uerbis explodit: Cæterùm quum & apud Dioscoridem & alios quosdam scriptum legissem, Lemniæ terræ hircinum misceri sanguinem, atque ex luto quod ea mistione conficiebatur, sacerdotem Lemnia sigillatũ conformare, tum consignare, cupiebam profectò, & ipse mistionis modum inspicere atque symmetriam. Itaque quemadmodum in Cyprum nauigaueram uidendorum quæ in ea sunt metallorum gratia, & in cauam Syriam Palæstinæ partem profectus fueram, bituminis & aliorum quorundam inspiciendorum causa, ita nec in Lemnum enauigare piguit, ut quantum sanguinis terræ admisceretur conspicerem. Nam quum iterum Romam pedestri peterem itinere per Thraciam & Macedoniã,*

Lẽnia rubrica non est germana.

Sigillũ Lemnium.

Dioscoridis in terra Lemniæ erratum.

prius à Troade Alexandræa in Lemnum adnauigaui, nactus illic nauem quæ ad Theſſalonicam curſum deſtinabat. Conueniebam autem cum nauclero, ut in curſu Lemno appelleret. Et ſanè ille præſtitit, ſed non ad eam ciuitatem ad quam oportebat. Antea enim neſciuerã duas eſſe in inſula ciuitates, ſed credebam, ut Samus, Chius, Cos, Andrus, Tenus, & omnes adeò quæ in Aegæo ſunt mari, unam duntaxat ciuitatẽ habent toti inſulæ cognominem, ita & Lemnum nominis ſui unam habere ciuitatem. Porrò ut ex naui deſcenderã, intellexi ciuitati nomen eſſe Myrinæ: nec in regione ciuitatis illius aut Philoctetis templum eſſe, aut ſacrum Neptuni collem, ſed in altera quæ uocaretur Hephæſtias: nec ciuitatẽ eam Myrinæ eſſe propinquam. Quúmque me nauclerus expectare non poſſet, diſtuli, ut quum Roma in Aſiam redirem, tũc Hephæſtiada uiſerẽ: id quod feci prout ſperauerã et propoſuerã. Nã ubi ex Italia in Macedoniã traieciſſem, eámq; penè totã pedeſtri itinere pertranſiiſſem, peruenisſémque Philippos, quæ ciuitas eſt finitima Thraciæ, inde ad mare deſcendi, quod proximum aberat centum uiginti ſtadiis: primúmque Thaſon tranſmiſi, diſtantem plus minus ducentis ſtadiis: atque illinc in Lemnum ſeptingentis, ac rurſum fermè ſeptingẽtis in Alexãdræam Troada traieci. Ac proinde ſanè ex induſtria tum de nauigatione, tum de ſtadiis adſcripſi, ut ſi quem eadem quæ me caperet Hephæſtiada uiſendi cupiditas, cognito eius ſitu, ſic nauigationem inſtitueret. In tota nanque inſula Lemno orientem ſpectat Hephæſtias, occidentẽ uero Myrina. Et quod à poeta dictum de Vulcano eſt, qui Græce dicitur Ἥφαιστος, Decidit in Lemnum, propter collis naturam occaſionem ſumpſiſſe fabulæ crediderim. Apparet enim

enim combuſto ſimillimus tum colore ipſo, tũ etiam quia nihil in eo naſcitur. In hunc itaque collem ſacerdos quo tempore ego ad inſulam acceſſeram, egreſſa, certo quodã tritici hordeíque numero in terram conjecto, aliiſq; quibuſdam pro religione patria perpetratis, plauſtrum totum terra impleuit, atque ubi in urbem conuexiſſet, quo dixi modo, illas fama hominum adeò celebratas Lemnias ſphragidas præparabat. Viſum ergo mihi erat percontari, nunquid unquam antea hircinum ſanguinem huic miſceri ſolitũ memoriæ proditum accepiſſent. Quo audito omnes in riſum ſoluti ſunt, nec ij ſanè quiuis ex uulgo, ſed uiri oppido quàm eruditi cum in aliis, tũ præcipue in uniuerſa patriæ hiſtoria. Hactenus Galeni uerba recẽſuimus, quæ ideo prolixius tractanda duxi, ut inde noſtræ ætatis medici, Galeni in iis rebus quæ ad medicum neceſſaria erant uſum exquiſitam diligentiã agno ſcerent, quo & ipſi in iis rebus ueſtigandis, pari opera ac ſtudio uti uelint, nec perpetuò, ut hactenus fecerunt, illas ipſas negligere, & Andabatarum more clauſis oculis pugnare. Confectionem porrò terræ Lemniæ Galenus hoc modo fieri tradit. Terram hanc ſacerdos cum patrio quodam honore ſumens, haud mactatis animalibus, ſed tritico atque hordeo piamenti gratia terræ redditis, in urbem comportat: quam deinde aqua maceratam, atque in lutum redactam, ubi ualenter conturbauit, paulúmque inde quieſcere ſiuit, aquam quæ ſupernatat aufert, & mox quod ſub ea eſt lutum tollit, ac reliquũ duntaxat quod ad imum ſubſedit, lapidoſum ſcilicet & arenoſum, relinquit ut inutile ac ſuperuacaneum. Porrò lutum illud pingue uſque eò deſiccat, dum mollis ceræ conſiſtentiam accipiat, huiúſque acceptis exiguis particulis,

Confectio terræ Lemniæ.

Morbus.

ſacrum Dianæ ſignum imprimit, ac poſtea rurſum in umbra ſiccandum reponit, donec omnem planè humiditatem amittat, fiátque illud medicis omnibus cognitũ medicamen Lemnium ſigillum. Sic enim quidam illam cognominant ob impreſſum illi ſigillum: ceu etiam nonnulli ob colorem Lemniam rubricam appellitant. Non prætereũdum eſt & hoc quod libro primo de antidotis ſcribit Galenus: καλεῖται αὐτὴ ἄμεινον ὁ μίλτος, ἀλλὰ γῆ. ἔστι γὰρ ἡ ληνία μίλτος ἐν τῇ μίλτῳ γινομένη πρὸς ἄλλας χρείας ἐστὶ πλείους, ὁμὴ εἰς ἃς ἡ καλουμένη ληνία σφραγίς. hoc eſt: Præſtat ipſam uocare nõ rubricam, ſed terram: eſt enim Lemnia quædam rubrica in Milto nata, ad alios uſus, quàm ad quos Lemnium ſigillum, accommodata. Rubricam hanc Dioſcorides μίλτον σινωπικὴν uocat, à Lemnia ſiquidẽ, quæ terra potius dicitur, hoc modo diſtinguens. Thlaſpin poſtremo noſtro æuo penitus ignorari puto, quamuis Manardus noſter libro ſuarum epiſtolarum medicinaliũ ſexto, apud Ioannem Auguſtum Laurienſem Epiſcopum à ſe uiſam herbam illam ſcribat, notis quas illi Dioſcorides lib. 2. cap. 142. tribuit pulchre reſpondentem. Hæ autem, ut & alij obſeruare hanc plantam poſſint, eiuſmodi ſunt: βοτάνη ὀλίγη σὺν τοῖς φύλλοις ὡς δακτύλου μῆκος, ὡσαύτως ὑπὸ γῆς, ἀμφοτέρωθεν, ὁλοσχίδεσιν, καὶ λόγῳ λεπτῷ ἀνίσοις, διαφανῆ, ἀποφυάδας ὀλίγας ἔχοντα, καὶ πολὺ ὅλον αὐτοῦ καρπὸς ὑπόλατυς ἐξ ἄκρου, ἐν τῷ σπερμάτιον ἐμφερὲς καρδάμῳ διπλοῦν διπλοῦς, οἷον εἰ ἐντεθλασμένον, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα ἔσχηκεν. ἄνθος ὑπόλευκον. ἐν ὀλίγοις καὶ τοίχοις καὶ ὑπὸ θερινῶν φυόμενον.

Terra potius quàm rubrica Lemnia dicẽda.

Thlaſpi hodie penitus ignoratur.

φυόμενον. σπέρμα δὲ μικρόν. *quod eſt.* Herbula eſt anguſtis foliis, ad digiti longitudinem, ſuper terram iacentibus, in ſummo ſciſsis, ſubpinguibus. Caulem tenuẽ, duorum palmorum emittit, adnaſcentias paucas habentem, & circa ipſam totam fructus in ſummo modice latus, in quo ſemen exiguum Naſturtio ſimile, diſci figura, ueluti conquaſſatum, unde & nomen inuenit. Florem ſubalbũ. Naſcitur in uiis, ſepulchris, ſepibúſque. Semen acre. Eodem modo deſcribit Thlaſpin Plinius lib. uigeſimo ſexto capite decimotertio, cuius uerba in priore æditione citauimus, hic autem breuitatis ratione habita omittemus. Porrò non tacendum Auicennã in deſcriptione Theriaces Andromachi, non ſine pudendo errore pro Thlaſpeos nomine, Siſeleos poſuiſſe. Hactenus monſtrauimus multa eſſe medicamenta ſimplicia ad Theriaces germanæ compoſitionem neceſſaria, quorum hodie exacta cognitio plane perierit: non quod omnia quæ ignorentur recenſuerimus, multa enim ſtudio prætermiſimus, paucis tantum oſtenſis, ut ex illis ſaltem intelligeremus Theriacam noſtra tempeſtate priſtinos effectus præſtare non poſſe. Si etenim ἡ ἑνὸς ἰὸς κακία πολλάκις διαφθείρει τὰ πάντα, hoc eſt, unius cuiuſdam medicamenti uitium omnia ſubinde corrumpit, ut in libro de Theriaca ad Piſonem ait Galenus, quî nobis ſpes eſſet tot hodie ſimplicia medicamenta ſeplaſiariis ignorantibus, ut confectio illa recte pararetur? Vtinam autem ad Barbarorum, Arabúmque lupanaria non deflexiſſemus, ſed à Græcis potius fontibus medicamina hauſiſſemus, ita enim Theriaca optima hodie non careremus. Sed ſatis eadere.

Auicennæ error.

Sirupum, vt vocant, de Eupatorio, eos quos Meſuë pollicetur effectus præſtare non poſſe, quod multa huius compoſitionem ingrediantur medicamenta, quæ Seplaſiariis prorſus ignota ſint. CAP. XLIII.

Confectio Sirupi de Eupatorio

Compoſitio Sirupi de Eupatorio apud Meſuen hæc eſt: Radicum apij, Fœniculi, Endiuiæ, ſingulorum uncias 2. Glycyrizæ, Schœni, Cuſcutæ, Abſinthij, Roſarum, ſingulorum drachmas 6. Capillorum Veneris, Bedeguar, Florum Bugloſſæ, Aniſi, Eupatorij, ſingulorum drachmas 5. Rauedſeni, Maſticis, ſingulor. drachmas tres. Spicæ, Aſari, folij, ſingulorum drachmas duas. Coque in aquæ libris 8. donec tertia eius pars conſumatur, & cum libris 4. Sacchari, & ſucci apij & endiuiæ idonea quantitate. fiat Sirupus. Quis uero eſt tã caligantibus oculis, qui non uideat multa hic à Meſue recenſeri, quorum hodie nulla apud Pharmacopolas eſt exacta cognitio? Et ut aliqua ex iis attingamus, quis eſt qui Endiuiam, quæ intybi ſpecies eſt, hac tempeſtate agnoſcat? Alia enim eſt qua in Italia, alia qua in Germania utuntur nunc Pharmacopolæ, & uix eſt hodie Pharmacopola, qui non propriam oſtendat. Et quod mirum admodũ eſt, ſcio qui pro Endiuia herbam accipiant quæ hodie Cardus Mariæ nominatur, idque execrando errore. Paſſim tamen iã pro Endiuia lactuca ſylueſtri utuntur, id quod lactis liquor qui in ea eſt, ſatis indicat. Schœno denique, hoc eſt, odorato iunco, ſeu ut noſtri nominant Squinanto, nos carere paradoxo præcedenti monſtrauimus. Sed quid de Bedeguar dicam herba, in qua Pharmacopolæ noſtri magis uarij quàm hydra exiſtunt, neque

Endiuia uera incognita.

Endiuia nõ eſt Cardus Mariæ

Bedeguar qualis herba.

quiſquam

quiſquam illorũ quid Bedeguar ſit certo agnoſcit? Vnus eſſe Chamæleontem album, alter Chamæleontem nigrũ, hic Cardopaciam uulgò dictam, ille aliam quandam ſpinam eſſe ait, neque eſt qui nõ peculiarem afferat. Prò cæcitatem noſtram, qui in tam manifeſtis cæcutimus. Quis enim eſt qui non uideat Bedeguar Arabum nihil aliud eſſe quàm eam herbam, quam Græci ἄκανθαν λευκὴν, Latini uero Spinam albam uocant? nemo ſanè niſi qui talpa cæcior ſit. Nam ita bedeguar deſcriptio apud Serapionem cum deſcriptione Spinæ albæ apud Dioſcoridem conuenit, ut eandem herbam eſſe euidentiſſimũ ſit. Deſcriptio autem Bedeguar apud Serapionem cap. 99. hæc eſt: Bedeguar nominatur Acanthis leuce, & eſt in Græco ſpina alba. Naſcitur in montibus, & habet folia ſimilia Chamæleonti albo, niſi quia ſunt ſtrictiora et albiora, & ſuper ea eſt ſimile borræ, & ſunt ſpinoſa, & habet ſtipitem longum duobus brachiis, in craſſitudine digiti pollicis, uel plus, color eius eſt uergens ad albedinem, & ſuper ſummitates eius ſunt capitella ſpinoſa ſimilia ericio marino, niſi quia ſunt minora & oblonga, & flos eius eſt coloris purpurei, & ſemen eius eſt ſimile grano cartami, niſi quia eſt rotundius eo. Spinæ uero albæ lib. 3. cap. 19. apud Dioſcoridem illa: ἄκανθα λευκὴ φύεται ἐν ὄρεσι καὶ ὑλώδεσι τόποις. Φύλλα ἔχουσα χαμαιλεόντι λευκῷ ἐμφερῆ, ſcilicet ſtrictiora albiora, ſuperata, ἀκανθώδη· καυλὸν ὑποδὺς δύο πήχεις, δακτύλων τε μεγάλων καὶ μείζονος πάχους, ὁλοσχοινόν, κοῖλον ἔνδοθεν. ἐπ' ἄκρου δὲ αὐτῆς κεφαλὴ πέφυκεν ἀκανθώδης, ἐχίνῳ θαλασσίῳ ἐμφερής, πλὴν ἐλάσσων καὶ ὁλομήκης. ἄνθη πορφυρᾶ, ἐν οἷς τὸ σπέρμα ὡς κυίνος,

Spina alba. Bedeguar deſcript io

Spinæ albæ notificatio.

κνίκος, στρογγυλώτερον δέ. quod eſt: Spina alba naſcitur in mõtibus & ſyluoſis locis, folia albo Chamæleonti ſimilia, anguſtiora tamẽ & candidiora, aliquantum hiſpida, & aculeata. Caulem ſupra bina cubita altum, digiti magni aut pollicis craſsitudine, ſubalbum, intus cauum. In cacumine eius caput adeſt ſpinoſum, Echino marino ſimile, attamen minus & oblongum. Flores purpurei, in quibus ſemen ceu Cnicus, ſed rotundius. Ex his itaque deſcriptionibus ſole clarius fit Bedeguar à ſpina alba nõ differre: id quod ſi uerũ eſt, ut eſt ſanè, neque Chamæleon albus, neque niger eſſe poteſt, quod diuerſæ à ſpina alba herbæ ſint, ſeorſimque à Dioſcoride diuerſis capitibus deſcriptæ. Vt autem qualis herba ſit hodie ſpina alba ſtudioſi intelligant, ecce noſtrũ ea de re iudicium apponemus. Mea ſiquidem ſententia ea eſt herba quæ hodie Cardus Mariæ, germanicè Vehdiſtel, appellatur, nã huius folia albo Chamæleonti ſimilia, & cãdidis ſiue lacteis maculis inſperſa, unde & nomen tam græcũ quàm latinum, adde etiam germanum, Vueiſdiſtel enim quidã nominant, pulchre quadrãt. Aculeata etiam ſunt, atque ob id ſi tanguntur immodicè pungũt. Caulis præterea ad bina cubita altus, cauusq; exiſtit. Capitulum ſpinoſum, flores purpurei, ſemen Cnico ſimile, rotundius tamen, et ut paucis dicam, nihil non reſpondet. Sed fac coniecturas has noſtras in uniuerſum eſſe falſas, nihilominus tamen pro Bedeguar Cardus Mariæ in Syrupi de Eupatorio confectionem accipi debet, quod huius uires planè cũ uiribus ſpinæ albæ à Dioſcoride aſsignatis conueniãt, ut patet utraſque conferenti. Cæterùm pro Bugloſſa niſi quis Boraginem ſumpſerit, uitioſa confectio erit. Qualiter in Eupatorio herba paſsim omnes hallucinentur medici,

Bedeguar eſt ſpina alba.

Spina alba eſt Cardus Mariæ.

Pro Bugloſſo accipiẽda Borago.

dici, in paradoxo ſeptimo diximus: omnes enim herbam eſſe putant quæ uulgò Kunigundis herba dicitur, cum potius ſit ea, quæ Agrimonia uocatur. Si itaque præcipuum quod huius Syrupi compoſitionem ingreditur, & unde illi nomen inditum eſt ignoratur, quid de eius facultatibus ſperare poſſent ægrotantes? Accedit quod ueram etiã Spicam, quæ hic quoque requiritur, non ſatis cognitam, ut diximus, habeamus. Folium præterea quod Græcis pariter et Romanis Malobathrum appellatur, hodie ignotum eſt, nec eo propter precij immenſitatem uti licet. Eſt autem hoc Dioſcoride lib. 1. cap. 11. teſte, cum nigredine quadam candicans, non facile fragile, odore ſenſum feriens, & odoris ſuauitate diutius permanens, & Nardum guſtu referens. Eas certe notas noſtrum Folium non habet, adulterinum enim eſt, neque mirum quod germanũ ex India afferri debeat. Scribit & Manardus ſe toto uitæ ſuæ tempore uix unicũ uidere Foliũ potuiſſe. Proinde ſi tot medicamentorum ſyrupi de Eupatorio compoſitionem cõſtituentiũ cognitio nos latet, quî eos quos Meſue pollicetur effectus præſtare poſſet? Quare germanum Eupatorium adhibeant, aliáque in eorum locum quæ haberi non poſſunt ſuccidanea accipiant, ubi hoc genere ſyrupi poſthac uti uoluerint. Hic libro primo colophonẽ imponemus, quod ſuperuacaneum eſſe putamus plurium medicamentorum compoſitorum confectiones, in quibus hodie multa deſiderantur, indicare, quando quiuis ad priorum exemplum, agnitis tantum ſimplicibus illa cognoſcere, atque adeò tandem has etiam emendare poſſit. Et hic certe unicus eſt modus quo hodie Pharmacopolarum ignauiæ mederi licebit, ut ſcilicet noſtratium herbarum uiribus probe agnitis, peregrina

Eupatorium eſt Agrimonia nõ

Spica uera incognita.

Foliũ hodie ignotum.

Pharmacopolariũ ignauiæ ut medendum.

&

& exotica medicamenta, ea maxime quæ nobis ſuſpecta & non exactè cognita ſunt, abiiciamus, & in illorum locum, alia quæ indies oculis conſpicere datum eſt, ſubſtituamus. Nã quot hodie neglectæ iacent herbæ, uno hoc nomine quod omnibus cognitæ ſunt, & pedibus ferè calcantur, quarũ tamen mira uis medica exiſtit? Has itaque ambabus manibus arripiamus, & exotica prorſus, uel ſi non licet omnia, ſaltem nonnulla remoueamus. Sed ea de re aliàs fortè multa.

LIBRI PRIMI FINIS.

LEONARDI FVCHSII PARADOXORVM MEDICINAE LIBER SECVNDVS.

PROOEMIVM.

Simpliciũ medicamentorũ cognitio ad rectã medendi rationem utilis.

QVum ad rectam medendi rationem perdiſcendam non parum momenti ſimplicium medicamẽtorum cognitio afferat, quemadmodum Galenus in libro quem de medendi ratione inſcripſit multis in locis teſtatur, primo ſiquidem libro paradoxa quædam, quæ quantum in materia medica exacte cognoſcẽda Arabes olim, ac nunc noſtri ſæculi medici aberrarint demonſtrarunt, produximus, ut hac ſcilicet ratione ſolidæ medicinæ ſtudioſis uiam quandam præſtrueremus, qua ad ſimplicium medicamentorum ueram cognitionẽ peruenirent, atque adeò expeditius medendi methodũ aggredi

gredi poſſent. Secũdus autẽ hic quem auſpicamur liber, paradoxa nonnulla habebit, quæ ad cauſas morborum, eorundémque curandi ueram rationem attinent, in quibus à frequentißimis illis uulgarium medicorum opinionibus recedimus, ita ut ex his ipſis iterum diſcere queãt ueritatis ſtudioſi quantum à priſca & germana medendi ratione noſtræ tẽpeſtatis deſciuerint medici, ubi quiſque ſibi peculiarem in medendo magiſtrum ac ducẽ imitandum proponit, citra omnem methodum quicquid ille præſcripſerit adhibens. Nemo enim ſanæ mentis neſcit maximam hodie medicorum partem non antea curãdis ægrotis manus admouere, niſi ubi prius remedia ab iis quos practicos nominant, ſine omni delectu & iudicio emendicarint: ſatis enim eſſe arbitrantur, ubi remediorum magnum aceruum miſeris obtulerint ægris, magnique uſus medicos ſe eſſe cenſent, quoties ſemper aliquid noui moliri uidentur, neſcientes alterum alteri impedimento eſſe, et hoc pacto non raro in longius tempus protractum iri morbum. Longo itaque conſultius eſſet, ſi methodo curare uellent, morborum in primis naturam eorúmque cauſas inquirerent, è quibus tandem curationis indicationes, haud aliter quàm Galenus in ſuis de medẽdi methodo libris docuit, eruendæ eſſent, quæ deinceps pulchre remediorum inueniẽdorum rationem, ſine prædictorum autorũ ope & ſubſidio, oſtenderent. Cæcis ſanè perſimiles ſunt eiuſmodi doctorculi, quibus niſi dux quiſpiam qui iter commonſtret, contigerit, nuſquam progredi poſſunt. Et accidit plerunque ut cæcis illis cæcus dux obtingat, atqueadeò utrique foueam incidant. Hos certe medicos ab aliorum præſcripto ne latum quidem unguem recedentes, Manardus noſter appoſite medicos

Quæ in ſecundo hoc libro tractabũtur.

Noſtri medici à priſca ac germana medendi ratione deſciuerunt.

Morborũ cauſæ primum inquirendæ.

Medici noſtri cæcis ſimiles.

Medici ex commentario.

dicos ex cõmentario dixit, quod ſcilicet non in pectore et mente, ſed in chartis & membranis ſua remedia ac curandi rationem ſepoſitam habeant: neque enim mederi morbo ſciunt, niſi nomine prius habito, proprio eius capite à libris remedia requirant. Nemo autem me hæc dicere putet quaſi ad libros planè nõ eſſe recurrendũ exiſtimen, atque adeò in totum reijciendos medendi rationem præſcribentes autores uelim, id quod ſuperioribus annis Morophraſtus quidã (ah Theophraſtus dicere uolui) docere auſus fuit: abſit enim ut in eam dementiã deducar: ſed ut monerẽ ne ſe, tanquam cæci eſſent, à nudis nominibus illuc duci patiantur ueluti ad iudices, & ut ea quæ apud illos legunt ad examen rationis uocent, nec illorum placitis tanquam Delphicis oraculis paſſim obtẽperent, ſed illa potius ad ſuas indicationes proſequendas exigant. Neque enim adeò noſ ſcriptorum, Arabum potiſſimum, nominibus mancipare conuenit, ut poſthabita ratione, ſolis eorum autoritatibus innitamur. Id autem quàm neceſſarium, quámq; utile fuerit, probe paradoxa noſtra quæ hoc libro tractamus monſtrabunt: euidenter enim noſtræ ætatis medicos, Arabum ac iuniorũ decreta in medendi ratione ſectãtes, toto cœlo errare docent. Quare ea diligenter expendãt, ut ad illorum exemplum reliqua quoq; medicorum placita quæ hic non attingimus examinare poſſint: neque enim omnia quæ in dubiũ uocari poſſunt proſequi animus eſt, ſed pauca ſaltem, atque ea ſanè quæ quotidie ferè inter medendum accidunt.

Theophraſtus Paracelſus.

Non eſſe niſi duo tãtum cauſarum inſalubriũ genera, externam ſcilicet & internam, vel vt hodie loquuntur, primitiuam & antecedentem,

tem, contra Auicennam, totúmque iuniorum medicorum cœtum, cõiunctam enim in morbis Galenum ne somniasse quidem.

CAPVT I.

Vicenna Fen. 2. Canonis primi, Summa I. doct. 2. cap. 1. tria esse causarũ morbificarum genera his uerbis innuit: Causæ dispositionum corporis sunt tres, primitiuæ, antecedentes, & cõiunctæ. Exemplum coniũctæ causæ putredinem in febribus esse inquit. Auic. in sua Isagoge sequitur Ioannitius monachus ita de causis scribens: Modi occasionum infirmitatem facientium sunt tres. Nã aliæ sunt quæ uocatur primitiuæ, quæ exterius accidunt corpori, ut calor & frigus. Sunt & antecedentes, quæ admouentur intrinsecus in corpore, ut repletio & inanitio. Sunt et aliæ quæ uocantur cõiunctæ, quæ cum adsunt, adest infirmitas, & abeũtibus his infirmitas abest, ut putredo in febribus. Ioãnitius de inanit. imitati sunt omnes in uniuersum medici recentiores, easdẽ in suis libris cuiuis morbo assignãtes. Errare autẽ illos uehementer studiosi uidebũt, ubi definitionem quã illi causæ cõiũctæ adscribũt, falsam & mẽdacẽ esse demonstrauerimus. Neq; enim Putredo, ut Ioãnitius & Auic. qui se falso Gal. gloriatur esse interpretẽ, sentiũt, febris causa coniũcta existit, si enim esset, tũc putredine amota calor quoque febrilis amoueretur: quod nõ sit, nã si fieret tunc infrigidatio, ultima nimirum in curatione febris medici operatio, esset superuacanea, quam tamen Galenus ut necessariam ualde post deuictam putredinem adhibendam

Auicẽnæ & illum sequentiũ erroneæ de causarum generibus sententia.

Putredo nõ est causa coniunctæ febris.

adhibendam esse passim admonet. Præsertim uero cap. 89. artis paruæ ubi ita scribit: Eadem ratione in aliis tribus intemperaturis, unum commune præceptum obseruabimus, ut unam quamq; prius quæ efficit causam rescindamus, deinde ita ad illam quæ ab eadem causa facta est, ægritudinem accedamus. Quibus utique uerbis generatim Galenus semper causam morbum facientem primum rescindendam esse docet, ab ea uero & ægritudinem à causa factam: ita ut euidentissimum sit causam morbi immediatam, quam coniunctam nostri appellant, auferri posse morbo adhuc remanente, quod tamen definitioni eius repugnat. Sic post rescissam putredinẽ, quæ febris putridæ causa efficiens est, remanet calor febrilis accensus in corde, & per arterias ac uenas in totum corpus diffusus, qui tandem quamprimum per refrigerãtia extingui debet. Hunc sanè ordinẽ in curãda febre putrida Gale. etiam lib. 11. ther. met. cap. 4. obseruat, ita scribẽs: Fieri non potest ut febris sanetur nisi inhibita prius putredo sit. Quare summouenda putredo ipsa primum, mox febris sanari debebit. Et lib. 8. cap. 1. sic dicens: Itaque si iam præsens febris est, sed causa quæ eam excitauit iã desiit, huc tantũ sanandæ eius cõsilium dirigetur, ut refrigeretur. Et rursus li. 11. ca. 10. Hoc uero tẽpore, inquit, etiam uires roborare, quo & putredinẽ superẽt, & succos cõcoquant, studebimus. Quod uero febris ipsius iam accensum est id refrigerabimus. In auxiliorum enim inueniendorum ordine, ultima est quæ ab hac sumitur indicatio: quamuis alia ratione sit prima, quippe cũ à febri cœperit inueniendorum præsidiorum nunc methodus. Quibus utique uerbis Galenus manifeste docet, quod in ordine præsidiorũ ultima indicatio sit remouere

Causa coniuncta potest amoueri adhuc remanente morbo.

febrem

febrem per refrigerantia, poſt amotam putredinẽ. Euidentiſsimum itaque eſt ſi febris putrida putredinem haberet cauſam coniunctam, tũc ea amota, id enim definitio urget, ſubmoueretur & morbus, & minime neceſſarium eſſet, iuxta Galeni conſilium, ad iam factæ febris curationem uenire. Proinde errãt Auicenna ac Ioannitius illoſque imitantes medici, putredinem cauſam cõiunctam febris ſtatuentes, cum iuxta Galeni dogma, nec febris putrida, nec alij morbi cauſam coniunctam habeant, ſed ipſimet læſarũ actionum cauſæ coniunctæ ſint. Et cum illa cauſa quam cõiunctam uocant ſæpius amoueatur, morbo adhuc remanente, quemadmodum de putredine demõſtrauimus, falſam eſſe definitionem quam illi afferunt oportet, dicentem cauſa coniuncta ſemota, amoueri & morbum. Quod uero crediderint Galenũ in morbis ſtatuiſſe cauſam cõiunctam, nulla alia ratione factum eſt, niſi quod librum de definitionibus, & eum qui introductio ſeu medicus appellatur, Galeni eſſe exiſtimauerunt, in quibus ſanè cauſæ coniunctæ mentio fit. Sed eos libros eſſe ſpurios nemo hodie neſcit, idque aliàs non raro in noſtris lucubrationibus teſtati ſumus, quod in ijs multa ſint, quæ cum Galeni placitis ex diametro pugnẽt. Et certe in Græco exemplari uterque liber inter νόθα, & Galeno falſò adſcripta, enumeratur. Non eſſe autem Galeni legitimum librum Introductorium euidentiſsimum fiet, ſi quis definitionem qua illic cauſam coniunctam notificare ſtuduit, intimius expenderit. Sed uerba autoris quiſquis ille fuerit ſubiecimus. σωνεζευγμένον, inquit, ἀλλό ἐστιν, ἕ παρόντος, πάρεστιν ἡ νόσημα, καὶ ἐξαιρεθέντος, λύεται, ὡς σκώληξ, καὶ βέλος· quod eſt: Cauſa coniuncta ſiue conti-

Morbi cauſa coniuncta carẽt.

Liber de definitionibus & Introductorius ſpurius.

nēs eſt, quæ cum præſens eſt, eius quoque morbus adeſt, quum uero tollitur, etiam morbus euaneſcit, ut ſpina & telum. Quæ quidem notificatio nulli grauioris autoritatis medico, tantum abeſt ut Ga. medicorum κορυφαίῳ adſcribi queat, cōgruit, quod in ꝓpatulo falſum ſit, quod hic in exēplo profertur. Quis enim neſcit euulſo telo infixum uulnus adhuc remanere? Vulnus autem eſſe morbū actionémque uitiare omnibus in confeſſo eſt, continuitatis enim ſolutio exiſtit. Iiſdē penè uerbis autor libri definitionum cauſam deſcribit cōiunctā, dicens: σωεκτικὸν αἴτιον, ὃ παρὸν μὴ παρῆσαν φυλάττει τὴν νόσον, ἀναιρεθὲν ὁ σωαναιρεῖ, ὡς ὁ λίθος. id eſt: Cauſa coniuncta eſt quæ quum præſens eſt, præſentem quoque morbum cuſtodit, quum uero tollitur, morbum quoque ſimul tollit, ut lapis in ueſica. Quam itidem definitionē haud aliter quàm priorem piaculum ſit in Galenum autorem referre, quod manifeſte falſum ſit lapidem in ueſica in cauſarum numero collocari poſſe, quū morbus ſit, actionem enim lædit. Quicquid enim primo actionem uitiat, morbus ſit oportet. Et Hippocrates quidem inter morbos puerorum. 3. aph. 26. lapidem ueſicæ recenſet. Ita planè in apertiſſimis cæcutimus: neque mirum, quod nullus nobis conſtitutus ac proprius loquēdi de rebus medicis modus ſit, qualem ueteres obſeruaſſe uidemus. Hi nanque duo tantum cauſarum morbifica rum genera eſſe ſtatuunt, extremam uidelicet & internam, ſiue ut nunc loquuntur, primitiuam & antecedentem. Idipſum feciſſe Galenū legimus lib. 1. ther. metho. cap. 8. dum in eam ſententiam ſcribit: τέταρτον δ' ὧδε τοῖσδε γένος ἔθετο, τὰ τῶν νοσωδῶν αἰτίων. ἐκ τούτων τὰ μὲν αὐτῷ τῷ ζώῳ τῷ σώματι σωτικὰ, προηγούμενα καλεῖτο· τὰ δ' ἔξωθεν προσπί-

Euulſo telo morbus remanet.

Lapis in ueſica morbus, nō autem cauſa exiſtit.

Duo tātū cauſarum genera.

πρωτίπτουτα προκατάρχουτα. hoc eſt: Quartũ uero ab iis genus ſtatuito, quod ſit morbificarum cauſarum. Atque harũ quæ quidẽ in ipſo animalis corpore cõſiſtunt, antecedentes nominet: quæ uero extrinſecus accidunt, primitiuas. Et in li. de morborũ cauſis ita ſcribens. πάλιν οὖν ἐπανελθόντες ἐχώμεθα τῶν προκαταρκτικῶν. ἦν δ' οἶμαι προκείμενον ἑκάστου τῶν ἀσθενούντων νοσημάτων εἰπεῖν τὰς προηγουμένας αἰτίας, ἄχρι καὶ τῶν προκαταρκτικῶν. ὀφθὲν γὰρ χεῖρον τοῖς οὕτω διαφερομένοις τὰς προσηγορίας τῶν ἁφῶς ἕνεκα ἀκολουθήσαι. τὰς μὲν δὴ κατ' αὐτὸ τὸ ζῷον, εἴτ' ὂν διαθέσεις, εἴτε καὶ κινήσεις παρὰ φύσιν, αἰτίας ὀνομάζουσι προηγουμένας νοσημάτων. τὰς δ' ἔξωθεν προπίπτοντα, καὶ ἀλλοιοῦντα καὶ μεταβάλλοντα μεγάλως τὸ σῶμα, προκατάρχοντάτε καὶ προκαταρκτικὰ καλοῦσιν αἴτια. Hoc eſt: Redeamus igitur ad id quod propoſitũ nobis erat, nempe ut ſingulorum ſimplicium morborũ explicemus, tum antecedentes, tum primitiuas cauſas: neque enim fuerit abſurdum, dilucidioris doctrinæ gratia, eas huiuſmodi nominibus diſtinguere. Eas ſiquidem quæ in animali ipſo conſiſtunt, ſiue affectus, ſiue motiones præter naturam, cauſas nominant morbos antecedentes. Quæ uero extrinſecus aduenium, & uehementer alterant, immutántque corpus, eas primitiuas appellant. Ex quibus omnibus luce clarius fit Galenum inter morbificas cauſas, coniunctam nõ numeraſſe. Et quod ea penitus fuerit eius ſẽtẽtia, en adamãtino hocipſũ argumẽto euicemus. In arte medicinali cap. ſeptuageſimo octauo ita ſcribit: τὴν ἤδη γεγενημένην τε καὶ οὖσαν νόσον ἰᾶσθαι

Cauſæ antecedẽtes.

Cauſæ primitiuæ.

χρή. τὴν δ' οὔπω μὴ ἔσαν, ἐσομένην ὄ, ἐκ δὲ κατὰ τὸ σῶμα διαθέσεως κολύσαι γενέσθαι. δὲ γινομένης ὃ τὸ μὴ ἤδη γέγονεν ἰᾶσθαι. τὸ γενησόμενον ὄ, κωλύσαι γενέσθαι. κωλυθήσεται δὲ διαθέσεως, ἐφ' ἧ γίνεσθαι πέφυκεν, ἀναιρεθείσης. ὀνομάζει ὃ ἡ τοιαύτη διάθεσις αἰτία προηγουμένη. γεγονὸς ὃ νόσος ἤδη, θεραπευθήσεται δὲ διαθέσεως, ὑφ' ἧς πρώτης ἡ κατὰ φύσιν ἐνέργεια βλάπτεται, λυθείσης. ἣν πρὸ δὲ ἡ καὶ φαμὲν αὐτὴν εἶναι δὲ νόσε οὐσίαν. *id est:* Morbum iam factum atque existentem curare oportet: sed qui nondum quidem adest, futurus autem, is ne ab eo qui in corpore est affectu fiat, prohibẽdus. Eius uero qui adhuc fit, quod quidem iam factum est curare oportet: quod autem futurum, prohibere ne fiat. Prohibebitur autẽ sublato eo affectu, à quo fieri natura aptus est. Nominatur uero talis affectus causa antecedens. Morbus autem iam factus curabitur, postquam affectus is, à quo primum quæ secundum naturam est actio læditur, solutus fuerit, quem quidem & ipsum morbi essentiam esse dicimus. In quibus uerbis ita euidenter suam de causa antecedente & morbo ipso sententiam declarat, ut nihil clarius dici potuerit. Primum enim affectum illum à quo morbus fit, causam antecedentem appellat. Affectum autem qui actionem uitiat, morbum nominat: ita passim sibi similis est Gal. Alibi enim, præsertim lib. 1. & 2. ther. method. & libro de symptomatũ differ. causam & morbum ipsum, non secus quàm hoc loco distinguit, sic dicens: ἐπειδὴ τὸ νόσημα διάθεσίς ἐστιν ἣν παρὰ φύσιν τὴν ἐνέργειαν βλάπτουσα, δὲ νόσου δ' αὐτὸς ἐνδέχεται

luna

ἵνα προηγεῖται διάθεσιν ἑτέραν παρὰ φύσιν μὴ καὶ ταύτην, οὐμὴν καταγε τὴ ἑαυτῆ λόγον βλάπτουσα τὴν ἐνέργειαν, ἀλλὰ διὰ μέσου τοῦ νοσήματος τὴν τοιαύτην διάθεσιν ὃ νόσημα καλέσομεν, ἀλλ' αἰτίαν προηγουμένην. hoc est: Quum morbus affectus quidã sit præter naturam, lædens actionẽ, fieriq; posit ut morbum ipsum alter præcedat affectus, qui & ipse quidem sit præter naturã, neq; tamen suapte ratione, neque per se, sed interueniente morbo lædat actionem, hunc affectum non morbum, sed causam quæ morbum antecedit, uocabimus. Si itaque affectus is qui morbum facit causa antecedens dicitur, qui iam causæ coniunctæ locus sit nõ uideo, nisi is affectus sit, qui actionem uitiat: at ita à morbo nihil differet, quod dictu absurdissimũ est, idem enim eiusdẽ respectu & morbus & causa esse nõ potest. Verissimum igitur est quod dicimus Galenum causam coniunctam in morbis ne somniasse quidem, quod secundum huius sententiam affectus actionẽ impediens morbus sit, & minime causa morbi. Proinde non immeritò à nobis taxatur Auicenna, quemadmodum Montuus putat, qui hoc loci iterum ineptire, ac sua contra nos somnia producere non uereturr: hic enim cum Galeni se interpretem faciat, debuit ab eo quem interpretatus est non tam leuiter, & præter omnẽ rationẽ dissentire, maximè cũ Fen. 2. Can. 1. doct. 1. cap. 2. morbum haud secus quàm ille descripserit, affectum esse actiones impedientem dicens. Cæterum iniuriam mihi à Montuo fieri, quod librũ Introductorij et definitionum me inter Galeni commentarios numerasse ait, nemo est, modò lucubrationes meas obiter saltẽ legerit, qui ignoret, ita ut apertum mendacium multa confutatione non

Idem eiusdem respectu & morbus et causa esse nõ potest.

Causa coniuncta à morbo nihil differt.

opus habeat. Verum cum Montuus ex causæ coniunctæ descriptione sequi non uideat illam à morbo nihil differre, atque adeò esse affectum actionem lædentem, etsi hoc ipsum antea demonstrauerimus, en denuò quod uidere non potest plenius ostendemus. Si causa cõiuncta est, quæ cum adest, simul adest & morbus, & quæ si abest, morbus quoque abest, tunc nihil differt ab affectu, à quo primum ea quæ secundum naturam est actio læditur, nam ut ex Galeni uerbis paulò antè ex arte medicinali citatis liquet, morbus iam factus aufertur, ubi affectus ille, qui certe nihil aliud est nisi ipsa morbi essentia, uel morbus ipse, tollitur. Adeóque sequitur affectum illum qui morbum seu affectũ illum à quo actio impeditur creat, non dici causam coniunctam, sed antecedentem, & is etiam remanente adhuc morbo tolli potest, ut suprà de putredine monstratum est. Quare uel causam coniunctam Auicenna & sui sequaces abnegent, uel uitiatam actionem, quod Galenus improbat, morbum esse statuãt oportet. Animaduertant hic oro studiosi, quàm parum sibi

Montuus sibi nõ cõstat.

constet Montuus, dum alibi negasse, alibi statuisse Galenum causam coniunctam impudenter mentiens ostendere conatur, cum tamen constet nullibi locorum causam coniunctam in morbis statuisse Galenum. Et prò pudor, quæ dementia est asserere humorem putrescentem febris causam esse mediatam, calorem autem in corde succensum continentem seu immediatam, quum utrunque falsissimum sit? Putredo enim immediata causa febris est.

Putredo causa febris immediata.

Ex putredine enim, ut ait Galenus de morborum causis, calefiunt tum corpora reliqua omnia, tum maxime semina, & stercora. Calor autem ille immodicus nõ causa immediata est, sed ipse morbus, qui scilicet actionem impedit:

impedit. Pudet in tam puerilibus refellendis occupatum esse debere, præsertim cum sexagenarius illa deblateret senex. Porrò nullam esse in morbis causam coniunctã latenter innuit Montuus, cum morbum rem permanẽtem facit, id quod ita monstramus: Rerum permanentium non sunt causæ coniunctæ, morbi sunt res permanentes, non habent igitur causas coniunctas. Non esse autem rerum permanentium causas coniunctas inde satis liquet, quod non possunt simul cum suis causis auferri. Morbos autem esse res permanentes, fatetur Mõtuus ipse & docet etiam Galenus. Morbi enim affectus sunt. Affectus autem, ut ait Galenus lib. de symptom. differ. cõstans & permanens est. Morbus autem qui adhuc fit, non dicitur morbus iuxta Galenum, sed pathos, ut uidere licet loco iam citato, & lib. 2. ther. methodi. Falsum præterea est quod Montuus causam coniunctam Galenum lib. 1. de sympto. causis statuere ait, neque enim ullibi eius meminit. Septimo uero aphorismorum com. 30. causæ quidem coniunctæ mentionem facit, at non ut morbificæ, sed tantum ut spumosæ pituitæ. Sic & in libro de pulsibus causæ coniunctæ mentio fit, quod pulsus habere causas coniunctas indubitatũ sit. Proinde parum quid dicatur hoc loco animaduertit Montuus, nobis enim de morbificis, huic uero de quarumuis rerum causis sermo est. Stat itaque firma adhuc sententia Galeni, nullam planè in morbis esse causam coniunctam, quicquid Arabes ac barbarissimi illorum sectatores nugentur. Fatemur autem iuxta definitionem morbum actionis læsæ causam coniunctã dici posse. Perinde enim ut morbo posito, actio quoq; læsa ponitur, ita illo remoto, & hæc etiam remouetur. Atqui morbi ipsius planè nullam esse causam cõiunctam constanter affirmamus.

Rerũ permanentiũ non sunt causæ coniunctæ.

Medicos iuniores repletionis ſpecies confundere, neque quod turpe admodum eſt, eaſdem recte definire.

CAPVT II.

Noſtræ tẽ peſtatis medicorũ repletionis diuiſio erronea.

Oſtræ ætatis medici duplicem faciunt repletionem, unam quidem ad uaſa, alteram uero ad uirtutem nominãtes. Quæ ad uaſa fit, alio nomine repletionem in quantitate appellant: eam uero quæ ad uirtutem, in qualitate repletionem uocant. Quæ in quantitate fit Plectoriam, ita enim loquuntur, alio nomine dicunt, quemadmodum eam quæ in qualitate fit Cacochymiam. Plectoriam ſeu repletionem in quantitate deſcribunt eſſe, ubi omnes ſimul humores ſua quantitate excedũt, aut unus tantũ. Cacochymiã autẽ ubi humores ſua qualitate tantũ, puta caliditate uel frigiditate, humiditate aut ſiccitate exuperãt. Hæc quidẽ iuniorũ de repletione ſententia eſt, quæ quàm erronea ſit ſatis conſtabit, ubi primum quid repletionis nomine intelligendũ ſit explanauerimus. Repletionẽ hoc loco magis generatim audire oportet, quàm ut cũ plenitudine coincidere poſſit, quàm Galenus πλῆθος καὶ πλήθωρα nominat, ut ſit potius idem cum eo quod πλησμονὴ Hippocrati, & Galeno πλεονεξία dicitur. Id quod ideo monendum eſſe duxi, ne ſcilicet quis temere me poſtea cacochymiam inter ſpecies repletionis enumerantẽ ignorantiæ arguere, ac planè obtrudere Galenum queat, hanc neque plenitudinem, neque plethoram uocari poſſe in libro de plenitudine aſſerentem. Longe enim alia nobis ratione hoc loco de repletione ſermo fit, quàm Ga. illic de plenitudine, quam duplicem tantum facit, quemadmodum in libro

Repletio quid. πλῆθος. πλησμονή.

de

de curãdi ratione per ſanguinis miſſionem, & commen. 17. ſecũdi aphor. tomi. Neq; enim ſimpliciter de eo quod redũdat in eo libro agit, ſed tantum de plenitudine, quæ eſt humorum in animantis corpore abundantia, uel uaſa extendens, uel uires grauans. A deóque repletio generalius multo quàm plenitudo uocabulum eſt, quod hoc ad plethoran, & ad uires, multitudinem tantum, illa uero ultra iam dicta, ad cacochymiam quoque genus ſit. Quare repletionẽ hoc loco de omni eo quod in corpore redundat dictum eſſe, genuſque ad plenitudinem exiſtere, & minime cũ illa in ſignificato coincidere intelligamus, atque ex ueterum ſententia eam ita diuidamus: Repletio duplex eſt, una in quantitate, altera in qualitate. Repletio in qualitate, ubi ſanguis, aut alius quiſpiam humor, uel calidus, uel frigidus, uel craſſus, uel tenuis plus iuſto eſt effectus. In quãtitate uero cum unus uel omnes ſimul plus iuſto aucti ſunt. Ita definit prædictas repletiones Galenus libro undecimo ther. meth. cap. 12. dum ſic inquit: ἐλλείπῃ μὴ πλεονάζει τὰ μὲν κατὰ ποσὸν πληλονότι, τὰ μὲν κατὰ ποιόν· κατὰ μὲν ποσὸν, ὅταν αἷμα πλέον ἢ τὸ πλέοντος, ἢ πάλιν ἔλαττον γένηται. κατὰ δὲ ποιόν, ὅταν ἢ χολὴ θερμότερον, ἢ ψυχρότερον, ἢ παχύτερον, ἢ λεπτότερον. Repletio uero in quantitate iterum diſſecari poteſt in eam quæ cacochymia dicitur, & eam quæ plenitudo. Plenitudo rurſus duplex, una ad uaſa, altera ad uires. Et hæc ſanè optima eſt repletionis diuiſio, nihil à Galeni ac aliorum ueterũ dogmate uariãs. Cacochymia autem, quæ Græcis nihil aliud ſonat quàm ſuccorum uitium, à Galeno lib. 13. the. meth. cap. 3. iis uerbis deſcribitur: ὅταν ἢ πλὴν ξανθῆς χολῆς, ἢ μελαίνης, ἢ φλέγματος, ἢ τῶν ὀρρώδων ὑγρῶν

Repletio duplex.

Plenitudo duplex. Cacochymia quid.

γρῶν μεσὸν γένηται τὸ σῶμα, κακοχυμίαν οὐ πλη-
θώραν καλοῦσι τὴν τοιαύτην διάθεσιν. quod
est: Vbi uel flaua bili, uel nigra, uel pituita, uel seroſis hu-
moribus refertum est corpus, eum habitum cacochymiã,
& non plethoran nominant. Plenitudinẽ uero ita defi-
Plenitudo seu multitudo quid. nit. ὅταν μὴ ὁμοίως ἀλλήλοις αὐξηθῶσιν οἱ χυ-
μοί, πλήθος οὔπω καὶ πλησθῆναι λέγεται. id est:
Quando æquabiliter inter se succi adaucti sunt, id & ple
nitudinem, & plethoran, seu succorũ redundantiam uo-
cant. Si itaque succi ita æquabiliter adaucti fuerint, ut
Ad uasa. lata uasorũ spatia distendant, tum plenitudo seu multitu
do ad uasa dicitur. Vbi autem illorum exuberantia tan-
Ad uires. ta est ut uires grauare possit, tunc multitudo seu plenitu-
do ad uires appellatur. Adeóque altera plenitudo locum
continentẽ respicit, altera uero uires. Eius quæ locũ con-
tinentem respicit, tanta oportet copia sit, ut omnino ferri
nequeat: eius autem quæ uires, tanta ut grauet. Proinde
quẽadmodum qui onus gestat, nõ protinus ubi grauatur
ac fatigatur iam cecidit, & uictus ab eo est, ad eundem
modũ si uirtus à plenitudine grauatur, fieri potest ut nõ-
dum ægrotet. Haud aliter in libro de plenitudine iam di-
ctas repletionis species describit Galenus, dũ ita scribit:
μόνη εἴποτε πλεονάσειν ἡ ὠχρὰ, καὶ ξανθὴ προσ-
αγορευομένη χολὴ, καθάπερ ἐν ἰκτερικοῖς, ἢ
ἔλλη πλῆθος, ἁπλῆ πλησθῆναι λέγεται, ἀλλὰ κα-
κοχυμίαν τοιῶδε πάθημά ἐστιν· κατὰ ταῦτα δὲ
καὶ ὑδρωπικὸν μελαίνης χολῆς καὶ τὸ φλέγμαρος· ὅ-
ταν δὲ, ὡς εἴρηται πρόσθεν, ἢ βάρος, ἢ ὄγκος ὑπερ
ᾖ κατὰ φύσιν ἢ, πλησθῆναι μὲν ἡ διάθεσις λέ-
γεται. hoc est: Si sola pallida bilis, quam & flauã
nominant,

nominant, aliquando superauerit, ut in regio morbo laborantibus, non adhuc plenitudo, neque plethorica dispositio, sed cacochymia huiusmodi affectus est. Hoc pacto in atra bile & pituita dicendum. Vbi uero, ut antea dictū est, uel grauitas, uel tumor supra naturam sit, plethorica quidem talis dispositio dicetur. Ex quibus omnibus constat multifariam in repletionū nominibus aberrasse iuniores. Primum enim repletionem cū plenitudine confuderunt, quod minime faciendū erat, quum hæc species, illa uero genus sit. Deinceps quod cacochymiā inter plenitudinis species collocarint, quam tamen plethorā, ut antea ostendimus, nō esse liquet. Hallucinantur quoq; quod plethoran esse definiunt, ubi unus humor abundat, cū ex iam dictis manifestum sit, plethorā seu plenitudinem fieri ubi æquabiliter succi adaucti sint, quod non ita intelligendū erit, quasi eo pacto adauctos esse oporteat, ut unus alium proportione non excedat, nam idipsum raro admodum accidere solet: sed quod increuisse omnes necesse sit, si plethoræ nomen mereri debeant. Proinde nihil obstat, si unus ex illis proportione excesserit reliquos, modo omnes adaucti sint: & id sanè ὁμοίμως dictio, quæ æquabiliter interpretatur, hoc loco significat. Testis huius rei Gal. est, qui in lib. de plenitudine sic scribit: πλεονεξία δέ ἐστι σ πλῆθος τ καθ' ὅλον σ σῶμα τ ζώου χυμῶν. ὅτ' οὖ τ κατὰ μέρος ὄγκων, ὅτε κακοχυμίας ἀκούειν χρὴ ποθεῖν οὐ τῷ λόγῳ τῶν δὲ τὰς ἰδέας, ἀλλ' ὅταν ἢ περὶ κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἀναλογίαν αὔξηνται σιμ ἅπαντες, ἵνα βραχεῖαν ὑπεροχὴν ἐξ αὐτ εἰς λάβοι. σ μὴ ἓν αἷμα παμπόλλων ὑπεροχὴν δυνάται λαβεῖν, οὐ ταῖς πλήθωρικαῖς διαθέσεσι, τὴν δὲ ἄλλων χυμῶν οὐδείς. id est:

Iuniores in repletionum nominibus multifariā erauerunt.

ὁμοίμως.

id eſt: Plenitudo eſt humorum in animantis uniuerſo corpore abundãtia. Neque igitur particularium tumorum, neque uitioſi ſucci ſpecies in hoc ſermone audire deſiderandum eſt, ſed cum uniuerſi iuxta priſtinam proportionem increuerint, uel exiguum quendam exceſſum unus inter eos acceperit. Itaque ſanguis in plethoricis ſtatibus uehementer poteſt præcellere, aliorum humorum nullus. Cæterùm cum ferè ſemper contingat in plethoricis diſpoſitionibus, ut unus aliquis humor cæteros excedat, docet eodem lib. Galenus plenitudinis ſpecies ita diſtinguere:

Plenitudinis ſpecies vt diſtinguendæ.

τὰς ὴ ἰδέας, ἴquit, ἢ πλήθος ὅταν γε ὁμαλῶς ἐκτεταμένον εἰς ὅλου τ σῶμα ᾖ, κατὰ τὰ ὴ διαιρεῖσθαι· ἐξ ὑρυθροῦ μ γὰρ τ αἵματος πλῆθός ἐστιν, ὑπόχλουρ ὴ τ ξανθῆς χολῆς. ὡδὶ ὴ τ λευκοτέρου ἐκ ξέσεως τ κατὰ φύσιν, ὅταν τ φλέγμα περιττεύῃ, καθάπερ ὡδὶ τ μελαντέρου, ἢν ᾖ μέλαινα χολή· καθ' ἕκαστον ὴ τῶν εἰρημένων σωπυξῆσθαι χρὴ τ αἷμα· *quod eſt: Ipſas plenitudinis ſpecies, cum totum corpus æqualiter humoribus diſtentum fuerit, hoc modo diſtinguere oportet. Rubicunda ſiquidem ſanguinis plenitudo eſt, ſubpallida uero flauæ bilis. Albeſcit ſupra naturalẽ habitum quum pituita excedit: quẽadmodũ nigreſcit, ubi atra bilis ſuperat. In ſingulis autẽ commemoratis ſanguinem ſimul coactum eſſe oportet. Proinde ſi ſanguinem ſemper ſimul coactum eſſe in plenitudine oportet, fieri non poteſt ut unus tantum humor plethoran ſeu plenitudinem, ſicut iuniores exiſtimauerunt, facere poßit, quũ ſanguini omnes humores alij commixti ſint. Quapropter ubi unus tantum abũdat humor, tum cacochymia dicitur, quemadmodum Galenus poſt uerba iam citata docet, & paulò ſuprà eius ſentẽtia adſcripta*

ſcripta eſt. Sed hoc loco poſſet quiſpiam in hunc modum iam dictis obſtare. Fateor quidem neque ſolam pituitam, neque utranque bilem ſolas, plenitudinem dici poſſe: ſolus autem ſanguis uehementer adauctus, ita ut uenæ amplius diſtendi non poßint, plethora dicẽda eſt. Cui ita reſponſum uolo. Licet tantũ ſanguinis incrementum, ut teſtatur Gal. in lib. de plenitudine, ut uenæ diſtẽdi amplius non poßint, exacte loquendo, plethora dicenda non ſit, ſed πολυαιμία, πλησθῆναι γὰρ πλεονεξία χυμῶν ὅλῳ τῷ σώματι σωισαμένη· id eſt: Plethora enim humorum in toto corpore redundantia eſt, ut idem ait: atque adeo ſi humorum eſt abundantia, non unius erit: cõtingit tamen interdum, ut in ſanguine ſolo plethoræ generatio ſtatuatur, idque dum fit, ſanguinis copiam per excellentiam dictam eſſe putandum erit, non ſegregando, ut diximus, reliquos humores, qui ſimul cum illo in uenis continentur, cúmque eo pariter abundant. Nunquam enim ſyncerus in uenis ſanguis continetur. Proinde idem eſt dicere humores, & ſanguinem abũdare. Teſtis eſt Galenus qui libro iam ſæpius nominato ita inquit: ἀδιώατον οὕτως ἀκριβὲς αἷμα ποτὲ περιέχεσθαι κατὰ τὰς φλέβας, ὡς μηδὲν αὐτῷ μήτε χολῆς ἐμφύρεσθαι, μήτε φλέγματος, μήτε ὀρρώδους ἰχῶρος. ὅθεν ἐγὼ καὶ τοῖς ἔμπροσθεν ἠξίουν ὡσαύτως ἀνύδρῳ, εἴτε δὴ χυμοὺς πλεονάζειν, εἴθ' αἷμα φήσαιμι. τὸ γὰρ ἀμίκτου καὶ καθαροῦ τοῦ ἄλλων ὑγρῶν αἵματος οὐδέποτε ἐν ταῖς φλεβὶ πλεονεχομένοις. quod eſt: Fieri non poteſt tam exacte ſanguinem unquam in uenis contineri, ut nihil uel bilis, uel pituitæ, uel ſeroſæ ſaniei inferatur. Vnde & ego in ſuperioribus

πολυαιμία quid.

Nunquam ſyncerus ſanguis in venis continetur.

rioribus idem intelligi uolo, ſiue humores, ſiue ſanguinẽ abundare dixerim: quippe immixtus, & ab aliis humoribus ſyncerus ſanguis nunquam in uenis detinetur.

Mõtui obiectiones diluuntur

Ex iam dictis & Montui deliramẽtis occurri poteſt, dum in plethora humorum omnium non ex æquo ſemper abũdantiam eſſe contendit, quod in ea ſanguis uehementer præcellere poſsit, Galeno teſte, aliorum humorum nullus. Nã nihil obſtat quin plethora dici poſsit, etiamſi unus humor reliquis antecellat, ut antea abunde demonſtrauimus: ſatis enim eſt ut omnes ex æquo, hoc eſt ſimul, & non unus tantum auctus ſit. Cur autem ſanguis in omnibus plethoricis ſtatibus præcellat, nulla alia ratio eſt, niſi quod is ſemper reliquis humoribus, ut recte in problematis Aphrodiſeus aſſerit, largior ſit. Hinc cum omnes increſcunt humores, quid mirum ſi ſanguis, utpote copia ſua cæteros uincens, in plethora uehementer præcellat? Proportio enim eius ad reliquos humores nunquam non maior exiſtit. Quid multis opus eſt? in plethora non ita ex æquo ſe habent humores, ut omnium æqualis ſit copia, ſemper enim ſanguis largior, dein pituita, tertio bilis flaua, & poſtremo atra, ſed quod ſecundum iam dictam proportionem omnes ſimul augeri & increſcere contingat. Vnus enim tantum ſi redundauerit, tũ non plethora, ſed cacochymia uocatur. Ita nemo non uidet nihil planè illorum quæ diximus intellexiſſe Montuum, miniméq; falſum eſſe, ut ille impudenter contendit, in plethora ex æquo ſeu ſimul omnium humorũ abundantiam eſſe. Porrò errant iumores medici quod in cacochymia humores tãtum ſua qualitate moleſtare putant, cum ſatis cõſtet eoſdem etiam ſua quantitate nocere, ut de flaua bile in morbo regio affectis liquet. Alia utiq; eſt repletio in qualita-

Sãguis reliquis humorib. largior.

te

te ab ea quæ cacochymia dicitur, ueluti ex suprà dictis satis manifestum est. Nec minus errant, dum cacochymiam repletionem ad uirtutem nominant, quando antea ostensum sit cacochymiam non posse simpliciter dici plenitudinem, multo minus ad uirtutem, ita ut planè ab illa differat. Hactenus itaque ex Galeni ac ueterũ sententia repletionum nomina, quæ à nullo hactenus ita explicata esse cõstat, enarrauimus, idque non ab re, quod iis ipsis exacte cognitis, cuiq; etiã sua curatio facile adhiberi queat. Redundantia enim in qualitate, alteratione tantum, ma nente adhuc substantia, curatur. Cacochymia uero purgatione quæ cuique superanti succo sit accommoda. Plenitudo seu plethora tum sanguinis missione, tum frequẽti balneo, & aliis quibusdam quæ à Galeno lib. 13. ther. meth. cap. 3. enumerantur, sanatur. Vnde iterum abunde dilucidum fit cacochymiam à repletione in qualitate, & ab ea quæ ad uirtutem dicitur differre, diuersas nanque curationes habent. Vnius autem & eiusdem morbi diuersa curatio esse non potest. Sed ea de re satis. Repletionum curationes.

Quandocunq; vtrisque auxiliis, & venæ scilicet sectione, & purgatione opus erit, tũ venã potius incidẽdam ante purgationẽ, quàm purgãdum ante venæ sectionẽ esse, contra omniũ fermè hodie medicinã exercentiũ sententiam.

CAP. III.

NEmo ferè nostra tempestate medicorum est, qui nõ tam in iis quos à morbis præseruare, quàm in illis quos à iã correptis curare studet, uenam ante purgationem incidendam esse confidenter consulat. Et eousq; aĩos uulgi etiã hoc irrepsit dogma, ut nullus hodie

sit

sit qui non idipsum sequi tuto posse sibi persuaserit: tantum inueterata, etiamsi pessima sit, consuetudo potest. Quantum autem ea in re aberrent, probe nouit quisquis ueterum scripta paulò intimius scrutatus est: neq; enim illos uenam post purgationem incidisse, sed planè contrà, purgationem post uenæ sectionẽ adhibuisse, modo utrisque opus fuerat, legimus. Ita Hippoc. li. 4. de rat. uict. in mor. acu. aphor. 18. *ubi morborum qui primum sanguinis egent missione, deinde ab ea purgari expostulant, catalogum recenset, fecisse constat.* Nam illic sic scribit: οὐ λυώανται λύεσθαι ἢν ὡς πρότερον ἐπιχειρέῃ φαρμακεύειν, ἀλλὰ φλεβοτομίῃ τῇ τοιῶνδε ἡγεμονιήν ἐστιν. ἔπειτα ἢ ὠδὶ κλυσμῶν ἢν μὴ μέγα καὶ ἰσχυρὸν τὸ νόσημα ᾖ. εἰ δὲ μὴ, καὶ ὕστερον φαρμακείης δεῖ, δέεται ἢ καὶ ἀσφαλείης καὶ μετριότητος μετὰ φλεβοτομίῃ φαρμακείης. *id est: Solui nõ possunt si quis primum purgãti medicamento uti aggressus fuerit, nam uenæ sectio in his præferenda uenit. Deinde ad clysterem procedendum, si magnus & uehemẽs fuerit morbus. Si uero nõ, et postea medicamẽto opus sit, sanè id post sanguinis missionem securè & mediocriter adhibendum.* Mox *autem rationem subiungit, dicens:* ὁκόσοι ἢ τὰ φλεγμαίνοντα ἐν ἀρχῇ τῶν νούσων βοηθέως ἐπισχήσουσι λύειν φαρμακείῃ, τὸ μὴ ξυντεταμένου καὶ φλεγμαίνοντος δεῖν ἀφέρσειν, οὐ γὰρ δαδιδιοῖ ὠμὸν, ἐὰν δὲ πάθος. τὰ δ' ἐντὸς ἔχοντα τῷ νοσήματι καὶ ὑγιηνὰ σωτηρίσιν. ἀσθενέος ἢ τοῦ σώματος γιγνομένου, τὸ νόσημα ἐπικρατέει. ὁκόταν ἢ τὸ νόσημα ἐπικρατήσει τοῦ σώματος, τὸ τοιόνδε ἀνιήτως ἔχει. *hoc est: Quicunq; ea quæ*

Secunda uena ante purgationem.

inflammantur

inflámantur ſtatim inter morborum initia medicamento ſoluere conantur, ij ab diſtenta inflammatáque parte nihil auferunt, non enim affectus, utpote crudus, remittitur diſsipatúrue, ac ea quæ morbo aduerſa & ſana ſunt colliqueſcunt, ductóque ad imbecillitatem corpore, morbus ſuperior euadit, qui ubi corpus uicerit, remediũ non habet. Præterea nunquam non Galenus, ubi & uenæ ſectione & purganti medicamento opus fuit, ad ſanguinis miſsionem ante medicamentũ peruenit, id quod luce clarius uidebit qui quartum eiuſdem de tuenda ualetudine librum diligenter perluſtrabit. Hic enim laſsitudinis ſpecies curare docens, non ſemel, ſed iterum atque iterum à ſanguinis detractione auſpicatur, dein quoque aluũ medicamento deiicit. Sed ne quis à nobis excogitatum putet, ecce uerba Galeni ſubiiciemus: ἐὰν μὲν ὀλίγον ὑπάρχῃ τὸ χρηστὸν αἷμα, πολὺς δ' ἄλλος ἦ χυμὸς, ἀφίσασθαι δὴ φλεβοτομίας. ἐὰν δ' ἔτι μὲν ὀλίγος ᾖ, δαψιλὲς δ' ὑπάρχῃ τὸ αἷμα, θαρρητέον ὡς χρὴ θαι τοῖς φλεβοτομίαις. εἰ δ' ὅπως ὡς εἴρηται πρόδηλον ὑπάρχοι παχυχυμίας, πρόσεστι πολὺ θος ἀφορῶντα, καὶ τὴν ἰδέαν τοῦ πολυτρόπους χυμοὺς: *quod eſt: Si quidẽ bonus ſanguis exiguus ſit, reliquus uero ſuccus plurimus, utique in his à detractione ſanguinis abſtinendum eſt. Sin is quidem exiguus fuerit, ſanguis uero copioſus, audacter incidenda uena eſt. Dein aluum, ut dictum eſt, deiicere oportet, ratione habita de abundantis ſucci copia, pariter & ſpecie. Eſt paulo pòſt:* μάλιστα μὲν οὖν ὡς εἴρηται χρὴ τὰ αἵματος ἀφελόντα, καθαίρειν ἐκεῖνον τὸν χυμὸν, ὃς ἂν ἐπιπλαττῇ φαίνηται· μὴ προσιεμένου δὲ τὴν τοῦ αἵμα-

ὡς ἀφαίρεσιν, αὐξῆσαι τὴν κάθαρσιν. *id est: Maxime ergo, ut dictum est, detrahere primo de sanguine oportet, dein succum illum educere qui superare uidetur. Non sustinente autem homine sanguinem sibi detrahi, augere deiectionem.* Idem quoque faciendum docet in suis commentariis quos in sextum Hippocratis Epidemiôn librum ædidit, in his enim commẽt. quinto de uenæ sectione & purgatione loquens ita scribit: ἐιδὶ ἀμφοῖν αὐτοῖς ἄνθρωπος δέοιτο τῶν βοηθημάτων, ἐύδηλόν ἐστιν ὡς ἀρὰ φλεβοτομίας ἀρκτέον ἐστί. *hoc est: si homo utrisque auxiliis opus habuerit, tum manifestum est quod à uenæ sectione auspicandũ sit. Quid oro iis uerbis apertius? quid denique receptum iam dogma magis impugnat, atque explodit? Verum ut & ratione nostram sententiam firmemus, uideant quid ea de re autor eius libri, qui de renum affectuum dignotione & medicatione inscribitur, statuat. Is enim etsi Galenus non fuerit, apparet tamen fuisse uir apprime doctus, ueterúmque, Hippocratis præsertim, diligens imitator. Scribit uero in hunc modum:* εἰ δὲ οἱ τέσσαρες χυμοὶ πλεονάζουσι, πρότερον φλέβα τέμνειν δὲ καθάρσεως, ἢ καθαίρειν δὲ φλεβοτομίας. *quod est: Si quatuor humores iuxtà abũdauerint, potius uena incidenda ante purgationem est, quàm purgandum ante uenæ sectionem.* Et *subiungit mox rationem dicẽs:* ἐπειδὴ εἰ προενέγκομεν δι' φλεβοτομίας τὸ σῶμα τὸ καθάρσιον διδόμενον ῥᾳδίως διὰ τὰς φλέβας, καὶ τὰς ἀρτηρίας, καὶ τὰς κενὰς χώρας μὴ πεπλησμένας, καὶ διέρχεται ἀκωλύτως ὅλον τὸ σῶμα, καὶ ἕλκει οὗ χυμούς, καὶ ῥᾴστη γίνεται ἡ κέ-

ἡ κένωσις αὐτῶν διὰ τὴν βαρύτητα τῶν ἀγγείων καὶ τὴν χύσιν καὶ λεπτότητα τῶν χυμῶν. εἰ δὲ διεπλήρωται ἀπὸ τοῦ αἵματος τὰ ἀγγεῖα, καὶ δόσεις καθάρσιον, οὐ διώδαται διελθεῖν διὰ τὴν πλήρωσιν, ἀλλ' ἵσταται, καὶ οὐδὲν ποιεῖ, ἢ κακῶς ποιεῖ ὃ ποιεῖ. *quod eſt: Quandoquidem quum ſanguinis miſſione corpus primo euacuatum eſt, medicamentum purgans exhibitum, uenas & arterias, inanéſque corporis regiones inuenit minime oppletas, quo fit ut abſque ullo impedimento in totum corpus dimanet, ſuccóſque attrahat: facillima quoque fit eorundem per uaſorum latitudinem ſeu ſpatia, fuſionem, & tenuitatem ſuccorum, euacuatio. Nam ſi uaſa ſanguine repleta ſint, & purgatorium dederis medicamentum, non poterit propter plenitudinem in corpus differri, ſed ſubſtat, & nihil efficit, aut id quod efficit, male efficit. Hac ſiquidem ratione nihil efficacius eſſe poteſt, nam ita aduerſariorum ſententiam expugnat, ut nullus planè ſit qui contrà mutire audeat, aut queat, etiam ſi uelit. Et mirum certe admodum eſt, cur non Anicennæ ea in re conſilium ſecuti fuerint, quem tamen in aliis tanquam ducem optimum ſequũtur, qui* Fen. 1. Canon. 3. tract. 1. *capite uigeſimonono de canonibus uniuerſalibus idem etiam docuit, quod ueteres iam docuiſſe monſtrauimus. Inter reliqua enim ſic inquit: Etſi alij etiam dominentur humores, tamen ab ea incipimus, quoniam phlebotomia eſt communis humorum euacuatio. Cogitent itaque noſtri ſæculi medici, quanto hactenus in errore uerſati ſint, dum paſſim omnibus, maxime iis quos ab imminenti morbo præſeruare ſtuduerunt, purgationem ante uenæ ſectionem adhibendam eſſe docuerunt,*

cuerunt, & reſipiſcant tandem, iuxtáque ueterum præſcriptum ac ueram medendi rationem, ſanguinis miſſione primum uti diſcant.

In internorum viſcerũ inflammationibus tutius rectiúſque è directo, quàm in oppoſito latere, contra Arabum ac recentiorum fermè omnium ſententiam, venam ſecandam eſſe, ídque non modo euacuãdi, ſed & reuellendi gratia faciendum.

CAP. IIII.

AVicenna loco præcedenti, capite citato, communiſſimi eius erroris, quem omnes ferè hodie medicinam exercentes ſequũtur, autor fuiſſe uidetur, dũ uenæ ſectionem in contraria doloris parte fieri debere ſuadet. Hũc & alij Arabes ueluti ducem imitati ſunt, illosq; ſuperioris ætatis medici ex æquo omnes, licet nonnihil diuerſi inter ſe fuerint, id quod horum ſcripta abũde teſtantur. Quantum autẽ à uera medẽdi ratione aberrarint, conſpicuum fiet ubi ueterum ea de re ſententiam producemus, rationibúſque Arabum tandem opinionem explodemus. Breuiores autem erimus, quod fuſius, imò ita abunde ut nihil deſiderari poßit, in apologia noſtra contra Hieremiam Thriuerum Brachelium illam confutauerimus. Peruerſam itaq; hanc Arabum, recentiorúmque ſententiam, in internorum uiſcerum inflammationibus uenam ex oppoſito latere ſecãdam eſſe, iu primis explodunt ea quæ de curatione pleuritidis & peripneumoniæ ſcribit Hippoc. lib. quarto de rat. uict. in morb. acu. aphor. 67. dicens: ἢν μὲν ὀδυώδης ἄνω ὁ πόνος πρὸς πλευρίδα, ἢ πρὸς μαζὸν ἢ βραχίονα, τέμνειν χρὴ τὴν

Apologia cõtra Brachelium.

τὴν ἐν τῷ βραχίονι βλέβα τὴν ἔσω, ἐφ' ὁκότερον ἂν ἡ τῶν μερῶν κατὰ τόπον. id est: Si dolor ſurſum penetrauerit ad clauiculã, mamillam, uel brachium, internã brachij uenam ſecare oportet, ab ea uidelicet parte quæ dolore fuerit affecta. Et in li. 1. de morbis, ubi itidem de iam dictis affectibus agit, in eum modũ ſcribens: ξυμφέρει τὴν φλέβα ἀφαιρεῖσθαι τὴν ἐν τῇ χειρὶ, τὴν καλεομένην, ἢ τὴν ἡ παλάμην, καθ' ὁποτέρην ἂν εἴη ὁ νόσημα, καὶ ὅτου ἡ ὀδυνέων μᾶλλον κατωτέρη γίνεται ἢ κατὰ τὸν ἄλλον τόπον. id est: Lienarẽ uocatam uenam, uel iocinoralem in manu ſecare confert, qua morbus fuerit, ſicq; dolor lateris & aliorũ lenitur. Quod autẽ his locis in pleuritide & peripneumonia faciendum ſuadet, hoc in ſexto epidemiõn, aphor. 7. in omnibus doloribus ſimpliciter eſſe tentandũ docet, nimirum ex proximis loco dolẽti uenis ſanguinem detrahendum fore. Verba eius hæc ſunt: ὀδυνέων τὴν ἐγγύτατα κοιλίην καθαίρειν, αἵματος δὲ κοιλίην διαιρέειν. hoc eſt: Dolorum proximum uentrem purga, ſanguinis uero uentrem ſeca. Quare autem non ex diſtantioribus uenis, ut quidam temere docent, ſanguinem mittendum docuerit, nulla alia ratio eſt, niſi ea quam Galen. in lib. de artis conſtitutione affert, ita dicens: ἡ γὰρ τῶν ἐγγυτάτων τε καὶ κοινῶν ἅμα κένωσις ἄριστη τε καὶ ἑάστη. quod eſt: Quoniam ex proximioribus & communibus affectæ partis uenis, euacuatio optima & facillima. Atqui ne quis hic dicere queat, uerum eſſe euacuationis ratione ex proximioribus uenis ſanguinem detrahendum eſſe, reuulſionis autem gratia ex diſtantioribus, aut ſaltem parti affectæ

oppoſita: age demõſtremus & eam uenæ ſectionem, quæ reuellendi etiam cauſa fit, è directo loci affecti faciẽdam eſſe. Galenus ſiquidem libro 2. ad Glauconem cap. 7. euidentiſſime utrunque euacuationis genus per communes fieri debere uenas præcipit, dum ſic ſcribit: τῶ μὴ ἔτι ἐπιῤῥεόντων ἡ ἀναλυσις, οὕτω γὰρ ὁ τῶν περιττῶν ὀνομάζεται, τῶ δὲ ἤδη κατειληφότων τὸ μόριον ῥεύματων ἡ παροχέτευσις ἰαμα. ἄμφω δὲ τὰ εἴδη τῶ κενώσεως διὰ τῶ κοινῶν ποιεῖσθαι κελεύει φλεβῶν· δεῖ τὰς ἀπὸ μηρῶν ἀντιπαστάσεις, εἴτ' ἐν ἀγκῶνι τέμνοις φλέβα, ἢ παρὰ τοὺς ἰλιοὺς σικύας περιβάλλοις, ἢ εἰ τὰς χεῖρας θερμαίνοις τε καὶ ἀναξαίνοις καὶ διαδιήσοις. παροχετεύσεις δὲ τὰς ἐν ἰγνύαις ἢ σφυροῖς διαιρῶν, καὶ σικύας μηροῖς περιβάλλων, καὶ θερμαίνων, καὶ ἀναξαίνων καὶ διαδιήσων τὰ σκέλη· καὶ εἰ μὴ δεξιὰ μήτρα τε πόνθοι, ἐν δεξιᾶς χειρὸς καὶ σκέλους ἀπάντων τὰ χρῆμα. τῶ δ' ἀριστερᾶς τε πονηθείσης ἐν οἷς ἑκάτερα κατ' οὐδὲν κώλων. τὸ γὰρ κατ' ἴξιν ὑπ' αὐτῶ Ἱπποκράτους λεγόμενον αὐτὸ τοῦτ' ἔστι τὸ κατ' ἰσότητα. τέμνειν δὲ τὰς ἔνδον φλέβας, αὐταὶ τ' ἐγγυτέραι τε τῶ πεπονθότων μορίων, καὶ μᾶλλον κατ' οὐθύ. id eſt: Fluẽtium humorum reuulſio, ſic enim Hippoc. nominat, eorũ autem qui iam membrũ obſederunt, deriuatio medela eſt. Vtrunq; uero euacuationis genus, per cõmunes uenas fieri præcipit. Veluti in utero in contrariũ trahes, ſi eam quæ in cubito eſt uenam ſecueris, aut mãmillis cucurbitas appoſueris, uel manus concalfeceris, fricueris, & ligaueris. Deriuabis ſi eas quæ in poplitibus aut talis uenas dimiſeris, & cucurbitas coxis applicueris, & cru-

ra

ra calefeceris, fricueris & ligaueris. Et ſi quidē dextra uteri pars affecta fuerit, ex dextra manu, aut crure ſanguinem detrahes. Si uero ſiniſtra, à membris quæ illi è directo ſunt. Quod enim ab ipſo Hippocrate κατ' ἴξιν dicitur, hoc ipſum eſt ſecundū rectitudinem. Interiores autem uenas incidere oportet, hæ enim uiciniores magiſq; è directo ſunt affectis membris. Ex quibus Gal. uerbis luce clarius fit tam in deriuando quàm in reuellendo eas quæ è directo ſunt uenas ſecandas eſſe. Et in lib. de curatione per uenæ ſectionem, in pleuritide reuulſionem è directo factam ei quæ ex oppoſito fit multis nominibus anteponit, dum ita ſcribit: ἡ μέν γε κατὰ τὸ πλευριτικὸν ἢ κατ' αὐτὸ τὸ πάσχοντος πλευρᾶς φλεβοτομία, τῷ ὠφελῆσαι σπουδαιότατον ἐστὶ διειλεῖχθαι πολλάκις. ἡ δὲ ἐκ τοῦ ἀντικειμένης χειρός, ἢ παντὸς ἀμυδροτέρα, ἢ μετὰ χρόνου. ὀλιγάκις τε πολλάκις ὀφθαλμῶν ἰσχυροτάτας σπουδὰς μιᾶς ἔπαυσεν ἡ κατ' αὐτὸ φλεβοτομία τὸ ὠμιαίας καλουμένης φλεβὸς τεμνομένης. quod eſt: Quin & in pleuriticis quæ è directo laborantis lateris ſanguinis miſſio, efficaciſſimam ſæpe utilitatem attulit. Ex oppoſita autem manu, aut omnino obſcuram, aut poſt tēporis interuallū. Ad hæc oculorum perſæpe grauiſſimos è directo uenæ, quam humeralem nominant, ſectio intra horæ unius ſpacium cōpeſcuit. Quæ utiq; Galeni uerba ita noſtri ſæculi medicorū proſternunt ſententiam, ut nihil ſit quod obiicere queāt. Experientia nanq;, qua Galenus omnes reliquos uicit medicos, quod in urbe hominum multitudine refertiſſima, artē ipſam exercuerit, docet, eā quæ è directo fit uenæ ſectionē multo maiorē, q̄ eamquæ ex oppoſita

Maior ex uenæ quæ è directo est sectione quàm oppositæ utilitas.

fit manu, utilitatem adferre. Hinc libro iã citato ita post uerba iam dicta inquit: ὅτω οὖν ἀργῆ δεῖ ταχέως ἐνίοτε τὴν ὠφέλειαν αἱ κατ' εὐθὺ τῶν παχόντων μορίων φλεβοτομίαι φέρουσιν, ὥσε καὶ τοὺς πάχοντας αὐτοὺς, καὶ τοὺς οἰκείους αὐτῶν ἐκπλήττεσθαι πολλάκις. quod est: Sic efficax interdũ celeréque remedium, quæ è directo affectis partibus uenæ secantur afferunt, ut & qui patiuntur, & familiares ipsorum sæpenumero obstupescant. Idem quoque Galenus li. 13. the. cap. 8. ubi plegmones in iocinore curationem ex professo tractat, è directo sanguinem mittendum docet. Sed præstat uerba eius subscribere, quæ talia sunt: ἀναιμωτέον οὖν ἅμα καὶ κενωτέον τὸ φλεγμῆνον οὕτω τὸ ἧπαρ αἵματι τῇ φλεβοτομίᾳ κατὰ τὸν δεξιὸν ἀγκῶνα, τὴν ἔνδον φλέβα τέμνοντες, ἐπεὶ κατ' εὐθὺ καὶ δι' εὐρείας ὁδοῦ τῇ κοίλῃ καλουμένῃ κοινωνεῖ. quod est: Igitur tum reuellendus pariter atque euacuãdus qui ad iecur fluit sanguis est, interna in dextro cubito incisa uena, propterea quod & è regione, & ampla uia cum uena quæ caua dicitur societatem habet. Et paulò post, ubi uenæ sectionis pro partium ratione electionem tradit, ita inquit: ἄμεινον ὅλως οὕτω τὴν εἶνα παρέχεσθαι ἀρχομένων τῶν κατὰ τὸ σῶμα μορίων φλεγμαίνειν· οὕτω δὲ καὶ φλέβα τέμνειν εἰς ταῦτα ἐπιτήδειοι τὴν ὠμαίαν καὶ χειρί. καὶ ταύτης μὴ φαινομένης τὴν μέσην· εἰ δὲ ἧπαρ ἢ θώρακος ἢ πνεύμων, ἢ καρδίας τῆς ἔνδον οὖσης ὀδυνῶντας εἰς τὰς αἰχμὰς, δηλήσεσθαι τοὺς ὑπὸ τῆς γλώττης. τὴν δὲ κατ' ἶνλον παχόντων καὶ τῆς αἰγκῶνος εἰς, οὐχ ἥκιστα δεῖ καὶ τῆς αἰχμῆς μετώπου. οὕτω δὲ νεφρῶν καὶ

κύστεως

κύσεως ἐδλίς τε καὶ μήτρας τὰς ἐν τοῖς σκέλεσι. μάλιστα δὲ τὰς κατὰ τὴν ἰγνύλω. εἰ δὲ μὴ τὰς παρὰ σφυρῶν. ἀεὶ δ' ὡδὶ πάντως τὰς κατ' ὀδὸν. ἢ δὲ ἄπαντος ἀρχομένου φλεγμαίνειν, τὰς ἐν τῇ δεξιᾷ χειρί. ἢ δὲ ἀριστερᾶς, ἔμπαλιν. hoc est: Satius igitur ubi partes quæ in ore sunt inflammatione corripi cœperint, deriuare ad nares. Pari modo uenam quoque ubi hæ partes sic affectæ fuerint, incidere humeralem in manu. Et si ea non cernitur, mediam. Vbi uero iecur, pectus, pulmo aut cor ita laborat, internam. In angina autem primas in manibus, secundas eas quæ sub lingua. At iis quæ in occipite sunt sic afflictis, etiam eã quæ circa cubitũ est, necnon eam quæ habetur in fronte. Renibus uero & uesica, pudendo & utero sic habẽtibus, eas quæ in cruribus sunt, potissimum autem quæ circa poplitem. Sin minus, eas quæ iuxta malleolos. Perpetuò uero in omnibus quæ è directo est: ubi iecur inflammatione laborare inceperit, quæ in dextra sunt manu: ubi liẽ, contrà. Equibus uerbis iterum dilucidum fit errare eos qui in principio inflammationum uenam quæ è directo est incidendam esse negant, cum aperte hoc loco bis Galenus principii inflammationis meminerit, in eóque uenam eiusdem lateris incidendam esse docuerit. Galeno accedit Alex. Tral. lib. 1. cap. 41. sic scribens: Noli reuellendi causa, aliam quàm in affecta parte uenam incidere. Verum si parte dextra dolor magis excruciat, eodem statim latere uena ter quaterue, ut dixi, non copiose soluenda est. His itaque testimoniis iuniorum sententiam satis supérque improbatam putamus: neque est ex Græcis autoribus quispiã, quod sciã, præter Aetium, qui illorum sententiæ accedat. Nihil autẽ mirum hominẽ Syrũ Arabico

In principio inflammationũ è directo mittẽdus sanguis.

bico errore fuiſſe infectum, maxime cum aliquot annis poſt Galeni tempora uixerit. Sunt enim qui ſub Conſtantino magno, qui etiam ſub Iuliano uixiſſe putant. Id ſi uerum eſt, contemporaneus Oribaſii fuit, qui eius Cæſaris archiatros fuit, quemadmodum epigramma hoc, quod in quarto lib. habetur epigrammatôn, teſtatur:

Oribaſius Iuliani archiatros.

Ἰητὴρ μέγας οὗτος Ἰουλιανοῦ βασιλῆος
Ἄξιος δυσεβίης ὅσιος Ὀριβάσιος,
Εἶχε νόον οἷα μέλισσα σοφὸν νόον, ἄλλοθεν ἄλλα
Ἰηξῶν πρητέρων ἄνθεα λεπτάμενος. id eſt:
Magnus Iuliani medicus qui Cæſaris olim,
Diuino cultu dignus Oribaſius,
Hic animo ſapiens apis inſtar carpere flores
Nouit, quos medicus priſcus ubique tenet.

Reliquũ eſt ut & ratione ſententiã noſtram firmemus, q̃ tamẽ aduerſarii planè nullã, aut omniũ frigidiſſimã habẽt. Incidẽdã itaq; in internorũ uiſcerũ inflãmationibus uenã eſſe q̃ é directo eſt, & minime eã q̃ in diſtãtiſſimis, aut oppoſita pte doloris, hac ratione oſtẽdi poteſt. Quũ in omni medẽdi ratione medico ad id quod magis urget reſpiciendũ ſit, ut ſcilicet idipſum q̃primũ fieri poteſt tollat, debet certe in omnibus internorũ uiſcerũ inflamationibus omniũ maxime animũ aduertere, quod humorum defluxum, impetumq;, dolorẽ ac tenſionẽ immenſam in parte ægra facientes, amoueat: nam niſi id ipſum fecerit, dolor ſemper auctior fiat neceſſe eſt, eóque aucto maior quoque humorum copia confluat oportet. Nam Galeno ca. 95. artis medicæ teſte, ὀδυνώη πᾶσα παροξύνει τὰ ῥεύματα. quod eſt. Dolor omnis fluxiones irritat. Et lib. ther. meth. 3. ca. 4. ὁ ὀδυνώμενον ἐρεθίζει τὸ ῥέον ἐπὶ ῥέειν. hoc eſt: Quod dolet plus ut affluat efficit.

Medico ad id quod magis urget reſpiciendũ.

Dolor fluxiones irritat.

ficit. Tum autem humorum defluxum dolorem ac tensionem in parte ægra procreare prohibebit, ubi non solum humorum impetum in cõtrarium auertet, sed etiam plurimum, & celeriter à phegmone seu inflammatione euacuabit. Id uero faciet, si uenam quæ parti affectæ è directo est, quæque cum ea communitatem habet, pertulerit. Ita in pleuritide internam uenam quæ è directo est Galenus secandam monet, quod hæc partem eam quæ inflammatione laborat non solum plurimum & celeriter uacuet, uerumetiam ab ea reuellat. Verba eius lib. secundo de uict. rat. in morb. acut. comment. 10. hæc sunt: ἀνω μὲν οὖν ἐπὶ συμπαθείας δηλωσημαινούσης, φλέβα χρὴ τέμνειν ἐν ἀγκῶνι τὴν μᾶλλόν τε καὶ θᾶττον ἀφ' ὧν ποτὸς μορίου διαμένῃ ἀνιωμένη τε καὶ πεπωκυῖα αἷμα. id est: Cum igitur superiorum partium condolentia signum fecerit, uenã in cubito secare eã oportet, quæ sanguinem ab affecta parte & magis & uelocius tum reuellere, tum uacuare possit. Et paulò pòst: γινώσκω τὰς κενώσεις ὅλην ἂν γένωνται ἀναδιδομένας μὲν εἰς τὸ σῶμα τοῦ ζώου ὅλον, οὐμὴν οὔτε ταχέως, οὔθ' ὁμοίως ἐξ ἁπάσης φλεβός· ἡμεῖς δὲ καὶ ταχέως καὶ μᾶλλον τῶν ἄλλων μορίων κενῶσαι πεφυκότα μόνον τὸ φλεγμαῖνον, καὶ μάλιστ' ἂν τῶν ὀξέων νοσημάτων. ὅπερ ἡ ἔσω φλὲψ ἡ ἐν ἀγκῶνι πιεῖ, καὶ πολὺ μᾶλλον, ὅταν τὴν ἐπιπρὸς ἄνω τὸ πλησιάζον αἷμα φαίνηται ποιοῦμενον, ἢ καὶ τὰ τοῦ θώρακος ὕστερα ὑφηλὰ πεπονθότα· quæ est: Vacuationes quidẽ undecũq; fiant ab uniuerso animaliũ corpore euacuare nostri, quãquã neq; celeriter, neq; similiter ex omni uena. Nos uero partẽ eã que inflãmatione obsidetur, tũ celeriter,

Quo pacto ne fiat dolor prohibebit medicus.

celeriter, tum quàm cæteras partes plus, præsertim in acutis morbis, uacuare contendimus. Quod sanè interna cubiti uena facit, multóque magis ubi sanguinis redundátia ad superiora uergere uideatur, aut superiores thoracis partes affectæ sint. Quid multa? in omnibus internis inflammationibus quoniam multum & celeriter à parte affecta uacuandum est, ideò uena quæ è directo est, & cum ea parte communitatem habet, inter initia etiam secanda, quod illa non tantum celerrime euacuet, sed & in contrarium defluxus impetum uertat. Cæterùm cum in inflammationibus humorum impetus ferè nunquam non secundum rectitudinem fiat, ueluti parte 2. sexti epid. 7. Hippoc. demonstrat, dicens: κατ' ὄξιν πλευρέων ὀδυνώη, καὶ ξυντάσιες ὑποχονδρίων, καὶ παλμοὶ ἐπάρσιες, καὶ ἐκ ῥινῶν ῥήξιες, καίτοι καὶ τὰ συναγχικὰ ἀδυθήματα. id est: Secundum rectitudinem fiunt laterum dolores, præcordiorum distẽtiones, lienis tumores, sanguinis ex naribus eruptiones, & anginæ rubores. Conuenit maxime medico motum hunc naturæ obseruare, ut scilicet sciat, promptius per id latus humores inflammationem procreãtes, & reuelli & euacuari posse. Proinde uena potius quæ è directo loci affecti est quàm opposita incidenda uenit. Per illam enim sanguis qui nuper defluxit, neque adhuc uehementer adhæsit affixúsue est, remeabit in ea loca à quibus in partem ægram delatus est, eóque ablato calor quidem & tensio, atque adeò dolor ipse, ut diximus, mitigabitur, quod ita scilicet sanguis cõfluens celeriter admodum & uacuetur, & in contrarium reuellatur, id certe quod opposita uena nõ potest: hæc enim etsi totam humorum molẽ in se conuertere ualeat, imbecilliter tamen

Humorũ impetus in inflammationibus secundum rectitudinẽ fit.

Medicus naturæ motũ obseruet.

men & non niſi tardiſſime hocipſum facit. Quoniam au tẽ in inflãmationibus internis plus à loco affecto quàm à reliquis partibus uacuandum erit, & quàm fieri poteſt celerrime, fit ut uenam quæ è directo eſt præ ea quæ ex oppoſito deligamus. Aduerſi enim lateris uena ſecta, nulla nec euacuátio nec retractio à loco affecto fieri poteſt niſi tardiſſima, quam certe medicus non ſine magno ægrotantis periculo expectabit. Præterea ſi in inflammationibus humorum motus ſecundum rectitudinem fit, certum eſt in oppoſita aut diſtãtiſſima parte ſanguinem non niſi optimum uacuari, in cuius locum uitioſus qui in affecto eſt latere paulatim ſurrogatur, periculúmque eſt ne reliquum quoque qui nondum uitiatus eſt inficiat. Et mirum certe admodum eſt, cur in peſtilentibus bubonibus ne idipſum accideret, cauerint, unanimíſque ſuffragiis uenam quæ è directo eſt ſecandã conſtituerint, et non itidem in internis inflammationibus contingere timuerint, quum haud aliter quàm illic uenenum ab affecto loco in illæſam partem trahatur, ita hic ſanguis uitioſus. Sed cæci ſunt ac cæcorum duces, ut nihil mirum ſit, cur utrique in foueam cadant. Porrò laudat Galenus libro 3. de criſibus cap. 4, ſanguinem in lienis & hepatis inflammationibus per directum ex naribus profluentem, tanquam eo qui ex oppoſito ſit longe meliorem, ita enim ait: λύουσι δ' ἱκανῶς καὶ τὰς τοῦ ἥπατος, καὶ τὰς τοῦ σπλῆνος φλεγμονὰς αἱμορῤῥαγίαι διὰ ῥινῶν, ἐπὶ δὲ μᾶλλον τοῖς ὀξέσι φλεγμαίνη τὰ σπλάγχνα. καὶ πάσχει ὅ τὰς καθ' ὑποχόνδρια φλεγμονὰς τὰς θρόμβους καὶ ὀξείας ἡ διὰ ῥινῶν αἱμορῤῥαγία κρίνει. χρὴ δὲ καὶ κατ' οὐθυωρίαν αἱμορῤῥαγεῖν, ἐκ δεξιᾶς μὲν μυκτῆρος ἐφ' ἥπατί τε, καὶ τοῖς κατὰ τὸ δεξιὸν

In inflãmationibus celerrime à loco affecto vacuãdis.

In oppoſita parte ſecta vena bonum tatum ſanguinẽ vacuat.

δλεξιὸν ἕλκωχόνδλιον. ἐξ ἀρισερᾶς ἢ ἐπί τε πολλῇ καὶ τοῖς ταύτῃ μορίοις. hoc eſt: Soluit autem ſufficiẽter lienis & iocinoris inflammationes ſanguinis è naribus profluuium, quum hæc uiſcera unà cum acutis febribus habent inflammationes. Et omnes quæ ſub præcordiis fiunt calidæ & acutæ inflammationes, fluxu ſanguinis narium finiuntur iudicantúrue. Oportet autem per directum ſanguinem fluere, ex dextra quidem nare, iocinore affecto, & locis quæ ſub dextro præcordio poſitis. Ex ſiniſtra uero nare, liene & quæ illic partes ſunt affectis. Quod ſi itaque in naturæ indicationibus, atque ſuperuacuorum expulſionibus ad latus oppoſitum fluere ſanguinem non eſt bonum, ſecundum uero directum bonum, ueluti Galenus, Hippocrates, & experientia etiam ipſa docet. Quare non medicus, qui certe naturæ miniſter eſt, ut cap. 86. artis medicæ teſtatur Galenus, in ſuis reuulſionibus & euacuationibus naturam imitetur, quæ certe in ſuis expulſionibus optimam ſemper per directum facit uacuationem? Hinc Galenus quoque in libro de ratione curandi per ſanguinis miſſionem ab exemplo naturæ reuulſionem atque euacuationem per uenæ ſectionem quæ è directo fit, ea quæ ex oppoſito eſt multo commodiorem eſſe docet, cum in hunc modum ſcribit:

Medicus naturæ miniſter.

ὅ ὡς κατ' ἴξιν αἱμορῤῥαγεῖ, μεῖζον ὠφέλειαν ἐπιφέρει τοῖς νοσοῦσιν. ὃ δὲ κατ' ἴξιν ὅτι κατ' ὀρθὸν λέγει, πᾶσι ὡμολόγηται, ὡς φῶς αὐτῷ κεχρημένου πολλάκις ὠθεῖ τὸ δὲ τῷ σημαινομένῳ τῇ κατ' ἴξιν φωνῇ. τὰ δὲ ἀναπαλιν αἱμορῤῥαγοῦντα μηδὲν ὠφελεῖν, ἢ καὶ βλάπτειν ἐνίοτε, τῷ καταλύσαι τὴν δλύναμιν ἄνθρωπον πάθος κωφῖσαι. ὅτε καὶ ὠθεῖ πολλῷ μεγάλῳ μυκτῆρι δλεξιὸς αἱμορῤῥαγήσας, ὅτε ἀρισερὸς

ρὸς ἐφ' ἣ πατι φέρει ῥινὰ ὠφέλ ϛαν· * ἐ τάχει δ ϛ κνύ ϛ, ὡδὶ ὃ τῖς ἀνάπαλιν, ἐκέλ. δ ϛ ξῖς μ ὅ ων αἱμορῤῥαγῶνος μυκτῆρος, ἢ καλὰ ὑποχόνδριον ὀ δ ϛ ξιὸν ἐρ ϛ δομένη συκία ϛφῶς ἴσησι ἐ τάχ ϛ τ αἱμορῤῥαγίαν, ὥσπερ ἢ καλὰ τὴν ἀριςερὸν αἱμορῤῥαγῶνος ἀριςερῶ· ϛ φλεβοτομήϛας ὁ χέριν ἀνθιπαράσεως, ὡδὶ μ τῖς κατ' εὐθείαν αἱμορῤῥαγίαις, ἐ τάχει θεάσ ϛ ϛφῆ τὴν ὠφέλειαν· quod eſt: Quibuſcunque eruptio ſanguinis ſecundum rectitudinem accidit, ſummum commodum ægrotantibus adfert. Quod autem κατ' ἴξιν pro eo quod eſt ſecundum rectũ dicit, omnibus in confeſſo eſt, cum aperte hac uoce utatur ſæpenumero in hoc ſignificato. Quibus uero contrà ſanguis erumpit, nihil iuuat, aut etiam interdum nocet, quod ſcilicet uires citra morbi leuamen deiiciat atque exoluat. Non enim in liene tumente ex dextra nare erumpens ſanguis, nec in iecore ex ſiniſtra, aliquam fert, utilitatem: ſed reuulſio in directum adhibita, euidentem utilitatem celeriter oſtendit, quæ autem contrà, nequaquam. Dextra igitur nare ſanguinem erumpentem, ad dextrum præcordium fixa cucurbitula clare celeritérque ſiſtit, ſicut ad ſiniſtrum, ex ſiniſtra erumpentem. Porrò reuulſionis cauſa, ſi uenam ſeces in iis quæ è directo fiunt ſanguinis eruptionibus, uelociter conſpicuam uidebis utilitatem. Quibus utique uerbis Galenus euidẽtiſſime monſtrat medicum in ſuis euacuationibus & reuulſionibus, naturæ motum, atque in eiuſdem expulſionibus impetum ſequi debere, quiſi bonus eſt, ſemper in directum fit. Hac ratione & uenæ ſectio quæ è directo fit loci affecti commendatur, quod celeriter & reuellat et euacuet: dãnatur autẽ quæ ex oppoſito fit, quod ſcilicet

* Hic uemo non uidet quædam in cõ textu deeſſe, ea ſcilicet quæ antiquus latinus interpres habet: ἀλλὰ ϵ̃ κατ' εὐθὺ ἀνατείνεται ὑπὸ τῆς ῥοῆς τοῦ αἵματος ἐπὶ τὸ ἐναντίον ἀφ' οὗ ἡ ῥοὴ ἐγένετο, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐπὶ τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ ῥινὸς ἐπιτιθεμένη ἡ κολοκύνθη ἐκ τοῦ ἀριςεροῦ μέρους τοῦ ῥινὸς ἐπισπᾶται τὸ αἷμα, ὡς καὶ ἐπὶ τῆς ἀριςερᾶς ῥινὸς ἐπὶ τὸ δεξιὸν μέρος ἐπιτιθεμένη ἐπισπᾶται τὸ αἷμα.

ſcilicet uires, bonum euacuans ſanguinem, citra morbi leuamen, ab eo enim nihil aufert, deiiciat. Hunc ſanè locum eo libẽtius hic tractauimus, quod illum Brachelius in ſua contra nos diſceptatione deprauare nititur, cui quãdoquidem tum cum reſponderemus, ad manum non erat exemplar græcum, non in uniuerſum fortè ſatisfactum eſt. Ob id hoc loco genuinam planè lectionem ſubſcribere placuit, ut inde ſtudioſi quantũ à ueritate aberret Brachelius agnoſcere poſſint. Ita enim ut hic legitur, eſſe legendum, antiquus certe interpres aperte mõſtrat. Deeſſe autem aliqua, uerba ἐν τάχῃ δῃκνύῃ, & quæ ſequuntur, ſatis indicant: nam niſi aliqua præmiſeris, penitus ſuperuacanea & nullũ ſenſum præ ſe ferentia manebunt. Minime igitur tota ea pars, ſed reuulſio quibus in directum adhibetur euidentem utilitatem, adſcititia eſt, ut putat Brachelius, ſed tã neceſſaria ut omitti citra totius contextus deprauationem non queat. De duplici enim reuulſione eo loci Galenus loquitur: una eſt quæ fit per cucurbitas, altera per uenæ ſectionem: ad quarum primam pulchre quadrat illatio illa: Dextra igitur nare ſanguinẽ erumpentẽ &c. Hæ quidẽ rationes impræſentiarum ſufficiant, nam plures aliæ adduci poſſent, quas conſulto prætermittimus, quod hic locus à multis eruditis uiris ante nos etiam tractatus ſit diligentiſsime. A nullo autem diligẽtius quàm à Petro Briſsoto homine ad miraculum erudito, quem utinã deus nobis diutius eſſe ſuperſtitem uoluiſſet. Scripſit poſt nos ea de re quoque lectu digna Hubertus Barlandus, quem & ipſe conſulere poteris, ubi hæc noſtra tibi nõ omni ex parte ſatisfecerint. Porrò hic copias ſuas producit Montuus, atque pulchre ſuam in rebus medicis inſcitiam prodit, dum neſcio qua-

Locus Galeni explanatur.

liter

liter de certis Hippocratis uerbis Arabum placita ac recentiorum opinionẽ roborare nititur. In primis autem locum Hippoc. in libro de natura humana obtrudit ubi ita ſcribit: ἐπιτηδεύειν δὲ χρὴ τὰς τομὰς ὡς πρόσω τάτω τέμνειν ἀπὸ τῶν χωρίων ἐν ἅπασιν αἷς ὀδύνα μεμαθήκασιν γίνεσθαι, καὶ ἦν αἷμα συλλέγεσθαι. ὅτῳ γὰρ ἂν ἥκιστα ἥτε μεταβολὴ γίγνοιτο μεγάλη ἐξαπίνης, καὶ ἦν ἔθος μεταστήσας ᾖ ὥστε μηκέτι εἰς τὸ αὐτὸ χωρίον συλλέγεσθαι. hoc eſt: Danda opera eſt ut quamlõgiſſime à locis ubi dolor eſſe & ſanguis cogi didicit, uenarum inciſiones fiant, ſic enim haud magna repente mutatio fiet, & conſuetudinem mutaueris, ne amplius eo loci ſanguis coeat. Hanc etiam ſententiam in libro de oſſium natura iiſdem planè uerbis repetit, tãtum abeſt ut Hippocratis eſſe negemus. Mirum autem tã delirum eſſe Montuũ, ut mihi nudis iis Hippocratis uerbis ſatisfactũ eſſe putet, cum ne ſyllaba ſit quæ mihi aduerſetur. Cum enim nobis contentio ſit, in internorum uiſcerum inflammationibus è directo uenam ſecandam eſſe, quod illic non ſolum reuellendi, uerumetiam euacuandi neceſsitas ſit, ipſe Hippocratem affert longe alia de re loquentem, nempe de præſeruatione à doloribus, morbisque aliis nondum præſentibus, ſed futuris adhuc, in quibus certe cum reuellendi tantum intentio eſt, nihil prohibet, imò commodiſsimum eſt, quamlongiſsime à locis dolori obnoxiis inciſionem fieri. Loqui autem Hippocratem de præſeruatione à morbis & doloribus, euidenter uerba hæc. ſic enim conſuetudinem mutaueris, ne amplius eo loci ſanguis coeat, demõſtrant. Et Gal. in expoſitione eius ſentẽtiæ, ubi ſic ſcribit: ὅλῃ τομὰς εἴρηκε τῶν φλεβῶν ἃς ἐν σωθέτῳ προσηγορίᾳ φλε-

ϛοτομίας ὀνομάζομεν, ὀρθῶς ἤκουϛαν οἱ ἐξηγηταὶ, ϛ γὰρ ὁμολογοῦσι πάντες τοῦτο. ὅτι δὲ οὐ διωρίϛατο πότερον ὑγιαινομένων ἢ τῶν μορίων ἀξιοῖ πρῶτον τὴν ἀνάϛασιν γίνεϑαι τῶν ἐπιῤῥεόντων χυμῶν, ἢ κατὰ τὴν τῆς ὑγείας χρόνον, οὐ τέτῳ μέμφαιτ' ἄν τις αὐτῷ. ἐμοὶ δ' ὅσῳ δοκεῖ μᾶλλον ἤδη τῶν ὑγιαινόντων εἰρῆϑαι, βουλομένου τ' γράψαντος ταῦτα, πρόσϑεσιν εἰς ἄλλα μόρια φέρεϑαι τοὺς πλεονάζοντας χυμούϛ. quod est: Quod quidem inciſiones uenarum dixit, quas conſueto nomine phlebotomias nominamus, recte interpretes intellexerunt, in hoc enim uniuerſi conſentiunt. Quoniam autem utrum à iam dolentibus membris exiſtimet procul fieri reuulſionem humorum confluentium, an in tempore bonæ ualetudinis, non definiuit, in hoc utique ab aliquo accuſabitur. Mihi autem uidetur de his qui adhuc recte ualent potius dixiſſe, quod ita qui hæc ſcripſit uoluerit redundantes humores, ut ad alias corporis deferantur partes aſſuefacere. Proinde cum nobis ſermo ſit de iis qui iam ægrotant, & minime de illis qui adhuc ualent, nihil adductæ per Montuum ſententiæ nobis obeſſe poſſunt. Denique iniuriam facit Montuus, quod ſolo autoritatum numero me contra Arabum ſententiam contendere nugatur, cum conſtet non ſolum numero autoritatum, ſed & rationibus firmiſſimis nos eſſe ſuperiores. Vanum quoque eſt quod olim homines non ſic, ut hodie, in uictu deliquiſſe exiſtimat, ob idque plethoricis diſpoſitionibus minus tentatos, ut hoc nomine recte uenam quæ è directo loci affecti eſt ſecandam præceperint. Nam utcunque

que Hippocratis tempore uerum ſit, Galeni tamen ſæculo, qui idem in omnibus libris docet, uerum eſſe non poteſt: cuius tempore quanta fuerit cõpotandi conſuetudo, nemo non niſi qui libros eius nõ deguſtauit, ignorare poteſt. Nónne in primo ther. meth. libro conqueritur neminem eſſe qui præ inexplebilibus uoluptatum deliciis ueritatis ſtudio ac inquiſitioni deditus ſit? Non exiguum enim numerum eſſe inquit eorum, qui ueſperi omnes ad ſympoſia colliguntur: ubi poſtquam uino ſe implerunt, non lyra cytharáue, aut aliud muſicum inſtrumentum circunfertur, ſed nec ſermones ulli habentur, quales in ſympoſiis agitari ſolere ueteres prodiderunt, nec aliud honeſtum quicquam, imò inuicem ſibi propinant, & de magnitudine poculorum certant, utpote inter quos optimus cenſetur, non qui plurimis inſtrumentis muſicis, aut etiam ſermone philoſophico uti nouit, ſed qui multos eóſque maximos calices exiccauit. In comment. quoque 28. ſexti aphoriſmorum, propter immodicum ſui ſæculi ocium, & uictum intemperantem, eunuchos podagra laboraſſe fatetur. Quid multa? ſatis ex Athenæo perſpicuum fit Græcos fuiſſe bibaciſſimos. Hinc quod ueteres eam quæ è directo eſt in pleuritide & aliis inflammationibus internis uenam ſecandã docuerint, non ideo factum eſt, ut Montuus putat, quod eorum ſæculo homines in uictus ratione non deliquerint: quî enim aliàs Galenus, cuius tempore haud ſecus quàm hodie intemperãtiſſimo uictu uſi ſunt, hoc dogma inculcare ſine inſcitiæ nota potuiſſet? Quare lõge alia ſubſit ratio oportet, q̃ Montuus ſomniauit, ea ſcilicet quod Galenus ac alii ueteres ad id quod magis urget reſpexerit, atqueadeo nõ tãtũ reuellere, ſed & euacuare à loco affecto uoluerint.

Galeni ſæculo compotandi mos inoleuit.

Græci bibaciſſimi.

rint. Hic præterire non possum, quin ad Ioannis Agricolæ, amici optimi, in Galenum annotata nonnihil respondeam: is enim lib. 13. ca. 2. ther. meth. etsi manifeste nihil statuat, latenter tamen sese in aduersariorum sententia adhuc esse, uel saltem hærere, ne nostram penitus amplecti queat, indicat. Nec puto ægre feret si eius coniecturas confutauero, quandoquidem nec ego ægre tulerim Brachelii contra me iudicium attulisse, cui tamen apologia quadam per me responsum esse non ignorabat. Vellē tamen penitus siluisse Agricolam, ita enim pleriſque errādi occasio non fuisset, neque mihi ab illo dissentiendi ansam præbuisset. Boni itaque pro candore suo sat scio consulet, quandoquidem ueritate uiro bono nihil esse antiquius compertum habeat, si & nostram de iis argumētis quæ producit sententiā attulerimus, ut scilicet hac lege multis qui eiusmodi argumentis in contrariā ducī sententiam potuissent, consulatur. Locus igitur Galen. quem adfert Agricola, quemq; contra me in sua disceptatione affert Brachelius, quod manu laborante scarificāda crura sint, & altero crurum male habente, reliquum, nihil nobis aduersatur, ut multis in apologia nostra comproba uimus. Nobis enim de uenæ sectione, Galeno de scarificatione sermo existit. Nobis de internorum uiscerū inflammationibus contentio est, Galenus autē de externis, manuum nempe & crurum, loquitur. Inflammatio interna magnus adeoq; acutus morbus est, externa cōtrà paruus, ac periculo uacās. Aliter autem tractandos esse morbos magnos, aliter exiguos quis est qui nesciat? Hinc cum medici studium in internis inflammationibus in hoc uno situm sit, ut celeriter & plurimum non solum à loco affecto reuellat, sed & euacuet: fit ut ad uenam quæ è directo

Obiectio Brachelii & Agricolæ diluitur.

Aliter magnos aliter exiguos esse tractādos morbos.

recto eſt ſecandam ſibi feſtinandum ſit. In externis contrà humores in partem ægram decumbentes, ex una parte in aliam traducere æque ignobilem, reprimẽtia quoque medicamẽta adhibere, ac digerẽtia quæ ſuppuratio nem prohibere poßunt, quamuis neque ex ſuppuratione, etiamſi ſuperuenerit, aliquod periculũ ratione dignum imminet, licebit. Cum itaque tum quouis modo humorũ impetum ad affectam partem ſiſtere liceat, loco affecto neglecto, ſatíſque ſit utcunque ab affecta particula reuellere, poſthabita euacuatione, poteſt medicus à diſtantioribus etiam, & ex oppoſito, ſanguinẽ detrahere. Neque Manardi ratio, quam adfert Agricola, ad firmandam aduerſariorum ſententiã ſatis ponderis habet. Ignoſcat autem uelim Manardus, ut ſibi Galeni manes ignoſcere precatur: quamuis hodie in ea ſententia perſeuerare illum non putem, neque enim ut metipſe ſcribit, ullius commentaria in ea materia ſibi uidere dum hæc ſcriberet cõtigit, quæ fortè hunc aliter & ſentire & ſcribere coegiſſent. Nemo itaque eſt qui ſimultaneam ſanguinis uacuationem non eſſe cauẽdam doceat, ubi æger illam ſufferre non poterit: rariſsimum autem eſt ut tantum ſanguinis auferatur, ut inde uirtus deiiciatur, maxime ubi inter initia inflammationis adhibita fuerit, nanque tum multa copia ſanguinis adhuc nõ confluxit. Sed fac tantũ eſſe ſanguinis qui in phlegmone cõtinetur, ac extra duci debet, ut non ſemel citra ægri periculum educi queat, an non tum contraria patiẽti lateri uena reuulſionis potius gratia quàm euacuationis ſanguinis in tumore contenti, ſecanda? Minime: nam ad id primũ quod maxime urget reſpiciendum erit: plus autem urget ſanguis qui in partẽ affectam præter naturã confluit, atque huic iã affixus

eſt, quàm qui in oppoſito eſt latere. Ob id igitur quàm ocyßime fieri poteſt ſanguis is qui in affecto eſt latere & reuellendus & euacuandus erit per uenam quæ è directo eſt. Sed dices, immodicam hanc euacuationem æger ferre non poteſt, ideóque cauenda. Fateor quidem. Ergo ex oppoſito latere ſanguis eſt detrahendus? Nullo pacto. Quid igitur faciendũ? Præſtat tum non ſemel quãtum conuenit extrahere, ſed in uices partiri. Ita enim docet Galenus libro de ratione curandi per ſang. miſſionem, ſic ſcribens: ὠφελεῖ ἰναιωῶς πολλὴν καὶ πρὸχ γῶντα κένωσις αἵματος ἐξ ἀριστερᾶς χειρός. ἄμεινον δὲ μὴ ἅπαξ ἐκκενοῦν τὸ σύμμετρον, ἀλλ' εἰς δύο μοιρίζοντας ἡμέρας. id eſt: Multum iuuat lienem afflictum ſanguinis ex ſiniſtra manu detractio. Præſtat autem non ſemel quantũ conuenit extraxiſſe, ſed in duos id partiri dies ſatius eſt. Et iterum eodem libro: ἄμεινόν ἐστιν ἐὰν μηδὲν ἐπείγῃ τὴν πρώτην ἀφαίρεσιν ἐλλιπέστερον ποιήσαντα, ἐπαφαιρεῖν αὖθις, εἰ δὲ βέλτιον καὶ πλείονος. ἐφ' ὧν ἔστιν κενώσεως μὲν χρεία πολλῆς, ἐκ ἰσχυρὰ δὲ ἡ δυνάμις, ἐνδὶ τούτων πρὸ σπουδαίας τὴν κένωσιν. hoc eſt: Præſtat, niſi quid urgeat, priori miſſione minus detrahere, iterúmque eam repetere, imò ſi lubet & tertiò. Vbi ergo multa uacuatione opus eſt, uerùm uires ſunt imbecilliores, in his euacuationem partiri expedit. Porrò in pleuritide peſtilentiali, hoc eſt, uagante & pernicioſa, ſanguinem magis per tali quàm alterius uenæ ſectionem lõgiſſime à mẽbris principalibus poſſe diſtrahi conſtanter negamus, nam tũ bonus ſanguis potius quàm uitioſus detrahitur, atque adeo uires unà euacuantur, ínque locum optimi ſanguinis paulatim deſcendit atque ſurrogatur malignus,*

Præſtat interdum euacuationem partiri.

malignus, imò ad iecur in corpore principatum habens deducitur. Præterea mulieri cui menſtrua purgatio defecit, aut uiro cui conſueta ſanguinis per ani uenas ceſſauerit uacuatio, nihil prohibemus uenam in cruribus ſecare, modò à loco affecto prius quod influxit per uenã quæ è directo eſt reuulſum fuerit atque uacuatum. Quod autẽ Gal. in utroq; caſu, Vere crurũ uenas ſecuit, id cautelæ gratia, ut ait Manardus, hoc eſt, ut ab imminẽti morbo præſeruaret hominẽ, factũ eſſe fatemur. Ita & comitiali & uertiginoſo morbo laborantibus uenas cruris ſecare ſuadet, nõ quidẽ ut à loco affecto euacuet, ſed ut ab illo reuellat, atque adeo ab imminẽti morbo tueatur. Et cũ hæc ſit reuulſio, ut ita dicã, præſeruatiua, licet tũ à diſtãtiſſimis ptibus ſanguinẽ detrahere, ut diximus antea, et in noſtra apologia ad nauſeã uſque inculcauimus. Nobis autẽ non de præſeruatione ab inflãmationibus internis diſceptatio eſt, ſed de illarũ iam præſentium curatione. Quomodo deniq; Gal. ex cõtrario latere in pleuritide uenæ ſectionẽ non uituperat, cum illam parum, uel non niſi poſt tẽpus iuuare dicat? Quis tã ſine mente eſſet, ut collatis duobus aureis, ſi dicat alterum, parum uel nihil ualere, non meliorem eligat? Pari ratione cum ex brachio quod è directo eſt uenæ ſectio ſemper euidentem utilitatem afferat, quis eſt qui illã non præ ea q̃ ex oppoſito fit, quæ parum & raro admodum conducit, eligat? Cæterũm cur cruris uena per rectum ſita nõ ſit ſecanda, ratio nulla alia eſt, niſi quod nõ multũ & celeriter, quod ſumme neceſſarium in internis inflãmationib. exiſtit, à loco laborãte reuellit et euacuat, quemadmodũ paulò ante etiam dictũ eſt. De manu patiente inter initia confutationis abunde diximus. Non ceſſat hoc æuo Hippocratis ac

Galenus uenæ oppoſitæ ſectionem in pleuritide uituperat.

Galeni euacuandi intentio: nam dato corpora esse imbecilliora, ut eas uacuationes semel ferre non queat, tamen licebit partiri in his, ut antea docuimus, euacuationem, donec superuacuũ uniuersum extraxerimus Porrò *quomodo nõ negligenda utilitas alterius brachii uenã sectã sequetur, cum obscuram admodũ & non nisi post temporis interuallum apparentem dicat Galenus? Neq; etiam ea uenæ sectione quæ ab eodẽ fit latere securior est, quod scilicet timor sit ne uitiosus sanguis de affecto latere in alterũ traducatur.* Et *quî securior esse possit, cum id quod uehementius urget hoc pacto negligatur, & plus ad affectum locum dolore remanẽte confluat? Sed hæc ad Manardi argumenta confutanda sufficiãt, quæ certe hodie à seipso confutata esse nihil dubito.* Brachelii obiectiones *quas Agricola produxit non opus habent ut refellãtur, quãdo in nostra aduersus hunc apologia idipsum abunde præstiterimus.*

Partem seu diminuentem materiam, euacuationem, minorationem hodie barbaro vocabulo nominant, concoctioni humorum, nisi turgeant non esse præmittendam, contra multorum hodie medicinam exercentium sententiam.

CAPVT V.

Omnibus in confesso est qui nostra tempestate scribentium medicorum libros medendi rationem præscribẽtes legerunt, in locis quamplurimis, imò nunquam non ubi euacuationis mentio fit, de minoratione in principio morborũ adhibẽda ab illis uerba

uerba fieri, putantibus hanc in quouis morbo euacuatione indigente commode adhiberi posse. Quantum autem decepti sint, quisque facile deprehendet, qui ueterũ, Hippocratis præsertim, scripta paulò diligentius excusserit. Nã is unus errorẽ hunc uulgò receptũ satis explodit, dũ 1. aphor. 22. ita scribit: τὰ πεπονα φαρμακοῦσθαι καὶ κινεῖν μὴ ὠμὰ, μηδὲ ἐν ἀρχῇσιν, ἢν μὴ ἐργᾷ, τὰ δὲ πολλὰ οὐκ ἐργᾷ. quod est: Concocta medicari & mouere, non cruda oportet, neque in principiis, modo non turgeant, plurima uero non turgent. Si igitur humores crudi, qui in aliqua corporis parte firmati sunt, nullo penitus pacto mouendi sunt, consequitur nec eosdem parcа illa uacuatione educi licere, neque enim citra motum eorundẽ minoratio fieri potest. Manifestissimũ itaq; minorationi ante cõcoctionẽ non esse locũ. Testis eius rei existit Gal. lib. 4. de tuenda ualetudine, in hunc modũ scribens: εἰ κατὰ τὸν ἀνθρωπον ὑπάρχει αὐτῷ κοπώδει σώματι, τὸ μὲν αἷμα τὸ χρηστὸν ὀλίγον, οἱ δ' ὠμοὶ χυμοὶ πάμπολλοι, μήτε φλεβοτομεῖν, μήτε καθαίρειν, μήτε γυμνάζειν, ἀλλὰ μηδὲ κινεῖν ὅλως, μηδὲ λέγειν· αἱ μὲν γὰρ φλεβοτομίαι τὸ μὲν χρηστὸν ἐκκενοῦσι, τὸ δὲ μοχθηρὸν ὅσῳ ἂν ταῖς πρώταις μάλιστα φλεβὶ ταῖς καθ' ἣν πάρεστι χεῖρα μεσόφαλον ἀθροίζεται, πρὸς ὅλον ἐπιστῶνται τὸ σῶμα. κάθαρσις δ' ὑπὸ πάντων σφόδρα τε καὶ διὰ ξηρᾶς ἐργάζεται καὶ λεπτοψυχίας σωτῷ μὴ κενοῦν ἀξιολόγως· οἱ γὰρ ὠμοὶ χυμοὶ πάντες ἀργοὶ καὶ δυσκίνητοι διά τε πάχος τε καὶ τὴν ψυχρότητα. περιεμφράττουσιν δ' ἐν ἅπασι τὰς τρίχας ὁδοὺς, διὸ ὧν χρὴ τὸ κενούμενον ἐν ταῖς καθάρσεσιν ὑπὸ τὴν

Minoratio ante cõcoctionem locũ nõ habet.

τὴν γαστέρα παραγίνεσθαι, ὃ δὴ καὶ τὴν αἰμορραγίαν, ὅτ' αὐτοὶ κενοῦνται, καὶ τὰς ἄλλας ἐμποδίζουσι. τοῦτο δ' οὖν ἐφ' ἱκανοῖς ἔστω. ἐὰν δὲ βραχυτάτου παρήνηται ἡμᾶς εἰπεῖν. τοίνυν φαρμακοῦσθαι μὲν ὠμά· *id est: Si in eodem homine, in lasso corpore sanguis bonus exiguus sit, crudi humores plurimi, huic nec sanguis mittendus, nec alui deiectio, aut exercitatio, aut omnino motus, aut balneum adhibendū. Quippe incisa uena bonum sanguinem emittit, malū uero qui in primis maxime uenis circa iecur, & quod meseterium uocāt colligitur, in totum attrahit corpus. Deiectio autem in talibus tormina & rosiones creat, animiq; deliquia, cum eo quod nec notatu quippiam dignum educit, quando crudi omnes succi, pigri, atq; ad motū inepti, propter craßitiem & frigiditatem sint. Quo fit ut omnes angustas uias obstruant, per quas id quod medicamētum uacuat, ferri ad aluum debeat, acciditque hac ratione ut neque ipsi educantur, & aliis sint impedimento. Id quod sanè Hippocrates breuissima illa sententia admonuit, dicens: Concocta medicamento tentanda esse, non cruda.*

Crudi humores non mouendi.

Hinc est quod & libro De iis quos oportet purgare, & *qualibus medicamentis purgantibus, & quando, humores crudos ante coctionem nullo pacto mouendos esse doceat iis uerbis:* τὸς καθ' ἓν τὶ μόριον ἐσηρεγμένους, ὅτ' ἄλλῳ τινὶ βοηθήματι χρὴ κινεῖν, οὔτε φαρμακεύειν πρὶν πεφθῆναι. πλεονάκις δὲ καὶ τὴν φύσιν ἔξωθεν βοηθοῦσαν τῇ κενώσει. φαίνεται δ' αὐτὴ μετὰ τὰς πέψεις, διακρίνουσα τοὺς χυμούς, ἀφ' ἑκάστου τε ὃ πρόσφορον, εἰς ἓν δὴ καιρὸν καὶ κρίσεις γίνον. *hoc est: Qui in parte certa corporis fixi sunt*

ſunt ſucci, hos antea quàm concoquãtur, nullo alio auxixio mouere, neque medicamentis tentari oportet: tunc enim naturam ipſam habemus euacuationi adminiculantem: uidetur ſiquidem & ipſa poſt coctiones humores ſecernere, & ſuperuacua expellere, quo in tempore fiunt iudicationes. His accedit, quod medicamentum materiã diminuens imbecille admodum ſit, atqueadeo crudis humoribus ac copioſis exiſtentibus præualere. non poßit, aliàs enim à debiliori in fortius fieret actio, quod naturæ impoßibile eſt, ideóque illos tãtum mouet, nec educit, ita ut neceſſariò magna totius corporis turbatio ſequatur. Proinde *conſultißimum eſt iuxta* Hippocratis *ac* Galeni *conſilium, non ſolum non diminuere crudos adhuc humores exiſtentes, ſed ne mouere quidem. Quod ſi tamen turgeant humores, licet illos quidem circa principia euacuare, nondum etiam concoctis:* ὀργᾶν δ' χυμοὶ λέγονται, *teſte* Galeno *libro iã citato,* ὅταν οἱ κινήσᾳ σφοδρότερα γενόμενοι, καὶ μεταῤῥέοντες ἀπὸ μορίων εἰς μόρια, κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς νοσήματος ὀχλῶσι τὸν ἄνθρωπον ἀλγοῦντες καὶ ταραττόμενοι καὶ ἀνυπάστους ἐνιστάντες. *quod eſt:* Turgere *autem humores dicuntur, dum motu uehementiore correpti, ab una parte in aliam transfluunt, infeſtántque ac dolore afficiunt ſtatim ad morbi initia hominem, turbántque ac quieſcere non permittunt.* Verbum *autẽ,* turget, Hippocrates *ab animalibus quæ ad coitũ properant, tranſtulit, quum naturali concupiſcentia moueantur ad ſeminis genitalis excretionem.* Quando *igitur in toto corpore ſimilis huic fuerit naturæ impetus ad excretionem ſuperfluitatum, uel ſi non in toto corpore, ſaltem in partibus principalioribus, tale quid conſueuit* Hippocrates

per

per uerbũ turgere ſignificare. Tales itaque humores ſtatim euacuare, quum mouentur, transfluuntque, non expectata aliqua concoctione, expedit. Proinde ut in longis morbis, Galeno teſte *comment. 24. primi aphor. ſemper oportet expectare coctionem, ita in acutis, cum turgent, etiam ab initio poſſumus uti medicamentis purgantibus. Hinc Hippocrates ait:* ἐν ζῇσι ὀξέσι πάνυ δεῖ μὴ ὀλιγάκις, καὶ ἐν ἀρχῇσι, τῇσι φαρμακίῃσι χρέεσθαι. *id eſt: In acutis morbis raro, & in principiis, medicinis purgãtibus uti oportet. Ob id quũ humorum de una parte in aliam transfluxus non niſi raro accidat, plerunque autem hi per uniuerſum morbi tempus uno tantiſper loco quoad concocti tandem ſoluantur reſideant, præſtat illos non tantum non minuere, ſed ne mouere quidem donec coquantur. Sed oblectatur hoc loco* Montuus, *atque euacuationem quæ morbi materiam minuit, non turgentibus etiam humoribus ante concoctionem ex* Hippocratis *& Galeni ſententia adhiberi poſſe probare nititur. Primum autem ad id euincendum, aphoriſmũ 29. ſecundæ ſectionis producit, ubi* Hippocrates *ita inquit: Quum morbi inchoant, ſi quid mouendum uidetur, moue. Quæ ſanè ſententia quid oſtendere uelit* Montuus *non uideo, neque enim quicquam noſtræ aduerſatur ſententiæ: fatemur enim aperte circa morborum initia mouendũ eſſe, ſi quid mouendum uidetur. Tum autem mouere licet ante concoctionem, quum morbi inchoant, quúmque humores turgent. Proinde iis uerbis, Si quid mouendum uidetur, dilucide* Hippocrates *inſinuat, non in quouis morbo circa principia eſſe euacuandum, ſed tunc quando humores inſtabiles ſunt, & de una parte in aliam tranſfluunt. Et niſi hanc particulam adieciſſet, & ſimpliciter pronunciaſſet,*

Montui argumenta refellũtur

Hippocratis locus expẽditur

pronunciaſſet, morbis inchoãtibus mouendos eſſe humores, ſibi ipſi pugnantia ſcripſiſſet, quandoquidem paulò ante crũda non eſſe mouenda dixerat. Galenum deinde affert, qui in iam citati aphoriſmi enarratione ita inter cætera ſcribit: Circa initia illorum morborum, in quibus ſperatur ægrotum conualiturum, tentandum maiora afferre remedia: de quibus Hippocrates dixit: Si quid uidetur mouendum, moue. Sunt autem hæc maxime, uenæ ſectio, nonnunquam uero & purgatio, quorũ nihil oportet morbo iam conſiſtente adhibere: ut enim in libro de criſibus manifeſtauimus, coctiones tunc maxime fiunt. Vt igitur hæ citius eueniant, melius eſt circa principia euacuare, quo minorem iam factã materiam, facilius poſſit natura concoquere. Quibus utique Galeni uerbis probare conatur, licere ante coctionem materiam morbi minorem facere, quaſi nos ſimpliciter negaremus nunquam ante coctionem diminuẽte materiam euacuatione uti licere, quũ tamen fateamur interdum licere, quando ſcilicet morbus ualde acutus fuerit, ac humores turgẽt. Nam ut 4. aphor. 10. ait Hippocrates, Φαρμακεύειν δὲ τῆσι λίην ὀξέσιν, ἢν ὀργᾷ, ὡς ἡμέρου, χρονίζει· ἐν δὲ τοῖσι διστέοισι, καιρός· *quod eſt: Medicari in ualde acutis, ſi materia turget, eadem die oportet. Tardare enim in talibus malũ eſt. Statim itaque in iis faciẽda euacuatio, antequã uidelicet robur corporis diſſoluatur, uel febris caliditas augeatur, aut ad aliquod membrum principale, hi qui per corpus uagantur humores decumbant. Quid multa? Galenum non de iis morbis in quibus crudi admodum humores, inque loco fixi ſunt, locutum eſſe, inde colligi poteſt, quod uenæ ſectionis & purgationis meminit, quorum remediorum neutrum, ut ſuprà etiam ex*

Galeni

Galeni in libro de tuenda ualetudine ſententia diximus, morbis prædictus adhiberi poteſt. Locutus itaque eſt de acutis morbis, quibus uenæ ſectio peculiare eſt remediũ, ut quarto de uictus ratione in morbis acutis 16. teſtatur Hippocrates, dicens: τὰ δὲ ὀξέα πάθεα φλεβοτομήσεις, ἢν μὴ ἰσχυρὸν φαίνηται τὸ νόσημα, καὶ οἱ ἔχοντες ἀκμάζωσι τῇ ἡλικίῃ, καὶ ῥώμη παρῇ αὐτέοισι. id eſt: In acutis affectibus ſanguinem detrahe, ſi uehemens uideatur morbus, & ægrotus ætate floreat, robúrque illi aderit. De acutis autem locutum eſſe morbis inde etiam manifeſtum fit quod ait, Nonnunquam uero & purgatio: neque enim ſemper purgatio accommodum in morbis acutis remedium eſt, ut Hippocrates etiam in aphoriſmis indicat, dicens: In acutis affectibus raro, & in principiis medicinis purgantibus uti oportet, & hoc cum præmeditatione faciendum. Cum igitur fateamur, diminuente materiam uacuatione in acutis morbis, in quibus humores turgent, uti poſſe medicum, nihil planè iam dicta Galeni ſentẽtia nobis aduerſari poteſt. Vacuationem autem diminuentem materiam eam intelligas, quæ tantam humorum molem educere poteſt, ut humores poſthac turgere deſinant. Quod ſi enim talis fuerit quæ parum aut nihil planè educat, quum maiorem in humoribus turbationem excitet, conſultius erit penitus illam negligere, quàm magno ægri detrimento adhibere. Reliqua quæ producit nihil opus habent ut confutentur, nihil enim nobis pugnant. Optaſſem igitur ualidiora attuliſſe Montuum argumenta, quibus ſuam roborare opinionem ac ſtabilem facere putauit.

Non

Non esse ætate etiam consistentes tam sanos quàm ægros, vt multi hodie medicorum facere consueuerunt, immodicis medicamẽtis purgatoriis excarnificandos, multo minus infantes.

CAP. VI.

NEmo est qui nesciat, medicorũ hodie quorundam tantam esse insitiam, ut in quouis morbo deiectoria medicamenta commode & citra noxã exhiberi posse existiment. Quinetiam eousque illorum processit temeritas, ut si quispiam bona adhuc etiam ualetudine utens, uel leuissime saltem in uictu deliquerit, mox huic deuorãdum pharmacum adhibeant. Neque quouis tempore aliud in ore habent illi, carnifices uerius quàm medici, nisi hoc unum, purgatione opus habes, quasi unico hoc remedio quibuslibet morbis succurri queat, non animaduertentes quanta sit noxa, quæ ex crebra medicamenti sumptione subsequi solet. Quare diligenter admodum cauẽdum ne integra adhuc ualetudine præditis temere pharmaca exhibeamus. Hippocrate enim 2. aphor. 36. teste, οἱ ὑγιεινῶς ἔχοντες τὰ σώματα οὐ τῇσι φαρμακείῃσι καθαιρόμενοι ἐκλύονται ταχέως· id est. Qui salubritatem corporis habent, per medicamenta purgati citò exoluuntur. Et mox sequenti, οἱ εὖ τὰ σώματα ἔχοντες, φαρμακεύεσθαι δυσχωλέες. quod est: Qui bene sẽ habent corpore, difficulter ferunt medicationes. Quum enim medicamentum purgans, proprium quidem attrahere humorem appetat, uel flauam scilicet bilem, uel atram, aut pituitam, aut aquosam superfluitatem, illis uero non præsentibus, sanguinem

ſanguinem colliquet, ac carnes, ut ex ipſis proprium attrahat humorem neceſſe eſt. Sed obiiciet hic ſciolus quiſpiam, dicens: Fateor quidē bene habentes non facile medicamentis eſſe purgandos, uerum cum indies in corpore multa ſuperuacaneorum fiat generatio, expedit crebra alui ſubductione illa euacuare, ne ſi plus æquo redundauerint morbum procreent. Cui ita reſponſum uolo: Nō opus eſſe ob eam quæ quotidie in corpore aceruatur ſuperfluitatem crebra purgatione, ſed ſufficit ut ſingulis diebus collectam, exercitiis expurgemus, interdū etiam per balneas, alióſque euacuationis modos educamus. Teſtis eſt grauiſſimus autor Gal. qui 3. apho. 15. ſ. hūc modū ſcribit. οἱ μὴ τοῖς αὐχμοῖς διαφορεῖται τὰ περιττὰ ὑγρά. καὶ ἃ τὰς ἐπομβρίας ἔνδον τῷ σώματος ἀθροιζόμενα σήπεται, πλὴν εἰ μὴ αὐτὰ καθ' ἑκάστω ἡμέραν ἀθροιζόμενα ἐκκαθαίρῃ τοῖς γυμνασίοις. ὁ μεγάλη γὰρ ἡ διὰ τῶν βαλανείων κένωσις, οὐ μόνον χεδίον ἀπὸ καὶ τὰ ὑ δέρμα. τὰ δ' οἱ τῷ βάθει κατεσταλμένα τῆ τε ἔξωθεν καὶ τοῖς σφεωτέροις ἐργάνοις, οὐκ αὐτάρκως ἐκκενοῦται διὰ τῶν βαλανείων. οὐ μὴν ἐδὲ διὰ τῶν καθαρτικῶν φαρμάκων ἡ κένωσις γε τῶν περιττῶν ἱκανὴ ἐστὶ. μεγάλως τε γὰρ δεομένοις χρήσιμος καὶ διὰ χρόνων μακρῶν. αἱ δὲ τῶν ἐσημέρα γεννωμένων οἱ τῷ σώματι περιττωμάτων κενώσεις, ἐλάττους εἰσὶν ἢ καὶ τὰ φαρμάκα καθαίροντος ἐπέρχεται. εἰ δὲ καὶ βέλτιον εἴη ταύτας χρῆσθαι διὰ τῶν μιῶς, ἢ πάντως γε ἄπαξ, σύλλογόν μοι ἀθροισθῆναι πολλὰ τῶν περιττωμάτων, κακώσει τὸ σῶμα μείζω καὶ τὸν μοχθηρὸν πολεμάλλην ἔθει.

hoc

hoc eſt: In ſiccitatibus ſuperuacaneæ humiditates diſcutiuntur. Per imbres autem intra corpus collectæ putrefiunt, niſi quis ſingulis diebus congregatas exercitiis expurget. Quæ enim fit per balneas euacuatio modica eſt, & ſolũ ea fermè quæ circa cutem ſunt euacuat. Quæ autem in profundo per carnem, & partes ſolidiores diſperſæ ſunt ſuperfluitates, haud ſufficienter per balnea euacuantur. Neque tamen ea quæ fit per purgantia medicamenta ſuperuacaneorum uacuatio, idonea eſt, nam ualde indigentibus, & ex longis interuallis utilis eſt. Eorũ uero quæ quotidie generãtur in corpore ſuperuacaneorum euacuatio, minor eſt quàm ut exigat purgãtis medicamẽti operationem. Quod ſi uero quiſpiam uoluerit bis menſe, aut ſemel ſaltem ea uti, ueritus ne ſuperuacanearum multitudo aggregetur, præter id quod nocebit, corpora etiam in malam conſuetudinem trahit. Quid (oro) his uerbis apertius eſt? ita enim hodie medicantium peruerſam medendi rationem damnant, ut nemo ſit qui illos non toto cœlo aberrare uideat. Neque enim, ut ſolent, quibuſuis temere, & quocunque tempore purgantia medicamenta eſſe exhibenda monent, ſed indigentibus tantum, & ex longis interuallis. Qua ergo ratione ſe tuebuntur qui leuiculam ob cauſam, quam uel uictus recta ratione uincere queas, mox deuorandum medicamentum propinant? Quo denique pacto ab errore ſe uindicabunt, qui non ſemel aut bis, quod tamen Galenus reprehendit, ſed quauis hebdomoda catapotia deglutienda iis qui integra adhuc fruuntur ualetudine exhibent? Multo itaque conſultius erit ut hoc potius conentur, quo uitioſorum humorum, ſuperuacaneorúmq; multorum generationem recta uictus ratione aliiſque modis prohibeant, quàm ut ſemper tot

Neque bis neque ſemel menſe purgatione uti licet.

Errãt qui ſæpius catapotia deglutienda præbẽt

immodicis purgationibus ſanos iuxtà ac ægros excrucient. Id quod Galenus etiam probat lib 2. de natural. facul. cap. 8. ubi contra Eraſiſtratum diſputans ita ſcribit: ταῦτ' ἐκ ἐχρῆν ἀγνοεῖν τὸν ὁρᾶσίς ἐραζον, εἰ ὅσ ἡμᾶν κατ' ὄναρ ποτὲ τοῖς ἐκ τῆ πολιπάτα σωέτυχεν, ὥσπερ ἔν ἁδὲ τὰ πολὺ τ' γενέσεως τ χυμῶν ὑπερ ὧν ἁδὲν ἔχων εἰπεῖν, ἀλλ' ἁδὲ μέχρι τ μεζίω πιθανόν, ὀίεται παρακρέαζ, σκηπτό μλιος ὡς ἁδὲ χρήσιμος ὅλως ὅζιν ἡ τ τοιέτων ἐπίσκεψις· εἶτα ὦ πρὸς Διός, ὅπως μ τὰ σιλία κα τὰ τὴν χασέρα πέτλε χρήσιμον ἐπίσκαζ, πῶς δ' ἐν ταῖς φλεφίν ἡ χολὴ γίνε πολιτόν, κ ἀπ νεώσεως ἄρα φρονλσέον αὐτῆς μόνης, ἀμελητέον ὑ ἀπ γενέσεως; ὥσπερ ἐκ ἄμεινον ὑπάρχον μαπρῶ τ κωλύειν βλ θὺς ἐξαρχῆς γεννᾶζ πλείονα, τ πάγματα ἔχειν ἐκκενῶντας. id eſt: Hæc minime ignoraſſet Eraſiſtratus, ſi uel per ſomnium aliquando cũ peripateticis fuiſſet uerſatus, æque ut ea neq; quæ ad generationẽ ſuccorũ pertinent. De quib. quũ quod diceret nihil haberet, ne quod mediocriter quidẽ probabile eſſet, fallere ſe putat, dũ inutilẽ prorſus eſſe id genus cõtemplationẽ prætendit. Sed nũquid per Iouẽ quæſo quẽadmodũ cibi cõcoquãtur in uẽtriculo ſciſſe eſt utile, quẽadmodũ autem in uenis bilis fiat eſt ſuperuacuũ, ac ſolius uacuationis eius habenda eſt ratio, generationis eius nulla curatio? ceu non lõge ſatius ſit prohibere ab initio, ne multa gignatur, quàm ſolicitos eſſe & occupatos de uacuanda. Proinde oportet & noſtræ ætatis medicos, ſi nõ Eraſiſtratij magis quàm Galeniani eſſe gaudent, de nõ generandis prauis humoribus potius ſolicitos eſſe, quàm de crebra

bra illorum per medicamenta purgãtia uacuatione, quibus nonnunquã ægrotantes miserè enecant. Huc accedit, quod cum haud modica morborũ pars ex indigentia seu inanitione oriatur, nõ decet certe quouis momẽto ad exhibenda medicamenta purgantia tam procliues esse medicos, quãdo hos ipsos repletione potius quàm uacuatione curare conueniat, id quod Hippocrates quoque faciendum esse monet, dum 2. aph. 22. ita inquit: ὅκοσοι πλησμονῆς ὄντες ἐς ἀνοσήματα γίνονται, κένωσις ἴητηαι· καὶ ὅκοσοι ἐκ κενώσεως, πλησμονῆ, καὶ τἄλλων ἡ ὑπεναντίωσις. hoc est: Quicunque morbi ex repletione fiunt, curat euacuatio, & quicunq; ex euacuatione, repletio, & aliorũ contrarietas. Deniq; cum Hippocrate autore in libro de flatibus: ἐν ἰητρικῇ δύο πρόσθεσις καὶ ἀφαίρεσις, quod est, medicina sit appositio et detractio, diligenter curãdum ut medicus iis apponat quæ deficiunt, auferat autẽ ab illis tantummodo quæ redundãt, neq; temere uni tantũ, ut fermè hodie fit, intẽtus sit. Sed quid dicã? scio esse hodie qui nedũ immodica exhibendo medicamenta delinquunt, uerũ in eam etiam sæuitiam prorumpunt, ut ne infantes quidẽ ab hac carnificina immunes esse permittant. Scythæ profecto aut carnifices uerius quàm medici, quod contra omnium tum ueterũ tum recentiorum decretum in adhibendis medicamentis purgatoriis ætatem non animaduertunt. Neq; enim frustra est quod 1. aphor. 16. magnus ille Hippocrates in purgationib. admonet: ἐπιβλέπειν δεῖν καὶ χωρὴν, ᾧ ὥρῃσι καὶ ἡλικίῃσι, καὶ νούσοις, οἷσι ἢ μὴ δεῖ ἢ μή. hoc est inspicere oportere & regionem, & tempus, & ætatem, & morbos, in quibus conueniant aut non. Nullo autem pacto esse purgandos pueros, multo minus infantes, in

Haud modica morborũ pars ex indigẽtia.

Pueri non purgandi.

hunc modum ſcribens lib.9.cap.16.ther.meth. Galenus oſtendit: ἡ τῶν παιδίων οὐσία ῥᾷστα διαφορεῖται καὶ σκεδάννυται, διότι πασῶν μέν ἐστιν ὑγροτάτη, ψυχροτάτη δὲ καὶ θερμοτάτη. ὥστε καὶ χρήζει καὶ ὀλιγοστῆς βοηθείας ἀκεστικῆς, ἐξ αὐτοῦ ἔχειν τὸ κενοῦσθαι σύμφορον. quod eſt: Puerorum ſubſtantia omnium facillime digeritur ac diſſipatur, propterea quod eſt omnium humidiſſima, nulla uero frigidior, ita ut uacuãte remedio aut præſidio non opus habeat, cũ ex ſeipſa obtineat, unde naturaliter uacuetur. Si itaque nullo planè uacuante auxilio pueri opus habent, igitur nec purgatione, quæ poſt uenæ ſectionẽ potiſſima exiſtit. Atqui dicet quiſpiam, quid itaque faciendũ ſi infanti aut puero aluus nimium adſtricta fuerit? nã citra periculum niſi ſubuenias, aluo hoc pacto adſtricta, durare non poterunt. Curandũ ubi lactẽtes adhuc fuerint, ut nutrix aut animal cuius lacte infantes ueſcuntur aliquid quod ſubducendi aluum uim habeat, aſſumat. Ita enim Galenus lib.3.de alimen.facult. faciendum ſuadet, dum ita inquit: ἀλλὰ καὶν αἰγὸς ἢ τινος ἄλλου ζῴου νεμηθέντος σκαμμωνίαν, ἢ τι θύμαλλον ἢ ξοφῆς μέρει προσενέγκηταί τις γάλα, ξυήσει πάντως ἡ γαστὴρ αὐτῷ. hoc eſt: Si capræ aut alterius cuiuſpiam animalis ſcãmoniam aut tithymalũ depaſti lac cibi loco quis ſumat, omnino aluus illi profluxura eſt. Idipſum uero ab Hippocr. didicit, qui 5.par.6. epid.34. in eum modum ſcribit: γυνὴ, αὐξ ἐλαφήριον ἢ σικύον ἄγριον βεβρωκυῖα, καὶ παιδίοισι κάθαρσις. quod eſt: Mulier, capra cucumerem ſylueſtrem comedẽtes, pueris purgatio. Quod ſi uero ablactati fuerint, glãde ſuppoſita aluus citari poteſt: aut mel, uel reſina terebinthina cibo adiicitur, id quod Paul. Aegineta lib.1. cap.6.

Infantiũ aluus ut ſubducẽda

ca.6. iis uerbis faciendum docet: Porrò si pueri aluus adstricta fuerit, mel cibo adiectum dabis: quod si nec sic quidem deiicit, resinam terebinthinam, quæ ciceris quantitatẽ æquat, adiucies. In tantum certe ueteres medici nõ nullos nostro sæculo hoc titulo sese uendentes superarũt, ut si illos cum hisipsis conferre uolueris, meros latrones præ illis dixeris. Nihil autem mirum tales hodie oberrare passim medicos, cum, ut Plin. lib. 29. cap. 1. inquit, nulla lex sit quæ inscitiã capitalem medicorum puniat, nullũ exemplũ uindictæ. Discunt periculis nostris, & experimenta per mortes agunt, medicóq; tantũ hominem occidisse summa impunitas est, quãdo hercule in hac artiũ sola eueniat, ut cuicunq; medicũ se profitenti statim credatur. Verũ dignum admodum est ut uulgo, quando nõ nisi laruatos illos exoptet medicos, tales quales desiderat contingant, ut scilicet similes habeant labra lactucas. Minime uero magni faciendum esset sic desipere uulgum, nisi simul maxima principum & magnatum pars etiam eò insaniæ deueniisset, ut nõ nisi indoctissimos eosq; infantissimos, adde quoque moriones ipsissimos ad curam ualetudinis suæ adsciscerent. Neque admiratione dignum puto, si indoctis hodie plerunque principibus, & nulli rei penitus nisi compotationibus ac uenationibus deditis, indocti cõtingant medici, ὅμοιον ἀ, Aristotele lib. 8. moralium teste, ἐ μοὶ ἐ φίλε). id est, Simile enim appetit simile. Et ut omnis eruditionis oceanus Hom. quoque Odyss. ρ inquit: αἰεὶ τ ὁμοῖον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὁμοῖον, hoc est, Semper deus similem ducit ad similem. Proinde quum docti in aulis principum plerunque ludibrio habeantur, neque enim adulari nouerunt, quæ una ars uere aulicos facit, fit ut hi qui garriendo, iactando, pollicendo, nugando,

Medicorũ nostri sæculi latrocinium.

Vere aulici qui.

do, mentiendo, adulandóque plurimum poßint, omnium ſint gratiſſimi. Hinc meritò ſtultis principibus multo ſtultiores obtingunt medici, qui probe illos non ſolum expilatos, ſed & excarnificatos ἄιδλι πϑοϊάπ|ϑσι.

Catapotia, pilulas noſtri vocãt, non niſi ieiuno, & ei qui probe concoxit eſſe exhibenda, contra omnium fermè hac tempeſtate medicantium ſententiam.

CAP. VII.

NOtum omnibus eſſe puto, qui tenuiter ſaltem noſtræ ætatis medicorum libros deguſtarunt, in uniuerſum omnes catapotia ea, quæ ut ex capite uehementius trahant exhibentur, non niſi unã alterámue poſt cœnam horam, contra omnium ueterum ſententiam ac rationem quoque ipſam deuoranda eſſe docere. Non enim niſi ieiuno, aut ei qui probe iam concoxit, eſſe exhibenda medicamenta purgantia, in quorum numero & catapotia ſunt, in primis monſtrat Hippocrates ſecundo de uictus ratione in morb acutis 13. ita ſcribens: ἐπὶ μὲν κατὰ λόγον δὲ μεσηγὺ φλ καθάρσεως μὴ διδόναι ῥοφῆν· id eſt: Nam ab re non eſt, in media purgatione ſorbitionem dare non conducit. Cur autem apparẽte iam purgationis initio à ſorbitione abſtinendum eſſe uetuerit, nulla alia ratio eſt, ut Galenus in comment. indicat, niſi quod aliàs purgantis medicamenti operatio exoluatur. Si itaque timor eſt ne iam cœpta etiam purgatione ſi quid ſorbitionis ſumptum ſit, operatio purgantis medicamenti imbecillior reddatur, cur non multo magis idem inter initia timendum, ubi longe facilius eſt medicamenti uim obtundere? Quapropter ieiuno certe danda medicamenta

Medicamẽta purgantia ieiunis exhibenda.

medicamenta purgãtia, ne ſcilicet multitudine ciborum in ſtomacho operatio medicamentorum impediatur, id quod facile fit, quum natura iam concoquendis cibis occupata ſit. Teſtis eſt Paulus Aeginet. *qui libro 7. cap. 6. in hunc modum ſcribit:* Summatim in omni purgatione efficaci, *medicamentum homini quem certa prius uictus ratione alueris, ieiuno, & ei qui probe concoxerit trades, ac ſomno quoad in totum purgatus fuerit, arcebis, motu mediocri ſi fieri poteſt adhibito, cibo omni & potu abſtinere uſque ad conſummatam purgationem compelles.* Quinetiã Auicenna ipſe, *quem tamen unum ſe ut ducem optimum ſequi putant, haud aliter quàm* Paulus ac alij ueteres, Fen. 4. primi Cano. cap. 5. *prohibet, ne quid poſt medicamenti purgatorij ſumptionem uel cibi uel potus ſumatur, ne ſcilicet facultas medicamenti iiſipſis obruatur, atque adeo imbecillior fiat.* Verba eius hæc ſunt: *Qui medicamentum ſumpſit, non debet comedere neque bibere donec pharmacũ ſuum perficiet officium.* Proinde *quemadmodũ diligenter cauendũ ne medicamenti operatio per ſubſequentes cibos aut potus imbecillior reddatur, ita ſumme cauendũ quo neque ciborũ concoctio per ſubſequentia medicamenta purgãtia interturbetur.* Hinc Paulus *lib. iam citato ca. 4.* Aloen etiã *medicamẽtũ cæteris minus nocens, poſt cibũ non eſſe exhibendam docet. Sed præſtat uerba ſubſcribere:* Bilem, *inquit, flauam optime educit aloes denarius cũ melicrato matutino tempore exhibita, nã qui ueſperi eam propinãt, uel poſt cibũ, lædunt, quoniam alimentum diſtrahit corrumpítque.* Si ergo Aloe, *quæ, ut eodem loco* Paulus, *& alibi* Dioſc. *&* Gale. *ſcribunt, inter omnia purgantia medicamenta ſola amica & utilis eſt ſtomacho, ea ratione ne nutrimentũ*

distrahatur post cibum exhiberi non debet, multo minus catapotia illa fortia, quæ nõ Aloen tantum, uerumetiam alia multo hac uehemẽtiora in se cõtinent medicamẽta, exhibere licebit. Discedant itaque à peruersa illa consuetudine medici, qua nondum perfecta concoctione medicamenta purgantia propinare didicerunt, nam hoc pacto concoctio non solum impeditur, sed & nutrimentum ita distrahitur, ut conuenienter membra nutriri non queãt, & potius tempore matutino ubi perfecta penitus concoctio existit exhibeant, ea enim lege illorum operatio probe perficietur, & quicquid noxium est omnium facillime attrahetur. Sed tãta est illorum hominum pertinacia, ut uel citius mori eligant, quàm ab eo cui assuecuerunt ut recedant, persuadeas.

Præter omnem rationem nostrates decocto piorum post epota medicamenta purgantia abluendi abstergendíve gratia vti.

CAP. VIII.

Vemadmodũ nõ probo penitus post epota medicamenta purgantia abluendi ui præditis non uti, ita nec laudo si post quodcunque medicamentum purgatoriũ adhibeantur. Perinde enim ut non cõuenit, quemadmodũ autor est Hippoc. semper purgãte sumpto medicamento à sorbitione cremoris ptisanæ abstinere, sed illum interdũ sorbuisse salutare est, ita & abluere nonnunquam confert, nonnunquã uero minime. Quãdo autem ptisanæ cremorem utile sit sorbere post epotum medicamentum, & quando minus, pulchre, Gale. super Hippoc. de rat. uict. in morb. acut. lib. 2. cõm. 12. in hũc modum scribens indicat: Ἐὰν ἄλλῳ τῳ χρὴ πεπωκέναι τῶν

τ̃ σόματος καὶ γαστρὸς, ὃ δὲ καὶ στόμαχον ὀνομάζουσιν, ὡς δεδραγμένῳ ἀβλαβὲς ἐν ταῖς τῶν καθαιρόντων φαρμάκων πόσεσιν, μάλιστα δ' ὅταν ὑπὸ τ̃ πυρεττόντων διδῶταί τι τοιοῦτον. αὐτὸ μὲν γὰρ τὸ καθαρτικὸν φάρμακον, ὡς ἂν ὀλίγον ὄν, εἰς ὃν πυθμένα τ̃ κοιλίας ἀφικνεῖται, καλὰ δὲ τ̃ διόδου ὁ στόμαχος ὅσον τε ὑψηλότερον καὶ γαστρὸς, οὐ μόνον τ̃ ποιότητος τ̃ καθαιρόντος φαρμάκου, ἀλλὰ καὶ τ̃ οὐσίας προσιζούσης ἐν τῇ διόδῳ μεταλαμβάνων μεγάλως βλάπτει. χρήσιμος οὖν ὁ χυλὸς τ̃ πτισάνης ἐπιῤῥοφούμενος, ὡς ἂν ἀφῤῥύψαι μὴ καὶ κατασύραι κάτω προσπεπλασμένον ἐν τῇ διόδῳ δυσάμυνος, ἐπικράσαι ὀκνῶ καὶ ὑπαλλάξαι τὴν ἰξικήν τοῖς μορίοις ποιότητα τ̃ φαρμάκου. διὰ ταῦτα μὴ οὖν ἐπὶ τῇ τ̃ καθαρτικῆς πόσει κελεύω πτισάνης ἐπιῤῥοφεῖν. ἀρξαμένης δὲ γίνεσθαι τ̃ καθάρσεως, συνέλκει βέλει διδόαζ τ̃ πτισάνης, θυλακούμενος ἐκλυθῆναι τὴν ἐνέργειαν τ̃ καθαίροντος φαρμάκου. *quod eſt:* Maxime quidem ori uentris, quod & ſtomachum uocant, ut in ipſis purgantiũ medicamentorũ potibus illæſum maneat, prouidere oportet, præſertim ubi febrientibus tale quidpiam propinatur. Nanque purgans medicamentũ ipſum tanquam exiguum, ad uentris fundum peruenit, dumq; tranſit, ſtomachus & quæcunque ſublimior pars nõ qualitatẽ medicamenti purgantis modo, uerũ & ſubſtantiæ quæ in tranſitu adhæret aliquid adſumẽs, uehemẽter læditur. Ptiſanæ igitur cremor abſorptus cõmoditatem affert, nẽpe & detergere, et deorſum trahere quod uiæ adhæret, & qualitatem medica- Quando ſorbendũ.

menti

mẽti quod his partibus adhæret, tum temperare, tũ permutare poteſt. Ob eas igitur cauſas à purgantis medicamẽti potu, ptiſanã ſuperſorberi præcipit. Sed ubi purgatio cœpit, ab ea uult abſtinendum, purgantis medicamenti operationem exolui ueritus. Quæ ſanè uerba repetit in libro De iis quos purgare oporteat, quibuſq́, medicamentis, & quo tempore. Diſcenda uero inde erit uera abluendi ratio, ut ſcilicet non quouis tempore, nec poſt quodlibet medicamentum epotum abluamus, ſed tum ſolum quãdo nondũ purgatio cœpit, & non niſi ubi timor eſt, ne illæſum os uẽtriculi, quemadmodũ in febribus fieri contingit, permaneat. Errant itaque noſtræ tempeſtatis medici, qui non niſi ubi iam cœperit purgatio, ac uenter bis aut ter deiecerit, abluunt, etiamſi nulla ſtomachi mordicatio apparuerit, cũ potius ante purgationis initium id faciendũ eſſet, quod aliàs medicamenti purgantis operatio obtũdatur. Atqui non tantũ hac ratione delinquũt, uerũ in eo etiã quod decocto piſorum ad abluendum utuntur, cum omniũ ueterũ ac probatiſſimorũ ſcriptorum teſtimoniis cõſtet illa nulla abſtergẽdi ui prædita eſſe. id quod ſatis aperte mõſtrat Ga. li. 1. de alimentorũ fac. de piſis, in hunc modũ ſcribens: ὡλήσιόν τι κατὰ τὴν ὅλην ἐσίαν ἔχουσι κυάμοις, ἐσθιόμενοί τε κατὰ τὰ αὐτὰ ξόπους αὐτοῖς, ἐν δυσὶν ἕλιν παραλλάττουσιν, ὅλῳ τε φυσώδεις ὁμοίως ἂν εἰσιν τοῖς κυάμοις, ὅλῳ τε τὴν ἐυπεπτίαν δυσαμεν ἂν ἔχουσι, καὶ ὅλα ὅλως βραδυπεπτώτεροι τῶν κυάμων κατὰ γαστέρα εἰσίν. *hoc eſt: Simile quid tota ſubſtantia piſa cum fabis obtinent, nec alio quàm illæ modo comeduntur. Duo tantum ſunt in quibus euariant, non enim ſimiliter ac fabæ inflant, nec abſtergunt, ideóque ſegnius q illæ*

Quando abſtinendum à ſorbitione.

Quando abluẽdũ.

Piſa non abſtergũt.

illæ per aluũ ſecedunt. Quod ſi itaq; quis abluentibus uti commode uoluerit, potius idipſum decocto cicerum agat: ὑπάρχει γὰρ καὶ ἐυπτικὴ δύναμις αὐτοῖς, ut lib. 1. de alimentorum facult. Galenus ait: ἐπισπαστέον ἢ τοῖς ῥυάμοις, ὥς τε τινὲς ἐξ αὐτῶν ἐν τοῖς νεφροῖς σωρισμένους λίθους ἀναργῶς θρύπτουσιν. i. Ineſt enim ciceribus abſtergendi uis potentior quàm ipſis fabis, adeò ut quædam ſpecies contractos in renibus calculos euidenter frangant. Licebit & hac ratione uti hordei decocto, quod & ipſum, Dioſcoride teſte, abſtergendi ui præditum ſit. Cicerum facultas.

Febricitantes, tertiana præſertim exquiſita correptos febre, immodicis medicamentis purgatoriis non eſſe excarnificandos, vt plerique hodie faciunt, cum alterantibus vti interdum ſatis ſit.

CAPVT IX.

VLti ſunt hac tempeſtate medici, qui non ſatis arbitrantur eſſe ſemel in febribus, tertiana etiam exquiſita, medicamẽtum purgãs exhibuiſſe, niſi id iterũ atq; iterũ deuorandũ propinarint, idq; nulla ueterũ autoritate, nec ratione, q̃ alicuius momenti ſit confiſi, ita ut hoſipſos errare hac medendi ratione omnium euidentiſsimum ſit. Sed ut idipſum clarius ſtudioſi deprehendere poſſint, primum ueterum teſtimoniis oſtendemus quàm ſuſpectas illi euacuationes, immodicas maxime, quæ per medicamenta purgantia ac alia auxilia in febribus fiunt, habuerint. Galenus ſiquidem libro ſecundo Artis cur. ad Glauconem, tertianæ exquiſitæ curationem ex profeſſo tractans, hanc ipſam primũ omnium

quanto

quanto magis fieri poteſt, refrigerare oportere ac hume ctare docet: nam contrariorum contraria remedia eſſe. flauam enim bilem humorem inter omnes qui in corpore ſunt aridiorem ſicciorémq; exiſtere. Poſt hæc tãquam ad minus neceſſariam, quàm ſit prior, indicationem, bilis ſcilicet excretionem; reſpicit, admonens non immodicis medicamentis ad eam educendam opus eſſe, cum interdum ad uentriculum repat, atq; tum per uomitũ educi poſsit, interdum autem ad inferiora uergat, & tunc per aluum ſubduci queat, hoc quod ſponte plerunque fieri ſolet. Quod ſi uero non fiat, uentrem mollibus clyſteribus exinaniendum monet, adeò ut immodica per medicamenta purgatoria uacuatione minime opus ſit. Non *eſſe autẽ opus multa uacuatione, ipſe mox aquarum marinarum & ſalſarum exemplo monſtrat, ſic ſcribẽs:* τὰ λουτρὰ θαλάττια, καὶ ἁλμώδη, καὶ νιτρώδη, καὶ θειώδη πολλῷ μᾶλλον ἀπάγει τὴν χολὴν, πολὺ δ' ἧττον ὠφελεῖ τὸ πολίμων. ἄμφω δ' ἐκπεῖν οὐδ' ὠφελεῖν αὐτὰ, μᾶλλον βλάπτοντα ταῖς ποιότησιν, ἢ ἐνθέντα ταῖς κενώσεσιν· ἀτὰρ ἔνια καὶ δι' ἡλίου λογισμῷ τοιοῖσδε χρὴ λουτροῖς ἀναπιθέντα, εἶτα ξηράναντα τὴν ἕξιν τοῦ σώματος, εἰς τοσοῦτόν τε διαφθαρέντα, ὅσ' ἂν μαραναθεὶς ἀποθάνοι. ἐκτείνει δ' αὐτῷ καὶ ἡ ἁλμη πᾶσα διάκαυτα πρὸς τὴν κένωσιν δὴ χολῆς. ἀεὶ δὲ χρὴ ποιότητας εὐαυλίας τῇ κράσει παρασκευάζοντα λαγαρὰ, καὶ ὡς πολὺ τὸ βέλτιον ἔνδον τοῦ κενεῦν ὁπωσοῦν. ὅσῳ δ' αὖθις ἐγίνωσκεν, ἕθ' ἑτέρωμε μᾶλλον θανεῖν λεγόντων. *quod eſt:* Marina balnea, *ſalſa, nitroſa, atque ſulphurea, plus quidem bilis educunt,*

ducunt, ſed multo minus iis quæ ex potabili aqua fiunt proſunt. Præſtat uero neque ipſa utilia dicere, quandoquidem plus qualitate nocent, quàm euacuationibus iuuent. Equidem noui quendam corrupto iudicio hiſce balneis uti perſuaſum, deinde extenuato corporis habitu, ad tantam uenisſe perniciem, ut tabe conſumptus interiret. Reliqua quoque uictus ratio ad bilem excernendam illi adaugebatur. Semper uero oportet contrarias qualitates illis quæ præter naturam inualuerunt opponere, cũ hoc multo melius ſit, quàm quomodolibet euacuare. Atqui neque hoc ipſe nouerat, neque ab aliis docentibus didicerat. In quibus ſanè uerbis Galenus periculo cuiuſdã qui inſcitia medici periit nos admonet, ne in tertiana exquiſita immodicis euacuationibus ſtudeamus, ſed id potius conemur, ut cõtrariis qualitatibus, quæ habitum corporis corrigere poßunt, febrem oppugnemus, id quod multo præſtantius eſt, quàm hac aut alia ratione uacuare. Quod ſi itaque balnea aquæ ſalſæ, marinæ, nitroſæ et ſulphureæ tantum huic cuius Gale. meminit, obfuerunt ut tabe tandem abſumptus perierit, cur non idem periculum purgatoria medicamenta, immodica præſertim, quæ non tantum qualitate ſua, quando omnia id generis ſint potentia calida, uerumetiam uacuatione nimia nocent, adferrent? Huc reſpexit etiam in aphoriſmis Hippocrates, dũ prima ſectione 24. præcipit, in acutis morbis raro, & nõ niſi cũ præmeditatione multa, eſſe purgãtibus medicamentis utendum. Et in compendio Oribaſius in eam ſententiam ſcribens: Crudi exiſtentes humores antequã incipiant generare morbos, caute ſunt uacuandi, iam autem febrientes nullo modo. Inter Latinos etiã Cornelius Celſus libro primo, capite undecimo, nunquã, inquit,

inquit, in aduersa ualetudine medicamentũ eius rei cau-
sa recte datur, nisi ubi is morbus sine febre est. At ubi fe-
bres sunt, sanius est eius rei causa cibos potionésque assu-
mere, qui simul & alant, & uentrẽ molliant. Cæterùm
inedia calidis & siccis corporibus, Galeno *libro decimo*
ther. metho. cap. 5. teste, maximè est noxia. His *autem*
qui in calida & sicca æstate febre laborant, quæ scilicet
ex ustione, aut labore immodico, aut uigiliis, aut compre-
hẽsis iam animi motibus sit contracta, nõ tãtũ noxia est,
sed si quicquam aliud planè pernicioſa, quippe uel in fe-
bres ardentes ex ea incidunt, à quibus nisi prius mors
occupet, in hecticas migrant, atque ab iis in marasmum,
uel protinus ardentibus præteritis in hecticas. Quapro-
pter si calidas & siccas naturas tantum malum ob ine-
diam sequitur, cur idem non ab immodicis medicamen-
tis, quæ subinde multo magis quàm inedia corpus ex-
hauriunt, contingeret? Et *scio ipse quosdam qui hoc pa-*
cto deducti ad tabem perierunt. Præterea *quum tertia-*
næ, & aliarũ ex putredine humorum natarum febriũ,
curationis duplex sit indicatio, una quæ humores febres
efficientes, altera uero quæ febres ipsas respicit, semper
medico ad febres magis quàm ad humores respicien-
dum, quod calor humoribus noxiis uehementior sit, at-
que adeò magis etiam urget. Proinde *ad contrariam op-*
ponendam qualitatem magis animum aduertamus opor
tet, quàm ut euacuemus. Ita Paulus Aegineta *libro 2. ca.*
20. tertianæ exquisitæ tanquam morbo originem à bile
flaua habenti, humectantibus & refrigerantibus medi
camentis in primis occurrendum esse statuit, necnon &
cũ eiusdẽ effectus uictus ratione. Tãdẽ si quid sese in uen
trẽ recipit, et tãq; in sentinã cõfluit, id uel per uomitum,

uel

uel per inferna euacuandum. Diximus autem ſuprà ſæpe ſua ſponte aluum, ea quæ ad inferiora repunt, in tertiana exquiſita deducere, ita ut non ſemper opus ſit purgante ad hanc rem medicamento. Quare quemadmodum immodicis medicamentis purgantibus uacuare febricitantes ſemper noxium eſt, ita interdum ſemel ea adhibuiſſe utile exiſtit, id quod fit ſi maior ex noxiorum humorum euacuatione utilitas, quàm ex purgantibus medicamentis conſequitur detrimentum, quemadmodum dilucide in prima ſectione aphoriſmorum Hippoc. comment. 24. in hunc modum ſcribens Galenus indicauit: κίνδυνος δὲ μικρὸς οὐ ὀξεῖ νοσήματι κακῶς φαρμακεύσαι, τῷ πάντα μὴ τὰ καθαίροντα φάρμακα θερμὰ ταῖς δυνάμεσιν εἶναι. δεῖ δὲ τὸν πυρετὸν, ἢ πυρετός ἐστι, κατὰ τὸ ἑαυτοῦ λόγον, ἐχόντας τὸ θερμαίνοντων καὶ ξηραινόντων, ἀλλὰ τῶν εὐκαταπειστοτάτων αὐτοῖς, τοῦτ' ἔστι τῶν ὑγραινόντων τε καὶ ψυχόντων. οὐκοῦν οὐδὲ αὐτῆς ἕνεκα τῆς πυρώδους θερμασίας ἡ κάθαρσις ἡμῖν παραλαμβάνεται, ταύτῃ γοῦν ἴσμεν ὅσον ἐφ' ἑαυτῇ βλαπτομένῃ, ἀλλὰ τῶν ὀργαζομένων αὐτὴν ἕνεκα χυμῶν· χρὴ τοίνυν μείζονα τὴν ὠφέλειαν ἐκ τῶν λυπούντων χυμῶν κενώσεως γίγνεσθαι τῆς βλάβης, ἣν ἐξ ἀνάγκης βλάπτεται τὸ σῶμα πρὸς τῶν καθαιρόντων φαρμάκων. ἔστι δὲ ἡ ὠφέλεια μείζων, ἐὰν ἀλύτως τε καὶ πᾶς ὁ βλάπτων καὶ λυπῶν ἐκκενώθῃ χυμός. hoc eſt: Periculum non minimum in morbo acuto perperàm medicamento purgante uti, quod omnia id genus medicamẽta facultatib. calida ſint. Febris uero quatenus

febris

febris eſt, & ſui ratione, nedum calefacientibus atque exiccantibus, ſed potius cõtrariis, hoc eſt humectantibus & refrigerantibus egeat. Non igitur ob igneam febris caliditatem purgationem adhibemus, hanc enim ſcimus ſui ratione nocituram, ſed propter humores illam efficientes. Quare maiorem oportet ex noxiorum humorum euacuatione fieri utilitatem, quàm id quod neceſſariò cõ ſequitur ex purgantibus medicamentis detrimentum. Eſt autem utilitas maior, ſi abſque moleſtia omnis humor noxius & infeſtans euacuetur. Quibus utique uerbis Gal. etiam admonet, non temere febricitantes eſſe purgandos, quod id plerunque non ſine magno ægrotantis periculo fieri poſſit. Quod ſi tamen purgandi neceßitas interdum incumbat, uidendum tum ut ita purgemus, quo ex euacuatione maius commodum, quàm detrimentum ſequatur, id quod fiet ſi lenibus, & ſine moleſtia euacuantibus medicamentis uſi fuerimus. Hinc manifeſtum eſt in febribus, tertiana maxime exquiſita, non facile medicamenta purgantia eſſe adhibenda, quod fermè ſemper natura ſua ſponte humorem febrem efficientem uincat atque educat. Si tamen ita contingat ut natura humorem integre uincere non queat, ſatis erit ubi leuioribus eam medicamentis iuuerimus. Et hoc inter Arabes etiam faciendum ſuadet Abenrois, qui lib. 7. coll. cap. 11. ſic ſcribit: Hæc febris ſi fuerit exquiſita tertiana, erit ſecura et abſq; periculo. Et ſcimus certò, quod natura uincet hũc humorem, & ob id non debemus hunc medicamẽtis attractoriis mouere, ſicut eſt ſcammonia, eo quod rectificãdo illam quantum poſſumus, membris principalibus inducet noxã, atqueadeo uirtutem imbecilliorem reddit, auget quoque calorem febrilem, ſuámque ſiccitatem. Et

ſi

si aliud nõ induceret nocumentum, nisi surgendi & decumbendi conatum, modicum non inueniretur, quia tẽperamentum inde magis calefit & debilitatur. Sed apparente signo concoctionis, non est malum dare aliquam medicinam attractoriam, in hunc modum, ut des ea quæ habent lenire materiam & humectare. Diligenter igitur in febribus animaduertãt medici, ut plus in humectando & refrigerando, quàm nimium uacuando sint occupati. Hic iterum cũ ridicula sua annotatione in medium prodit Montuus, ac ostendere conatur licere in tertiana exquisita exhibere medicamenta purgantia, id tamen quod nunquã negauimus, satis enim constat, ut ex iam dictis etiam colligi potest, nonnunquam in tertiana quoque exquisita purgantium medicamentorum usum utilem esse. Nos uero immodicum illorum usum damnamus, nec ulla nisi fuerint lenia, adhibere commode posse adserimus. Potuisset utique & hãc omisisse annotationẽ ut alias oẽs Mõtuus, nã nihil habet q̃ nobis aduersetur.

Alterationi potius quam euacuationi studendũ.

Montuo respondetur.

Quum veterum omnium testimoniis ad febrium curationem balneo nihil vtilius sit, inique facere hodie medicos quod febricitantibus illo interdicunt.

CAPVT X.

Vod nostra tempestate magna medicorũ pars in eam dementiam prolapsi sunt, ut febricitãtes in uniuersum omnes, tertianaetiam correptos febre à balneo prorsus arceant, nulli acceptum ferendũ nisi uni Razi, *qui tract. 10. c. 4. de tertianæ cura ita scribit: Cum febris ægrũ dimiserit, adhuc eodem regimine quo*

prius poſt febrẽ per tres dies erit regẽdus. Quibus tranſactis pullina caro aut hœdina danda eſt. Interim tamen à balneo & ſole et uino abſtinẽdus eſt. Quod ſi de laconio intellexit Razes, nihil illi aduerſamur. Si uero de balneo aquæ dulcis, nihil decreto illo mendacius. Quicquid tamen ſit, euidentiſſimum exiſtit noſtræ ætatis medicos etiam ab aquæ dulcis balneo prohibere febricitantes, id quod erroneum eſſe multorum ueterum teſtimoniis euincemus. Primum omnium Hippoc. *qui* 1. *aph.* 17. *ita ſcribit:* αἱ ὑγραὶ δίαιαι πᾶσι τοῖσι πυρετώδεσι ξυμφέρουσι. *quod eſt:* Victus humidus febricitantibus omnibus confert. *Quod ſi ergo in uniuerſum humidus uictus febricitantibus utilis eſt, conſequitur, & balneum aquæ dulcis conferre, quandoquidem illud non ſolum humectet, ſed & refrigeret, ut teſtatur* Hippocrates *libro ſecundo de ratione uictus, dicens:* ὑδατώδεα πόματα ὑγραίνει καὶ ψύχει. *id eſt:* Dulcis aqua humectat & refrigerat. Gal. *quoque lib.* 10: *ther. metho. cap.* 7 *ſolium aquæ dulcis inter remedia quæ extrinſecus admota corpus refrigerant, & humectant, recenſet, inquiẽs:* ἔξωθεν μὲν ἓν περιπίπτει τότε παρεχόμενον ἡμᾶς αὐτὸ, καθ' ὅσα δυνάμει φαρμάκων ὑγραίνειν τε καὶ ψύχειν πεφύκασι. καὶ ξίφη πρὸς τύπους ὑδάτων γλυκέων λεκτά. *id eſt:* Extrinſecus corpori accedunt tum aer ipſe qui nos ambit, tum medicamenta quæcunque humectandi refrigerandique uim obtinent, & tertium præter hæc, dulcis aquæ ſolium. Et *lib.* 3. *de tuenda ualet. ubi ſic ait:* ἔστι δὲ τῶν γλυκέων ὑδάτων θερμῶν ἡ δυνάμις, διαφόρων μὲν ὄντων ὑγρῶν καὶ θερμῶν, χλιαρωτέρων δὲ γενομένων ὑγρῶν καὶ ψυχρῶν. θερμοτέρων δὲ καὶ δέοντος ἀκρατελεστέντων, θερμὰ

Balneum aquæ dulcis humectat et refrigerat.

μ, γλυκέα δ' ὁμοίως ὑγρά· hoc est: dulcium calfactarum aquarum, si media temperie sint, uis calida & humida est: sin tepidiores sint, humida & frigida: quod si iusto calidiores fiant, calida quidem, sed non perinde humida. Ex quibus uerbis medicus non solum balnei uim, sed & applicandi in febribus modum discere potest, ut scilicet tepidum sit, si ut infrigidet atque humectet uoluerit. Balneum aquæ dulcis humectare & refrigerare Alex. quoque Trallianus lib. 3. cap. 43. docet, ita scribens: Nouimus quippe & experti sumus, balnea dulcis aquæ frigorificam & humectantem obtinere facultatem. Si itaque balneum, maxime ubi tepidum fuerit, refrigerare & humectare potest, cur febricitantibus non suo tempore, cũ qualitate sua febrium naturæ in uniuersum aduersetur, adaptari queat, non uideo. Quod autem in omnibus ferè febribus balneo commode uti liceat, ordine iam quodã demõstrabimus. In diariis siquidẽ febribus, quas ephemeras Græci uocant, utile esse balneum docet Galenus libro primo capite secundo ad Glauconem, sic de curatione illarũ scribens: χρὴ ἐπί τε λουτρὰ ταχέως ἄγειν αὐτὸν, καὶ τὴν ἄλλην τὴν συνήθη δίαιταν. id est: Oportet siquidem eos confestim ducere ad balnea, atque ad consuetam uictus rationem. Id quod & libro octauo ther. metho. capite tertio facit, dum ita de diariarum curatione scribit: ἄγειν μὲν οὖν τὰ λοιπὰ χρὴ πάντας ἐν τῇ παροξυσμῷ τοῦ παροξυσμῶ. hoc est: Quippe in prima accessione inclinante ducendi in balneum omnes sunt. Ex quibus uerbis tempus quoque balnei insinuat Galenus, οὐ μὴν ἅπαντί γε, ut paulò post ait, καιρῷ δὲ πυρέττοντας λοιπέον, ἀλλ' ἐν τῇ παρακμῇ παροξυσμῶ. Diariis balneum confert. Quando lauandi febricitantes.

quod eſt: Non enim quouis tempore febricitantes lauãdi ſunt, ſed in acceſsionis remiſsione. Lauãdos præterea eſſe diaria febre correptos Paulus etiã Aegi. lib. 2. ca. 16. docet. Et Alex. Trallianus li. 5. ca. 1. præſentiſsimã febribus diariis curationem balneum eſſe inquit. Cæterùm quod in putridis febribus etiam conferat balneum, lib. 10. & 11. ther. meth. Gal. multis in locis oſtendit, præſertim autem ca. 10. libri decimi, ubi balneum febribus per ſe & ex accidente utile eſſe ſcribit. Nam cum uacuatio excrementorum ſub cute detẽtorum illis utiliſsima ſit, certum eſt in balneo neceſſariò ob æqualem per omne corpus calorem, exiguorum meatuum rarefactionem fieri, atque adeo cutim laxari, & ſic quæ detenta ſub hac fuerunt uacuari, balneúmque ſic per ſe, quandoquidem uacuat ꝑdeſſe. Quia uero denſatam atq; coarctatã cutim ipſam, ut ſuperuacua illic educi queant, laxat, ſit ut & ex accidenti refrigeret. Tempus autem lotionis eodem quoque loco Galenus monſtrat eſſe febris inclinationem. In libro quoque de tabe febribus putridis balneum eſſe utile ſtatuit, at non niſi poſt concoctionem: Verba eius hæc: τοῖς ὑπὸ ἰχωρίων σηπομένοις ἀναπτομένοις πυρετοῖς μετὰ τὴν πέψιν τῶν χυμῶν ἴαμα βαλανεῖόν ἐστι. quod eſt: Febrium quidem ex putredine humorum accenſarum, balneum poſt humorum concoctionem adhibitum, remedium eſt. In intermittentibus uero febribus eſſe balneum utile ſatis liquet, qui Galenum lib. 1. ther. meth. ad Glauconẽ, ita de tertiana exquiſita ſcribẽtem legit: λέξὰ δὲ θέρμὰ δι' ὕδατος πολύμυ, τὸ μέν τι κενοῖ τοὺς χολῆς ἀπάγοντα· τὸ δέ τι καὶ τῆ ποιότητι μεγάλως ὀνίνησιν, ὑγραίνει γὰρ καὶ ψύχει κατὰ δι' ὡμῶν ὅσα τοιαῦτα λέξά. id eſt: Balnea calida

Putridis febribus balneum cõducit.

In intermittentibus febribus balneum utile.

calida ex aqua potabili prosunt, tum quia bilis aliquid educunt, tum etiam quia qualitate sua plurimum iuuãt, humectant enim ac potentia refrigerant. Et paulò pòst: ὃς δὲ φιλολʒοωῦτας ἅδʹ εἰ δὶς τ᾽ ἡμέρας λέʒʒν ἐθέλοις ἁμαρτάνοις, ἀλλ᾽ εὖ χαιρῷ μάλιστά σοι ταῦτο μνημονδνέτω. εἰ δὲ κ᾽ τοῦ τέψεως τ᾽ νόσυ σημεῖα φαίνοιτο, κἂν εἰ πλεονάκις λούοις ἐκ ἂν ἁμάρτοις. *hoc est:* Et qui balneis admodum delectantur, *si etiam bis in die lauare permiseris, non aberrabis, sed illud semper in memoria habeto, ut in tempore id faciant. Si uero etiam coctionis morbi signa apparuerint, tunc etiam si sæpius laueris, nihil delinques. Quibus utique uerbis indicare uidetur Galenus, etiam ante concoctionem morbi eos qui delectantur semel aut bis tutò lauari posse: coctionis autem notis apparẽtibus etiam si ter aut sæpius quis lotus fuerit, nihil obesse. In tertiana uero notha balneum quoque expedit, at non nisi ubi coctionis signa apparuerint.* Hinc est quod ita scribat: εἰ δὲ τρὶς ἐκ ἀκριβέσι βιταίοις ἅδὲ λούϛν ὡδὸς κατ᾽ ἀρχὰς ἀγαθὸν, ἀλλ᾽ ἡνίκα ἂν φαίνοιτο ἤδλη τὰ σημεῖα τ᾽ τέψεως. *Idem hoc quod iam ex Galeni sententia diximus docet Paulus lib. secundo cap. 20. & 21. In quartana denique non solum Hippoc. lib. 2. & 3. de morbis balneum probat, sed & Galenus libro 1. ad Glauconem.* Denique *in lib. de tabe inquit:* τοῖς ἐκλελοιπόσι μόνοις μ᾽ σωισαμένοις χωρὶς ἐπιπωλοκῆς τινος ἑτέρου πυρετ᾽, πᾶς χρόνος ἐπιτηδλός ἐϛι πρὸς λοῦξόν. *quod est: Hecticis solis sine quidem alicuius alterius febris complicatione constitutis, omne tempus ad balneum idoneum existit. Idem docet libro decimo cap.*

In tertiana notha balneum expedit.

In quartana balneũdum esse.

Hectica correptis balneum prodest.

10. ther. meth. Sed oportet ut prorsus citra laborem æger in balneum super lectulo deportetur, ne uires resoluantur. Auic. denique in febribus balneum nõ raro probat, quem mirum est cur hic ut principem suum nõ sectentur. Inter Arabes etiam balneum febribus utile esse statuit Abenrois, qui 7. coll. cap. 10. ita scribit: Et scias quod balneum in declinatione febrium collaudatur, quoniam superfluitates euacuat subtiles. Adeò ut mirari satis non possim, cur nostra ætate medicinam exercẽtes in uniuersum omnes, tertiana etiam exquisita correptos, febricitantes à balneo arceant. Sed quantũ ex Valesco colligere licet, nulla alia ratione fit, nisi quod hodie arbitrãtur sudorem in fine accessionis factum sufficere. Sed uerba Valesci subiiciamus, quæ scribit libro 7. cap. 7. in eum modum: Antiqui post digestionis signa balneabant in aqua dulci tepida, & ualet eis ut uult Galenus Iã autẽ sciunt uulgares, quod uera breuis est terminationis, ideo nunc tales non ponuntur in balneo, sed sufficit eis quod sudẽt in fine paroxysmorum. Quibus sanè Valesci uerbis quid stultius, quid deniq; magis ridiculũ esse posset, nõ uideo, Etenim si balneũ febricitãtibus, ut fatetur, utile est, quid est cur non adhibendũ putet? neq; enim pius, multo minus medicus censeri debet, qui cõmoda ægrotanti auxilia denegat. Risu præterea dignũ est, quod tertiana exquisita correptos ideo nõ balneandos esse existimat, quia breuissima sit, quasi Hippoc. ac ueterũ sæculo non itidem breuis fuerit tertiana, quũ tamen 4. aph. 59. scribat ita: ξυνεχὼς ἀκριβὴς ὑρίνη· εἰ ἐπὶ τὰ πολλὰ δίσιν ἡ μακρότατον· id est: Tertiana exquisita septenis circuitibus, quod longissimũ est, iudicatur. Nemo tamen uetet ne hoc nomine tertiana laborãtibus balneo interdixit.

Ridicula Valesci ratio.

Valesci ratio explo ditur.

Stul-

Stultißimum autẽ eſt quod ait hodie à balneo prohibendos eſſe, quia in acceßionis fine ſudent. An non Hippoc. Galenique temporibus ſudarũt quoque febricitantes Va leſcebãt naturæ ordinem inuerſum ſuſpicaris? Videant itaque ſtudioſi quàm ſiculna ſit Valeſci & aliorum qui hũc imitãtur ratio, ut puer penè illã refellere poßit. Quapropter pbatißimos potius medicæ rei ſcriptores, quam frigidos illos ſophiſtas ſequantur ueritatis amatores moneo, è quibus præter ſterilem ac inconcinnam loquacitatem, nihil planè fructus ſperare poſſunt.

Flauam bilem tenuéſque ſuccos vt facilius ex corpore educantur nihil opus habere vt craſſiores reddantur, quemadmodum præter omnem rationem Auicenna credidit.

CAPVT XI.

Vicenna Fen. 1. Cano. 4. tract. 2. cap. 7. de intentione ad curationes uniuerſales febrium putredinis inter cætera ſic ſcribit: Non euacues materiam indigeſtã in calido aut frigido, niſi propter neceßitatem. Et non auſcultes uirum qui exiſtimabat quod intẽtio in digerendo eſt ſubtiliare, & humor calidus eſt ſubtilis, quare nõ eſt neceſſe ut ſubtilietur. Res enim nõ eſt ſicut dixit, imò intẽtio in digerẽdo eſt æquare ſubſtãtiam materiei, ita ut fiat præparata ad expulſionẽ facilẽ, & ſubtile inhibitum, & craſſum fixum & uiſcoſum adhærens, totum illud non eſt præparatum ad expulſionẽ facile, imò eſt neceſſariũ ut inſpiſſetur ſubtile, & ſubtilietur ſpiſſum paulatim, & incidatur uiſcoſum. Hactenus Auic. qui iã adductis uerbis pulchre ſuam in rebus me-

dicis inſaniam prodit, nam oſtendere conatur bilem flauam haud aliter quàm pituitã craſſam ac tenacem opus habere cõcoctione antequam euacuetur. Concoctionem autem bilis eſſe, ſi craſſior quàm antea fuerit reddatur, túmque eandem facilius educi ait. Notat præterea Abenroen, qui lib. 7. cap. 9. de cura febrium putridarum, hũc errorem Auicennæ perſtringit atque explodit, dicens: Auicenna inquit quod expectare debemus digeſtionem, eo quod digeſtio humoris ſubtilis eſt eius ingroſſatio, & groſſi eſt eius ſubtiliatio, tamen medicinæ laxatiuæ citius & facilius expellunt humores ſubtiles quàm groſſos. Quare ut ueritatis ſtudioſi aperte uideant quàm deliret Auicenna, quámque rectè ſentiat Abenrois, age rem penitius trutinemus, uerbáque Auicennæ ordine confutemus. Falſum eſt, imò ſenſui communi repugnat, humorem tenuem ut facilius per medicamenta ex corpore educi poſſit, craſſiorem reddi debere, atqueadeo concoqui. Ita in febribus à flaua bile ortis non opus eſt ut bilem ipſam per ſyrupos aut alia medicamẽta craſſiorem reddamus, quo per purgantia medicamenta facilius educi queat: antea nãque bilis flaua ac alii humores quoniam tenues, ad educendum ſatis parati ſunt. Quanto enim humor tenuior eſt, tanto ut educatur aptior eſt, magíſque naturæ aut medicamento obſequitur, quod facillime & ſine omni impedimẽto, anguſtos corporis meatus tranſire poſſit. Hinc rectè Galenus lib. 14. ther. meth. ca. 17. in hunc modũ ſcribit: ὡδὶ μὲν οὖν ὠχρᾶς χολῆς αἱ νενώσεις εὐθυμότεραι, τὸ δὲ φλέγμα, καὶ μάλιστ' ὅσον αὐτὸ παχύτερόν τε καὶ γλίσχρον ὄν τυγχάνει, ὡσαύτως ἡ καὶ μέλαινα χολὴ, δυσκόλως ἐκκενοῦται, καὶ διὰ τοῦτο δεόμεθα καθαίροντος φαρμάκου.

Humor tenuis nõ eſt euacuationi ineptus dum mobilis eſt.

κατὰ

κατὰ δὲ τὸν ἕρπητας, ἐπειδὴ λεπτός ἐστιν ὁ πάθος ἐργαζόμενος χυμός, ἀρκεῖ καὶ λαπάξαι γαστρὰ δι' ὧν ἐπιτυχόντων. *id est:* Flauae quidem bilis uacuatio facilis est, pituitae uero ac potissimũ eius quae crassior glutinosiórq; est, itemque nigrae bilis, difficilior, ideóque purgantis medicamenti ope indigent. In herpete uero quoniam tenuis humor qui id uitium creat, abũde est etiam aluum leuiter soluisse. Quibus sanè uerbis Galenus in uniuersum ita Auicennae sententiam explodit, ut prolixiori confutatione non opus sit. Si enim tenuis humor ita ad uacuandum promptus facilísque est, ut nõ nisi alui lenitione opus habeat, cur ergo ut crassiorem reddamus illum necesse est? quando humor quanto crassior glutinosiórque fuerit, tanto ad uacuandum difficilior erit. Facilis itaque ad uacuandum ob tenuitatẽ quum sit bilis flaua, fit ut semper sumpto medicamẽto purgatorio eum humorem qui medicamẽto naturali quadam propinquitáte coniũctus, atque adeo similis est, attrahendo sequatur. Eius rei testis est Hippocrates, qui in libro de natura humana ita scribit: τὸ φάρμακον ὁκόταν εἰσέλθῃ ἐς τὸ σῶμα, πρῶτον μὲν ἄγει ὃ ἂν αὐτέῳ κατὰ φύσιν μάλιστα ἢ τῶν ἐν τῷ σώματι ἐόντων· ἔπειτα δὲ καὶ τἄλλα ἕλκει τε καὶ καθαίρει, ὁκόταν ὅσῳ πίῃ τις φάρμακον ὅ, τι χολὴν ἄγῃ, πρῶτα μὲν χολὴν ἐμέει, ἔπειτα δὲ καὶ φλέγμα· ἔπειτα δ' ἐμέσει καὶ χολὴν μέλαιναν. τὰ αὐτὰ πάσχουσι καὶ ὑπὸ φαρμάκων τῶν τὸ φλέγμα ἀγόντων· πρῶτον μὲν φλέγμα ἐμέσει, ἔπειτα ξανθὴν χολήν, ἔπειτα μέλαιναν. *id est:* Quum medicamentum corpus intrauerit, primum id quod omnium maxime sibi secundum

cundum naturam cognatum in corpore eſt, agit, exinde & reliqua trahit atque purgat. Quando itaque quis medicamentum aſſumpſerit, quod bili mouendæ eſt, primum bilem, mox pituitam, dein bilem quoque atram euomit. Idẽ accidit iis qui pituitam cientia medicamenta ſumũt, primũ enim pituitam, ſtatim bilem flauã, poſt hanc atrã reiiciunt. Neq; Gal. *in cõmentariis ſuper hæc uerba* Hippoc. *aliam rationem quare poſt peculiarem humorẽ ilico bilis trahatur affert, niſi quod ea ad educẽdum omnium facillima ſit. Sed præſtat uerba ſubſcribere:* μετὰ δὲ κενωθῆναι τὸν οἰκεῖον τῷ πρῶτα καθαρτικὰ φάρμακα χυμὸν, ἐφεξῆς αὐτῷ πέφυκος ὁ τῶν ἄλλων θᾶττον ἕκαστος ἕκεται· μετ' ἐκεῖνον ὁ τὴν δευτέραν ἐν τάξιν ἔχων. *quod eſt:* Poſtquã *familiaris purganti medicamento humor uacuatus fuerit, deinceps illũ primo qui omnium aliorũ ductu facillimus eſt ſequitur, poſt quem qui illi ordine proximus exiſtit. Et quod humores tenues non egeant ut craſſiores fiant, uel inde etiã colligi poteſt,* Hippoc. 4. *aphor.* 10. *medicari in ualde acutis, ſi materia turget, eadem die ſuadet. Turgere autẽ conſtat, quando in uehementi ſunt motu, atque ab una parte ad aliã transfluunt: id certe quod fieri non poteſt niſi ubi humores tenues atque bilioſi fuerint: craſſi enim atq; tenaces humores meatus corporis pertranſire non poſſunt, atque adeò in aliqua parte corporis firmati manent. Si itaq; tenues exiſtentes niſi prius craſſiores fiant educi nõ poſſunt, quare* Hippoc. *illos eadem die purgantibus medicamẽtis eſſe uacuandos monet? Reſpõdeat hîc* Auicẽna, *aut quiſpiam eius hominis indocti patronus, rationémque afferat cur tenues humores* Hippocrates, *omnéſque alij ueteres ſine concoctione, hoc eſt, abſque eo ut craſſiores*

res fiant, mox educendos docuerint. Nullam certe aliam efficaciorem quàm uacuandi facilitatem, quæ & ex parte humoris uacuandi, nec non impellentis naturæ se tenet, afferre poterunt. Quod enim tenue est, mobile quoque sit oportet, ita ut hoc nomine facilius per medicamenta trahi posse nemo nõ uideat. Recte itaque Hippocrates et ueteres alij crassos tantum atque tenaces humores, quique aliqua corporis parte firmati sunt, antequam euacuẽtur concoctione opus habere scribunt, neque aliquis præter Auicennã in eam insaniã delapsus est, ut bilẽ concoctione indigere putauerit. Hæc enim cũ semper acutos morbos, teste Galeno 7. aph. comment. 32. faciat, & in acutis morbis, ut idem 2. aph. cõment. 24. docet, circa principia statim, primo uidelicet die medicamentis purgantibus sit uacuandum, fit ut nihil necesse sit hunc fieri crassiorem. Ex his igitur omnibus satis probatum est, tenues humores nõ indigere ut crassiores fiãt, quo ductu faciles sint, cũ quanto tenuiores sint, tanto promptius trahentia medicamenta sequantur. Hinc Galenus lib. 2. aph. 9. ubi de humoris præparatione agit, crassitiem duntaxat uisciditatem corrigi oportere docet: illam quidem, eo quod crassus humor motui ineptus sit, ac per angustos meatus transmitti nequeat: hãc uero, quoniã quæ suo lentore adhærent, facilli haud facile possint. Hac ratione motus & integrũ de extenuante uictu librum conscripsit. Porrò iam Auicennæ rationes, quibus ut in eam deueniret sententiam motus est, expendamus. Intentio, inquit, in digerendo est æquare substantiam humoris, materiei, hoc est medicamento, ut fiat præparata ad expulsionem facilem. Quibus uerbis se in eo esse errore, in quo libro primo cap. 41. Mesuen quoque uersari diximus, indicat, medicamentum

Auicennæ rationes refelluntur.

scilicet

ſcilicet purgans attrahendis humoribus non eſſe ſimile, quod quàm ueritati ex diametro pugnet, multis ibidem oſtendimus. Cum itaque medicamentorum purgantium naturam atque operationem ignorarit Auicenna, nihil mirum ſi tam uana ac friuola ratione ſeductus ſit. Nō enim opus eſt æquare humores medicamento, cum illa antea attrahendis humoribus ſimilia ſint. neque enim attractiones ſubſtantiarum ſine ſimilitudine fieri poſſunt, ut in naturalium facultatum commentariis demonſtrauit Galenus. Proinde cum quodlibet nō trahat niſi ſibi familiare ac ſimile, nihil ad faciliorem à medicamentis expulſionem opus habemus illis æquare humores attrahēdos, cum antea iſdem ſimiles ſint. Hinc Auicenna indocte admodum ad medicamenta retulit, quod ad humores tantum referendum erat. Cur nanque tenues humores difficilius à natura expelluntur, non medicamentorum fit ratione, ſed ideo quia humores tenues ab una parte in aliā transfluunt, atque adeo cum in continuo ſint motu, & natura eo tempore ueluti furiis agitata, haud rectè motus ſuos inſtituere ac dirigere poſſit, fit ut ab illa ſuperari nō facile queant. Ob id igitur opus eſt quopiam manū porrigente, atque ad excretorios meatus humores agitatos dirigente, atqueadeo ilico medicamentum purgans adhibendum, quod humores ſic turgentes familiaritate ſua attrahat, id quod omnium facillime fit, eo quod tenuitate ſua prompte per anguſtos uenarum meatus ferri poſſint. Sed inquit Auicēna, Subtile facile membris immergitur, uel ut ipſe loquitur, imbibitur, ideóque difficulter educitur. Reſpōdeo, minime. Nam qua facilitate immergitur, eadem quoque educitur: immergitur autem nullo alio nomine, niſi quia tenuis, eadem igitur cauſa rurſus à trahēte

Non opus eſt æquare humores medicamento.

te medicamento facile educitur. Inefficaces igitur sunt iam dictæ Auicennæ rationes, ut aliæ multæ, quas utcunque tanquam posßibiles, etsi omnium maximè impossibiles sint, confingit atque imaginatur. Verissimum enim est quod de eo scribit in libro de urinis Theophilus, hūc quidem magnum medicum atq; philosophum fuisse ratione, sed inexpertum: id quod Matthæus de Gradi cap. 3. suorum in nonum Razis librum commētariorum ita interpretatur: Magnus fuit ratione, hoc est, multas effinxit rationes, quæ tamen experientiæ omnium rerum magistræ maxime aduersabātur. Vel, ut uerbis eius utar, quæcūq; per rationem sibi uisa fuerunt posßibilia, illa tanquā uera concesßit, etsi nunquam in rerum natura fuerint, sint, nec futura erunt. Quibus uerbis quid uerius dici posßit non uideo, ita enim Auicennam deliniant, ut nullus pictor quantūuis ingenio & arte pollens, adde ne Apelles quidem, hūc certius exprimere potuisßet. Quisquis enim eius hominis scripta diligētius excussērit, inueniet illum passim eiusmodi friuolis ac temere excogitatis rationib. uti. Sed ad alia pergamus.

Capitale esse pleuriticis lenticulā ex aceto dare, id quod tamen facere Auicennam, contra omnium veterum præscriptum, constat.

CAP. XII.

Auicennæ in rebus medicis īscitia.

NVsquā fermè apertius quàm hoc loco inscitiam suam in rebus medicis prodit Auicenna, dū lentes ex aceto, cibum pleuriticis conuenientem esse tradit. Et certe scitia ob unum hunc errorem meritus est, cur doctis omnibus suspectus haberi debeat. Sed uerba eius subiiciamus, quæ scribit Fen. 10. Cano. 3. tract. 5. cap. 3. dicens:

dicēs: Et maximi quidem erroris eſt in potu tribuere infrigidantia uehementia, niſi in factis ex cholera. Et non dentur in potu infrigidantia ſtyptica, & cibi eorum ſint ſicut lentes cum acetoſitate & ſimilibus. Quæ utiq; uerba quàm erronea ſint, imo quā ex diametro ſibi pugnent, facile experietur, quiſquis illa paulò diligentius excuſſe-

Sputi faciendi ratio. Porro unicum poſt uenæ ſectionem medici in pleuritidis curatione ſtudium eſte debet, ut ſputum celeriter faciléque excreetur, id enim omnium maxime ad ſanitatē recuperandam conducit, cuius rei locuples teſtis eſt Hippocr. 2. præſagiorum quadrageſimotertio ſic ſcribens: πλεῦρον χρὴ ὧδε πᾶσι τοῖσιν ἀλγήμασι τοῖσι πολλὰ ἐν πνεύμονα καὶ τὰς πλευρὰς ταχέως τε ἀναπλύνεσθαι καὶ θᾶσσον, συμμεμιγμένον τε φαίνεσθαι ἢ ξανθὸν ἰχῶρος ὡς πλεῖστον· εἰ δὲ πολλῷ ὕδατος μετὰ τῆς ἀρχὴν ἢ ὀλιγώνης ἀναπλύοι ἢ ξανθὸν ἐὸν, ἢ πυρρὸν, ἢ πολλὸ βῆχα παρέχον, καὶ μὴ ἰχῶρος ξυμμεμιγμένον, κάκιον γίνεται. quod eſt: In omnib. pulmonis coſtarumq; doloribus, ut ſputū cito faciléq; ſcreetur neceſſe eſt. flauumq; cum ſputo uehemēter cōmixtū appareat. Etenim ſi multo poſt doloris initiū aut flauum, aut rufum, aut multā tuſſim inferens, aut nō admodum permixtū expuitur, deterius eſt. Et 1. de rat. uictus in morb. acutis 27. in hunc modum ſcribens: αἱ τε ὀδυνῶαι ἐν τοῖσι πλευριτικοῖσιν αὐτίκα παύονται αὐτόματοι, ὅταν ἄρξωνται πτύελμα λιαρὸν λόγου καὶ ἔκκαθαίρεσθαι. hoc eſt: Dolores ſiquidem pleuriticorum ilico ſua ſponte deſinunt, ubi aliquid effatu dignum tum expuere, tum expurgare cœperint. In prima denique ſect. aphor. 12. ubi ſic inquit: ἐν πλευριτικοῖσι πτύελον

πλευρῖτιν αὐλίνα ἐπιφαίνηται ἀρχομένου, βραχυτέρου ἐστὶν ἢν δ' ὕστερον ἐπιφαίνηται, μακρότερον. id est: In pleuriticis si circa initia statim sputum appareat, morbum breuiat, si uero postea appareat, producit. Cum itaque in omni dolore costarum utile sit celeriter excreari sputum, probe facit Auicenna quod refrigerātia & adstringentia pleuriticis neq; in cibo neq; in potu exhibēda esse monet, hæc enim ne sputum facile screari possit impediunt. Errat autem insigniter, ac sibiipsi pugnantia dicit, quod lentes cum aceto & similibus illis exhibendas docet, nam hæ quia adstringunt, faciunt ut ægre difficiléque sputum screetur, id quod certe ægrotanti summum exitum affert. Adstringere uero lentes in primis Hippocrates 4. de rat. uict. in morb. acut. 88. sic scribens tradit: φακὸς συφὲ κὴ ἀραιοῖ ἐμποιεῖ. quod est: Lẽs adstringit, turbationemque facit. Et Dioscorides quoq; lib. 2. cap. 117. φακὸν δυνάμιν ἔχειν συπτικὴν scribit. Gal. quoque lib. 8. de simpl. med. facul. idipsum confirmat, ita scribens: φακοὶ σύφουσι μὲν ἐν ἰσχυρῶς. ξηρότητος δὲ καὶ ψύξεως οὐ πολλῷ μέσῳ κατέστηκασι. καὶ μέντοι καὶ ξηραίνουσιν κατὰ τὴν δευτέραν τάξιν. αὐτὸ μὲν αὐτῶν τὸ σῶμα ξηραίνει, καὶ ἴσησι χαλεπῶς. hoc est: Lentes ualenter adstringunt, medium tenent caliditatis & frigiditatis, desiccant tamen in secundo ordine. Ipsum itaque earum corpus desiccat, & sistit uentrem. Proinde cum adstringant uehementer lentes, non debent pleuriticis in cibum adhiberi, ne scilicet sputum quo minus excreari queat prohibeant, atque adeò ægrum suffocent. Id quod omnium diligentißime Galenus quoque libro primo de uict. ratione in morb. acut. cõmentario uigesimoseptimo monuit, dicẽs:

Lẽtes pleuriticis non exhibẽdæ

Lẽtes adstringunt.

ὁ τὴν

Historia. ὁ τὴν φακὴν διὰ ξὸς ἐσκευασμένην δι' ὄξους ὑδρωπικοῦ τελέως ἤδη παρηκμακότος, ὡς μηδενὸς ἄλλου δεῖσθαι ἢ καθάρσεως τῶν πεπεμμένων, εἰκότως ἔδοξεν αὐτοῦ γενέσθαι θανάτου τῷ κάμνοντι, συνενεχθῆναι δὲ ἐπομένης νυκτὸς, ἀλλὰ φακὴν δεῖ ὧν τοῖς δοκοῦσι τῶν ἐχόντων νοῦν. *id est:* Lentem ex aceto confectam pleuritico in ea morbi declinatione, quæ nihil aliud quàm coctorum expuitione indigebat, qui exhibuit medicus, nõ immeritò ægrotanti ipsi qui sequenti nocte suffocatus est, mortis occasio fuisse uisus est: imò lenticulam nemo qui mentis compos fuerit dederit. Quibus sanè uerbis exemplo indocti cuiusdam medici, quem etiã Auicenna temere sectatus est, nos deterrere conatur, ne lentes ex aceto confectas pleuriticis exhibeamus, maxime in eiusdem declinatione, ne coctorum expuitionem adstringente illarum ui prohibeamus, sed potius iuxta Hippocr. consilium unum hoc conemur, ut ea quæ humectent, mediocritérque incidant adhibeamus, atqueadeo ea quæ in thorace sunt superflua ad expuitiones præparemus: ita enim, ut ait ibidem Hippocrates, αἱ καθάρσιες πολλῶν τελεώτεραί εἰσιν, καὶ ἥμονοι ἄσσον γίνονται, ἢ εἰ ἀλλοίως τις διαιτῷτο. καὶ αἱ κρίσιες ἀπλούστεραι καὶ εὐκριτώτεραι, καὶ ἧσσον ὑποστροφώδεες· *hoc est:* Purgationes longe perfectiores sunt, minúsque puruléti fiunt, quàm si quis aliter cibaret. Insuper iudicationes simpliciores, faciliorésque fiunt, & minus morbi reuertuntur. Hinc iterum discant studiosi, quàm periculosum sit ita addictum esse Auicennæ placitis, id quod multi hodie faciunt, ut piaculum ducamus ab illis uel latum unguem discedere.

Omnium

Omnium exitiosissimum esse, veterúmq; placitis maxime aduersum, dysenteria affectos purgantibus excarnificari medicamentis.

CAP. XIII.

NOstræ ætatis medicos in dysenteria medicamenta propinare purgantia, notius est quàm ut demonstrari debeat: nemo enim est qui practicas, ut uocãt, illorum legerit, qui idipsum ignorare posit. Sũt enim qui diaprunis solutiuum, & electuarium de succo rosarum exhibendum esse suadent, in quorum albo Marcus Gatinaria exist it. Omnes autem quotquot hodie ferè extant rheubarbarum exhibent, saltem torrefactum in eóque se exemplum ueterum imitari existimant. Verum quàm capitaliter ex æquo omnes errent, tam ueterum scriptis, quàm rationibus aliquot ostendemus. Non esse itaq; purgandos dysenteria correptos in primis Hippoc. in libro de morbis qui extra, mõstrat, ubi dysenteriæ curationem ex professo tractans nihil medicamentorũ aluum subducentium exhibet, sed uentrem cũ lacte tantum decocto diluendum esse docet. Lac autem cũ marinis maxime lapillis decoctũ fluctiones alui sistere Dioscorides lib. 2. ca. 77. scribit. Quinetiã Alexander Tralli anus lib. 3. cap. 21. de curatione dysenteriæ, principio lactis decocti trium cyathorum mensuram potui dandã suadet. Galenus etiam in lib. 9. de compositione medicaminum per singulas corporis partes in curatione dysenteriæ ne uerbo uno purgantium medicamentorum meminit, sed uniuersam curationem adstringẽtibus medicamentis absoluit. Neque id temere facit, memor enim est eius quod scribit lib. 13. thera. metho. capite tertio, in

Dysenteria correpti nõ purgandi.

hunc modum: ἤκιστα δεῖ ὅταν ἢ περὶ κατὰ τὴν ἕδραν, ἢ ἐν τῷ παλαιοῦ μερίων ἀρχὴ φλεγμονῆς γίνεται, χαλεπὰ λῦσαι ἀξίως. ὥσπερ δεῖ εἰ κατὰ κύστιν ἢ αἰδοῖον ἢ νεφρούς, ἔρεθισμὰ φάρμακα καταπίνειν κελεύσεις. δεῖ δ' εἰ γυναικὶ κατὰ μήτραν ἢ αἰδοῖον ἔμμηνα κινήσεις, ἀλλ' ἐπὶ τὰ πορρώτατα τὴν ἀναστάσιν ἀεὶ ποιήσεις. quod est: Neque igitur cum uel circa ſedem, uel aliquam huic uicinam partem initium phlegmones ſit, aluum deiicies. Neque cum in ueſica, pudendo uel renibus cœpta eſt, medicamenta quæ urinas prouocent bibenda dabis. Neque ſi mulieri in utero, uel pudendo inſedit, menſes prouocabis, ſed ad alias partes quæ maxime longinquæ ſunt, ſemper auerſionem facies. Et paulò pòſt: ἀναστάσιν χρὴ τῶν ἀρχομένων ἐθίζεσθαι πορρωτάτω τοῦ τόπου, ὅθεν ἔλκειν ἐπ' αὐτά. κατὰ τοῦτον δὴ τὸν λόγον δεῖ γαστρὸς, δεῖ σιτέρων ἀρξαμένων φλεγμαίνειν, ὑπηλάτου χρῆσθαι προσήκει. hoc eſt: Longiſſime à tentata fluxione parte auellere, nequaquam ad eam trahere oportet. Hac itaque ratione, nec ſi uētrem, aut inteſtina phlegmone occupare iam cœperit, medicamine quod aluum deiiciat, uti conuenit. Quibus uerbis Gal. aperte innuit ad mēbra inflammatione aut fluxione tentata nō eſſe trahendum, ſed potius longiſſime auertendū. Quum uero in dyſenteria inteſtina nō tantū fluxione, ſed etiam ulceratione, imò inflammatione tētata ſint, nō conuenit ut ad illa plus humorū per medicamenta purgantia trahamus: ita enim nō ſolum ulceratio inteſtinorū uehemētior fit, ſed totus humorū impetus huc fertur, atque adeo inteſtina tandem fruſtatim per aluum excernūtur. Hinc

rectiſſime

rectißime lib.1.ad Glauconẽ cap.13.ſcribit Gale, dicẽs: ἀλλ' ὅλῃ ἐι μετὰ δλαῤῥοίας ὁ πυρετὸς εἴη, χρήζῃ ἰυνὸς ἄλλης κενώσεως, ἀλλ' αὐτάρκης αὐτη, κἂν μὴ κατὰ λόγον ἢ τ πλήθος· ὅσοι γὰρ τ τοιούτων ὡς πλείονος χρήζόντων ἀφαιρέσεως, ἤτοι τ αἵματος ἀπάγειν ἐτόλμησαν, ἢ τὴν γαστέρα κινεῖν, ἔλυμᾶλλον ὀξεῖς κινδύνους ἐπήνεγκαν. hoc eſt: Sed neq; ſi fuerit febris cũ profluuio alui, alia eſt opus euacuatione, uerũ hæc ſola ſufficit, quãuis nõ ſit pro multitudinis ratione. Quicunq; enim iis plura adimere fore neceſſariũ putantes, aut ſanguinẽ mittere, aut uẽtrẽ mouere tentarunt, in grauiora pericula duxerunt. Quod ſi ergo in alui tantũ cũ febre profluuio Gal. medicamentũ purgãs exhibere abhorruit, cur nõ multo magis in dyſenteria cauebimus, ne idipſum adhibeamus? Sequitur nanq; illa maior ad inteſtina humorũ decurſus, & tandem ob crebras alui deiectiones animi quoq; defectus, cui malo antea quoq; qui dyſenteria laborant ſatis obnoxij ſunt, quemadmodũ loco iam citato teſtatur Gale. ſic ſcribens: λέγω δὲ μᾶλλον ἐπί τε χολέρας, καὶ δλαῤῥοίας, καὶ δυσεντερίας, καὶ λιεντερίας. id eſt: Animo deficiunt & in morbo cui cholerę nomẽ eſt, & in profluuiis uentris, & dyſenteriis. Paulus deniq; Aegin. lib.3.cap.42. communiter utendum eſſe in dyſenteria ait iis quæ in aliis præter naturam excretionibus cõ prehenſa, ſunt, hoc eſt, adſtringentibus medicamentis, nec per uniuerſum hoc caput alia niſi reſtringentia remedia recenſet. Id quod etiam facit Aetius ſerm.9. ca. 45. Et Alexan. Trall. loco paulò antè citato. Cornelius quoque Celſus lib.4.cap.15. de dyſenteriæ curatione omnia ea quæ exulcerationẽ cõcitare poßũt, fugiẽda eſſe admonet,

Dyſenteria laborãtes animo deficiunt.

admonet, atque ilico ab adſtringentibus curationem orditur, dicens: Oportet in primis quieſcere, ſiquidem omnis agitatio exulcerat: deinde ieiunũ ſorbere uini cyathum, cui contrita radix quinquefolij ſit adiecta. Et paulò infrà: Si uetuſtior morbus eſt, ex inferioribus partib. tepidum infundere oportet, uel ptiſanæ cremorem, uel lac, uel adipem liquatum, uel medullam ceruinã. Quod ſi igitur ex Celſi ſententia omnia quæ exulcerationẽ mouere nata ſunt, procul abiicienda erunt, quid deum immortalem remotius abeſſe debet, quàm medicamentum purgans, quod attractrice ſua facultate immẽſam acriũ ac pungẽtium humorum molem ad exulcerata iam inteſtina deducit? Hinc autor libri Dinamidiorum ca. 4. recte dixit, dyſenteria affectos per medicamenta purgationi ineptos eſſe. Idem quod iam citati autores, docet etiam Auic. ipſe, quem utinam iuniores medici in his potius ubi recte & cum ueteribus ſentit, quàm in illis ubi falſa inculcat, ſequi uoluiſſent, ita enim hodie melius audirent qui paſſim medica tractant. Fen. nãque 16. Can. 3. tract. 2. cap. 7. de cura ulcer. inteſtinorum ita ſcribit: Etſi fuerit neceſſaria euacuatio propter humoris malitiã, utere ea cũ timore & cautela, & ſtude ne ſolutiuũ uehementer noceat ueſtigio & ulceri, imò ſit ſicut myrobalanus, & rectifica ipſum cũ eo quod miſcetur ei ex eis quæ ſunt ſicut dragacantũ & ſimilia. Si itaq; myrobalanos ex Auic ſententia, quib. nõ uulgaris ineſt uis biliſ feruorẽ extinguẽdi, ſine alio medicamento glutinãdi facultate prædito exhibere dyſenteria correptis non licet, quid de purgantibus medicamentis & rheubarbaro, quod certe inter illa nõ poſtremum locum habet, ſentiendum erit? At dicent, quod rheubarbarum in dyſenteria

Auicenna dyſenteriæ curationem recte tradit

teria propinamus, id non ſine exemplo ueterum fit, nam & Galenũ lib. 9. de cõpoſitione medic. per ſingulas corporis partes, rheo pontico ſeu rheubarbaro, quod idem eſt, uſum eſſe conſtat. Dioſcorides etiã rheubarbarũ unicè conferre dyſenteriæ docet. Reſpondeo, ueterũ eſſe ueteres rheubarbaro in dyſenteria uſos, atqui rheubarbarũ illorũ ab hoc noſtro diuerſum erat, ut lib. 1. cap. 4. monſtrauimus: huic enim aluum ſubducendi facultas ineſt, illi ſuum in contrariũ planè uſum adhibebãt. Errat itaque rurſus inſigniter Montuus, quod ueteres rheubarbarum ad contrarios uſus adhibuiſſe ſcribit: euidentiſſimum enim eſt ad unum tantum uſum, nempe ut adſtringerent, adhibuiſſe, quapropter ad dyſenteriæ curationẽ rhabarbarum ueterum benefacere nõ negamus. Quod autem aluũ ſimul etiam ſubducat, minime concedimus. Nec obſtat Pauli Aeginetæ autoritas, qui certe inter ueteres non numerandus uenit, neque de ueterum rhabarbaro quod ille ſcribit intelligẽdum eſt, ſed de noſtro quo hodie utimur, quod Pauli temporibus in uſum medicorum iam primum ueniebat, quẽadmodum loco iam citato diximus. Atqui hic errori ſuo patrocinantes dicũt, etſi rhabarbaro purgandi facultatem ineſſe negare nobis non liceat, tamen ut nonnihil etiam adſtringat poſt ſe, illud torrefiat oportet. Audio quidem, ſed qua audacia id aſſeritis, eadem ego inficias ire poſſum. Fateor itaque nonnihil ablatum iri de rhabarbari purgandi uirtute dum aſſatur: quod autem adhuc de illa remanet tantum exiſtit, ut ad perdendos dyſentericos ſufficere poſſit, id quod quotidiana etiam nos experientia docet. Lupus itaque utcunque cicur eſt, lupus permanet: rheubarbarum utcunque torrefiat, rhabarbarũ manet, nec purgandi

Paulus inter ueteres non cõ numerandus.

gandi facultates ſuas penitus amittit. Quid multis opus eſt? ſi dyſenteria correptos quis probe curare uoluerit, ueteres imitetur oportet, qui unum hoc ſtudebãt, ut primum abſtergerẽt, ac dein mox exulcerata inteſtina glutinarent, nã hæc uera dyſenteriæ medendi ratio eſt. Erroneam uero hodie medẽtium methodum planè fugiat, quæ purgantia medicamenta adhibenda docet, nã ipſiſſima ægrotantis mors eſt, id quod non pauca hodie multorum ſic interfectorum exempla monſtrant. Et niſi nominibus parcendum, aliqua hic interſererem, ut ſaltem aliorum periculo quidam ſibi cauere diſcerent.

Colico cruciatu tentatos validis medicamentis purgantibus, vt hodie multi faciunt, non eſſe purgandos. CAP. XIIII.

Quare colica affectis purgãtia medicamenta non exhibenda.

MVltos hodie medicorũ in colico affectu ualida exhibere medicamenta purgantia non aliunde certius niſi ex practicorum, ut uocãt, quos imitantur, libris deprehẽdere licet: paſſim enim electuaria Indi & diaphœnicon coli doloribus correptis propinanda eſſe docent, quorũ tamen compoſitionem turbit, ſcammonia, aliáque ſimilia medicamenta conſtituũt. Quantum uero à uera medendi ratione aberrent uel hinc colligi poteſt, quod magnã humorũ, ualida ſua ui, copiã ad uẽtriculum, atque dein ad inteſtina trahũt, qui illa plus ſubinde diſtendunt, atque adeo coli dolorem auctiorem reddũt. Is autẽ eo uehemẽtior fieri ſolet, quo maior illic obſtructio fuerit, quod tum unà cum excrementis, humorum quoq; per purgantia medicamentorũ attractorum multitudo in inteſtinis detineatur, quod ſanè non ſine magno dolore & periculo ægri accidit. Quare conſultũ

eſt

eſt medicamenta exhibere ea quæ humores noxios tantum educere, nec aliunde alios trahere poſſunt. Teſtis Gale. *lib.* 12. *the.meth.cap.* 7. *ubi ex duabus hiſtoriis docet fortia medicamenta colicis non eſſe exhibenda.* Vna *eſt de quadragenario quodam, qui cum colo laboraret, nõ modo nihil à fomentis tũ humidis tum ſiccis leuatus, ſed nec cataplaſmatis nec clyſteribus ex rutaceo oleo, caſtoreo, melle cocto cum pipere cõfectis, uerũ potius exacerbatus eſt. Cum igitur mordentes ſucci in tunicis inteſtinorum immerſi dolorem facerẽt, hiera picra nõ ſemel ſed iterum atque iterũ ex modicis quibuſdam interualliſ uacuatus, prorſus ſanatus eſt. Altera de iuuene quodã qui non rarò antè colico cruciatu affectus fuerat, accepto ſcammoniæ ſucco purgatus eſt. Cum autẽ bene largitérq; fuiſſet uacuatus, aliáq; multa, quæ ibidẽ* Galenus *recenſet, adhibita fuiſſent, poſt deinde per circuitus ſimiliſ rediit cruciatus. Audiẽs autem eius ſymptomata* Galenus, *intellexit noxam ex ſcammonia, quæ aliquid à toto corpore ad loca uentris detulit, in illis maxime inteſtinis procubuiſſe, quæ prius etiam imbecillia fuerant.* Ex *quibus ſanè hiſtoriis nemo non uidet* Galenũ *diligenter monere, ne colico affectu laborantibus purgantia medicamenta, fortia præſertim, propinemus, quod inde æger nihil leuetur. Hinc ut cautos faceret medicos, ne ſimili noxa ægros afficerent, lib.* 1. *de affe. loc. modum, quem in adhibendis medicamentis purgantibus, his qui coli cruciatibus detinentur obſeruare debent, præſcribit, dicens:* Non *eſt dubium quin poßint ea exhiberi, quæ educũt humores ex inteſtinis, nec aliũde alios attrahũt.* Paulus denique Aegineta *lib.* 3. *cap.* 43. *curationem coli doloris ex profeſſo tractans, medicamentorũ purgantiũ*

nullam penitus mentionem facit. Aetius quoque sermone 9. cap. 29. & sequenti, haud aliter quàm Galenus nullũ nisi hieram picram medicamentum coli doloribus affectis dandum esse statuit. Autor etiam libri Dinamidiorũ cap. 4. omnes coli doloribus affectos ad purgationes ineptos esse affirmat. Porrò cum morbus in intestinis, iisque crassioribus sit, magis à clysteribus quàm epotis medicamentis præsidia petenda erunt. Id quod testatur Galenus etiam libro sexto de affect. loc. capite secundo sic dicens: διαφθορὰ δ' ὅ σμικρὸν εἰς τὴν θεραπείαν ἐγνωσμένην ἔλκωσιν ἐν ἄλλοις μέρεσι τῶν ἐντέρων ἐστίν. αἱ μὲν γὰρ ἐν τοῖς ὑψηλοτέροις, ἐπὶ τῶν καταπινομένων φαρμάκων ὠφελοῦνται· αἱ δ' ἐν τοῖς ταπεινοτέροις, ἐπὶ τῶν ἐνιεμένων ὠφελοῦνται· id est: Conducit non modice ad curationem, nosse in qua intestinorum parte consistat ulcus. Nam si in superioribus intestinis est, ab epotis medicamentis iuuatur. Si uero in humilioribus, clysterem subiicere magis conuenit. Proinde quemadmodũ in dysenterialocus affectus diligenter scrutandus est, ita & in coli affectibus, nam is mox rectam medendi rationem indicat. Cum itaque in coli cruciatibus locus affectus in humilioribus sit intestinis, conuenit illos potius per clysteres, locum affectum facile pertingentes, quàm epotis medicamentis curare, quæ non solum nõ statim affectum locum pertingere possunt, uerumetiam magnam secum ubi illuc peruenerint malorũ humorũm ex toto corpore copiam deducunt. Id quod etiam inter Arabes uidit Auicenna qui Fen. 16. cap. 3. tract. 4. cap. 1. de cura colicæ ita scribit: Et accidit interdum ut medicinæ attrahẽtes ex corpore, attrahant ad intestina humores malos alios, & quandoq; attrahũt humores puros,

In coli affectib. locus affectus diligẽter scrutãdus.

quare

quare aggregatur excoriatio & colica simul, & hoc est ex nocumentis mortalibus. Et *iterum*: Ex *eis in quibus non est conuenientia, est ut festinatio sit in dando in potu solutiuum desuper. Ipsum enim est fortasse uehementis uirtutis, & humores & squibalæ sunt plures. Cúmque conuertitur ad eos humor desuper, fortasse non inuenit penetrationem, & perducit regimen ad timorẽ maximum. Summa summarum, Auicenna per totum fermè caput hoc unum agit, ut à fortibus pharmacis deterreat. Caueant igitur studiosi, ne temere in coli doloribus fortia propinent medicamenta purgantia, quod inde haud modica ægrotantibus pericula immineant.*

Indoctè admodum cõtráque veterum exemplum agere iuniores hodie medicos, qui neglectis omnibus ferè aliis remediis, in medendo renum calculo, assidua tantum clysterium iniectione vtuntur.

CAPVT XV.

Esse hodie quamplurimos, qui mox in renum lapide ad clysterium iniectionẽ, neglectis uenæ sectione, fomẽtis humectantibus & relaxantibus, aliisq; remediis, festinent, nemo est qui nesciat. Et *scio qui uno die sexies aut septies iniecerint clysteres. Quantum autem à uera medendi ratione deuient, facile deprehendent, qui nocumentum quod ex frequenti clysterium iniectione accidit, paulò diligentius expenderint. Cum enim quantitate sua intestina extendant, fit ut renum uasa & urinales uiæ per quas lapidi ad uesicã trãsitus est, in angustiũ redigantur atque coartẽtur, atque adeo dolor quẽ lapis excitauit nõ solũ auctior, fit, sed lapidis quoq;*

transitus

tranſitus impeditur. Id quod tum citius fieri ſolet, ubi uaſa commixta ſibi habuerint medicamenta purgantia: ea enim humorum molem ad uentriculum ac inteſtina attrahendo deducentia, maiorem illic diſtenſionem atque dolorem faciunt. Quæcunque enim uel dolent, uel tenduntur, per uehementes & acutos dolores ad ſe materias accerſunt. Proinde dolor ſemper plus affluere facit, meatúſque omnes tandem ita comprimuntur, ut non ſolum lapis ſed & clyſter, magno ægrotantis & periculo & cruciatu, aliquot diebus detineantur. Nam ſcio ipſe, quibus ad tertium uſque diem detenta ſint. Proinde longe alia medendi renum lapidi ratio ſequenda erit, ſi modò ægrum non planè perdere, aut nõ ſine magnis cruciatibus curare uelimus. Non quod in uniuerſum clyſteriũ uſum dãnandũ eſſe cenſeã, nam cõtingit et illis locum eſſe, nẽpe ubi in inteſtinis multæ excrementorũ ſuperfluitates fuerint. Teſtis eſt autor libri, qui de renũ affectus dignotione & medicatione inſcribitur, ſic dicens: κινῶ μὲν γὰρ κόπρον διὰ κλυσῆρος, ἵνα μὴ τὸ κώλυσ τὰ λοιπῶν σὺν τέρων θλιβομένων καὶ βαρυνομένων θλίβῃ καὶ πιλῆται ὁ νεφρὸς, καὶ πλεῖον ὀδυνᾶται· πλῆλον γὰρ ὅλῃ ἐπ' ἐμφράξῃ κόπρος πολλάκις παροξύνεται ὁ νεφρὸς, ἐδήλωσεν ἔνεμα ὀδύνῃ παραμυθεῖσαν νεφριτικήν, ἢ ὅτι ὠδὶ τῇ κοιλίᾳ σῇ μέτι ἐθλίβη νεφρὸς, ἢ ὅτι δὲ γίνᾶται πνεύματα ἐν τῇ κόπρῳ, ἃ ὀφείλοντα βέχειν ὠδὶ τὸν νεφρόν, ὡς ἀσθενῆ θλίβεσι καὶ διατείνειν αὐτόν. *quod eſt: Vacuamus etiam per clyſterem excrementa, ne colo & reliquis inteſtinis conſtrictis & grauatis unà quoque ren laborans ſtringatur comprimatúrque, atque amplius*

Clyſteriũ uſus quãdo in calculo probandus.

amplius ſic doleat. Quippe manifeſtũ eſt ſtercoris obſtructione renes plerunque exaſperari, ut compertum ſit enematis iniectione renalem dolorem eſſe mitigatum, uel quod ab ea uacuatione ren non ſit amplius compreſſus, uel quod ex ſtercore nulli poſtea flatus generati ſint, qui in renes potuerint impingere, quibus comprimeretur diſtenderetúrque imbecillis iam exiſtens. Proinde ubi medicus multa in inteſtinis excrementa eſſe cognouerit, poterit balanis (ſuppoſitoria noſtri uocant) aut clyſteribus, ſed modicæ quantitatis, & ex eorum decoctis quæ utilia ſunt confectis, aluum ſubducere. Id quod & faciendum eſſe ſuadet autor iam citati libri ſic ſcribens: ἀλγηδόνων μὲν ἐξαίφνης εἰς νεφρὸν, ἢ κατ' ὀλίγον εἰς βαλλόντων δὲ τὰς εἰρημένας πρόφασις, εἰ μηδέν ἔστι κωλύον, κλύζειν αὐλίκα τὴν κοιλίαν, δι' ἀφεψήματος ἰσχάδος, πτίλεως, ἀριστολοχίας, καὶ τῶν ὁμοίων. καὶ εἰ μὲν κενωθείη δεόντως, ἔσω ἔστω· εἰ δὲ μὴ, δὶς καὶ τρὶς καὶ πολλάκις χρὴ κενοῦν ἐνέμασι, καὶ διὰ τῶν προσφόρων καὶ οἰκείων τῇ φύσει κάμνοντος φύσει, ἵνα μὴ πιέζωνται οἱ νεφροὶ καὶ οἱ ἐρυθῆρες. id eſt: Doloribus quidem repente ſiue pedetentim in renem incurſantibus ex cõmemoratis iam cauſis, ilico niſi quid prohibeat aluum decocto aliquo eluemus, ſicut caricarũ, fœnograci, ariſtolochiæ, et ſimiliũ. Et ſi uacuatũ ſatis eſt, bene uertit, ſin minus, bis ter aut amplius enema te uacuare oportet, ſed ex eorũ decoctis quæ cõducibilia ſunt & familiaria naturæ ægrotãtis, ne renes & urinales uiæ angantur. Quibus utique uerbis diligẽter monet quo medicus in exhibẽdis in renum calculis clyſteribus multa utatur prouidentia: nam etſi excrementa illis in

inteſtinis

inteſtinis detenta uacuare expediat, atque etiam neceſſe ſit, cauendum tamen ne ex iis rebus fiant quæ in cauſa erunt, ut renes & urinæ meatus angantur. Modicæ quoque quantitatis ſint, ſatis enim erit ſi ſtercora indurata emollire aluumq; lenire queant, nec aliunde ex corpore ad inteſtina humores trahant. Id quod faciendum etiam docet Auicen. Fen. 18. Can. 3. tract. 2. cap. 19. ſic dicens: Et ſi fuerit conſtrictio aliqua naturæ, tũc de rectioribus rebus eſt extrahere fæcem cum ſuppoſitorio, aut cum clyſteri non magno, qui coartet & dolorẽ faciat, imò ſuppoſitoriũ amabilius eſt mihi. Et in lenificatione naturæ eſt alleuiatio plurima, & ſedatio doloris, & non eſt ſemita ad adminiſtrandum catharticum, ipſum enim lædit & nocet per illud quod facit deſcẽdere deſuper. Hinc recte admodum lib. 6. ca. 2. de affect. loc. Gal. inquit: παρηγορῶνται τοῖς χολικοῖς ἐνέμασιν οἱ νεφριτικοὶ πρεσβυτέροις, μᾶλλον τῶν νεφριτικῶν. quod eſt: Colicorum cruciatus multo magis quàm nephriticorum lenientibus mitigantur clyſteribus. Quaſi dicat, raro admodum clyſterium eſſe debere uſum in nephreticis, quod non perinde ut in coli doloribus proſint. Hoc nomine factũ, ut nec Hippo. in libro de morbis qui intus, ubi calculi curationẽ ex profeſſo tractat, clyſteriũ utpote raro cõducentiũ, unquã meminerit. Ea ratione etiam Alex. Trallianum nihil de illorum iniectione præcepiſſe puto. Cum itaque clyſterium uſus in renum lapide non admodum niſi ubi excremẽta multa in inteſtinis fuerint, probetur, non debent quouis tempore medici ad illorum iniectionem feſtinare, ſed conuenit etiam alia experiri præſidia.

In calculo quæ præ-

Si enim æger iuuenis robuſtiuſque, & detractioni ſanguinis aſſuetus fuerit, optimum remedium erit uenæ poplitis

tis ſectio, nec eo ſanè præſentius excogitari poteſt. Cum enim ob ſanguinis ad renes defluxum meatus coartẽtur, uacuato qui circa renes eſt ſanguine, diſtenſio atque adeo dolor ipſe auferatur, meatúſque dilatantur, ut expeditior ad ueſicam lapidi trãſitus ſit. Hinc autor libri de renum affectus dig. & med. ita ſcribit: ἀλλὰ μηδὲ αἷμα, ἢ ἕτερον χυμὸν πλεῖον τοῦ δέοντος ἐᾶν ἐν τῷ σώματι εἶναι, ἵνα μὴ τὰ πολλὰ ἀγγεῖα τῶν νεφρῶν, τεινόμενα ὀδυνήσωσι πλεῖον. τὰ γὰρ ὀδυνώμενον, καὶ θερμαινόμενον καὶ τεινόμενον προσκαλεῖται τὰς ὕλας, διὰ τὰς σφοδρότητας καὶ ὀξείας ὀδυνάς· id eſt: Sed & neque ſanguinem aut alium ſuccum plus æquo relinquere in corpore par eſt, ne multa hinc renis uaſa diſtenta plus doloris concilient. Quæcunque enim dolent, uel calefiunt, uel tenduntur, per uehementes & acutos dolores ad ſe materias accerſunt. Proinde cum origo uenæ poplitis, origini uenæ quæ peculiariter alit renes cõiuncta ſit, fit ut ea uacuata, dilatatis iam undique circa hos uaſis, facilior lapidi deſcenſus fiat, & omnium ocyßime ad excretionem propellatur. Cuius rei locuples etiam teſtis eſt Paulus Aegineta, qui libro tertio capite 45. in hunc modum ſcribit: Dolorem præterea ſæpenumero placauit ſanguinis opportuna detractio, ocyßime ad excretionem propellendo calculum. Experientia quoque cognoui eius uenæ ſectionem in hoc morbo non pœnitendam afferre utilitatem. Porrò prodeſt etiam interdum humectantia, relaxantia, & mitigantia, adhibere medicamenta, atque balnea aquæ dulcis. Id quod multis docet autor libri iam multoties citati de renũ affect. dig. & medicatione, & Alex. quoque Trallianus libro tertio capite 34. ſic ſcribens: Inter ipſam ſtatim morbi acceßionem

ſidia experiri conuenient.

Venæ poplitis ſectio.

Topica remedia.

acceſsionem relaxantia & mitigantia medicaminũ auxilia adhibe. Verũ balnea cæteris cunctis utilitate præſtant, quoniam dolores ſedare pariter & morbo mederi aſſolent. Vbi uero lauerit ægrotus, locus affectus oleo chamæmelino perungendus eſt, inque ſolio multum ac diu perfricandus. Idem docet Paulus Aegineta lib. 3. ca. 45. & Razes lib. 9. ad Almanſorem, cap. 74. ita dicẽs: Cum in renibus fuerit lapis, æger balneum aquæ dulcis frequenter ingrediatur, & renes & ilia ex oleis inũgãtur. Poſt hæc utendum etiam iis erit medicamentis, quæ urinam mouere, calculóſque atterere poſſunt, quorum omnium copiam docet Aetius ac alii iam citati autores. Iam dictã uero medendi rationem unico aphoriſmo complexus eſt Hippoc. 1. ſect. li. 6. epid. 5: ita ſcribens: ἐς νεφρὸν ὀδυνώη βαρεῖα, ὅταν πλυρῶν σίτου ἐμέσῃ σίγε φλέγμα. ὅταν ὃ πλεονάζωσιν ἰώδεα, καὶ ἑάδες μὴ γίνονται· λύον) ὃ ὅταν σίτε κενωθῶσι, ἀμμιά τε πυρρὰ ὑφίσα). αἱματώδες τε ἐρέσσι, νάρκη μηδὲ τὸ κατ' ἴξιν. ἐλινύειν δὲ ξυμφέρει, ἀλλὰ γυμνάζεσθαι, μὴ ἐμπίπλασθαι, σῦν νέσσι ἐλλεβορίζειν, ἰγνύην τάμνειν, ἐρυσιπέλασι καιομένοις, λεπτῦναι καὶ ἀπαλῦναι, φ est: In renem dolor grauis, quãdo cibo replentur pituitã quidẽ uomunt, cũ uero dolores abundauerint, æruginoſa, & leuiores fiunt. Soluũtur cũ cibo uacuãtur, arenulæ rufæ ſubſident, cruentum mingunt, ſtupor eius fœmoris quod è directo eſt. Quieſcere non confert, ſed exercitari, non impleri, iuuenes ueratro purgare, poplitis uenam incidere, urinã mouentibus purgare, attenuare & mollire. Cuius quidem ſententiæ uberiorem explicationem uidere licet in noſtris in hunc librum Hippoc. commẽtariis. Eandem fermè

mè curandi methodum præscribit in libro de internis affectibus, ubi sic ait: τῷ ὀπῷ τῆς σκαμμωνίης, ἢ αὖ τῇ τῆς ῥίζης, συρίσαι πρόσθεν ὑπ' ἄκρον τὸ σῶμα, ἔπειτα ἐπιθεῖναι· τῇ δὲ ὑστεραίῃ ὑφ' ἁπαλὸν ἐρεβίνθου λευκῶν χυλῷ ἔπειτα ἐπιθεῖναι δύο χυθοῦσιν. ἄλας ὑπερεμβαλὼν διδόναι πίνειν. μετὰ δὲ ταῦτα ποτοῖσι καὶ βρωτοῖσι καὶ λουτροῖσι μελετᾶν, διδοὺς τὰ αὐτὰ ἃ περ συρίγγεσι. δίδοται φάρμακα· ὁκόταν ὑπὸ οὐρίου πιέσῃ, λύσιν πολλῷ καὶ θερμῷ. καὶ χλιάσματα προσιέναι ὅπη πονέει μάλιστα. id est: Prius ubi corpus foueris, scammoniæque succo uel eius radice subter purgato. Postridie ciceris albi succum, salem immiscens, duobus congius propinato. Postea cibo, potu, balneisque curato, medicamẽta dato quæ stillicidio urinæ laboranti dari solẽt. Cum uero dolor pressérit, multa calida lauato, & calefaciẽtia locis quæ maxime dolent apponito. Proinde imprudenter hodie agunt, qui cæteris fermè omnibus præsidiis neglectis, in calculo renum medendo assidua clysterium iniectione tantum utuntur, cum illarum nõ nisi ubi multa in intestinis detenta sunt excremẽta usus sit, adeò ut mirari satis nõ possim cur Montuus hic annotare uoluerit, ad renum calculum curandum benefacere etiam clysteres, cum id in uniuersum non negauerim, sed immo dicum ac intempestiuum illarum usum tantum damnauerim, hoc quod & ipse facit. Potuisset itaque facile hic quiescere, ac uacuas chartas temere non commaculare, quod sciret se mecũ eadem sentire. Sed uoluit aliquid utcunque consarcinatum producere, ne prorsus tacuisse uideretur.

Elephantiasin

Elephãtiaſin & Lepram morbos aliter apud Arabes medicos, aliter apud Græcos accipi, contra multorũ hodie ſententiam.

CAPVT XVI.

E Lephantiaſin & lepram aliter ab Arabibus, aliter à Græcis deſcribi, non aliunde certius, niſi ex collatis illorum deſcriptionibus deprehendetur: id enim ubi factum fuerit, nemo non uidebit uerum eſſe quod aſſerimus. Inter itaque Arabes primas tenens Auicenna Fen. 23. Can. 3. tract. 1. cap. 16. Elephãtiaſin in eum depingit modum: Elephantia eſt additio in pedibus ſecũdum modum qui accidit in uenis uaricum, quare ingroſſat pedem cum æqualitate ſua. Haud aliter deſcribit eandem Razes libro nono, cap. 93. ſic inquiens: Elephantiaſis eſt cum pedis craſſities augeri uidetur, & color obfuſcari, uenæ quoque quæ uites uocantur apparere cœperint. A iam citatis non diſſentit Auenzoar lib. 2. cap. 26. ſic de illa ſcribens: Et accidit cruribus craſſitudo præter naturam, quæ dicitur elephantia, & hoc ideo quia aſſimilatur cruribus elephãtis in craſſitudine. Hos deinceps imitati ſunt recentiores omnes, ac elephãtiaſin hand ſecus quàm illi, pro morbo in quo pedes ſupra modum intumeſcunt, acceperunt, ita ut elephantiaſis iuxta horum ſententiam non aliud ſit niſi pedum tantum morbus. Quàm uero diuerſus ſit morbus is quem ſub eodem elephantiaſis nomine deſcribunt Græci, facile experietur qui illorum de hoc morbo ſententiam diligentius rimatus fuerit. Inter quos certe nemo hoc mali genus accuratius quàm Aetius ipſe deſcripſit, qui ſerm. 13. ita de ea tradit: Elephantiaſis à quibuſdam leontiaſis, ab aliis ſatyriaſis appellatur. Elephantiaſis quidem à magnitudi-

Elephantia Arabum.

Elephantiaſis Græcorũ.

ne

ne & diuturnitate affectionis nomẽ accepit, imò et propter cutis aſperitatem quæ in quibuſdam ſuccedere conſueuit. Leontiaſis autem uocatur quum frons ægrorum cum quodam tumore laxior redditur, ad ſimilitudinem pellis flexilis ſuperciliorum leonis. Satyriaſis uero dicitur propterea quod malæ faciei iiſdem cũ rubore attolluntur, & muſculis maxillaribus ueluti conuulſionẽ patientibus, mentũ ipſum dilatatur, quemadmodũ etiã ridentibus euenire ſolet, ſimilitudine quadam ad picturas ſatyrorum. Quin & alacritas ad coitũ ipſis adeſt, quemadmodum & de ſatyris fertur. Eſt autẽ grauis morbus & propè ex eorum numero qui incurabiles exiſtunt. Et grauis quidem eſt ipſi ægro, intolerabilis autẽ conſpicientibus, utpote qui ipſum omnino auerſantur, adeò ut & plerique ex neceſſariis & domeſticis ægri, ipſius cõuerſationem deuitent, etenim ſuſpicionem de ſe præbet malum tanquam ſit contagioſum. Atque ego ſanè malũ eſſe affirmo cum ipſis conuerſari, inquinatur enim aer quem inſpirando attrahimus ex ulcerũ fœtore, & uitiata ſpiritus exhalatione. Hactenus Aetij uerba recenſuimus, in quibus nõ ſolum quale genus morbi ſit elephantiaſis, ſed & nomina eiuſdem explanantur. Conſtat autem cuiuis uerba iam citata probe expendenti elephantiaſin nõ eſſe alium morbum, quàm eum quem noſtræ tempeſtatis medici ex Arabum traditione lepram uocant. Is nanq; morbus quẽ lepram hodie uocant, haud ſecus quàm elephantiaſis ex eorum propè numero eſt, qui incurabiles exiſtunt. Grauis etiam ægro eſt, & intuentibus intolerabilis. Contagioſus præterea eſt, adeò ut qui lepra affecti ſint, cũ aliis conuerſari tutò non queant. Nihil uero differre elephantiaſin Græcorum à lepra Arabum, certius

Elephantiaſis Græcorum eſt lepra Arabum.

niſi ex utrorũque autorum collatione ſciri nõ poteſt. Galenus ſiquidẽ libro de tumoribus præter naturã elephantiaſin ſic deſcribit: Elephas quoque melãcholicus affectus *eſt, originem ex ſanguine melancholico ducens, tempore uero atrabilis ſanguine copioſior redditur, quando tali morbo obnoxii grauiter olent, & aſpectu ſunt ingrato, quibuſdã ipſorum hulcera quoque accedũt. Hoc malum dum incipit, ſatyriaſmum uocant, quia ſatyris ſimiles facie reddũtur.* Et *in libro de cauſis morborum in hunc modum:* ἐλεφας ὀνομαζόμενος ϗ ἡ φθόη φανερῶς ἐξαλλάττουσι τὴν μορφήν. σιμῶδες μὲν ἡ ῥὶς, ϗ τὰ χείλη παχέα, ϗ ἀπωξυσμένα τὰ ὦτα φαίνεται, ϗ ὁ σύμπας ὄμοιοι τοῖς σατύροις οἱ ἐλεφαντιῶντες γίγνονται. *hoc eſt:* Quippe morbus qui elephas nominatur, atque tabes ipſa planè formã immutãt. Etenim naſus ſimus, labra craſſa, aures acuminatæ in elephantiaſi uidẽtur, atque in totũ ſic laborãtes ſatyris ſimiles ſunt. Pau. Aeg. lib. 4. ca. 1. haud aliter quàm ſuprà Aetius elephãtiaſin, ubi iam ſuperauerit, incurabilẽ, atque cãcrum totum occupantem corpus eſſe ait. Sed uerba eius ſubiicimus: Si cancer unum tantũ corporis membrum infeſtãs, Hippoc. ſententia incurabilis eſt, quanto magis elephas, qui cancer eſt totius corporis, immedicabilis erit? Eadem itaque quæ ex Gale. & Pauli ſententia de elephantiaſi dicta produximus, Auicenna de lepra tradit. Fen. nanque 3. Can. 4. tract 3. cap. 1. ita ſcribit: Lepra eſt infirmitas mala, prouenies ex ſparſione choleræ nigræ in corpore toto, quare corrumpitur complexio membrorũ, & forma ipſorũ, & figura eorum, & fortaſſe corrumpitur in fine eius ipſorum continuitas, ita ut corrodãtur membra, & cadant caſu qui fit ab ulceratione, & eſt

ſicut

ſicut cancer communis toti corpori. Razes quoque libro quinto cap. 35. lepram morbum eſſe ſcribit uulnerantem membra, ac eorum corrumpentem figuras. Auenzoar etiam libro ſecundo cap. 12. lepram eſſe cancrum peßimum ortum in corporibus hominum tradit. Ita ut ex iis euidentißimum ſit lepram Arabum ab elephantiaſi Græcorum nihil diſtare: ubicunque enim Paulus elephãtiaſin habet, hic Auicen. aut eius interpres lepram tranſtulit. Id quod manifeſtißime indicant uerba eius quæ loco paulò ante citato ſcribit in hunc modum: Et cum cãcer, qui eſt lepra unius membri, ſit de illis quibus non eſt ſanatio, quid dicemus de lepra quæ eſt cãcer totius corporis? Quæ ſanè uerba ſi cum iis quæ antea ex Pauli ſententia diximus contuleris, uidebis euidenter quod cõtendimus uerũ eſſe. Idẽ Auic. eodẽ cap. ita de lepra ſcribit: Et quando aggregatur caliditas aeris cũ malitia cibi, & eius eſſentia eſt ex genere piſcium, & carne ſalita, & carne craſſa, & carnibus aſinorum & lentibus, proculdubio eſt ut eueniat lepra ſicut multiplicatur in Alexandria. Quæ utique uerba ex 2. li. artis cur. ad Glauconẽ deſumpta ſunt, ubi de elephantiaſi ſic ſcribit: ἀλλ' ἐν Ἀλεξανδρείᾳ παμπόλλη ἡ γένεσις αὐτῆς διὰ τὴν διαίτην ἐστίν, ἀθάρων τε ἐδέσι, καὶ φακῆν καὶ κόχλίας, καὶ ταρίχη πολλά. ζυτὲς δὲ καὶ ὄνδα κρέα, καὶ ἄλλα τοιαῦτα, παχὺ καὶ μελαγχολικὸν γονὴν παρέχοντα χυμόν· ἅτε δὲ θρῦμμα τῶν τοιούτων ὄντος, καὶ ἡ ἔξοδος τῶν φορέων αὐτῶν πρὸς τὸ διέρμα γίνεται. *quod eſt. In Alexandria uero plurimum generatur ex uictus ratione. Comedunt enim farinam elixatam & lentem, et cochleas, & plura ſalita. Nonnulli ex ipſis carnes aſininas, & alia eiuſmodi quæ craſſum & atræbilis humorẽ generãt.*

Nam cum aer ambiens calidus ſit, humorum motus uerſus cutem agitur. Cæterùm Auic. eodem quoque capite lepram alio nomine leoninam dici ſcribit, unde iterum liquet eam ab elephantiaſi non differre, nam & hãc ita uocari paulò ſuprà ex Aetio demõſtrauimus. Idem Aui. capite 4. eiuſdem loci de cura lepræ ita ſcribit: Et ſcias quod caro uiperæ & illud in quo eſt uirtus eius, eſt de nobilioribus medicinis ei. Elixatio autem uiperæ eſt ut ſumatur uipera abſciſsis extremitatibus, mundificata à uiſceribus, deinde elixetur cum porris, & anetho, & ſale pauco, decoquatur cũ aqua donec diſſoluatur. *Quæ iterum Auic. uerba deſumpta ſunt ex Galeni libro iam citato, ubi de elephantiæ curatione ſic ſcribit:* ὡδὶ ὁ τῶν ἐλεφαντιώντων ἢ τῶν ἐχιδνῶν ἐδωδὴ θαυμάσιόν ὅσι φάρμακον. χρὴ ὃ ἐδιδὴν αὐτὰς ὅτω σκευάζοντας, ὡς δὴ θηρίοξόφυς μάρσυς ἐθέασω. πρῶτον μὲ ἀφκοπτομένης τ᾽ ἀρχῆς τ᾽ κεφαλῆς ἄχρι δακτύλων τεττάρων, εἶτα τῶν ἔνδον ἁπάντων ἀφαιρεθέντων, χὴ τ᾽ ἥπατος δηλονότι, εἶθ᾽ ὕδατι τ᾽ σώματος αὐτῶν πολυωλυθέντος. ὡδὶ ὁ τῶν ἐλεφαντιώντων οἰ λοπάσοι παραπλησίως ταῖς ἐγχέλυσι σκυβάζοντες διὰ λθνικῆ ζωμῆ· γίνεται ὃ ὅτως. ὕδατος μὲ δακτύλους ἑπτὰ ἐνθεὶς, καὶ ἐλαίᾳ βραχέος, καὶ σωὶ αὐτῷ πέψας καὶ ἀνήθῳ. πρόσπλον δ᾽ ὅτι μέχρι τοσούτου τὰς σάρκας τ᾽ ἐχιδνῶν ἀφεψεῖν πρόσηκε μέχρις ἂν ἀκριβῶς γένηται ὠμὰ λαλαχαί. *hoc eſt: His qui elephantiam patiuntur, in uiperarum eſu eſt mirabile auxilium. Ita uero conditas eas comedere oportet, quẽadmodũ uidiſti Marſos, qui feris uenenatis nutriũtur. Capite quidẽ primum abſciſſo*

abſciſſo, & cauda, uſque ad digitos quatuor, deinde omnibus interaneis exemptis, cute etiam uidelicet adempta, aqua dein corpus ipſarum abluatur. In his autem qui elephãtiaſi laborant, in olla anguillarum modo, per album ius præparantes. Fit *autẽ hoc modo:* A *quæ abunde, & olei paucum in ollam funditur, & cum hoc porrum & anethum adiicitur.* Liquet *autem quod uiperarum carnes ſunt decoquendæ donec exquiſitè molles reddãtur.* Repetit *iam dicta* Aetius *ſerm.* 13. *ca.* 123. *dicens:* Mirabile *elephantiaſis remediũ uiperarum eſus exiſtit, eas uero hoc modo apparatas edere oportet. Primum quidẽ amputato capite & cauda, & detracta pelle, exẽptiſq; interioribus uiſceribus omnibus, caro aqua pura bis ac ter lota, in olla inſtar anguillarũ coquitur, aqua quidẽ ſufficiẽte affuſa, & oleo modico cũ anetho & porro. Viperæ denique carnes ubi condiũtur ceu anguillæ, nempe oleo, ſale, anetho, porro, & aqua, contra elephantiaſin utiles eſſe lib.* II. *capite ſecundo de ſimp. med. fac. docet* Galenus, *idemque tribus elegantiſſimis hiſtoriis monſtrat, quas, quia prolixæ ſunt, impræſentiarum omittere uolui.* Ex *quibus omnibus ſatis demonſtratũ eſt eum morbum quem elephantiaſin Græci nominãt, ab eo quem Arabes lepram uocant non differre.* Quinetiam *inter Latinos* Cornelius Celſus *libro tertio capite uigeſimoquinto de elephantiaſi haud aliter quàm Græci, loquitur, dum ſic ait:* Ignotus *penè in Italia, frequentiſſimus in quibuſdam regionibus is morbus eſt, quem ἐλεφαντίασιν Græci uocãt, iſq; longis annumeratur. Totum corpus afficitur, ita ut oſſa quoque uitiari dicãtur. Summa pars corporis crebras maculas, crebróſque tumores habet. Rubor harũ paulatim in atrũ colorẽ conuertitur.*

Summa cutis inæqualitas, craſſa, tenuis, dura, mollisq́, quaſi ſquamis quibuſdã exaſperatur, corpus emacreſcit, os, ſuræ, pedes intumeſcũt. Quibus equidem uerbis nihil aliud quàm morbũ illum, qui hodie lepra dicitur, deſcribere Celſum nemo nõ uidet. Pli. haud ſecus atque Celſus lib. 26. ca. 1. elephãtiaſin depingit, dicens: Diximus elephantiaſin ante Pompeij magni ætatẽ nõ accidiſſe in Italia, & ipſam à facie ſæpius incipientẽ In nare prima ue luti lenticula, mox inualeſcente per totum corpus maculoſa, uariis coloribus, & inæquali cute, alibi craſſa, alibi tenui, dura, ceu ſcabie aſperſa, ad poſterum uero nigreſcente, & ad oſſa carnes apprimente, intumeſcẽtibus digitis in pedibus manibusq́. Aegypti peculiare hoc malũ. Ita ut & Latinorum elephantiaſis à lepra Arabũ nõ diuerſa ſit. Neq, temere dictũ eſt, Arabũ, lepra enim Græcorum diuerſum morbi genus ab eo quem Arabes ſic uocant. Arabum enim lepra dirum ac horrendũ morbi genus eſt, nec ab elephãtiaſi, ut diximus, quæ carnẽ interdum depaſcit, & ad oſſa uſque ingreditur, differt. Græcorum autẽ facilis eſt morbus, ac ſcabiei adeò ſimilis, ut uix ab ea diſcernatur, ſolámque cutem occupat, id quod in primis teſtatur Hippocrates in libro de affectibus, in hunc modum ſcribens: λέπρη, καὶ νυσμὸς, καὶ ψώρη, καὶ λιχῆνες, καὶ ἀλφὸς οὐδὲ φλέγματος γίνονται· ἔστι δὲ τὰ ἰχῶτα σάρκος μᾶλλον ἢ νάσημα. id eſt: Lepra, pruritus, ſcabies, impetigo, uitiligo, pituita gignuntur, potiúſque corporis turpe quid ſunt quàm morbi. Hippocrati ſubſcribit Gale. lib. de tumoribus dicens: ἔστι δὲ καὶ ἡ ψώρα καὶ ἡ λέπρα μελαγχολικὰ πάθη μόνου τοῦ δέρματος, ὡς εἴγε καὶ ταῖς φλεψὶ καὶ τῇ σαρκὶ γίγνοιτο. καρκῖνος ὀνομάζεται

Lepra Græcorũ diuerſa eſt à lepra Arabum.

ζεται. quod eſt: Pſora & lepra melancholici cutis tantum affectus ſunt, nam ſi in uenis & carne proueniant, cancri uocabulũ ſortiũtur. Paulus quoq; Aegineta à iam dictis nihil diſſentit, dũ lib. 4. capite ſecundo ſic inquit: Lepra pariter & pſora communis quædam ſummæ cutis ſcabrities ſeu aſpredo eſt, cui ſane pruritus corporiſque lenta conſumptio accedere conſueuit, ex atra bile utraque originem trahens. Sed lepra profundius circularibúſque eroſionibus, corporis cuticulam depaſcit, & piſcium inſtar ſquamulas ex ſe remittit. Pſora uero ſuperficiem tantum uaria eroſione lædit, furfuraceáque magis quàm ſquamoſa ex ſe corpuſcula ædit. Autor denique libri, cui titulus introductorius ſeu medicus eſt, lepram haud aliter quàm iam citati autores deſcribit, dum inquit: λέπρας πάθος ἐστὶ κὴ αὐτὴ διέρματος ὑδὲ τὸ λεῖον ὑτόδρον κὴ τραχύτδρον τρεπόμενον. ἢ ὃ τραχύτης οἷον ἰδιδράκιον ἐπανεστώτων· ἡ δὲ ψώρας ὄνομα ἐλαφρότερον· id eſt: Lepra cutis eſt uitiũ atq; affectus, dum ſcilicet ipſa candidior aſperiórque fit. Aſpredo uero ueluti pſidracia emergentia. Pſora autẽ ſeu ſcabies exulcerata magis exiſtit. Cũ itaque lepra Græcorũ morbus ſit facilis, ac cutem tantum, ut ex iam dictis patuit, occupans, euidentiſſimum ſit eundem à lepra Arabũ eſſe diuerſum, qui morbus ingens, aſpectu etiam turpis eſt, uehementem cruciatum excitans, nec ſolam cutem, ſed & carnem & oſſa plerunque uitiãs. Quod ſi uero quiſpiam obiecerit, lepræ nomen in ſacris literis pro graui accipi morbo, id quod & Montuus facit, adeóque non tantũ cutis eſſe uitium, neque enim aliàs à reliquis hominibus ſeparare eo affectos morbo Moſis lex præcepiſſet. Montui obiecta huic diluũtur.

huic ita reſponſum uolo: Nobis hic nõ eſſe contentionem quid ſacræ aut Hebræorum literæ de lepra ſtatuant, ſed potius quid medici Græci de hoc morbi genere ſcripſerint indicare conamur, eſſe nimirum lepram Græcorum à lepra Arabum, qui lepram uocant quod Græci elephantiaſin, admodum diuerſam. Quamuis ſi quis etiam caput 13. Leuitici rectius expendat, lepram in cute tantum fuiſſe uidebit, maxime inter initia, & haud aliter quàm in ea uitiliginis ſpecie quàm λϑυκὴν Græci nominant, pilos albos apparuiſſe. Hinc eſt quod Auguſtinus etiam lepram coloris eſſe uitium, non ualetudinis aut integritatis ſenſuum atque membrorum eſſe ſcribat. Neque mirum eſt cur Moſes ſeparare lepra correptos à reliquis hominibus præceperit, contagioſus nanque morbus fuit, perinde atque hodie ſcabies, etſi ſcabies fortè tolerabilior ſit. Ridiculum autem imò puerile admodum eſt quod ſcribit Montuus, in Græcorum euangelio inter præcipua Chriſti miracula lepræ ſanationem recenſeri, igitur non facilem eſſe morbum lepram Græcorum. Mira ſanè ſequela, quam uel puer etiam explodere poſſit: neque enim euangelicæ literæ obſunt cur minus apud Græcos facilis fuerit morbus lepra, niſi fortè Mõtuus euangelium Græcorum nominet, quod à natione Græcis ſcriptum ſit, quo nihil ſtultius dici poſſet, cum conſtet ab Euangeliſtis, quos certe Matthæũ maxime & Ioannem Hebræos fuiſſe nemo neſcit, conſcriptum eſſe, idq; literis Græcis. Nihil igitur ad rhombum, quod euangelicæ literæ lepræ ſanationem inter miracula Chriſti commemorant, nam cum Iudæi fuerint, quos à lepræ contagio ſanauit Criſtus, quibus utique hoc mali genus exoſum erat, quãdoquidẽ à reliquorũ conſortio eo

affectos

affectos segregabat, nihil mirum si miraculũ illis uisum sit. Etsi enim cutis tantuu uitium fuerit, non tamen facile abigi, maxime ubi radices paulò intimius egisset, potuit, ita ut meritò etiam eius sanationem inter miracula commemorarint Euãgelistæ. Quid autem ad Græcos attinet, quod in Iudæa factum esse nemo non nouit? Potuit etiam fieri, nam non anxie reluctor, ut aliud fuerit morbi genus, de quo sacræ literæ & Euangelistæ tradũt, quàm id de quo medici Græci scribunt, adeò ut Mõtui argumentum sit planè inefficax: aliud enim euangelium esse Hebræorum, aliud Græcorum, aliud Latinorũ somniat, quod quàm ridiculũ sit nemo sanæ mentis ignorat. Vnum enim euãgelium Græco sermone conscriptũ, quod ad omnes cuiusque nationis homines spectat. Euangelicas tamẽ historias singulas in Iudæa factas esse, quandoquidem Iudæis tantum Christus missus sit ut prædicaret, euidentißimum est, adeò ut de lepra Hebræorum in euangelio tantum mentionem fieri certum sit, neq; ob id consequi possit lepram etiam de qua Græcorum medici scribunt inter grauißimos morbos esse connumerandã. Falsißimum præterea est quod lepram interdum pro cutis affectu, interdum etiam pro elephantiasi accipi apud Græcos ait, idque exemplo satyriasis ostendere conatur, ita colligens: Quemadmodũ satyriasis iuxta Græcos diuersos denotat affectus, ita & lepra. Quis autẽ nisi planè amens sit, illam sequelam admitteret? Fateor quidem uerum esse, satyriasin diuersos denotare affectus, elephãtiasin scilicet, & pudendi præter naturam erectionem, nam id abunde Græcorum testantur scripta. Quod uero itidem de lepra dici possit, constanter nego. Nam producat unum saltem testimonium ex Græcorũ medicorum

libris,

libris, quod lepram elephantiasin esse uocarive astruat, Montuus, *& uictum me fatebor. Tantus est ergo dialecticus* Montuus, *ut sequelas eas etiam admittat, quæ omnium maxime pugnare uidentur si rectius expendas. Sed uerum esse puto, quod uulgato iactatur prouerbio, Bis pueri senes: anxie enim laborat in eo ut ostendat satyriasin significare diuersos affectus, id quod tamen nemo it inficias: at ne uno quidem uerbo quod omnes eruditi negant, lepram cum elephantiasi apud Græcos nonnunquam coincidere, probare studet. Verum ualeat cũ suis deliramentis ac siculnis argumẽtis* Montuus, *discátque interim uel meliora cõfingere, uel penitus silere.*

Morbum quem vulgò Gallicum vocant, non esse eum quem Græci Lichenem, Latini verò Impetiginem appellant, sed nouum potius & veteribus incognitum.

CAP. XVII.

Niurium me sibi fuisse hoc loco conqueritur Symphorianus Campegius, quod in ea sententia illum esse suspicatus sim, quasi gallicũ morbum eundẽ cum lichene seu impetigine dixerit, cum tamen omnium notissimum sit idipsum in lib. 2. cap. 12. Aggregatoris Lugdunensis astruxisse. Et certe nisi librum hunc ad se pertinere negabit, fateri cogetur hoc ipsum quod scripsimus sensisse. Titulus enim capitis idipsum satis mõstrat, qui sic habet: De lichene seu mentagra siue pudendagra, quam nostri Neapolitanum morbum uocãt, Itali uero gallicum. Quibus uerbis quid (oro) apertius esse potest? Asserunt enim lichenem nihil aliud esse quàm eum morbum, quem hodie quidam Neapolitanũ, aliqui uero

gallicum

gallicum uocant, ita ut mirari ſatis non poßim, quare ſe ſic non ſentiiſſe auſus fuerit negare Campegius. Confinxit deniq; neſcio quam annotationem, eamq; paßim ſuis libris inſeruit iſto lemmate. Hoc capite reſpondet dominus Symph. Cãpegius Leonardo Fuchſio, qui eum de pudendagra ſiue morbo gallico immeritò reprehẽdit. Quibus uerbis iterum ſatis monſtrat ſe in ea eſſe ſententiã, ut mentagrã à morbo gallico nihil differre putet. Præterea quæ ibi contra me annotauit, planè ad inſtitutum nihil faciunt. Mihi contentio eſt morbũ gallicũ non eſſe lichenem: ille theologum agens oſtendere conatur iram eſſe Dei, id quod nemo negauit. Optarem certe eiuſmodi næniis bonas chartas non commaculari. Mendacij itaq; arguẽdus nobis potius uenit Symphorianus, qui non tantum mihi, ſed & Leoniceno iniurius exiſtit. Leoniceno ſiquidem, quod hunc lichenen à morbo gallico nihil differre docuiſſe aſſerit, cũ tamen idem in libro de morbo gallico ædito eam opinionem quæ morbum gallicum eſſe lichenas aſtruit, penitus explodat. Mihi porrò, quod me morbum gallicum ab impetigine diuerſum nõ facere putat, cum tamen conſtet confutationes meas legenti, me ab iſta ſententia fuiſſe olim, ut hodie ſum, alienißimum, ut qui docuerim lichenas non eſſe morbũ gallicum, ſed eum potius qui impetigo Latinis dicitur. Scio autem quid deceperit Campegium: præpoſitionem is in themate ad lichenem referendam, ad gallicum morbum retulit perperã. At qui erroris ſui eum monuiſſe confutatio mox ſequẽs potuit, ita ut mirũ ſit cur hoc loco in noſtris legendis tam negligens fuerit, cum aliàs nõ raro totas paginas, imò folia etiam integra, in ſua transferre è noſtris ſolitus ſit. Sed ut hæc miſſa faciamus, ad inſtitutũ

reuertentes monſtremus quàm turpiter errent qui morbum gallicum uocatum eundem cum lichene putent. Nouus cum ſit morbus is quem hodie gallicum aut Neapolitanum nominant, fieri non poteſt ut lichen dicatur. Lichenas enim ſæculo etiam Hippocr. fuiſſe cõſtat, harum nanque in tertia parte aphor. 20. inter uernales morbos meminit, & in lib. de morbis, multíſque locis aliis.

Erratum Plinij.

Quapropter uehementer errauit Plin. qui lib. 26. cap. 1. lichenem morbum non Italiæ modò, uerumetiã uniuerſæ propè Europæ ante Cl. Tiberij Cæſaris principatum incognitum fuiſſe ſcribit. Si enim toti propè Europæ incognitus fuiſſet lichen, nullo modo Hippocr. eius tam crebram mentionem feciſſet, quem multis annis ante Tiberium è uiuis exceſſiſſe conſtat. Verum autẽ eſt quod paucis ante Tiberij principatum in Italia cognitus fuerit, nondum enim Ro. imperio ad exteras nationes propagato nomine carebat, donec medici Græci qui urbẽ Romanam frequentare cœperunt, hunc morbum ſuæ linguæ uocabulo lichenen nominantes, illuſtriorem pluribúſque notum fecere. Meminit lichenũ Dioſc. Galenus, Paulus, & quotquot ſunt Græci alij medici, ita ut morbus gallicus dici non poſſit. Is enim anno à Chriſto nato M.CCCC.XCIII. apud Neapolim primum irrepſit. No

Gallicus morb. quãdo primũ orbem irrepſit.

men uero inde ſortitum eſt, quod in Gallorum exercitu, qui illic Caroli regis ſui auſpiciis belligerabat, apparuit prius quàm uſquam alibi. Hac occaſione Galli ominoſam à ſe appellationem amolientes non gallicum hunc, ſed morbum Neapolitanũ uocarunt. Peruicit tamẽ conſuetudo ut gallicus uulgò dicatur. Quare λειχὴν Græcis aliud à gallico morbi genus eſt, cutis ſcilicet uitiũ & aſpredo, Latiníſque impetigo nominatur. Fiunt autẽ li-

Lichenes Latinè impetigines.

chenes,

chenes, teſte Paulo libro 4. cap. 3. mixtis ſaniebus tenuibus, & acribus, cum aliis craſsis humoribus, & celeriter in lepram, & pſoram, ſcabiémue tranſeunt. Lichenem eſſe cutis aſpredinem teſtatur quoq; autor libri definitionum, dicēs: λειχὴν ὄζει ξαχύτης ἐπιφανείας μετὰ πολλῆς κνησμῆς. *id eſt: Impetigo eſt ſummæ cutis cum multo pruritu aſperitas. Autor quoque introductorij quiſquis tandem ille fuerit, lichenem inter cutis affectus recēſet, iis uerbis:* ὁ δὲ λειχὴν πάθος ἐστὶν αὐτὸς ἰδιόμαλός. διττὸν δ' εἶδος λειχῆνος, ὁ μὲν ἥμερος καὶ πρόσορος, ὁ δὲ ἄγριος καὶ χαλεπώτερος· ἀφίσανται δ' ὑπὸ τούτων καὶ λεπίδες πυρρότεραι καὶ ὁ δερμὸς ὑπὸ ταῖς λεπίδας τύπος εὐρυθρότερος καὶ ἐγκυς ἑλκωμένος φαίνεται. *quod eſt: Impetigo quidē ipſa cutis affectus exiſtit. Eius autem duæ ſunt ſpecies, una tolerabilis mitiórq; eſt, altera fera, difficiliórque. Squamulæ in his ex ſumma cute deſcendunt, ſub quibus locus rubicūdior, feréque exulceratus apparet. Impetiginem uero eum eſſe morbum quem Græci lichenen appellant, in primis teſtatur Caſsius Fœlix, ſic ſcribens: Impetigines Græci lichenas dicunt: naſcuntur ex melancholico humore, rotundo ſchemate, in ſuperficie cutis, cū ingenti pruritu. Et confirmat idipſum Cælius Aurel. libro 1. Chronion. ca 3. ita de lichenibus equorum loquens: Sūt ſquamulæ anteriorum crurum ſub armorum partibus in ipſis animalibus natæ, has Græci lichenas uocant, nos uero impetigines. Porrò lichenas eſſe impetigines uel inde ſatis liquet, quod ſingula fermè remedia quæ à Paulo Græcíſque aliis lichenibus accommodantur, eadē etiam à Latinis quibuſdam ac Arabibus autoribus impetigini adaptantur. Et ut unum atque alterum referamus, Paulus*

lus Aegineta lib. 4. cap. 3. lichenas puerorum ſaliua humana perfricandas eſſe docet, id quod & Serenus Samonicus capite undecimo in impetigine faciendum ſuadet iis carminibus:

Si uero uitium eſt quod ducit ab impete nomen,
Hoc matutina poteris cohibere ſaliua.

Id quod & Auic. facit Fen. 7. Can. 4. tract. 3. cap. 4. ita de impetiginis curatione ſcribens: De medicinis quidem ſingularibus eius eſt ſaliua hominis ieiuni, & illud quod reſidet ſuper dentes eius. Paulus denique eodem loco folia capparis, ſulphur cum aceto, & alia multa remedia lichenum recenſet, quæ ſingula quoque ab Auic. non tamen ſine multa corruptione, enumeratur. Proinde euidentiſsimum eſt ex iam dictis, Latinis eſſe impetiginem, quod Græcis Lichen, neq; eſt hodie inter Latinos interpretes, qui non lichenem impetiginem uertat. Cornelius tamen Celſ. lib. 5. lichenas papulas uertit, id quod inde colligi poteſt. Quemadmodum autor Introductorij duas lichenum ſpecies facit, quarum altera mitis, altera autem fera ſit, ita quoque Celſus papularum duo eſſe genera ſtatuit, unam mitem, alteram uero ἀγρίαν, id eſt feram. Et ut prima à Caſſio Fœlice deſcribitur eſſe figura rotunda, in ſuperficie cutis, cum ingenti pruritu & aſperitate, ita Celſus primũ genus eſſe uitium in quo per minimas puſtulas cutis exaſperetur, & rubeat, leuiterque rodatur, & maxime rotundum incipiat, eademque ratione in orbem procedat. Præterea ut Paulus lichenibus, & Auicenna impetigini ieiuni hominis ſaliua medentur, ita & Celſus leuem papulam ſi ieiuna hominis ſaliua quotidie defricetur ſanari ait, ut hinc manifeſtũ ſit papulas Celſi à lichenibus Græcorũ non differre. Habet

Cornelius lichenas papulas uertit.

bet autem libro iam citato Celſus caput quoddã de impetigine, quæ certe non eſt ea de qua Arabes ſcribũt, nec cum lichene eadem, ſed potius cum lepra Græcorum, id quod hinc colliges. Paulus lichenas celeriter in lepram tranſire ſcribit. Celſus itidem de papulis, quas in impetiginem uerti inquit, docet iis uerbis: Quæ minus rotunda eſt, difficilius ſaneſcit: niſi ſublata eſt, in impetiginem uertitur. Nullum denique in Celſo de lepra caput eſt, adeò ut hanc ſub impetiginis nomine deſcripſiſſe nõ leuis ſuſpicio ſit. Sed ſunt præter iã dicta alia multa, quæ Celſum hoc capite lepram Græcorum depinxiſſe argumẽto eſſe poſſunt, quæ lubens prætereo. Cæterũm hic poſtremum cum Mõtuo ineũda pugna erit, qui iterum inſulſa, imò ſtolidiſſima annotatione ſua probare nititur morbũ gallicũ dici poſſe lichenas, quandoquidẽ à ſymptomatib. morborum nomina interdum mutuari liceat. Quapropter ita colligit: Morbo gallico affectos lichen magna ex parte concomitari ſolet, morbus igitur gallicus lichen dici poteſt. Validum planè argumentum, quod uel puer infringere poſſet ita colligens: Coli dolores paralyſis magna ex parte ſequi ſolet, coli igitur dolor paralyſis dici poteſt. Vel ita: Pulmonis inflammationem nõ raro, Hippocr. teſte, phrenitis ſequitur, pulmonis ergo inflammatio phrenitis dici poteſt. Quibus argumentis quid per Apol. oro inſultius? quid magis ridiculũ? Tanta eſt Montui in dialecticis ignorantia, ut planè minima eius artis principia non calleat. Perperam denique Gal. & Auic. citat Montuus, cum ait ex illorum ſententia aliquãdo à ſymptomatibus morborũ mutuari licere nomina: quaſi dicat, ſi nomen morbi proprium ignoratur, tũ licet eum ſui ſymptomatis noïe appellare. O ſenẽ delyrũ, quid hic confuſionis

Impetigo apud Celſum eſt lepra Græcorum.

Montui poſtrema ãnotatio refellitur.

confusionis non faceret Galenus? Absit autem ut Galenum, artis dialecticæ, quæ à confusione maxime abhorret, tam ignarum fuisse putemus. Vt uero Montui insti-
Locus Galeni explicatur. tiam hic studiosi clarius agnoscant, locum Galeni quo abutitur breuibus explicemus. Is in 2. ther. meth. diuersitatem nominum, quæ morbis imposuerũt ipsorum primi autores, indicare uolens, inter cætera scribit, quibusdam ab ipso symptomate indita esse nomina, in quorum numero Ileos, hoc est conuoluulus, ab ipso recensetur. Huic enim morbo à circumactione doloris in intestinis, qui illum sequitur, nomen impositum est. Nam εἱλεῖσθαι Græcis circumagi & cõuolui significat. Tinesmos quoque morbus est cui à symptomate quod inducit nomen impositũ est, nempe ab assidua desidendi cupiditate & conatu, τεινέσθαι enim Græcis conari est, & ire contendo. Tales etiam Dyspnœa, hoc est difficultas spirandi, & Spasmus, id est conuulsio, morbi sunt: huic enim à conuellendo nomen inditum est, σπάω nanque conuello Græcis significat: illi autem à spirãdi difficultate quã affert, πνέω enim spiro est, δύς autem particula adiecta difficultatem indicat. Mens itaque Galeni loco citato est, quod morbis quibusdam à symptomatis quæ faciunt, sint imposita nomina: minime autem quod liceat morbos eorum nominibus appellare, in quos interdum commutantur, nam aliàs atrã bilem aliquando hæmorrhoides dicere licebit, quod absurdissimũ erit. Ita passim Montuus in citando Galeno frequens est, at illorum quæ affert planè nihil intelligit. Quiescat itaque iam & senectutis suæ dies in ocio transigat, illúdque mussitet, Qui quæ uult dicit, quæ non uult audiet.

Non

Non esse diuersa morborum genera Prunam seu ignem Persicum, Carbunculũ atque Anthracem, vt multi medicorum hodie putant, sed vnum potius eundémque diuersis his designari nominibus morbum.

CAP. XVIII.

Vnt non pauci inter recentiores hodie medici, qui prunam ignémue persicum, carbunculumq;, ab anthrace diuersum esse malũ putent, differréque ea ratione potißimum anthracẽ à carbũculo, quod anthrax fiat ex materia maligniore & magis adusta, quàm sit ea ex qua carbunculus generatur. Hac nimirũ opinione ducti, de iis in diuersis, tanquam morbis differentibus, capitibus egerunt. Ex *horum sanè numero* Valescus *exiſtit, homo ut tum tempora ferebant non indoctus, qui intantum tamẽ desipuit, ut nomini græco latinã daret deriuationem, anthracem nimirum ab antro, id est fouea deducens, quod foueam scilicet faciat, nõ intelligens ἄνθραξ græcam esse dictionẽ, neque aliud nisi id quod* Latini *carbunculum nominant, significare. Cur autem boni illi uiri in hunc errorẽ, ut inter anthracẽ atque carbũculum seu prunã differentiã statuerent, lapsi sint, Arabes, quorũ lectioni nimium addicti fuerũt, occasionem dederunt. Inter hos nanque* Razes *in lib.* Diuisionum *cap.* 133. *de igne persico, mox autem cap.* 135. *de anthrace seorsim scripsit. Proinde illum secuti diuersos esse morbos putãtes, diuersis quoque capitibus de iis tractarunt. Quod autẽ anthrax à carbunculo nihil differat, uel iis qui primis saltem labris græca degustarunt notum esse potest. Nam ubicũque latinus interpres car-*

Valescus perstringitur.

Anthrax à carbunculo nihil differt.

bunculum habet, ibi de anthrace agere græcum autorẽ constat. Exemplo nobis sit Galenus, qui li. 2. artis curat. ad Glauconem ita de anthrace loquitur: ὅταν ὁ ἐπιῤῥέον αἷμα θερμὸν ἱκανῶς ᾖ καὶ παχὺ, καὶ ὅλου τινὸς μορίου ἀθρόον ἐπιῤῥυῇ, τοῦτο καυθὲν ἕλκος ἐχάραξεν ἔχον εἰργάσατο. ὁ περιξ δ' αὐτοῦ τόπος εἰς φλεγμονὴν ἐξαίρει, ξέσθαντε καὶ διὰνῶς ἐπώδυνον. ὀνομάζεται δὲ ὁ τοιοῦτος πάθος ἄνθραξ. quæ uerba interpres ita uertit: Quum sanguis influens calidus sufficienter extiterit & crassus, quodcunq; mẽbrorum subitò occupauerit, hoc comburendo facit ulcus crustam habens. Quicquid uero circumiacet, in inflammationem leuat, & efferuescentem grauemq; dolorem infert. Vocatur autem huiusmodi affectus carbunculus. Et libro de tumoribus præter naturam ubi sic scribit. αἱ μὲν γὰρ γαγγραῖναι καὶ οἱ ἄνθρακες ἐπιδίδοῦσιν ἕως μὲν ὁ αἷμα ἐγκύσῃ δι' φλεγμονῆς διακαύσῃ δ' διέρμα, ταῦτ' ἄρα καὶ σωὲχάρακα γίγνονται καὶ φλύκταιναι περιγοῶνται τ' ἕλκος, ὥσπερ ἐπὶ τοῖς πυριακαύστοις, ὀξύτατόν τε πυρετὸν ἐπιφέρουσι, καὶ κίνδυνον ὑπόγυον ἀμφὶ τῇ ζωῇ. quod ita uertendum: Gangrænæ & carbunculi sunt, quum sanguis ueluti ferueat, ferèque ut inflammatione cutẽ adurat. Crusta quoque in iis oritur, & pustulæ ulcus præcedunt similes iis quæ ambustis fiunt, quæ febrẽ acutissimã inferunt, & imminens uitæ periculũ. Ex quibus omnibus manifestum fit anthracẽ penitus à carbunculis nihil differre. Præter id enĩ quod passim anthrax pro carbũculo interpretatur, cõtextus etiã uerborũ satis docet carbunculũ seu anthracem à pruna, ignéue persico minime

diuersum

diuerſum eſſe. Quemadmodum enim Galen. 2. ad Glauconem carbunculum deſcribit, ita Auic. Fen. 3. Cano. 4. tract. 3. cap. 9. prunã ſeu ignem perſicum. Ait autẽ: Hæc duo nomina fortaſſe abſoluta ſunt ſuper omnem puſtulã corroſiuam, ueſicantem, adurentẽ, facientẽ accidere eſcharam, qualẽ facit accidere combuſtio. Et paulò poſt: Et fortaſſe nõ erit illic puſtula omnino, imò incipit in primis pruna, & totum illud incipit cum pruritu ſicut ſcarificationes. Amplius quãdoq; ueſicat ignis perſicus aut pruna, & currit ex ea aliquid ſicut currit à cauteriſato cũ combuſtione, & eſt locus cineritij coloris niger. Quæ uerba etſi nõnihil deprauata uideãtur, ſunt tamẽ deſumpta ex cap. 10. lib. 14 ther. met. ubi ſic de carbũculo ſcribit: ἀρχεῖ δὲ τὰ πολλὰ μὲν ἀφ' ὧν φλυκταίνης, εἰσὶ δὲ καὶ χωρὶς ταύτης· ἀλλὰ κινεῖταί γε πάντως ἐν ἀρχῇ τὸ μόριον, ἔπειτ' ἀνίσταται φλυκταίνα ὑπόλευκος, ἧς ξυγκαιομένης ἕλκος ἐχαρώδες γίνεται· πολλάκις δ' ἐκ μιᾶς φλυκταίνης γεννᾶται κυκλῳ μέναι, ἀλλὰ πολλαὶ μικραὶ καθάπερ λιχῆνες κέγχροι. ἅπασιν δὲ ἕλκος ἐχαρῶδες γίνεται, ποτὲ μὲν τεφρῶδες ἐχάρας, ποτὲ δὲ μελαίνης. *hoc eſt: Incipit hoc plerunq; à puſtula, aliquando uero & ſine hac. Cæterũ inter initia ſcabunt particulã omnino, mox oritur puſtula quædam, qua rupta ulcus cruſtoſum gignitur. Sæpe uero non una oritur ſcabentibus puſtula, ſed multæ exiles ueluti milij ſemina. Omnibus tamen cruſtoſum fit ulcus, modo cruſta ipſa cineris colorem præferente, modo nigrorẽ. Et excerpta uideri poſſunt ex 25. lib. 4. Pauli Aeginetæ, ubi de carbunculis ſeu anthracibus ita loquitur: Quandoque ſine puſtula emergunt, particulã quib. hoc malum inſtat ab initio omnino ſcabunt, unde puſtu-*

Anthrax ab igne perſico ſeu pruna nihil diſtat.

la nũc una oritur, qua rupta, ulcus cum cruſta gignitur, nunc plures etiam tenues milij magnitudine erumpunt, diſruptiſq; iis cruſtoſum redditur ulcus, ſimiliter iis omnino quæ cauterio aduſta fuerũt, quandoque cinereo colore cruſta apparente, quãdoque uero atro. Vnde iterum ſatis liquet quatuor his nominibus, anthrace, carbunculo, pruna, igneque perſico, unũ eundẽque morbum ſignificari. Id quod & antiquus Galeni interpres non ignorauit, qui cap. decimũ lib. 14. the. meth. de anthrace, pruna, igne perſico, & carbũculo inſcripſit. Nihil autem diſtare à pruna & igne perſico carbunculũ, ex eorundem etiã curationibus abũde declarari poteſt. Nam quam curationem Galenus ac Paulus anthraci ſeu carbunculo adhibendam docent, eandem Auicenna ac alij Arabes prunæ & igni perſico quoque accommodant. Gale. ſiquidem lib. 14. cap. 10. de anthracis curatione in hunc modum loquitur: χρὴ δὲ καὶ ὡς ἀπὸ φλεβοτομίας ἀρυτέον ὑπάρχειν ἰάσεως δύναμιν εἶναι νομίζω τοῖς μεμνημένοις ὅσα πρὸ φλεβοτομίας εἴρηται κατὰ τὴν τῶν πυρετῶν θεραπείαν. ἐν ἀδήλοις δὲ ὅτι μέχρι λιποθυμίας ἐπ' αὐτῶν ἡ κένωσις γινομένη, μάλιστα ὠφελήσει μὲν τὴν ἐπὶ τὰ ἄλλα μὴ παρεῖσαν τῶν κωλυόντων φλεβοτομεῖν· hoc eſt: Sed & incipiendam ab inciſa uena curationem eſſe, id quoque neminem latère puto, qui præſertim meminerit quæ in curatione febrium de ſanguinis miſſione diximus. Nec illud obſcurũ, ſanguinis uacuationem quæ ad animi defectũ uſque ſit adhibita, magis his etiã collaturam, niſi tamen aliud quid obſtet ex iis quæ uenã incidi uetent. Paulus quoque Aegineta haud ſecus medendũ carbunculo, loco prædicto docet, dicens: Medendum

itaque

itaque iiſipſis niſi omnino perpuſilli ſint, ſanguinis ſecta uena detractione, ad animi uſq; deliquium auferendo. Idem ſanè remedium quod prædicti autores Auicenna prunæ ignique perſico accommodandum docet iis uerbis: Neceſſaria eſt phlebotomia ut euacuetur ſanguis cholericus, & quando ægritudo eſt timoroſa, tunc neceſſarium eſt ipſam approximare ſyncopi. Quæ uerba, quod ad uenæ ſectionem attinet, pulchre cum Galeni & Pauli ſententia quadrant: uariant autem multum ſi ad cauſam carbunculi, quam latèter hic Auicenna inſinuat iis uerbis, ut euacuetur ſanguis cholericus, reſpexeris: neq; enim à bili carbunculum Galenus in ſecundo ad Glauconem fieri ait, ſed à ſanguine craſſo, fæculento ac feruente, id quod & Paulus docet, dum generari carbũculum inquit, cùm referbuerit ſanguis, copioſiore atra bile abũdans. Porrò ſi pruna à bile flaua generatur, ut Auicẽna ſomniauit, quomodo hic curationis modus iis quæ alibi ſcribit conueniat non uideo. Paſſim enim ſanguinem bilis eſſe frenum clamat, & Canone primo cauendum eſſe admonet, ne immodica ſanguinis miſſione ægrum ad humorum bilioſorum ebullitionem perducamus. Quapropter iuxta huius in aliis locis placita, in morbo ex bili, ſanguiné ue bilioſo procreato, uenæ ſectio non competit, uel ſaltem non tanta quæ ad animi defectum perducat. Hinc falſum in uniuerſum ſit oportet quod dixit Auicenna, prunam ex ſanguine bilioſo generari, cũ potius ex craſſo, fæculentóque ſeu melancholico fiat. Id quod Auicẽna quoque ſibiipſi cõtradicens, Fen 3. Can. 4. tract. 1. Cap. 1. fatetur, ſic ſcribens: At uero ex ſanguine craſſo malo fiũt ſpecies exiturarum malarum. Nam ſi eius malitia uehemẽs fiat, & ipſius aduſtio, proueniet

Pruna ex ſanguine craſſo fit.

ueniet erysipela, & ueniet combustio & crusta, & deterior ea est ignis persicus. Cæterum non esse diuersum carbunculum à pruna, testatur & reliqua quæ de illius curatione Græci tradunt. Galenus nanque 14. ther. sic de illo inquit: χὴ μὲν χὴ ἀφχάζειν δὲ τοιάτας ὀγκους ὅταν γε πρὸφλεβοτομήσης ἐπ ἀνεωτήδλφον. ἔσω δ βαθύτεραι τῆ συμμέζωμ αἱ ἀμυχαὶ, διὰ τὸ παχος τῶ λυτοωδῶς χυμῶ. quod est: Quinetiam scarificare eiusmodi tumores post sanguinis missionem, alienum non sit. Sunto autem incisiones mediocribus altiores, propter infestantis humoris crassitudinem. Quẽ secutus Paulus ita ait: Post uero sanguinis è uena missionem, scarificationibus incũbere altiorib. neque alienum fuerit neque absurdũ, ob humoris crassitudinem. De prunæ autẽ curatione Auic. in hũc modũ: Et fortasse est necesse & proprie in pruna facere scalpellationẽ profundam, ut egrediatur sanguis malus constrictus in ea qui est in natura ueneni. Et nõ fiat illud quãdo materia est decliuis ad choleram. Ex quibus iterũ innotescit, carbunculũ à pruna non differre. Animaduertendũ autẽ raro admodũ fieri ut Auic. ueritatẽ syncere doceat, semper enĩ sua adtexere somnia solitus est, id quod ubi factũ fuit, mox nauẽ impegisse certũ est. Exẽplo erit nobis hic locus, in quo sanè pulchrè cum Gale. & Paulo sibi cõuenit ab initio, in fine autẽ dum ait, Et non fiat illud quando materia est decliuis ad choleram, iterum ad priorem respicit errorem, putatq; prunam ex bili flaua posse procreari, id quod paulò ante cõfutauimus. Adeóque meritò bonis omnibus suspectus esse debet Auicẽna, quod ferè nunquam non falsa ueris permisceat, quæ nemo nisi acri iudicio præditus sit discernere queat. Et mirum

*rum certe admodum eſt tam ſuperſtitioſe timidũ in carbunculo fuiſſe Auic. ut dum materia declinaret ad choleram, profundam ſcarificationẽ prohiberet, cum tamen capite ante hoc ſexto, de cura formicæ, ex Galeni ſententia extirpare formicam cum aliquo quod ſit ſicut embuba, & extremitas pennæ aut alterius rei, cuius extremitas ſit acuta, quam poßibile ſit deglutire formicã, docuerit. Quæ tamen extirpatio formicæ ſi diligẽter inſpiciatur, multo eſſe quàm ſcarificatio uiolentior deprehendetur. Quare ſi hanc timuit Auic. quando materia erat decliuis ad choleram, multo magis tale aliquid facere formidare debuerat in morbo cuius materia non tantũ ad bilẽ decliuis, ſed mera bilis, ut ipſe putat, exiſtit. Errat antẽ hoc loco Auic. falſóq; Galenũ citat, qui id præſidij nõ ad carbunculũ, ſed myrmecias potius, ut ſcquẽti capite dicemus, accõmodauit. Sed ut ad nauſeam uſq; oſtendamus prunã ſeu ignem perſicũ ab anthrace carbũculóue non differre, en alia quæ in Auic. de prunæ curatione ſequũtur, cum iis quæ Galenus & Paulus de carbunculi medela ſcribunt, cõferemus. Inquit igitur Aui. Cura autem localis neceſſaria eſt ut ſit ſicut cura eryſipelæ. Verũ non oportet ut ſit linimentũ uehementis infrigidationis ſicut in eryſipela, quoniã materia ad craſſitiem decliuis eſt, & quoniam ipſa eſt taliter quod non tolerat ut redeat parum ex ea ad interiora, quoniã materia eſt uenenoſa. Et non licet ut adminiſtrẽtur ea quæ ſunt uehementis ſtrypticitatis iterũ, nam illa materia eſt tardæ reſolutiõis, imò oportet ut adminiſtres medicinas exiccatiuas, in quibus eſt infrigidatio & reſolutio quædam cũ expulſione, ſicut emplaſtrũ quod fit de arnogloſſa et gallis, & lẽtibus, & planè plurimi furfuris. Gale-

uero libro decimoquarto ther. meth. in hunc modum: ὠφὶ ὃ τ̃ ϖεπονθότος μέρους ὅσον μ̃ ὠφὶ τ̃ φλογώσε τ̃ χυμῶν, τ̃ῶ ψυχόντων δεῖ χρεία. δεῖ δὲ ὁ πάχος τ̃ χυμ̃ῦ, ϰ̀ μέντοι ϵ̓ τὴν ϰακοήθειαν, ὅτ' ἀϖ̀ ξέψεις ποτὲ ϖ̀ ῥεῦμα, ϰαὶ εἰ τότε ποτὲ τύχοις, ἑτερόν τι σὺ τῷ βάθει βλάψεις. οὐ μὴν δεῖ ἐϖιῤῥ̃ῆναι αὐτῷ συγχωρητέον δεῖν, ἀλλ' διορίσειν φάρμακα, μετὰ τ̃ μεξίους ἀϖοκρύεσθαι ϰαὶ δεῖ φορεῖν δυνάμενα. ϖιθανὸν δ' δεῖ τότε δεῖ ἀρνογλώσσε ϰατάϖλασμα, ϰ̀ ϖ̀ δεῖ ἐφ ἧς φαϰῆς, ἄρτε ϰλιβανίτε μιγνυώτων ἡμῶν αὐτοῖς ὅσον ἀπαλόν. quod est: imponi uero sibi laborans particula, quod ad inflammationem spectat, refrigerantia desiderat. Propter autem humoris crassitudinem, atque etiam malitiam, neque fluxionem auertere poteris. Et si quãdo id feceris, aliud quippiam quod in alto sit corpore offendes. Atqui nec affluere is permittẽdus est, quin potius inquirenda remedia sunt, quæ cum modice reprimendo, etiam digerere possint. Tale profecto est tum cataplasma quod ex plãtagine conficitur, tum quod ex cocta lente, scilicet miscentibus his micam panis qui in furno sit coctus. Paulus ita: In parte uero affecta, reprimentibus, modice & discutientibus utamur, cuiusmodi est cataplasma ex plantagine, & lente elixa, sumendo panis in furno cocti micam. Ex quibus iterum clarum est, quod pruna nihil ab anthrace differat: quæcunque enim Auicenna de prunæ curatione tradit, ea ex capite de carbũculi curatione Galeni transtulit, ita ut toto cœlo errare manifestum sit eos qui iam dictis uocabulis diuersa morborum genera significari putauerunt.

Auicennam

Auicennam erysipelam, formicas, myrmeciam, ignémque perſicum morbos natura diſtantes, eorũ démque curationes turpiter admodum confundere.

CAPVT XIX.

RES nominatos morbos, illorúmque curationes confundere Auicen. dilucidum erit, ſi quis ea quæ de iis horúmque curatione ſcribit, cum ueterum ea de re placitis contulerit. Quod enim ad erysipelam attinet, clarum eſt illam confundere cum formica miliari. Fen. nanque 3. Can. 4. tract. 1. cap. 4. inter cæteras eryſipelæ notas ſic ſcribit: Et peruenitur quandoque ex caliditate eryſipelæ ad hoc ut comburat cutem, & eius uirulẽtia ueſicat. Quarum utique poſterior nota Herpeti, uel, ut ipſe loquitur, formicæ miliari ex Gale. in lib. 2. ad Glauconẽ ſententia, qui ideo ſic nominatam ſcribit, quoniam in hoc affectu puſtulæ paruæ ac multæ per ſummã cutem ſimiles miliis excitantur, potius conuenit. Id quod & Paulus teſtatur, qui lib. 4. cap. 20. in hunc modũ ſcribit: Si uero tenuis bilis, minoréque acrimonia fuerit, & calore exiguas puſtulas milii ſeminibus ſimiles in ſumma cutis ſuperficie excitauerit, miliaris herpes à ſimilitudine nuncupatur. Idem Auic. cap. 1. citati loci ita ſcribit: At uero à ſanguine craſſo malo fiunt ſpecies exiturarum malarum. Nam ſi eius malitia uehemens fiat, & ipſius aduſtio prouenit eryſipela, & ueniet combuſtio et cruſta. Quibus nimirum uerbis notas anthracis ſeu ignis perſici eryſipelæ tribuit: nã, ut capite præcedẽti ex Galeni autoritate diximus, anthrax eſt qui ex ſanguine craſſo & fæculento procreatur, quiq; comburẽdo ulcus cum

cruſta

eruſta facit, adeò ut manifeſtum iam ſit Auic. *eryſipelam non tantum cum herpete miliari, ſed etiam carbunculo confundere.* Neq; uero notas tantũ, ſed curationes quoq; prædictorum morborum confundit. Inter reliqua enim Auic. de cura eryſipelæ hæc ſcribit: Et ſi fuerit eryſipelas ſuper cutem, curetur ex ſcoria plumbi, cum uino pontico bullito cum foliis ſiclæ bullitæ cũ uino. Quod ſanè remedium Paulus Aeg. unde Auic. deſumpſit, non ad eryſipelam, ſed ad herpeta miliarem accommodat. Verba eius ſubiiciemus: Aliud ad puſtuloſum herpeta: Recremẽtum plumbi ex uino auſtero contritum, mox illinitur, ſuperiniiciuntur folia betæ in uino decocta. Præterea quæ iam citata apud Auic. uerba ſequuntur, ſatis etiam mõſtrant quod curatio eryſipelæ illic herpeti potius exedenti conueniat. Inquit enim: Et curetur cum eo in quo eſt reſolutio & exiccatio fortis cum infrigidatione. Quis eſt uero qui neſciat, niſi qui tritũ illud in medicina principiũ ignorat, Cõtraria cõtrariis curantur, eryſipelæ morbo calido & ſicco fortiter exiccantia non cõpetere, ſed magis herpeti exedenti? Huic autẽ cõuenire exiccãtia teſtatur etiam Gale. qui lib. 2. artis cur. ad Glauc. ita ſcribit: ὅσοι δ' ἕρπητας τὰ μὴ πολὺ τὴν τοῦ σώματος ὅλου κένωσιν ὁμοίως ἔχοις ὀρυσιωτέλασιν ἰᾶσθαι προσήκει. Τὰ δὲ πολὺ μὲν αὐτοῦ τοῦ πεπονθότος μέρους, ὀλίγον δ' ὁμοίως ἅπαντες. οἱ ἀναβιβρωσκόμενοι φύχεσθαι μὴ ἐθέλουσιν, ὡσαύτως ἔχοις ἄλλοις ἕρπησί τε καὶ ἐρυσιωτέλασιν· ὁ μὲν ὄγκος γε σὺν τῷ φύχειν καὶ ὑγραίνειν φάρμακα τοιαῦτα γ' ἔτι φέρουσιν, ἀλλὰ μόνον τοῦ φυχόντων προσιόντ' τὰ ξηραίνοντα μᾶλλον δυνάμενα. quod eſt: Herpetes autem quantum ad totius corporis uacuationẽ attinet, ut eryſipelata curare oportet.

oportet. Quantum uero ad ipſius particulæ patientis locum, non omnino ſimilis cura adhibetur. Nam qui exedentes ſunt refrigerari quidem deſiderant, ſimiliter aliis herpetibus & eryſipelatis. Non tamen ea ferunt medicamenta, quæ præter id quod refrigerant, etiam humectare natura apta ſunt, ſed ſola admittunt refrigerãtia, quæ etiam maxime exiccare poſſunt. Idem etiam confirmat Auic. qui ca. 7. de formica corroſiua, ſeu herpete exedẽte, in eum ſcribit modum: Via autem ſecundum quam curatur formica, eſt, ut quæ ex ipſa eſt corroſiua, alienetur ab humectatione, quam adminiſtraſti in eryſipela, humectatio enim non eſt conueniens ulceribus. Item curationẽ eryſipelæ confundit cum curatione herpetis miliaris iis uerbis: Et illud eſt ſic, ſumatur lanæ ueteris aduſtæ non lotæ pondus drach. 12. & ſemis, carbonis de cortice arboris pini tantundem, ceræ drach. 20. ſcoriæ plumbi drach. 11. ſepi caprini ueteris abluti cum aqua drach. 15. olei Myrthini uncias 5. Hoc enim præſidii Paulus ad curationem herpetis miliaris utile eſſe ſcribit lib 4. cap. 20. ſic dicens: Lanæ ueteris illotæ circa facem tedámue aduſtæ drach. 12. cũ dimidia, ceræ drach. 25. recrementi plumbi oxybaphi drach. ſemiſſem, ſeui caprini curãti, et aqua abluti drach. 24. olei myrthini unc. quinque. Cæterùm Auicenna formicæ corroſiuæ, ſeu herpeti exedenti adhibet remedia, quæ ex ueterum autoritate eryſipelæ debentur. Sic enim ait: Et adminiſtra in principiis eius poſt ſicut lactucam & nenuphar, & ſemperuiuam, & uolubilem, & portulacam. Quibus ſanè uerbis aperte innuit, remedia refrigerantia & humectantia in principio curationis formicæ corroſiuæ cõpetere: at non ſine maximo errore, & ſui ipſius cõtradictione: nã paulò ante docuerat quod ea q̃ debetur eryſipelæ humectatio,

Auic. eryſipelæ cum curationẽ cõfundit cũ herpetis miliaris.

in curanda formica corrosiua, seu herpete exedente sit fugienda. Quod autẽ prædicta medicamẽta non herpeti exedenti, sed erysipelatis cõueniãt, cõfirmãt ea q̃ scribit Ga. li. 2. ad Glauconem, sic de herpetis curatione scribẽs: μὴ τοίνω μήτε θριδακίνῳ αὐτοῖς, μήτε πολύγονον, μήτε τὸν ἀπὸ τῶν τελμάτων φακὸν, ἢ ἠμ ἔλφον λωτὸν, ἢ ἄνθυλλιον, ἢ ψύλλιον, ἢ ἀνθερίχνιον, ἢ σέριν, ἢ ἀσείζωον, ἢ ἄλλο τῶν ὅτως ὑγραίνειν τε καὶ ψύχειν δυναμένων προσφέρειν, ἃ τοῖς ἐρυσιπελατώδεσιν ἁρμόττει. id est: Non igitur uel lactucam, uel polygonum, neque ex stagnis lentem, aut palustrem lotum, uel anthyllion, uel psyllium, uel portulacam, uel serim, uel semperuiuum, uel tale aliquid quod humectare atque refrigerare posßit apponendum, quæ erysipelatibus erant opportuna. Itaque ex iam dictis satis constat Auic. erysipelã pro formica seu herpete, & è regione formicam pro erysipela, non sine multa confusione accepisse: siquidem quæ erant erysipelæ remedia refrigerantia & humectantia, ea formicæ corrosiuæ adaptauit: quæ uero formicæ competebant, exiccantia nimirum, hæc ad erysipelam retulit. Tantus ubique confusionis magister est Auic. Cæterùm iam non semel, sed iterum atque iterũ monuimus formicam corrosiuam apud Auic. ab herpete exedente nihil differre, id enim utriusque curatio satis monstrat. Auicen. tamen, & alii quidam Arabes, formicæ nomine mirum abusi sunt, nam non tantum herpetes hoc nomine, sed & myrmecias, natura multum differentes, appellarũt, cũ tamen μυρμηκία, ꝓprie Latinis formica sit. Ita enim uocata est, quod in scalpẽdo & attritu mordentis formicæ sensum faciat. Testis est Paulus Aeg. lib. 4. cap. 15. Quod autẽ Auic. sub formica nõ solũ herpe-

tas,

tas, ſed & myrmecias cõplexus ſit, argumẽto ſunt uerba eius quæ cap. 7. de cura formicæ, ſeu herpetis ſcribit in hũc modum: Et Gal. quidem dixit eſſe conueniens ut ſumatur aliquid ſicut embuba, & ex extremitate pennæ, aut alterius rei cuius extremitas ſit acuta, quam poßibile ſit deglutire formicam: deinde penetret in circuitu eius uſque ad profundũ cum acuitate ſua, deinde eradicẽtur formicæ, cũ radice ſua. Quod certe remedii nullo herpetũ, Galeno teſte, ſed myrmeciis potius debetur. Is enim lib. 14. ther. meth. de curatione myrmeciarũ ſic ſcribit: ὡσαύτως ὀκ ὀλίγους ἰσχυρῶς πόρῳ πολλὰ δεμένε κυκλοτόρως τῇ μυρμηκίᾳ ποιέμεθα τὴν ἀρσιν αὐτῆς. χρὴ ὃ σύμμετρον ἔχειν δηλονότι τὴν ἑαυτῇ κενὴν σύριγγα τῷ πόρῳ τῷ πάχει μυρμηκίας, ἵνα τε παντάχοθεν αὐτὴν ἀκριβῶς σφίγῃ· καὶ πειτα τοδυσρέφαι μετὰ τὸ κάτω βιάζεσθαι, ταχισά τε γὰρ ἂν ὕστω καὶ σωὶ αὐτῇ τῇ ῥίζῃ τὴν μυρμηκίαν ὅλην ἐκβάλλεις· quod eſt: Aeque autem & ualente aliqua penna circulo myrmeciæ impoſita, ipſam educimus. Debet porrò pennæ fiſtula eſſe myrmeciæ craßitudini par, ut eam undique prorſus conſtringat, quæ poſtea circumacta, ac ſimul deorſum impulſa, celerrime ita myrmeciam cum ipſa radice totam educet. Hunc ſanè modum curandi myrmecias ipſemet etiam Auic. docet Fen 7. Can. 4. tract. 3. ca. 13. nec tamẽ ad Ga. authorem refert. Sed ſic ſolet Galenũ citare Auic. ut illũ ubi maxime opus ſit, prætermittat, ubi uerò reticere, citet. Neque mirum, eiuſmodi enim ferè omnia ſunt placita Auicennæ, ut in his fides deſideretur. Porrò non minorem nobis in pruna ſeu igne perſico cõfuſionem peperit Auic. neque enim quid ſit ignis perſicus, aut qua ex cauſa

ſa procreatus, ex illius ſcriptis ſatis ſciri poteſt. Interdum nanque illum ex ſanguine craſſo & melancholico generari ſcribit, ut Fē. 3. Can. 4. tract. 1. ca. 1. ubi ſic ait: At uero à ſanguine craſſo malo fiunt ſpecies exiturarum malarum: nāſi eius malitia uehemens fuerit & ipſius aduſtio, proueniet eryſipela, & eueniet cōbuſtio & cruſta, & deterior eſt ignis perſicus. Aliquando ex bile flaua originem ducere inſinuat, ut cap. 10. ubi ita de curatione prunæ ſcribit: Neceſſaria eſt phlebotomia, ut euacuetur ſanguis cholericus. Per id enim quod ait ſanguis cholericus, latenter innuit, prunæ cauſam eſſe bilem flauam. Ad hæc ignem perſicum nunc idem morbi genus, ut ſanè eſt, cum pruna facit, ueluti Fen. 3. Can. 4. tract. 1. cap. 9. ubi in hunc modū ſcribit: Hæc duo nomina abſoluta ſunt ſuper omnem puſtulam corroſiuam, ueſicantem, adurentē, faciētem accidere eſcharam, qualem facit accidere combuſtio & cauterium. Interdum autem diuerſum etiam à pruna eſſe tradit, ut facit capite eodem, dum ita inquit: Ignis perſicus uehementius cholericus, & pruna uehementius melancholica. Nōnunquā etiā ipſum ad formicā corroſiuā transfert, ſicut cum eodem loco ait: Et quādoque abſoluitur nomen ignis perſici de illis ſuper quod eſt illic puſtula de genere formicæ comeſtiua adurēs, ueſicans, in qua eſt aliquid ambulans. Interdum uero cum formica miliari confundit, ueluti cū capite iam citato ſic inquit: Et quandoque ſunt cum formicæ ſpeciebus et miliaris malæ febres uehemētis caliditatis perniciosæ. Quibus uerbis ſatis indicat, iuxta ſuā ſentētiam ignem perſicum & formicam miliarem parum aut nihil differre. Proinde parū referre exiſtimat, utrū ignis perſici uel formicæ miliaris ſigna manifeſtet. Euidentiſſimum itaque

ignem

ignẽ perſicũ Auic. non ſatis cognitũ fuiſſe, neque enim aliàs tam ambigua de illo ſcripſiſſet. Id quod probè expendant cupio noſtri ſæculi medici, ut tandẽ intelligere poſſint, quantum in Auic. libris ſit tenebrarũ, quantæ etiam non admodũ eruditis errandi illic occaſiones occurrãt: uix enim pagina in qua homo hic ſibi recte conſtet, et nõ ex diametro pugnãtia ſcribat, ut hoc nomine mirari ſatis non queam, quì factũ ſit, ut illum anteactæ ætatis me dici principem ſuum ſtatuerint. Atqui conueniebat fortè ut cæcis militibus, dux cæcus obtingeret.

Auicennam perperam omnibus Bubonibus indiſcriminatim remedia reprimẽtia adhibere, cum iis tantum quæ ab humoribus nõ malignis ortum habent, conueniant.

CAPVT XX.

Althohoin quid.

NE ex ignotis ſermo noſter procedat, animaduertẽdũ Althohoĩ Auic. eſſe id quod Græcis βουβὼν dicitur, id quod in primis teſtãtur uerba eiuſdẽ q̃ ſcribit Fẽ. 3. Can. 4. tract. 1. cap. 17. ita dicens: Antiquiſſimi antiquorũ nominauerũt eũ nomine quod tranſlatũ eſt in Arabico Althohoin, omne apoſtema exiſtẽs in membris glandinoſæ carnis, aut alibia Quemadmodum enim Auic. althohoin glandularum eſſe inflammationem docet, ita etiam Galenus libro ſecundo ad Glauconem, bubonem, ſic nimirum inquiens. ἔστι γὰρ ὁ μὲν βουβὼν καὶ τὸ φῦμα, καὶ τὸ φύγεθλον ἀδένων παθήματα, βουβὼν μὲν ἡ φλεγμονή· quod eſt: Sunt quidem bubon, phyma, & phygethlon, glandularũ ſeu partium laxarũ affectus. Bubon ſanè inflammatio. Quinetiã Paulus lib. 4. ca. 22. ſcribit buboně glãdularum adenúmque βουβὼν affectionem *quid.*

affectionem esse. Constat autem antiquos Græcos omniũ generum præter naturam tumores in quacunque corporis parte factos bubones uocasse. Paulatim deinde ad certa aliqua genera contracta uox fuit, priuatimq; dicti bubones, qui aut offensa ꝓpinqua pte, aut ulceribus aliis, aut doloribus, sine periculo in glandulis excitantur, aut qui in febribus pestilentibus præsenti periculo in inguinibus, alis, colloque ingruere solent. Cum itaque satis ex iam dictis manifestum sit althohoin Auic. nihil aliud esse nisi id quod Græci bubonem nominant, certum est eundem errare cum cap. 18. iam citati loci, ubi de curatione pestilentialium bubonum agit: sequenti enim capite, cuius titulus est de apostematibus accidentibus in glandulis, tradit curam bubonum non pestilentialium, sic scribens: Althohoin uero ipsum et quod currit cursu eius de eis quæ nominata sunt curetur in principio cum eis quæ constringunt & infrigidant cũ spongia infusa in aqua & aceto, aut in oleo rosarum, aut oleo de pomis, & arbore masticis, aut oleo de myrtho, ista fiunt in principio. Paulus siquidem multo aliter quàm Auicen. iuxta duplicem bubonem, suã curationem distinxit. In primo enim qui ex humoribus non malignis oritur, refrigerantibus atque adstringentibus medicamentis utitur. In secundo uero, in quo humores uenenati sunt, refrigerantibus & reprimentia remedia planè negligit. Sed uerba eius subiiciamus: Verũ priores bubones inter initia statim, quẽadmodum quæuis inflammatio, præsidiis refrigerantibus & adstringentibus auertuntur, ueluti spongia ex posca imposita, uel lana ex uino, & oleo acerbo, uel rosaceo, uel melino, uel lẽtiscino, uel myrthino imbuta. Porrò in febribus, uel in humorum malignitate, auersanda

ac

ac fugienda ſunt refrigerantia & reprimentia, ne rurſus retruſa in profundũ deſcendat materia, ſed à diſcutiendi facultate præditis confeſtim auſpicandum eſt. Sic Gal. lib. 14. ther. meth. ubi carbunculi curationẽ tradit, refrigerantia & ualde reprimentia cauẽda eſſe monet. ὡδὶ ὃ τ῀ πονθότος μέρους ὅσον μὴ ὡδὶ τῇ φλογώσει τῶν χυμῶν, τ῀ ῥυχόντων δεῖ χρεία δὲ ὁ πάχος τ῀ χυμῶ, ἐὰν μέντοι ἐὰν τὴν κακοήθειαν, οὔτ' ἀποτρέψεις ποτὲ τὸ ῥεῦμα. καὶ εἰ τότε ποτὲ τύχοις, ἕτερόν τι ἐν τῷ βάθει βλάψεις. *quod eſt: Imponi autẽ ſibi laborans particula quod ad inflammationem ſpectat refrigerãtia deſiderat. Cæterùm propter humoris craſſitudinẽ, atque etiam malitiam, nec fluxionem auertere poteris. Et ſi quando id feceris aliud quippiam quod in alto ſit corpore offendes. Ita et noſtræ ætatis medici in uniuerſum omnes bubonibus peſtiferis nullo pacto refrigerantia reprimẽtiáque medicamẽta, ſed calida potius & digerentia diſcutientiáue adhibent, intelligentes contrariis præſidiis ad interiora penitus humorũ impetum uerti. Mirũ igitur eſt cur Auic. præceptũ id quod Fen. 1. Can. 1. doct. 1. cap. 1. inculcat, neglexerit, quo monet omnibus inflãmationibus adhibenda eſſe ab initio q̃ refrigerare atque reprimere poßint medicamenta, demptis iis quæ ſunt de materiis, ita enim loquitur, quas principalia mẽbra expellunt. Quis eſt autẽ qui neſciat bubones peſtilentes à membris principatũ in corpore habẽtibus emergere? Neq; enim temere Hippoc. 2. par. 6. epid. 4 ait:* αἱ ἀποστάσιες, οἷον βουβῶνες, σημεῖον μὴ τῶν τὰ βλασήματα ἐχόντων. *hoc eſt: Abſceſſus, ueluti bubones, ſigna ſunt eorum membrorum à quibus ſuppullulant. Siquidẽ qui à cerebro emergũt, in collo ap-*

parent, qui uero à corde, ſub alis, quemadmodum ii qui ab hepate, in inguinibus. Proinde *nunquam his reprimẽtia ac refrigerantia medicamẽta adaptare licebit, quod aliàs ad ea membra quæ in alto ſunt conſtituta, quæque principatum gerunt in corpore, humores maligni detrudantur, quod non ſine magno ægri periculo & ipſiſſima morte fieri ſolet.* Hinc *iterum ſatis liquet* Auicennam *ſua ferè omnia utcunque ſine omni iudicio & delectu corraſiſſe, quando hic aperte conſtet ea remedia quæ bubonibus à non malignis humoribus ortis debentur, peſtiferis adhibuiſſe, adeò ut eius* Canon *meritò confuſiſſimum chaos dici poſſit.*

Cœnam non in vniuerſum, vt ferè omnes noſtræ ætatis medici docent, prandio minorem eſſe debere, ſed vt plurimum pleniorem.

CAPVT XXI.

NEmo eſt qui hodie medẽdi methodũ præſcribentiũ libros uel à limine ſalutauit, qui neſciat uulgatum atque tritũ hoc illis eſſe decretum, ut nunquam nõ prandio cœna minor ſit. Quantum uero aberrent, facile deprehendet qui rem altius expendet. Cœnã *enim in omnibus, demptis iis, qui morbis nocturnis & catarrhis ſeu deſtillationibus affligũtur, prandio pleniorem eſſe conuenit. Qui enim iam nominatis corripiuntur morbis, horum cœna omnino modica ſit, tenuis, ſicca, ac præter aliorum morem, noctemque præueniens oportet, ut ingruẽtibus ſcilicet morbis, natura ab omnibus aliis munus libera, unius morbi concoctioni operam nauare queat. Sunt & qui cõſueuerũt minus in cœna ciborũ aſſumere quàm in prãdio, horũ certe cõſuetudo nõ temere etiam*

ἔτιam immutanda erit. τὰ γὰρ ἐν πολλῷ χρόνῳ σωθέντα, ut ait Hippoc. 2. aph. 50. κἂν ἧσσόν τις χείρω, τὰ ἀσωθέντων πάντων μᾶλλον ἰσχναίνειν εἴωθε. hoc eſt: Quæ enim ex longo tempore conſueta ſunt, etſi deteriora ſint, inſuctis minus moleſtare ſolẽt. Cur autẽ in aliis omnibus plenior cœna ſalubrior ſit, multa in cauſa ſunt. Primũ autẽ omnium noctis mox accedẽs frigiditas, quæ extrinſecus circũſtãs calorẽ natiuũ in profundũ ſecedere, & hoc nomine fortiorẽ fieri cogit, ita ut neceſſariò ciborũ tũ melior fiat cõcoctio. Et certe idẽ poteſt noctis frigiditas, quod aliàs anni tẽpus hybernũ, aut regio frigida poteſt. Horũ enim unumquodque calorẽ natiuum adaugere potis eſt. Teſtis Hip. qui li. 6. epid. tom. 6. ſic inquit: ὁ νὺξ ψυχρότερος ἐν ψύχει ὥρῃ καὶ χώρῃ εὐθερμότερος ἔσται. quod eſt: Perfrigidior in tempore, & regione frigidis, percalidior erit. In 1. aphor. 15. quoque uentres hyeme & uere natura calidiſſimos eſſe aſſerit. Deinceps eſt ſomnus qui cœnam ſubſequitur, hic enim mirum in modum concoctionem adiuuat, τὸ γὰρ αἷμα ἐν ὕπνῳ ἔσω μᾶλλον φεύγει, ut teſtatur Hip. 6. epid. tom. 5. aph. 29. id eſt: Sãguis enim in ſomno ad interiora magis refugit. Cũ itaque ſanguis, cúmque eo calor natiuus per ſomnum ad interiora ſecedat, quid mirũ ſi calor auctus fortiorẽ tũ coctionem ciborum efficiat? Hinc rectiſſime Hip. li. 6. epid. tõ. 5. aph. 10. dixit: πόνος τοῖσιν ἄρθροισιν καὶ σαρξί, σῖτος, ὕπνος δὲ ἀγγείοισι. hoc eſt: Labor articulis & carnibus, cibus uero ac ſomnus uiſceribus prodeſt: Somnũ quoque optime cibum concoquere teſtatur Galenus libro primo de ſympto. cauſis ita ſcribens: ἔοικεν δὲ ἐνεύδειν ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ σχεδὸν τῷ κατὰ τὸ ὑπνοῦν ἀναπαύεσθαι μὴ ἡ ψυχικὴ δυνάμις, διορᾶν ὁ

Quare cœna prãdio plenior eſſe debeat.

Somnus cibum cõcoquit.

ἰσχυρότερον ἡ φυσικὴ· τεκμαίρεται δ' ἄν τις τοῦτ' ἐκ τῶν ὑπνωττόντων ἀναρρώννυσθαι, καὶ μάλιστ' ὅταν ἅμα τροφῇ συμμέτρῳ κοιμηθῶσιν, ἔτι τε ἅμα τῷ πεπλῆσθαι τὴν τροφὴν ὑπνοωτῶν κάλλιστα κἀθ' ὅλου τὸν χρόνον, ἐν ᾧ ὕπνος, ἐκ τοῦ γαστρὸς μόνον· quod eſt: Itaque toto hoc tẽpore quo quis dormit, animalis facultas quieſcere, naturalis uero ualidius agere uidetur. Cuius rei coniecturã ex eo facies, tũ quod ipſa ſi quãdo laborauerit, poſt ſomnũ robuſtior euadit, idq; maximè, cũ à modico cibo ſomnũ admittimus, tũ etiam quod per ſomnũ cibus optime concoquitur, nõ ſolũ in uentriculo, ueruẽtiam per uniuerſi corporis habitũ. Cui ſubſcribit quoque Paulus Aeg. lib. 1. ca. 97. dicens: Somnus eſt animaliũ facultatũ quies, ab utili humore cerebrum madefaciente proueniens: hũc qui rite capeßit, multa cõ ſequuntur cõmoda, cibos enim conficit, humores digerit. Quod autẽ hac ratione plenior cœna eſſe debeat teſtatur Gal. uel quiſquis tandem eius libri autor fuit, in lib. de diſſolutione continua, in hanc ſententiã ſcribẽs: Antiqui cœnam prandio præferebãt, præcipientes plus ciborum in cœna ſumendũ eſſe, ob caloris circa interiora aggregationem noctis frigiditate, & per ſomnum factam, calor nãque in ſomno ad interiora corporis reuocatur, eadém que calefacit, perinde ut in uigilia contrariũ planè accidit. Id quod Hippoc. etiam epid. 6. tom. 4. aph. 12. iis uerbis indicauit: ἐμφανέως ἐγρηγορὼς θερμότερος τὰ ἔξω, τὰ ἔσω ψυχρότερος. καθεύδων τἀναντία. φ eſt: Planè uigilans calidior circa exteriora, frigidior uero circa interiora. Dormiens contrà. In cuius aphoriſmi explicatione nonnulla etiã in noſtris cõmentariis produximus, quæ ad inſtitutũ facere poſſunt. Sed hic

reclamabunt

reclamabunt quidã, pleniorémque cœnã ideo dãnabũt, quod pleno uẽtre ingrata ſit quies, atque adeo ſomnus minus conueniens. His ita reſponſum uolo: Nemo eſt tã ſine ſenſu cõmuni, qui neſciat inter cœnã & ſomnũ aliquid tẽporis interuenire debere, neque quemadmodũ in brutis, nullã aliã niſi uorandi ac mox dormiendi uicißitudinem eſſe, quũ omniũ medicorũ conſenſu conſultũ ſit, quo aut hora aut amplius interſit. Neque etiã eſt ut pleniorẽ cœnam quis eã eſſe putet, qua multa ingeruntur tãta uoracitate ut uix ſpirare liceat, & periculũ ſit, ne uel crepãt qui ita ſeſe replent, ſed frugalẽ potius, talẽ tamen in qua plus quàm in prãdio abſumitur ciborũ. Quod ſi tamẽ hic peccatũ fuerit, melius certe in cœna quàm in prãdio fertur, quod ſomnus poſt cœnã nõ diu ſubſequens, facilius delictũ quàm uigilia quæ prandiũ concomitatur, corrigat. In ſomno enim, ut diximus, calor interiora petit, & quæ illic ſunt cibis cõcoquendis ſolis uacat. Interdiu uero ad exteriora protrahitur, neque iis quæ intus ſunt proſpicere poteſt, adeò ut uerißime dixerit Hippoc. 2. uict. acut. 59. ἀλγυπνίη ἰσχυρὴ πῦρ ἢ σιτία ἐμέει ἢ ἀποπλότερα ποιέει· hoc eſt: Vigilia uehemẽs cruditatem incoctionémque ciborũ tũ potionis efficit. Porrò cur cœnã prãdio pleniorẽ eſſe oporteat & hæc ratio eſt, quod rara admodũ exiſtat corporis facultas, quæ paulò liberalius prãdium ſpatio uel quinque uel ſex horarum, quod ferè inter prandiũ & cœnã intereſt, cõficere poßit. Quantum autẽ incõmodi adfert, ſi quis nondũ planè concocto eo quod prius ingeſtũ fuit, aliud ingerit? morbũ nimirum facit. ὅκου ἂν ἡ τροφὴ παρὰ φύσιν πλείων, ut ait Hippoc. 2. aph. 17. εἰσέλθῃ, ἐνταῦθα νόσον ποιέει. id eſt: Vbi cibus præter naturã plus ingeſtus eſt, hic mor

Plenior cœna quæ.

bum facit. Et si quis denuò obiecerit, utcunque somnũ à cœna differamus, tamen quando fieri non poßit, quin ad somnũ cõuersis, quod materia tum ad interiora tendat, caput impleatur: huic Gal. quidem respondebit, qui li. 4. aph. 67. ita scribit: καὶ μένοι καὶ ὅσῳ ἂν τῇ τροφῇ κατισχεθέντες εἰς ὕπνον πληροῦται τὴν κεφαλὴν, οὕτω καὶ ταῖς πληθωρικαῖς διαθέσεσιν οἱ ὕπνοι πληροῦντες αὐτὴν βαρυόσι τὸν ἐγκέφαλον. καὶ οἱ ὕπνοι ὁ διηλονοτι διὰ πάντος ἂν ἔβλαπτον, ὅσον ἐπὶ τὸ συρρεῖν εἰς τὸ βάθος τε καὶ τὰ πλάγχνα τὴν ὕλην, εἰμὴ τῷ πρὸς πέψεως λόγῳ πλέον εἶχε τὸ ὠφελεῖσθαι, ἢ βλάπτεσθαι ἐστὶν ἐν τῷ ἔσω ῥοπῇ. hoc est: Et quidẽ sicuti à cibo ad somnum cõuersis impletur caput, sic in plethoricis dispositionibus somni ipsum replentes aggrauant cerebrum. Et somni uidelicet semper nocerent, quatenus ad profundum & uiscera materia confluit, nisi coctionis ratione plus afferrent utilitatis, quàm sit damnũ, quod ex motu ad interiora cõsequitur. Et hæc ad uulgarem multísque communem errorem explodendum sufficiant.

Pultẽ ex auena confectã, nõ sine magno errore & periculo ægri, à nostræ ætatis medicis febricitantibus, ac aliis eiusmodi morbis correptis, exhiberi. CAPVT XXII.

Confectã ex auena pultẽ, auenatum hodie passim nominant, nõ tantum in febribus, sed omnibus fermè morbis à nostræ tempestatis medicis dari notius est, quàm ut demonstrari debeat: nihil enim æque in ore habent, atque hoc, detur illi auenatum, cui parum aceti commixtum sit. Et dispeream si hodie in albo medicorũ esse reputetur, qui nõ mox ascitus ad ægrũ auenæ

auenæ pultẽ comedẽdã præſcribat, præſertim ſi febribus eiuſmodi æger correptus fuerit. Quatum autẽ à recta uictus ratione, atque adeo medẽdi methodo aberrẽt, facile iudicabunt, qui auenæ tẽperamentum atque facultatem expẽderint. Quod enim ad tẽperamenti rationẽ attinet, cuidẽtiſſimum eſt eius pultis eſum febricitantibus nõ cõ- Auenæ tẽ-
petere: iis enim Hippocrate teſte. 1. aph. 16. uictus humi- peramen-
dus cõfert: auena uero nõ tãtum ſicca, ſed calida quoque tum.
exiſtit, adeò ut hoc nomine ueteres eius pulte ad cohibẽdam aluum etiam uſi ſint. Teſtis eſt Dioſc. *qui lib. 2. cap. 104. ita ſcribit:* πόλτος ἐκ τῆς βρώμης γίνεται σκληρὸς κοιλίας. *id eſt:* Ex pulte auenæ aluus ſiſtitur. Cui ſubſcribit Paulus Aegine. *libro primo cap. 79. iis uerbis:* Auena calida eſt, & ſiccandi uim habet, exiguúque alimenti eſt. Et *libro 7. in hunc modum:* Auena ſimilem hordeo uim obtinet, deſiccat autẽ, & mediocriter ſine mordicatione digerit. Adſtringit quoque nõnihil, quo fit, ut uentris diarrhœas perſanet. Quæ ſanè uerba deſumpta ſunt ex libro ſexto Gal. *de ſimp. med. fac. ubi ita ſcribit:* βρώμης ὅτι μὲν ἐν τῷ ὀσπρίων, ἀλλ' ὡς φάρμακον ὁμοίαν ἔχει δύναμιν κριθῇ· καταπλασσόμενον γὰρ ξηραίνει καὶ διαφορεῖ μετρίως καὶ διήκτως· ἔστι δὲ καὶ θρεπτικὸν ἀξέμα τῇ κράσει, καὶ τὴν σύλληψιν ἔχον, ὥστε καὶ τὰς κατὰ γαστέρα διαῤῥοίας ὠφελεῖν· hoc eſt: Auena unum ex leguminibus eſt, uerum ut medicamentum ſimilem hordeo uim habet. Nam illitum deſiccat & digerit mediocriter, & ſine morſu. Temperiem autem habet paulò calidiorem, ac nonnihil adſtrictionis obtinet, ut uentris profluuia iuuet. Calefacere etiam auenam in libro primo de aliment. facultatibus Galenus teſtatur in hunc modum.

πολὺ βρῶμα scribens: οὗτο τὸ σπέρμα πλεῖστόν ἐστιν ἐν ἀσίᾳ καὶ μάλιστα κατὰ τὴν ὑποκειμένην σοφοῖς μυσίαν, ἔνθα καὶ τύφαι καὶ ὄλυραι πάμπολλαι γίγνονται. τροφὴ δ' ἐστὶν εὐστομαχώτερον, ἐκ ἀνθρώπων, εἰ μὴ ποτέ ἄρα λιμοτελοῦντες ἐξάπτωσιν ἀναγκάζεσθαι ἐν τούτῳ τῷ σπέρματος ἄρτοποιεῖσθαι· θερμότητος δὲ ἱκανῶς μετέχει, καὶ τροφὴν ἐλάττονα παρέχει τῷ σώματι. *quod est: Hoc semen in Asia perfrequẽs est, & potissimũ in Mysia quæ Pergamo superiacet, ubi et typhæ & olyræ uberrimus est prouentus. Iumentorum magis pabulum quàm hominũ, nisi utique aliquando extrema fames hoc quoque seminis in panes corrogare compellat. Multũ calefacit, & minus quoque corpus enutrit. Ex quibus omnibus satis liquet, auenã febricitantibus nullo pacto cõuenire, primũ quod calefaciat, deinceps autẽ quod uentrẽ cohibeat, quando nihil æque illis obsit, ac non semper apertã habere aluũ.* Auena febricitantibus non conuenit. *Quid multa? cũ cõtraria cõtrariis curentur, nõ potest febricitantibus exhiberi cõmode puls auenæ, quod illa scilicet calida & sicca sit, atque adeo febris naturæ persimilis. Et quid opus est eiusmodi legumine in cibo uti, quod,* Gal. *teste, iumẽtorũ magis pabulũ quàm hominũ existit, & ut* Plin. *scribit lib.* 18. *cap.* 17. *quod frumenti uitium est? ideoque latenter Germaniæ populos notat, ac de barbarie incusat, quod auenæ pultẽ edant, neque alia pulte uiuant. Hinc antiqui tãtum extrinsecus eius farinã aut panẽ illinebãt, & rarissime nisi ad sistendã aluum intra corpus adhibebant. Id quod ex antea dictis abũde intelligi potest, & ex cap.* 25. *lib.* 22. *Plinii, ubi illius meminit prolixius. Sed tanta est hodie medicorum insciti, imò temeritas, ut nihil horum animaduertant.*

LIBRI SECVNDI FINIS.

LEONARDI FVCHSII PARADOXORVM MEDICINAE LIBER TERTIVS.

PROOEMIVM.

QVanto olim in honore habita ſit anatome, uel hinc ſatis liquet, quod illam clariſsimi quique non modo philoſophi aut medici, ſed & patritij etiam, & primæ notæ uiri, magna induſtria cognoſcere ſtuduerint. Teſtes ſunt locupletiſsimi Flauius Boethus Romanorum conſul, qui, ut Galenus lib. 1. anatomicarũ adminiſtrationum ſcribit, tam anatomicæ ſpeculationis amore flagrabat, quàm mortalium, qui uixerunt unquam, nemo alius: in cuius etiam gratiam libros iam dictos Galenus compoſuit. Sergius denique Paulus Romanorum præfectus, uir, ut ait Galenus, tum rebus tum diſciplinis philoſophicis per omnia præcipuus, anatomen haud minori quàm Boethus ſtudio ut exacte perdiſceret ambiuit, neque non raro, ubi conſectiones oſtenderet Galenus, adfuit. Quo autem illam ſtudio ſectati fuerint philoſophi, uel unus Ariſtoteles ſatis monſtrare poteſt, quẽ libro primo de hiſtoria animalium humani corporis partes, earúmque nomina docere ſimul & ſcribere non puduit. Cum itaque tot uiri & rebus bellicis, & doctrina celebres, anatomes amore præditi quaſlibet corporis partes tanta diligentia agnoſcere conati ſunt, quãto magis medicis laborandum erit, ut hanc partem medicinæ recte perdiſcant, qua ad accuratam artis cognitionẽ nihil

bil eſt quod æque conducere poßit. Hæc enim ſingularũ partium ſitum, figuram, magnitudinem, uſum, colorem, ordinem, duritiem, mollitiem, læuorem, contactum, proceſſus deinde ſingulorum, & receſſus, & ſiue quid inferitur alteri, ſiue quid partem alterius in ſe recipit, perdoceet. Neque enim cum dolor intus incidit, ſcire quid doleat eum, qui qua parte quodque uiſcus inteſtinúmue ſitum ſit non cognouerit, poßibile eſt. Neq; curari id quod ægrũ eſt poteſt ab eo, qui quid ſit ignorat. Et cũ per uulnus alicuius uiſcera patefacta ſunt, eum qui ſanæ cuiuſquam colorem partis haud nouit, quid integrum, quid corruptũ ſit neſciat oportet. Præterea quomodo tela extrahemus, continuata diuidemus, putrifica uitia & abſceſſus ſecemus, ſi ubi neruus aut muſculus inſignis ſitus ſit, ubi arteria aut uena grandior, ignoremus? Hinc uere in arte medica cap. 74. Galenus dixit: δῆλον ὡς οἱ τοῖς ἀσθενέσι τὴν αἵρεσιν μεγάλα συντελεῖ πρὸς ἐξαγνωσιν ἥ τε τῶν ἐξ ἀνατομῆς φαινομένων γνῶσις, ἥ τε τῶν ἀσθενειῶν τε καὶ τῶν χρειῶν διάρεσις. ὅστις οὖν ἐξαγνωστικὸς εἶναι βέλεται τῶν ὡς εἴρηται νοσοῦντων σωμάτων, οἱ τοῖς ἀνατομαῖς αὐτῶν γυμνασέσθω δεῖ. κἂν τοῖς τῶν ἀσθενειῶν τε καὶ χρειῶν διαίρεσεσι. id eſt: Cõſtat quod plurimum ad eorum quæ latent ſenſum cõfert cognitionem, ea quæ ex ſectionis inſpectione habetur peritia, & operationũ atque uſus inuentio. Quicunque igitur facultatem dignoſcendi corpora lapſa conſequi cupit, oportet ipſum in ſectionibus ac operationum & uſuum inuentionibus exercitari. Quàm diligenter autem hãc partem medicinæ tractauerit Galenus, tot eius ea de re cõſcripti libri probe teſtãtur. Eo autem maiori ſtudio anatome perdiſcen-

da

daerit, quo plus momenti in præsagiis exacta partium cognitio habet. Solemus enim non raro ex ea qua in parte corporis morbus sit præsagire, quemadmodum Galenus in libris de locis affectis pulchre docet. Proinde si corpus cartilagineum quod secundum asperam arteriã est, bronchion appellant, aliquando tussiendo expuatur, maximum ulcus in pulmone esse iudicamus. Sic quoque cum intestini tunicam per dysenteriam deiectam anatomes peritus conspexerit, sitq; latitudine & crassitudine iis quæ à tenuioribus soluuntur multo maior, non ab re ulcerationem in crassis intestinis consistere prædixerit. Quid multis moror? anatome uelut medicinæ fundamẽtum existit, quo sublato reliqua omnia corruere necesse est. Atq; hinc est quod illã Hippoc. Galenus, ac aliæ ueterũ medicorũ familiæ tantopere excoluerint. Atqui, prò dolor, hoc sæculo tanta est medicorũ secordia, imò temeritas & insania, ut hanc tanquam ad medicinæ cognitionem planè non conducentem penitus negligant atq; contemnant, ita ut timor sit nõnullos etiam esse, qui principalium uiscerum regionem non satis perspectam habeãt. Hi autem hactenus in temporũ infœlicitatem, qua pauci qui recte anatomica traderẽt fuerunt, culpã reiicere potuerunt: iam uero emerso Galeno, qui anatomen exactissime conscripsit, ac posteris legendã reliquit, non est cur de eius partis ignorantia quis se excusare queat. Adigant illos ad accuratius anatomica discenda multorum etiam eruditorum uirorum, hac in parte commissa errata, quorũ aliqua hoc tertio libro attingimus, ut saltem ex iis reliqua etiã expiscari discãt, atqueadeo alieno periculo prudentiores fiant. Id quod fiet, si non modo ex librorũ lectione assidua, uerũetiã sedula inspectione,

&

& oculata fide, cuiuſque corporis humani partis ſpeciẽ accurate perdidicerint.

Sex tantum numero eſſe inteſtina, ideóque à Cornelio Celſo, Auicenna, ac aliis quamplurimis, falſò pyloron ſeu portonariũ vulgò vocatum, inter inteſtina connumerari.

CAP. I.

VT eo clarius ueritatis ſtudioſi in eum quem diximus errorem magni etiã nominis uiros incidiſſe agnoſcant, operæprecium me facturum arbitratus ſum, ſi omnium eorum præſertim qui cæteris nonnihil præſtare uiſi ſunt, uerba ordine ſubiicerem, primumque Celſi, qui unus hodie inter latinos medicos nobis extat, ſententiam depromerem. Is lib. 4. cap. 1. *in hunc modum de pyloro ſcribit:* Inde ima uẽtriculi pars paululum in dexteriorem partem conuerſa, *in ſummum inteſtinum coartatur.* Hanc iunctũram πυλωρὸν Græci uocant, *quoniam portæ modo in inferiores partes ea quæ excreturi ſumus emittit.* Ab ea ieiunum inteſtinum incipit. Quibus utique poſtremis uerbis Celſus euidenter admodum innuit, pyloron eſſe primum inteſtinum, atqueadeo à duodeno nihil differre. Si enĩ ab ima illa parte uentriculi mox ieiunum incipit inteſtinum, à duodeno quod proximum ante ieiunum eſt inteſtinum, nihil differat neceſſe eſt. Eius ſententiæ fuit quoque Auicen. ipſe, quẽadmodum uerba eius, quæ ſcribit Fen. 16. Can. 3. tract. 1. cap. 1. aperte monſtrant, ubi ſic ait: Et inteſtinum duodenum continuatum eſt fundo ſtomachi, & habet orificium ſequens ſtomachum, & nominatur portonarius. Quibus uerbis abunde liquet Auicennam portonarium

narium à duodeno non distinguere, nam ait duodenum fundo stomachi esse continuatum, ita ut iuxta huius sen tẽtiam inter stomachum & duodenum planè nihil mediet. Auicennam sequitur Valescus lib. 4. cap. 22. ita de intestinorum dissectione differens: Sunt ergo tria intestina tenuia, & ista sunt superiora. Primum uocatur portonarium siue duodenum. Vbi Valescus quoque idem duodenum cum portonario facit, & inter intestina connumerat. Id quod facit etiam Ioãnes Matthæus de Gradi, in suis super nonum Razis librum commẽtariis cap. 11. dicens: Primum intestinum dicitur duodenum, quia est longum, extensum longitudine duodecim digitorum in transuerso, & huius intestini orificium primum terminatum ad stomachum ut ad fundum eius, dicitur portonarium. In quibus liquidò apparet Matthæum haud aliter quàm Auic. portonarium facere partem duodeni, eius scilicet orificium. In eadem opinione hæret Alexand. Benedictus, Celsum in hoc ut aliis multis imitatus, qui libro 2. suæ anatomes cap. 8. ita inquit: Huic (ieiunum intelligit) demũ ea parua iunctura alligata est à media ferè uentriculi parte, parum in dexteriorem partem conuersa, πυλωρὸν Græci uocant, quoniam portæ modo in inferiores partes, quæ excreturi sumus emittit, cæteríque intestinis arctius. Ad hanc portam, fellis meatus pertinet unus. Eadẽ de causa hæc duodecim digitorum mensuram continet. Ex quibus uerbis bis lapsum esse Alexandrum constat. Primum quod pyloron à duodeno non distinguit, sed inter intestina connumerat. Deinceps quod pyloron nomen suum apud Græcos ideo sortitum esse asserit, quoniam portæ modo per partes inferiores ea quæ excreturi sumus emittat. Neq; enim in

hunc

hunc finem inteſtina, præſertim tenuia, à natura facta ſunt, ut per ea excrementa alui inferioris emittãtur, ſed potius ut ſint inſtrumenta deductionis alimenti, uel eius quod in chylon uerſum eſt in uenas. Teſtis eſt Gal. lib. 4. de uſu partium ſic ſcribens: ὅτι ὃ ἕνεκεν τὸ τῶν πλυμμάτων εἰς τὸ πόσω φορᾶς ἕνεκεν, ἕνεκα πέψεως, ἀλλὰ τὸ πᾶν εἰς τὰς φλέβας ἀναλαμβάνεσθαι τὸ κεχυλωμένον ἐν τῇ κοιλίᾳ, παρεσκεύασται τὰ ἔντερα μαθεῖν ἔνεστι. πρώτῳ μὲν τῷ μηδενὶ τῶν ζώων ἀπολειμένῳ αὐτὴν τὴν ὀργάνων οἷς ἄκρατον κατασκευάσθαι. καί τοι γ' ἦν ἂν ἁπλοῦν ἀτόπου τὸ εἰς τὴν ἔξοδον καλουμένῳ κάτω πέρας αὐτῆς ἐκτετάσθαι. δευτέρῳ δὲ τῷ παμπόλλας τὰ ἐντέρων τὰς ἕλικας ἐν τοῖς πλείστοις ζώοις γενέσθαι. μὴ ζητῶ τὸ μηδ' ἂν ἐκπεφθῆναι τὸ γαστρὸς τὴν βοφὴν, ἐμὴ τελέως πεφθῆναι. τὸ μὲν δὴ μὴ σωφθῆναι τὰς ἔξοδους τῶν ζώων τὰς γαστέρας, ἐνδείκνυται σαφῶς, ἕτερον μὲν ἔναι δεῖν ὄργανον πέψεως σιτίων, ἕτερον δ' ἀναδόσεως. id eſt: quod autem neque gratia lationis ſuperfluitatum, ad id quod ante & ultra eſt, neque concoctionis, ſed ut totũ id quod in chylon ſuccũmue in uentriculo uerſum eſt, in uenas trãſſumatur, præparata ſunt inteſtina diſcere licet. Primo quidem quod in nullo animali conſtructus eſt uẽter, ea tangens inſtrumenta, quibus excrementa expurgat, quamuis non erat impoßibile mox ad uocatum anum finem uentris inferiorem extendi. Secundo autem quod permultæ inteſtinorum inuolutiones in plurimis animalibus factæ ſunt. Tertio quod non ante emittitur de uentre cibus, quàm perfecte cõcoctus ſit. Hoc itaque ſcilicet

licet nõ copulari uentres animalium ano, indicat aperte, alterum quidem oportere esse instrumẽtum cõcoctionis, alterũ autem distributionis. Ex quibus Galeni uerbis clarum est intestinorum reuolutiones, non alia causa factas esse, nisi ut quantum alimenti concoctũ est diligenter distribuatur, atqueadeo intestina non instrumẽta lationis superfluitatum, sed distributionis potius alimenti sunt. Rectius itaque pylorus sic nominatus est, quod ueluti ianitor quidam iustus nulli antequam in chylum redactum sit & concoctum, concedat ad inferna transitũ. Testis est Gal. qui libro iam citato in hunc modũ scribit: ὅτι πρῶτον μὲν ἀξέπτους ὁ σκληρὸς ὄγκος καὶ μεγάλος οὐδέποτε καταπίνῃ τὰ ζῶα, καὶ χρὴ πρὸς τὴν τούτων ἀλόσιτον εὐρεῖαν ὁδὸν τετμῆσθαι τὴν διὰ τῶν σωμάτων. κάτω δὲν δ' ἔμπαλιν ὁδὸν χρὴ πορεύεσθαι μέγα καὶ σκληρὸν, καὶ ἀχύλωτον, καὶ ἄπεπτον, ἀλλ' ὅσον οὐλωρός τις ἰσχναίνουσα καὶ λεπτύνουσα τοῦτο δὴ πόρος, μηδενὶ πεῖν χυλωθῆναι καὶ πεφθῆναι συγχωροῦσα παρέρχεσθαι ῥᾳδίως κάτω. quod est: Quia moles non tritas, & duras, magnásque aliquando deglutit animal, ad harum ingressum amplam uiam præparari eam quæ per os uentriculi oportet. Inferne uero ecõtrario nullum oportet transire magnum, durum, non uersum in chylum, sed uelut ianitor quidam iustus est huius pori angustia, nulli antequam in chylum redactum sit & concoctum, concedens facilem ad inferna transitum. Ex quibus clarum fit, chylum iam probè concoctum per pyloron ad inferiora intestina non ideo diduci ut excernatur, sed potius ut intra corpus per intestinorum reuolutiones diutius detineatur, ut tandem ex eo quæuis membra alimentum suum habere possint.

Cæterùm

Cæterum pylorum ſeu portonarium barbaris dictũ non eſſe inteſtinum, atqueadeo cum duodeno eundem, ſed ab illo potius ſegregatum, teſtatur Galenus lib. 7. anat. adminiſtr. ita ſcribens: ἀπὸ μὲν τοῦ κυρτοῦ τοῦ γαστρὸς αὖθις ἀρχόμενος ἄχρι τοῦ πυλωροῦ τε καὶ τοῦ ἐντέρων γενέσεως *id eſt: A gibbo uentriculi iterum incipiens uſque ad imam ipſius partem quã Græci πυλωρὸν uocant, & inteſtinorum originem. Quibus uerbis ſatis innuit pyloron nõ eſſe in numero inteſtinorum, ſed ab eo inteſtina ſuam habere originẽ, ita ut illico poſt pylorum primum inteſtinorum quod duodenum dicitur, incipiat.* Duodenũ inteſtinũ. *Eſt itaque duodenum non pars pylori ſeu fundi uentris, ſed aliquid aliud huic connexũ. Id quod Galenus etiam confirmat, qui libro 4. de uſu partium ſic ſcribit:* διὰ μὲν τοῦ κατὰ βραχὺ μὲν ἀπὸ τοῦ στομάχου καὶ ταφύσεως ἀνυδρωθῆναι, σαφῶς αὐτὸ τὸ φαινόμενον διδάσκοντος μόριον ἐπὶ πλεῖστον ἀπὸ τοῦ στόματος ἐκτεταμένον αὐτῆς ὑπάρχειν τὴν εἴσοφάγον. διὰ τὸ κατὰ βραχὺ δὲ ἀλλ' ἀθρόως ἐκ τοῦ πυθμένος ἐμφύεσθαι δ' ἔντερον, ὡς ἂν ἐκ αὐτοῦ σώματος καὶ κοιλίας μόριον ὑπάρχον ἀλλ' ἕτερόν τι συμφυὲς αὐτῇ. *hoc eſt: Ex eo quidem quod paulatim ab oris uentriculi explantatione amplificatur, aperte res ipſa apparens docet partem uentris aliquam prælongã ſupertenſam exiſtere œſophagum. Ex eo autem quod non paulatim, ſed repente ſimul ex fundo uentris explantatur inteſtinum, non exiſtere partem corporis ipſius uentris, ſed aliquid aliud connexum ei, declaratur. Nec alia ratione duodenum alio nomine ἐνφυσιν, id eſt exortum nominauerunt, niſi quod ex pyloro oriatur. Et Galenus loco iã citato duodenum inter ieiunum inteſtinum, & fundum uentris*

uentris ſeu pylorum ſitum eſſe ſcribit. Id quod & in lib. 2. de temperamentis facit, ubi ſic ait: ὁ πόρος τὴν χολὴν εἰς τὴν γαστέρα διήκων ἐξορθοῦται, τοῖς μὲν ἁπλοῦς ὄσι, τοῖς δὲ ἀπλοῦς. τὰ πολλὰ μὲν οὖν ἡ ἁπλοῦς ὄσις, εἰς τὰ μεταξὺ τυλωροῦ τε καὶ νήστεως ἐκφυόμενος, ὃ δὴ γαστρὸς ἔκφυσιν ὀνομάζουσιν. quod eſt: Meatus per quem iecur bilem euomit in uētriculum, aliis geminus eſt, aliis unicus. Ac plurimum quidem unicus is eſt in id inteſtinum quod exitus fundi uentris, & ieiuni medium eſt, inſertus, quod quaſi ex uētre exortum uocant. Galenum ita ſentire teſtatur etiam Cælius libro antiq. lect. 2. cap. 44. in hunc modum ſcribēs: Sciendum à Galeno pylorum ſeu portonarium, ut recentiores uocant, inter gracilia non numerari inteſtina, ſed ex illis primum uocat Galenus ἔκφυσιν, id eſt exortum, quia ex pyloro primū exoriatur, aut dodecadactylon, ſeu, ut nunc dicimus, duodenum, à digitorum menſu duodecim. Omninóque pylorum in imo ſtomacho foramen accipit, cui primum adnectitur inteſtinum. Ex quibus omnibus dilucidum fit pyloron à duodeno planè diuerſum eſſe, ac uentriculi & minime inteſtinorum eſſe partem. Ipſemet etiam Auicenna ubi ſupra ſex numerat eſſe inteſtina ait, primum duodenum, ſecundum ieiunū, & deinceps reliqua commemorans, portonarium illis non annumerat. Atqui dicet forſitan quiſpiam, quod cōducit ſcire à duodeno differre portonarium? uidetur contentio eſſe de nomine tantum, nihil frugis adferēs. Huic reſpōſum uolo, non inutile eſſe ſcire à duodeno differre pyloron, nam ita rectius theorema de bilis ad inteſtina meatu tractari ac intelligi poteſt, ut ſequenti capite patebit.

Bilioſam ſuperfluitatem nõ ad ieiunum inteſtinum, quemadmodum Auic. putauit, neque ad pyloron, vt alii quidam opinantur, ſed ad duodenum potius confluere. CAP. II.

Auicennae de bilis meatu erronea ſententia.

VIcẽna Fen. 16. Can. 3. tract. 1. cap. 1. de ieiuni inteſtini diſſectione ita ſcribit: *Et portio alia abluitur ab eo ad illud quod eſt ſub eo de inteſtinis, quoniam cholera citrina uenit ex felle ad hoc inteſtinũ, & eſt pura non permixta, quare eſt fortitudo ablutionis uehementer commouens uirtutem expulſiuã cum mordicatione, propterea quod lauat & adiuuat ad expellendum ad inferiora per hoc quod cõmouet expulſiuam.* Quibus utiq; uerbis Auic. ſatis innuit meatum illum qui à ueſica fellis bilioſam ad inteſtina ſuperfluitatem defert, ieiuno implantatũ à natura eſſe inteſtino. Quam ſententiam Valeſcus etiam ſequitur, qui lib. 5. cap. 1. ita ſcribit: *Ciſtis fellis habet duos poros, unus illorum dirigitur ad medium hepatis, & alius dirigitur ad fundũ ſtomachi. Et ab iſto unus ramus deſcendens diuiditur in duas partes, quarũ una dirigitur ad inteſtinum ieiunum, ut expreſſe ponit Auic. 14. tertij tract. 1. cap. 1. Et alia pars mittitur ad inteſtinum colon, ut ibi faciat ſtimulationem. Sunt alij quidam, in quorum numero* Alexander Benedictus *exiſtit, qui meatum illum ad pyloron peruenire arbitrantur. Libro enim ſuæ anatomes ſecundo, capite 8. ita de pyloro ſcribit: Ad hanc portam fellis meatus pertinet unus. Id quod capite 15. apertius iis docet uerbis: Huic bini meatus ſunt, alter in medium iecoris deriuat, quo bilis attrahitur uel effunditur interdum, alter euidentior ad πυλωρὸν, id eſt ianitorem defertur.* Errare autem omnes euiden-

euidentißimum eſt ex iis quæ anatomes peritißimi ſcriptores tradunt: inter hos enim Galenus, earum rerum diligentißimus inquiſitor, lib. 5. de uſu partium idipſum ſatis monſtrat, ita ſcribens: πρῶτη μὲν οὖν τῶν ἑξῆς ἡ νῆσις ὑποδέχεται τὴν ἐπὶ τῇ χασρὶ χυλωδεστέραν τε καὶ πεφθεῖσαν τροφήν. ἡ δὲ ἔσις δ' αὖ τῆς πλησίον τῇ παχείᾳ, ἀγγειώδη μὲν παμπόλυ τινὰ δέχεται αὐτῇ σώματα. τὸ τε χολῶδες περίττωμα μικρὸν ἀνωτέρω, κατὰ τὴν ἐν ᾧ κοιλίας ἐνφυσιν οἱ χολαγωγοὶ πόροι καταφέρουσι. id eſt: Primum omnium inteſtinorum ieiunum ſuſcipit in chylum uerſum & concoctum in uētre cibum. Situs autem eius eſt prope iecur, uaſorum uero multorum in eo ſunt ora. Ad hæc biliosam ſuperfluitatem paulò ſuperius, ſecundum ipſum ex uentre exortũ, bilis ductores meatus deferunt. Et paulò poſt ſic dicens: μεμνημένος δή μοι διαπορουμένου, ἄνωθεν ἤδη ἐφεξῆς ἄρχομαι γὰρ διείρων ὃ μικρῷ πρόσθεν ἀνεβαλόμην εἰπεῖν, ὑπὲρ τῆς χολώδους περιττώματος, ὡς εἰς τὴν ἐν ᾧ χασρὸς ἔνφυσιν ἄμεινον ἦν αὐτὰ συρρεῖν. quod eſt: Memor igitur horũ ſemper, audi quæ deinceps ſequũtur. Incipio enim oſtẽdere quod paulò ante ſuſpendebam ac differebam dicere, de biliosa ſuperfluitate, quod ad uentris exortum melius erat eam confluere. Id quod & in libro de temperamen. ſecundo facit, ubi ſic ſcribit: τὸ πολλὰ μὲν πόρος ἁπλοῦς ἐστιν, εἰς τὸ μεταξὺ τυλῶδές τε καὶ νήστεως ἐνφυόμενος, ὃ δὴ χασρὸς ἔνφυσιν ὀνομάζουσιν. id eſt: Vt plurimum quidem unicus eſt meatus, in id inteſtinum quod pylori & ieiuni medium eſt inſertus, quod quaſi ex uentre exortum nominant. Et libro ſexto anatomic.

ad miniſtrationum ita dicens: ὅλως δὲ θᾶττον ἂν ἀκριβῶς ἔχοι τοῖς κατὰ τὰς πύλας χωρίοις, καὶ τὸ μὲν τῆς χοληδόχου κύστεως πόρου εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἑτέρου τοῦ ἐκφύσεως ἀφικνούμενον, οὐ πολλῷ κατωτέρω τῆς πυλωρὸς καλουμένης. hoc eſt: Mox utique accurate ſe habere portarum regione ſpectabis, meatum etiam ex bilis ueſica ad inteſtinorum exortii initium perueuientem non multo inferius quàm pylorus uocatus habetur. Ex quibus omnibus ſatis oſtenſum eſt meatum bilem ad inteſtina deferentem non ieiuno, ſed duodeno implantatum eſſe, à quo ſanè ſatis ſupérque in ieiunum quod huic proximum eſt deſcendit, adeóque proprio meatu minime opus habet. Teſtis eſt Galenus libro quinto de uſu partium, in hunc modum ſcribens: διὰ μὲν τὸ πολὺ πλῆθος τῶν ἀγγείων, καὶ τὴν ἐγγὺς τῆς ἥπατός ἐστιν, καὶ τὸ πρῶτον διέχεσθαι τὰ πεφθέντα, καὶ κενοῦσθαι τῷ ἥπατι παρέχειν, πλείστη τε καὶ διὰ ταχέων ἡ ἐξ αὐτῆς ἀναδόσις γίνεται. διὰ δὲ τὸ πλησίον εἶναι πρώτης τῆς χολώδους δοχῆς τοῦ τῶματος εἰς τὸ ἔντερον ἐμπτώσεως, ἡ τῆς εὐεργείας αὐτῆς σφοδρότης αὔξεται. Propter multitudinem uaſorũ, & proximam iecoris poſitionẽ, & quia primum ſuſcipit ea quæ concocta ſunt, & quia hepati uacuo ea præbet, plurima & citiſſima ex ipſo ieiuno fit diſtributio. Propterea uero quia propinquum eſt primæ illapſui & fluxui biliosæ ſuperfluitatis ad inteſtinum, actionis eius uehementia augetur. Vnde iterum ſatis liquet, meatum illum deferẽtem ad inteſtina bilem non ieiuno, ſed duodeno, implantatum eſſe, huic enim illapſui Galenus ieiunum propinquum eſſe ait, ita ut bilis pura, & nondum

ſuper-

ſuperfluitatibus aliis permixta, facile à duodeno quod proximum eſt, ad ieiunum fluere queat. Hinc Galenus haud procul à prædictis uerbis rationem affert nullam aliam cur ad exortum eiuſmodi meatus implantatus ſit, niſi quod ita ex eo facile etiam ad reliqua inteſtina ut purgaret quæ illic ſunt craſſa & uiſcoſa deſcenderet bilis, nec externo aliquo indigerẽt auxilio. Sed præſtat uerba eius ſubiicere: ἓν δ' αὐτῶν ὕστι ἴαμα μόνον, ἡ τῶ παχέα καὶ γλίχρα διαιρεῖν τε καὶ τέμνειν καὶ ἀφεῖ ῥύπτειν δυναμένων περόφορες. ταῦτ' οὖν ἡ βοηθείας δεήσεως ἐξ ἀρχῆς ἡ φύσις αὐτοῖς προωδοήσατο· ἐρ δριμὺ καὶ ῥυπτικὸν τοῦδε χυμὸν ὃν ἐχρῆν πάντως ἐκκενοῦσθαι τὸ σώματος. ἐκ ὧδε ἐ πλησίον τ' ἔδρας ἔντορον, ἀλλ' εἰς τὴν πρώτην ἔκφυσιν, πρὸς ὃ μηδὲν τῶν ἐφεξῆς δεηθῆναί ποτε δι' ἔξω δεν ἐπικυρίας· *quod eſt:* Vna ipſorum eſt ſanatio ſola, oblatio ſcilicet eorum quæ craſſa & uiſcoſa diuidere, incidere, abſtergere, expurgaréque poſſunt. Hoc ergo auxiliũ mox à principio natura ipſis prouidit, acrem & abſterſorium hunc humorem, quẽ oportebat omnino euacuari à corpore, non ad inteſtinũ quod eſt prope anum, ſed ad primum exortum demittens, ut nullum inferiorum inteſtinorum externo unquam indigeret auxilio. Satis itaque probatum eſt ad duodenũ primum omnium bilioſam confluere ſuperfluitatem, deinceps autem ad reliqua quoque inteſtina.

Cur meatus bilioſus duodeno implantatus.

Meatum bilem ad inteſtina deferentem non in omnibus geminũ eſſe, vt Mundinus ac alii quidam arbitrãtur, cum, pauciſſimis quibuſdam exceptis, omnibus vnicus ſit.

CAP. III.

Mundini de bilis meatu falsa opinio.

VNdinus in *ſua anatome de bilis meatu in hanc ſententiam ſcribit: Alter magnus ramus uadit ad inteſtinum duodenũ, ut uidiſti: & iſte bifurcatur, quia ab ipſo paruus ramus ramificatur, qui uadit ad fundum ſtomachi ad confortandam digeſtiuam, & iſte fuit paruus ut expulſiuam ſuperfluę nõ ſtimularet. Iſtud uerum eſt ut in pluribus. Aliquibus uero iſte ramus eſt maior eo qui uadit ad inteſtinum prædictum.* Cui etiam *ſubſcribit* Razes *lib.1.cap.19.dicens: Fel ſuper hepar locatũ duos ſimiliter poros habet, quorum unus ad hepatis concauitatem, alter uero in partes ſeparatur quæ ad ſuperiora tendunt inteſtina, & ad fundum ſtomachi. Eius quoque ſententiæ* Valeſcus *exiſtit, ut ex uerbis præcedenti capite citatis ſatis liquet, & omnes fermè recentiores, eandem enim ſinguli cantilenam occinunt.* Verũ *quantum à ueritate deuient, ſatis ex his quæ ea de re* Galenus *ſcribit manifeſtum fiet.* Neque *mirum unum* Galenũ *tot opponi ſcriptoribus, cum nemo illo in ſcrutandis iis quæ ad anatomiam ſpectãt diligentior fuerit, quemque nihil poſteris, niſi quod ſedula inſpectione, & oculata fide, nõ tantum in mortuis, ſed etiam in uiuis reſecandis corporibus cognouerat, tradere conſtat. Is itaque lib.2. de temperamentis euidentiſſimis uerbis, meatum bilem ad inteſtina euomentem non ſemper eſſe geminum, ut iam dicti autores ſentire uidentur, ſed unicum ut plurimum teſtatur, ſic dicens:* ἀλλ' οὐ ταῦτα μὴ ἐμπέπλωκε τῇ ἀνατομικῷ θεωρήματι, ὃ μὲν γνῶντες ἔνιοι τῶν ἰατρῶν, ἀγνοοῦντες δὲ ἀκριβῶς ἀδιαφορίᾳ τῶν συμπλωμάτων, ἀγνοοῦντες ὡς ὁ πόρος ὃς τὴν χολὴν εἰς

τὴν

τῆ γαστέρα ὅ ἦτωαρ ἐξορθύγει), ὧῖς μὴ διπλόῦς ἐστι, ὧῖς ὁ ἁπλοῦς, ὡς κὴ ταῖς τῶ τετραπόδων ζώων ἀναθμαῖς ἐσθι θεάσασθαι. τὰ πολλὰ μὴ ὃν ἡ ἁπλοῦς ὄθιν εἰς τὰ μεταξὺ πυλωρῶ τε καὶ νήσεως ἐκφυόμενος, ὃ δὴ γαστρὸς ἔκφυσιν ὀνομάζουσιν· ἡ δὲ διπλοῦς γενόμενος, εἰς μὴ τὴν ἔκφυσιν ἐμβάλλει θατέρῳ σώματι τῷ μείζονι, θατέρῳ ὁ τῷ μικροτέρῳ κατὰ τὸ πυθμένα, μικρὸν ἀνωτέρω τῶ πυλωρῶ. πανιώτατα ὁ ὅ μὴ ἄνω μέρος αὐτῶ, ποτὲ μεῖζον διρίσκε), ὅ κάτω δ' ἔλατζον· ἀλλ' ἐφ' ὧν γε μεῖζόν ὄθιν, ὡδὶ τύτων ἡ γαστὴρ ἐφ' ἡμέρχν ἐμπίμπλα) χολῆς ὃν ὀλίγης, ἣν ἐμεῖν τε δέον) πρὸ τῶ σιτίων, κὴ βλάπζον) καταχόντες. οἷς δὲ πανταπελῶς ἀπλοῦς ὄθιν ὁ πόρος, εἰς τὴ νῆσιν ἡ χολὴ τύζοις σύμπασα καταρρεῖ· id est: Sed incidit hoc loco speculatio quædam quæ ad corporũ dissectionem pertinet, quam aliqui medicorũ ignorantes, ex symptomatum dissonantia magnopere angũtur, dũ ignorant meatum illũ per quem iecur bilẽ in uentriculũ euomit, aliis geminũ esse, aliis unicũ, id quod in quadrupedũ dissectionib. uidere licet. Ac plurimũ quidẽ unicus is est, in id intestinũ quod pylori & ieiuni mediũ est, quod quidẽ uentris exortum nominãt, insertus. Vel si geminus meatus sit, in duodenũ exortũue maior, minor autẽ in fundũ uẽtriculi paulò supra pylorõ iseritur. Rarissime autẽ superior pars maior, inferior minor. Cæterũ quib. maior est, iis in uentrẽ quotidie nõ exiguũ bilis effunditur, quã & euomant ante cibos oportet, & nisi id faciãt, lædũtur. Quibus autẽ unicus est omnino meatus, his tota bilis cõfluit in ieiunũ. Quibus uerbis Galenus in uniuersum illorũ sententiã

explodit, qui indiscriminatim omnibus bilis quoq; meatum uentriculi fundo insertum esse adserunt: plurimum enim unicus tantum est duodeno implãtatus, pauciſsimis autem geminus. Ob id si geminus adsit, naturæ nonnihil aberratis peccatum est, haud aliter quàm cũ natura sex producit digitos. Et si aberrare hoc modo naturam cõtigerit, tunc certe consultius est maiorem meatũ duodeno inseri, minorem uero ad uentriculi fundum transmitti. Si enim maior ad uentriculi fundũ pertingat, tunc à multa flaua bili, quæ quotidie in uẽtriculum effunditur, expultrix facultas irritata frequenti uomitione hominem illũ excruciat, nec potest hoc uitij ullis corrigi remediis, adeò ut uerissimè deploratæ conditionis homines, quibus id mali accidit, appellari queãt. Talem autem fuisse constat hunc de quo Gal. cap. 74. artis medic. sic scribit: ἕτερον δ' ἐθεασάμην φλεγματικὸν μᾶλλον τῇ ἕξει, ἐμοῦντα τὴν ἑκάστης ἡμέρας χολὴν ὠχράν· ἔγνων οὖν χρῆναι καὶ τὰ διαχωρήματα αὐτοῦ θεάσασθαι, καὶ ὀλιγωτὸν εἶχε χολῆς. ἐτεκμηράμην δ' ἐν τούτῳ τὰ χολώδεις ὑγρὸν ἐξοχετεύοντα πόρον δὲ μηδένα ἑαυτοῦ μοῖραν εἰς τὸν πυλωρὸν δι' γαστρὸς ἀφιέμενον, ὡς ἐπ' ἐλάττων φαίνεται ζώων· hoc est: Alterum quidem uidi, cuius totus habitus pituitam præ se ferebat, quotidie tamen bilem pallidam euomentem. Censui igitur inspicienda alui excrementa, in quibus minimum bilis apparebat. Quare coniectura quadam deprehendi eum meatum qui bilioſum euomit humorem nõ minimam eiusdem partem ad imũ uẽtriculi pyloron seu ianitorem effundere, ut in quibusdam apparet animalibus. Proinde ex iam dictis abunde claret meatum bilem ad inteſtina deferẽtem plurimum

unicum

unicum esse, in paucissimis autem geminum. Quod si uero geminus sit, maior ad duodenum, minor ad uentriculi fundum pertingit. Accidit tamen ut & maior ad uentriculum perueniat, at rarissime. Friuola autem, imò ridicula, ac cachinnis multis explodenda, ratio est, quam Mundinus ac alii recentiores confinxere, quare opus sit alterum meatum pyloro inseri, ut scilicet concoctionem uentriculi bilis eò defluens adiuuet, cũ illam potius interturbet, cogátq; cibum pellere deorsum, antequã bene concoquatur. Hinc nõ negligentiæ naturæ adscribẽdum quod meatum bilem ad uentriculum deferentem non fecerit, sed prouidentiæ eius ac benignitati, quæ modicum commodum quod ex hoc meatu erat consecuturus uentriculus, magnum euitare malum uoluit, crebram uidelicet ciborum euomitionem. Cuius rei locuples testis est Gale. qui libro 5. de usu partium in hũc modum scribit: ἴσκω σμικρόν, ὃ δὲ ἢ τυχὸν, ἡ φύσις εἰς ὑγείαν τοῖς ζώοις ἐκ τ' ἐπιχαίρειν καταφύσεως τ' χολη-δόχε πέρε προνοήσαλο· ἵ δὴ ἕνεκεν εἰς τὴν κοιλίαν αὐτ' ἵνα μοῖραν ἐνέφυσεν, ὀκ ὀλίγα σε ἐ αὐτὴν ἀφελόντων τὰ τοιαῦτα πολυτρώματα; ταύτη γ μᾶλλον ὄιμαί σε θαυμάσειν αὐτῆς τ' πρόνοιαν. ἡμεῖς μ' γ ἀποδυσκεπτότερον αἱρέμεθα ἢ λυσιτελοῦν, εἰ καὶ τύχοι ποτὲ μειζόνως εἰς ἕτερα βλάπτειν τὸ φυκὸς, ἢ ὠφελεῖν εἰς ἃ χρήζομεν. ἡ φύσις δ' ὃ καθ' ἕν τῶν αὐτῆς ἔργων ἀσφαλ σκεπτος, ὃ δ' ἀσφαλὲς ἀεὶ ποτε μεγάλα κακὰ αἱρεμένη δὶ ἐλάττονα ἀγαθὸν, ἀλλ' ἀκριβεῖ μέτρῳ ἢ ποσὸν εἰ ἑκάστῳ κρίνειε, πολλαπλάσιον ἀεὶ ἂν χρόνον ἀτελεῖ τ' μοχθηρὸν. εἰ μ' γ

ἔδλεν

ὐδὲν ἔμελλε μέγα λυπήσειν εἰς τὴν κοιλίαν ἡ ξανθὴ χολὴ καταῤῥέουσα, κακῶς ὑποδεῖ τὸ ὠφελείας ἡ φύσις, ἣν ἐκ τοῦ ῥύπτειν ἐφ' ἡμέρᾳ τὸ χλιαρὸν ποτήριον παρέχει ἂν ἡμῖν ὁ χυμὸς ὅδε. εἰ δὲ σὺν μὴ οὕτω μικρόν, ὡς δεῖ δὲ ἔξωθεν ἐπικουρίας ἱκανῶς ἐπανορθοῦσθαι δυνάσθαι, τὰ δὲ ἐπόμενα τούτῳ καὶ παλιναῦτα τὸ μέγεθος ἦν, ὡς ἄρδην ἀναιρεῖσθαι τὸ δὲ χαλεπὸν ἔργον, οὐκ οἶδα πῶς ἀχαριστότερος ἂν εἴη τις εἰς τὴν οὕτω πονουμένην ἑαυτοῦ φύσιν, ἢ τῶν δικαίων ἐπαίνων Φρονιρώτερος, εἰ δέον ὑμνεῖν αὐτὴν, ὁ δὲ καὶ προσεγκαλοίη. τίς γὰρ ὧδε ἀγνοεῖ δεινῶς ξανθῆς χολῆς τὴν δυσκαμψίαν ἱκανῶς δεδεμένην ὑπάρχειν δάκνουσάν τε καὶ ῥύπτουσαν ἅπαντα; τίς δ' ἀφρικτίνας ποτὲ κάτω πλέονα τὸν χυμὸν οὗτος, ἢν ἤθετο προηνημένης σὺν τοῖς σύτερος δίξεως; τίς δ' οὐκ οἶδεν ὡς ἐμέτου χολώδους ἄλλα τέλινα παρήματα καὶ καρδιαλγίαν δίξις ἅπασα τοῦ σώματος τὸ χαλεπὸν ἐξ ἀνάγκης προηγεῖται; καὶ μὴν εἰ γινώσκει πᾶσιν ἡ ξανθῆς χολῆς δύναμις, ὃ χαλεπὸν ἐξευρεῖν ὅλως πᾶν ἀναβέβληκε τὸ χαλεπὸν ἔργον, εἰσῳκίσθαι εἰς αὐτὴν συῤῥέοι. καθ' ὃν τὸν λόγον ἄκοντες ἐμπίπτομεν τοῖς πρόσθεν σύτερος ἐρεθίζει δάκνουσα καὶ κωλύει μένειν σὺν αὐτοῖς τὴν ζοφὴν, οὕτω καὶ τὴν κοιλίαν βιαιοτέραν ὑπάρχουσαν δι' ἧσσαν, ἀνάγκαζε ἂν ἀποθεῖσθαι τὴν ζοφὴν κάτω περὶ πεφθῆναι καλῶς. ἄπεπτα γὰρ ἐκκρίνουσιν αἱ σφοδραὶ δίξεις τὰ σιλία. quod eſt: Non igitur parum neque contingen-

ter

ter natura ad ſanitatem animalibus ex decenti applicatione meatus bilem ſuſcipientis prouidit. Curautem non ad uentriculum inſeruit eius meatus aliquam partem, quum non paucas & ipſe gignat huiuſmodi ſuperfluitates? Hinc & magis, puto, miraberis eius prouidentiam. Nos enim magis temere eligimus quod confert, quanuis interdum natum ſit magis nocere aliis, quàm conferre iis quibus egemus. Natura autem ne in uno quidem ſuo opere temeraria eſt, neque per negligentiam quandoque magnum malum eligit, propter minus bonum, ſed exacta menſura quantitatem in unoquoque diſcernens, quod multifariam utile eſt praui reſpectu ſemper efficit. Si enim nulla magna moleſtia debebat triſtare bilis flaua in uentrem influens, male neglexit commoditatem natura, quã abſtergendo quotidie uiſcoſam ſuperfluitatem nobis humor ille præbuiſſet. Si uero hoc quidem commodum ita paruum eſt, ut per auxilium extrinſecus allatum ſufficienter corrigi poſſit, mala uero quæ ſequuntur influentem uentri bilem tam magna ſunt, ut funditus euertatur operatio uentris, neſcio qualiter non erit aliquis admodũ ingratus erga naturã quæ ita illiuſpi præuidit, aut ualde inuidus iuſtarũ laudum, ſi quã deceret laudare, eã incuſet. Quis deniq; ignorat flauæ bilis uim ſatis acrem exiſtere & mordentẽ, abſtergẽ témque omnia? Quis autem excernens aliquando infer ne copioſum hunc humorẽ, non ſenſit præcedere inteſtinorum mordicationem? Quis uero non nouit, quod uomitũ bilioſum, tum alii quidam affectus, tũ mordicatio oris uentris neceſſariò præcedit? Et nimirum ſi ab omnibus flauæ bilis uirtus agnoſcitur, non difficile eſt inuenire totum uentris opus ſubuerti, ſi ad illum confluxerit.

Qua

Qua enim ratione bilis pura primis inteſtinis incidens, irritat mordicans, & prohibet ne in eis maneat cibus, eadem & uentrem, ut qui exactiore ſenſu ſit præditus quàm ieiunum, cogeret utique quo cibum deorſum pelleret, priuſquam bene concoqueretur. Incocta enim excernunt cibaria ualidæ mordicationes. Hanc Galeni ſententiam confirmant etiam ea quæ ſcribit Auicenna, iuniorum medicorum numen & idolum, dum Fen. 15. Can. 3. tract. 1. cap. 1. *ita inquit:* Et pluribus hominibus eſt meatus unus continuus cum duodeno. Et paulò pòſt: Et non fuit creata in pluribus fellibus uia ad ſtomachũ, ut lauarentur humiditates cum cholera, ſicut lauantur humiditates inteſtinorum, niſi quia ſtomachus læditur per eas, & patitur nauſeam, & corrumpitur digeſtio in ipſo, per illud quod miſcetur cibo de humore illo. *Quid multis opus? eam bilis ad fundum uentriculi uenientis commoditatem, quã* Mundinus & ſui ſequaces fingunt, quò cõcoctionem eiuſdem iuuet, neque Auicenna Fen. 1. Can. 1. doct. 4. cap. 1. *ubi rem hanc ex profeſſo agit, neque quiſquam ex ueteribus probat, ſed illam potius explodunt: ob id tanquam commentum omnium frigidiſſimum planè deridendum erit. Quî enim paruus igniculus illi membro calefaciendo eſſet neceſſarius, cui tot fornaces, omentum ſcilicet, iecur & lien, & ipſum præterea cor, fons ac principium natiui caloris, ſuum impartiuntur calorem?* Hinc rectè Galenus *lib. 3. de natural. facul. uiſcera quæ uentriculo adiacent, tanquam magno lebeti plures ignis foci, à dextris quidem iecur, à ſiniſtris lienẽ, ſupernè cor, & tranſuerſum ſeptũ & eleuatum & aſſi due motum, his etiam amplius omentum quod prædicta tegit, ingentem quandam ciborum, qui in illum deuorati*

ſunt,

ſunt, alteratione facere ſcribit. Quapropter quãdocunque meatus is ad uentriculum pertingit, naturæ errato & minime eiuſdem prouidentia fiat manifeſtum eſt.

Ieiunum nõ eandem quam rectũ inteſtinum habere rectitudinem, quemadmodum Razes, Mundinus, ac alii quidam putant.

CAPVT IIII.

R Azes libro primo capite decimoſexto de diſſectione inteſtinorum in eam ſcribit ſententiam: Gracilium autem primũ eſt inteſtinum, quod ori inferiori ſtomachi cõtinuari inuenitur, quod duodenum nominatur. Hoc autem ſequitur aliud inteſtinum, quod uocatur ieiunum: quæ duo inteſtina erecta ſtant, & in longitudinem extenduntur corporis. Cui ſubſcribit in ſua anatome Mundinus, ſic dicens: Ieiunum ita uocatur, quia plurimum reperitur uacuum in bene diſpoſitis. Et cauſa ſuæ uacuationis eſt duplex, ſcilicet rectitudo eius, nam rectum eſt ſicut inteſtinum ultimum. In qua ſententia & Cornelius Celſus eſſe uidetur, qui lib. quarto capite 1. ita ſcribit: Ab ea ieiunum inteſtinum incipit, non ita implicitum. Hunc autem ſequitur Alexander Benedictus, qui libro ſecundo cap. 8. ſuæ anatomes ad uerbum ferè Celſi ſententiam exprimit, dicens: Inteſtinum eſt quod ieiunum nominant, non ita ut reliqua implicitum. Quibus utique uerbis ſinguli iam citati autores falſiſſimè de ieiuno protulerunt, quod ueriſſime de duodeno dicere potuerunt: hoc enim haud ſecus quàm poſtremum inteſtinum circumuolutionibus caret. Teſtis eſt Galenus qui libro quinto de uſu partiũ in hunc modũ ſcribit: εἰ δέ σε συνήπτο τῷ πυθμένι τῆς κοιλίας ἡ νῆσις, αἱ καὶ ἐκείνῳ ἂν ἔλυπες ὀμικρὸν στενοχωρίαν

ρίαν ἐργάζοντο. ταῦτα δὴ προορωμένη, ὁ πρῶτον ἁπάντων ἔντερον ὁ τῇ γαστρὶ συνημμένον, οὐκ εἰς ἕλικας θύσεως ἐξέκαμψεν, ἀλλ' εἰς τοσοῦτον προήγαγε κατὰ δρῦς ἐκτεταμένον, εἰς ὅσον ἔμελλεν ἱκανὴν θύρυχωρίαν παρέξειν τοῖς προειρημένοις σώμασιν. ἐφεξῆς δὲ ἐκείνῳ ἑλίττεται καὶ κάμπτει, καλεῖται δὲ μέρος τοῦτο τῶν ἐντέρων νῆσις, ὅτι δι' ἅπαντος διῄρηκε κενόν, ἐλάχιστον ἐν ἑαυτῷ σοφῆς προνοίας ἔχον. ὅσον δὲ μεταξὺ ταύτης τε καὶ τῆς τυθμένος τῆς κοιλίας ἀνέλικτον ἔμεινε, δι' ἣν εἰ πολλὰ αἱλίαν, ἔθος ἐστὶ τοῖς ἀνατομικοῖς ἀνθρώποις τὴν εἰς τὸ ἔντερον ἔκφυσιν ὀνομάζειν. *quod eſt: Si uero copulatum eſſet fundo uentris ieiunum, circumuolutiones eius haud modicam ibi efficerent anguſtiam. Hæc igitur præuidens natura, primum omnium inteſtinum, quod uentri eſt coniunctum, non ad circumuolutiones anfractúsue confeſtim flexit, ſed eatenus produxit ipſum in dorſo extenſum, quatenus debebat ſufficiens ſpacium præbere prædictis corporibus. Deinceps autem circumuoluitur & flectitur, uocatúrque hæc pars inteſtinorum ieiunum, eo quod ſemper inuenitur uacuum, neque minimũ quidem cibi in ſe continens. Quantumcunque uero inter hoc & fundum uentris nõ circumuolutum permanſit, propter cauſam nobis dictam, conſuetudo eſt diſſectioni corporis operam nauãtibus uiris, inteſtinum hoc exortum nominare. Ex quibus Galeni uerbis non ſolum duodenum anfractibus carere manifeſtum fit, ſed etiam ieiunum conuolui in orbes, minimèque rectum eſſe conuincitur. Id quod libro etiam ſexto anat. admin. Galenus ſic ſcribens indicat:*

κατα-

καταναμπίεται πολυειδῶς εἰς ἕλικα ἀγγείων παμπόλλων πλῆθος ἔχοντα, ὅθεν ὀνομάζουσιν νῆστιν, ὅτι κενὸν ἀεὶ σοφῆς θηρίσκεται. id est: *Multifariam conuolui in orbes anfractúsue uasorũ complurium serie contextos, quod ieiunum nominant, quia semper inane est.* Auicen. *quoque* Fen. 16. Can. 3. tract. 1. cap. 1. *idem ostendit, sic dicens:* Et *pars intestini quod sequitur duodenum, nominatur ieiunum, & in hac parte est initium circumuolutionis & circuitionis.* Autor etiam *librorum de iuuamentis membrorum, neque enim* Ga. *est, sed alterius cuiusdam, qui librum* Ga. *de usu partiũ in cõpendium redigere uoluit, lib. 6. ca 2. iam dictis cõsentit, in hunc scribens modum:* Et *prouidentia creatoris indigentia illarum uenarũ & neruorum loco amplo non posuit in primo intestino inuolutiones, sed locauit ipsum recte extensum super dorsum.* Et *cum istud intestinum pertransit ad paruam remotionem inuoluebatur, & pars inuoluta ex intestino dicitur ieiunum. Itaque sole clarius* Razem ac Mundinum *hallucinatos esse, quod ieiunum circumuolutionibus planè destitutum scripserint.* Neque Mundinum *suum* Carpus *ille Bononiensis ab errore uindicare potest, dicens id intestini parte superiore esse rectum, inferiore uero implicitum.* Nam *rectum in uniuersum* Mundinus *stare ait.* Razes *etiam rectũ esse sicut ultimũ intestinum, quod tã superiore quàm inferiore parte anfractib. caret, esse asserit. Ita pauci fuerũt præter* Galenum, *qui olim anatomica recte tradiderunt.* Et *sunt hodie quoque pauciſsimi, qui non in scribendis anatomicis turpiter etiam lapsi sint. Proinde diligenter admonitos uelim studioſos, ut* Galeni *anatomicos libros diligenter perlustrent, quando nemo unquam fuerit,*

Carpus Mundinũ ab errore uindicare nõ potest.

Galeni anatomici libri diligẽter perlustrandi.

qui

qui illo in diſſectionibus uel peritior uel diligentior fuerit. Et certe nulla alia cauſa factum eſt, ut tot in anatome hodie cõmittantur errata, niſi quod tãti uiri libris prioris ſæculi medici caruerint, quos hodie renaſcẽtibus undique bonis autoribus, dei benignitate uobis habere contingit. Vtinam autem omnia eius anatomica haberemus, ita enim aliorum opera nobis non opus foret. Quàm multa uero perierint, ex libro ſuo quẽ de propriis libris ſcripſit, ſciri poteſt.

Ad ileon ſiue tenue inteſtinũ non plures pertingere venas quàm ad vllum aliud inteſtinorũ, id quod Mundinus præter veritatẽ aſſerit.

CAPVT V.

Vndinus de ileo inter cætera ſic ſcribit: Ad ipſum perueniunt plures uenæ meſeraicæ, quàm ad aliquod aliud inteſtinũ. Mundini ſentẽtiæ ſubſcribit Carpus, *qui de ileo in eum ſcribit modum: In iſto inteſtino ſunt plures meſeraicæ quàm in aliquo alio propter ſuam longitudinem. Sed quãtum à uero deuiauerit uterque, facile deprehendet, qui ueterum, Galeni maxime, ea de re ſententiam paulò diligentius excuſſerit, tum enim ad inteſtinũ quod ieiunũ nominãt, multo plures q̃ ad ileon uenire uenas ĩtelliget. Is enim li. 6. admin. anat. ita ſcribit:* τέλῳ δ' ἐφεξῆς ὄντι τ̃ λεπτόν, καὶ κατὰ τὴν ὀσίαν τοιοῦτον τῷ ὅλῳ. διαφέρουσι δὲ καὶ μήτε κενὸν εὑρίσκεται, μήτε τοσούτων ἔχειν ἀγγείων πλῆθος· *id eſt: Inde tenue inteſtinum eſt, ſubſtantia huic ſimile. Differt autem, quod neque uacuum reperiatur, neque tot uaſis ſcateat. Quibus uerbis aperte admodum teſtatur Galenus ieiunum uaſorũ multitudine uincere*

cere ileon, quod non tot ſicut ieiunũ uaſis ſcatet. Id quod confirmat lib. 5. de uſu partium, ſic dicens: τρόπον πάντων τῶν ἑτέρων ἡ νῆστις ἐπισπᾶται τὴν ἐν τῇ γαστρὶ χυλωθεῖσαν τε καὶ τρεφθεῖσαν τροφήν· ἡ θέσις δ' αὐτῆς πλησίον τῆς ἥπατος, ἀγγείων ὂν παμπόλλων ἔχει ἐν αὑτῇ σώματα. quod eſt: Primum omnium inteſtinorum ieiunum ſuſcipit in chylum uerſum & concoctum in uentre cibũ. Situs autem eius eſt prope hepar, uaſorum uero multorũ ſunt in eo ora. Sic & lib. 6. ther. meth. cap. 4. ieiunum multo plures habere uenas innuit, dum ita ait: διάτασιν μὲν οὖν τὰ παχέα τῶν ἑτέρων, διυσιατώτερα δὲ τὰ λεπτά· παντάπασι δ' ἀνίατος ἡ νῆσις, διότε τὸ πλῆθος καὶ τὸ μέγεθος τῶν ἀγγείων, ἐν ᾧ λεπτὸν καὶ νευρῶδες τὸ χιτῶνος· hoc eſt: Craſſa quidem inteſtina facilia ſanatu ſunt, econtrario difficilia quæ tenuia ſunt. Ieiunũ tamen omnino incurabile eſt, tũ propter multitudinẽ magnitudinẽq; uaſorũ, quod tunica eius prætenuis neruoſaq; ſit. Autor denique librorum de iuuamentis membrorum lib. 6. cap. 2. idem aſtruit, dicens: Inteſtinum ieiunum eſt propinquum hepati, ac pertingunt ad ipſum multarum uenarum ora. Et bilis flaua deſſluit per ſuos meatus in primũ, quod ſuper ipſum eſt. Et quia iſtud propinquiſſimum hepati inter omnia membra, quando hepar caruerit cibo, & fuerit uacuatum ab eo, capite eum ex propinquiore ſibi loco, ſcilicet, ab inteſtino ieiuno, & à uenis cum attractione. Sed nemo apertius Mundini errorem confutat quàm Auic. qui Fen. 16. Can. 3. tract. 1. cap. 1. in eã ſcribit ſententiam: Et nominatur hoc inteſtinũ ieiunũ, quoniam ipſum inuenitur ſecundũ plurimum uacuum & inanitũ, & cauſa in hoc eſt connexio duarum rerum, quarum una eſt,

quoniam illud quod attrahitur ad ipſum de multitudine chyli, uelociter ſeparatur ab eo, portio nãque eius attrahitur ad hepar, quoniam plures uenarum meſeraicarum continuatæ ſunt huic inteſtino, quoniam hoc inteſtinum eſt propinquius hepati, quàm alia inteſtina. Et *non eſt in aliquo inteſtinorum de ramis meſeraicæ, quantum eſt in eo.* Ex *quibus omnibus abunde liquet, & teſtium multitudine, rationẽque ipſa, de errore cõuictos eſſe &* Mundinum *& huius interpretem* Carpum. *Ieiunum enim inteſtinum cum iecori ualde uicinum ſit, fieri nõ poteſt quin uaſorum ad ipſum pertingentium multitudine reliqua omnia uincat inteſtina.*

Stercora ſeu alui excrementa in vẽtriculo nõ generari, vt Auicenna ac alii nonnulli hũc ſequentes ſentire videntur.

CAPVT VI.

AVicen. Fen. 16. Can. 3. tract. 1. cap. 1. de ĩteſtinorũ anatome in hũc modũ ſcribit: *Penetrãti in meri non attribuitur ex uirtutibus naturalibus niſi uirtus una.* Penetrans *autem in inteſtino, primo patitur à duabus uirtutibus, quarum una eſt expulſiua, quæ eſt in ſtomacho, & altera eſt attractiua, quæ eſt in inteſtinis, & adiuuat eam fæx, quæ prouenit propter ſummã cibi, & fit facilis propter illud expulſio per uiam temperatæ amplitudinis. Quibus uerbis poſtremis manifeſte Auic. ſatis innuit ſe in ea eſſe ſententia, ut fæces ſeu ſtercora in ſtomacho generari putet: euidẽter enim ait ui attractiua duodeni & aliorum inteſtinorũ, fæcem à ſtomacho expulſam attrahi. Quæ etiã uerba gentilis enarrans, ita fæces ab inteſtinis trahi, ſicuti à ueſica urinã ſcribit.*

Cum

Cum tamen Gal. in lib. 4. de uſu part. & multis etiã aliis locis, teſtetur inteſtina nullam planè attractricem habere facultatem, quod ſcilicet uillis rectis, per quos attractio fit, careant. Præſertim uero lib. 3. de fac. natu. ubi ſic ſcribit: ἑκάστῳ μὲν τῶν ἑτέρων σπογγύλων καθ' ἑκάστον τῶν χιτώνων αἱ ἶνές εἰσι· τοῦ δὲ λεπτοῦ μόνου, ἐλαχίστη δ' ἐστὶν ἡ χρεία τῶν μὲν θέσεως ἕνεκα χάριν ὅλης, τῆς δ' ἐγκαρσίας ἕνεκα περισταλῆς. *quod eſt: Singulis quidẽ inteſtinis circulares in utraque tunica fibræ ſunt. Cõtrahuntur enim dũtaxat, nec quicquam trahunt. At uenter alias fibrarum rectas habet, quibus ſcilicet trahat, alias tranſuerſas, quibus cõ ſtringat. Auicen. opinionem ſequitur Iacobus Forliuienſis, qui ſecunda particula aphor. quærens in quo loco corporis fæx uel egeſtio ſuam recipiat formam, ita ſcribit: Stercoris forma ſubſtantialis in corpore naturaliter diſpoſito, & debite recto acquiritur in ſtomacho. Separatio autem & depuratio fæcis à chylo, & accidentalium diſpoſitionum acquiſitio, quibus fæx à chylo diſcernitur, acquiritur in inteſtinis. Quibus utiq; uerbis manifeſtiſſime indicat, ſtercora ſuam formam ſubſtantialẽ ſeu eſſẽtiam prius in ſtomacho, ac deinde accidentalem, hoc eſt figuram & colorẽ in inteſtinis acquirere. Quod ſi enim in inteſtinis per depurationem atque ſeparationẽ tãtum à chylo, ut ipſe inquit, fiũt ſtercora, certo certius eſt eorũdẽ eſſentiam in uẽtriculo prius eſſe procreatã, aliàs nãq; à chylo iã ſegregari nõ poſſet. Cuius ſentẽtiæ quoq; fuiſſe uidetur Alex. Benedictus li. 2. ca. 7. ubi ſcilicet ait, excremẽta in colo inteſtino diutius immorari, atq; ibi quandã effigiẽ ſuſcipere. Verũ falſum docere omnes, quis eſt qui uel à limine medicinã ſolidã ſalutauerit, q̃ neſciat? Satis*

enim conſtat quouis tempore in ſanitate integra fruenti bus hominibus ſecundum utraſque formas in inteſtinis generari ſtercora per alterationem quæ ad ſubſtantiam terminatur. Materiam quidem ex qua fit ſtercus, in uentriculo gigni fatemur, nondum tamen eſſe ſtercus dicimus, donec ad tenuia inteſtina proueniat: perinde ut materiam urinæ in uentriculo ex cibis & potibus generari concedimus, nec tamen urinam adhuc eſſe dicimus, donec in renibus formã ſuam ſubſtãtialem recipiat. Quod autem non in uentriculo ſed in tenuibus magis inteſtinis generetur ſtercus, teſtatur Gal. qui lib. 3. de fac. natur. ſic ſcribit· δέδεικται γὰρ ἓν μὲν πρόσθεν, ὡς ἁδιλὲν εἰς τὴν εὐαυξίαν ἀθρόως μεθίσαν) ποιότητα. πῶς ἓν ὁ ἄρτος αἷμα γίνεται; πῶς δ' ὁ τεῦτλον, ἢ ὁ κύαμος, ἢ τι τῶν ἄλλων, ἐμὲν πρότερόν τινα ἑτέραν ἀλλοίωσιν ἐδέξατο; πῶς δ' ἡ κόπρος βῶλος ἐν τοῖς λεπτοῖς ἐντέροις ἀθρόως γενήσεται; εἰ γὰρ ἐν τέλοις σφοδρότερον εἰς ἀλλοίωσίν ἔστι τῶν κατὰ τὴν γαστέρα; πότερον τῶν χιτώνων ὁ πλῆθος, ἢ τῶν γλυτιόντων πολάγχνων ἡ πυρίδεσις, ἢ τὸ μονῆς ὁ χρόνος, ἢ σύμφυτός τις ἐν τοῖς ὀργάνοις θρόμβος; μὴν κατ' ἁδιλὲν τέτων πλεονεκτεῖ τὰ ἔντερα τῆς γαστρός· εἰ ποτ' ἓν ἐν τῇ γαστρὶ νυκτὸς ὅλης πολλάκις μείναντα τὸν ἄρτον, ἔτι φυλάττεσθαι βέλτιον) τὰς ἀρχαίας διασώζοντα ποιότητας ἐπειδὰν δὲ ἅπαξ ἐμπέσοι τοῖς ἐντέροις εὐθὺς γίνεσθαι κόπρος φησὶν ἐστί: Mõſtratũ nãque ſuprà eſt, nihil in contrariam qualitatẽ totũ ſimul migrare. Ergo quomodo ſanguis ex pane? quomodo ex beta fabáue, aut reliquis id genus, niſi hæc alteram prius mutationem

ſint

ſint adepta? Iam quomodo in tenuibus inteſtinis cõfeſtim ſtercus fiet? Quid enim in his efficacius ad alterationem exiſtit, iis quæ ſunt circa uentrem? Num tunicarum numerus, an circumpoſitorum uiſcerum uicinitas, an moræ ſpacium, an innatus quidam in inſtrumentis calor? Atqui nullo horũ ſuperant inteſtina uentrẽ. Cur igitur ubi panis tota ſæpe nocte moratus eſt in uentre, etiam ſeruari eum uolunt, ac priſtinas ſuas qualitates tueri, ubi ſemel inteſtinis incidit, ſtatim effici ſtercus? Quibus ſanè uerbis Gale. abunde monſtrat ſtercora in tenuibus fieri inteſtinis, non quidẽ per ſeparationẽ atque depurationẽ à chylo, ut Forliuienſis putat, ſed per alterationẽ potius quæ ad ſubſtantiã terminatur: oportet enim ut prius alteram quandam mutationẽ quàm ſtercus fiant, adipiſcãtur, id quod iterum eodẽ libro teſtatur Ga. ita ſcribens: οὐ γὰρ δὴ τὰ μὴ σιλία τὴν ἀρχαίαν ὑπαλλάττει ποιότητα ταχέως οὕτως, ὥστ' ἐπιδιδόναι ἐμπέσοι τοῖς λεπτοῖς αὐτέροις θᾶθὺς εἶναι κόπρον. *id eſt:* Nõ enim ꝓfecto cibi ipſi adeò celeriter priorẽ qualitatẽ deponũt, *ut protinus poſtquam in tenuia inteſtina deſcẽderint, ſtercus fiant. Quaſi dicat, opus eſſe & in tenuibus inteſtinis mutatione prioris qualitatis, ut ſtercus fiant. Ita ut planè ementitum ſit in ſtomacho generari ſtercora. Galenus denique libro quinto de uſu partium corporis humani rationem indicans, cur ieiunum inteſtinum dictum ſemper uacuum exiſtat, inter cætera ſic ſcribit:* σφοδρότης δ' ἐνεργείας περιγίνεται μήπω τῆς χολῆς μεμιγμένης τοῖς πρωτοπλάσμασι, ἀλλ' ἔτι περιρρέουσης ἀκρατὴς κατ' αὐτὸν τὸν χιτῶνας τῶν αὐτέρων, καὶ δακνούσης αὐτὰ, καὶ πρὸς τὴν ἔκκρισιν ἐρεθιζούσης. *hoc eſt:* Vehementior uero actio effi-

citur, quando bilis nondum permixta est excrementis, sed adhuc circumfluit pura secundum ipsas intestinorum tunicas, mordétque ipsa et ad excretionem excitat. Si uero bilis quæ adhuc ab excrementis pura est ad ieiunum confluit, quomodo uerum esse potest stercora seu excrementa in uentre procreari? Hinc Auicennam quoque sibi contradicere necesse est, quum loco iam sæpius citato probat secundum in ordine intestinum semper uacuum reperiri, quia uidelicet cholera citrina uenit ad hoc intestinum pura, hoc est impermixta fæcibus, ita enim Auicen. interpretes exponunt. Nam si fæx, iuxta huius alibi sententiam, chylo commixta trahitur ab intestino duodeno, à quo statim discedit ad sequens intestinum ieiunum nominatum, quomodo poterit cholera citrina pura, hoc est impermixta fæcibus, peruenire ad intestinum ieiunum, in quo inuenit fæces chylo commixtas, sicuti & in aliis sequentibus? Neque enim possunt dicere integram fæcum à chylo separationem fieri in intestino duodeno nominato, qui asserunt fæces chylo permixtas usque ad monoculum & colon quoque peruenire. Præterea stercus in uentriculo non gigni, uel inde colligi potest. Si enim in uentriculo generaretur stercus, tunc homo quotidie uomeret stercus, quotidie etiam singultiret, haud aliter quàm ileosus, cui eiusmodi symptomata nulla alia causa eueniunt, nisi quia stercus ad uentriculum ascendit. Testis Hippoc. 7. aph. 10. sic inquiens: ὧδι εἰλεῷ ἔμετος ἢ λύγξ. quod est: In ileo uomitus, aut singultus. Et Gal. in eius sententiæ explicatione, sic scribens: οἱ περὶς εἰλεοῖς οὐδὲν ὑπάρχεται κάτω· ἡ γὰρ τὸ ὄπιν ἴδιον ἀχώρισον τῶν πάθος· ἔμετος ἢ δὲ ἀεὶ συνέπιν, ἀλλ' ὅταν ὀλεθρίως ἔχωσι. καὶ εἰ πλέον δὲ παρεκτ-

ωαρεξτίονται ἡ κόπρος αὐτοῖς ἐπανέρχεται, ἢ λύσιν. id est: In ileis nihil exit per inferiora, & hoc est propriũ inseparabile affectus. Vomitus autẽ non semper adest, sed quando exitiales sunt, & si uehementius distorqueantur, stercus eis ascendit atque singultiũt. Proinde si eiusmodi symptomata stercus ab intestinis ad uentriculũ ascendens efficere potest in ileo, quid prohiberet cur non eadem efficeret in uentriculo procreatum? Porrò si in uentriculo stercus generaretur, minime necessarium foret ut in ileo stercus ad proximiores superiacentium intestinorum partes expelleretur ad uẽtriculum, adeóque totum tenue intestinum pertransiret, si prius suam in eo habuisset generationẽ. Sed quid opus in re manifesta temere uerba fundere, cum nemo hodie sit paulò eruditior, qui non errare Auicennam suosque ea in re sequaces intelligat.

Mesenterium falsò à quibusdam inter intesti na connumerari, quum peculiare potius ab iis membrum sit.

CAPVT VII.

M Acrobius libro 1. de somnio Scipionis, mesenterium inter intestina iis uerbis connumerat: Intestina principalia tria, quorum unũ dissipium uocatur, quod uentrem & cætera intestina secernit: alterum mediũ, quod Græci μεσεντέριον dicũt. Quẽ imitatus est Alex. Benedictus lib. 2. suæ anatomes cap. 8. sic scribens: Graciliora deinceps intestina uentriculo annexa sunt. Horũ primũ quod tenuius uocatur, in sinus tortuosos uehemẽter implicitũ est et orbes, et intestino quod mediũ Latini, Græci μεσεντέριον καὶ μεσεντέριον

uocant, singuli connectuntur. Ex quibus utique uerbis manifestum fit utrunque mesenterion inter intestina Benedictum numerare, cum tamen omnium consensu sex tantum intestina sint, & recenset illa Gale. libro quinto de usu par. hum. corp. in hunc modum: πρῶτον μὲν τὴν ἔκφυσιν, δεύτερον δὲ τὴν νῆσιν, τρίτον δὲ τὸ λεπτὸν ἔντερον, καὶ τέταρτον τὸ τυφλόν, καὶ πέμπτον τὸ κῶλον, καὶ ἕκτον τὸ ἀπηυθυσμένον· id est: Primum est exortus, secundum ieiunum, tertium tenue intestinum, quartum cæcum, quintum colum, sextum rectum. Et libro sexto de anat. administration. hoc pacto: πρῶτον μὲν οὖν ἡ ἔκφυσις. μετὰ δὲ ταύτην ὃν δὴ ὀνομάζουσι νῆσιν, ὅτι κενὸν ἀεὶ τροφῆς εὑρίσκεται· τέτῳ δ' ἐφεξῆς ἐστὶ τὸ λεπτὸν. οὗτος δὲ τέτῳ ἐστὶ τὸ τυφλὸν καλούμενον. εἶτα τὸ κῶλον· ἐφ' ᾧ κατὰ πᾶσας ἄχρι τῆς ἕδρας ἐκτέταται τὸ ἀπηυθυσμένον ὀνομαζόμενον ἔντερον. hoc est: Primum itaque exortus. Ab hoc quod ieiunum nominant, quia semper inane est. Inde tenue intestinum est. Deinceps cæcum appellatum. Postea colon. Ab hoc in extremo rectum intestinum ad sedem usque porrectum est. In quorum sanè catalogo mesenterii nulla penitus mentio fit, neque mirum cum peculiaris quædam ab intestinis corporis pars sit, illa ipsa dorso alligans copulánsue. Quare mesenterion nomen non ideo apud Græcos sortitum est, quod sit medium intestinum, quandoquidem in numero intestinorum non habeatur, sed potius quod in medio intestinorum collocatum sit, adeóque nomen illi à situ factum est. Vocatur autem alio etiã nomine mesaron, quod omnes quæ ad ipsum ex iecore feruntur uenas, cum adiacentibus arteriis & neruis, circumquaque ambiat & complectatur.

plectatur. Vtriuſque rei locuples teſtis eſt Galenus, qui lib. 6. de anat. adminiſtr. ita ſcribit: ὁ μεσεντέριον ὃ καὶ μεσάραιον ὀνομάζουσιν, ἀπὸ τῶν συμβεβηκότων αὐτῷ τὰς προσηγορίας ἀμφοτέρας ἔσχηκεν. μεσεντέριον μὲν ἀπὸ θέσεως, μεσάραιον δὲ ἀπὸ οἰκείας οὐσίας. μέσον τε γάρ τέτακται τῶν ἐντέρων, καὶ πάσας τὰς ἐξ ἅπαντος εἰς αὐτὸ καταφερομένας φλέβας, ἅμα ταῖς παρακειμέναις ἀρτηρίαις τε καὶ νεύροις ἐν κύκλῳ περιλαμβάνει, καθάπερ ἕκαστον τῶν ἐντέρων. *quod eſt:* Meſenterion quod etiam meſaræon appellant, utroque nomine ab accidentibus ipſi indito, meſenterio quidem à ſitu, meſaræo autem à peculiari ſubſtantia, nã & medium inter inteſtina ſitum eſt, & omnes uenas ex iecore in ipſum deſcẽdentes unà cum uicinis arteriis & neruis in orbem complectitur, quemadmodum inteſtina ſingula. Ita & Mundinus meſenterion ab inteſtinis diſtinguit, quemadmodum omnes alij qui anatomica ſcripſerunt, ut omnium ſit euidentiſſimum aberraſſe Benedictum, quod inter inteſtina meſenterium numerauerit. Libentius autem eius hominis errata refero, ne ſcilicet huius autoritas improuidis imponat, ſcio enim eius libellum omnium hodie in manibus uerſari, quod nemo præter hunc fermè ex recentioribus elegantiæ ſtudioſus fuerit, qui anatomica tractauerit.

Venas nullas per quas fœtus in utero vrinam emittit, in ſuminis ſeu abdominis extremã cutim terminari, quemadmodum præter omnẽ rationem & ſenſum Mundinus & Alexander Benedictus docent.

Cap.

CAP. VIII.

Vndinus de anatomia uentris inferioris inter cætera in eam ſententiam ſcribit: Quarto eſt pars quæ uocatur ſumẽ, infra umbilicum per quatuor digitos, & eſt pars in qua uenæ quædam terminantur ad cutim, per quas pueri in matrice exiſtẽtes emittunt aquoſitatem. Et ideo, ut dicit Auicenna, tales uenæ & talis pars notior eſt in non natis quàm in perfectis, ut ego monſtraui multoties Quam Mundini ſententiam ſequitur etiam Alexander Benedictus in lib. 2. cap. 3. ſuæ anatomes, ita ſcribens: Pars quæ infra umbilicum ſitum habet ſumẽ dicitur, ab antiquis abdomen: uenas prætenues habet, ſubter cutem diſperſas, quibus in utero conceptus aquas emittit. Quæ ſanè ſententia quàm erronea ſit, mox oſtendemus, ubi primum quid ſit ſumẽ explanauerimus. Sumen anatomicis id eſt, quod Græci ἐπιγάστριον, Latini abdomen appellant. Eſt autẽ ea pars quæ à pube ſurſum uerſus ad præcordia pertinet. Et cõplectitur in ſe ilia, umbilicum, & uentrem imũ, id quod teſtatur Galenus lib. 2. aph. comment. 35. ſic ſcribens: ἤδον ὃ ἰλίως ὀνομάζει τὸ κάτω χωρίον τῆς γαστρὸς, ὅσον δὴ μεταξὺ τῶν αἰδοίων, καὶ τῶν ὀμφαλοῦ· ὡς εἰς ξία ταῦτα δι αιρεῖσθαι τὸ σύμπαν ἐπιγάστριον, τὸ μὲν ὑποχόνδριον, τὰ ὠθὴ τὸν ὀμφαλὸν, καὶ τὸ ἤδον. id eſt: Imum uentrem proprie nominat partem uentris imam, quæ umbilicum ac pudenda interiacet. Ita ut in hæc tria totum abdomen diuidatur, in ilia, ad umbilicũ attinentia, & uentrem imum. Mundinus uero & Alex. abuſi uocabulo ſuminis ſeu abdominis, eam partẽ quæ digitorum quatuor ſpatio infra umbilicũ eſt, dixerunt, atq; totius uocabulũ

perperam

perperam parti accommodarunt. Quibus iam expensis, facile erronea illorum de urinæ fœtus in utero emissione sententia explodi potest; nemo enim est qui Galenum paulò diligentius excusserit, qui nesciat porum quendam esse secundum umbilicũ urachum dictum, qui ex fundo uesicæ fœtus exportat urinã ad membranam alantoidea nominatam. Sunt enim fœtui undique membranæ circumpositæ, quemadmodũ pulchre Gal. li. 15. de usu par. monstrat, ita scribens: ὅσα ὁ πολὺς ὁ κυήμιον ἔτι ζῶον ἡ φύσις φιλοτεχνεῖ διαπλάττουσά τε καὶ ξοφὴν καὶ ὠνθύμια παρὰ μηδὲν ἐπάγουσα, καὶ χώρας τοῖς πολυτιτώμασιν ὑπεξεπίζουσα, χαλεπὸν μὲν ἑρμηνεῦσαι σαφῶς· ὀφθέντα γε μὴν ἀκριβῶς διὰ τῶν ἀνατομῶν ὑπάτεως ἀναγκάζει θαυμάζειν τὸ διαφέρον, ὅλῳ μὲν γὰρ αὐτῷ παντα χόθεν ὑμὴν περιβέβληται λεπτός, ὃν ἄγνιον ὀνομάζουσιν, ἐκλεχόμενος ἀνοῖον ἱδρῶτα τὸ κυημένου. τούτῳ δ' ἔξωθεν ἕτερος ἐπίκειται λεπτότερος, ὃν ἀλλαντοειδῆ προσαγορεύουσιν, εἰς τὴν κύστιν αὐτοῦ συντεταμένος, ἀθροίζων ἐν ἑαυτῷ καὶ ἄχρι καὶ ἀκρυήσεως τὸ οἷον ὗρον τοῦ κυημένου. τούτοις δ' ἔξωθεν ἐν κύκλῳ παρελήβληται τὸ χωρίον, ἅπασαν ὑπαλεῖφον ἔνδοθεν τὴν μήτραν, ὡς μηδαμόθεν ῥαύειν αὐτῆς τὸ περικείμενον, καὶ διὰ τοῦτο μέσον σωάπτεται τῇ μήτρᾳ τὸ κυήμιον. ἐφ' ἑκάτερα δὲ τὸ ὁμαλὲς τῶν εἰς τὸν τοῦ μήτρας ἐχόντων ἀγγείων, δι' ὧν τροφὴ καὶ τὸ καταμήνιον εἰς αὐτὴν ἐφέρετο, γεννᾶται παρὰ τὸ τοῦ κύειν καιρὸν ἕτερον ἀγγεῖον, ἀρτηρία μὲν ἡ διὰ τοῦ ὀμφαλίου ἀρτηρίας

ἀρτηρίας σόμαλι, φλὲψ δ' ὠδὶ τῷ φλεβὸς, ὥστ' εἶναι τὴν ἀριθμὸν ἴσα τὰ γεννώμενα ζῴοις εἴσω φὶ μήκας ὡραίνοσι σόμασι. σωδλεῖ δ' αὐτὰ πρὸς ἄλληλα λεπτὸς μὲν, ἰχυρὸς δ' ὑμὴν, ἔξω δέν τε ὠδλιφυόμενος ἅπασι ζῴοις ἀγγείοις, καὶ τῷ ὑστερῶν τοῖς αὐτὸς μέρεσιν ἐμφυόμενος ἔτος ὁ ὑμὴν. μικρὸν μὲν δὴ τῷ ἀγγείων ἕκασόν ἐστιν ἵνα πῶτον ἐνφύεται φὶ μήκας, οἷον δένδρων ῥιζῶν τ' εἰς τὴν γῆν καθηκόντων ὡράτων. προελθόντα δ' ὀλίγον εἰς ταὐτὸν ἀλλήλοις ἄρχει κατὰ σωδλασμόν, κἄπωφθ' ἓν ἐξ ἀμφοῖν γενόμενον πάλιν ἐκένων ἕκασον ἑκατέρω τῷ ὁμογενῶν εἰς ταὐτὸν ἀφικνεῖται, καὶ οὕτω δὴ παύει γε νόμενον ἄχρις ἂν εἰς δύο μεγάλα σωαχθῇ πάντα τὰ σμικρά, καθάπερ ἵνα πρέμνα ἐνφύμενα τῷ κυμένῳ δλὰτ κατὰ μὲν ὁμφαλόν χωρίς, τέτταρα δὲ ἓν αὐταῦθα τὰ πάντ' ὄντα ἀγγεῖα · δύο μὲν ἀρτηρίαι, δύο δὲ φλέβες. *quod est: Quaecunque circa id animal quod utero adhuc geritur, natura machinata est, tam cõfirmando, quàm nutrimẽtum & ſpiritum ad matricẽ inducendo, & loca excrementis apta praeparãdo, difficile quidem eſt liquidò exponere. Sed quãdo uidentur exacte per diſſectiones, uidentem mirari mox cogunt. Toti enim ipſi fœtui undiq; membrana circumpoſita eſt tenuis, quam agnion uocãt, ſuſcipiens id quod eſt ueluti ſudor fœtus. Huic autem foris alia ſuperiacet tenuior, quam alantoidea nuncupãt, in ueſicam eius perforata. Aceruat uero in ſeipſa etiam haec uſque ad partum, id quod eſt uelut urina fœtus. His autẽ extrinſecus in circuitu appoſita eſt ſecunda, totam*

ſubiungens

ſubiungẽs ſublinénsue internã uteri partẽ, ut nulla parte tangi queat à ſubiacentibus, & per hanc mediam fœtus matri copulatur. In unoquoque enim ore peruenientium intra matricem uaſorum, per quæ & menſtruũ in ipſam ferebatur, aliud uas tempore quo fœtus utero geſtatur, generatur, arteria quidẽ in ore arteriæ, uena uero in ore uenæ, ut ſint ea quæ generantur numero æqualia oris quæ intra uterum finiuntur. Colligat autẽ ea inuicem ſubtilis, ſed tamen fortis membrana, extrinſecus circumplectens omnia uaſa: eſt uero hæc eadem mẽbrana internis quoque uteri partibus inſerta. Vnumquodque autem uaſorũ ubi primo ab utero explantatur, paruum, quales ſunt arborũ radicum extremitates quæ terram pertingunt. Procedentia uero paululum in eandem coitionem conueniunt, ac deinceps unum ex ambobus fiunt, rurſus quodlibet illorum in idem alteri quod eiuſdem generis eſt peruenit, ídque non ceſſat fieri, quouſque in duo magna conueniant omnia illa parua, quæ tanquã ſtipites quidam fœtui per locum qui in umbilico eſt inſeruntur. Quatuor igitur ſunt illic uniuerſa uaſa, duæ ſcilicet arteriæ, & uenæ totidem. Ex quibus Galeni uerbis abunde liquet, porum illum lotium fœtus ex ueſica efferentem, unà cum aliis uaſis, non in ſumen, ſed in umbilicum inſeri. Eſt uero is porus in medio iam dictorum uaſorum ſitus, Vrachuſque dicitur, quemadmodum teſtatur Galenus libro eodem, ſic dicens: τέτ]αρα τοίνυν ἐϛὶ τὰ προϕερομένα κατὰ τὸν ὀμφαλὸν ἀγγεῖα, δύο μ̀ ἀρτηρίαι, δύο δ̀ ϕλέβες, μέσον ἑαυτῶν ἔχοντες τὸν πόρον, ὅτῳ χρ̀ ὄνομάζειν ἔθος τοῖς ἀναβλωκοῖς, τὸν ἐν τ̀ ϖυθμένος τ̀ κύϛεως πόρον ἐξοχετεύον τι τὸ ἔρον εἰς τὸν ὀλίγον ἔμπροϑεν εἰρημένον

εἰρημένον

εἰρημένον ὑμένα τ̃ ἀλαντοειδῆ· καλεῖται δ᾽ οὕτως ἀφ᾽ ὃν πρὸς οὖν ἄλαντας ὁμοιότητος κατὰ σχῆμα. ἀλλὰ τ̃ τεττάρων ἀγγείων τ̃ πρὸς ἡνωμένων ἀρχὸν ἐκ μ̃ τῶν ἄνω μερῶν αἱ φλέβες εἰσίν, ἄνω γὰρ αὐτὰς οὐθέως ἐναι βέλτιον ἦν, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἦσαν. ἐν ὑ τ̃ κάτωθεν αἱ ἀρτηρίαι, κ᾽ οὐ κάτω ταύτας φέρεσθαι τ̃ς πλευρ̃ς τ̃ νύσεως ἀρχομένας ἦν ἄμεινον. id est: Quatuor igitur per umbilicum prædicta sunt uasa, duæ scilicet arteriæ, & uenæ totidē, in medio ipsorum habentes urachum, ita enim dissectoribus nominare consuetudo est porum qui ex ueficæ fundo urinam ad paulò antedictam membranā alantoidea exportat. Vocatur autem ita à similitudine formæ quam ad farcimina habet. Atqui uasorum quatuor quæ circa urachū sunt, ex superioribus partibus uenæ sunt, sursum uersus hepar mox ire melius erat, ex inferioribus uero arteriæ, deorsum enim has ferri lateribus ueficæ inuectas consultius erat. Alantoidea denique membrana suscipere fœtus urinam, clarius testātur ea quæ sequuntur, ubi sic scribit: τῶν δ᾽ ἄλλων δυοῖν ὁ μ̃ ἀλαντοειδὴς ὀνομαζόμενος, ὃν εἰς τὴν νύσιν ἔφαμεν σωτεξῆσθαι κατὰ ῥοῦν ἀχόν, εἰς κύστιν ὁλχὴν οὖρον παρεσκευάσατο· βέλτιον δ᾽ ἦν μακρῷ μὴ κατὰ τ̃ αἰδοῖον ἐρεῖν τ̃ νυέμενον, ἀλλ᾽, ὡς νῦν ἔχει, κατὰ τ̃ ὀμφαλόν. ἐπειδὴ τ̃ ὅλον αὖτ̃ πρόσκειται ὃ ἄμνιος ὀνομαζόμενος ὑμήν, ἕτερον εἶδος ὑγρ̃ ἐκδεχόμενος, οὐκ ἦν εὔλογον ἀναμένυσθαι τ̃ τοιοῦτον τῷ ἕρᾳ. σαφῶς γὰρ φαίνεται δι᾽ κατὰ τ̃ ῥ ἀλαντοειδῆ πρὸς τ̃ λεπτότερόν τ᾽ εἶναι, καὶ ξανθότερον τ̃ κατὰ τ̃ ἄμνιον. ἔτι καὶ δεμύτερον ὑπάρχει,

ὑπάρχει, ὡς καὶ τὴν ὄσφρησιν ἀνιᾶν καὶ πλήττειν ἀναπεμπόντων τὴν ὑμένα· τὸ μὲν οὖν ἰδρῶτος λόγῳ κατὰ τὸν ἄμνιον ἀθροιζόμενον, εἰ κύκλῳ περιέχυται τῷ κυσμένῳ, μηδὲν βλάπτειν αὐτὸ τὸ ἱέρμα διαμένου· ἰδίᾳ δ' ἀπῆκται τὸ ὑγρὸν ἀφ' ἑκατέρου, ὅτε τὸ ἱέρμα, ὅτε τὴν κατὰ τὸ χωρίον ἀπτομένων φλεβῶν, ὅπως μηδὲν ἐπὶ τὸ δερμάτινον αὐτὸ τὰ πλησιάζοντα βλάπτοιτο· quod est: Aliarum uero duarum quæ alantoides nominatur, quam perforatam esse per urachum ad ueſicam diximus, ad urinæ ſuſceptionem præparata eſt, quum ſit multo melius non per pudendum urinam fœtum reddere, ſed, ſicut nunc habet, per umbilicum. Poſtquam enim totum ipſum fœtum cõplectitur membrana nominata amnios, aliam ſpeciem humoris ſuſcipiens, nõ erat rationabile eam humoris ſpeciem urinæ commiſceri. Euidenter enim humor is qui intra alantoidea eſt, & tenuior & magis flaua eſſe apparet eo qui intra amnion eſt. Adde quod & acrior exiſtit, ut etiam incidentium hanc membranam odoratum moleſtet & percutiat. Quod igitur in ſudoris ratione intra amniũ aceruatur, in circuitu fœtui circumfuſum eſt, nequaquam cuti eius nocere potens. Seorſum uero abacta & ſeparata eſt à fœtu urina, neque cutem, neque uenas quæ ſunt per ſecundam attingens, ne urinæ appropinquantia ipſius acrimonia lædantur. Quod autem hactenus de uaſis, membranis, & uracho multis diximus, compendio complexus eſt Gale. in libro de fœtuum formatione, in hunc modum ſcribẽs: τά γε μὴν ἀγγεῖα τὰ κατὰ τὸ χορίον σκοτάτας μὲν ἔχει τὰς ἀρχὰς, ὀλίγον, ὡς ἔφην, ἀνωνῦ τοῖς

ζῖς περάσιμ τῶν κατὰ τὴν μήξαν ἀγγείων, ἀ-
ποχωροῦντα δ' αὐτ, ἐς ταὐτ ἀλλήλοις ἀφι-
κνεῖται, ξόπερ ὁμοιότατον ταῖς ῥίζαις τῶν φυ-
τῶν. ὡς γὰρ ἐπ' ἐκείνων ἐκ πολλῶν καὶ λεπτῶν περά-
των ἀλλήλαις συνιόντων ἕτεραι ῥίζαι παχύ-
τεραι γεννῶνται, κἀκείνων αὖθις ἀλλήλαις ἑνω-
μένων ἕτεραι, καὶ οὕτω γινόμενον παύεται μέχρις
ἂν ἅπασαι τελευτήσωσιν εἰς τὴν ἀρχὴν τ περέμ-
νε, κατὰ ταὐτὰ ξόπερ αἱ κατὰ τ χόριον ἀρ-
τηρίαι καὶ φλέβες συνίστασι πρὸς ἀλλήλας, ἑτέ-
ρας γεννῶσιν ἑαυτ βυρυτέρας, ἐξ ὧν ἀλλήλαις
συνιστῶν, εἶτα γεννωμένων αὖθις ἄλλας, ὃ τό-
τε πάνυ πολλάκις αὐτὰς συμβαίνοντος, εἰς δύο μ
ἀρτηρίας, δύο δ φλέβας ἡ πάντων τ κατὰ μέ-
ρος ἀγγείων κεφαλαιοῦται σωμάδος, ὧν οὐ δ μ
μεταξὺ γεννᾶταί τις πόρος εἰς ἓν συθμένα φλ
κύσεως τ κυσμένα σωτεθημένος, ὃν οἱ παλαιοὶ ὠδι
τὰς ἀναβολὰς ὠνόμαζον ἀρχόν. τὸ δ' ἕτερον
τ πόρε τὸ δὲ σῶμα χωριζόμενον τῶν τετ' ἄρων
ἀγγείων βυρώδεται κατὰ βραχύ, λεπτὸν ὑμένα
παρεχόμενον, ἄλλως τε καὶ τὸ χῆμα γεννῆσαν, ἐπι-
τεταμένον ἔξωθεν ἑτέρῳ τινὶ τῷ περιέχοντι τὸ ἔμβρυον·
τὸ δ' ἔμβρυον. ὀνόματα δ' ἐστὶν εἰς δύο τόποις ὑμέσιν οἱ
ἀναστόμωσοί τέθηται, τοῦ μ ἀπὸ τ χήμαος ἀλ-
λαντοειδοῦς, τὸ δὲ ἕτερον τῷ περιέχοντι τὸ ἔμβρυον
ἀμνιάδα, ταῦτα μ ἔξωθεν δὲ τ κυσμένε. hoc est:
Vasa quidem quæ per secundam existunt, angustissima
habent initia, per quæ, ut dixi, extremitatibus uasorum
quæ in utero sunt, uniuntur. Vbi uero ab eo discedũt, in-

ter

ter ſe in idem redeunt, haud aliter quàm plantarum radices. Quemadmodum enim in his ex multis iisq; tenuibus inuicē coeuntibus extremitatibus, radices aliæ craſſiores naſcuntur, & rurſus illis inter ſe unitis aliæ, & hoc fieri non ceſſat donec uniuerſæ in trunci principium finiantur, ita & per ſecundam arteriæ atque uenæ inuicem coeũtes, alias ipſis latiores generant, ex quibus inter ſe coeuntibus deinceps alias rurſus producunt, eóque multoties ipſis contingente, omnium particulatim uaſorum coitio in duas arterias, totidémque uenas colligitur, quorum in medio meatus quidam gignitur in fundũ ueſicæ ipſius fœtus perforatus, quẽ in diſſectionib. celebres urachum nominauerunt. Alterũ autem huius meatus os, à uaſis quatuor ſegregatum, paululum dilatatur iuxta membranã tenuẽ, figuram farciminis generantẽ, extrinſecus altera tali circũdatam, qua fœtus cõplectitur. Duabus uero iis membranis diſſectionis periti nomina fecerũt, illi quidem à figura alantoidi, alteri autem fœtũ complectenti amnio. hæc quidem extrinſecus fœtũ ambiunt. Ex quibus uerbis iterum claret urinam fœtus per meatũ urachum in membranam alantoiden aceruari, & minime per uenas in extremam ſuminis cutem finientes. Neque autem temere, ut obiter dicam, humorem hunc natura uſq; ad partus tempus in dicta membrana detinet, ſed ut tum perfuſo collo uteri, fœtus facilius excidat, quemadmodum docet Galenus lib. 15. de uſu partium corporis humani, in eum modum ſcribens: πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἄλλη τις χρεία τῶν ὑγρῶν τούτων ἡ κοινὴ κατὰ πᾶσαν ἀφορμὴν τῆς ζώου γινομένη, ῥᾷον ἐκπίπτειν τοῦ μήκους αὐχένος τὸ κύημα, ὑγρότητι πολλῇ τεγγόμενον, ὃ ξυσσυμένων ἐξ ἀνάγκης πανικαῦτα

τῶν ὑμένων· ἐ μόνον γὰρ εἰς ὄλισθον συμβάλλει τοῖς ἐμβρίοις ἡ ὑγρότης, ἀλλὰ καὶ τὴν αὐχένα τῶν μηδων ἕδιμον εἰς τὸ διασέλλεσθαι μέχρι πλείστου παρασκευάζει. βρεχόμενος γὰρ ὑπὸ τοῦ προσφημένου ὑγροῦ, μαλακώτερος γίνεται, καὶ ῥᾷον διασέλλεται. μετὰ δὲ ἀπόλωσις τοῦ λεγομένου κατὰ τὰς μαίας ἐπειδὰν φθάσῃ ἀθρόως ἐκρυὴν τὸ ὑγρὸν, αὐτὰς ἀναγκάζεσθαι μεμυμένας τὴν φύσιν, ἔχειν ὑγρότητας ὑπὸ τοῦ διαβρέξαι τὸν μηδων τὸν αὐχένα. quod est: Accedit autē & alia quædam utilitas humoribus iis cōmunis in parturitione animalis facta, scilicet ut fœtus à collo uteri facilius excidat, humiditate multa perfuso, huius tunc necessariò ruptis membranis. Non solum nanq. ad lubricitatē partui humiditas illa confert, sed etiam collum uteri ut plurimum dilatetur promptū efficit. Perfusum enim à prædictis humoribus, mollius fit, & facilius dilatatur. Maxima autē eius quod dicimus demōstratio est, quod obstetrices postquam ante partū hic humor effluxerit, naturam imitantes coguntur habere nonnullas humiditates, quibus collū uteri perfundant. Sed dicet hic quispiam, quî fit ut cū collum ueſicæ meatum habeat, nō tamen fœtus per id meit, sed tota in umbilicū & urachum urina transit? oportet enim quum ex utraque parte ueſica effluxiones exitúsue habeat, non magis per urachum quàm per collum urinam efferri. Huic Galenus loco citato ita respōdet: διελὼν δὲ πρωτεῖλλον τὸ νύσεως σῶμα τόνιον ἅμα ἅμφω ποιεῖ, τὴν μὲν ὁμφαλὸν ἀνατεῖναι, τὸ δὲ σὺν τῇ νύσῃ σῶμα ἐχόμενον ἐπιθλίβειν πολλαμβάνων τῇ χειρί. θεάσῃ γὰρ ἕρον ἐκρέον εἰς τὴν ἀλαν-

Zeidlū

ξειδῆ δὲ τὸ κατὰ τὸν ὀμφαλὸν πόρον. καὶ μὴ διὰ τοῦ εἰ θλίψεις πάλιν αὖ τὸν ἀλαντοειδῆ, πλη-ρώσας τὴν κύστιν· εἶτ' αὖθις τὴν κύστιν θλίβων, πλη-ρώσας τὸ ὑμένα, καίσε ἃ γινόμενον αὐτὸν δι-δάξει, τά τε τὴν εὐθύτητα καὶ τὸ μέγεθος τὸ κατὰ τὸν ὀμφαλὸν τοῦρα φθάνον εὑρεῖν ταύτῃ τὸ ἕρον. ἥτε εὐθύτης ἡ κατὰ τὸν οὐραχὸν πολλαπλασιόσ ἐστι καὶ κατὰ τὸν αὐχένα· τάτε εὐθύτης δηλῆ παραβάλλεσθαι δίκαια· ἀκόλιος μὲν γὰρ ἰκανῶς ὁ καὶ κύσεως αὐχήν, εὐθὺς δ' ἀκριβῶς ὁ οὐραχός· *id est*: Dissecans ueſicæ præpoſitum peritonæum ſimul am bo faciet, umbilicum quidem extendat, & quod in ueſi-ca continetur manu cõprehendens exprimat. Videbis ue-ro urinam in alantoidea per porum qui ſecundum umbi-licum eſt effluentem: & ſi quidem rurſus ipſam alantoi-dem compreſſeris, ueſicam implebis: & rurſus ueſicã com primens, membranam implebis. Id autem quod accidit te docebit, quod propter rectitudinem & magnitudinem meatus qui ſecundum umbilicum eſt, prius hac ratione urina effluat. Amplitudo enim quæ in uracho eſt, multo maior quàm quæ in collo ueſicæ. Ea uero quæ ſunt recti-tudinis, ut comparẽtur iniuſta ſunt. Obliquum enim ſuf-ficienter ueſicæ collum, rectus uero urachus. Ex iis itaque abunde monſtratum eſt Mundinum toto aberrare cœlo, quod uenas urinam fœtus in utero efferentes ad ſuminis cutem finiri doceat, cum non per uenas, ſed meatum po-tius, qui in medio uenarum & arteriarum ſitus, in ueſi-cam fœtus pertingat. Et ſi uenæ ad ſuminis cutem deſi-nentes urinam efferrent, unde, rogo, hæ uenæ ſuminis urinam haurirent? an ex emulgentibus tales uenæ in ſu-men urinam traducerent, quod nũquam compertum eſt?

Et ſi ſic etiam haberet, qua, oro, ui aquoſus ille humor à ſanguine quem ſimul commixtum emulgentes deferunt, ſecerneretur? Fruſtra certe ſic renũ conſtitutus uſus eſſet, qui eius rei gratia, ut lib. 4. de uſu partium corporis humani teſtatur Galenus, facti ſunt, quo aquoſam ſuperfluitatẽ attrahant, nec ulla alia pars eſt, cui hæc facultas ſecernẽdi aquoſum humorẽ à ſanguine inſita ſit, quàm renibus. Si itaque non ex emulgentibus urinã ſuminis uenæ hauriunt, tum ex renibus hauriant neceſſe eſt, & plures tunc meatus urinarij, ὀχετοὺς Græci uocant, quã unus ex ſingulis renibus emergent, quod falſum tamen eſſe cõſpecta renũ ſtructura, & ſua ipſius Mundini ea de re decreta teſtantur. Quod ſi ergo nec ex rembus urinam hauriunt, ex meatibus urinariis hauriant oportet. Inſerũtur itaque multæ hæ ſuminis uenæ pertuſis in multa foramina ureteris, quod nec unquã uiſum eſt. Neque enim natura cõmittit, ut tot foraminibus exitioſo periculo adſcitas ureteras pertundat. Si autẽ neque ex ureteris ſeu meatibus urinariis urinã hauriũt, igitur ex ueſica, & ſic quoque in idẽ periculum hominem natura cõiiceret, quod ex crebra uaſorum inſertione atq; perforatione ueſicæ ſibi immineret. Eſto autem hoc periculum à natura neglectũ ſit, quô, per ſuperos oro, tot uenarũ ora urinam deferẽt? fortè etiam alantoidea tam crebro perforabunt, quod tamen conſilium à natura alieniſſimũ exiſtit, quæ diſperſa uaſa ad unum inſtituta finem, omnia circa eorundem in membrũ aliquod ingreſſum, in oſculum unum ſemper colligit unítque, ueluti in porta iecoris, & in inuolucro exteriori fœtum in utero complectenti, uidere licet. Errat itaque Mundinus, multíſque ſecum errandi occaſio fuit, quod uenas ad ſuminis extimam cutem pertingentes urinam

nam fœtus in utero delitescentis efferre docuerit, cũ per meatum potius peculiarem ad membranam alantoidea nominatam efferatur, illícque usque ad parturitionis tempus detineatur, quemadmodũ pluribus fortè quàm oportet uerbis demonstrauimus. Prolixius autem hanc rem tractare placuit, partim quod pauci sint hodie, qui uere de ea scripserint, partim etiam ut commonefacerem studiosos, ne temere Mũdino alíſque eius farinæ autoribus crederent, sed ex Galeno, tanquam optimo eius rei artifice, dissectionis notitiam haurirent, non neglecta tamen crebra partium corporis inspectione, oculataque fide, sine qua autorum lectio parum aut nihil fermè proderit.

Dissectionis natura ex Galeno discenda.

Vterum non habere septem sinus seu cellulas, vt Mũdinus præter omnem veritatem astruit, sed duos tantum, ídque in homine.

CAP. IX.

Vndinus in anatome uteri sic scribit: Figura matricis est quadrangularis cum quadam rotunditate, habens cellum longum in parte inferiori. Per talem figuram habet distinctionem septem cellularum. *Et paulò post:* Concauitas uero eius habet septem cellulas, tres in parte dextra, & tres in parte sinistra, & unam in summitate, uel in medio eius. *Et istæ cellulæ non sunt nisi quædam concauitates in matrice existentes, in quibus potest sperma coagulari.* Mundinum sequitur Valescus libro sexto, capite nono, in eum modũ scribens: *Quamuis matrix non habeat nisi unam concauitatem, tamen secundum longum in qualibet medietate eius reperiuntur tres cellulæ, & una in medio, & sic*

ſunt in ea ſeptem cellulæ. Quæ ſanè ſententia quàm erro-
nea ſit, facile deprehendet, qui oculis uterum humanum
intueri uoluerit, quique ea quæ ueteres de huius ſinibus
tradidere, expẽdere curauerit: de aliorum enim anima-
lium utero nobis hic contentio non eſt, ut quem plures
quã duos habere ſinus probe ſcimus. In homine uero non
eſſe niſi duos ſinus, teſtatur Hippocrates *in lib. de natura*
fœtus, ita dicẽs: Δίδυμα δὲ γίνονται ἀφ' ἑνὸς λαγ-
νβύμαβος· ἔχουσιν αἱ μήτραι κόλπους συχνοὺς
καὶ γαμψούς. οὐ μὴν τηλοτόρω, οὐδὲ πολιοισι
τέρω τῶν αἰδοίων· ἡ τὰ πολύγονα τῶν ζώων πλείους
ἔχει κόλπους τῶν ὀλίγα κυεόντων· ὁμοίως δὲ καὶ
τὰ πέβατα θηρία τε καὶ ὄρνεα. ὅταν δὲ ἡ γονὴ
τύχῃ χωρὶς εἰς δύο κόλπους ἀφικομένη, καὶ αἱ
μήτραι διέξονται τὴν γονήν, εἰ κόλποι τε μὴ ἕτε-
ρος πρὸς ἕτερον χαλάσῃ, ἢ χωρὶς εἰς ἑκα
τέρω κόλπω ὑμιν οὖται, καὶ ζωοῦται ὡς αὐτῷ
ξόπερ ὥσπερ καὶ τὸ ἐν οὗ εἵνεκεν εἴρηται. ὅτι δ' ἀφ'
ἑνὸς λαγνβύμαβος δίδυμα γίνεται, ἰσόριον τόδε
ἐστὶ κύων καὶ ὗς καὶ ἄλλα ζῶα ὅσα ἀφ' ἑνὸς λαγ-
νβύμαβος πίπτει καὶ δύο, καὶ πλείονα. καὶ ἕκαστον τῶν
ζώων εἰ τῇσι μήτρησιν εἰ κόλπω καὶ ὑμένι βέβι. ὥσ-
πε δ' καὶ τῇ γυναικὶ ἀπὸ μιᾶς μίξιος γινόμενα τὰ
παιδία, ἑκάτερον εἰ κόλπω καὶ χωρίῳ βέβι. καὶ
πίπτει τῇ αὐτῇ ἡμέρῃ ἀμφότερα, καὶ πρότερον
θάτερον χωρέει ἔξω καὶ τὸ χωρίον αὐτό. hoc eſt:
Gemelli uero uno coitu gignuntur Multos ſinus habent
uteri, uariosque, partim longius, partim propius pudenda. Quæque animalia plurima generant & pariũt, plures habent ſinus, quàm quæ pauciora: ſimiliter oues, fe-

ra,

re, & aues. Cum uero genitale ſemen in duos ſinus diuiditur, uteruſque ſuſcipit, nec ſinus alter in alterum demiſerit, diuiſum in utroque ſinu membranam obducit, ſimilique modo quo &, ut diximus, animatur. Quod autẽ uno coitu gemini creentur, comprobant canis, ſus, cæteráq; animalia, quæ uno coitu duos uel plures catulos pariunt Nam unuſquiſque ſuo ſinu cond.tur, ſuáque membrana conuelatur. Sic & mulier uno coitu duos pueros enititur, unumquenque ſuo ſinu, ſuáque membrana conuolutum, utroſque autem eodem die parit, primúmque unus ſuáque membrana prodit. Et paulò poſt: ἐς ἑκότερον αὖ τῶν κόλπων τύχῃ ἡ γονὴ παχυτέρη καὶ ἰχυροτέρη ἐσιοῦσα, κεῖθι ἄρσεν γίνεται· ἐς ἑκότερον δ' αὖ ὑγροτέρη καὶ ἀσθενεστέρη, κεῖθι θῆλυ γίνεται. ἢν δ' ἐς ἄμφω ἰχυρὴ εἰσέλθῃ, ἄμφω ἄρσενα γίνεται· ἢν δὲ ἀσθενὴς ἐς ἄμφω, ἄμφω θήλεα γίνεται. id eſt: Siquidem craſſum robuſtúmque genitale ſemen in quemcunque ſinum intrauerit, mas illic gignitur: ſi uero contrà humidius & inualidius, fœmina. Si autem ſinus utroſque ſemen ualidum intrauit, mares utrique erunt: ſin inualidum, utræque fœminæ generabuntur. Quibus ſanè uerbis Hippocrates aperte monſtrat duos tantum in hominis utero eſſe ſinus, licet in animalibus multa generantia, plures reperiantur. Id quod etiam teſtatur Galenus, qui libro decimoquarto de uſu partium in eam ſententiam ſcribit, τοῦτον μὲν οὖν σύμαχον ἕνα, ὁ δὲ κύτος τῶν ὑστερῶν οὐχ ἓν ἡ φύσις ἐποίησεν, ἀλλ' εἰ μὴ τοῖς ὑσὶ καὶ ἄλλοις τισὶ πλείοσιν ἰσχυσεθαι δεομένοις, παμπόλλους κόλπους ἐδημιούργησεν. ἀνθρώπῳ δὲ

καὶ τοῖς ὁμοίοις, ὥσπερ ὅλου ὄντι τοῦ σώματος ἑνὸς μὲν ἀριστερῶν τε καὶ δεξιῶν, ὅτῳ καὶ ἡ ὑστέρας κόλπος, ὁ μὲν ἐν τοῖς δεξιοῖς, ὁ δ' ἐν τοῖς ἀριστεροῖς τέτακται. quod est: Itaq; collum hoc unum quidē, sinuosam autem cauitatem uteri natura non unam fecit, sed in suibus quidem & aliis nonnullis multa concipere seu in utero ferre indigentibus, permultos creauit sinus. In homine uero & similibus, sicut totum corpus geminum diuisumque dextris & sinistris est, sic & uteri sinus, unus quidem in dextris, & alius in sinistris est. Ex mox posteà ita: προνοεμένη γὰρ ἡ φύσις, ὅπως ἂν μὴ ζῴου τινὸς ἀφανισθείη μηδένος, ἅτε διὰ τὴν τοῦ σώματος ἀσθένειαν, ἢ τοι βραχυχρονίαν τελέως, ἢ βραχὺ τοῖς ἰσχυροτέροις ἔμελλε γενήσεσθαι, τέθνις ἅπασιν ἴαμα καὶ σωτῆρας φθορᾶς ἐξεῦρε τὴν πολυγονίαν· ἔστι μὲν δὴ καὶ αὕτη θαυμασὸν ἔργον καὶ φύσεως· ἁπάντων δ' ἂν οἶδ' ὅτι θαυμάτων ἐστὶ κράνα σοι δόξειν ἥκιστ' ἂν τῶν ἄλλων θεῶν κόλπων ἰδίωμον γενόμενον τοῖς ὑστεροῦσι. ἐγὼ γὰρ ἔτ' ἐγχωρεῖν λέγω μετὰ ταῦτα τοῖς σοφισταῖς, ὡς ἄλογος αἰτία καὶ τύχη τὰς ἅπαντας ἀνθρώποις μὴ δύο τῶν μηχανῶν καὶ κόλπους ἐδημιούργησε, παμπόλλους δὲ τοὺς ὄντας. ὅσος γὰρ ὅσος ἐκείνων ἀριθμὸς, τοσοῦτον γενέσθαι καὶ τῶν ὑστερῶν, ἀπάγει τὴν γνώμην καὶ αὐτομάτου γενέσεως. id est: Natura enim prouidens ne aliquod genus animalis destruatur, quæcunque propter corporis imbecillitatem, uel parum duratura prorsus, uel cibo fortiora erāt futura, omnibus iis remedium crebræ corruptionis inuenit, plurium generationem. Est autem & hoc mirabile naturæ opus. Vltra uero omnia,

scio,

ſcio, mirabilia tibi peruenire uidebitur multitudo ſinuum, numero æqualis facta mamillis. Non enim hic etiam dicere licet ſophiſtis, *quod cauſa irrationalis, et fortuna quædam, inartificioſa, hominibus quidem duos uteri ſinus, plurimos uero ſuibus creauit.* Hoc nanque quotus eſt ſinuum numerus, tantum fieri & mamillarum numerum, ſententiam fortuitæ generationis tollit. Et paulò poſt: ὥσπερ γὰρ αἱ μήτραι δύο γεγόνασι ταῖς γυναιξίν, εἰς ἕνα σῶμα σύνεσται τρέχηλον, ἕτω καὶ τὶθοὶ δύο τὰ καθ' ἑαυτὰς ἑκατέρας μήτρας, οἷον ὑπηρέτης τις ἀγαθός. ὅτας γοῦν ὁ Ἱπποκράτης ἔλεγε, γυναικὶ μὲν γαστὴρ ἐχούσῃ ἦν ὁ ἕτερος μαζὸς ἰσχνὸς γένηται, δίδυμον ἐχούσῃ, θάτερον ἐκτετρώσκεται. καὶ ἢν μὲν ὁ δεξιὸς ἰσχνὸς γένηται, τὸ ἄρσεν, ἢν δ' ἀριστερὸς, τὸ θῆλυ· ἕτος γὰρ ὁ λόγος ἐκείνῳ συνάδει. ἔμβρυα τὰ μὲν ἄῤῥενα ἐν τοῖς δεξιοῖς, τὰ δὲ θήλεα ἐν τοῖς ἀριστεροῖς· hoc eſt: Sicut enim duo uteri mulieribus facti ſunt, in unũ collum finiti, ſic et mãmæ duæ in iis cuilibet utero una ueluti miniſtra quædam exiſtens. Ita & Hippoc. dixit, mulieri in utero habenti, ſi altera mamma gracilis fiat, geminos habenti, alterum abortit: & ſiquidem dextera gracilis fiat, marem, ſi uero ſiniſtra fœminam. Hic enim ſermo conſonat cum illo: Fœtus mares quidẽ in dextris, fœminæ uero in ſiniſtris. Ex quibus omnibus clarum eſt duos tãtum uteri muliebris eſſe ſinus, quod illos mammis numero æquales eſſe oporteat: quemadmodũ etiam Auic. 21. tertii, tract. 1. cap. 1. docet, ſic ſcribens: Et habet matrix in omnibus duas cõcauitates. Loquitur autẽ de mulieribus, id quod uerba præcedentia ſatis indicant. Iam dictis ſubſcribit quoque Lactantius in libro de opificio dei cap. 12. ita inquiens:

quiens: Item in fœminis uterus in duas ſe diuidit partes, quæ in diuerſum diffuſæ ac reflexæ circumplicantur, ſicut arietis cornua. Quæ pars in dextrum torquetur maſculina eſt, quæ in ſiniſtrum fœminina. Quapropter euidentißimum eſt aberrare Mundinum, hùncque ſequentes ſophiſtas, quibus ſeptem in utero cellulæ placent, ternis in dextra, ſiniſtráque conſtitutis, una tantum in mediullio compoſita, quod totidem ſint in unoquoque animali quot mammæ. Nihil refert autem ſinus, cellulas, ſiue concauitates dices, nã omnibus iis idem ſignificatur, ut ex Mundini uerbis abunde liquet.

Septũ tranſuerſum, quod Græci diaphragma nominãt, nõ prorſus carne carere, quẽadmodũ Alex. Benedictus Plinĩũ in hoc ſectatus ſentire videtur.

CAPVT X.

Linius lib. II. cap. 37. de diaphragmate in hunc modum ſcribit: Exta homini ab inferiore uiſcerum parte ſeparantur membranis, quæ præcordia appellant, quia cordi prætenduntur, quod Græci phrenas appellauerunt. Omnia quidem principalia uiſcera, membranis propriis, ac uelut uaginis incluſit prouidens natura. In hac fuit & peculiaris cauſa uicinitas alui, ne cibis ſupprimeretur animus. Huic certe refertur accepta ſubtilitas mentis, ideo nulla eſt ei caro, ſed neruoſa exilitas. Quem ſecutus eſt Alexander Benedictus lib. 3. ſuæ anatomes cap tertio ita de diaphragmate ſcribens: Septum tranſuerſum ſub pulmone collocatum eſt, cinctũ alĩ appellãt, ueteres quoniam cordi prætenduntur præcordia dixere, diaphragma alii. Plato uero phrenas ceu prudentiæ participes mentéque coniunctas, unde quidã

mentis

mentis ſubtilitatẽ accipi putauere, ideo ei nulla caro eſt, ſed neruoſa exilitas. Errãt autẽ utrique duplici noĩe, primũ quod diaphragmati nullã prſus ineſſe carnẽ tradũt: ſecundo quod eidẽ mentis ſubtilitatẽ acceptã referri dicũt, quod tamen falſum eſſe Ariſt. et omnes Peripatetici cõtendũt. Quod ad primũ attinet, diaphragmati ſcilicet carnem nullam ineſſe, cum Galeni medici omniũ doctiſſimi, ac in diſſectionibus membrorum exercitatiſſimi, palam citis pugnat, qui libro ſeptimo de uſu partium corporis humani ſeptũ tranſuerſum muſculum eſſe tradit iis uerbis: τῶν φρενῶν ἡ μὲν ἰδιότης οὐσία μῦς ἐστιν. id eſt: Phrenon quidem ſubſtãtia propria muſculus eſt. Si itaque muſculus eſt, carnem habeat neceſſe erit, nam hoc ipſum propriæ naturæ euincit ratio, cum muſculus aliud nihil ſit, niſi caro neruis intexta. Id quod teſtatur Galenus libro primo de uſu partium corporis humani, ita ſcribens: ἐπεὶ δὲ οὐδεμία σαρξ ἐξ ἑαυτῆς αἴσθησιν ἐκέκτητο, χρῆν ἄτοπον ἀναλλοτρίαν ὄργανον ἀναισθήτῳ συνεπάσαι μορίῳ, τῶν εἰς ὅλας τὰς χεῖρας ἄνωθεν ἰόντων νεύρων ἐς σμικρὰν μοῖραν, εἰς τὰς σάρκας αὐτὰς κατέφυσεν. ἀλλ' ἐπεὶ οὕτω ἐγένετο, μύες εὐθὺς αἱ σάρκες ἦσαν. hoc eſt: Quoniam uero nulla caro ex ſeipſa ſenſum acquiſiuit, & abſurdum erat inſtrumentum apprehenſorium inſenſili tegi particula, neruorum ad totas manus deſuper uenientium, non paruam portionem, natura ad carnes ipſas deriuauit. Sed cũ hoc factum eſſet, muſculi mox carnes fuerunt. Clarius autem libro ſecundo idipſum indicat, ubi in eum modum ſcribit: ὅτι δ' αἱ σάρκες μέρια τῶν μυῶν ἐισιν, ἅπασι μὲν ἔρρηται χεδὸν τοῖς ἀνατομικοῖς, ὥσπερ οὖν καὶ ἡμῖν ἐν

τοῖς

τοῖς πολλοῖς κινήσεως αὐτῶν. quod eſt: Quod uero carnes muſculorum partes ſint ab omnibus fere qui in diſſectionibus periti fuerunt, quemadmodum & à nobis in libris de motibus ipſorum dictũ eſt. Et paulò pòſt: τὸ δ' ὁμολογούμενόν τε ἅμα καὶ φαινόμενον ἐν ταῖς διαιρέσεσιν ἀρκεῖ πρός γε τὰ παρόντα, τὰς σάρκας ἐν τῇ τῶν μυῶν οὐσίᾳ πᾶσαν ἐνεῖναι. hoc eſt: Id uero quod confeſſum eſt, & apparet ſimul in reſectionibus, ad præſentia ſufficit, nempe carnes in muſculorum ſubſtantia contineri. In libro denique ſecundo de temperamentis Galenus carnem perpetuò muſculi eſſe partem ſcribit. Verba eius hæc: πρώτη μὲν ἡ κυρίως ὀνομαζομένη σὰρξ ἣν ἔκ τῳ βύρσης καθ' αὑτὴν ἀπάμορσεν ἢ σώματος, ἀλλ' ἔστιν ἀεὶ μόριον μυός. hoc eſt: Prima quidem quæ proprie caro appellatur, quã nuſquam in corpore per ſe inuenies, ſed eſt perpetuò muſculi pars. Inter Arabes etiam Auicẽna Fen. 1. Can. 1. doct. 5. Sum. 2. cap. 1. muſculum carnem habere teſtatur, dum ita ſcribit: Muſculus eſt membrum ex neruo & ligamento, & eorum uillis, & carne implente, & panniculo cooperiente compoſitum. Razes quoque libro primo, capite 3. idem docet iis uerbis: Muſculũ itaque ex carne, & neruo, & ligamento componi dicimus. Inter recentiores etiam Mundinus in ſua anatome diaphragma nõ ex omni parte carne carere iis uerbis oſtendit: Tertius panniculus eſt diaphragma, qui etiam dici poteſt muſculus, cuius ſitus eſt in pectore, in fine pectoris et coſtarũ, altior exiſtens in parte anteriore quàm poſteriore. Nam quantum ad eius partem carnoſam, eſt continuatum cum cartilaginibus coſtarum mendoſarum. Ex quibus ſanè omnibus ſatis monſtratum eſt, diaphragma ſeu ſeptum tranſuerſum,

ſum, antiqui phrenas appellarunt, eſſe carnoſum, aliqua ſcilicet eius parte, ea præſertim qua coſtis admouetur. Et in hoc à reliquis muſculis diſtat, qui in medio carnoſi, in extremis autem partibus neruoſi ſunt. Quod Ariſtoteles etiam ſatis indicat, qui libro tertio de part. animalium capite decimo in eam ſententiam ſcribit: ἔστι δὲ διάζωμα πρὸς μὲν τὰς πλευρὰς σαρκωδέστερόν τε καὶ ἰσχυρότερον, κατὰ μέσον δ' ὑμενωδέστερον, ὥστε πρὸς τὴν ἰσχὺν καὶ τὴν τάσιν χρησιμώτερον. διὸ δὴ πρὸς τὴν φρενῖτιν κάτω, οἷον παραφυάδες εἰσὶ, σημεῖον ἐκ τῶν συμβαινόντων. ὅταν γὰρ διὰ τὴν γειτνίασιν ἐλκύσωσιν ὑγρότητα θερμὴν καὶ πολλὴν καὶ λεπτὴν τὴν διάνοιαν καὶ τὴν αἴσθησιν· διὸ καὶ λοιμώδεις φρένες, ὡς μετέχουσαι μᾶλλον φρονήσεως· αἱ δὲ μετέχουσι μὲν, ἐγγὺς δ' ὄσαι τῶν μετεχόντων, ἐπίδηλον ποιοῦσι τὴν μεταβολὴν ἀφ' ἑαυτῶν διὰ τὸ λεπτὰ καὶ κατὰ μέσον εἶναι, μόνον ἐξαναγκαίως, ὅτι σαρκώδεις ὄσαι κατὰ τὰς πρὸς τὰς πλευρὰς, ἀναγκαῖον εἶναι σαρκωδεστέρας, ἀλλ' ἵν' ὀλίσθῃς μετέχωσιν ἰκμάδος. σαρκώδεις δ' ὄσαι καὶ εἶχον καὶ εἴλκυσαν ἰκμάδα πολλὴν μᾶλλον. quod eſt: Eſt hoc ſeptũ circa coſtas quidẽ carnoſius, media autẽ ſui parte mẽbranoſius, ita enim & ad robur, et ad extenſionem commodius eſt. Cõtra calorem ſe ab infernis efferentem, hoc ueluti propaginem eſſe, argumentum ex iis quæ plerunq; accidunt. Vbi enim propter uicinitatem attraxerint humorem calidum atque excremẽtitium, cõtinuò mentem, ſenſumque planè perturbãt. Quamobrem phrenes appellantur, quaſi participes prudentiæ

dentiæ ſint: atqui nullatenus participes ſunt, ſed quiá propinquæ ſunt iis, quæ uim obtinent illam, hinc mentis mutationẽ aperiunt. Quare tenues parte ſui media ſunt, non modo de neceßitate, quod cum carnoſæ ſint parte ſui coſtis admota, carnoſiores eſſe neceſſe ſit, uerumetiam ut minus uaporis excipiant. Nam ſi carne pleniore conſtarent, copiam uaporis & haberent, & traherent. Ex quibus Ariſtotelis uerbis dilucidum fit, primum ſeptum tranſuerſum nõ penitus ſine carne eſſe: deinceps nullius rationis participes eſſe phrenas, ſed ſic à Græcis antiquis nominatas, quod adiaceant & uicinæ ſint his quæ facultatem illam obtinent, cordi ſcilicet, cui iuxta Ariſtotelem & Peripateticos mentis ſubtilitas accepta refertur, ita ut manifeſtißimum ſit & Plinium & Alexãdrum Benedictum utroque errare nomine, quod ſcilicet nullam planè diaphragmati carnem ineſſe dixerint, & quod huic mentis ſubtilitatem ſeu prudentiam acceptam retulerint. Nãetſi cor minime prudentiæ ſedes ſit, quẽadmodum Hippocrates, uel quiſquis tandem eius autor fuit, in libro de morbo ſacro contendit, non tamen ob id phrenes erunt, ſed cerebrum, id quod Hippocrates loco iam citato iis uerbis probat: Cerebrum in homine propterea multum poſſe duco, quod nobis, ſi ualet, interpres ſit eorum quæ per aerem fiunt. Prudentiam autẽ ei aer præbet. Oculi autem, aures, lingua, manus, pedes, tanquam miniſtri, quæ cerebrum cognoſcit perficiunt. Tantum enim quodque corpus ſapit, quantum aeris ſuſcipit, prudentiam ſiquidem cerebrum nunciat. Cum enim homo ad ſeſe aerem trahit primo cerebrum petit, ſicq; per reliquum corpus aer ſpargitur, ſed uigorẽ uimque ſuam in cerebro relinquit, & quicquid erat prudẽs notitiámque

que habens. Nam ſi corpus prius quàm cerebrum petierit, dignotionem in carnibus ueniſque relinqueret, cerebrúmque ſi calidus adhuc exiſtat non ſyncerus, ſed carnium ſanguiniſque humiditate commiſtius, adeóque nequaquam purus perueniet. quare dico cerebrum prudentiæ nuncium & interpretem eſſe. Præcordia uero ca ſu quodam legéque decora nomen hoc nanciſcuntur, non natura. Quam uero uim præcordia habeant, ut ſapiant & cognoſcat, ignoro, niſi cum quis inſperato gaudeat, uel triſtetur, tum ſaliunt, triſtitiámq. præ tenuitate præbent, & quod in corpore maxime tenduntur, ſinúſque nullos habent, quibus bonum uel malum accedens ſuſcipiant, ſed ab utroque horum ob naturalem imbecillitatem perturbantur. Siquidē nihil prius quàm cætera quæ in corpore ſunt ſentiunt, quare fruſtra hoc nomen cauſamque habent, quemadmodum & quæ in corde aures dicuntur, nihil ad auditum conferunt. Corde uero quidam nos ſapere dicunt, quoniam hoc prius moleſtiam cúramque ſentit. quod nō ita habet, quare cōuellitur quidem haud aliter quàm præcordia, quinetiā magis, quoniam de toto corpore uenæ eò ſimul tendunt, illicq; clauduntur. Quare ſi quis labor moleſtiáue homini accidat, ſentit. Neceſſe enim eſt corpus moleſtia affectum horrere, atque extrahi. Quod etſi ſummopere quis lætetur, idē patitur, quoniam cor præcordiáque hoc præcipue ſentiunt. Prudentiæ autem utraque expertia ſunt, ſed cerebrum horum omnium autor eſt & cauſa.

Perperam Alexandrum Benedictum in triū ventriculorū cordis aſſertione defendere Ariſtotelem, cum plurimum duo tantum ſint.

CAPVT XI.

Ariſto-

Aristoteles uariis in locis librorum de historia animalium tres esse cordis sinus seu uentriculos asserit, nimirum cap. 17. lib. 1. iis uerbis: ἡ δὲ καρδία ἔχει μὲν τρεῖς κοιλίας, μεγίστῃ μὲν τὴν ἐν δεξιοῖς, ἐλαχίστῃ δὲ τὴν ἐν τοῖς ἀριστεροῖς, μέσῃ δὲ μεγέθει τὴν ἐν τοῖς ἐπὶ μέσου· quod est: Cor uentriculos tres habet, maximum quidem in dextro latere, minimum autem in sinistro, medium magnitudine inter sinistrum & dextrum. In capite etiam tertio libri tertii indiscriminatim omnia in uniuersum animalia tres habere uentriculos pronunciat, sic dicens: ἔχουσι δὲ αἱ πᾶσαι μὲν καρδίαν κοιλίαν ἐν αὐτοῖς, ἀλλ' αἱ μὲν σφόδρα μικρῶν ζώων, μόλις φανερὰν τὴν μεγίστην ἔχουσι· τὰ δὲ μέσα τῷ μεγέθει τῶν ζώων ἐν τὴν ἑτέραν· τὰ δὲ μέγιστα πάσας τὰς τρεῖς. ἔτι δὲ καρδίας τὸ ὀξὺ ἐχέτω εἰς τὸ πρόσθεν, καθάπερ εἴρηται πρότερον, ἡ μεγίστη μὲν κοιλία ἐν τοῖς δεξιοῖς κὰ ἀνωτάτω ταύτης, ἡ δὲ ἐλαχίστη ἐν τοῖς ἀριστεροῖς, ἡ δὲ μέση μεγέθει τέτων ἐν τῷ μέσῳ ἀμφοῖν· ἀμφοτέραν δὲ αἱ δύο πολλῷ ἐλάττους εἰσὶ δὲ μεγίστης. σωτέρῳ μέντοι πᾶσαι αὗται πρὸς τὸ πνεύμονα, ἀλλ' ἄδηλοι διὰ σμικρότητα τῶν πόρων, πλὴν μιᾶς. hoc est: Habent intra se corda omnia sinum uentriculúmue triplicem, sed minutissimorum animalium qui maximus est uix conspici potest. Mediocrium animalium secundus etiam conspicuus est, maximorum omnes tres perspici possunt. Et cũ priorẽ in partem cor suo mucrone spectet, ut dictum est, maximus sinus dextrum, supremúmq; suscipit situm, minimus

nimus ſiniſtrum, mediocris medium. Qui autem maximus inter eos eſt, hic lõge reliquis ambobus amplior eſt. Omnes tamen ad pulmonem perui ſunt, ſed propter exiguitatem meatuum latent, uno excepto. Ariſtotelem ſequitur Auicenna Fen. II. Can. 3. tract. I. cap. I. tres quoque in corde uentres eſſe ſtatuens. Alexander etiam Benedictus cap. 13. libri tertii ſuæ anatomes tres eſſe in corde uentriculos contendit, ac Ariſtoteli inibi patrocinari cupit, ut quã fœliciter ex his quæ dicemus dilucidũ fiet. Et hi duo tantum ſunt, quod ſciam, ex omnibus ferè qui Ariſtotelis ſequi ſententiam temere uoluerunt. Errare autem Ariſtotelem uel unus Galenus, qui in diſſectionum peritia Ariſtotelem longe ſuperauit, ut qui illo etiam poſterior fuerit, ac omnia quæ ab eodem ſcripta ſunt diligenter excuſſerit examinauerit que, abunde docere poteſt, qui euidentiſſimis argumentis hanc paſſim Ariſtotelis ſententiam conuellit explodit que, ut qui in diſſectionibus animalium probe conſpexerit non eſſe æqualem in cunctis uentriculorum cordis multitudinem. In lib. ſiquidem 6. de uſu partium ita ſcribit: ἀλλ᾽ ὅσος μὲν δὴ τῶν κοιλιῶν ἡ καρδίας ὀυκ ἴσον ἐν ἅπασι τοῖς ζώοις ἔστιν, ἀλλ᾽ ὅσα μὲν ἐξ ἀέρος ἐναιρεῖ θρέμματα φάρυγγος καὶ ἐνώμων καὶ σώματος, θυθὺς μὲν καὶ πνεύμονα τέτοις ἔστιν, θυθὺς ὁ καὶ καρδίας ἡ δεξιὰ κοιλία. τοῖς δ᾽ ἄλλοις ἅπασιν οὔτε πνεύμων ἔστιν, οὔτε ἐν τοῖς δεξιοῖς ἡ καρδίας θυρώτης οὐδὲ μία· συναπόλλυται δὲ ἀεὶ τῷ πνεύμονι δύο ταῦτ᾽ ἐξ ἀνάγκης, ἥτε φωνὴ τ᾽ ζώου, καὶ ἡ δεξιὰ ἡ καρδίας κοιλία. πάντα τῷ ὁ δηλον ἐς ὅσον ἑκάτερον αὐτῶν ἥκει χρείας, ἡ μὲν γὰρ δεξιὰ κοιλία τοῦ πνεύμονος ἕνεκα γέγονεν, ὁ δὲ πνεύμων αὐτὸς

ἀναπνοῆς τε καὶ φωνῆς ὄντιν ὄργανον· οὕτω
ὀρθῶς Ἀριστοτέλης διηρεῖτο πολὺ τοῦ πλήθους
τῶν ἐν τῇ καρδίᾳ κοιλιῶν, εἰς μέγεθος καὶ
μικρότητα τοῦ σώματος ἀνάγων αὐτῶν τὸν
ἀριθμόν. οὔτε γὰρ τοῖς μεγίστοις ζώοις ἅπασι
τρεῖς, οὔτε τοῖς ἐλαχίστοις ὅσι μία, τὴν αὐτὴν γὰρ
ἀκριβῶς ἔχει κατασκευὴν καρδίας ἵππος
ὁ μέγιστος, ἐλαχίστῳ σρουθῷ, κἂν εἰ μῶν ἀνατέ-
μοις, κἂν εἰ βοῶν, κἂν εἰ ἐν τῶν ἄλλων ζώων, κἂν εἰ
ἐν μικρότερον ἐν μυὸς, ἢ μεῖζον βοῦς, ἅπασιν αὐ
τοῖς ὅτ' ἀριθμὸς ἴσος ὁ τῶν κοιλιῶν, ἕτ' ἄλλη κα-
τασκευὴ δὲ καρδίας ἡ αὐτή. οὐ γὰρ εἰς μέγεθος
ἀποβλέπουσα καὶ σμικρότητα σώματος ἡ φύ-
σις ἐξαλλάττει τῶν ὀργάνων τὴν ἰδέαν, ἀλλ' ἡ δὲ
ἐνεργείας διάφορος σκοπὸς αὐτῇ γίγνεται δὲ
κατασκευῆς. αὐτὰς δ' αὖ πάλιν τὰς ἐνεργείας,
τῇ πρώτῃ χρείᾳ μετρεῖ. *quod est: Multitudo itaque uentriculorum cordis non in cunctis animalibus æqualis est, sed quæcunque aerem inspirant per fauces, & nares, & os, his mox quidem & pulmo est, & dexter cordis uentriculus. Reliquis autem uniuersis neque pulmo est, neque in dextris aliqua cordis amplitudo, semper nanque cum pulmone simul pereunt neeessariò hæc duo, animalis uox, & dexter cordis uentriculus. In hoc uero manifestum est ad quantum usum utrunque ipsorum peruemt, dexter enim uentriculus pulmonis gratia factus est, pulmo autem ipse respirationis & uocis instrumentum est. Haud recte igitur Aristoteles uentriculorum cordis multitudinem distinxit, ad magnitudinem*

gnitudinem & paruitatem corporis numerum eorũ reducens. Neque enim maximis quibuſq; animalibus ſunt tres, neque minimis eſt unicus, eandẽ enim cordis cõſtructionẽ exacte habet maximus equus cũ minimo paſſere. Et ſi murem diſſecueris, aut bouem, aut aliquod aliorum animaliũ, uel quod minus etiã mure, uel maius boue ſit, his omnibus æqualis eſt uentriculorum numerus, & reliqua cordis conſtructio eadem. Neque enim natura magnitudinẽ & paruitatem corporis reſpiciens, inſtrumẽtorum formã permutat, ſed actionis differentia huic ſcopus & intentio fit. Ipſas autẽ rurſus actiones primo uſui cõmenſurat. E quibus utique uerbis nemo non intelligit aberraſſe Ariſtot. quod indiſcriminatim omnibus animãtibus tres eſſe cordis uentriculos aſſeruerit, cum uentriculorum numerus nõ in omnibus æqualis ſit, quidam enim dextrũ uentriculum non habent, ueluti ſunt ea quæ pulmone etiã carent: id quod etiam oculata in diſſectionibus fides abunde docet, ita ut ad Ariſtot. confutandam ſententiam nõ multis opus habeamus. Proinde ſatis mirari non poſſum, cur Alexander Benedictus iniuſte Galenum Ariſtotelem perſtrinxiſſe dicat, cum eundem à ueritate deuiaſſe omnibus ferè notum ſit. Sed putat hominem per tot ſæcula laudatiſſimum fas non eſſe de errore accuſare, immemor ſanè eius dicti quod ad Ariſtotelem autorem refertur, Amicus Socrates, amicus Plato, magis amica ueritas. Si Ariſtot. ſuperiorum omnium placita, Platonémque ſummum tum philoſophum atque præceptorem ſuum, ubi à ueritate ſibi aberrare uiſus eſt, cõuellere auſus fuit, cur non pariter Galeno & nobis, eundem hallucinantem perſtringere licebit? Neque poteſt eum ab

errore uindicare Alexãdri de auribus cordis cõmẽtum, neque enim ſiniſtram aurem, ſiniſtrum eſſe uentriculum admittimus, cum uentriculi ſint in ipſo corde, aures uero ex utraque parte cordis, haud aliter quàm capite animalis, emicent. Teſtis Galenus loco iam citato, ſic ſcribens: ὠνόμασται δ' ὅτως ἐκ ἀπὸ χρείας, ἢ ὠφελείας τινὸς, ἀλλ' ἀπὸ μικρᾶς ὁμοιότητος, ὅτι τῇ καρδίᾳ ἑκατέρωθεν, ὥσπερ καὶ κεφαλῇ τὰ ζῶα πέφυκται τὰ ὦτα. *id eſt:* Nominantur uero aures, non ab uſu aut aliqua actione, ſed à modica ſimilitudine, quoniam ſcilicet utrinque cordi, perinde atque capiti animalis aures, adiacent. Id quod etiam lib. 7. anat. adminiſtr. iis docet uerbis: νυνὶ δ' ὡὴ τὰ τῆς προκειμένης πραγματείας ἴδια μετέλθωμεν, ἀπὸ τῶν ὠτῶν ἀρξάμενοι τῆς καρδίας, ἃ καθ' ὁμοιότητά τινα τοῖς κυρίως ὀνομαζομένοις ὠσὶν ἐκάλεσαν οἱ πρόσθεν. ὡς γὰρ ἐκεῖνα παραπέφυκεν ἑκατέρωθεν τῇ κεφαλῇ, κατὰ τὴν αὐτὴν τρόπον καὶ ταῦτα τῇ καρδίᾳ, νευρωδέσερά τε καὶ δερματωδέσερα φαινόμενα σαφῶς αὐτῆς τῆς καρδίας σώματος. *id eſt:* Nunc autẽ ad propoſiti operis peculiaria digrediamur, ab auribus cordis auſpicati, quas ad ſimilitudinẽ quandã aurium proprie dictarum maiores uocarũt. Vt enim illæ capiti utrinq; annexæ ſunt, ita & hæ cordi neruoſiores ac magis cuticulares ipſo cordis corpore manifeſtò apparent. Et paulò pòſt cordis auriculas extra uentriculos ipſius conſiſtere Gal. ſcribit. Errat denique idem Alex. quod aures tantum in cadauere conſpici poſſe putat, atque adeo qui eas in corde poſuerunt cadaueris tantum poſituram conſideraſſe, quaſi Gale. ſingula quæ de anatome tradit, non tam in uiuis quàm in mortuis

tuis contemplatus sit. Quoties enim se uiuam dissecuisse simiam, quæ hominis figuræ proxima est, scribit, eo tantum nomine ut singula ad anatomes cognitionem necessaria exactius rimaretur? Non is fuit Galenus, qui anatomen ex libris tantum, & ex aliorum scriptis tradiderit, qualem Alexandrũ hunc, aliorum non solum sententiam, sed & uerba imitantem, fuisse constat. Quod uero in maximis etiam animantibus nulla fiat ob magnitudinem in corde differentia, atque adeo in iis etiam non nisi duo cordis sint uentriculi, testantur ea quæ Gale. lib. 7. anat. admin. in eũ scribit modũ: πᾶσι μὲν τοῖς ζώοις ὡσαύτως ἡ καρδία ὑπάρχει, μιᾶς δηλαδὴ μέγεθος οὐ αὐξομένης διαφορᾶς, ὡς ἀριστοτέλης οἴεται, σαφεστέρα δ' ἡ θέα κατὰ τὰς μεγάλας ἐστὶ καρδίας· καὶ γὰρ οὖν καὶ ἡ κατ' αὐτὴν ὄσφρησις, ὃ τοῖς μεγάλοις ζώοις ὑπάρχειν νομίζεται θᾶττον δὲ πᾶσιν, οὐ πᾶσιν μέν ἐστι καὶ τοῖς ἄλλοις, ἡ μὴν ὄσφρησις πᾶσί γε ἀκριβῶς, ἀλλὰ χόνδρος. θαυμαστὸν δ' ἐδείκνυτο τῶν μικρῶν ζώων ἀγνοεῖσθαι τελέως αὐτὸ τοῖς ἀγυμνάστοις ἐπὶ τὰς ἀνατομάς, ὅπερ γε καὶ κατὰ μέζον λανθάνει πολλάκις αὐτός· καὶ λέγω τὰ μείζω μετίστερον οὖν ἐλέφαντος ἔναιχος οὐ ῥᾳδίως σφαγέντος, ἠθροίσθησαν ἐπὶ τὴν ἀνατομὴν αὐτοῦ πολλοὶ τῶν ἰατρῶν, ἕνεκα τοῦ γνῶναι πότερον ἔχει δύο κορυφὰς, ἢ μίαν ἡ καρδία, καὶ δύο κοιλίας, ἢ τρεῖς. ἐγὼ δὲ καὶ πρὸ τῆς ἀνατομῆς αὐτοῦ διετεινόμην εὑρήσεσθαι τὴν αὐτὴν κατασκευὴν τῆς καρδίας ταῖς ἄλλαις πάσαις τοῖς ἐξ ἀέρος ἀναπνεόντων ζώων, ἅπερ ἐφάνη καὶ διαιρέσεως. εὗρον δὲ ῥᾳδίως καὶ τὸ κατ' αὐ-

τὴν ὀσφῦν, ἅμα τοῖς ἑταίροις ἐπιβαλὼν δὲ λακτύλους· οἱ δ' ἀγύμνασοι μὴ ἐλαττίζοντες δ' εὑρίσκειν, ὡς σὺ μεγάλῳ ζώῳ, ἢ μὴ φαινόμενον ὑπ' ἄλλων, ὑπῆλθον δὲ τὴν ἐλέφαντος καρδίαν ἔχειν ὀσφῦν, ἐγὼ δ' ἠμέλησα μὴ αὐτῆς δεικνύειν, πᾶσι δ' ἑταίρων γελόντων ἐφ' οἷς ἑώρων ἀναισθήτως ἐκείνους δι' τὴν ἄγνοιαν τὸ τόσον παρακαλεσάντων δ' μὴ δεικνύειν, ὑπέσχον τὴν δεῖξιν. ἀφαθείσης μέντοι δὴ καρδίας ἔσω πᾶσι τοῖς καίσαρος μαγείροις, ἔπεμπάλινα τῶν γεγυμνασμένων ἑταίρων πολὺ τὰ τοιαῦτα παρακαλέσαντα δὲ μαγείρους ἐπιδέξασθαι τὸ κατ' αὐτὴν ὀσφῦν ἐξελεῖν, καὶ οὕτως ἐγένετο. καὶ παρ' ἡμῖν δέ νῦν οὐ σμικρὸν μὴ ὑπάρχον τῷ μεγέθει, θαυμασὴν δ' παρέχον ἀσιτίαν τοῖς ὁρῶσιν, εἰ τηλικοῦτον ὀσφῦν ἐλάθανε δὲ ἰατρούς· οὕτω ἄρα καὶ τὰ μέγιστα τῶν ἐν τοῖς ζώοις μορίων λανθάνει δὲ ἀγυμνάστους, καὶ θαυμαστὸν οὐδὲν ἄλλα τε πολλὰ κατὰ τὰς ἀνατομὰς Ἀριστοτέλη διαμαρτεῖν, καὶ ἡγεῖσθαι τρεῖς ἔχειν κοιλίας ὠδὶ πᾶσι μεγάλῳ ζώων τὴν καρδίαν. ὅτι μὴ οὕτω ἀγύμνασος ὢν σὺ ταῖς ἀνατομαῖς ἐσφάλη πολὺ τὴν τῶν μορίων εὕρεσιν, ὥστε θαυμάζειν χρὴ, καὶ συγγινώσκειν αὐτῷ πεισθέντι· ὅστις δ' οἱ ἦν ὅλον ἑαυτῶν βίον ἀναθέντες τῇ θεωρίᾳ τούτῃ, καθάπερ Μαρίνῳ, ἥμαρτον πολλὰ, οὐ χρὴ νομίζειν συμβαίνειν τοῖς ἐξαίφνης μὴ ἐπ' αὐτὴν ἐλθοῦσι, πείθεσθαι δ' οἷς πρῶτον οὐκ εἰδὸν, ὡς μηκέτι ἐπιχειρῆσαι βέλτιον ἰδεῖν; quod est: Omnibus enim similiter animantibus

mantibus cor ineſt, quum nulla ob magnitudinem in ipſis ſit differentia, ſicut Ariſtoteles autumat: ſed clarior in magnis cordibus eſt ſpeculatio, quoniam & ipſorum os, quod magnis ineſſe animalibus arbitrantur, atque his non omnibus, etiam aliis natura conceſſit, haud tamẽ os uniuerſis exactum, ſed cartilaginẽ. Nullum uero miraculũ, eſt in minutis ipſum animantibus conſectionum rudes penitus ignorare, quum & in grandiori frequenter ipſos lateat. At quid dico in grandioribus? Nuper elephanto maximo Romæ iugulato, plerique medici ad ipſius diſſectionem conuenerant, diſcendi gratia, duósne cor haberet uertices, an unum, & uentriculos ne duos, an tres. Ego autem uel ante ipſius conſectionem aſſerebã eandem cordis ſtructuram cum aliis omnibus animaliũ aerem ſpirantium inuentum iri, quæ etiam ipſo diuiſo apparuerunt. Item os ipſius ſine negocio reperi, unà cum familiaribus digitos admolitus. At inexercitati ſperantes id quod in aliis animantibus apparet, ceu in magno ſe inuenturos, ne elephanti quidem cor os habere putabant. Ego autem oſtenſurus ipſis eram niſi familiares riſiſſent, quòd attonitos illos ac ſenſus expertes propter loci ignorantiam conſpicerent, & quum adhortarentur ne indicarem, ſubticui. Corde uero à Cæſaris coquis exempto, miſi aliquem ex familiaribus in huiuſmodi exercitatis, rogatum coquos, ut os ipſius eximi ſinerẽt, atque ſic factum eſt. Seruatur idem apud nos etiam hodie eximiæ adeò magnitudinis, ut ab iis qui intuentur, nullo modo credi queat tantum os medicos latuiſſe. Ita ſanè & maxime in animantibus particularum, inexercitatis ignorantur. Ac miri nihil eſt, ſi præter alia multa etiã in anatomis Ariſtoteles errauerit, qui triplicẽ ſinum cor

habere in magnis animalibus existimat. Quod igitur in sectionibus parum exercitatus circa partium inuentionem errorem commiserit, neque mirandum est, & cõdonare homini cõuenit: quũ enim qui totam suam uitam huic speculationi dedicarunt, quemadmodum Marinus, in plærisque falsi sunt, quid existimandũ est iis accidere, qui repente ipsam adierint, persuasi ea quæ prius non uiderunt, ut denuò inspicere non aggrediantur? Hactenus Gale. cuius utique uerba, etsi prolixa admodum sint, ea tamen libẽtius recitaui, quod sola ad Aristotelis sententiam explodendam sufficere uidebantur. Quod si tamen exactiorem eius rei disputationem scire cupis, lege quæ in anatomicis scripsit Ga. & uoti compos efficieris. Cæterùm Galeni sententiam confirmat Hippocrates in libro de corde, sic scribens: ἡ καρδίη δύο γαστέρας ἔχει διακεκριμένας σὺν ἑνὶ ὑμενίῳ· τὴν μὲν ἑνδεξιὰ, τὴν δ' ἔνδεξιά· ἡ μὲν σὺν τοῖς δεξιοῖσιν ὤμοισι κέεται ὁμιλέουσα τῇ ἑτέρῃ φλεβί. αἱ δὲ ἄρ' ἥδε πάμπαν θερμοτάτιος ἐστὶ καὶ γαστρωδέστερη πολλῷ τῆς ἑτέρης, οὐδὲ ἡ καρδίη νέμεται τὴν ἐκ ταύτης· ἡ δ' ἑτέρη κέεται, ὑποπνέουσα μὲν μάλιστα καὶ κατ' ἰδίην ὡρίην. μάλιστα μὲν μαζῷ ἀριστερῷ. σώματα δ' αὐτέοισιν οὐκ ἀνεώγασιν, εἰ μή τις ἀποκόψῃ τῶν οὐάτων τὴν καρδίην, καὶ ἡ καρδίης τὴν κεφαλήν. ἢν δ' ἀποκόψῃ φανήσεται ἐν δυσὶ σώματα ὄντα δυσὶ γαστέροιν. i. Cor duos sinus uentriculósque utrinque discriminatos habet circuitu & uallo uno, quorũ unus in parte dextra os uersus positus est, qui cum uena una cõmunicat. Quin & hic latior est ac mollior multo quàm alter, nec in ultimã usque cordis

partem

partem penetrat. Sinus uero alter supernè recta, & contra sinistram mammam situs est. Ora autem horum non patent, nisi quis aures & caput cordis præcidat: quæ si præcidantur patent, geminaque in singulis similbus ora sunt. Et Coru. Celsus lib. 4. cap. 1. iis uerbis: Huic cor annexum est natura musculosum, in pectore sub sinisteriore mamma situm, duósque quasi uentriculos habet. Iulius quoque Pollux secundo Onomastici duos tantum in corde sinus agnoscit. Inter Arabes Abenrois primo Collig. cap. 24. duas tantum cordis cauitates, & utique amplas esse statuit, in dextra unam, in sinistra alterã. Quinetiam Razes lib. 1. cap. 14. cor duos magnos habere uẽtriculos tradit, quorum unus in dextro est latere, & alter in sinistro. Quid multa? sensu deprehensum est, indicisque adhuc in dissectionibus deprehenditur, duos tantum cordis esse uentriculos, ut errasse Aristotelem eúmque sequentes omnium euidentissimum sit. Nec ualet quorundam hic ex Auicenna desumpta concordia, qui Galenum uentrẽ medium foueam appellasse tradunt. Nã liber hic ex quo ista desumpsit Auicenna, non est Galeni sed alterius cuiuspiã Arabis, qui multa ex Galeni commentariis anatomicis transcripsit. Est autem liber hic de anatomia uiuorũ inscriptus, in quo sic scribitur: Duo sunt in corde uentres, & fouea quæ est quasi meatus quidam inter uẽtres, & non est uenter. Et rursus in eodem libro de cordis anatomia in hunc modum: Cor autem habet tres distinctiones siue folliculos ad modum quarundem bursarum, in quarũ parte suprema recipitur aer, in infima sanguis, in media quæ fouea appellatur, aeris & sanguinis commixtio, & spirituum generatio, unde ille locus in corde dicitur minera spirituum. Ex hoc siquidem libro Auicennã, quæ

Fea-

Fen. II. Canon. 3. tract. 1. cap. 1. *ſcribit, deſumpſiſſe cõſtat, quemadmodum uerba eiuſdem abunde teſtantur. Nõ eſſe autem hunc librum Galeni, uel hoc uno argumento colligi poteſt. Autor libri quiſquis ille fuit, Galenum nõ ſemel ſed iterum atq; iterum citat, quod minime factũ fuiſſet, ſi Galeno autore conſcriptus hic liber fuiſſet. Quid enim attineret ſeipſum in teſtem uocare? Extremæ certe eſſe dementiæ quis diceret, ſi tale quid commiſiſſet Galenus. At ita inſaniunt hodie, qui citra iudicium temere quoſuis libros ad optimos quoſque autores referunt, quos certe ſi hodie uiuerent, neutiquam agnoſcerent, quandoquidem ne umbram quidem illorum referrent.*

Gulam nullos habere muſculos motui deglutionis deſeruiẽtes, quemadmodum Auicenna ac alii nonnulli putant, quando motus ille ſit planè naturalis, atque adeò muſculis opus minime habeat.

CAP. XII.

NE *alicui uocabulorum ignorantia imponat, animaduertẽdum gulam Latinis eſſe id quod Græci* οἰσοφάγον, *Arabes meri uocant. Huic itaque corporis parti latenter muſculos ineſſe innuit Auicẽna, dum illi motum uoluntariũ in pleriſque locis tribuit. Neque enim uolũtarius motus fit niſi à muſculis, id quod teſtatur Galenus libro primo de motu muſculorum ita ſcribẽs:* ὄργανα κινήσεως τῆ καθ' ὁρμὴν οἱ μῦες εἰσίν. *id eſt: Inſtrumẽta motus uoluntarij muſculi ſunt. Et in libro primo de uſu partium corporis humani omnes uoluntarios motus à muſculis fieri docet. Id quod & Razes cõfirmat libro primo cap. 3. ſic dicens: Omne membrũ quod uoluntarię*

uolũtario mouetur motu, muſculum habet quo mouetur. Quod uero Auicenna meri uoluntarium tribuat motum, eius aperte monſtrant uerba quæ Fen. 1. Cano. 1. doct. 6. cap. ultimo ita habent: Et ſimiliter tranſglutiendi operatio duabus completur uirtutibus: una eſt attractiua naturalis, & altera eſt attractiua uoluntaria. Et prima quidem ſuam complet operationem per uillum, qui ſecũdum longitudinem protenditur, qui eſt in ore ſtomachi & iſophagi: & ſecundæ completur operatio per uillum lacerti tranſglutiendi. In eãdem ferè ſententiam de duabus uirtutibus, altera naturali, altera animali, adiuuantibus deglutionem loquitur idem Auicenna Fen. 16. Can. 3. tract. 1. cap. 1. dicẽs. Et ſecunda cauſa eſt quod penetrãti in meri non attribuitur ex uirtutibus naturalibus niſi uirtus una, quamuis uoluntas adiuuet ipſum ex parte una, & eſt attractiua: adiuuat ergo aperiendo uiam & dilatando ipſam. Clarius multo circa finẽ eiuſdem capitis in meri eſſe muſculos oſtendit, dum ita inquit: Et non mouetur aliquod horum membrorum, quæ ſunt uia cibi per lacertos, niſi duo extrema, ſcilicet caput, & eſt meri, & guttur, & inferius, & eſt ficteris. Si itaque per lacertos meri mouetur, quid eſt cur non etiam illic motum uoluntarium eſſe dicamus? Idem denique Auicenna Fen. 9. Can. 5. cap. 8. tertiam ſpeciem ſuffocationis apoſtemoſæ in lacertis intrinſecis meri fieri ſcribit, inquiẽs: Aut erit in lacertis intrinſecis meri, & quæ ſequuntur ipſum, & ſtringit anhelitum. Ex quibus omnibus Auicẽnæ locis à nobis iam citatis manifeſtiſſime colligitur, eundem uoluiſſe meri haberi lacertos, hoc eſt muſculos, in ea enim ſignificatione interpres utitur, atque ita moueri ipſum non modo ex uiſua naturali, ſed etiam animali ſeu uoluntaria, quæ per

muſculos

muſculos ceu inſtrumenta operatur. Errorem hunc Auicennæ, ſtatuētis meri intrinſecos habere muſculos, ſequitur Iacobus Forliuienſis in enarratione aphoriſ. 34. quartæ Hippocratis particulæ, *ubi quatuor anginæ ſpecies enumerans, tertiam numero illam conſtituit, quæ in lacertis intrinſecis meri fieri ſolet. Quamuis eo loci Forliuiēſis bis aberret, primū quod falſo meri intrinſecos muſculos aſſignet, deinceps etiam quod perperam tertio præſagiorum* Hippocratem, *& Galenum in quarto de locis affectis libro, de eiuſmodi anginæ ſpecie intrinſecos gulæ muſculos occupante loquentes, citet, cum tamen neque* Hippocrates *neque* Galenus *ibidem illum enarrans, neque etiam de affectis locis libro, ubi quatuor anginæ ſpecies recenſet, quicquam de tali ſpecie in qua gulæ intrinſeci muſculi inflammatione afficiantur, loquatur. Sequutus eſt & hunc errorem* Alexander Benedictus, *dū libro quinto ſuæ anatomes cap. decimooctauo muſculos gulæ, haud aliter quàm epiglottidi & tracheæ arteriæ tribuit. Verum à ueritate aberraſſe omnes ſatis conſtat, ſi motum deglutionis probe expendimus: is enim cum planè naturalis ſit, hoc eſt uirtute uillorum, qui deglutionis tēpore in ſe contrahūtur, & hac ceſſante relaxantur, factus, fieri non poteſt ut ex naturali & animali ſeu uoluntario compoſitus ſit. Cum itaque uoluntarius non ſit, nulli ad eum efficiendum muſculi neceſſarij ſunt, ſed uillis ſeu fibris tantum, quas ἶνας Græci uocant, per quas facultas attractiua naturalis, ſuam actionem exercet, opus erit. Teſtis ſatis locuples exiſtit* Galenus, *qui libro tertio de facultatibus naturalibus deglutionem per facultatem uentris attractricem, ope fibrarum ſeu uillorum fieri monſtrat. Sed præſtat eius uerba ſubiicere:* καὶ μὴν

Δύο χιτῶνας ἡ χαλκὴ ἔχει, πάντως ἕνεκά τε γενομένους, καὶ διηκόσιμα ἕτοι μέχρι καὶ τ' σώματος. ὁ μὲν ἔνδυτον, οἷός ἐστι κατὰ τὴν χαλκέραν τοιοῦτος διαμένων. ὁ δ' ἕτερος ὑπὸ τὸν θωρηκοδέσμον εἰ τῷ σώματι ξεπόλιος. ὅλη μοῦσ εἰσὶν ἀλλήλας τὰς ἐπιβολὰς τῶν ἰνῶν ἔχουσιν οἱ χιτῶνες ἕτοι, τὸ φαινόμενον αὐτὸ μαρτυρεῖ. ὁ μὲν ἔνδυτον θώρειας ἔχει τὰς ἴνας, ὁλκῆς γὰρ ἕνεκα γέγονεν. ὁ δ' ἔξωθεν ἐγκαρσίας ὑπὲρ κατὰ κύκλον πεπλέλεκται. ἑκάτερον γὰρ τῶν κινουμένων ὀργάνων τοῖς σώμασι κατὰ τὰς τῶν ἰνῶν θέσεις αἱ κινήσεις εἰσίν. ἐπ' αὐτῶν δὲ περὶ τῶν μυῶν, εἰ βέλει, βασανίσομεν τὸν λόγον, ἐφ' ὧν καὶ αἱ ἴνες διαγράφεσθαι, καὶ αἱ κινήσεις αὐτῶν ὁρῶνται διὰ σφοδρότητα. μετὰ δὲ τοὺς μῦς ὑπὸ τὰ φυσικὰ τῶν ὀργάνων ἴσθι, καὶ πάντως ὅλει κατὰ τὰς ἴνας κινούμενα. καὶ διὰ τοῦτ' ἑκάτερον μὲν τῶν ἑτέρων, σρογγύλαι καθ' ἑκάτερον τῶν χιτώνων αἱ ἴνες εἰσί. πεπλέλεκται δὲ μόνον, ἕλκεσιν δ' ὀλέν. ἡ χαλκὴ δὲ τῶν ἰνῶν τὰς μὲν θώρειας ἔχει χάριν ὁλκῆς, τὰς δ' ἐγκαρσίας ἕνεκα περιπολῆς. ὥσπερ γὰρ εἰ τοῖς μυσὶν ἑκάστης τῶν ἰνῶν τεινομένης τε καὶ πρὸς τὴν ἀρχὴν ἑλκομένης αἱ κινήσεις γίγνονται, κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον εἰ τῇ χαλκῇ τῶν μὲν ἐγκαρσίων ἰνῶν τεινομένων, ἔλαττον ἀνάγκη γίγνεσθαι τὸ βάρος ἀπὸ περιεχομένης ὑπ' αὐτῶν κοιλότητος, τῶν δ' ὀρθειῶν ἑλκομένων τε καὶ εἰς αὐτὰς σπωμένων, ὅκ εἰδέχεται μὴ σπᾶσθαι τὸ μῆκος. ἀλλὰ μὴν φανερῶς φαίνεται καταπινόντων σπωμένων

καὶ

κὴ τοσοῦτον ὁ λάρυγξ ἀναξέχων, ὅσον ὁ σόμαχος κατατέταται. καὶ ὅτάν γε συμπληρωθείσης αὖ καὶ κατατάσεως ἐνεργείας, ἀφεθῇ καὶ τάσεως ὁ σόμαχος, ἐναργῶς πάλιν φαίνεται καταφερόμενος ὁ λάρυγξ. ὁ γὰρ ἔνδον χιτὼν καὶ γαστρὸς ὁ τὰς διαθείσας ἴνας ἔχων, ὁ κὴ τὸν σόμαχον ὑπαλείφων, κὴ τὸ σῶμα τοῖς ἐντὸς μέρεσιν ἐπεκτείνεται τὸ λάρυγγος. ὥστ' ἐκ ἐνδέχεται καταπώμενον αὐτὸν ἔσω καὶ κοιλίας, μὴ ἐπανατείνασθαι κὴ τὸν λάρυγγα. *quod est*: Atqui uenter duas habet tunicas, quæ omnino alicuius gratia sunt cõditæ, pertingúntque hæ etiam usque ad ipsum os. Quæ interior est qualis in ipso est uentre, talis persistens: altera ad carnosiorem speciem in gula conuersa. At quod contrarias inter fibrarum dispositiones hæ tunicæ habeant, ipsa rei euidentia testatur. Quæ interna est, in directum porrectas habet fibras, ut quæ trahẽdi causa sit instituta. Externa transuersas, quo circulo contrahant. Quippe singulorum quæ mouentur instrumentorum corpora, pro fibrarum positura motus habent. Primum autem si placet, in musculis ipsis sermonem examina, in quibus tum fibræ ipsæ, tum motus propter uehementiam euidentissime cernuntur. A musculis ad naturalia instrumenta te cõferas licet, omnino uidebis ea per fibras moueri. Itaque etiam singulis intestinis circulares in utraque tunica fibræ sunt, contrahũtur enim duntaxat, nec quicquam trahunt. At uenter alias fibrarum rectas habet, quibus scilicet trahat, alias transuersas quibus constringat. Tanquam enim in musculis dum fibra quæque intenditur, atque ad principium retrahitur, motus eorum obitur, itidem in uentre dum transuersæ

uerſæ fibræ tenduntur, latitudinem contentæ inter ipſas cauitatis minorẽ fieri eſt neceſſe. Recte uero dum trahuntur ac in ſeipſas coguntur, fieri nequit ut non minuatur longitudo. At uero deglutientibus nobis liquido cernitur larynx ſimul ſublata ſurſúmque intantum currens, quantum gula deorſum trahitur. Quúmque completa iam deglutiendi functione retenderit ſe gula, luculenter deſcendere cernitur ſumma arteria ſeu larynx. Siquidẽ interna uentris tunica quæ rectas habet fibras, quæ tum gulam intrinſecus ueſtit, tum os ipſum, ea ſuper internis laryngis partibus extenditur: itaque fieri nequit, quum ipſa à uentre deorſum trahitur, ut non ſimul larynx attrahatur. E quibus uerbis Galeni euidẽtiſſimum fit motum deglutionis non per muſculos, ſed illos potius fieri, atque naturalem & minime uoluntarium eſſe. Proinde meri ſeu gula muſculi potius miniſterium in animalibus præſtat, quàm ut per muſculos moueatur. Id quod Galenus etiam docet lib. 1. de motu muſculorum, ſic ſcribens: εἰ δέ γε ὁ στόμαχος ὃν γαστρός, οὗ οἱ σοφάτερον ἐκάλουν οἱ παλαιοί, αὐτός τε μῦς ἐστι, καὶ τὰ τοῦ μυὸς ἔργα τοῖς ζώοις ὑπηρετεῖ, εἰ καὶ μὴ ἔστος ὁ μῦς, οὔτε εἰς τένοντα τελευτῶν, ἔτε ὀστοῦν συνιών· id eſt: Quod ſi etiam ſtomachus ſeu os uentris, quem œſophagum, hoc eſt gulam uocabant ueteres, muſculus eſt, & muſculi officia animalibus miniſtrat, erit utique & hic muſculus, neque in tendonem deſinens, neque os ſimul mouens. Iam dictis accedit quod Galenus nuſquam in ſuis anatomicis libris, neque etiam in aliis ubi de muſculorum uarietate agit, muſculorum gulæ mentionem facit. Sed neque Auicenna Fen. 1. Canonis 1. doc. 5. Sum. ſecunda ubi ex profeſſo de omnibus omnium membrorum

membrorum muſculis tractat, quicquam de meri muſculis refert, ſed tantum gutturis muſculos cõmemorat, quos deglutionẽ iuuare inquit. Per guttur uero pharynga ſeu fauces, ut Arabes omnes, intelligit. Ita nec Aliabas tertio theorices ſuæ ullum de lacertis meri uerbum facit, ſed ſolum de gurgulionis, hoc eſt, faucium, lacertis mentionem facit. Atqui differre fauces à gula ſeu meri nemo eſt qui neſciat. Quinetiam Alexander Benedictus, immemor eorum quæ alibi ſcribit libro tertio capite decimoſeptimo haud ſecus quàm Galenus, gulæ naturalem quandam facultatem tribuit, qua deglutionis modus per uillos & minime muſculos perficitur. Ait ita: Gula duplici membrana, uariõque uillorum ordine conſtat: altera ſtamine per latitudinem procedẽte cibum expellit, qui cum attrahitur cedit, nec læditur: altera uero interior, deorſum trahit uillorum oblongo ſtamine cibum, ea uis κατὰ μῆκος dicitur. Ex quibus liquidò apparet gulæ nullos ineſſe muſculos deglutiendi functionem perficientes, nam niſi ita eſſet, fruſtra illos feciſſe naturam quis dicere poſſet: ad quem enim aliũ uſum hos ipſos natura, niſi uel ad attrahendum, uel expellendum cibum dediſſet? Verũ cum uillorum fibrarúmue hoc opus ſit, muſculi fruſtra creati ſint neceſſe erit. Quare nullo pacto intrinſecos gulæ muſculos admittãt ſtudioſi, cum & ueterũ placitis, ac rationi ipſi ex diametro pugnet. De extrinſecis uero nihil digladiamur, ſi qui enim ſunt extrinſecus ipſam contingentes, duo quidem in parte anteriori uerſus guttur, duo in poſteriore uerſus colli uertebras ſunt, neutrum uero par motibus gulæ in deglutiendo famulatur, ſed alterum quod contingit anterius, motum præſtat cartilagini gutturis, quæ ſcutiformis nominatur, alterum autem

ad

ad colli facit flexiones, ut ex anatomicis Galeni latius patère poteſt.

Viam vocis ac ſpiritus tracheam arteriam dictam non eſſe interiorem, neque cibi & potus, gulam nominatã exteriorem, vt Alexander Benedictus aſſerere auſus fuit.

CAP. XIII.

Etſi exemplaria anatomes Alexandri Benedicti reçẽs excuſa per autorem ipſum, aut amicum fortè quendam, emendata ſint, tamen quando conſtat priora exemplaria adhuc multorum in manibus eſſe, quæ ſemidoctus errandi occaſionem exhibere poſſunt, commutare nolui quin hunc ipſum errorem ab Alexandro cõmiſſum, ne ſcilicet alicui hominis autoritas imponeret, impugnarem. Scio enim quàm mordicus plerique hodie medici autorem hunc teneant, quem tamen lapſum eſſe quãplurimis in locis euidentiſſimum eſt. Is itaque libro tertio capite octauo de binis iam nominatis uiis primũ ita ſcribere auſus fuit: Binæ, inquit, ab oris faucibus canaliculæ coeũt, quarum altera breuior interiórque eſt, τραχεῖαν ἀρτηρίαν Græci, Latini ſpiritalem fiſtulam appellant. Altera uero longior, exteriórque eſt, οἰσοφάγον Græci & σύριγγα, Latini gulam & cibalem fiſtulam uocant. Quibus uerbis contra naturæ poſitũ, gulam in anteriore colli parte, tracheam uero in poſteriore collocat. Gulam nanque qua cibus potuſque deuoratur, eſſe uiam interiorem ſeu poſteriorem, tracheam uero arteriam exteriorem, in homine uiuo citra etiam diſſectionem dignoſci poteſt. Eã autẽ olim Alexandri fuiſſe ſententiam exemplar Plinianum, quod ſuis auſpiciis in publicum prodiit,

quódque tanquam emendatiſsimũ paſsim defendere conatur, pulchre teſtatur, in quo lib. II. ca. 27. in hunc modum legendum eſſe contendit: Sub ea minor lingua, quæ nulli oua generãtium, opera eius gemina duabus interpoſitæ fiſtulis. Interior earum appellatur arteria, ad pulmonẽ atque cor pertinens, hanc operit in epulando epigloſsis, ſpiritu ac uoce illac meante, ne ſi cibus ac potus in alienũ deerrauerit tramitem, torqueat. Altera exterior eſt, appellatur ſanè gula, qua cibus atque potus deuoratur. Quod ſi itaque aliter quàm uerba iã citata præ ſe ferunt, ſenſiſſet, nunquam paſſus fuiſſet exemplar ut aliis omnibus caſtigatius, eam lectionem continens, in publicum prodire, multo minus tueri. At locum hunc Plinij deprauatum in ſua æditione, quam nuper ex elegantiſsima Frobenij officina accepimus, [illegible] Erasmus Roterodamus [illegible] ita reſtituit: Sub ea minor lingua epigloſsis appellata, nulli oua generãtium opera eius gemina, duabus interpoſita fiſtulis. Exterior earum appellatur arteria, ad pulmonem atque cor pertinens. Hanc operit in epulando, ne ſpiritu ac uoce illac meante, ſi potus cibúſue in alienũ deerrauerit tramitem, torqueat. Altera interior eſt, appellatur ſanè gula, qua cibus atque potus deuoratur. Sic autem eſſe legendum in primis teſtatur Ariſtoteles, qui libro primo de hiſtoria animalium cap. 12. de duabus his uiis ita ſcribit: αὐχὴν ὁ μὲν μεταξὺ πρόσωπου καὶ θώρακος. καὶ τέθου μὲν καὶ πρόσθιον μέρος λάρυγξ, ὃν ὁ ἀπίθιου σόμαχος. τέτου ὁ μὲν ἔσχον διῳδες καὶ πρόσθιον δι' οὗ ἡ φωνὴ καὶ ἀναπνοή, ἀρτηρία. ὁ δ' ὄπισθεν σαρκώδες σόμαχος οὗτος πρὸς φάρυγγος. id eſt: Collum uero inter pectus & faciem eſt.

Huius

Huius quidem pars prior guttur, posterior autem gulæ. Quantum uero colli ipsius cartilagineum priorem situm obtinens uocem transmittit & spirationem, id arteria nominatum est. At quantū interius carneum spinæ præiacet, gula. Et libro tertio de partibus animalium capite tertio in hunc modum: Κεῖται ὑ ἔμπροσθεν τοῦ οἰσοφάγος ἡ ἀρτηρία. hoc est: Ante gulā arteria posita est. Cornelius quoque Celsus libro quarto cap. 1. iam dicta confirmat, sic dicens: Deinde duo itinera incipiūt, alterum asperam arteriam nominant, alterum stomachum. Arteria exterior ad pulmonem, stomachus interior ad uentriculum fertur. Cui etiam subscribit autor introductorij iis uerbis: Δύο τοίνυν πόροι ἀρχόμενοι ἀπὸ τοῦ στόματος διὰ χωρίας, ὁ μὲν κατὰ τὸ ἔμπροσθεν τοῦ τραχήλου τέτακται, καὶ καλεῖται βρόγχος ἡ τραχεῖα ἀρτηρία, ὁ δὲ στόμαχος. διαπέμπει δὲ τὸ πνεῦμα ἡ τραχεῖα ἀρτηρία εἰς τὸν πνεύμονα· ὁ δὲ στόμαχος εἰσδοτέρω τοῦ βρόγχου, πρὸς τοῖς ὀπισθίοις τοῦ τραχήλου. quod est: Duo igitur meatus siue itinera à lato oris spacio incipiunt, alterum iuxta priorem colli partē asperam arteriam nominat, alterum gulā. Aspera autem arteria spiritum pulmoni transmittit. Gula uero interior arteriæ existens, ceruicis uertebris annexa est. Sic itaq; legendo uerba Plinij, ut legenda esse demonstrauimus, à grauissimo etiā errore alio uindicatur Plinius. Nā si ne prohibitiua particula præponatur uerbis illis si potus, & non prioribus, legendo ne si spiritu, illud sequetur absurdum, asperā arteriam eodē temporis momento & opertā & apertā esse, quod impossibile erit. In epulando enim operitur ac clauditur, spiritu autē & uoce meāte aperitur.

Ea enim à minore lingua operta neque uocem neq; ſpiritum per eam tranſire poſsibile eſt. Hæc itaque ad præſentis errati confutationem ſufficiant, neque enim quod res in propatulo ſit, pluribus opus habet.

Alexãdrum Benedictũ præter veterum exemplum pharynga cum aſpera arteria cõfundere. CAP. XIIII.

Confundere Alexandrum tracheam arteriam cum pharynge uerba eiuſdem ſatis indicãt, quæ ſcribit libro tertio ſuæ anatomes cap. 8. ſic dicens: Binæ ab oris faucibus canaliculæ coeunt, quarum altera breuior interiórq; eſt, τραχέαν ἀρτηρίαν ἢ φάρυγγα, *Græci, Latini guttur uel ſpiritalem fiſtulam appellant. In quibus ſanè uerbis errat Alexãder, primum quod tracheã arteriam alio nomine uocari ait pharynga, quod tamen nemo ueterum aſſerere auſus eſt. Deinceps quod pharynga guttur interpretatur, cum id nominis laryngi potius conueniat. Proinde cum & alij multi pharyngis & laryngis Græcis, fauciúmque & gutturis Latinis uocabulis, hodie abutantur, neceſſarium erit ut hoc loco genuinum earundem uocũ uſum ſtudioſis indicemus. Animaduertendum itaque proprie loquendo pharynga nihil aliud eſſe Græcis, niſi id ſpacium quod gulam & guttur præiacet, Latiníſq; fauces nominantur. Guttur autem ea pars eſt quæ ueluti caput ſeu initium eſt aſperæ arteriæ, Græciſq;* λάρυγξ *dicitur. Teſtis Galenus lib. ſeptimo de uſu partium corporis humani ita ſcribens:* ὥδε μὴ ἔχει φύσεως ἡ ἀρτηρία τὸ στόμωμος, ἢ ἐν αὐτῇ βρογχίῳ συγκειμένη· καλεῖται δ' ἔστω τοῖς ἰατροῖς τὸς χόνδρους αὐτῆς, ὥσπερ γε ὅλῳ μὴ βρόγχου, καὶ κεφαλὴν

κεφαλὴν ὁ ἄνω τόρας αὐτός, ὥσθ' ὅλη ἡ λάρυγξ ὄνομα· id est: Hæc quidē est natura arteriæ pulmonis, quæ ex bronchiis consistit. Vocare enim ita medici eius cartilagines consueuerunt, quemadmodū & ipsam totam bronchum. Superiorem autem eius extremitatem caput, quæ utique etiam guttur nominatur. Et rursus libro octauo: πρῶτον ἡ κυριώτατον ὄργανον τῆς φωνῆς, ᾧ λάρυγξ ὄνομα, ὁ ἄνω τόρας ὅσον ἐπὶ τραχείας ἀρτηρίας· quod est: Primum & principalissimum uocis instrumentum, cui guttur nomen est, superior asperæ arteriæ finis existit. Idemetiam testatur libro sexto de tuenda ualetudine, iis uerbis: τὴν δὲ εἰς τὸ στόμα φορὰν τῶν τροφίμων ὑποδέχεται στόμαχός τε, καὶ ἡ τραχεῖα ἀρτηρία, καλοῦσι δ' αὐτὴν καὶ βρόγχον, ἣ τὸ σωματῶδες τῷ στόματι τόρας ὑπηλόν, ὀνομάζεται δὲ λάρυγξ, ὄργανον φωνῆς ὑπάρχον. hoc est: Excremētorum in os decursum tum gula excipit, tum aspera arteria, appelant hanc Græci & bronchum, aut etiam summa eius pars quæ ori coniungitur. guttur autem nominatur, uocis instrumentum existens. Proinde cum λάρυγξ nihil aliud sit nisi asperæ arteriæ caput, consultum erit ut passim hæc dictio in Græcis autoribus obuians pro gutture interpretetur. Pharynga uero seu fauces esse sedem gulæ & gutturi præiacentem omnium maxime testantur ea quæ Galenus in commentatione aphorismi 34. tomi quarti aphorismorum scribit, sic dicens: ἀλλ' ἵνα τινὶ ξύδῃ στενοχωρίαν μὴ γίνεται πάντως. ἡ στενοχωρία, δὲ ἤτοι πεπληρωμένης ἢ μεταξὺ τοῦ θώρακός τε καὶ πνεύμονος χώρας, ἢ τῶν σπερί-

γων τοῦ πνεύμονος, ἢ τινος φλεγμονῆς περὶ τὸ
πλάγχνου ὅλον ἔσης, ἢ κατὰ τὴν τραχεῖαν ἀρ-
τηρίαν, ἢ τὴν ὀπίσω κεφαλὴν αὐτὴν, ἣν ὀνομάζουσι
λάρυγγα. καί ποτε κατὰ τὴν προειμένην θύρυ-
χωρίαν ταύτης ἢ, τὸ ὔνομα φάρυγξ ἔστι, πνίγεσθ
πέφυκεν· οὕτως ὅπως ἂ ὅμηρος ἔφη, φάρυγγος
δ' ἐξέασυτο οἶνος ἰωμοίτ' ἀνδρέμεοι. τὴν προ-
ειμένην θύρυχωρίαν σομάχ κ λάρυγγος ὀνο-
μάζων φάρυγγα· id est strãgulatio omnino ex angu-
stia fit. Angustia autem uel repleta intermedia regione
quæ inter pectus & pulmonem est, aut pulmonis cauer-
nis, uel aliqua inflammatione totum uiscus occupante,
uel asperam arteriam, uel eam partem quæ est ueluti ca
put eius, quam nominant guttur. Quæ etiam inflamma-
tio in præiacenti spacio, quod fauces appellant, aliquan-
do facta strangulare solet. Nam & Homerus ita nomi-
nauit, inquiens: Per fauces autem uinũ erumpebat, fru-
stáque humana. Spacium illud laxius quod gulam &
guttur præiacet, fauces nominans. Ex quib. Galeni uer-
bis liquidò constat quid Græci utroque uocabulo, & la-
ryngis & pharyngis intellexerint, præsertim autẽ quid
Homer. Odyssææ primo Cyclopis temulentiã depingens,
pharyngos uoce significare uoluerit, nempe spacium id
quod ante gulam & guttur est. Quod si itaque, ut Ale-
xander somniat, Homerus per pharynga asperam arte-
riã intellexisset, certe iuxta Homerũ, potus per tracheã
arteriã primũ ad pulmonẽ defluere, nisi enim illuc pri-
mum migraret, per illam euomi non posset. Atque adeò
in ea sententia esse Homerus, in qua Plato olim fuit de-
prehenderetur, potum nimirum ad pulmonem primum
& minime uentriculũ ipsum delabi quod certe de tan-

to

to uate, quem haud temere oceanum eruditionis appellat, ſuſpicari alieniſsimum ſit, quando quidem tale quid ne per ſomniũ quidẽ cogitauerit. Quare pharynx aliud à trachea arteria erit, nempe ſpacium illud, ut diximus, quod gulam & guttur præiacet. Id quod præterea *dicta teſtantur etiam ea quæ libro quarto de affectis locis capite ſexto Galenus ſcribit, dicẽs:* Φάρυγγα ὀνομάζω τὴν ἔνδοθεν τῶν σώματος χώραν, εἰς ἣν ἀνήκει τότε τῶν σωμάτων καὶ τὸ τοῦ λάρυγγος πέρας. *quod eſt:* Fauces uoco internum oris locum, *ubi ſimul conueniunt, & gulæ & gutturis partes extremæ.* Et *lib. tertio præſagiorum aphoriſmum 18. explicans, ubi in hunc modum ſcribit:* ὅτι φάρυγγα τὴν προσκειμένην χώραν σωμάτων τε καὶ λάρυγγος ὀνομάζει δῆλόν ἐστι. *hoc eſt:* Vt fauces præiacentem gulæ & gutturi locum appellet, perſpicuũ eſt. Ex quibus omnibus clarum eſt pharynga ſeu fauces locum eſſe ad quem tam ſummum aſperæ arteriæ, quàm gulæ pertingit, adeò ut errare Alexandrum, qui hunc à trachea arteria non diſtare putauit, omnium euidentiſsimum ſit. Atqui non latet Galenum inter initia libri octaui de uſu partium corporis humani ſcribere, tracheam arteriam pharynga æquiuoce illi quæ eſt ante laryngа ſeu guttur nominari. Verba eius hæc: πρῶτον καὶ κυριώτατον ὄργανον τῆς φωνῆς, ᾧ λάρυγξ ὄνομα, τὸ ἄνω πέρας ἐστὶ τῆς χοίρας ἀρτηρίας· ἣν δὴ καὶ φάρυγγα καλοῦσιν, ὁμωνύμως τῇ πρὸ τοῦ λάρυγγος. *hoc eſt:* Primum & principaliſsimum uocis inſtrumentum, cui guttur nomen eſt, finis ſuperior aſperæ arteriæ exiſtit, quam utique pharynga nominant æquiuoce cum ea pharynge quæ gutturi incubat. Quibus uerbis

certe latenter indicat quorundam errorem, qui abusi uocabulorum proprietate tracheam arteriã æquiuoce faucium, quæ ante guttur sunt, nomine appellauerunt. Sed nos hic illos nihil moramur, qui de genuino ac usitato pharyngos significato loquimur. Quapropter si proprie dicere curauerimus, quemadmodum in membrorũ dissectionibus maxime conuenit, semper in Græcis autoribus pharynga per dictionem latinam fauces interpretemur. Nec nos offendat Plinius, qui libro undecimo, summũ gulæ fauces uocari dicit, nam in plerisque, præsertim in anatomicis, uocabulorum etiam proprietatem neglexit. Eadem ratione & laryngos uocabulũ per guttur reddimus, nõ animaduertẽtes quomodo alij usi sint, ita enim proprie iam dictis utimur uocabulis. Tolerabilior certe Alexandri fuisset sententia si tracheam arteriam larynga uocari dixisset, ita enim partis uocabulũ toti accõmodasset, larynx enĩ suprema arteriæ pars est.

Magno & impudenti errore Alexandrũ Benedictũ bronchum cum larynge confundere. CAP. XV.

Alexander libro tertio cap. 18. suæ anatomes bronchũ iis describit uerbis: Bronchus, inquit, in suprema parte situs est, pelliculare membrum, musculosum, cartilaginosúmque ut argutius sit, in quod percussus spiritus, sonus aut uox ipsa pfectius elidatur. Quæ sanè descriptio broncho minime conuenit, id enim membrum pelliculare, musculosum, neruosum, cartilaginosúmque, præcipuum uocis de quo ipse loquitur, instrumentum, non bronchus à Græcis, sed bronchi caput seu larynx nominatur, quemadmodũ capite præcedenti diximus:

diximus: adeóque errare Alexandrum euidentiſsimum eſt, quum bronchus nihil aliud ſit quàm aſpera alio nomine uocata arteria, id quod teſtatur Galenus ab initio libri ſeptimi de anatomica adminiſtratione ita ſcribens: ἕτερον δὲ γένος ἀρτηριῶν, ἃς ὀνομάζουσι τραχείας, ἐν τραχήλῳ μὲν μία μεγίστη, καθ' ὅλον δὲ τὸ πνεύμονα ταύτης ἀπονεμήσεις πολλαί· τῷ δ' ἄνω τέρατι τῆς εἰρημένης ἐν τραχήλῳ μεγάλης ἀρτηρίας οἷον κεφαλή τις ἐπικεῖται μόριον ὁ προσαγορευόμενος λάρυγξ. ὀνομάζεται δὲ καὶ πρὸς τῶν νεωτεριζόντων ἀνατόμων βρόγχου κεφαλή, διότι καὶ αὐτὴν τὴν τραχεῖαν ὁ μόνον οὕτως, ἀλλὰ καὶ βρόγχον καλοῦσι. *id eſt: Alterum genus arteriarum eſt quas nominãt aſperas. In ceruice quidem una maxima, quæ frequenti ramorum ſerie pulmones adit. Superiori dictæ in collo grandis arteriæ extremo ueluti caput quoddam incumbit particula guttur appellata. Dicitur autem hæc etiam à recentioribus anatomicis bronchi caput, eo quod & ipſam totam aſperam arteriam non ita ſolum, ſed bronchum quoque nuncupant. Idem docet ab initio ſeptimi li. de uſu part. cor. humani, ubi ita ſcribit:* Διὰ δὲ τρίτον αὐτοῖς ἀγγεῖον ἡ φύσις ἔζωξε τὸ ἀπὸ τῶ φάρυγγος ἐρμῶμενον, ὃ ἔνιοι μὲν τραχεῖαν ἀρτηρίαν, ἔνιοι δὲ βρόγχον ὀνομάζουσι, νυνὶ εἰρήσε). *hoc eſt: Cur autem eis natura cõiunxit tertium à faucibus prodiẽs uas, quod quidam aſperam arteriam, quidam autem bronchum nominant, nunc dicetur. Et rurſus eodẽ libro:* Nominatur autem ſicut & antè diximus, non hoc nomine ſolum, ſed etiam bronchi caput, quoniã & ipſam arteriam aſperam bronchum appellant. *Idem docent*

docent loca quæ capite præcedẽti ex ſeptimo de uſu partium corporis humani, & ſexto de tuenda ualetudine libris citata ſunt, quæ repetere in præſentiarum ſuperuacaneum eſſe duxi. Ex *his omnibus ſole clarius fit bronchon Græcis nihil aliud eſſe quàm id corporis membrum quod alio nomine aſperam arteriam nominant, & nequaquã larynga ſeu guttur dictum, quemadmodum Alexander Benedictus putat. Proinde cum Alexandro bronchus à gutture nihil diſtet, nõ aliud iis uerbis, brõchus in gutturis ſuprema parte ſitus eſt, uidetur dicere, quàm guttur in ſuprema parte gutturis ſitum eſt, aut larynx in laryngis ſuprema parte ſita eſt, quo certe nihil ridiculoſius dici poſſet. Quod uero larynx ſiue guttur præcipuum uocis ſit inſtrumentum, multis Galenus libro ſeptimo de uſu partium corporis humani oſtendit, præſertim cum ſic ſcribit:* ὅτι δ' ὁ χόνδρος οὗτός ἐστι τὸ πρῶτον καὶ φωνῆς ὄργανον, ὁ λάρυγξ δὲ καινύθη σοι μάλιστα· καλεῖται δ' οὕτω τὸ σωλάριον τῷ φάρυγγι τὴν ξαχεῖαν ἀρτηρίαν μόριον. ὃ δὴ καὶ πρωτιστὲς φαίνεται κατὰ τὸν ξάχιλον, καὶ λαυόντων σκληρόν ἐστι, καὶ ἀναδέχει καταπινόντων. οὗτος ὦν ὅτι μὲν αὐτὸ τὸ πρῶτόν τε καὶ κυριώτατόν ἐστι καὶ φωνῆς ὄργανον, ἐν τοῖς περὶ καὶ γενέσεως αὐτοῦ δέδεικται γράμμασιν· *id eſt: Quod autem cartilago hæc primum uocis inſtrumentum eſt, uel guttur tibi maxime oſtendat. Vocatur uero ita particula ea quæ faucibus aſperam arteriam coniungit. Hæc utique prominens apparet in collo, tangentibuſque dura ſentitur, & deglutientibus recurrit. Hanc igitur ipſam primum & maxime præcipuum uocis eſſe inſtrumentum, in libro de generatione uocis demonſtratum eſt. Sunt autem*

tem laryngi & aliæ quædam particulæ ad ædendam uocem neceſſariæ, quemadmodum loco iam citato Galenus oſtendit, & libro primo de affectis locis ubi partes illas quoque enumerat, ita dicens: τῆς φωνῆς αὐτῆς ἴδια μόρια ταῦτ' ἔστι σωμελόνλε μὲν ἐπεῖν, ὁ σύμπας λάρυγξ· κατὰ μέρος δὲ ἑρμηνευόντων, οἵτε ξεῖς αὐτοῦ χόνδρου, καὶ οἱ κινοῦντες αὐτοὺς μῦες ξεῖς, ἅμα τοῖς ἄνω ἐγκεφάλου νεύροις· ἔτι τε πρὸς τούτοις ἡ ἔνδον τοῦ λάρυγγος ἐπιγλωττίς, ἥπερ ἐστὶ κυριώτατον ὄργανον τῆς φωνῆς. αὕτη γὰρ κάτω τὸν μυῶν ἀνοιγομένη τε καὶ συναγομένη μέγιστον ἐργάζεται τὰς φωνάς· quod eſt: Propriæ uocis ipſius partes, ſummatim quidem loquendo, totum guttur. Si uero particulam explicare uolueris, ſunt tres cartilagines, & totidem has mouentes muſculi, quibus accedunt nerui à cerebro demiſſi. Et præterea in gutture ligula, hæc maxime propriũ uocis inſtrumentum eſt: etenim cum moderate & aperitur & committitur, uocem efficit. De qua ligula ſequenti capite multa. Et diſcant hinc iterum ſtudioſi, quàm neceſſarium ſit in omni diſciplina propria rerum noſſe uocabula.

Perperam Alexandrum Benedictum ligulæ, quã epiglottida Græci vocant, muſculos tribuere, qui proprie loquẽdo laryngi gutturíve potius tribuenda erant. CAP. XVI.

NE aliquem uocabuli moretur ignoratia, ſciendũ ἐπιγλωττίδα ſeu ligulã nihil aliud eſſe, quàm id membrum quod in regione interna gutturis ſitum eſt linguæ fiſtulæ perſimile, non ſolum ad ædendam

dam recte uocem, ſed etiam ſpiritus comprehenſionẽ, & ne inter epulandum cibus & potus in alienum delabatur tramitem neceſſarium. Id quod teſtatur Galenus lib. 7. de uſu. par. corp. hu. ita ſcribens: In regione laryngis gutturisue interna, per quam intrò & foras ſpiritus fertur, locatum eſt quoddam corpus, neque ſubſtantia, neque figura ſimile alicui alii eorum, quæ in toto animali. Aſſimilatur quidẽ linguæ alicuius fiſtulæ, maxime ſi infernã et ſupernã eius partem ſpectaueris. Vt autem uocẽ ædat animal, indiget omnino etiã ea ſpiritus latione quæ ab infernis repẽte ſimul erumpit. Indiget autẽ nihilo minus quàm hac, etiam ſtrictiori qui eſt ſecundum guttur tranſitu. At non ſimpliciter ſtrictiori, ſed qui paulatim quidem ex amplo ad ſtrictum adducatur, paulatim rurſus ex ſtricto amplificetur. Quod exacte efficit corpus, quod hoc ſermone exprimimus ac enarramus, ἐπιγλωττίδα, hoc eſt, linguam gutturis nomino. Non ſolum autem ad ædendam uocem neceſſarium eſt gutturi corpus hoc epiglottidis, ſed etiam ad comprehenſionem ſpiritus. Et paulò pòſt: τὴν ἐπιγλωττίδα προμηθὼς ἡ φύσις οἷον ἐπέθηκε τῇ κατὰ τὸν λάρυγγα σύριγγος, ἐσκυφὸν μὲν ὀρθὴν δὲ τῷ πρόσθεν ἄνω κλίνων, καθ' ὃν ἀναπνεῖται τὰ ζῷα, καταπίπτουσαν δ' ὑπὸ τὸν λάρυγγα καταπινόντων ὅλων. *quod eſt:* Epiglottida non ſine prouidentia natura uelut operculum quoddam ori gutturis præpoſuit, ſtantẽ quidem rectam toto priori tempore quo animalia reſpirãt, cadentem uero ſupra guttur quodcunque deglutiẽtibus. id quod confirmant etiam ea quæ de epiglottide ſcribit autor introductorii, ita dicens: ὁ μὲν βρόγχος προκείμενος ἐπὶ τῷ καταπίνεσθαι τὴν τροφὴν προσανατρέχων

τρέχων

τρέχων ἐπιπομαλίζει ἀκριβῶς τῇ ἐπιγλωττίδι, ἥτις πέφυκεν ἐκ τῆς ῥίζης τῆς γλώττης· ἡ δὲ ἐπιγλωττὶς οὐ μόνον τὸ στόμα ἐπιπομαλίζει, ἀλλὰ καὶ τὴν τροφὴν, τὴν ἄνω δὴ γλώττης οἷς ἄνω πίνει ἀναλελυμένῳ, ἅτε πορθμοῦ ὄντος τοῦ γέφυρα ὠδὶ τὸ στόμα χορὸν, ὑπὲρ τὸ στόμα τὸ βρόγχου ὑποδεθεῖσα αὐτὸν. *id est:* Trachea arteria adiacẽs dum cibus deuoratur recurrens epiglottide, quæ ex radice linguæ producta est, operitur. Hæc autem non solum os aperit, sed & cibum à lingua uelut uentilabro purgatum, ori ipsius arteriæ superimposita pontis modo ad gulam transmittit. In hunc usum à natura esse creatam epiglottida, testantur etiam ea quæ scribit Alexander lib. 3. cap. 18. suæ anatomes ita inquiens: Gutturi epiglottis sub ipsis faucibus quoddam operculum linguæ postremæ annexum accommodauit, ne quid cibi potúsue in alienum delabatur iter, quoniam spirandi meatus intercludũtur. Huic itaque membro aliquot musculos tribuit lib. 5. cap. suæ anatomes, dum sic scribit: In epiglottide, gutture ac gula triginta duo sunt musculi. Quibus uerbis etsi nõ manifestet quot epiglottidi, quot gutturi, quótque gulæ tribuat musculos, tamen cum per guttur, ut suprà diximus, asperam arteriam & eius superiorem partem, laryngæ dictam, intelligat, ipsius quidem arteriæ erunt musculi quatuor, laryngis uero uiginti: totidem enim huic membro Galenus libro septimo de usu part. corp. hu. assignat his uerbis: Mouetur autem guttur à musculis secundum suam quidem propriam compositionem duodecim, secundum communionem uero quæ ei est cum adiacẽtibus ab aliis octo. Et paulò pòst: Propter hoc ipsum autem & communes trium cartilaginũ musculi facti sunt decem numero,

numero, primo quidem duo dicti, qui anteriores partes copulant, & claudunt magnam gutturis cartilaginem. Qui uero consequenter duo sunt, eas quæ per profundum. Aliorum uero sex, quatuor quidem aperiunt arytenoeide cartilaginem, reliqui uero duo claudunt. Quibus adiutores duo musculi transuersi pluribus animalibus sibi inuicem inniti, basin stringunt tertiæ cartilaginis. Hi igitur omnes musculi in gutture continentur, nulli adiacentium instrumentorum copulati. Alii uero octo musculi colligantes ipsum corporibus quæ sunt in circuitu, alterius motus sunt duces, per quē totus spiritalis meatus amplificatur & contrahitur. Cū itaque uiginti sint gutturis seu laryngis ex Gal. sententia musculi, & quatuor arteriæ, tunc simul iuncti erunt uigintiquatuor: octo ergo supererūt epiglottidi tribuēdi, nullos enim habere gulā antea mōstrauimus. Nemo autē unquā ex probatis scriptoribus totidem epiglottidi musculos aßignauit. Si qui enim huic musculos tribuunt, duos tantū tribuūt, quamuis non admodum probè: proprie enim loquēdo hi musculi ad larynga guttúrue tanquam ad totum, & minime ad epiglottida, quæ gutturis tantum pars est, referendi sunt. Testis est Galenus, qui libro iam paulò ante citato illos laryngi, & nō epiglottidi aßignat, uocátque illos musculos claudentes guttur seu larynga, de quibus iter cætera sic scribit: Mirabile esse putabit aliquis si mētem ei attenderit, & cogitauerit quanta est magnitudo & multitudo musculorum thoracem comprimentiū & constringentiū, quibus omnibus resistunt duo parui musculi, qui claudentes laryngem, apprehendunt cum eis ipsam quoque glottidem. Ex quibus utique uerbis dilucidum fit duos iam dictos musculos, non recte epiglottidi, quam

quam apprehendunt tantum cum claudũt guttur, ſed laryngi tribui: ita ut toto cœlo erret Alex. qui huic plures etiam quàm duos tribuat muſculos. Secutus eſt autem in hoc Razem qui lib. 1. ca. 3. eandem quoque fouet ſententiam, dum ita ſcribit: Muſculi qui gulam & epiglottin mouent ſunt trigintaduo. Atqui conſultius erit ut nullos planè muſculos ligulæ tribuamus, quũ nullos habeat præter illos, qui dum guttur claudunt, ſimul etiã cum eis apprehendunt illã, ita ut meritò hoc nomine ad guttur tanquam ad totum referendi ſint. Neque obſtat quod Auic. Fen. 1. Can. 1. doct. 5. Sum. 2. cap. 11. epiglotti muſculos tribuat, is enim per epiglottim non ligulam, ſeu, ut Plin. nominat, minorem linguam, ſed larynga ſiue guttur intelligit, adeóque partem pro toto deſcribit, id quod aperte eiuſdem teſtatur deſcriptio, quæ ſic habet: Epiglottis eſt membrum cartilaginoſum, creatum ut ſit uocis inſtrumentum, quod ex tribus compoſitum eſt cartilaginibus. His enim uerbis planè larynga depingit, ut uidere licet apud Ga. libro ſeptimo de uſu par. corporis humani, ubi ſic ſcribit: Conſtat autem larynx ex tribus magnis cartilaginibus, quarũ maxima eſt anterior, quam & tangimus, foris quidem conuexa, intus autem concaua, ſcuto maxime ſimilis. Secũda uero cartilago quanto minor eſt prima, tãto maior eſt quàm tertia, internis quidem partibus locata eſt, qua ſtomachus ſubſidet. Tertia cartilago in anguſtum ualde tranſitum deſinit, quemadmodum prolixius ibi Galenus diſſerit. Quare euidentiſſimum eſt Auicennam uel huius interpretem per epiglottim nõ ligulam, ſed guttur intellexiſſe. In quem etiam errorem multi hodie recentiorum lapſi ſunt, qui abutentes uocabulo, per epiglottim paſſim larynga ſiue guttur accipiũt.

Auic. per epiglottim larynga uel ligit.

Qui

Vocabulorũ proprietas nõ negligenda.

Qui certe meritò reprehendendi ſunt, quod proprietate uocabulorum neglecta, perſpicue de rebus loqui non uerentur, atque adeò ſit ut ambiguitate uocum multis erràdi occaſionem præbeant. Diſcant igitur moneo ueritatis ſtudioſi propria rebus ſuis adhibere uocabula, ita enim citra difficultatem quod expetunt addiſcent, eadémque facilitate reliquos pòſt docebunt.

Cerebrum naturam aduerſus cordis calorem non eſſe molitam, veluti Alex. Benedictus, Ariſtotelem in hoc ſecutus, putat.

CAPVT XVII.

Lexandri ſententia habetur lib. 4. ca. 2. ſuæ anatomes, ubi inter cætera de cerebro ſic ſcribit: Cerebrum omnium frigidiſſimum eſt pro cordis tẽperamento, ſolet enim natura ſemper moliri contra cuiuſuis exuberantiam auxilium per coniunctionẽ rei aduerſæ, ut excelſum alterum altero compeſcat. In uniuerſo enim corpore frigiditas ad temperandum naturalem calorem à natura data eſt, quod tactu percipitur & ratione intelligitur, ſanguinis enim nihil habet. Quibus ſanè uerbis aliud non innuit, niſi quod cerebrum gratia caloris qui circa cor eſt, à natura factum opinetur: ſecutus in hoc Ariſtotelis erroneam ſententiam quam prodit lib.

Ariſtotelis erronea ſẽtentia.

2. de par. animal. cap. 7. ſic ſcribens: ὁ μὲν οὖν ἐγκέφαλος ψυχρότατον τῶν ἐν τῷ σώματι μορίων. ἀεὶ γὰρ ἡ φύσις μηχανᾶται πρὸς ἑκάστου σωμάτων βολὴν βοήθειαν τὴν τοῦ καλλίου παρεδρείαν, ἵνα ἀνιᾷ τὴν θατέρου σωμάτων θατέρου. διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν πρὸς τὸν τῆς καρδίας τόπον καὶ τὴν ἐν αὐτῇ θερμότητα μεμηχάνηται τὸν ἐγκέφαλον

Φαλον ἡ Φύσις. τοῦτο χάριν ὑπάρχει τοῦ τοῖς μόριον τοῖς ζώοις, τὴν φύσιν ἔχον κοινὴν ὑδατώδους καὶ γῆς, καὶ διὰ τοῦτο τὰ ἔναιμα ἔχει πάντα ἐγκέφαλον, τῶν δὲ ἄλλων διέρωσ εἰπεῖν, ὅλων ὅτι κατὰ τὸ ἀναλογον, οἷον ὁ πολύπους, ὀλιγόθερμα καὶ πάντα διὰ τὴν ἀναιμίαν· ὁ μὴ οὖν ἐγκέφαλος εὐκρατον ποιεῖ τὴν ἐν τῇ καρδίᾳ θερμότητα καὶ ζέσιν. *hoc est: Cerebrum omnium partium corporis frigidissimum est, solet enim natura semper emoliri contra cuiusuis exuperantiam auxilium per coniunctionem rei aduersæ, ut excessum alterius altero compenset, & moderetur. Idcirco aduersus cordis sedem & calorem, cerebrum natura molita est. Et ea de causa pars ista animalibus iuncta est, naturã obtinens aquæ & terræ communem. Atque ob eam rem cerebrum omnia sanguine prædita habent, ex cæteris nullum ferè nisi per proportionem, ut polypus, parum enim caloris obtinet omne id genus propter sanguinis priuationem. Cerebrum igitur calorem feruorémque cordis moderatur, & temperiem affert. Erroneam autem esse utriusque sententiam uel situs maxime cerebri satis demõstrat: cum enim locus alterans parti alteranti proximus sit oportet, fieri non potest ut ex tãto interuallo, præsertim densis ac tutis duorum ossium sepimentis interpositus, frigiditatem suã cerebrum ad cor perfundat. Id quod fusius docet Galenus libro octauo de usu partium corporis humani in eũ modum scribens:* τὸ οἴεσθαι τοῦ ὠφελεῖν τὴν καρδίαν θερμασίας ἕνεκα γεγονέναι τὸν ἐγκέφαλον, ἀναψύχοντά τε αὐτὴν, καὶ εἰς μέσιον τὸ τῆς προσεως ἄγοντα, παντελῶς ἄδηλον· ὅτε γὰρ ἔστω τοῦτο ὑπερῶον τῆς

καρδίας ἡ φύσις ἔταξεν αὐτὴν, ἀλλ' ἤτοι πάντη
βαλέειν ἂν ὥσπερ καὶ τὸν θυμόνα, ἢ οὐ
ἐπέρχηται γε πάντως κατέδετο. οὔτ' ἂν τὰ αἰσθη-
τήρια ἅπαντα τὰς ἀρχὰς εἰς αὐτὴν ἀνήρτησεν·
ἀλλ' εἰκὸς τοσοῦτον παρεῖδεν, ὡς μὴ πόρρω τάξαι,
μὴ τὰς αἰσθήσεις σωίζεσθαι μηδὲν δέον, ἀλλ' οὕτω
γε δὴ τοῖς ἂν θρομβόλοις οὕτως ἀσφαλέσι καὶ
πυκνοῖς διετείχισε, τῷ μὴ τὸ καρδιωμόλον, τὴν
τὴν θώρακα περιθεῖναι. ἢ εἰ μὴ ταῦτα παρεῖδε·
τὴν γοῦν τραχύλον οὐκ ἂν εἰς τὸ μέσον ἀμφοῖν
φορεῖσθαι κατέδετο, μὴ ταῦτα οὐ τοῖς θρομοτά-
τοις ζώοις, μὴ τοῖς καρχαρόδουσιν ὀνομαζομέ-
νοις ἱκανῶς μακρὰν· οὐ δὴ τοῖς πλωοῖς ἔτι μὴ
μᾶλλον. ὥστ' ἴσον ἀφεσάναι τὴν καρδίας τοῖς πο-
σὶ τὸν ἐγκέφαλον. ὅμοιον γὰρ τοῦτο γε τὸ δόγμα
τῷ φάσκειν ἕνεκά γε τῆς καρδίας τὰς πτέρνας
γεγονέναι· μὴ μήσοι λοιδεῖν με τὸ γελοῖα χαρίζε-
σθαι οὕτως εἰπεῖν, ἀλλ' ἂν ἀκριβῶς σκοπῇς θάττον
ἐκ τῶν πτερνῶν εἰς τὴν καρδίαν ἀφίξεταί τις ψυ-
χὴ, ἢ ἐκ τῆς ἐγκεφάλου. εἰ γὰρ μὴ πορρωτέρω τε-
τάχθαι λοιδοῦσιν ἐσί γε ἀνθρώποις, ἐ γὰρ δὴ οὐ
πᾶσί γε τοῖς ζώοις, ἀλλ' οὐδὲ πολυτρεῖδον δὴ τοῖς
ὀσῶν θρομβόλοις, οἷσι ἀσφαλέσι τείχεσιμ.
οὐ μὴν γὰρ τοῖς κάτω μέρεσιν μόνοις, ἀκ ἔσιν ὁσείνοις
ὁ θώραξ, ἀλλ' ὑμενώδεσί τε μὴ μυώδεσι σῶμα, ὃ
διάφραγμα καλοῦμεν, οὐ ταῦ θοῖ τέτακται,
διαπέμπειν ἐπιμόταζον ψύξιν· οὐ μὴν ὅδ' ἦττόν
γε ψυχρὰς ὕδρεις ἂν τὰς πτέρνας τῆς ἐγκεφάλου.
οὐδὲ γὰρ εἰ μὴ μηδὲν, ἀλλὰ τό γε δυνατὸν ἀφ-
κινήσεως

Legendum τοῖς πόδας μὴ.

μινήσεως ἱκανὸν ἐκθερμαίνῃ, ἵνα παρεχλείπῃ τὸ θλῆθός τε καὶ μέγεθος τῷ περὶ αὐτῷ φλεβῶν καὶ ἀρτηριῶν, ὧν οὐδὲν ἧττον θερμότερον περιζώσαν σῶμα τὸ μέριον. ἀλλὰ καὶ τὸ σκίδναθαι διττοῖς μηνιγξὶ, καὶ μεταξὺ τούτοις σκληροτάτῳ τε ἅμα καὶ πυκνοτάτῳ καὶ παχυτάτῳ ὀστῷ, τοιοῦτον γὰρ τὸ κατὰ τὴν βάσιν αὐτοῦ, δὶ οὗ πάντως ἡ ὠδὶ τὴν καρδίαν ὁδὸς τῆς ψύξεως. ἐπεὶ γὰρ δὴ δέδοκται τῷ κορυφῆς, καὶ ταῦτα τὴν γε περὶ αὐτῷ θερμασίαν ἐξ ἀνάγκης ἐπαυξήσαι, καὶ τῷ κατεψυγμένης ψυχρότητος, τὴν ὠδὶ τὴν καρδίαν ὀλίγον ἀμήχανόν τε καὶ παντελῶς ἄπορον ἐργάζεται. id est: Opinari gratia caloris qui in corde est factum esse cerebrum, ut scilicet id refrigeret & ad moderatam temperiem ducat, omnino est absurdum. Nequaquam enim natura ipsum tam longe à corde locasset, uerum aut id undiquaque cordi circumposuisset, perinde atque pulmonem, aut in thorace omnino posuisset: neque etiam sensuum omnium principia idipsum cerebrum locasset. Sed tametsi neglexisset ut illud procul à corde locaret, & contrà quàm decuit sensus ei affixisset, non tamen demum binis septis ita munitis & densis ea fulsisset, huic quidem craniũ totum, illi autem thoracem circumponens. Si uero & hæc cõtempsisset, collum tamen nequaquam in medio amborum posuisset. Adde quod hæc in calidissimis animalib. & aspe-ros dentes habentibus satis parua sint. In uolatilibus autem adhuc negligentius se gessit, ut quibus æqualiter distent à corde pedes & cerebrum. Simile enim est hoc placitum, ac si diceretur, gratia cordis factos esse calcaneos. Neque putet quis me gratia derisionis ita dicere,

nam ſi diligenter intẽderit, citius à calcaneis ad cor aliqua perueniet refrigeratio, quàm à cerebro. Licet enim longius locari uideantur in hominibus, non tamen in omnibus animalibus, ſed neque duobus oßium ſeptis uelut rutis muris prohiberentur. In ſolis nanque infernis partibus non eſt oſſoſus thorax, ſed membranoſum ac muſculoſum corpus, ſeptum tranſuerſum uocatum, ibi locatum eſt, ad frigiditatem immittendam promptiſſimum. At uero neque minus frigidos inuenies utique calcaneos quàm cerebrũ: hoc enim etſi nihil eſt, continuus tamen motus ſufficiens eſt excalfacere: ut interim omittam multitudinem & magnitudinem uenarum & arteriarum quæ in eo ſunt, quibus nulla eſt calidior in corpore animalis particula. Sed & quia cooperitur duabus membranis, ac præter hæc oſſe duriſſimo, denſiſſimo, & craßiſſimo, tale enim eſt id quod in baſi eius iacet, per quod omnino refrigerationis ad cor uia ablata eſt, non enim utique per cacumen: & hæc caliditatem quæ in eo eſt, neceſſariò augebunt, & uiam frigiditatis ad cor impoßibilem, & quæ inueniri haud queat, operabuntur. Ex quibus ſanè uerbis ſatis liquet, ob remotam à corde poſitionẽ, itémque ob alia quæ obſtãt, fieri non poſſe ut cerebrum cordis caliditatem moderetur. Et quid attinet cor à cerebro refrigerari, cum id abunde poßit reſpiratio, quæ quidem frigidum aerem inſpirat, feruentesque fumos halitúſue expirat? Mirum autẽ eſt Ariſtotelem Hippocratice & uere de reſpiratione alibi ſentientem, hoc loci quod aliàs rectè dixit, oblitum eſſe. Sed diceret forte quiſpiam aerem cerebro multo eſſe calidiorem, proinde quum parcius quàm conuenit cor ab eo refrigeretur, auxilio egere, quod à cerebro, utpote frigidiori

gidiori præſtetur. Huic cum Galeno reſpondemus, ita loqui aut ſentire nullos niſi qui excedentia ueritatẽ loquuntur, aut ea quæ apparent ignorant. Cerebrũ enim nunquam non aere calidius multo eſſe inuenitur, ſi fractũ alicuius caput manu contrectemus. Et quî fieri poſſet ut aer cerebro calidior eſſet, cum inciſis cranio aut huius membranis citiſſime feſtinemus, ſummeque cauemus, ne perfrigeretur ab ambiẽte aere cerebrum? Quod ſi itaque aer cerebro calidior eſſet, nequaquam ab eo refrigerare tur, cuius tamen cõtrarium, æſtate etiam ipſa, ubi omnium maxime calet aer, experimur. Porrò cum omni calido ad ſublime ſit impetus, cor cerebrum, quod ſibi ſuperpoſitum eſt, magis calefaciet, quàm cerebrum cor. Quid multa? mõſtro ſiquidem ſimile erit, ſi cerebrũ longiſſima ſanè & calidiſſima, perque multos in medio obices, infrigidare poteſt, proxima autem & minus calida, ſibique cõgenita ac applicata, ueluti eſt membrana tenuis, ſimiliter afficere haud poteſt. Calidam autem eſſe tenuem membranam, ut quæ plurimas in ſe ipſa uenas & arterias habeat, & quæ ſemper tota pulſet, id quod nequaquam abſque feruente caliditate efficitur, nemo ſanæ mentis negare poteſt. Quare & Ariſtotelem, huiuſque æmulum Alexãdrum Benedictum, errare neceſſe eſt, quemadmodum fuſius loco prænominato Galenus oſtendit: cerebrúmque nulla alia ratione factum à natura exiſtit, niſi ut neruorum principium & uniuerſorum ſenſus inſtrumentorum, motúſque uoluntarij dux eſſet.

PERORATIO.

Hæc habui ſtudioſe lector, quæ in præſentiarum de paradoxis medicinæ diſſererem, nulla ſiquidem gloriæ

cupiditate ductus, nec ullis liuoris ſtimulis agitatus, ſed tantum ueritatis amore huc pertractus. Quid enim gloriæ ex aliorum ſugillatione ſperarem, unde plus odij ac inuidiæ quàm laudis uenari licet? Fieri enim non poteſt quin obſequium amicos, ut ille ait, ueritas autem odium pariat. Neque eſt quod ſpe lucri in eum ſcribendi campum me diuertiſſe quiſpiam temere ſuſpicetur, quando probè expertus ſim quantam inde annis aliquot & rerum & fortunarum iacturã fecerim. Dum enim omnes alij ampliandæ rei familiaris ac dignitatis ratione habita, ut ſummis honoribus afficiantur, & quàm ditiſſimi euadant ſtudent, hunćque ſolum ſibi rerum agendarum ſcopum proponunt, unus ego in Germania ferè indagandæ ueritati, poſthabitis omnibus, operam nauans, præter multorum odia, ac inopiam ipſam nihil expecto. Neque interim tamen in hoc campo pugnare pigebit, modo aliqua inde ad ſtudioſos commoditas perueniat. Proinde mordeant, ſugillent, uulnerent, dilacerent etiam, nunquam tamen dum uiuam in acie pro ueritate ſtare detrectabo. Vltima denique experiri potius quàm ſigna turpiter deſerere mecum conſtitui. Quare laborem hũc noſtrum boni conſulas, & ſi non per omnia tibi ſatisfactum fuerit, conatum ſaltem quæſo, quando in magnis & uoluiſſe ſat ſit, donec meliora obtingant, probato. Spero enim futuros poſthac multos, qui & eruditione & dicendi facultate nos longe ſuperabunt. Hi itaque ea quæ à nobis omiſſa, aut non pro dignitate tractata ſunt, in lucem proferent, maiorique dicendi copia illuſtrabũt. Cuius rei euidentiſſimum nobis exemplum nuper præbuere uiri eruditiſſimi, Petrus Franciſcus Paulus, & Leonardus Gracchinus, quorum opuſcula Arabes atque

barbaros

barbaros medicos ſuis depingentia coloribus, dum para doxa hæc noſtra abſoluiſſemus, typographorum opera inlucem prodierunt: in quibus certe multa ſunt, quæ his quæ hic docuimus, fidem facere poſſunt. Multa denique quæ nos prodere diſtulimus, iampridem tamen mußitamus, æluti aquarum deſtillatarum exiſtit commentum, quod ſanè ut inutile ac præter omnem rationẽ excogitatum, multis iam annis negleximus, parum curantes quantum à multis noſtræ tempeſtatis medicis probetur, admiretúrque. Sunt & plura alia quæ uiri iam nominati in ſtudioſorum gratiam illic docuerunt, quæ ad exactam medendi rationem probè cognoſcendam non parũ momenti afferunt. Quapropter & erudita illa opuſcula omnibus modis tibi commendata eſſe uelim. Et faxint ſuperi ut ex hac noua academia multi indies eiuſmodi libelli prodeant. Tu uale, & conatum noſtrum æqui bonique facito.

Aquarũ deſtillatarum fraus.

FINIS.

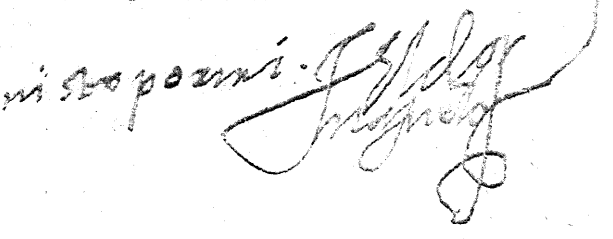

Medicos iuniores repletionis ſpecies confundere, neque quod turpe admodũ eſt, eaſdem recte definire ca. 2

Vbicunque vtriſque auxiliis, & venæ ſcilicet ſectione, & purgatione opus erit, tum venam potius incidendã ante purgationem, quàm purgandum ante venæ ſectionem eſſe, contra omnium fermè hodie medicinam exercentium ſententiam cap. 3

In internorum viſcerum inflammationibus tutius rectiúſque è directo, quàm in oppoſito latere, contra Arabum ac recentiorum ferè omnium ſententiam, venam ſecandam eſſe, idque non modo vacuandi, ſed & reuellendi gratia faciendum cap. 4

Parcã ſeu diminuentẽ materiam euacuationem, minorationem hodie barbaro vocabulo nominant, concoctioni humorum niſi turgeant, non eſſe præmittendam, contra multorum hodie medicantium ſententiam cap. 5

Non eſſe ætate etiam conſiſtentes tam ſanos quàm ægros, vt multi hodie medicorum facere conſueuerunt, im modicis medicamentis purgatoriis excarnificandos, multo minus infantes cap. 6

Catapotia, pilulas noſtri vocant, non niſi ieiuno, & ei qui probè concoxit eſſe exhibenda, contra omnium fermè hac tempeſtate medicantium ſententiam cap. 7

Præter omnem rationem noſtrates decocto piſorum poſt epota medicamenta purgantia abluendi abſtergendíve gratia vti cap. 8

Febricitantes, tertiana præſertim exquiſita correptos febre, immodicis medicamentis purgatoriis non eſſe excarnificandos, vt plerique hodie faciunt, quum alternantibus vti interdum ſatis ſit cap. 9

Quum veterum omnium teſtimoniis ad febrium curationem balneo nihil vtilius ſit, iniquè facere hodie medicos quod febricitantibus illo interdicunt cap. 10

Flauam bilem tenuéſque ſuccos vt facilius ex corpore educantur, nihil opus habere vt craſſiores reddãtur, quẽadmodum præter omnem rationẽ Auic. credidit ca. 11

Capitale eſſe pleuriticis lenticulam ex aceto dare, id

quod tamen facere Auicen. contra omnium veterũ præ-
ſcriptum,conſtat cap.12
Omnium exitioſiſſimum eſſe,veterúmque placitis ma-
xime aduerſum,dyſenteria affectos purgantibus excarni
ficari medicamentis cap.13
Colico cruciatu tentatos validis medicamentis purgã-
tibus,vt hodie multi faciunt,non eſſe purgãdos cap.14
Indocte admodum contráque veterum exemplum age
re iuniores hodie medicos, qui neglectis omnibus penè
aliis remediis, in medendo renum calculo,aſſidua tãtum
clyſterium iniectione vtuntur cap.15
Elephãtiaſim & leprã morbos aliter apud Arab. aliter
apud Græcos accipi cõtra plurimorũ hodie ſẽtẽtiã ca.16
Morbum quẽ vulgò Gallicum nominant,non eſſe eum
quẽ Græci lichenen,Latini vero impetiginem appellant,
ſed nouum potius & veteribus incognitum cap.17
Non eſſe diuerſa morborum genera,prunam ſeu ignẽ
Perſicum,carbunculum atque anthracem, vt multi medi-
corum hodie putant,ſed vnum potius eundémque diuer
ſis his deſignari nominibus morbum cap.18
Auicennam eryſipelam,formicas,myrmeciam,ignémq;
que Perſicum,morbos natura diſtantes,eorundémq; cu-
rationes turpiter admodum confundere cap.19
Auicen.perperàm omnibus bubonibus indiſcriminatim
remedia reprimentia adhibere,quum iis tantum quæ
ab humoribus malignis ortũ habeant cõueniant cap.20
Cœnam non in vniuerſum,vt ferè omnes noſtræ æta-
tis medici docent, prandio minorem eſſe debere, ſed vt
plurimum pleniorem cap.21
Pultem ex auena confectam non ſine magno errore
& ægri periculo,à noſtri ſæculi medicis febricitantibus
ac aliis eiuſmodi morbis correptis exhiberi cap.22

CAPITA LIBRI TERTII.

Sex tantum numero eſſe inteſtina,ideóq; falſo à Cor.
Cel. Auic.ac aliis quàm multis pyloron ſeu portonariũ
vulgò dictum,inter inteſtina connumerari cap.1
Bilioſam ſuperfluitatẽ non ad ieiunum inteſtinũ, quẽ-
admodum

admodum Auicen. putauit, neque ad pyloron, vt alii quidam opinantur, ſed ad duodenũ potius cõfluere cap. 2

Meatum bilem ad inteſtina deferentẽ nõ in omnibus geminũ eſſe, vt Mũdinus ac alii quidam arbitrãtur, quũ pauciſſimis quibuſdã exceptis omnibus vnicus ſit. ca. 3

Ieiunũ nõ eãdem quã rectũ inteſtinũ habere rectitudinem, quemadmodum Razes, Mundinus, ac alii quidam arbitrantur cap. 4

Ad ileon ſine tenue inteſtinũ nõ plures quàm ad vllũ aliud inteſtinorum venas pertingere, id quod Mundinus præter veritatem aſſerit cap. 5

Stercora ſeu alui excremẽta in vẽtriculo nõ generari, vt Auic. & nonnulli hũc ſequentes ſentire videt cap. 6

Meſẽteriũ perperã à quibuſdã inter inteſtina cõnumerari, quũ peculiare potius ab iis membrum ſit cap. 7

Venas nullas per quas fœtus in vtero vrinam emittit in ſuminis ſeu abdominis extremam cutem terminari, quemadmodum præter omnem rationẽ & ſenſum Mundinus & Alex. Benedictus docent cap. 8

Vterum non habere ſeptem ſinus ſiue cellulas, vt Mundinus præter omnem veritatem aſtruit, ſed duos tantum, idque in homine cap. 9

Septum tranſuerſum, quod Græci diaphragma nominant, non prorſus carne carere, veluti Alex. Benedictus Plinium in hoc ſecutus ſentire videtur cap. 10

Perperam Alexandrum Benedictum in trium ventriculorum cordis aſſertione Ariſtotelem defendere, quum vt plurimum duo tantum ſint cap. 11

Gulam nullos habere muſculos motui deglutionis ſeruientes, quemadmodum Auicenna ac alii quidam exiſtimant, quãdo motus ille ſit planè naturalis, atque adeo muſculis minime opus habeat cap. 12

Viã vocis ac ſpiritus, trachęã arteriam dictam, nõ eſſe interiorem, neque cibi & potus, gulam nominatam, exteriorem, vt Alex. Benedict. aſſererere auſus fuit cap. 13

Alexandrũ Benedict. præter veterum exemplum pharyngæ cum aſpera arteria confundere cap. 14

Magno & impudenti errore Alexandrum bronchum Benedictum cum larynga confundere cap.15

Perperam Alex. Benedic. ligulæ, quã epiglottida Græci vocant, musculos tribuere, qui proprie loquendo laryngi gutturíve potius tribuendi erant cap.16

Cerebrum naturam aduersus cordis calorem non esse molitam, veluti Alex. Benedic. Aristot. in hoc secutus putat cap.17

INDEX VOCVM ET ALIARVM RERVM SCITV DIGNARVM, QVAE IN HIS Paradoxis continentur.

Acantha leuce 101.a
Aconitum. 32.b
Acori radix 94.b
Actio nõ à contrario 91.b
Aegiri tẽperamentũ 43.a
αἴγαγρος 41.b.42.b
Agrimonia 16.b 102.a
Aldibic 53.a
Alhaliben 69.b
Aliben ibidem
Alibium 70.a
Allium syluestre 96.b
Aloes facultates 2.b
Aloes & mellis commixtio 6.b
Aloes stomacho & iecinori amica 8.a
Alsine 55.a
Aluus quando deiicienda 113.a
Aluus non temere deiiciẽda 128.a
Aluus infantis molliendæ 130.b
Amomum 95.a
Anagallis 55.b
Anatomes studiosi 173.a
Anthrax 161.a
Aristotelis error 201.a
Armenius lapis 26.a
Armenii vsus 28.a
Armenii vires 26.a
Aspalathus frutex 94.a
Aster Atticus 70.a
Auenæ tẽperamẽtũ 172.a
Auenatum ibidem
Auricula muris 55.b
Bedeguar 101.a
Bilis flauæ purgatio 140.a
Biliosus meatus duodeno implantatus 178.b

Bilios⁹ meat⁹ vnic⁹ 179.b
Bilioſæ ſuperfluitatis meatus 177.b
Bituminis vis 87.b
Borago 70.b.101.b
Bruſcus 68.b
Bubo 168.a
Bubonū q̄ remedia ibi.b
Bubonium 70.a
Bugloſſus 70.b
Cacochymia qd 109.a
Calamus aromaticus 94.b
Calamentæ & origani diſcrimen 49.b
Calculoſi remedia 149.b
Cantharidū vſus 84.a
Carabe 43.b
Cardus Mariæ 101.b
Carpeſium 69.a
Carpeſii vſus ibid.
Caſia Arabum & recentiorum 11.a
Caſia veterum ibid.b
Caſia lignea 95.a
Catapotia quando exhibēda 131.b
Cauſæ primitiuæ 106.a
Cauſa coniuncta 104.b
Cauſæ antecedētes 106.a
Cauſarū duo genera 105.b
Cētaurii ſpecies duæ 24.a
Cenabrium 67.a
Centaurium maius incognitum hodie 26.a
Centaurii vis 24.a
Cerago 73.b
Ceranthemos ibid.
Cerebri tēperatura 216.b
Cerinthus 73.b
Ceruleus lapis 26.a
Chamelæa 46.b
Cicerum decoctū 134.a
Cicuta 28.b.31.b.36.a
Cicutæ ingenium 30.a
Cinnabaris 66.b.67.b
Cinamomum 12.a
Cinamomum verum 95.a
Clyſterium vſus 149.a
Cnicum 90.b
Cnidium ibidem
Cœna ſit plenior 169.b
Colicos purgādi rō 147.b
Concoctio 125.a
Cordis calor vnde mitigetur 217.a
Coronopodis facultas 62.b
Cubebæ 68.a.69.a
Cyanii vis 27.a
Cyanii vſus ibid.b
Demalochohen 64.b
Dictamnus 97.a
Dolichus 82.b
Doloris incōmoda 107.b
Doloris prohibitio ibid.
Duodenum 176.b
Dyſenteriæ medendi ratio 146.b
Ἐξάνια 93.a
Electrum 43.b
Elephas 153.b
Elephantia 152.b
Endiuia 100.b

Eupatorium 101.b
Epithymi dosis 21.b
Enthace 73.b
Eryſipelas 165.b
Euacuationis ordo 125.a
Eupatorium 16.a
Euphorbii pondus 23.a

FEbricitantes quando lauandi 138.a
Febrib. balneū vtile 137.a
Febricitātes euacuandi ratio 135.a
Febricitantiū balneū 137.b
Febrietiū medicatio 134.a
Fœtus porus ad lotium emittendum 191.a
Folium 102.a
Formica 166.a

GAlene 92.b
Gallic. morbus 157.b
Glaucium 77.b
Græci bibaciſſimi 122.a

HArmel ruta ſylueſtris 35.a
Harmelis vſus 36.a
Haurus Romana 43.b
Hederæ vſus 38.b
Hedychroū magma 94.a
Helleborū neglectū 38.a
Helxine 39.a
Helxine vrceolaris 55.a
Hepatica 79.a
Herb. pictura fallax 17.b
Herpes 165.b
Humores crudi non mouēdi 125.b
Humorū motus 118.b

IEiuni qualis rectitudo 183.a
Ieiuni ſitus 185.a
Ieiuno plura vaſa ibidem
Ignis Perſic⁹ 162.a.167.b
Impetigo 159.a
Indicum 57.b.59.a
Inguinaria 70.a
Inteſtina tenuia 175.b
Inteſtinorū numer⁹ 174.b
Inteſtinorū reuolutiones Intybus 100.b. (176.a
Iſatis 57.a
Iuiubarū vſus inutilis 59.b
Iūci odorati flos 97.a
Ixias 53.a

LActuca ſylueſt. 100.b
Ladanum 37.a
Ladanū ex ciſtho ibid.
Lanaria 59.a
Lazulus lapis 26.a
Lemnia rubrica 98.a.99.b
Lentes pleuritici inutiles 144.a
Lenticula ex aceto ibi.b
Lepra 153.a.155.b
Leontiaſis ibid.
Lichen 78.b.158.b
Lichen hepatica cur dicta 80.b
Lobi 83.a

MAnna Arab. 12.b
Mānā Græcorū ibi.
Mānæ diſcrimen ibidem
Maraſſus 93.b
Marina ſpina 68.b
Marſi 93.b
Matri-

Matricis cellulæ 165.a
Medici ad artificē collatio 1.a
Medicamētū purgās 88.b
Medicamēti qualitates 91.a
Mel aerium 14.a
Mel roſcidum 15.a
Mellis vis 7.a
Memithe 77.b
Meſenterium 188.a
Mezereon 46.b
Minorationi nullus locus
Moly 35.a. (125.a
Morbi & cauſæ ſeparatio 107.a
Morbi ex indigentia 130.a
Mukeita 61.b
Mumia vera 86.a
Mumiæ veræ facultates
Myoſotis 55.a. (87.a
Myrrha 98.b
Myrtus ſylueſtris 68.a
Myxa 61.b

NApellus 32.b
Nardi ſpica 97.a
Naturæ motus 118.b
Nephreticorum remedia
Nil 57.b. (149.b
Nymphæa 15.b

OBolus 22.a
Ochrī 81.a
Opobalſamum 96.a

PEntaphylli radicis vſus 34.a
Petroſelinū verū 97.b
Pes coruinus 62.b. 63.b
Pharmacopolarum officinæ 87.a
Phaſeli 81.a
Phaſeolus 82.a
Phaſeoli rubei 83.a
Phaſioli ibidem.b
Phu 94.b
Picis vis 87.b
Piſorum decocti ſorbitio
Piſſaſphaltos 86.a. (133.b
Plenitudo duplex 109.a
πλῆθος 108.b
πλησμονή ibid.
Polypodii pondus 23.a
Populus alba 42.a
Populus nigra ibidem
Potandi certamen 122.a
Pruna 162.a
Pſeudocinamomi vſus 12.a
Pſora 156.a
Ptiſanæ ſorbitio 133.a
Puls auenacia 171.b
Pylorus extra numerum inteſtinorum 176.b
πυλωρός 174.b
Quinquefolium 97.b

RAdicula 59.a
Renum doloris mitigatio 150.a
Repletio duplex 109.a
Rhabarbarum 147.a
Rhabarbarum veterū 9.a
Rhaponticum 95.b
Rheibarbari vires 9.b
Rheobarbarū vulgare ibi.a
Rheobarbari differentiæ 10.a
Rheobarbari nomina 9.a

Rhitace 75.b
Ruscus 68.b
SAccharum antiquorum 74.a
Sacchari facultates 76.a
Sal Indus ibidem
Sandaraca 71.b
Sandyx 72.a
Sanguis draconis 64.b 66.b
Sanguinis reuellendi modus 116.b
Sãguinis detractio nephreticis vtilis 151.a
Saponaria 59.a
Satyriasis 153.a
Satyriasmus ibidem b
Scammonium Arabum & Græcorum idem 22.b
Scammoniæ dosis 21.b
Schœnos 97.a.100.b
Scordion 96.a
Sebesten 61.b
Seplasiariorum nota 1.a
Serica 59.b
Sideritis Achillea 65.a
Sigillum lemnium 98.a
Siliqua Aegyptia 11.b
Siliquæ 83.a
Similitudo substantiarum 90.b
Simpliciũ cognitio 102.b
Smilax hortensis 83.b
Spica vera 102.a
Spina alba 101.a
Stercoris generatio 186.b
Sterc. receptacula 185.b
Struthion 59.a
Succinum 43.b
Succini ortus 44.b
Sucutum 39.b
Symphytum petræũ 40.b
Syrup. de Eupatorio 100.b
THeriaca 92.b
Terra lẽnia 98.a.99.b
Thlaspi 99.b
Thirus 93.a
Thapsia 52.a
Tithymali species 20.a
Tormentilla 97.b
Toxicum 32.b
Turbit 19.a.20.b
Turgere 126.a
VEna quando & qua pte secanda 112.b 115.a
Venæ sectio in pleuritide 124.a
Vernix 73.b
Vipera 93.a
Volubilis 39.a.55.b
Vrinæ fœt⁹ emissio 189.b
Vteri sinus 195.a
Xylobalsamum 94.b
ZVccarum 75.a
Zuccarũ Cãdi ibi.
Zuccari coquendi modus ibidem
Zizipha 59.b

FINIS.